BÜYÜK ŞAFİÎ İLMİHALİ

Dr. MUSTAFA EL-HIN
Dr. MUSTAFA EL-BUĞÂ
ALİ EŞ-ŞERBECİ

BÜYÜK ŞAFİİ
İLMİHALİ

Gayetül İhtisar
Tercümesi

abdulmuteal
http://mobipocket.blogspot.com

İÇİNDEKİLER

Giriş
Fıkhi Bilimler
İman
İslam
İbadet
Temizlik
Namaz
Zekat
Oruç
Hacc
Alım Satım
Feraiz ve Miras
Nikah
Cinayetler
Hadler Cezalar
Cihad
Av ve Kesimler
Müsabaka
Yemin
Hükümler ve Şahitlikler
Köle Azat Etme

Riba Üç Kısımdır:

l- Riba el-fadl:

Ribaya tabi olan bir malı kendi cinsi mukabilinde fazlasıyla satmaktır.

Mesela 8. kg. buğdayın 10 kg. buğdaya satılması.

2- Riba el-yed:

Her ikisini veya birini sonradan teslim almakla ribevi şeylerden birini diğeri mukabilinde satmaktır.

3- Riba en-nesie:

Ribevi şeyleri bir lahza bile olsa veresiye olarak birbiri mukabilinde satmaktır.

Riba: Aşağıdaki şartlardan birine halel getirmekle birlikte altın ve gümüş parayı altın ve gümüş para ile, gıda maddesini başka bir gıda maddesiyle değiştirme muamelesidir.

Riba; büyük günahların en büyüklerinden olup hiçbir dinde helal görülmemiştir. Riba yiyen hariç, Allah hiç bir asi kimseye savaş açmaya izin vermemiştir. Tıpkı Allah'ın veli kullarına eziyet eden gibi riba yiyen kimsenin de kötü akibetinden korkulur.

Büyük günahların en büyükleri önce şirk, sonra adam öldürme sonra zina ve sonra da riba (faiz) yemektir.

Allah'u Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Allah, alış-veriş helal, faizi haram kılmıştır' (Bakara: 2/275)

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah, riba yiyene, yedirene, riba muamelesini yazana ve bu muamelede şahitlik yapana lanet etmiştir" [1]

Alış-verişlerin bazı türlerinde akit sahih olmakla birlikte haram olma söz konusu olur. Bunları biraz açıklayalım.[2]

[1] Müslim, 1598.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 307-308.

Akid Sahih Olmakla Birlikte Haram Olan Alış-verişler

1. Fiyatta her iki taraf anlaştıktan sonra, pazarlık üzerine pazarlık yapmak haramdır. Mesela herhangi bir malı alan bir kişiye:

"Sen bunu geri ver, ben sana daha ucuza veririm" veya "daha iyisinden veririm."

Ama mal açık arttırma ile ortaya çıkarılmış bir mal olup henüz fiyat kesinleşmemişse, burada açık bir rekabet söz konusudur ki bu haram değildir.

2. Kendisi için ihtiyaç olduğu bir şeyi, o günün rayicine göre satmak üzere köyden gelen birine, şehirdekinin:

"Sen bu malı bana bırak, ben onu daha pahalıya satarım" deyip menfaat için fiyatı düşük tutarsa, veya bu halde fiyatı düşük tutup bir yakınına satarsa, bu muamele de haram olur.

3. Bir müslümanın, din kardeşinin izni olmadan onun yaptığı satışın üzerine satış yapmak haramdır. Herhangi bir şeyi satın alan birine,

"Sen bu alış-verişi boz, ben sana aynısını daha ucuza veririm" demesidir ki bu da haramdır.

4. Yine aynı şekilde bir alış-verişte bulunan müslüman kardeşinin izni olmadan satın alma üzerine satınalma da haramdır. Bunu şu şekilde tarif edelim:

Alış-verişte satıcıya,

"Sen bu alış-vehşi boz, ben senden daha pahalıya satın alırım" demesi.

Bazı alış-veriş türleri de vardır ki akidi fasid olmakla birlikte alış-verişin kendisi de haramdır.

Bunları da biraz açıklayalım.[1]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 308.

Akid Fasid Olmakla Birlikte Haram Olan Alış-verişler

1- Eti yenilen bir hayvan olmasa bile canlı hayvanın etini satmak ve birinci müşterinin henüz teslim almadığı malı başkasına satması şeklindeki satış ve muameleler sahih değildir.

2- Münabeze satışları da sahih değildir.

Münabeze, kişinin: "Sana elbiseyi atacak olursam veya herhangi bir işarette bulunursam satış olmuştur" demesidir.

3- Mülamese satışı da sahih değildir.

Mülamese satışı alıcının, mesela kumaşı görmeden eliyle dokunup satın alması ve onu gördüğü takdirde muhayyer olmayacağı satıştır.

4- Kurban olarak kesilen hayvanın derisi gibi bir maddeyi satmak ve müslüman köleyi bir kâfire satmak da sahih değildir.

5- Urbun satışı yapmak da sahih değildir.

Urbun, alıcının satış akdi kesinleşmeden mal sahibine bir miktar para vermesi, satış akdi kesinleştiği takdirde bunu fiyattan düşmesi ve kesinleşmediği takdirde peşin verdiği parayı mal sahibine bırakma şeklindeki anlaşmadır.

6- Akdin ruhuna ters düşen bir şartla yapılan satış da sahih değildir. Misal olarak; kişinin:

"Evini bana su kadara satman şartıyla, sana bu malı 1.000.000 (bir milyon) liraya satıyorum" veya, "Bana 100.000 (yüz bin) lira borç vermen şartıyla sana şunu 1.000.000 (bir milyon) liraya satıyorum" demesi gibi.

7- Gebe hayvanın gebe bulunduğu yavruyu satmak da haramdır.

8- Dişi bir hayvanı damızlık bir hayvana çektirmekle damızlık hayvanın suyunu satmak ve annelerin karnında olanları satmak da haramdır.

9- Borcu, borç mukabilinde satmak da haramdır.

Mesela Ali'nin Mehmet'ten alacağı altınları vardır, Mehmed'in Ali'den alacağı para vardır.

Bunlardan herbirinin alacağını borcuna satması batıldır.

Günümüzde yaygın olan ve bu sebeple dikkatli olmamız gereken haram işlemlerden biri de; kişinin yanında işçi olan birine borç verip bu sebeple onu normal ücretten daha aşağı bir ücretle çalıştırmasıdır. Yahut daha ucuz bir fiyatla gıda maddesi almak için çiftçiye mahsul mevsimine kadar borç para vermektir.

10- Bir satışta, iki satış akdi de sahih değildir.

Bu, satıcının misal olarak "Peşin 1.000 (Bin) lira, borca 2.000 (İk bin) liraya bu eşyayı satıyorum, sen dilediğini seç" şeklindeki satış akdidir.

Sırası gelmişken burda önemli bir konuya temas etmek istiyorum.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 309-310.

Fazla Fiyatla Vadeli Satış

Günümüzde yaygın olmakla beraber, hemen hemen herkesin karşılaş tığı şu husus üzerinde biraz duralım.

Alış-verişte vade farkını eklemek caiz midir? Yani herhangi bir malın peşin fiyatı diyelim ki 1.000.000 (Bir milyon lira) ise, onu borca veya günümüzde olduğu gibi taksitler halinde üzerine örneğin, 500.000 (Beş yüz bin) TL. ekleyerek satmak veya o şartlarda almak caiz midir? Dinimiz ister peşin ister vadeli olsun alış-verişi mubah kılmıştır. Zira, Cenab-ı Allah, Kur'an-i Kerim'de şöyle buyurur:

"Allah, alış-verişi mubah kılmış, faizi yasaklamıştır." Alış-verişte normal bir kâr haddi koyarak kâr etmek caiz olduğu gibi borca veya vadeli ya da günümüzde olduğu gibi, fiyata vade farkı koyarak veya taksitlerle insaf dairesinde karşı tarafı yıkmadan belirtilen zamanı ölçerek kâr etmek de tabiidir. Her tarihte bu şekil alış-veriş olmuştur. Yani alış-verişte vade farkı alınmıştır.

Alış-verişte vade farkını almak bütün İslam alimlerinin görüşlerine göre uygundur. [1]

Ancak idraki noksan olan bazıları, Peygamberimiz (s.a.v.)'in;

"Bir satış içinde iki satış yapmaktan men'etmiştir." [2] mealindeki hadise dayanarak, alış-verişte vade farkını eklemek caiz değil diyorlar. Halbuki bu hadiste vade farkından hiç bahsedilmiyor.

Burda men'edilen alış-verişten şunu anlamamız gerekir:

Mesela,

"Şunu peşin 1.000.000 (Bir milyon)'a, veresiye 1.500.000 (Bir buçuk milyon) liraya sattım" deyip müşteri herhangi bir şık için görüş bildirmeyip. daha sonra peşin gibi kabul edip gitse ve parasını geciktirse, "Yok işte ben vade farkını vereyim" derse bu uygun olmaz. Ancak. "Peşin 1.000.000 TL. vadeli 1.500.000 TL. dilediğini seç" önerisine karşı alıcı da herhangi bir şıkkı kabul eder.

Başka bir müşteri çıkar gelir. Satıcının yine,

"Peşin 1.000.000 TL., vadeli 1.500.000 TL. dilediğini seç" önerisine karşı ikinci müşteri de diğer şık olan 1.500.000 TL. vadeli fiyatla alırsa caizdir. Yani birinci müşteri aynı malı peşin 1.000.000., ikinci müşteri ise aynı malı vadeli 1.500.000 TL.'ye almış olurlar.

Bu alış-verişte hiç bir sakınca yoktur. Her iki taraf için de yani alıcı ve satıcı için akid, sahih ve caizdir. [3]

Her ne kadar ilim adamlarının bazıları fazla fiyatla vadeli satış için, 'Zaman karşılığında mal kazanıldığı ve bu nedenle faize benzediği için haram olduğunu' ileri sürüyorlarsa da yine ilim adamlarımızdan çoğu, onu caiz görmüşlerdir.

Çünkü bunun haram olduğu hususunda hiç bir delil yoktur [4] ve faizin yukarıda saydığımız 4 çeşidinden hiçbirine benzememektedir.

Bundan dolayı satışa fahiş bir fiyat koyarak haddi aşmamak ve açık bir zulme girmemek kaydıyla malın vadeli fiyatını arttırabilir. Bunun aksi durumu olursa yani fahiş bir fiyatla olursa haram olur. [5]

---

[1] Neyl'ül-Evtar, 5/153.

[2] Tirmizi.

[3] El Envar li A'malil Ebrar, 1/226.

[4] El-Helal vel-Haram fil İslamiye s. 250, Yusuf El-Kardavi.

[5] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 310-311.

MUHAYYERLİK

Alıcı ile satıcı birbirinden ayrılmadıkça caymada muhayyerdirler(serbesttirler) ve üç güne kadar isteğe bağlı şart koşabilirler. Müşteri aldığı malda bir kusur görürse malı geri çevirebilir.

Meyve mutlak bir şekilde olgunlaşmamışsa alım-satırm caiz değildir.

Yaşlık halinde, cinsinde riba (mesela hurma gibi) olan meyvenin meyve ile satılması yine caiz olmaz.

Sütün süt ile satılması ise caizdir.

Alış-verişte aslolan bağlayıcı olmasıdır. Ancak İslam Dini'nin taraflara olan merhameti sebebiyledir ki alış-veriş muhayyerliği (pazarlık serbestliğini) kabul etmiştir.

Muhayyerlik, alış-verişi devam ettirme veya onu feshetme arasında serbest olma ânlamındadır.

Delili ise, Resulullah (s.a.v.)'in şu hadisi şerifidir:

"Birbirlerinden ayrılmadıkça alıcı da, satıcı da muhayyerdir." [1]

Şart koşulan muhayyerlik (serbestlik) müddetinin muayyen olması akidden itibaren üç günden fazla olmaması gerekir.

Şartlı serbestliğin delili: Hıbban b. Munkiz (r.a.) Resulullah'a gelerek aldatıldığını söyledi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Alış-veriş yaptığında 'Dinde aldatma yok' sözünü söyle."

Diğer bir rivayette,

"Bana üç günlük muhayyerlik serbestisi vardır, de." [2] diye buyurdu.

Meyveler olgunlaşmamışsa alım-satımları caiz olmaz. İbni Ömer (r. anhüma) şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (s.a.v.) salahları meydana çıkmadıkça (ağaç üzerindeki meyve olgunlaşmadıkça) yaş mayvenin satışından hem alıcıyı hem de satıcıyı nehyetmiştir." [3]

Olgunlaşmayan bir meyvenin başka bir meyve ile satışı caiz değildir. Çünkü mümaselet (benzerlik) ancak olgunlaştığı zaman belli olur.

Muhayyerlik üç kısımdır:[4]

1) Hıyaru'l-Meclis:

Her alış-verişte, alıcı ile satıcı akid meclisinden ayrılmadıkça akidde serbesttirler. Ancak her ikisi veya onlardan biri, alış-verişin kesin olduğunu herhangi bir şarta bağlayacak olsa muhayyerlik kalkar. Akid meclisinden ayrılmakla yine de muhayyerlik kalkar.

Şayet küçük bir evde iseler, ayrılma, onlardan birinin dışarı çıkmasıyla, büyük bir ev ise, bir bölümünden başka bir bölümüne geçmesiyle, bir çölde veya çarşıda iseler, birinin sırtını dönüp bir miktar yürümesiyle gerçekleşir.[5]

2) Hıyaru'ş Şart:

İki taraf için akdin geçerliliğini şarta bağlamaktır.

Hıyaru'l meclisin sabit olduğu her şey burada da geçerlidir. Ancak ele geçmesi şart koşulan riba ve selem ile çabuk bozulan ve müşteri için eskiyen şeyler bundan hariçtir.

Hıyaru'ş-şartın müddeti, şartın koşulma zamanından itibaren üç gündür. Bir akidde üç günden daha fazla şart koşulursa, akid sahih değildir.

Muhayyer olma, kimin için şart koşulmuşsa, satılık şeyin mülkiyeti onundur. Şayet her iki taraf muhayyer olmayı şart koşmuşsa, bekletilir. Alış-veriş işi kesinleşirse müşterinindir. Değilse, satıcınındır.

Satılan eşyanın alıcıya mülk olması kesinleştiğinde, satıcı için paranın mülk olması kesinleşir. Ama satılanın

mülkiyeti askıda ise, paranın mülkiyeti de askıda olup bekletilir.

Satıcının muhayyerliği son bulmadan alıcı satın aldığı şeyde tasarruf hakkına sahip değildir. Alıcının da muhayyerliği devam ettikçe satıcı parasından tasarruf yapamaz. Parayı bekletmek zorundadır.

Muhayyerlik; müddeti içerisinde birinin, "Alış-verişi bozdum" demesiyle yahut karşı tarafa satabileceğini söylemesiyle son bulur.[6]

3) Hıyartul-Âyb:

Satılan şeyin değerini düşüren ve ondan maksad ne ise o yöne zarar getiren, önceden kalma ve genellikle o şeyde bulunmayan bir eksikliğin ortaya çıkmasıyla sabit olur. Bu durum ortaya çıkar çıkmaz, mazeretsiz olarak malı geri çevirmeyi geciktirmemek ve hemen iade etmek gerekir. Hemen iade edilmediği takdirde, muhayyerlik ortadan kalkar.

Kişinin yeni İslam'a girmiş olması, alimlerden uzak yaşaması sebebiyle o aybın malı geri vermesine sebep olabileceğini yahut hemen geri vermesinin gerekli olduğunu bilmemesi bir mazerettir. Şayet hastalık ve benzeri bir sebeple hemen satıcıya ulaşma imkanına sahip değilse, alışverişi bozduğuna dair gerekirse şahit tutar.[7]

---

[1] Buhari 2011; Beyhaki 5/273.

[2] Buhari, 2011; Beyhaki.5/273.

[3] Müslim, 1534.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 312-313.

[5] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 313.

[6] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 313-314.

[7] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 314.

SELEM

Selem satımı, hazır olabileceği gibi müeccel de olabilir ve sahihtir. Selem konusu olan malda beş şart aranır.

1- Selem konusu olan mal özellikleriyle belirlenebilir olmalı.

2- Selem konusu olan mal, kendisiyle belirlenemeyen başka bir mal ile karıştırılmış olmamalı.

3- Ayırım maksadı dışında ihale için ateşten etkilenmemiş olmalı. (Bal ve yağ gibi maddeleri herhangi bir maddeden ayırmak için gerekirse ateşten yararlanılır.)

4- Muayyen (belirli) olmamalı.

5- Muayyen bir parçası da olmamalı.[1]

Selemin Sahih Olmasının Şartları

Selemin sahih olmasının şartları sekizdir:

1- Cins ve türünü açıkladıktan sonra fiyatını etkileyecek niteliklerini de belirtmek.

2- Selem konusunda bilgisizliği kaldıracak derecede miktarını (ölçüsünü, tartısını veya uzunluğunu) belirtmek.

3- Müeccel (gecikmeli, vadeli) ise zamanı belirtmek.

4- Çoğunlukla belirtilen zamanda malın galebede (piyasada bol olması) veya o sıralarda yetişmiş olması.

5- Selem konusu müeccel ise teslim edeceği yeri belirtmek.

6- Selemde mal karşılığı olan bedel, miktar ve göz kararıyla malum olması.

7- İki taraf birbirinden ayrılmadan önce akid meclisinde bedel kabzedilmeli. Kabzetmek bilfiil teslim etmekle olabileceği gibi zimmete geçirmekle de olabilir.

8- Selem akdi şartlı muhayyerlik olmaksızın kesin olması gerekir.

Selem, peşin para karşılığı satılan malın kararlaştırılan bir vade sonunda teslimidir.

Selem, lafzıyla zimmette sıfatları belirtilen malın satımıdır.

Selem veya selef lafzıyla zimmette olan sıfatları belli olan bir şeyi satmaktır. Delili, Kur'an-ı Kerim ve icma'dır.

Kur'an-ı Kerim'de Allahu Teala'nın şu ayeti kerimesidir:

"Ey iman edenler, tayin edilmiş bir vakte kadar birbirinize borçlandığınız zaman onu yazın" (Bakara: 2/282)

İbni Abbas (r.a.) bu ayetin selem hakkında nazil olduğunu kastederek, "Şehadet ederim ki Allah tazminat altında olan selemi helal kılmıştır" demiştir.

İbni Abbas'lan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde Medineliler, meyvelerinde bir sene, iki sene vade ile selem suretiyle alış-veriş yaparlardı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.)şöyle buyurdu:

"Her kim hurmada selem yoluyla satış yaparsa ölçüsü ve tartısı belli ve ödeme zamanı belli olarak satış yapsın." [2]

Malı görme hariç, alış-verişte şart koşulan şartların tamamı selemde de geçerli olmakla birlikte caizdir.

Tahıl, hayvan ve pamuk gibi miktarı ve sıfatları tesbit edilebilen şeylerde selem caizdir. Miktar ve sıfatları tesbit edilemeyen; yoğurulan ve pişirilen şeylerle ekmek ve ateşte pişen herşeyde selem caiz değildir. Ancak yağ ve bal gibi ateş üzerinde tutulması gereken işlemler için yapılan şeyler bundan hariçtir. Yani bunlarda da selem caizdir.

Mestlerde, bir kaç maddeden imal edilen ayakkabılarda, derilerde, sayı olarak meyvelerde selem caiz değildir. Ancak meyvelerin ağırlık olarak miktarları belirtilmişse caizdir.

Buğday, pirinç gibi tahıllarla hurma ve üzüm gibi meyvelerde türlerinin, renklerinin, yetiştikleri yerin, büyüklüklerinin ve eski yılların mı yoksa o yılın mahsulü mü olacaklarının belirtilmesi şarttır.

Herhangi bir malın ele geçmeden satılması caiz değildir. Şayet üzerinde selem akdi yapılan mal, kaybolur ve teslim edileceği yerden namazda kasır yapılacak mesafeden daha az bir mesafede bulunmazsa akdi bozma veya buluncaya kadar sabretme arasında muhayyerdir.

Üzerinde selem akdi yapılan malın türü ve cinsinin değiştirilmesi caiz değildir. Aynı tür ve cinsten olan bir malın kalitesi düşük olup, selem akdi daha kaliteli olan üzere yapılmışsa, alıcı kabul ettiği takdirde geçerlidir. Ancak kabul etmeye zorlanamaz. Ama düşük kalite üzerine de anlaşma yapılmışsa ve satıcı daha kalitelisini veriyorsa, geçerli olabileceği gibi alıcı onu kabul etmek zorundadır.[3]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 315.

[2] Buhari, 2125, Müslim, 1604.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 315-317.

REHN (İPOTEK)

Satımı caiz olan her şeyin zimmetle kesinleşen alacağa karşılık rehin olarak verilmesi sahihtir.

Rehin alan rehineyi kabzetmemişse rehin veren rehineyi geri alabilir. Rehin konusu malın telefinden mürtehin (rehin alan) sorumlu olmaz. Ancak âdavet (ihmalkârlık ve düşmanlık) yapmışsa sorumlu olur.

Hak sahibi alacaklı, alacağının bir kısmını kabzederse ona karşılık rehinden bir kısmı çıkarılmaz. Ancak alacağının hepsini kabzederse o zaman rehn alınan mal geri verilir.

Rehn, bir hak veya bir borç karşılığında bir şeyi hapsetmektir. Yani verilmesi gereken bir alacağın verilmemesi durumunda o rehin alınan şeyden tazminini ifade eden bir akiddir.

Rehnin delili kitap ve sünnettir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Eğer seferde olup, yazıcı (katip) bulamadınızsa, o takdirde, borçludan alınmış rehinler kâfidir" (Bakara: 2/283)

Sünnetten şu hadis-i şerifi delil olarak gösterebiliriz: "Resulullah (s.a.v.) aile ferileri için 30 sa' arpa karşılığında zırhını, Ebu Şehm ile adlandırılan bir yahudiye ipotek etti." [1]

Rehnin Rükünleri

Rehnin rükünleri dört tanedir;

1- Siga:

Şunu, şu borcun karşılığında ipotek ettim şeklinde ifade edilen sözlerdir.

2- Akid:

Rehin ve mürtehin, yani ipotek eden ile alan kimselerdir.

3- Merhûn:

Rehin edilmiş olan şeydir.

4- Merhûn-u bih.

Karşılığında ipotek yapılmış olan haktır.

"Merhûn" (Rehn edilen şey) her ne kadar mürtehinin elinde olsa da, kâr ve kazancı esas mal sahibine yani "Rahin"e aittir.

Merhûnun, (rehn edilen şeyin) gözle görülebilir, elle tutulabilir cinsten olması şarttır.

Borç, âyn olmadığından, yani gözle görülebilir madde cinsinden olmadığından onu rehnetmek caiz değildir. Ortak malı satmak caiz olduğu gibi, ortağından müsaade almadan onu rehnetmek de caizdir.

Rahin borcunu kapatmadığı takdirde vâde dolmuşsa, mürtehinin izniyle hakim, rahine:

"Ya borcunu vereceksin veya merhunu satıp borcu ödeyeceksin" diye zor kullanır.[2]

---

[1] Buhari, 1962, Müslim, 1603.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 318-319.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 319.

HACR

Hacr altı kişiye konulur:

1- Çocuk.

2- Deli. .

3- Malını savuran sefih kişi.

4- Malı borçlarını kapatmayacak durumdaki müflis.

5- Malının üçte birinden fazlası için hastanın tasarrufuna hacr konulur. (Bu hastalığın korkulur, ölüme götürür bir hastalık olması gerekir, 1/3'ten fazlası için ölümünden sonra varislerin izinlerine bağlı kalınır).

6- Kendisine ticarette izin verilmeyen kölenin malına da hacr konulur. Çocuk, deli ve sefih (malını savuran kişi)in tasarrufları sahih olmaz. Müflisin kendi zimmetinde olmak üzere bir şey alıp satması veya tasarruf etmesi sahihtir. Ancak muayyen malında tasarrufu sahih değildir.

Hacr, malda tasarruf etmeyi engellemektir.

Başka bir tarifle hacr, özel sebeplerle bazı belli tasarruflardan mülk sahibini alıkoymaktır.

Allah-u Teala, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Eğer üstünde hak bulunan (borçlu) sefih veya zayıf olur. Yahut da bizzat yazdırmaya (ve ikrara) gücü yetmezse velisi doğdoğru yazsın." (Bakara: 2/282)

Allah-u Teala, onlara veli tayin ederek, onları mallarından tasarruf etmekten alıkoymuştur.

Hasta tasarrufu malının üçte birinden fazlası için ondan sonraki varislerin iznine bağlıdır.

Kölenin zimmetindeki tasarrufu azat olduğunda sorumluluklarını yerine getirmekle olur.

Ölümcül bir hastalığa yakalanan kişinin malının üçte birinden fazlasıdan tasarruf etmek varislerinin iznine bağlıdır.

Kölenin tasarrufu da ancak kendi zimmetine yönelik olursa caizdir. Ancak azat edildiği zaman sorumluluğunu yerine getirecektir, bu konuların teferruatına geçeceğiz.

Ayette geçen "Sefih", savurgan kişi olarak, "Zayıf ise çocuk ve "Bizzat yazdırmaya gücü yetmeyen" de aklında noksanlık olan (deli) olarak tefsir edilmiştir.

Hacr iki çeşittir:

1) Kendisinin maslahatı ve faydası için hacr konulması emredilenler. Bu durumda olanlar çocuk, deli ve sefihtir. Mallarının korunması için bunlara Hacr konulması öngörülmüştür.

2) Başkasının maslahatı için kendisine hacr konulanlarda iflas edene uygulanan Hacr gibi. Bu, alacaklıların maslahatı için emredilmiştir. Aslında bunda kendisinin de maslahatı söz konusudur. Çünkü hacr konulması ile borçlar zimmetinden çıkmış olmaktadır.

Hastaya uygulanan Hacr, varislerinin maslahatı için; köleye uygulanan Hacr, efendisinin maslahatı için; rehin verene uygulanan Hacr, rehin alanın maslahatı için; mürtede uygulanan Hacr ise müslümanların maslahatı içindir.

Hacr sekiz kişiye ygulanır:

1) Çocuk: Erkek çocuğu olsun, kız çocuğu olsun farketmez. Çocuğa hacr uygulanması için hakimin karar vermesine gerek yoktur. Reşid olarak bulûğ çağına girince ona konan hacr kendiliğinden kalkar. Reşidin manası, malı ve dini için yararlı bir kimse olmasıdır. Baliğ olur ama, reşid değilse, hacr devam eder.

2) Deli: Yine hacredilmesi için hakimin kararına gerek yoktur. Deliliği zail olunca da hacr kendiliğinden kalkar.

3) Sefih: Malında savurgan olan, malını faydasız yere harcayan kimsedir. İçki içen, zina eden, malını denize atan, yollara saçan yahut onunla sigara içen gibi. Sigara içmek her ne kadar mekruh ise de, malı ona harcamak savurganlıktır.

Sefih olan kimseye hacr uygulanabilmesi için hakimin hükmüne ihtiyaç vardır. Şayet hakim hacre hüküm vermezse, "İhmal edilmiş bir sefih" sayılır ki malı üzerindeki tasarrufları geçerlidir.

Çocuk iken kendisine hacr uygulanmış ve bulûğ çağma erişip, reşit olmayan kimseye, hükmüne ihtiyaç olmaksızın

hacr uygulamaya devam edilir. Bu durumda olana da "İhmal edilmiş sefih" denir. Tasarrufları da geçerli değildir.

Çocuk, deli ve kendisine hacr uygulanan sefihin tasarrufları sahih değildir. Onun için onların ne satışları, ne satın almaları, ne hibeleri ne de şirket ve kırad gibi tasarrufları sahihtir. Ancak tasarrufları geçerli olmayan sefihin, velisinin izni ile nikahı sahihtir.

4) Müflis: Vadesi gelmiş borcu olup malı, borcunun tutarını karşılamayan kimsedir. Alacaklılarının isteği ile, bağımsız ise kendisinin isteği veya bağımsız değilse velisinin isteği ile ona hacr uygulanır.

Bu durumda olan kimseye, alacaklılar davalı oldukları takdirde, hakimin hacr kararı vermesi gerekir.

İflas eden kişi malı olduğu bilinmiyorsa, elinin darlığına dair yemin ederse, söylediği doğrulanarak ona göre hareket edilir. Bu durumlarda değilse, delillere göre hükmedilir.

5) Hasta: Terikesinin üçte birinin fazlasında hakimin kararına ihtiyaç olmaksızın sadaka, hibe, vasiyyet ve köle azad etme gibi durumlarda malı hacredilir. Ama üçle bire kadar harcamada bulunabilir. Şayet vasiyyeti varislerden birine ise, diğer varislerin izin vermesi şarttır.

Şayet kişi borçlu olup, borcu terikesinin tamamının karşılığı kadar çok olursa terikesinin tamamı hacredilir.

Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.) şöyla rivayet ediyor: Veda Haccı senesinde ağır bir hastalığa yakalandım. Hz. Peygamber ara sıra beni ziyarete gelirdi. Bir defasında dedim ki,

-Ey Allah'ın Resulü, gördüğün gibi ağır bir hastalığa yakalandım. Benim bir tek kızımdan başka varisim yoktur. Malımın üçte ikisini tasadduk edeyim mi?

- *"Hayır."* dedi. Yarısını tasadduk edeyim mi? dedim.

Resulullah (s.a.v.): *"Hayır"* dedi.

Üçte birini tasadduk edeyim mi? dedim.

Bunun üzerineResulullah (s.a.v.):

"Üçte biri de çoktur. Fakat üçte birini tasadduk edebilirsin Senin varislerini zengin bırakman onları fakir bırakmaktan, başkalarına el-avuç açmalarından daha hayırlıdır." [1] buyurdu.

6) Köle: Mükellef ve reşit olsa bile, hakimin kararına ihtiyaç olmaksızın malı hacredilir. Çünkü bu. efendisinin bir hakkıdır. İster mükateb olsun, ister olmasın efendisinin izni olmadan tasarrufu sahih değildir. Eğer mükellef olup reşit değilse, efendisi ona izin vermiş olsa bile mali tasarrufları sahih değildir.

7) Rehin veren: Rehin verenin hakkından dolayı ona hacr uygulanır. Rehin verdiği şeyde, ancak kendisine rehin verilen kimsenin izni ile tasarrufta bulunabilir. Borcunun tamamını ödedikten sonra üzerindeki hacr kaldırılır.

8) Mürted: Müslümanların haklarından dolayı üzerinde hacr sabit olur. Şayet mürted olarak ölecek olursa, malı müslümanlar için ganimet ve fey'dir. İrtidattan vazgeçip tekrar müslüman olmasıyla da üzerindeki hacr kalkmış olur. [2]

---

[1] Buhari, l233; Müslim, 1628.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 320-323.

SULH (BARIŞTIRMAK)

Bir malın veya hakkın varlığını ikrar (kabul) ederek sulh yapmak sahihtir.

Sulh, iki çeşittir:

1- îbra,

2- Muâvede.

İbra: Hak sahibinin hakkının bir kısmından vazgeçerek diğeriyle sulh yapmasıdır. Herhangi bir şarta bağlanarak bu şekilde sulh yapmak caiz olmaz.

Muavede: Hak sahibinin alması gereken hakkı yerine başka bir malın alınması ile yapılan akiddir.

Alış-verişte geçerli olan şartlar sulhta da geçerlidir.

Lugatta sulh, husumeti sona erdirmektir.

Şeriatta ise sulh, iki kişi arasında bulunan anlaşmazlığa son verme akdidir.

Anlaşma yapan her iki tarafa "Musalih" denir.

Hasımlaşılan hakka "Musalihan anh" denir.

Hasımlardan birinin, anlaşmazlığı sona erdirmek için diğerine verdiği şeye de "Musalihan âleyh" veya "Sulh bedeli" denir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 324.

Sokağa Doğru Saçak Açmak

Umumi bir yolda gelip geçenlere zarar vermeyecek şekilde birisi evinin duvarından caddeye doğru saçak yaparsa caizdir.

Komşularından izin almadan aradaki sokaktan yararlanmak caiz değildir. Ancak komşulardan izin alırsa olur.

Müşterek sokaklarda evin ön kısmında kapı açarsa caizdir. Ama ortakların (komşuların) izni olmadan evin kapısını sokağın arka tarafında açması caiz değildir. Ancak ortakların izni olursa o zaman olur..

Sulhun meşruluğu:

Sulh, tartışma konusunu anlaşmaya çevirdiği ve iki şahıs arasındaki anlaşmazlığı sona erdirmektir.

Sulh; Kitap, sünnet ve icma-ı ümmet ile meşru kılınmıştır.

Kitap'tan delil. Allah'u Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

"Eğer müminilerden iki topluluk, birbirileriyle savaşırlarsa aralarını düzeltiniz, eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, saldıranla Allah'ın buyruğuna dönmelerine kadar savaşınız. Eğer dönerlerse aralarını adaletle bulunuz. Adil davranınız. Şüphesiz Allah âdil davrananları sever." (Hucurat: 49/9)

Sünnet'ten delil, Allah Resulü (s.av.)'in şu hadis-i şerifidir:

"Sulh, helali haram, haramı helal kılmadıkça iki müslüman arasında caizdir." [1]

İcma-ı ümmetle de, müslümanlar, hasımlar arasında sulhun meşru olduğunu kabul ederek barışı uygulamışlardır.

Sulhun rükünleri:

Sulhun rükünleri icap ve kabulden ibarettir.

Mesela iddiacı:

"Sana olan 1.000.000 (Bir milyon) lira borcuma karşılık 500.000 (Beşyüz bin) lira üzerine sulh yaptım" der Diğeri de

(davalı) "Kabul ettim." veya benzeri lafızlarla kabul eder.

Sulh tamamlandığı zaman her iki taraf için bağlayıcı bir akittir. Ne davacı ne de davalı daha sonra karşı taraf razı olmadan akidi feshetme yetkisi yoktur.

Akıl, baliğ ve mutlak tasarruf yetkisine sahip olan kişi sulh edip, malının bir kısmından vazgeçebilir.

Başkasına ait bir duvara delik açmak, oraya kazık veya çivi çakmak caiz değildir.

İki bina arasında bir duvarın veya herhangi bir yerin kime ait olduğuna dair bilgi olmazsa veya şahitle de ispat yapılamazsa orası her iki bina sahibi için müşterek sayılır.

Başkasının arazisinden veya tarlasının içinden su geçirmek ya da komşusunun avlusuna kar atmak için para mukabilinde bir anlaşma veya bir sulh yapılırsa caizdir.

Duvardan caddeye doğru saçak açmak caizdir. Bunun delili Hz. Peygamberin amcası Abbas'ın mescid yolu üzerindeki evinin oluklarının yükseltilmiş olmasıdır. [2]

Ancak yapılan saçaklardan insanların zarar görmemesi gerekir. Çünkü Resulallah (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar:

"İslamda ne zarar vermek ne de zarara uğramak vardır" [3] buyurmuştur. [4]

---

[1] Ebu Davud, 3594, Tirmizi, 1352.

[2] Neyl'ül Evtar, Şevkani 5/1278.

[3] İbni Mace, 2340, 2341: El Muvatta' İmam Malik, 2/745.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 325-326.

HAVALE

Havalenin şartları dörttür:

1. Muhil (havale eden)in rızası.

2. Muhal (havale edilen kişi)'in kabulü.

3. Havale konusu olan malın zimmette istikrar sağlamış olması (borcun kesinlik kazanmış olması).

4. Havale eden ile kendisine havale edilenin verecekleri cins, miktar, çeşit ve zaman bakımından ittifakta olmaları gerekir.

Havale konusu olan mal, muhalim (havale edenin) zimmetinden kurtulur, muhalim (kendisine havale edilenin) zimmetine geçer.

Havale bir akid olup borcun, birinin zimmetinden başka birinin zimmetine geçmesidir.

Havalenin delili Peygamber (s.a.v.)'nin şu hadisi şerifi ile sabit olmuştur:

"Zengin kişinin borcunu ödemeyi geciktirmesi zulümdür. Sizden biriniz (borcunun edası için) bir zengine havale edildiğinde bunu kabul edip ona müracaat etsin." [1] Yani, sizden birinizin borcu zengin birine havale edilirse, onu kabul etsin.

Zenginin borcunu geciktirmiş sayılması, ödeme gücüne sahip olduğu halde borcunu ödememesidir. Bunun en azı 3 defadır. Alacaklı 2 defadan daha fazla alacağını istediği halde, zengin olan kişi de borcunu ödeyebilecek durumda olduğu halde ödemiyorsa, büyük günah işlemiş olur. Üç defadan az isteklerde vermediğinde küçük günah işlemiş olur. [2]

Havalenin siğasında, yani borçlunun alacaklıya: "Benden alacağını falan kişiye havale ettim" demesi ve alacaklının da bunu kabul etmesi gerekir. Bunun şartları ise;

a) Alacaklı ve borçlunun kabul etmesi.

Kendisine havale edilen (borçluya borçlu olan) kimsenin borcu kabul etmesi şart değildir. Çünkü başkasına borçlu

olan kimse, bu alacağını başkasına vermesini ondan isteyebilir. [3]

b) İki borcun sabit olmasıdır,

Borçlu başkasının alacaklısı olmadığı kimseye borcunu havale edemez. Ama kişi kendi gönül rızasıyla borcuna yüklenmek isterse o başka.

c) Her iki borcun da uyuşması lazımdır,

Miktar, tür, cins ve borcu ödeme zamanının aynı olması gerekir. 1.000 (bin) lira borçlu olan bir kimse alacağı 500 (Beşyüz) lira karşılığında bu borcunu alacaklısına havale edemez. Ama 500 (Beşyüz) lirasını ona havale edebilir.

Değişik türdeki bir borç, başka türdeki bir borç yerine havale edilemez. Hazır olan da müeccel olanın yerine havale edilemez.

Sonra borçlu o borcun zimmetinden çıkmış olur.Artık borcu üzerine alan kişi sorumludur.

Şayet iflas yahut inkâr sebebiyle ödenmeyecek olsa, ilk borçludan alınamaz. [4]

---

[1] Buhari, 2166 Müslim, 1564.

[2] Tenvir-ül Kulub, 298.

[3] Tenvir-ül Kulub, 298.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 327-328.

ZAMAN (MALLA KEFALET)

Kişinin zimmetinde miktarı bilinen mala zamin (yükümlü) olmak sahihtir. Hak sahibi yükümlülük şartları mevcutsa hakkını zaminden (kefilden) istiyebildiği gibi mazmundan (borçlusundan) isteme hakkına sahiptir. Zamin (kefil) kefalet ve ödemeyi esas borçlunun izniyle ödemişse hakkını ondan ister.

Bilinmeyen şeyin zamini (kefaleti) ve kesinleşmemiş alacaklar için zaman (kefalet) sahih değildir. Ancak "Bey'el derk" sahihtir.

Kefalete delil olarak Hazreti Yusuf'un dilinden varid olan şu ayettir:

"Onu (Hükümdarın su tasını) getiren kimseye bir deve yükü ikramiye var ve ben de buna kefilim." (Yusuf : 12/72)

Sünnette delil. Ebu Umame'den"rivayete göre Resulullah şöyle buyurmuştur:

"Kefil, kefil olduğu ve taahhüt ettiği borcu yüklenendir." [1]

Seleme bin Akve şöyle rivayet eder:

" ... Üçüncü bir cenaze daha getirildi. Cenaze sahipleri şöyle dediler:

- Ey Allah'ın resulü cenaze üzerine namaz kıldır.

Resulullah:

"Geride bir şey bıraktı mı?" dedi.

Onlar:

-Hayır, dediler.

"Peki Ölünün üzerinde borç var mı ?" sorunca, cenaze sahipleri,

-Üç dinar borcu var, dediler.

- *"O zaman arkadaşınızın namazını siz kıldırın."* buyurdu. Bunun üzerine Ebu Katade şöyle dedi:

-Ey Allah'ın resulü cenaze üzerine namaz kıldır, onun borcu benim üzerime vaciptir. Ebu Katade borcu ödemeye kefil olunca Resulullah bu cenaze üzerine namaz kıldırdı. [2]

Zamin'in (kefilin) akil, baliğ ve tasarrufla yetkili olması şarttır.

Miktarı bilmen tüm zimmetteki istikrarlı borçlar için zamin (kefil olmak)sahihtir. Borçlunun haberi ve izniyle ister vadesi geçmiş bir borcun, ister vadesi dolan bir borcu alacaklıya verdiği şeyi ondan geri alabilir ama daha önce izin almamışsa ödediği şeyi borçludan talep edemez.

Bey'el Derk: Alış-verişte satılan malın veya bedelin başkasına ait olma şüphesi karşısında kefil olmaktır. Bu caizdir. Mesela,

"Bu bahçeyi, Zeyd'e satılacağına ben kefilim" demesi sahih olmaz.

Zaman El Derk: "Şayet bu para veya mal gasp veya hırsızlık malı çıkarsa ben zaminim" demesi gibi.[3]

Zamanın Rükünleri

1- Zamin: Zaminin teberruda bulunma ve seçme ehliyetine sahip olması şarttır. Onun için çocuk, deli ve sefehlikten dolayı malı hacredilmiş ölüm hastalığına yakalanmış bir hasta, malının tamamını karşılayacak miktarda borçlu ve zorlanan kişi zamin olamaz.

2- Mazmunun ânh: Borçlu olan kimsedir. Borçlunun rızası ve kabulü şart olmadığı gibi, zaminin onu tanıması da şart değildir.

3- Mazmunun leh: Hak sahibi olan kişidir. Zaminin onu tanıması şarttır. Ama, onun rıza ve kabulü şart değildir.

4- Mazmunun fih: Borcun kendisidir. Menfaat de olabilir. Borç veya menfaatin sabit olması gerekir.

Zamin olacak kişi tarafından borcun miktarının bilinmesi de şarttır.

Mesela "Zeyd'den alacağın şeyi ben karşılarım" veya "Ona satacağının değerini ben karşılarım" der ama, bunun miktarını bilmiyorsa, verdiği söz onu bağlamaz, bu konuşması fasittir.

Zaman konusu olan borcun belli olması da gerekir.Mesela birinin bir başkasından ayrı cinslerden veya tek cinsten iki alacağı varsa ve alacaklıya "Onlardan birini üzerime alıyorum" derse, geçerli'olmaz.

5- Siga: Lazım olanı ifade eden lafızdır.

"Malını veya falandan alacağını garanti ediyorum." yahut, "Falan kimseyi buraya getirmeye kefil oluyorum." demesi gibi.[4]

---

[1] Tirmizi, 1265.

[2] Buhari, 2168.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 329-330.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 330.

BEDENDE KEFALET

Kendisinde kul hakkı bulunan bir kimse için onun yerine bedenen kefil olmak caizdir.

Kefalet, kitap sünnet ve icma ile meşrudur.

Kitaptan delil. Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor

"Onlar şöyle dediler: Ey vezir! Doğrusu bunun büyük bir ihtiyar babası var (bununla teselli oluyor), onun için yerine birimizi al, çünkü biz seni iyilik edenlerden görüyoruz." (Yusuf: 12/78)

Kefalet; tanımı ayrıca şu şekilde de olabilir: "Karşılıklı arzu ve borç hususunda iki zimmeti birbirine bağlamak' şeklindedir.

Kefalet, zamanın bir çeşidi olup, kişinin kendisini veya malını hazır kılmaya mahsustur.

Allah (c.c.) hakkı olan içki ve hırsızlık hakkı gibi şeyler için kefalet caiz değildir.

Kısas ve kazf haddi gibi bir kul hakkından dolayı, hüküm meclisine getirilmesi gereken birini getirme ile ilgili bir yükümlülüktür. Ödünç alınmış ya da gaspedilmiş bir malı getirmeyi kendi üzerine almaya da denir.

Kefil, kefil olduğu kimseyi getirip teslim etmekle sorumluluktan kurtulur.

Kefalet fıkıhta, "Hımale", "Zamane" ve "Ze'âme" gibi kavramlarla da isimlendirilebilir.

Kefalette; kefil, asil, mekfulun leh ve bir de mekfulun bih bulunur.

1- Kefil: Kendisi üzerine kefil olunun can, mal, borç veya işi yerine getirmeyi üzerine alan kimsedir.

Kefilin akıl, baliğ ve kefalete izin alarak asilin malında mutlak tasarruf sahibi olması gerekir.

Kefile, zamin, zâ'im, hamîl ve kabîl de denir.

2- Asil: Borçlu olan kimsedir, kendisine kefil olunur. Ergin, akıllı, hazır ve kefalete razı olması şart değildir. Aksine, çocuğa, deliye ve hazır bulunmayana kefil olmak

caizdir. Kefil, kefaleti yerine getirirken bunların hiç birine danışmaz, işlerini kendiliğinden yapar.

3- Mekfulun leh: Alacaklı kimsedir. Kefilin kim olacağını bilmesi şarttır.

4- Mekfulun bih: Bu da, kefil olanın ödemesi gerekli olan can, mal, borç veya iştir.[1]

Kefaletin Çeşitleri

1- Cana kefalet.

Bedende Kefalet'in konusu bu tür kefalettir.

Cana kefalet "Diman-ül-vech" diye tanınır. Kefilin kefil olduğu şahsı, alacaklıya götürmeye kefil olması demektir.

Şafii mezhebine göre, kısas ve kazf haddi gibi insani bir hak bulunan kimsenin getirilmesi hususunda kefalet sahihtir. Çünkü bu lazım bir haktır. Allah'ın hakkı olduğunda ise kefalet sahih olmaz.

2- Mala kefalet:

Kefilin mali bir borcu ödemeyi almasıdır. 'Zaman' konusu olan kefalet bu tür kefalettir

Mala kefalet üç çeşittir:

a) Borca kefalet: Başkasının zimmetinde bulunan borcu Ödemeyi üzerine almaktır. Borcun da şu şartları vardır;

- Borcun; karz, ücret, fiyat, mehir borcu gibi kefalet sırasında sabit olması gerekir.

- Borcun ma'lum olması gereklidir. Belirli olmayan borç için kefalet sahih olmaz.

b) Mala kefalet ve teslime kefalet: Başkasının elinde bulunan belirli bir malın teslimini üzerine almaktır.

c) Mes'uliyete kefalet: Satıcının herhangi bir tehlike dolayısıyla malın mesuliyetini üstlenmesi ve onu almasıdır. [2]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 331-332.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 332.

ŞİRKET (ORTAKLIK)

Şirket için beş şart vardır.

1- Şirketin sermayesi dirhem ve dinar gibi ücretle olması.

2- Ortaklık konusu olan her iki malın cins ve çeşitte bir olması.

3- İki malın karıştırılması.

4- Tasarruf için her birinin diğerine izin vermesi.

5- Kâr ve zararın malların oranına göre paylaşılması.

Ortaklardan biri istediği zaman şirketi feshedebilir.

Ortaklardan birinin ölümü halinde şirket batıl olur.

Şirket, kâr aralarında olmak üzere iki veya daha fazla kişilerin ticaret maksadıyla bir malda ortaklık kurma anlaşmasıdır. Buna 'Şirketül-inan' da denilebilir.

Şirketin meşruiyeti kitap, sünnet ve icma ile sabittir.

Allah-u Tâala şöyle buyurur:

"...onlar (ana bir kardeşler) üçte bire ortaktırlar." (Nisa: 4/12)

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'u Teala buyuruyor ki, Biri diğerine ihanet etmedikçe ben iki ortağın üçüncüsüyüm (onlara yardımcıyım) Ama biri diğerine ihanet ederse, aralarından çekilirim." [1]

Şirket, ticaret işleri içerisinde kutsal bir ortaklık olduğu için yüce Allah, onları korumak ve onlara yardım etmekle onlarla beraberim, onlara yardımcı olurum buyurmaktadır.

Yukarıdaki metinde birinci şart olan 'Şirketin sermayesi dirhem ve dinar gibi ücretle olması' zayıf bir görüştür. En muteber ve sahih olan görüş şudur: Aynı cinsten olan her şeyde şirket (ortaklık) sahihtir. Günümüzde tasarrufu çokça yapılan para, buğday, arpa, pirinç ve benzeri bütün şeylerle şirket kurulur. Yani parayla değerlendirilen her çeşit malla şirket kurulabilir. [2]

Şirketin Kısımları

1- Şirket-i Ebdan:

Simsar, hamal ve çeşitli sanatlardan bedenen çalışanların meslekleri aynı olsun veya olmasın kurdukları kazanç ortaklığıdır.

Şafii mezhebine göre böyle bir ortaklık batıldır. Çünkü herkes ayrı ayrı çalışmaktadır. Menfaatlerin de birbirinden ayrı olması gerekir.

Maliki mezhebi sanat aynı olmak koşuluyla bu şirketi caiz görmektedir.

Ebu Hanife'ye göre ise sanatları farklı da olsa böyle bir şirket caiz görülmektedir.[3]

2- Şirket-i Mufavaza:

Ortaklar arasında sermaye veya el emeğiyle elde ettikleri kazanç ve uğradıkları zararda ortak olmaları için yapılan akiddir.

Bu şirket çeşidi de batıldır. Çünkü bir çok zarar ve belirsiz şeyleri ihtiva etmektedir.[4]

3- Şirket-İ Vücuh:

Şöhret ve itibarı olan biriyle, malı olan birinin ortak çalışmalarıdır. Para birincisinden, sermaye ise ikincisindendir. Ancak sermaye kendisine teslim edilmemektedir. Yahut itibarı olan kendi zimmetine bir mal alır ve satması için onu diğerine verir. Kazanç ta aralarında

paylaşılır. Bu şirket her iki şekliyle de batıldır, çünkü aralarında müşterek bir mal yoktur.[5]

4- Şirket-i İnan:

Ortaklardan her birinin kendisinden fayda olmayan tasarrufta bulunmayacaklarını ifade eden bir ortaklık olup, zarar çeşitlerinden salim olduğu için sahihtir.

Maslahat, çalışmanın şartıdır: O beldenin parası ile ve oranın örfüne göre satış yapılır. Ne aşırı fiyatla ve ne de zararına satış yapılır. Onlardan biri (ortaklardan biri) sermaye ile yolculuğa çıkacak olursa diğerinden izin almalıdır.

İşte uygun olan ortaklık şekli budur. Bu ortaklığa "Şirkelül inan" ortaklığı denir.

Böyle bir şirketin rükünleri şunlardır:

1- Akid yapan iki taraf vekil tayin etme ve vekil olma ehliyetine sahip olmalarıdır.

Çünkü onlardan her biri, diğerinin vekili ve diğerini vekil tayin etmiş sayılır.

2- Üzerinde akid yapılan.

Bu da nakdi para veya başka bir şey olup akidden önce birbirine karıştırılmış ve artık birbirinden ayırt edilemeyecek duruma gelmiş olmasıdır. Veya bir arada toplanmış bir mal olmasıdır.

3- Siga.

Bunun da şartına gelince; herbirinin sermayesine göre kazanç ve zararda ortak olacağı ifade edilerek, ortakların ticaret yapmak üzere birbirlerine izin vermeleridir.

Bunun dışında başka bir şey şart koşulmuşsa akit fasit olur.

Taraflardan her biri dilediği zaman şirketi fesheder. Yine birinin ölümü veya delirmesi hallinde şirket kendiliğinden fesh olunur.[6]

[1] Ebu Davud, 3383.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 333-334.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 334.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 334.

[5] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 334.

[6] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 335.

VEKALET

İnsanın tasarruf etmesi caiz olan her şeye vekil olması veya başkası vekil tayin etmesi caizdir.

Vekalet caiz olan bir akiddir.

Vekil veya müvekkil istedikleri zaman vekaleti feshedebilirler. Onlardan birinin ölmesiyle vekalet batıl olur.

Vekil kabzettiği veya harcadığı şeylerde kendisine güvenilmiş biri durumundadır. Kusurlu görülmedikçe zamin (sorumlu) olmaz. Ancak tefrit te (gereğenin altındaki davranışlarda) bulunmuşsa sorumlu olur.

Mutlak vekil üç şart ile alır veya satar:

1- Satım, malın değeri olan normal fiyatla olmalı.

2- Paranın memlekette geçerli olan bir para cinsinden olması gerekir.

3- Vekil müvvekillin malını kendi şahsına satmaz. Müvekkilin izni olmadan malın kıymetini ikrar etmez.

Vekaletin lügat anlamı korunmak ve işi başkasına havale etmektir. Fıkıhta ise bir işi yapmak üzere başka bir şahsı kendi yerine tayin etmektir.

Vekaletin delili için kitaptan deliller.

Yüce Allah Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Allah'a güvendik. O ne güzel vekildir." (Al-i İmran: 3/173)

Başka bir ayeti kerimede,

"Eğer (kadın ile kocanın) aralarının açılmasından korkarsanız, bu durumda erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin." (Nisa: 4/35) buyurur.

Bu ikinci ayeti kerimede iki eş arasında anlaşmazlık çıkar ve bu anlaşmazlık had safhaya ulaşırsa, vekil olmak üzere iki hakem tayin edilir. Bu hakemlerden biri kadın tarafından, diğeri erkek tarafından olmalıdır ki her iki tarafın hakkı korunsun. Bunlar uzlaşma cihetinde çaba sarfederler.

Bu ayeti kerime her ne kadar karı ile kocanın halleri ile ilgili ise de vekaletin meşruiyeti hususunda umumi bir delil

teşkil etmektedir.

Sünnetten delil ise, Buhari ve Müslimde Resulullah (s.a.v.)'in zekat toplamak üzere görevlendirdiği sahabeleri anlatan rivayetler, vekalet için delil teşkil etmektedir. Zekat toplama konusu dışında da başka deliller vardır.

Peygamber (s.a.v.) Ebu Rafii ve Ensardan birini Meymune'yi kendisine nikahlamaları için vekil tayin etti.[1]

Peygamber (s.a.v.) dini işlerde, had cezaların isbatı ve tatbikinde vekil tayin ettiği, yine hayvanlar üzerinde onların bakımını ve derilerini paylaştırma işini yerine getirmek için vekil tayin ettiği rivayetlerde sabittir.

Vekaletin meşru ve müstehap oluşuna Kuran-ı Kerim'de'ki şu ayeti kerime de delil olarak gösterilebilir:

"İyilik ve takva hususunda yardımlaşın. Günah ve düşmanlık üzerinde yardımlaşmayın" (Maide: 5/2)

Allah Resulü (s.a.v.):

"Kul kardeşinin yardımına koştuğu sürece, Allah'da o kulunun yardımındadır." buyurmuştur.

Vekalet, "Tasarruf ve idareyi devretme" manasındadır.

Kişinin işini, hayatında onu başkası yerine getirsin diye bırakıp, kendi yerine tayin etmesini ifade eden bir akittir. Vekil müvekkilin izni olmadan başka ikinci bir vekil tutamaz. Ancak kendisine yakışmayan veya gücü yetmeyen şeyler hususunda izinsiz emin bir vekil tayin edebilir.[2]

Vekaletin Rükünleri

1- Vekil tayin eden.
2- Vekil tayin edilen.
3- Vekaletin sözkonusu olduğu iş(şey).
4- Siga.[3]

Vekaletin Şartları

Vekalet şartları tamamlanmadıkça sahih olmaz, bu şartların bir kısmı müvekkile, (vekil olunan kişiye) bir kısmı vekile, bir kısmı da vekalet edilen şeye aittir.

1- Müvekkilin şartları:

Müvekkilin (vekil tayin edenin), vekil tayin ettiği şeyde mutlak tasarrufa malik olması şarttır.

2- Vekilin şartları:

a) Akıllı olması,

b) Ergenlik çağına girmiş olması şarttır.

3- Vekil tayin edilen şeyin şartları:

Bunun da vekil tarafından bilinmesi veya bilinmeyen hususlarının aşırı derecede olmaması şarttır. Ancak, vekilin;

"Bana istediğin şeyi satın al" demesi gibi vekaleti mutlak tutması bunun dışındadır.

4- Siga:

Onlardan birinin rızasını ve diğerinin kabulünü ifade eden bir söz sigada yeterlidir.

Mesela vekil tayin eden kişi tayin ettiği vekiline; "Seni bu işe vekil kıldım" veya "Bu işi sana bıraktım" der. Vekil de söz ile olmasa bile kabulünü ifade eden harekette bulunursa vekalet akdi böylece gerçekleşmiş olur.[4]

---

[1] Tirmizi, 841.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 336-337.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 338.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 338.

İKRAR (İTİRAF)

İkrar edilen haklar iki çeşittir:

Allah hakkı ve kul hakkı.

1- Allah hakkı ile ilgili ikrar.

2- Kul hakkı ile ilgili ikrar.

Allah hakkı ile ilgili ikrardan kişinin dönüş yapması sahihtir.

Kul hakkı ile ilgili ikrardan dönüş sahih değildir.

İkrarın sıhhatinin şartları üçe ayrılır:

1- Baliğ olmak.

2- Akıllı olmak.

3- İkrar'da serbest olmak.

Kul hakkından mal olursa dördüncü olarak rüşt (iyiyle kötüyü ayırt edebilen) olma şartı da aranır.

Kişi, bilinmeyen bir şeyi ikrar etse bunun beyanı kendisinden istenecek. İkrarı ile birlikte istisna etmek sahihtir.

İkrar eden kişi ikrarı sıhhatli de olsa hasta da olsa aynıdır.

İkrar, kişinin kendi zimmetinde başka birinin hakkının bulunduğunu haber vermesidir. Buna itiraf da denir.

İkrarda birinin, başka biri üzerinde hakkı olduğu bilinse, bu durum da dava konusu olduğu zaman hakkı itiraf etmek gerekir. Allahu Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"*Ey iman edenler! Hak üzere olup adaleti yerine getirmeğe çalışan hakimler ve Allah için doğru söyliyen şahitler olun. Velev ki şahitliğiniz nefsinizin yahut ana-babamzla yakın akrabanızın aleyhinde olsun....*" (Nisa: 4/135)

Peygamberimiz (s.a.v) den gelen şu rivayettir:

"...Sabahleyin şu adamın karısına git, ikrar (itiraf) ederse onu recm et." Enes, kadına gidince kadın suçu itiraf etti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) emir verdi ve kadın recm edildi. [1]

-

İkrarın Rükünleri

İkrarın dört rüknü vardır;

1- İkrar eden: İkrar edenin şartları şunlardır:

a) Akıllı olması.

b) Buluğ çağma girmiş olması. Velisinin izni ile bile olsa çocuğun ikrarı sahih değildir.

c) Seçme hürriyetine sahip olması. Haksız yere zorlanmaması gerekir.

d) Hür olması. Kölenin ikrarı sahih değildir.

e) Hacr edilmemiş olması. Sefihlik veya iflastan dolayı malı hacredilmiş olanın ikrarı sahih değildir. Ancak bu ikrar, ceza, vasiyet, tedbir ve, boşama ile ilgili ise sahihtir.

2- Kendisi için ikrarda bulunulan. Bunun için de şu şartlar gereklidir:

a) Hak sahibi olma ehliyeti.

b) İkrar edeni yalanlamaması gerekir.

3- Hakkında ikrar yapılan:

Bunun şartı ikrar eden kişi itirafta bulunduğu zaman, hakkında ikrar yapılan şeyin ona mülk olmamasıdır,

Şayet "Evim, elbisem veya mülküm falanındır" şeklinde söyleyecek olursa, bu bir itiraf değildir.

4- Siga: Bunun şartı ise bir kimsenin. "Falan kişinin boynumda şu şeyi vardır" şeklinde gereklilik ifade eden bir sözüdür.[2]

---

[1] Buhari, 2575.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 339-340.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 340.

ARİYET

Kendisinden faydalanması mümkün olan ve aslı kalıcı olan her şeyin başkasına ariyet (ödünç) olarak verilmesi caizdir. Verilen bu mal kullanılmakla tükenmeyen bir nesne olmalı ve müddetinde süreli ve süresiz olması da caizdir.

Ariyeti alan kişi, ariyetin telefi halinde telef gününün kıymetiyle sorumlu (yükümlü) olur.

Ariye, mal sahibinin malının menfaatini başkasına karşılıksız olarak bir süreye kadar mubah kılmasıdır.

Ariye, İslam dininin teşvik ettiği iyi amellerden birisidir. Zira insanlar her zaman birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Birinde bulunan bir mal diğerinde bulunmayabilir. Kendisinde bulunmayana yardımcı olunsun diye geçici olarak bir malı verip ondan fayda görmesi iyi işlerdendir.

Delili için Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İyilik ve takvada birbirinize yardım ediniz." (Maide: 5/2) Bir diğer ayeti kerimede,

"Maunu (komşuların birbirlerine muhtaç oldukları şeyi) esirgerler." (Maun: 107/7) buyurulmuştur.

Hadisten delil. Resulullah (s.a.v.) Huneyn Savaşı için Safvan bin Ümeyye'den bir çok zırh emanet olarak almıştı. [1]

Ariyetin Rükünleri

Ariyetin dört rüknü vardır:

1) Muîr (ariyet veren).

2) Müsteîr (ariyet alan).

3) Muâr (ariyet olarak alınan şey).

4) Siga.

Sigada, bir tarafın sözle söylemesi ve diğer tarafın fiilen yapması yeterlidir.

Ariyet verenin şartı; akıl, baliğ, hür ve reşit olmasıdır. Müsteîrin şartı, belli bir kimse olması, mutlak olması ve

mutlak tasarruf edebilecek selahiyete sahip olmasıdır.

Muâr, (ariyet olarak alınan şey) ise, aslı kalıcı olmakla kendisinden fayda görülen her şeydir.

Ariyet olarak alınan şeyin şartı da, ondan faydalanmanın mubah olması ve ondan faydalanırken telef olmayan bir mal durumunda olmasıdır.

Ariyet alınan şeyin kendisinde yahut niteliğinde bir zarar veya bir kusur sözkonusu oluşursa; ariyeti alan kişi, kendisine izin verilen sınırda onu kullanmışsa tazmin etmez. Yani o kusur veya zarar için bir şey ödemez.

Mesela; bir kimse ariyet olarak giymesi için birine bir elbise vermiş ve o da normal şekilde giyip elbise bu normal giyimden dolayı yıpranmışsa, tamamen işe yaramaz duruma düşmüş olsa bile onu tazmin etmez.

Biri, ariyet olarak başkasına bir hayvan vermiş ve hayvan ölecek olursa onu tazmin etmez.

Kendisine izin verilen şekilde kullanmışsa hayvanın sırtının yaralanmasından, topal olmasından sorumlu değildir. Ama izin verilmeyen bir hususta kullanmaktan dolayı ona bir zarar gelmişse, onu tazmin etmekle mükellef olup, telef ettiği günkü rayiç üzerinden zararı öder.

Şartlarından birinin ortadan kalkmasıyla ariyet akdi ortadan kalkar.[2]

---

[1] Ebu Davud, 3562.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 341.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 342.

GASP

Başkasının malını gasbedenin üzerinde gasbedilen malın geri verilmesi gerekir. Gaspedilen bir mal değerinden birşey kaybetmişse eksilen nisbetle birlikle geri alınır. Gaspedilen malın telefi halinde varsa benzeri alınır. Benzeri bulunmazsa gasp ile telef günü arasındaki en yüksek değerle değerlendirilir.

Lugatta gasp, bir şeyi zulmen almak ya da haksız yere bir başkasının malına el koymaktır. Gasp haramdır ve faili günahkar olur.

Başkasına ait olan her hangi bir mala el koymak gasptır. Bu mal hak ve hukuk konusu olan her çeşit maddi varlıktır. Bu varlıklar, para, ev, mal veya benzeri olan herhangi bir şeydir.

Delili. Allah-u Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

"Aranızda mallarınızı haksız yere yemeyiniz." (Bakara: 2/188)

Veda Hutbesi'nde Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız, bu beldenizdeki bu ayınızın bu günü gibi birbirinize haramdır." [1]

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

"Her kim başkasına ait bir yerden haksız yere bir karış kadar alırsa Allah kıyamet gününde onu yerin yedi kat dibine batırır " [2]

Said bin Yezid (r.a.) babasından rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Biriniz kardeşinin malını ne cidden, ne de şaka olsun diye almasın. Biriniz kardeşinin asasını (bastonunu) aldığı zaman onu geri çevirsin." [3]

[1] Müslim, 1679.

[2] Buhari, 3026; Müslim, 1610.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 343.

ŞUF'A

Şuf'a, komşulukla olmayarak ortaklıkta vacip olur.

Şuf'a birbirinden ayrılabilir şeylerde olur. Bölünemeyen şeylerde şuf'a yoktur. Nakledilmeyen akar (gelir getiren arazi, dükan...) gibi gayri menkullerde Şuf'a sabittir. Yeni ortağın aldığı fiyatla eski ortak söz konusu akar parçasını kendi mülkiyetine alır.

Şuf'a hakkı zaman geçirilmeden istenmeli, imkânı olduğu halde geciktirirse şuf'a hakkı batıl olur.

Bir kişi içinde ortaklık payı bulunan arsasını satarak evlenirse, o zaman daha önceki ortağı kadının mehri misil değerini vererek ondan satın alır. Şuf'a hakkına sahip olanlar bir kaç kişi iseler herkes kendi hissesi nisbetince şuf'a hakkına sahiptirler.

Şuf'a, bir bedel karşılığında yeni ortak için gerçekleşen mülkiyet hakkının eski ortak tarafından alınabilme yetkisine denir.

Şuf'a hakkı, eski ortağın zarara uğramasını önlemek için konulmuştur.

Metinde ifade edildiği gibi şuf'a, satılan bir malda eski ortak için yeni ortak üzerine sabit olan bir haktır. İslam dini, zararı önlemek ve düşmanlıkları kaldırmak için şuf’ ayı meşru kılmıştır. Çünkü satılan bir malda yabancının oraya yerleşmesi sonucu, meydana gelecek zararı defetmek için satılan şeyi, şuf'a sahibi olan eski ortağın temlik etme hakkı vardır.

Ortaklık malının satımında ortağın, satıştan önce ortağının iznini alması gerekir. İzin almadan satarsa ortağı yeni ortağa kıyasla ona daha fazla hak sahibidir. Şayet ortağı satışa izin verirse o zaman satıştan sonra onun için bir talep söz konusu olamaz.

Peygamber (s.a.v.) bir hadisi şerifilerinde şöyle buyurur:

"Kimin bir hurmalık veya evde ortağı varsa, ortağının izni olmadıkça onu satamaz, ortağı isterse onu alır." [1]

Yukarıdaki hadisi şeriften de anlaşılıyor ki Peygamber (s.a.v.), taksimatı yapılmamış malda şufa hakkına hükmetmiştir. Şayet ortakların payları arasında sınırlar çizilir veya değişik şekilde benzer işaretler yapılırsa Şuf'a hakkı sakıt olur.[2]

Şuf'anın Şartları

Şuf'a konusu olan malın taşınmaz ve bölünmeye imkanı olan mal olması gerekir. Şu halde bina ve arazi gibi taşınmayan mallarda şuf'a hakkı cari olmaz.

Bölünmeye imkanı olan mallarda ise şuf'a vardır.

Şuf' anın genel olarak şartlan şunlardır:

a) Kendisinde şuf'a bulunan şeyin arazi, mesken gibi akar diyebileceğimiz gayr-i menkullere bitişik olan ağaçlar, binalar gibi satışa dahil edilen şeyler.

b) Şuf'a sahibinin, şuf'a hakkı bulunan şeye ortak olması gerekir. Bu nedenle komşulukta şuf'a hakkı oluşmaz.

c) Şuf'a hakkı bulunan şeyin satılma yoluyla mülkünde çıkmış olması şarttır. Bunun için karşılıksız hibe, miras kalma veya vasiyetle elde etme gibi durumlarda şuf'a hakkı yoktur.

d) Şuf'a sahibinin hakkını hemen istemesi gerekir. Yani şuf'a sahibi malın satıldığını öğrendiği zaman şuf'a hakkını talep etmesi gerekir. Özürsüz olarak talebi gecikirse şuf'a hakkı düşer.[3]

---

[1] Buhari, 2l38 : Müslim, 1608.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 344-345.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 345.

KIRAD (MUKARADA VE MUDAREBE)

Kıradın şartları dörttür:

1- Çalıştırmaya verilen sermaye dirhem, dinar gibi para cinsinden olmalıdır.

2- Mal sahibi âmil'e (çalıştırana) umumi tasarruf yetkisini vermelidir. Ya da çoğunlukla piyasada bulunan bir malın alım-satımını izin vermelidir..

3- Mal sahibi malı çalıştıran kişiye kârdan belirli bir miktarı ona vermeyi şart koşmalıdır.

4- Mal sahibi malı çalıştırana belli bir süre tayin etmemelidir.

Amile kendisine verilen malın telefinden haksızlık ve düşmanlık gibi sebepler dışında zamin (yükümlü) olmaz. Kâr ve zararın bulunması halinde zarar kâr ile kapatılacaktır.

Kırad, kâr aralarında olmak üzere mal sahibinin sermayesini çalıştırmak için bir kişiye vermesidir. Buna mudarebe de denir. Bu muamelede mal sahibi ile çalıştırıcı ortak olduğu için bazı fıkıhçılar kırad muamelesini bir nevi şirket olarak değerlerdirmişlerdir.

Kıradın delili için fıkıh alimleri şu ayeti kerimeyi gösterirler.

"...Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşmakta olanlar..." (Müzemmil: 73/20)

Kırad veya mudarebe muamelesi sünnet ve icma' ile sabittir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu muameleye cevaz vermiştir.

Hem mal sahibi hem de âmil için kırad akdini feshetme hakkı vardır.

Hikmeti: Çalışıp malı çoğaltmak ve toplum fertleri arasında yardımlaşmayı gerçekleştirmektir.

Kırad muamelesiyle elinde mal bulunmayan kimse mal sahibi olur. Ticarette tercübe sahibi olur. Mal sahibi ile işçi olan emek sahibi arasında yardımlaşma ve istifadenin gerçekleşmesi için bu çeşit ticaret muamelesi meşru kılınmıştır.

Kırad muamelesinin hükmü: Kırad caiz olan bir akiddir. Mal sahibi ile çalıştırıcı olan emek sahibi istedikleri zaman kırad akdini feshetme hakları vardır.

Kırad bir nevi borç muamelesidir de denilebilir. Bu muamelenin meşruiyeti için İbn'ul Munzir şöyle diyor : "Bütün ilim ehli borcun cevezında icma1 etmişlerdir. Aralarında bir görüş ayrılığj olmamıştır. Cahiliye devrinde de karz muamelesi vardı. İslam da bunu ikrar edip cevaz verdi." [1]

Kırad mudarebe ismiyle de tarif edilir. Mala sahip olan kimsenin emeği karşılığında çalışana ticaret yapmak üzere bir mal vermesi ve şart koştukları orana göre kârın aralarında ortak olması demektir [2]

Kırad muamelesinde zarar ise sadece mal sahibi tarafından karşılanır. Âmil (parayı veya malı çalıştıran) ise zarardan herhangi bir şey yüklenmez. Çünkü o işinin ve çalışmasının gayretini kaybetmiş olur.

Başka bir tarifle mudarebeyi şöyle açıklayabiliriz: Bir taraftan mal diğer taraftan çalışma (emek) olan bir ortaklık şeklidir. [3]

---

[1] El-Mecmu', 14/19 1.

[2] Muğnil Muhtac, 1/309.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 346-347.

MUSAKAT

Müsakat hurmalık ve bağcılıkla caizdir.

Müsakat için iki şart vardır:

Birincisi belirli bir zamanın belirtilmesi.

İkincisi çalışana meyvelerden belirli bir miktarın tayin edilmesidir.

Müsakatta yapılan iş iki kısımdır:

1- Faydası meyveye dönük olan çalışma. Bu işin sorumlusu âmil (işçi) 'dır.

2- Faydası araziye dönük olan çalışma. Bunun sorumlusu da mal sahibidir.

Müsakat, bir şahsın meyvesinden belirlenen bir miktara karşılık sulamasını ve bakımını üzerine alan başka bir şahsa hurmalığını veya bağını vermesine müsakat denir.

Müsakat (sulama): Müsâkat; meyveden belli bir miktar almak üzere bağ veya hurma ağaçlarını sulayıp, hizmet etmek için bir işçiye vermek üzere yapılan akittir.

Müsakatta yapılan iş iki kısımdır:

1- Faydası meyveye dönük olan çalışma. Ağaçların sulanması, aşılanması gibi işler. Bu işin sorumlusu âmil (işçi)'dir.

2- Faydası araziye dönük olan çalışma. Kanal ve kuyuların kazımı gibi. Bunun sorumlusu da mal sahibidir.

İbn-i Ömer şöyle rivayet etmiştir:

"Resulullah (s.a.v.) Hayber arazisinden çıkan meyveden ve ekinden her mahsulün yarısını Hayber ahalisine ait olmak üzere onlarla sulayıp bakma ve ekme muamelesi yaptı. [1]

Sahabe, Müsakat hususunda icma' etmiştir. Hazreti Ebubekir ve Hazreti Ömer (r.a.)'in hilafeti döneminde uygulamasını devam ettirdiler. Onlardan hiç birisi bu uygulamaya itiraz etmedi. [2]

Müsakatın meşruiyeti: Ebu Hanife dışında bütün ulema ihtiyaç duyulduğu için onun caiz olduğunu kabul ettiler.

Müsakatın meşruiyetine hem sünnet, hem de İcma’ delalet etmektedir.

Müsakatın meşruiyetinin hikmeti: Müsakatın meşruiyetinin bedeli halkın ona muhtaç olmasıdır. Müsakat'a zarar vermek ve zarar uğramak sözkonusu olmaksızın halkın maslahatının korunması vardır. Bazen kişinin arazisi, ağaçları olur. Fakat onlara bakmaktan aciz olur. Onlardan istifade edemez. Arazi ve ağaç sahibi onlara bakmak için işçi tutsa işçi gerektiği gibi çalışmayabilir veya çıkan mahsûl işçinin parasını ödeyemeyecek kadar az çıkabilir.

Böylece mal sahibi zarara uğramış olur. Oysa arazi ve bahçe müsakat ahdiyle bir kişiye verilirse alan kişi -çıkan mahsule kendisi de ortak olduğu için- bütün gayretini sarfederek mahsulü arttırır. Böylece mal sahibi veya bahçeyi müsakat ahdiyle alan kişi maldan istifade etmiş olur. Bu muamelede hem mal sahibinin hem malı işleten kişinin hem de toplumun maslahatı vardır.[3]

Müsakatîn Rükünleri

1- Akid yapan iki taraf: Akid yapanların vekil olma ve vekil tayin etme ehliyetine haiz olmaları şarttır. Ancak burada mülk sahibi bizzat akdi yapıyorsa âmâ (kör) olmaması şarttır.

2- İş: Bunun da şartı akid yapan kimseye kendisine ait olmayan bir yükü yüklememektir. İşçiye tarla veya bahçenin etrafına duvar çekmesini, veya mülk sahibine sulama kanallarının temizlemesini şart koşmak gibi. Ayrıca, akdin belli bir zaman ile tahsis edilmesi ve belirlenen zamanın, meyvenin genel olarak yetiştiği dönem olması şarttır. Onun için sonsuza dek kullanacak diye vermek, zaman belirtmeksizin mutlak olarak akid yapmak yahut meyvenin tam olgunlaşmaya.başladığı zamanda akdin son bulacağını şart koşmak veya meyve vermeyecek zamanda biteceğini şart koşmakla böyle bir akid sahih değildir.

3- Meyve: Burada da şart olan meyvenin her ikisi için olması ve kimin kaçta kaçını, yarı yarıya ve dörtte biri gibi alacağının belirtilmesidir.

4- Siga: Mülk sahibinin, "Şu hurmalıkların şu kadarını almak üzere sana işletmeye verdim" demesi ve işçinin de bunu kabul etmesidir. Miktar belirtilmediği takdirde geleneğe göre hareket edilir.

5- İşyeri: Yani hurmalık, bağ veya bahçedir. Bunun şartı ise ekilmiş olması, belli olması, meyvenin henüz olgunlaşmamış olması ve ağaçlara bakacak işçinin olmasıdır.

Mülk sahibi ve işçiden başkasının akid yapması, Müsakat ağaçlarının hangi ağaçları kapsadığının belirtilmeyip, mesela iki bahçeden biri denilmesi, işçinin eli altında bulunmayan ağaçlar üzerinde yapılması ve meyveleri olgunlaşmış ağaçlar üzerine yapılması sahih değildir.

Sulama, kanalların temizlenmesi, aşılama, zararlı otlarla mücadele gibi her yıl tekrarı gereken işlerle meyveyi hırsızlardan, güneşten ve kuşlardan koruma gibi hususlar işçiye; bahçenin çevresine duvar örme, kanal kazma gibi her sene tekrarı gerekmeyen işler mülk sahibine aittir.

Aşılama çubukları, balta ve çapa için gerekli aletler her yıl tekrar etse bile yine mülk sahibine aittir. İşçi, meyve olgunlaşınca payını alır.

Müsakat akdi bağlayıcı bir akid olup, akid yapanlardan birinin ölümüyle son bulmaz, varislerine geçer.[4]

---

[1] Buhari 2203, Müslim 1551.

[2] Buhari ve Müslim’in şerhlerinden.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 348-349.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 350.

İCARE (KİRA)

Müddeti içinde aslı baki kalmakla beraber faydalanılan her şeyin ica kirası sahihtir. İcarenin sahih olabilmesi için menfaat iki şeye takdir edilmiştir. Bunlardan biri müddet, diğeri işin belli olmasıdır.

İcare akdi esnasında ücretin verilmesi gerekir. Ancak akid esnasında ücret sonraya te'cil edilmişse de olur.

Taraftarlardan birinin ölümüyle icare batıl olmaz. Ancak üzerinde icare akdinin bağlandığı şeyin telefi halinde icare batıl olur.

İcar alan, icar konusu malın telefi ile yükümlü olmaz. Ancak kusurlu davranışları ile sorumlu olur.

İcare lugatta çalışana verilen ücret demektir. Şeriatta ise belirli bir ücret karşılığında helal ve kullanılabilir belirli bir menfaat üzerine kurulan akiddir.

Müddet ve işin belli olması olmak üzere iki şekilde icare yapılır.

Müddetle menfaatin bağlanması: Mesela 'şu evimi bir seneye kadar sana dört milyon liraya icareye (kiraya) verdim' demesi.

İşle menfaatin bağlanması: Burda da menfaatin bir amel üzere oluşmasıdır. Mesela,'Bu elbiseyi dikmek üzere sana bir milyon lira iş verdim.' demesi gibi.

İcareye delil, Kur'an-ı Kerim'in şu ayeti kerimesidir:

"Sonra (boşadığınız kadınlarla ilişkiniz kesilince) sizin hesabınıza (çocuklarınızı) emzirirlerse o vakit, ücretlerini verin" (Talak: 65/6)

Sünnetten delil olarak Ebu Davud ve Nesei'nin Sad bin Ebi Vakkas (r.a.)'dan rivayetine göre O şöyle buyurmuştur:

"Biz sulak yerlerdeki ekinlere karşılık, toprağı kiraya verirdik. Allah Resulü (s.a.v.) bunu yasakladı ve bize altın ve gümüş karşılığı onları kiraya vermemizi emretti."

Bunun hikmeti ise ona olan ihtiyaçtır. Çünkü herkesin evi, bineği ve hizmetçisi yoktur.

İcare, insanların ona ihtiyaç duyması sebebiyle meşru kılınmıştır. Herkesçe bilinmektedir ki, insanlar barınmak için eve ihtiyaç duyarlar. Bir kısmı diğer bir kısmının çalışmasına muhtaçtır. Binmek için hayvanlara veya daha değişik bineğe ihtiyaç duyarlar. Emek için toprağa, geçimlerini sağlamak için de kullanacakları aletlere ihtiyaç duyarlar. İşte bu nedenle ihtiyaç sahipleri mal sahiplerinin mallarını belirli bir ücret karşılığında kullanmaları uygun görülmektedir.[1]

İcarenin Rükünleri

1- Siğa.
2- Ücret.
3- Menfaat.
4- Akdin her iki tarafı.

İcarenin sıhhatinin şartları şunlardır:

Akit yapan iki tarafın, **a)** Müddet, **b)** Çalışma yeri, **c)** Ücret hakkında ma'lumat sahibi olmalarıdır.

Mesela ev kiraya veriliyorsa bunun müddeti, taşımacılık ise nereye taşınacağı belli olmalıdır. Ayrıca başka bir aktin şart koşulmamış olması gerekir. Mesela: "Bana şu şeyi, şu kadara satman şartıyla bir seneliğine evimi sana kiraya veriyorum" diye bir şart ileri sürülecek olursa akid sahih değildir.

Âyn olan bir mülk icar verilirken, faydalanmanın akid anından itibaren başlaması gerekir. Onun için gelecek sene bir evi kiraya vermek üzere akit yapmak batıldır. Ama daha önce icar alınmış ise geleceğin buna bina edilmesi sahihtir.

Evin, onarımı karşılığında kiraya verilmesi sahih değildir. Değirmencinin bir miktar un karşılığında icaresi de sahih olmaz.[2]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 351-352.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 3352.

CEALE (ÜCRET TAAHHÜDÜ)

Ceâle caizdir. Ceâle, bir kimse kaybolan malını bulup getiren kişiye belirli bir ücret taahhüt etmesidir. Bir kişi kaybolan bu malı bulup getirirse o ücreti almaya hak sahibi olur.

Ceâle lugatta herhangi bir işi yapma karşılığında tayin ettiği maldır.

Istılahta isi ceâle, kişinin belirli bir iş yapma karşılığında belirli bir ücret vermeyi kendine vacip kılmaktır.

Ceâle muamelesinde işçinin belirli biri olması şart değildir. Mesela bir kişi 'Kim kayıp oğlumu bulup getirirse ona otuz milyon lira veririm ' taahhüdü gibi. Ücretin belirli bir miktar olması şarttır.

Ceâle'nin delili şu ayet-i kerimedir:

"*Dediler ki, melikin su tasını kaybettik. Onu getirene bir deve yükü mükafat var. Ben buna kefilim."* (Yusuf: 12/72)

Ebu Said el-Hudri (r.a.)'ın rivayet ettiği şu hadisi şerif de buna delalet etmektedir:

Hazreti Peygamberin ashabından bir grup yolculuğa çıkar, bir arap kabilesinin yanında geceledilerler. Onlardan kendilerini misafir etmesini istediler fakat onlar misafir etmedi. O gece kabile reisini yılan ısırdı her ne yaptılarsa bir faydası olmadı. Onlardan bazıları dediler ki, yakınımızda gecelenen şu gruba gidelim, belki onların bildiği bir tedavi yolu vardır.

Bunun üzerine ashabın yanına gelerek, reislerinin yılan veya akrep tarafından ısırıldığını, ellerinden gelen her şeyi yaptıkları halde hiç bir netice elde etmediklerini söylediler ve onlardan reislerini tedavi edip edemeyeceklerini sordular.

Sahabilerden biri dedi ki. 'Evet tedavi edebiliriz Ancak bizi misafir etmediğiniz için karşılığında bir mal vermedikçe tedavi etmeyiz.'

Böylece bir bölük koyun üzerinde anlaştılar. O sahabi onlarla beraber gitti. Fatiha suresini okuyarak yılanın veya akrebin ısırdığı yere tükürdü. O kişi sanki bağlı bulunduğu

ipten kurtulmuş gibi sapasağlam oldu, hiç bir acısı kalmadığı halde yürüyüp gitti. O kişiler üzerinde anlaştıklar koyunları (ceâlelerını) verdiler. Sahabilerden bir kısmı dedi ki: 'Bunu aramızda taksim edelim. Bu işi yapan kişi ise şöyle dedi: Peygambere gidip hadiseyi anlatıp O'nun ne diyeceğine bakmadan olmaz.

Resulullah'a gelerek hadiseyi anlattıklarında Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Fatihanın böyle bir faydası olduğunu nereden öğrendin?" Daha sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

"İsabet etmişsin, koyunları aranızda taksim edin. Bana da bir pay ayırın." [1]

Hz. Peygamberin bu sözü, onların yaptıklarım kabul ettiğine ve ceâlenin meşruiyetine delildir.

Ceâle'nin meşruiyetinin hikmeti: Ceâlenin meşru kılınmasının sebebi, insanların zor durumda kaldıklarında ona ihtiyaç duymalarıdır. Zira kişi bazen bir şeyini kaybeder ve kendiliğinden onu arayıp bulup kendisine getirecek kimseye rastlamaz.

İnsanlar mecburiyet nedeniyle ve üstesinden gelemedikleri bu tür işler karşısında kalabilirler. O işin üstesinden gelmeleri, muhtemel kişilerin ise paraya ve mala ihtiyaçlarının olması ise gayet tabiidir. İşte bu ihtiyaç ve maslahat nedeniyle ceâle meşrudur.

Mesela kaybolmuş bir malı bulmak veya kaçmış bir hayvanı yakalamak ya da kendisine herhangi bir iş yapılmasını isleyen bir kimsenin belirli bir ücret karşılığında biriyle anlaşmasıdır. [2]

Ceâlenin Rükünleri

Ceâlenin Rükünleri: Ceâlenin dört rüknü vardır:

1- Akit yapanlar.
2- Siga.
3- Çalışma.

4- Çalışmanın karşılığı olarak verilen para veya mal. Bunlan açıklayalım.

1- Akit yapanlar:

Onlardan biri çalışma karşılığında ceâleyi kendisine vacip kılan kişidir. Yani iş yapma karşılığında mal veya parayı verecek olan kişidir.

Bu kişinin akıl, baliğ ve reşit olması şarttır.

Diğer kişi ise, işi (çalışmayı) yapacak olan kişidir. O kişi işi yaptığında ceâleyi haketmiş olur. Bu kişinin belirli bir kişi olması şart değildir.

2- Siga:

Siga, para karşılığı yapılması istenen işe izin verilmesine delalet eden lafızdır.

Mesela kişinin, "Çalınmış olan arabamı geri getirene şu kadar para vereceğim" demesi, veya kişinin, bir doktora, "Hastamı tedavi edip sağlığına kavuşturursan, sana şu kadar para veririm" gibi lafızlar kullanması sigadır.

3- Çalışma:

Bu çalışma, mal sahibinin ceâleye hak kazanmak için şart koştuğu çalışmadır ki, bu da yukarıdaki örneklerde olduğu gibi çalınan malı geri getirmek veya çocuğa okuma yazmayı öğretmek veya hastayı tedavi edip sağlığına kavuşturmaktır.

Ceâledeki menfaat gibi amelin malum (bilinen) olması şart koşulamaz ve amel meçhul olsa da yani zaman ve çalışma ile sınırlanmamış olsa da ceâle sahihtir.

4- Çalışmanın karşılığı olarak verilen para veya mal:

Çalışmanın karşılığı olarak tayin edilen şeyin malum (bilinen) olması şarttır. Çünkü bu akit karşılıklı bedel akdidir. Bu akit meçhul (belli olmayan) bir bedelle caiz olmaz.

Mal sahibi kaybolan malını geri getiren kişi için meçhul bir ceâle şart koşarsa, akit fasid olur. Ancak işi yapan kişi ücretin mislini hakeder. Zira sahih olması halinde belli bir malın vacip olduğu her akdin fasid olması durumunda misli vacip olur.[3]

[1] Buhari, 2156, Müslim,2201.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 353-354.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 354-355.

MUHABERE VE MUZARAA

Gelirinin bir kısmı karşılığında mal sahibinin arazisini bir işçiye vererek çalıştırması caiz olmaz.

Ancak altın, gümüş, (para) veya herhangi bir gıda maddesi karşılığında mal sahibinin arazisini işçiye vererek çalıştırması caizdir.

Muhaberede tohum işçiye ait, muzaraâda ise tohum mal sahibine ait olluyorsa da, ikisi de caiz değildir.

Muzaraâ, tohum mal sahibine ait olarak geliri aralarında paylaşmak üzere, tarlayı bir işçiye işletmek için vermesi ile yaptıkları bir anlaşmadır ki bu muamele de caiz değildir.

Konu ile ilgili delil şudur: Said bin Dahhak rivayet eder. "Hz. Peygamber (s.a'.v.) muzaraadan nehyetti" [1]

Rafi b. Hadic (r.a.)'dan şöyle rivayet edilmiştir:

"Biz Resulullah zamanında araziyi icraya verirdik, tarlaları mahsulün üçte biri veya dörtte biri ya da kararlaştırılan bir ürün mukabilinde kiraya verirdik. Amcalarımdan biri bize geldi ve şöyle dedi: Resulullah bizleri bizim için menfaatli bir işten nehyetti. Allah ve resulüne itaat etmek ise bizim için daha hayırlıdır. Resulullah arazi icarı yapıp ta tarlaları mahsulün "üçte biri veya dörtte biri ya da kararlaştırılan ürün miktarı karşılığında kiraya vermekten nehyetti ve arazi sahibine tarlasını kendisinin ekmesini yahut başkasına ücretsiz ektirmesini emir buyurdu. Tarlanaın (bu şekilde) kiraya verilmesini kerih gördü." [2]

Şafii mezhebinde muzaraa ve muhabara muamelelerinin caiz olmamasının hikmeti, her iki muamelede de tarladan elde edilecek ürünün bir kısmı mukabilinde işçinin çalıştırılmasıdır. Belirsiz ve bilinmeyen bir ücret üzerine akid yapıldığı için caiz değildir.

Akit ile anlaştıkları işçi aynı olup, yalnız ağaçları sulamak zor ise, müsakat anlaşmasına tabi olarak müzaraa caizdir. Yani meyve veya ekinin bir kısmı karşılığında

müsakat ile müzaraa ortaklıkları için her ikisine birden akit yapılırsa caizdir.

Muzaraâ ayrı olursa caiz değildir. Bu durumda meyve mülk sahibinindir ve mülk sahibi; İşçiye emeğinin, hayvanlarının ve aletlerinin ücretini verir.

İşçiye ücret verilmeyip, gelirin aralarında paylaştırılarak müzaraanın haramlığından kurtulmanın yolu şudur:

Mülk sahibi işçiyi tarladan yararlanmanın yarısı karşılığında veya tohumun yarısı ve ta'yin olmaksızın tarlanın yarısını icare vererek kişiyi kiralar. Böylece gelir yarı yarıya aralarında taksim edilir.

Muhabere, muzaraâ muamelesinin aynısıdır. Ancak bunda tohumu işçi ödemektedir ki bu muamele de sahih değildir.

Müsakat ile muzaraâ her ikisi birden akitleri yapılsa caiz olduğunu belirtmiştik. Ama müsakat ile muhabere birlikte de akitleri yapılırsa yine de eaiz olmaz. Eğer böyle bir muamele yapılmışsa gelir işçinin olup işçi, mülk sahibine icar parasını verecektir. İcar miktarının tayini ise benzerlerine kıyas edilerek tesbit edilir.

Gelir her ikisi arasında paylaştırılmak ve işçiye ücret verilmemek üzere bazı örf ve adetlerde yapıldığı gibi muhaberenin haramlığından kurtulmak isteniyorsa şu yöntem uygulanmalıdır:

Tarla sahibi, tohumun ve emeğinin yarısı ile aletlerinin kullanılması karşılığında tarlanın yarısını kiraya verir. Böylece her biri gelirin yarısını alır.[3]

---

[1] Müslim, 1549.

[2] Buhari, 2214, Müslim, 1548.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 356-357.

BOŞ ARAZİYİ İŞLETMEK

Boş araziyi iki şartla ihya etmek (işletmek) caizdir

1- Araziyi ihya edenin (işletenin) müslüman olması.

2- Arazi boş olup üzerinde hiç bir müslümanın mülkiyetinin olmaması.

Arazi için işletilmiş olduğunun sıfatı bulunduğu yöredeki adetler üzerine işletilip canlandırılmasıdır.

Bir araziyi ihya edene üç şartla su vermek vacip olur:

1- Suyun ihtiyaçtan fazla olması.

2- Suyu alacak kişinin kendi nefsi veya hayvanı için suya muhtaç olması.

3- Kuyu veya çeşme gibi alınan suyun yerini yeni suyun doldurur nitelikte olması.

Ölü araziyi işletip dirilmek sünnettir.

Daha önce onarılıp düzeltilmemiş ve hiç kimseye ait olmayan boş bir araziyi işler hale getirmek caiz olmakla birlikle İslam dini bunu maslahatlar için teşvik etmiştir.

İslam dini ekonomik sistemiyle üretime çok önem vermiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar

" iki günü birbirine eşit olan zarardadır"

Bu hadisi şerif uzaktan yakından konumuzla ilgilidir. Çünkü yüce Allah (c.c.) meşru bir şekilde kullarının çalışıp, gerek kendisine gerek diğer insanlara yararlı olmasını sever.

İnsanoğlunun kimseye zarar vermeyecek şekilde çalışması, yeni yeni çalışma ve üretim alanları bulması hayırlı olan işlerdendir.

Konumuzun aslını teşkil eden boş bir araziyi işletmek, ölü araziyi canlı hale getirmek uygun görülmüştür.

İslam dini, insanların yerleşimde genişleyip yeryüzüne yayılmasını gerekirse dağları ve taşlık bölgeleri de işleterek, servetlerin çoğalmalarını, bolluk ve genişliğin artmasını teşvik etmiştir. Böylece servet ve kuvvet elde edilir.

Yukarıdaki şartlardan da öğrenmiş oluyoruz ki bir araziyi işletene su ihtiyacını karşılamak için ihtiyaçtan fazla olan suyu vermek vaciptir.

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

" Her kim, kimsenin olmayan ölü araziyi işletirse onun hakkıdır." [1]

Başka bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

"Her kim ölü bir araziyi diriltirse, onda sevap yardır ve hayvanların ondan yediği de sadakadır" [2]

Ölü arazi işletilmeyen yahut cahiliye döneminde işletilmiş olup, daha sonra kimsenin onda hakkı bulunmayan meskun yerlerin harimi olmayan, Arefe, Müzdelife ve Mina'nın dışında olan ve İslam döneminde de kendisine sahip kimsenin bulunmadığı arazidir.

İşletilmediğinin araştırılıp ispatlanmasına gerek yoktur. İşletilmesinin izleri bulunmuyorsa, mesela ağaç, kanal, çevresinde duvar gibi işletildiğine dair alametler yoksa, işletilmemiş olduğuna dair yeterli delildir.

Ölü arazi bir İslam beldesinde ise mükellef bile olmazsa Müslüman hükümetten izin almadan onu ihya edip mülkiyetine alabilir. Velevki cahiliye döneminde işlenmiş olduğuna dair alametler bulunsun. Sahibi olmadıkça, onu ihya etme hakkına sahiptir.

Zımmi biri, hükümetten izin almış olsa bile. ölü bir araziyi ihya ederse, elinden alınır, fakat kullandığı için ondan ücret alınmaz. Herhangi bir Müslüman onu zımmiden alıp, ihya ettiği takdirde hükümetten izin almamış olsa bile mülkiyetine girmiş olur.

Gerek zımmi ve gerekse hiç bir dine bağlı olmayan şahıs, ölü arazide avlanabilir. Ondan ot veya odun toplayabilir ve müslümanlara zarar dokunmuyorsa toprak alabilir.

Şayet arazi İslam döneminde işlendiğine'dair alametler taşıyor ve sahibi belli değilse; beytülmale ait olup, Devlet Başkanı dilerse onu bekletir, dilerse satar ve parasını sahibine vermek için emanete alır.

Ölü araziyi diriltme, kullanılacağı maksada göre değişir. Bu konuda örfe başvurulur.

Hayvanların barınması için yahut odununu kullanmak için ihya, çevresine duvar çekmekle gerçekleşir. İskan için ihya ediliyorsa, duvarlarını bina etmek ve tavan oluşturmakla gerçekleşir.

Ekin için ihya ediliyorsa; sınırının belirlenmesi, taşlarının ve zararlı-otların ayıklanması, tesviyesi ve yağmur suyu yetmiyorsa kanallar açılması gibi çalışmalarla gerçekleşir.

Bahçe için ihya ediliyorsa, çevresine duvar çekilmesi, yukarıda anlatılan hususların yapılması, fidanların ekilmesi ve kuyusunun temizlenmesi gibi çalışmalarla gerçekleşir.

Ölü bir araziyi ihya ederken, onda işlenmeye ihtiyaç duyan veya duymayan bir maden çıkarsa ihya edene aittir. Çünkü o da tarlanın bir parçasıdır. Ancak onu ihya etmeden önce, onda böyle bir madenin varlığını bilmemesi gerekir.

Şayet biliyor idiyse, maden kendisinin olmayacağı gibi tarla da kendisine ait olmaz. Çünkü, baştan niyeti tarlayı ihya değil, o madeni ihya etmektir ki burada sadece menfaat söz konusu oluyor. Onun için caiz olmaz. Halbuki boş araziyi ihya etmenin temel hikmeti üretimdir. Öyle bir üretim ki hem o şahıs ve hem de toplumun menfaati sözkonusu olur.[3]

---

[1] Buhari, 2210.

[2] Nesai ve İbn-i Hibban.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 358-360.

VAKF

Vakf üç şartla caiz olur:

1- Vakfedilen şey, zatı (aslı) baki kalmakla yararlanılabilen cinsten olmalı.

2- Vakf aslı kesilmeyen ve devam edebilen şey üzerine olmalıdır.

3- Vakfedilen şey mahzurlu (haram) olmamalıdır.

Vakf, vakfedenin ileri sürdüğü şartlara göre değerlendirilir. Üzerine vakfedilen kişilerin bir kısmına öncelik tanıması, bir kısmının sona bırakılması, bir kısmının eşit gösterilmesi veya bir kısmını üstün tutması gibi.

Vakf, aslı (zatı) baki kalmakla birlikte yararlanılması mümkün olan belirli bir malın hayır ciheti dışında her türlü tasarruftan menedilerek, Allah rızası için hapsedilmesine denir.

Vakfın asıl delili Allah-u Teala'nın şu ayet-i kerimesidir:

"Siz sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça asla iyiliğe eremezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir." (Ali İmran: 3/92).

Ebu Talha (r.a.) bu ayeti duyunca, malından en çok sevdiği Büreyha adlı çok güzel bahçesini hemen vakfetmiştir. Peygamber (s.a.v.) bu davranışını kabul etmiş, hatta güzel bir davranış olarak görmüştür. [1]

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

"Ademoğlu öldüğü zaman amel defteri kapanır. Sadece şu üçü devam eder: Sadaka-i câriye, kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden salih evlat." [2] Vakf, burda sadaka-i cariye hükmündedir. [3]

Vakfın Rükünleri

Vakfın rükünleri dörttür:

1- Vakfeden:

Vakfeden kişinin mükellef olması, hür ve serbest olması, hayır yapmaya ehil olması ve vakfettiği şeyin sahibi olması şarttır. Onun için çocuğun, delinin ve bunların velilerinin, zorlanan kişinin, savurganlıktan dolayı malı hacr edilmiş olanın, muvakkat veya sürekli o maldan faydalansın diye kendisi hakkında vasiyette bulunulmuş olanın vakfetme yetkileri yoktur ve vakıfları sahih değildir.

2- Vakfedilen şey:

Bunun şartı belirli bir mal olması, vakfedenin mülkü olması, bir şahsın mülkiyetinden başka birinin mülkiyetine intikale imkânı olması, mubah bir faydasının olması ve bu fayda olurken kendisinin yok olmamasıdır.

Bu şartlarda vakfedilen şeyin tarla ve ev gibi gayrimenkul olabileceği gibi kitap ve buna benzer menkul yahut ortak bir şey de vakf edilebilir.

Kaynar suyun, kuyuların, meyveleri için ağaçların ve süt, yün ve kılları için hayvanların da vakfedilmesi sahihtir.

3- Kendisine vakfedilen: Bu da iki kısımdır:

a) Muayyen (Belirli olan şeyler):

Kendisine vakfedilen muayyen (belirli) bir kimse ise, vakfedilen şeyin ona temlik edilebilecek özelliklerde olması şarttır. Mesela kişinin oğlu olmadığı halde oğluna vakıf yapması sahih değildir. Ayrıca kendisine vakfedilen kimse hazır ise, hemen onun kabul etmesi, hazır değilse haberi duyunca kabul etmesi veya mükellef değilse velisinin bu vakfedilen şeyi onun namına kabul etmesi gerekir. Vakfetme bir ma'siyete de (günaha) sebep olmamalıdır.

Zımmiye, ancak sahip olabileceği (gereğini kullanabileceği) bir şey vakfedilebilir. Onun için zımmi birine Kur'an-ı Kerim ve ilmi kitaplarla müslüman bir köle vakfetmek caiz değildir Mürted, müşrik ve kâfir birine vakf yapılamaz. Yapılsa da sahih değildir.

b) Gayri Muayyen (Belirli olmayan) yerler:

Bunun şartı ise günaha sebebiyet vermemesidir. Alimlere, mescidlere ve fakirlere vakf yapılabileceği gibi, zenginlere de vakf yapılabilir.

Ayrıca fasık ve zimmilere de vakfetmek caizdir. Çünkü bu durumdakilere sadaka verilebilir.

4 - Siga:

"Falan şeyi falan kimseye vakfettim" veya "Falan Şeyi falan kimse için sebil ettim" gibi vakfetmeyi ifade eden lafızlardır.

Bunun şartı ise ebedi olmasıdır.

Mesela: "Bir seneliğine vakfettim" demek sahih olmaz. Muhayyerliğin de olmaması gerekir.

Mesela; "Falan şeyi dilediği zaman geri vermesi" yahut ''Falan kişinin kendisini ortak etmesi şartıyla vakfettim" demekle de sahih olmaz.

Kişi kendi eli altında bulunan maldan istediği kadar infak edebileceği gibi, o mal, kendisinden hayır görülsün diye kişilere veya herhangi bir hayır kurumuna hayır ettiği şartlar dahilinde bırakabilir.

Bu aslında çok hayırlı bir iştir. Çünkü malın sahibi mal zimmetinde iken veya kendisi hayattayken istediği gibi hayır için tasarrufta kullanabilir. Ama bu mal vakfettiği zaman ölümünden sonra da varislerinin bu malda herhangi bir hakkı kalmaz. Bu nedenle o mal hayır cihetiyle devam eder. İnsanoğlu hayatta iken böyle bir hayırlı işe teşebbüs etmişse öldükten sonra hayatta iken bu sevabı yapıyormuş gibi kendisi için gelir getiren bir yatırım gibi olur. İnsanoğlu hayattayken böyle hayırlı yollara başvurmamışsa ölümünden sonra o maldan sadır alabilecek hayırlı işler olsa da faydalanabilir diyemeyiz. Ancak başka cihetle faydalanıyorsa arası ayrı, yani Salih çocuk yetiştirmiş. O çocuk Salih olduğu için hayırlara tevessül etmişse o ayrıdır.

Vakıf apayrı bir konudur. Kendisinden hayır görülsün diye onu hayırlı yerlere hapsetmek. Kendisi bu işe bizzat vesile olduğu için büyük bir hayır adımını atmış oluyor.[4]

[1] Buhari, 607.

[2] Müslim, 1631.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 361-362.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 362-363.

HİBE (BAĞIŞ)

Satılması caiz olan herşeyin hibe edilmesi caizdir. Hibe kabzedilmesiyle gerçekleşir.

Kendisine hibe edilen kişi onu kabul ettikten sonra hibe eden onu geri alamaz, ancak hibe eden hibe alanın babası ise geri alabilir.

Kişi bir şeyi umra veya rukba ettiği zaman, mal umra edilen kişiye veya rukba edilen kişiye ve ondan sonraki varislerine geçer.

Hibe, bir insanın kendi hayatında karşılıksız olarak bir malını kesin bir şekilde başkasının mülkiyetine devretmesidir.

Hibede asıl delil şu ayeti kerimedir:

"Kadınlara mehillerini bir hak olarak verin (bununla beraber) eğer ondan birazını gönül hoşluğuyla size bağışlamış olurlarsa, onu da afiyetle yeyin" (Nisa: 4/4)

Hibenin delillerinden biri de Resuluîlah (s.a.v.)'ın şu hadisi şerifidir:

"Hiç bir komşu kadın, komşu kadının kendisine vereceği en basit bir hediyeyi bile küçümsemesin. Velev ki ona bir koyun tırnağı hediye etmiş olsun" [1]

Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

"Birbirinize hediye veriniz ki birbirinizi sevesiniz." [2]

Hibe, kişinin hayatta iken başkasına veya kendisinden hayır umulacak bir yere karşılıksız olarak mal vermek aktidir. Kişi başkasına faydalanması için bir mal verir ve bu malı bir süre sonra ondan alırsa hibe olmayıp ariye olur. Kişi hayatta iken bir malı başkasına vermeyip ancak ölümünden sonra ona temellükte bulunursa bu da hibe olamayacağı gibi vasiyet olur. Karşılık ile olursa satış olur. Bunda alış-veriş hükümleri işler.

Hibe müstehab olduğuna göre, akrabalara hibe etmek daha da faziletlidir. Çünkü bir yardımlaşma olduğu için sıla-ı

rahm olan akrabalık bağını daha da kuvvetlendirmektedir. Kız ve erkek çocuğuna hibe eden bir babanın onlara eşit şekilde vermesi sünnettir.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan korkunuz ve çocuklarınız arasında adaletli davranınız." [3]

Hibeye karşılık verilmesi sünnettir. Hz. Aişe (r.anha) şöyle rivayet eder: "Resulullah hediyeyi kabul eder ve hediye edene hediyesi karşılığında O da bir şey verirdi." [4]

Herhangi bir şey hibe edildikten sonra onu geri istemek caiz değildir. Geri isteyip alması haramdır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Hibe ettiğini geri alan kimse, 'kendi kusmuğuna dönüp yalayan gibidir." [5]

Ana-baba ve dedeler çocuklarına hibe ettiklerini geri alabilirler. Çünkü çocuk ve elindeki her mülkü ana-babasına aittir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bağış veya hibe verip te sonra onu geri almak hiç bir kimseye helal değildir, ancak babanın çocuğuna verdiği müstesna" [6]

Baba çocuğa herhangi bir şey hibe eder, hibe olan şey çocuğunda mevcut olduğu sürece babanın onu geri alma hakkı vardır. Ama çocuğu hibeyi satmış veya sarfetmişse baba onu talep edemez. Anne ve dede de baba hükmündedir. [7]

Çocuklarına hibe edenin ayrım yapmaması ve eşit değerde hibe vermesi sünnettir. Şayet kendisine hibe edilenin ihtiyacından dolayı ve sevap için ona hibe verilmişse sadakadır. [8]

---

[1] Buhari, 2427; Tirmizi, 1623.

[2] El-Muvatta', İmam Malik, 2908.

[3] Buhari, 2447; Müslim, I623.

[4] Buhari, 2445.

[5] Buhari, 2478, Müslim, 1622.

[6] Tirmizi, 2133; Nesei, 3720; İbni Mace, 2377.

[7] Kitabul Fıkh âla Mezahibil Erbaa, Hibe Bölümü.

[8] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 364-365.

UMRA VE RUKBA

Umra: Mal sahibinin birine, 'Bu malı sana umra etlim'. Veya 'Ömrün boyunca bu malı sana hibe eltim' ya da 'Ömrüm boyunca bu malı sana hibe ettim' gibi sözlerdir. Bu hibe, hibe edenin ömrüne bağlı olduğu için 'Umra' ismini almıştır.

Rukba: Mal sahibinin birine, 'Sen benden önce ölürsen mal bana dönecek, eğer ben senden önce ölürsem sana ait olacaktır' gibi sözlerdir. Bu hibe çeşidinde her biri diğerinin ölümünü beklediği için beklemek anlamına gelen 'Rukba' ismini almıştır.

Peygamberimiz (s.a.v.) bu iki hibe çeşidi ile ilgili şöyle buyurmuştur:

" Umra, verilen kimseye caiz ve rukba da verilen kimseye caizdir" [1] Alış-verişte olduğu gibi hibenin sınırlı bir zamana bağlanması caiz değildir. Ama yukarıdaki iki hibe çeşidi her ne kadar bir zamana bağlanmış ise de onlar bu kaideden istisna edilmiştir. Resulullah (s.a.v.) bunların hibe olarak cevazını belirtmişlerdir. Bu nedenle koşulan zaman şartı geçersiz ve hibe geçerli kılınmıştır. İmam Malik ve tabiileri 'Umra' hibesinde 'Umrayı alanın ölümü ile mal, onu verene ve onun varislerine, diğer mezheplerde ise 'Hibe olduğu için hibe olanın varislerine geçer, demişler.

Hibe geçen muamelelerden tamamıyla ayrı olan bir işlem olup, kişinin karşılıksız olarak malını zimmetinden çıkarıp başka birine veya bir yere vermektir ki bunun da bazı rükünleri vardır.

Hibenin rükünleri şunlardır:

1) Akid yapan iki taraf (Hibe eden ve kendisine hibe edilen):

Hibe edenin, hibe ettiği şeye hükmen sahip olması gerekir. Mesela, kumanın gecesini kumasına hibe etmesi, hükmen sahip olduğu bir haktır. Kendisine hibe edilenin ise, mülk edinmeye ehil olması gerekir. Şayet mükellef değilse, velisi onun yerine hibeyi kabul eder.

2) Siga: Bundan kasıt icab ve kabuldür.Hibe eden, "Sana şunu hibe ettim", kendisine hibe edilen de, "Kabul ettim" anlamında sözler sarfet-mesi veya bu anlamda olacak davranışlarda bulunması yeterlidir.

3) Hibe edilen şey: Satışı caiz olan herşey hibe edilebilir. Kendisine hibe yapılan kimsenin hibe edilen şeye malik olması, ve hibe alanın da teslim almasıyla olur.[2]

---

[1] Tirmizi, 1351: Ebu Davud, 3558.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 366.

LUKATA (BULUNAN EŞYA)

Sahipsiz bir yerde veya bir yolda kayıp eşya bulan kişi yerden almasında veya terketmesinde serbesttir. Ancak gereğini yerine getireceğine dair kendine güveni varsa alması terketmesinden daha evladır.

Örfen değer taşıyan bir lukatayı yerinden alan kişinin bununla ilgili altı şeyi öğrenmesi gerekir:

1- Kılıfını. **2-** Kapağını. **3-** Bağlama ipini. **4-** Cinsini. **5-** Sayısını. **6-** Tartısını.

Lukatayı alan kişi onu benzerinin muhafaza edildiği bir yerde koruması gerekir. Sonra onu sahiplenmek isterse bir sene boyunca cami kapılarında ve bulduğu yerlerde ilan etmesi gerekir. Buna rağmen sahibini bulamazsa sorumlu olmak şartıyla kendi mülkiyetine geçirir.

Lukata dört çeşittir:

1- Aslı baki kalmakla dayanıklı olan mal. Yukarıda belirtilen bunun hükmüdür.

2- Yiyecek gibi dayanıklı olmayanlar.

Bu gibi maddeleri bulan kişi ya kendisi tüketir bedeliyle yükümlü olur veya sarfederek misliyle borçlu olur, ya da satarak bedelini muhafaza eder.

3- Yaş yiyecekler gibi devamı sağlanmayan maddeler.

Bunları gördüğü zaman maslahatı için ya satarak değerini ya da kurutarak onu muhafaza eder.

4- Hayvanlar gibi nafakaya ihtiyacı olanlar. Bunlar da iki çeşittir:

a) Kendini koruyamayacak cinste olan hayvanlar (koyun ve buzağı gibi): Bunları bulan kişi ya alıp tüketir, kıymetiyle zamin (sorumlu) olur ya da yerinde bırakır ve sevap olsun diye o hayvana nafaka verir veyahut satar ve parasını muhafaza eder.

b) Kendini koruyabilecek cinste olan hayvanlar (at, katır gibi): Bunlar çölde bulunursa yerinde bırakılırlar. Yerleşim merkezinde bulunursa, bulan kişi yukarıda saydığımız üç işlem arasında dilediğini yapar.

Lukata, dalgınlıkla yere düşürmek ve benzeri şekillerde sahibinden kaybolan maldır. Lukata'nın delili Allah-u Teala'nnın şu kavli şerifidir:

"İyilik ve takva üzerine birbirinizle yardımlaşın" (Maide: 5/2)

Lukatanın meşru olmasında insanlara kolaylık vardır. Çünkü kayıp malı bulan bir kimse sahibine verdiği zaman ona yardımcı olur. Bu sayede insan kayıp malını bulunca gönlü ferahlar ve sıkıntısı gider. Bu nedenle kayıp malı bulup sahibine verenin Allah katında sevabı çok olur. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kim dünyada müslüman kardeşinin sıkıntılarından bir sıkıntı giderirse , Allah ondan kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntı giderir" [1]

Hükmü: Lukatayı bulan kimse kendi nefsine güveriip, hıyanet etmiyeceğini bilirse, onu muhafaza edip sahibine ulaştırmak gayesiyle alması sünnettir. Eğer kendine güvenmeyip hıyanet edeceğini bilirse o zaman alması haramdır.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kayıp malı ilan edip bildirmeden kaldıran kimse dalalettedir.'' [2]

Kendisinden başka o malı alacak güvenilir biri yoksa o zaman buluntu malı (lukatayı) alıp koruması vaciptir. Kaybolmuş olan şeyi alıp korumak ve sahibine iade etmek için almak iyiliktir. Zeyd bin Halit (r.a.)'den şöyle bir rivayet vardır.

Resulullah (s.a.v.)'e altın ve gümüşün yitiğinden soruldu. Buyurdu ki:

"Cüzdan ve kesesini bir seneye kadar muhafaza et ve tanıt. Sahibi bilinmezse o senin yanında emanet olarak kalsın. Bir gün sahibi gelirse kendisine ver, sahibi çıkmazsa senindir."

Suali soran kimse bu defa deve yitiğinden sordu:

Resulullah (s.a.v.) yine buyurdu ki;

- "Ondan ne istiyorsun, onu bırak, onun ayakkabısı ve su tulumu onunla birliktedir, suya gider ve ağaç yer, sahibi onu buluncaya kadar.

O zat "Koyunun yitiği nedir?" diye sorduğunda, Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Onu al, o ya senin ya kardeşinin ya da kurdundur" [3]

Lukatanın Rükünleri

Lukatanın 3 rüknü vardır.

a) Almak. **b)** Alan. **c)** Alınan.

a) Almak:

Kaybolan malı almaktan ibarettir. Emanetine güvenilen birinin kaybolmuş malı (lukatayı) alması müstehaptır, fasıkın alması mekruhtur. Kayıp mal alındığında şahit tutmak ve malın sıfatlarından bir kısmını onlara anlatmak müstehap olup, sıfatların tamamını söylemek ise mekruhtur.

Şafii alimi İmam Rameli'ye göre bulunan bir şey bırakıldığı takdirde kaybolma ihtimali kuvvetli ise kendine güvenen kimsenin o malı alıp bir seneye kadar tarif etmesi vaciptir.

b) Alan:

Lukatayı alıp yanında muhafaza edip ve daha sonra tanıtabilmek için ilan eden kişinin müslüman, hür, akıllı, mükellef ve sefehtan dolayı malına hacredilmemiş olması gerekir.

İlanda:

'Cinsi; yani altın mı, para mı, döviz mi ? Sıfatları; yani Türk malı mı, yabancı mal mı?' şeklinde özelliklerini beyan eder. Fakat miktarı beyan edilmez.

Onu mal edinmek gayesiyle almış ise ilan ücreti kendisine aittir. Mal edinmek niyetiyle değil de,

'Alayım bir gün sahibi çıkar veririm' niyetiyle iyilik olsun diye almışsa ilan ücreti mal sahibine aittir.

Onu mülküne geçirdikten sonra veya mülk edinip harcadıktan sonra sahibi çıkarsa o malı veya o malın

bedelini sahibine vermeye mecburdur.

Mekke'de (Harem Bölgesi'nde) görünen herhangi bir şey sadece muhafaza edilmesi için alınır. Çünkü orası kutsal bir beldedir. Dinimiz lukata hükmünde bu kutsal yerler için, böyle bir hüküm getirmiştir.

c) Alınan:

Bunun şartı ise, düşme yahut unutulma ile kaybolan maldır.[4]

---

[1] Müslim, 2699.

[2] Müsned-İmam Ahmed, 7360.

[3] Buhari 2295, Müslim, 1722.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 397-369.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 370.

LAKİT (BULUNAN ÇOCUK)

Yolun kenarında terkedilmiş çocuğu bulan kimseye, çocuğun alınması, beslenmesi ve sorumluluğu kifayeten vaciptir.

Bulunan çocuk ancak güvenilir bir kişi yanında bırakılır. Eğer çocukla birlikte mal bulunursa, hakim çocuğun bakımını onun malından harcayacaktır. Eğer çocukla birlikte mal bulunmazsa, çocuğun bakım ve masrafı Beytülmal tarafından karşılanacaktır.

Lakit, terkedilmiş çocuğa denir.

Lakit'in delili, Allah-u Teala'nın şu ayet-i kerimesidir:

"Bir insanı dirilten sanki bütün insanları diriltmiş gibi olur." (Maide: 5/32)

Hz. Ömer (r.a.) terkedilmiş çocuğun nafakası hususunda sahabelerle istişare etti. Sahabenin tümü terkedilmiş çocuğun nafakası Beyt'ümal"den verilmesi gerektiğini söylediler. [1]

Terkedilmiş çocuğa sahip çıkmak en büyük hayırlardandır. [2]

Lakitin Rükünleri

1- Almak:

Terkedilmiş olduğunu bilenlerin sayısı birden fazla ise onu almak farz-ı kifayedir. Onu aldığına ve yanında bulunan şeylere dair şahit tutması gerekir. Şahit bu konuda şahitlik vermediği takdirde, O'na veli olması sabit olmaz ve hakimin hemen lakiti (çocuğu) elinden alması gerekir.

2- Lakıt:

Belli bir kefili bilinmeyen, terkedilmiş her çocuktur. Mümeyyiz bile olsa, buluğ çağına ermedikçe çocuk, lakit hükmündedir. Baliğ olan, lakit hükmünde değildir. Şayet bir

tehlike ile karşılaşırsa, kurtulması için ona yardımcı olunur. Deli, buluğ çağına ermiş olsa bile, çocuk hükmündedir.

3- Alan:

Lakili alacak kişinin şartları:

a) Mükellef olması. **b)** Hür olması, **c)** Müslüman olması. **d)** Adil olması, **e)** Reşit olması gerekir.

Mükellef olmayan kişinin, efendisinin izni olmadan kölenin terkedilmiş çocuğu alması caiz değildir. Çocuk, kâfir çocuğu ise alınmaz.

Darül İslam ve ona bağlı bölgelerde bulunan çocuk, müslüman çocuğu olarak kabul edilir. Ama kâfir kişi onun bir kâfir çocuğu olduğunu, delilleriyle ispatlayacak olursa, dince babasına tabi olduğundan çocuk da kâfir çocuğu olarak kabul edilir. Ama çocuğun bir kâfir çocuğu olduğunu ispatlayamazsa, Dar'ül İslam'da veya ona mülhak olan yerde bulunması sebebiyle müslüman çocuğu olarak kabul edilir ve kâfir onu alamaz. Dar'ül İslam'a mülhak olan yer. Darül Küfür olup, orada müslümanların da bulunduğu yerdir.

Terkedilmiş çocuğun yanında mal veya para bulunursa hakimin izniyle çocuğa harcanır. Şayet hakim bulunamazsa şahit tutularak ona harcanır. Terkedilmiş çocuğun yanında para veya mal yoksa ve terkedilmiş olan çocuklar için bir vakıf bulunmuyorsa, nafakası Beytül Mal'a (hazineye) devredilir.

Şayet Beytül Mal'de ona harcanacak para yoksa yahut Beytül Mal'de bulunan para daha önemli yerlere harcanması gerekiyorsa, hakim onun namına borç alır ve ona harcar. Ama borç almak da mümkün değilse, o yörenin zenginleri ona borç vermek mecburiyetindedirler.

Terkedilmiş çocuk hususunda iki kişi anlaşmazlığa düşecek olursa, hakim, dilediğine onu verebileceği gibi, başka birine de verebilir. Çocuğu aldıktan sonra ihtilafa düşecek olurlarsa ve her ikisi de çocuğu almaya ehil ise, önce alanın hakkıdır.

Eğer bu konuda da eşit seviyede iseler, zengin fakire tercih edilir ama ikisi bu yönden de eşit iseler aralarında kur'a çekilir.[3]

[1] Muğnil Muhtac, 2/421.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 371-372.

VEDİA (EMANET)

Vedia bir emanettir.

Emaneti koruyabilecek kimsenin emaneti kabul etmesi müstahaptır.

Emaneti alan telefinden yükümlü olmaz ancak kusurlu davranışı olmuşsa sorumlu olur.

Emanetçi, emanet verene emaneti geri verdiğine dair sözü makbuldür.

Emanetçi emaneti gerektiği şekilde koruması vaciptir. Emanetin geri verilmesi istenip emanetçinin gücü yettiği halde emaneti geri vermemesi durumunda, o emanet telef olursa emanetçi zamin (yükümlü) olur.

Vedia, malın korunması hususunda birine bırakılan emanettir.

Vedianın delili şu ayet-i kerimedir:

"Şüphesiz Allah, sizlere emanetleri sahiplerine testim etmeyi emreder." (Nisa: 4/58)

Peygamberimiz (s.a.v.)'nin şu hadis-i şerifi de sünnetten delil olarak gösterilebilir:

"Herhangi bir şeyi sana emanet olarak bırakana; emanetini iade et. Sana ihanet edene sen ihanet etme." [1]

Vedianın meşru oluşunun hikmeti:

Müslümanlara kolaylık olması içindir. İnsanlar zaman zaman mallarını ve eşyalarını korumaktan aciz kalabilirler. Bu durumlarda yardımda bulunmaya ihtiyaç duyulur. İşte vedia muamelesi bu durumlar için müstehaptır.

Böyle durumlarda emanet veya teslim edilicek mala gelebilecek zararı önlemek için bir kimsenin emaneti alması sünnettir.

Kendisine emanet arzedilen kimse kendisinden emin olup koruma gücüne sahip ise emeneti kabul etmesi vaciptir. [2]

Vedianın Rükünleri

Vedianın rükünleri şunlardır:

1) Korunmak üzere malını teslim eden.

2) Teslim alan

3) Teslim edilen şey

4) Siga.

Ariyette yeterli olan, burada da yeterlidir. Akidde, her iki tarafın mükellef olması şarttır.

Korunmaya bırakılan malın ise, âyn ve köpek gibi necis bir şey olsa bile faydası olan değerli bir şey olması şarttır.

Korunmaya teslim edilen şey, kendisine teslim edilenin elinde bir emanettir.

Güvenilir bir kimseye teslimi mümkün ise, o güvenilir kişinin onu korumayı kabullenmesi sünnet, ama başkası yoksa onu kabullenmesi vaciptir. Ayrıca onu teslim alan kişi onu korumaya özen göstermeli ve kendi kusurundan dolayı ona bir zarar gelirse onu tazmin ile yükümlüdür.

Delilik, baygınlık ve ölüm yahut kişinin artık ona bakmayacağını bildirmesiyle vedia akdi son bulur.

Bilindiği gibi Şafii Mezhebi'nde köpek büyük necislerden sayılır. Ama kendisinden fayda sadır olacak herhangi bir şeyin beslenmesi, temlik edilmesi caizdir. Bu nedenle vedia olarak birine bırakılan emanetler içerisinde köpek olsa dahi kişinin imkanları dahilinde o müslüman kardeşine yardımcı olması için o köpeğine dahi bakması sünnettir.[3]

---

[1] Ebu Davud, 3535; Tirmizi, 1264.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 373-374.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 374.

ALIM-SATIMLAR
Alışverişler Ve Muamelat
RİBA(FAİZ)
Altının Gümüşle Satımı
Riba Üç Kısımdır
Akid Sahih Olmakla Birlikte Haram Olan Alışverişler
Akid Fasid Olmakla Birlikte Haram Olan Alışverişler
Fazla Fiyatla Vadeli Satış
MUHAYYERLİK
SELEM
REHN (İPOTEK)
HACR
SULH (BARIŞTIRMAK)
Sokağa Doğru Saçak Açmak
HAVALE
ZAMAN (MALLA KEFALET
BEDENDE KEFALET
ŞİRKET (ORTAKLIK)
VEKALET
İKRAR (İTİRAF)
ARİYET
GASP
ŞUF'A
KIRAD (MUKARADA VE MUDAREBE)

MUSAKAT
İCARE (KİRA)
CEALE (ÜCRET TAAHHÜDÜ)
MUHABERE VE MUZARAA
BOŞ ARAZİYİ İŞLETMEK
VAKF
HİBE (BAĞIŞ)
UMRAVE RUKBA
LUKATA (BULUNAN EŞYA)
LAKİT (BULUNAN ÇOCUK)
VEDİA (EMANET)

KESİMİN ŞEKLİ VE AVLAMAK

Kesilmesi mümkün olan hayvanın kesimi boynun üst çukuru ve boynun alt çukurudur.

Kesilmesi mümkün olmayan hayvanın kesimi ise mümkün olan şekillerle onun yaralanmasıdır.

Tam bir kesim dört şeyle olur;

Bunlar; nefes borusu, yemek borusu ve iki boyun damarıdır. Kesimde kâfi miktar ise nefes ve yemek borusunun kesilmesidir.

Eğitilmiş ve yaralayıcı her yırtıcı hayvanla ve yırtıcı kuşlarla avlamak caizdir.

Eti yenmesi helal olan hayvanların şer'i yolla kesimi caizdir.

Bu hayvanların etinin yenılebilmesi için gerekli şartlar dahilinde kesilmeleri gerekir.

Bunlar, nefes borusu, yemek borusu ve boyunda bulunan iki şah damarın kesilmesidir, bu, en uygun ve sünnet olan kesim şeklidir. Nefes ve yemek borularının kesilmesi de yeterlidir, iki şah damarın kesilmesinin sünnet oluşunun hikmeti, ruhun çıkmasını daha çabuk kolaylaştırmaktır.

Hadisi şerifte peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır.

"Kesim boynun üst ve alt çukurunda yapılır." [1]

Kesilmesi mümkün olmayan hayvanlar azgınlaşıp kaçar ya da sahibi onu tutmaya gücü yetmezse o zaman onu bir aletle yaralamaya çalışır daha sonra keser, hayvandan kan akıp bu arada sahibi ona yetişmeden ölürse helal olur.

Bunun delili, Rafi' bin Hadiç (r.a.)'dan rivayet edilen şu hadisi şeriftir:

"Biz deve ve davar türünden hayvanlara sahipken bu sıralarda develerden biri kaçtı, bizden biri ok atıp onu vurdu ve öldü. Bunun üzerine Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Şüphesiz bu hayvanlardan bazısı yabani hayvanlar gibi vahşidirler. Onlara gücünüz yetmediği zamanlarda böyle yapın (vurun.)" [2]

---

[1] Darekutni, 6/283

[2] Buhari, 5190; Müslim, 1968.

Eğitilmiş Hayvanlarla Avlamak

Eti yenen her çeşit hayvanın usulü dairesinde kesimi ile helal olduğu gibi ok gibi keskin bir alet veya eğitilmiş köpek, arslan, kaplan gibi hayvanlarla ve doğan, şahin, kartal gibi yırtıcı kuşlarla da avlanmak caizdir.

Av hayvanının avlanmasını Kur'anı Kerim ve sünnet meşru kılmıştır.

Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"İhramdan çıktığınız zaman avlanabilirsiniz." (Maide: 5/2)

Başka bir ayeti kerimede yüce Allah şöyle buyurur:

"Sana kendilerine neyin helal kılındığını sorarlar. Onlara de ki, bütün temiz şeyler size helal kılındı. Allahın size öğrettiği gibi öğretip yetiştirdiğiniz avcı hayvanların yakalayıp öldürdüklerinden de üzerine Allahın ismini anarak yeyin." (Maide: 5/4)

Sünnetten de delil peygamberimiz (s.a.v.)'in şu hadisi şerifidir:

"Besmele çekerek kesip kan akıtabilecek aletle yaralanan hayvanı yeyin." [1]

---

[1] Buhari, 2356, Müslim, 1968.

Avlanmanın Şartları

a) Yaralayıcı ve keskin bir aletle avlamak gerekir.Bu aletin demir, bakır ya da ok gibi hayvanı yaralayabilen alet cinsinden olması gerekir.

Avcı böyle bir aletle av hayvanına vurur ve ona yetiştiği zaman aldığı yara sebebiyle ölmüşse helal sayılır. Ama henüz can varsa o zaman şer'i ölçüler dahilinde kesilmesi gerekir. Şayet canlı iken yetiştiği halde kesimi ve boğazlamayı geciktirir ve hayvan o zaman hayvan ölürse haram olup yiyilmez.

Yaralayıcı bir aletle değil de taş veya ateşli silahlarla hayvana vurur ve hayvan ölürse ozaman yine haram olur. Hayvana yetişsin yetişmesin farketmez. Ancak hayvan ölmeden yetişip keserse o zaman helal olur.

b) Yırtıcı hayvan veya yırtıcı kuşlar salarak yaralama ile av yapmak caizdir.

Avcı av hayvanlarından birini avlamak için bir avcı hayvanını gönderir, bu avcı hayvan onu yaralar ve bu yara sebebiyle av hayvanı ölürse eti helal sayılır.

Av Yapabilen Hayvanlarda Aranan Şartlar

Bu tür hayvanların eğitilmiş olmaları için dört şart lazımdır:

1. Ava salıverdiğinde gitmesi.

2. Durdurulması istendiğinde durması.

3. Avı öldürdüğünde avdan yememesi.

4. Bu durumların bir kaç defa tekrarlanmış olması.

Bu şartlardan birinin eksik olması halinde yakalanan av, helal olmaz. Ancak avcının yetişip canlı olarak kesmesiyle helal olur.

Diş ve tırnak haricinde kesici olan her şeyle boğazlamak (hayvan kesimi yapmak) caizdir.

Müslüman ve ehli kitabın kestiği hayvanlar helaldir. Mecusi ve putlara tapanların kestikleri bütün hayvanlar haramdır.

Ceninin kesimi anasının kesimiyledir. Ancak anasının karnından sağ çıkarılmışsa o zaman kesilmesi gerekir.

Eti yenen canlı bir hayvandan kesilen parça murdardır, ancak kılları yatak ve elbise imali için helaldir.

Av hayvanının şartları:

a) Avcı hayvanın eğitilmiş olması gerekir.

Şöyle ki av için gönderildiği zaman koşup ava doğru gitmesi, başka bir tarafa gitmemesi gerekir.

b) Avcı hayvanın söz dinlemesi gerekir. Sahibinin ona 'git' dediği zaman gitmesi, 'dur' dediği zaman durması gerekir.

c) Avcı hayvanın öldürdüğünden yememesi gerekir. Ancak sahibine ulaştırıp sahibi önüne koyduktan sonra yese bir sakıncası yoktur.

d) Bu sayılan şartların avcı hayvanında daha evvel tekerrür etmesi gerekir. Burda avlayabileceği kanaati hasıl olmuş olur.

Ancak bu dört şarta haiz olan bir avcı hayvanının öldürdüğü helal olur.

Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"De ki size iyi ve temiz şeyler helal kılındı. Allahın öğrettiğini öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların sizin için tuttuklarını yeyin." (Maide: 5/4)

Peygamberimiz (s.a.v.) Adiyy bin Hatem'e hitaben şöyle buyurmuştur:

" Eğitilmiş avcı köpeğini salıverip besmele çekersen, o köpek senin için avladığı hayvanı öldürse yiyebilirsin Şayet köpek avladığından yerse, o zaman ondan yeme. Çünkü köpek kendine avlamış olur." [1]

Kesimin tırnak ve dişlerle olması caiz değildir. Zira bu şekilde hayvana eziyet vardır.

Rafi' bin Hadiç (r.a.)'dan rivayeten peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kan akıtıldıktan ve Allahın ismi zikredildikten sonra yeyin. Ancak diş veya tırnak ile kesilen hayvan yenmez." [2]

Müslümanın kesimi için yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Boğazladığınız hayvanlar size helal kılındı." (Maide: 5/3)

Ehli kitabın kestikleri caizdir. Yüce Allah Kur'anı kerimde şöyle buyurmuştur:

"Kendilerine kitap verilenlerin yiyeceği (kestikleri hayvan) size helal kılındı." (Maide: 5/5)

Kitabi olmayan mecusi, putperest ve ateistlerin kestikleri haramdır.

Peygamberimiz (s.a.v.) Hacar şehrinin mecusilerine mektup göndermiş ve onları İslama davet etmiş (bu mektupta şöyle bildirilmiştir):

"Her kim müslüman olursa ondan kabul edilir. Kim de islamdan imtina' ederse ondan cizye alınır. Hem de bilinmesi gerekir ki onların kestikleri hayvanların etleri yenilmez ve onlara müslüman kadın nikah edilmez." [3]

Karnında yavrusu olan hamile hayvanın kesilmesi ile karnındaki yavrunun eti helaldir, ancak kesimden sonra yavru canlı olursa onun da ayrıca kesilmesi gerekir. Bunun delili, Ebu Said El-Hudri (r.a.)'dan rivayet edilen şu hadistir.

Hazreti peygambere annesinin karnındaki yavrunun durumunu sorduk. O şöyle buyurdu:

"Onun etini yiyebilirsiniz. Çünkü annesinin kesilmesi onun da kesilmesi demektir." [4]

Eti yenen canlı bir hayvandan kesilen parça haramdır. O, hayvanın ölüsü hükmündeder. Ancak canlı iken balıktan kesilen parça helaldir. Çünkü balığın ölüsü de helaldir. Balık için kesim şartı yoktur. İleride bu konuya değinilecektir.

Ebu Said El-Hudri (r.a.) şöyle rivayet eder: Hazreti Peygamber'e develerin hörgüçlerinden ve koyunların butlarından kesilen parçalar hakkında sorulduğunda o şöyle cevap verdi:

"Bir canlı hayvandan kesilen parça ölü hükmündedir." [5]

Eti yenen canlı hayvandankırpılan veya kesilen parçanın üzerindeki kıllardan istifade edilmesi için giysi ve yataklarda kullanım amacıyla helaldir. Bunların da eti yenen hayvanlardan olması gerekir.

Yüce Allah Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Allah evlerinizi sizin için huzur ve sükun yeri yaptı ve sizin için davar derilerinden gerek göç gününüzde gerekse konaklama gününüzde kolayca taşıyacağınız evler, yünlerinden yapağılarından ve kıllarından bir süreye kadar (faydalanacağınız) bir ev eşyası ve bir ticaret malı meydana getirdi." (Nahl: 16/ 80)

---

[1] Buhari, 5167; Müslim, 1929

[2] Buhari, 2356; Müslim, 1968

[3] Beyhaki, 9/285

[4] Ebu Davud, 2827.

[5] Hakim El-Müstedrek, 4/239.

YİYECEKLER

-İslam'ın Helal Ve Haram Kıldığı Hayvanlar-

Arapların mubah gördüğü tüm hayvanlar helaldir. Ancak İslam şeriatının haram gördükleri bunlardan istisna edilmiştir.

Arapların habis gördüğü bütün hayvanlar da haramdır. Ancak İslam şeriatının helal gördükleri müstesna.

Azı dişleriyle kapıp parçalayan, kendi kendini savunabilen hayvanların eti haramdır.

Kuş cinsinden olup, tırnaklarıyla kapan yırtıcı, tırnaklara sahip bütün kuşlar haramdır.

Fazla acıktığından dolayı çaresiz kalıp canını kurtaracak kadar haram ve murdar etten yemek caizdir.

Bizlere iki ölü helal kılınmıştır: Balık ve çekirge.

İki kan helaldir, bunlar da: Ciğer ve dalaktır.

Hayvanların helal ve haram olmasında arapların örflerinin dikkate alınmasında sebep, Arap topluluklarının islamın ilk muhatabı olmalarından dolayıdır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"... İşte o peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten men eder. Onlara temiz şeyleri helal pis şeyleri haram kılar." (el-A'raf: 7/157)

Başka bir Ayet-i Kerime'de Yüce Allah:

"Kendileri için nelerin helal kılındığını sana soruyorlar. De ki: Bütün iyi ve temiz şeyler size helal kılınmıştır." (Maide: 5/4) buyurmuştur.

Yırtıcı ve kuvvetli dişlere sahip olan her çeşit hayvanın eti haramdır. Bu hayvanlar; kurt, kaplan, ayı, fil, pars, köpek, kedi, maymun vb.

Kuş türünden de parçalayıcı tırnaklara sahip olan her çeşit kuşta haramdır. Bu kuşların başında alaca, karga, atmaca, yarasa, doğan, şahin, kartal, akbaba ve çaylak gibi kuşlar gelir.

Ebu Salebe'den rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v.) azı dişleri yırtıcı olan her çeşit hayvan yemekten neyhetti.[1]

Güçlü tırnaklara sahip olan kuşlar içinde İbni Abbas şöyle rivayet etmiştir:

"Hz Peygamber azı dişli olan her yırtıcı hayvanın ve pençeli olan her yırtıcı kuşun etini yemekten nehyetti" [2]

Yukarıda ve geçen konularda anlatılan her çeşit hayvan ölüsü, haram hayvan çeşitleri ve haram yiyeceklerin tümü heyeti tehlike arzedecek durumdaki bir alıkta veya zorunlu kıldığında tedavi yönteminde kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Tabii ki böyle bir durumda helal bulunmayacak veya elde edilmesine güç yetinmiyecekse ancak yiyilebilir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Mallarınızı batıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda (alıp-verecek) yemeyin ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah, sizi esirgeyecektir." (Nisa: 4/29)

İki çeşit ölü helaldir. Bunların kesim şartı yoktur ve ciğer ve dalak kanları da helaldir. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bize iki ölü ile iki kan helal kılındı, iki ölü, balık ve çekirge iki kan ise ciğer ve dalaktır" [3]

Eti Yenmeyen Haram Hayvanlar

Kuşlar:

Hüdhüd, Kırlangıç (bilinen siyah bir kuş), Kevcekan (büyük başlıdır, kuşları avlar yalnız et yer.), Baykuş, Yarasa, Kartal, Saksağan (bu da kendisinde siyahlık ve beyazlık bulunan bir kargadır.), Alaca Karga (bu karga türünde de siyahlık ve beyazlık bulunur, sadece leşleri yer), Kuzgun

(diğer adı kaya kargası olup, kanatları mükemmeldir.), Papağan gibi yırtıcı kuşların eti haramdır.

Dört Ayaklı Hayvanlar:

Ehli eşek, Anası eşek olan Katır, Zürafa, Aslan, Kaplan, Pars, Ayı, Fil, Köpek, Domuz, Maymun, Kurt, Berber (vahşi bir hayvan olup, Aslan ile dövüşür.), Çakal (kurttan küçük, tilkiden büyük olup geceleri çocuklar gibi bağırır.), vahşi veya ehli Kedi,Timsah, Kurbağa, Yengeç vb.

Dinimizce öldürülmesi emredilen Akrep, Yılan, Fare gibi haşarat türünden olup, zarar veren hayvanların da etleri haramdır.

Eti Yenen Helal Hayvanlar

Kuşlar:

Kendi tırnağıyla avlanmayan kuşların hepsi helaldir. Bunlar;

Güvercin, Yabani Güvercin, Kumru, Çulluk, Keklik, Bülbül, Sığırcık, Arı Kuşu, Pelikan, Toy Kuşu, Çil Kuş (Bir nevi keklik), Deve kuşu, Ördek, Tavuk, Kaz, Hububat Kargası, Leylek hariç, diğer su kuşları vb.

Dört Ayaklı Hayvanlar:

Manda, At, Deve, Gelincik (ufak canavar diye de bilinir.), Geyik, vahşi ve ehli Sığır, Vahşi Merkep, Yaban Faresi, (Arap tavşanı da denilir), Keler, Sırtlan, Tilki, Semur, Sincap, Fenek

Koyun, Keçi Gazal, Kertenkele, Tavşan, Kirpi, Ada Tavşanı, Dağ keçisi, Oklu Kirpi, Vaşak, Ceylan vb.

Ayrıca denizde yaşıyan bütün hayvanların eti helaldir. Bunların başında balık gelir. Balıkların sureti ne şekilde olursa olsun helaldir.

Şeriatın helal kıldığı bir hayvan pislik yerse zarar vermez. Ancak bunların etinin tadı değişirse haram olurlar.

Kuzu gibi hayvan da, haram olan bir hayvanın sütünü emer onunla beslenirse yine haram olur.

---

[1] Buhari,52l0, Müslim, 1932.

[2] Müslim, 1932.

[3] İmam Ahmed, 2/97.

KURBAN

Kurban, sünneti müekkededir.

Kurban, bir seneyi bitirmiş koyundan, iki seneyi bitirmiş keçiden, beş seneyi bitirmiş deveden, iki seneyi bitirmiş sığırdan verilir.

Deve ile sığır yedi kişi için, koyun ve keçi ise bir kişi için kurban edilir.

Dört çeşit hayvanın kurban edilmesi caiz değildir:

1. Körlüğü belli olan.

2. Topallığı belli olan.

3. Hastalıklardan bir hastalığı olan.

4. Fazlaca zayıf olan.

Boynuzu olmayan ve boynuzu çıkmış hayvanın kurban olması caizdir. Kuyruğu ve burnu kesik olursa caiz olmaz.

Kurban (udhiyye), Allahu Teala'ya yaklaşmak için Kurban bayramı günlerinde kesilen hayvandır.

Kurban, Allah'a yaklaşmak amacıyla kesilen deve, sığır, koyun ve keçiden olunur.

Kurbanın meşruiyeti Kur'an ve sünnet ile sabittir.

Kur'an'dan delil şu Ayet-i Kerimedir:

"Rabbin için namaz kıl ve kurban kes." (Kevser: 108/2)

Sünnetten delil de şu hadis-i şeriftir:

Enes (r.a.)'dan şöyle rivayet1 edilmiştir.

"Hazreti Peygamber boynuzlu ve beyaz renkli iki koçun Besmele ve tekbir getirdikten sonra ayaklarını boyunlarına koyarak kendi eliyle kurban etti." [1]

Kurbanın meşruiyetinin hikmeti:

Kurban kesmek bir ibadettir. Allah'a boyun eğmekten sonra gelir.

Hz. İbrahim oğlu İsmail'i kurban etmekle mükellef kılındığında yerine getirmek istediği kurbanın manasını ihya edip onu canlı olarak gündemde tutmaktır. Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'in Allah'ın emrine boyun eğmeleri nedeniyle Allah'u Teala, İsmail'in yerine kurban edilmek üzere bir koç indirerek Hz. İbrahim'e o koçu kurban etmesini emretmiştir.

Ayrıca kurban kesmekte fakir ve yoksulları doyurup sevindirmek söz konusu olur. Bu da fakirlerle zenginler arasındaki kardeşlik bağlarını daha da güçlendirir.

Kurbanın hükmü:

Kurban kesmek sünnet-i müekkededir.

İki sebepten dolayı kurban kesmek vacip olur.

a) Kurban edilmeye elverişli bir hayvana işaretle, 'Bu benim kurbanımdır.' veya "Bu hayvanı kurban edeceğim' gibi ifadelerde bulunulursa o hayvanın kurban edilmesi vacip olur.

b) Allah'a yaklaşmak amacıyla, 'Kurban kesmek bana borç olsun' diyerek adak adayan kimseyede kurban vermesi vacip olur.

Kurban kesmekle mükellef olanlar,

a) Müslüman olmak.

b) Akıllı ve ergenlik çağında olmak.

c) Kurban kesmeye maddi güç yetirmektir.

Kendisinde bu üç şart bulunan kimseye kurban bayramında kurban kesmek sünneti müekkededir

Koyun ve keçiden kurban edilmesi için ikişer yaşını doldurması lazımdır. Ancak koyun bir yaşını bitirip ikinciye basarsa kurban edilebilir.

Ebu Hureyre (r.a.) Hazreti peygamberden şöyle duyduğunu rivayet eder:

"İki yaşına basmış koyunu kurban ediniz. Çünkü onu kurban etmek caizdir." [2]

Deve ve sığırın yedi kişi için kurban edilebileceğinin delili: Cabir (r.a.) şöyle demiştir:

" Hazreti Peygamber ile beraber Hudeybiye senesinde deve ve sığırı yedişer kişi için kurban ettik." [3]

Kurban olarak kesilen kurbanlık hayvanda metinde geçen dört maddeden herhangi biri bulunursa caiz olmaz.

Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Körlüğü sırasında kör hayvanı, hastalığı esnasında hasta hayvanı, topallığı devam ettiği sürece tcpal hayvanı ve

kemik iliği kalmayacak kadar zayıf hayvanın kurban edilmesi caiz değildir." [4]

Kulağın bir tanesi veya ikisi farketmez çünkü onun elinden eksiklik olur ve yenilen bir parçanın yokluğudur.

Kurban kesmenin vakti; Bayram namazı kılındıktan sonra başlayarak teşrik günlerinin sonuncu günü akşamı güneş batana kadar olan süredir. Kurban kesiminde beş şey sünnettir:

1. Eûzu Besmele çekmek,

2. Peygamber (s.a.v.)'e salavat getirmek.

3. Hayvanı kıbleye yöneltmek.

4. Besmeleden önce veya sonra üç defa tekbir getirmek.

5. Kabulü için duada bulunmak.

Nezr olunan bir kurbanın etini sahibi yiyemez. Sünnet olarak kesilen bir kurbanın etinden sahibi yiyebilir. Kurban (eti ve derisi) satılmaz fakat fakir ve miskinlere (ihtiyaç sahiplerine) verilir.

Kurban kesmenin vakti, bayram günü güneş doğduktan sonra iki rekat namaz kılınıp iki hutbe okunduktan sonra başlar bayramın dördüncü günü güneş batana kadar devam eder.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bu günümüzde ilk yapacağımız şey, namaz kılmak ondan sonra (evlerimize) dönüp kurban kesmektir. Kim böyle yaparsa sünnetimize uygun davranmış olur. Kim namazdan önce kurban keserse bu yalnız ailesine takdim ettiği bir et sayılır. Onun kurban ibadetiyle hiç bir ilgisi yoktur." [5]

Hadiste geçen 'bu gününüzde'den maksat Zilhiccenin onuncu günü olan bayramın birinci günüdür. 'Bundan önce' denmesinden maksat ise namaz vakti girmeden önceki vakittir.

Bayramın diğer üç günü ise teşrik günleri olan Zilhiccenin 11, 12 ve 13.üncü günleridir.

Zübeyir ibnul Avvam'dan rivayete göre Hazreti peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Teşrik günlerinin tamamında kurban kesilebilir." [6]

Kurban kesildiği zaman besmele çekmek ve tekbir getirmek sünnettir.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Besmele ile kesilin hayvanlardan yeyin." (Enam:16/18)

Hazreti Enes'in rivayetine 'Allah Resulü besmele çekip tekbir getirdi.' buyurarak kurbanını kesmiştir, ve Müslimin rivayyetinde ise 'Bismillahi vellahu ekber.' dedikten sonra kurbanım kesmiştir.[7]

Hz. Aişe (r.a)'dan rivayete göre Hz. Peygamber bir koç kurban etmek istediğinde bıçağı eline alıp,

"Bismillah ya Allah Muhammed'den, Muhammed ailesinden ve Muhammed ümmetinden kabul et" [8] deyip kesmiştir.

Sünnet olarak kurban kesen kişi etinden yiyebilir, zengin dostlarına da verebilir. Ancak sünnet olan kurbanın üçte ikisini dağıtıp kalan üçte birini ehline yedirmesidir. Yine en efdal olanı şudur ki kurban kesen kişi teber-rüken birazını yiyip geri kalanını fakirlere sadaka olarak vermesidir. Beyhaki'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber kurban kestiğinde onun ciğerinden yiyordu. [9]

Kurbanın etinden az bir parça olsa dahi fakirlere verilmesi ve bunun pişmemiş olması şarttır.

Tatavvu' olarak (sünnet olarak) kesilen kurbanın üçte bir miktarını kendisine veya ailesine yemek üzere bırakması ve kalanını fakirlere dağıtması sünnet olmakla beraber Teberruken bir lokma kendisine bıraktıktan sonra hepsini sadaka olarak dağıtmak daha efdaldır.

---

[1] Buhari, 5245, Müslim, 1966.

[2] Camiussağir, 512; İmam Ahmed, 6/368.

[3] Müslim, 1318.

[4] Hakim, 4/227.
[5] Buhari, 5225; Müslim, 1961.
[6] İbni Hıbban, 1008.
[7] Müslim, 1967.
[8] Müslim, 1967.
[9] Muğnil Muhtac, 3/290.

AKİKA

Akika sünnettir. Yeni doğan çocuğun yedinci gününde kesilir. Erkek çocuk için iki, kız çocuk için bir koyun akika olarak kurban edilir. Akikanın eti fakir ve miskinlere yedirilir.

Akika, yeni doğan çocuğun yedinci gününde kesilen kurbandır.

Çocuk doğduğu günde akika kesilemezse, buluğ çağına erinceye kadar bu sünnet eda edilebilir. Akika kesilmeden önce çocuk vefat ederse yine de o çocuk için Akika kesilmesi sünnettir.

Kurbanda bulunması lazım gelen özelliklerin akikada da bulunması gerekir.

Akika kurbanının dağıtılması ve fakirlere verilmesi gerekir.

Akika nezredilmişse, nezredilen kurban gibi olup, sahibi ondan yiyemez.

Kılları, eti ve derisi aynen kurban gibi satılmaz. Yalnız etinden bir kısmının çiğ olarak dağıtılması vacip değildir.Yalnız vakit için belli bir şart yoktur. Dilediği zaman Akika kurbanı kesilir.

Kurban etinin pişirilmeden çiğ olarak verilmesi, akika kurbanı ise pişirildikten sonra dağıtılırsa daha efdaldir.

Doğumun yedinci gününde çocuğa güzel isim vermek, aynı günde akikasını kesmek, sonra saçını tıraş edip, ağırlığı kadar, altın, altına güç yetirilmezse gümüş sadaka olarak vermek, sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet getirmek sünnettir.

Akika kurbanının hükmü sünnet-i müekkededir.

Peygamberimiz (s.a.v.) ve sahabe-i kiram çocuk ve torunları için akika kurbanı kesmişlerdir.

Hadisi şeriflerinde peygamberimiz (s.a.v.)

"Yeni doğan çocuğa akika kesilir" [1] diye buyurmuştur.

Vakti, çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren başlar, ergenlik çağına gelinceye kadar biter. Akika kurbanını, velisi keser. Bu süre içinde velisi kesmezse ergenlik çağından

sonra herkes kendi akikasını kesebilir. Bu, süre ölünceye kadar devam eder.

Akika kurbanının doğumun yedinci gününde kesilmesi daha faziletlidir. Nitekim peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Her yeni doğan çocuk, akikası kesilene kadar rehindir. Akikası doğumunun yedinci gününde kesilir, kendisine isim verilir ve tıraş edilir" [2]

Kesilen saçın ağırlığı kadar altın, gümüş ya da para sadaka olarak verilmesi sünnettir.

Bütün bu sünnetlerde kız ile erkek çocuğun arasında hiç bir fark yoktur. Yalnız erkek çocuk için iki akika kurbanı kesmek daha faziletlidir.

Peygamberimiz (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin'in her biri için birer akika kurbanı kesmişlerdir.

Akikanın meşru oluşunda pek çok güzel sırlar ve yararlar mevcuttur.

Şöyle ki Allah'ın nimetine karşı şükür göstermek, çocuğun iyi gelişmesini sağlamak, akraba, dost ve fakirlerin gönüllerini hoş etmek gibi bir çok hikmetleri vardır.

Akikanın şartları:

Kurban olarak kesilebilen hayvanlarda aranan şartlar, akika kurbanının sahih olabilmesi için de gereklidir. Ancak aralarında aşağıdaki farklar mevcuttur ve bu farklar akika kurbanı için sünnettir.

1- Akika eti pişirildikten sonra dağıtılması ve bir miktar tatlı ile birlikte fakirlere ikram edilmesi sünnettir. Bu tatlı çocuğun ahlakının tatlı olması ümidiyle verilir.

2- İmkan dahilinde akika kurbanın kemikleri kırılmadan birbirlerinin mafsallarından ayrılması sünnettir. Bu da çocuğun sağlık ve selametini ummak sebebiyledir.

3- Akikanın sağ budunun sağlam ve çiğ olarak çocuğun doğumunu yaptıran ebesine verilmesi sünnettir. Çünkü Fatıma (r.a), Peygamberimiz (s.a.v.)'nin emri üzerine böyle yapmıştır. Bu da çocuğun büyüyüp yürümesi için bir uğur anlamını teşkil etmektedir.

İşte bunlar akika kurbanı ile ilgili birer sünnettir. Fakat kurbanda bu tür sünnetler aranmamaktadır.

Çocuk dünyaya gelirken sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet getirmek sünnettir. Bu da çocuğun ilk duyduğu şey tevhid sesi olması içindir.

---

[1] Buhari, 5154

[2] Ebu Davud, 1522

ÇOCUK SÜNNETİ

Şafii Mezhebi'nde çocuğun sünnet muamelesi vaciptir. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İnsan yaratılışına uygun olan ameli şeyler beştir: Çocuğu sünnet ettirmek, edep yerlerini tıraş etmek, koltuk altı kıllarını gidermek, tırnakları kesmek ve bıyıkları kısaltmaktır" [1]

Sünnetin zamanı ise illa küçük yaşta yapılması şart değildir. Büyüklük devrelerinde de yapılabilir. Ancak çocuk buna müsait olursa doğumunun yedinci gününde yapılması sünnettir.

Sünnet muamelesinin meşru oluşunun hikmeti: Çocuğun sağlığı ve temizliği içindir. Çünkü sünnet derisinin kesilmesi çocuğun daha sağlıklı bir şekilde gelişmesine vesile olur.

---

[1] Buhari, 5552

KESİMİN ŞEKLİ VE AVLAMAK
Eğitilmiş Hayvanlarla Avlamak
Avlanmanın Şartları
Av Yapabilen Hayvanlarda Aranan Şartlar
YİYECEKLER
KURBAN
AKİKA
ÇOCUK SÜNNETİ

CİHAD

Cihad; lugatta güç ve takat ile bütün gayreti harcamak demektir.

Terim anlamı ise, hak din olan İslama davet etmek ve bunu kabul etmeyen kimselerle mal ve can ile savaşmak demektir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Ağırlıklı ve ağırlıksız olarak hep birlikte savaşa çıkın ve Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad edin. Eğer bilirseniz bu sizin için çok hayırlıdır." (Tevbe: 9/41)

"Allah yolunda öldürülenleri ölü sanmayın, bilakis onlar rableri katında diridirler. Fakat sizler (onların durumunu) idrak edemezsiniz." (Bakara: 2/154)

Başka bir ayet-i kerimede Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz ki Allah müminlerden canlarını ve mallarını onlara cenneti vermek karşılığında satın almıştır. Onlar Allah yolunda savaşır, öldürür ve öldürülürler." (Tevbe: 9/111)

Cihad, islamı en yüksek zirve noktasına çıkarır. İslam kurallarının muhafazasını sağlayan surdur. İslamın ve müslümanların yaşadığı ülkelerini korumanın yoludur.

İslam dini cihada büyük önem vermiştir. Müslümanları onların düşmanlarına karşı korumanın en başında yer alır. Bu nedenle cihad kıyamete kadar bakidir. Cihad ruhuna sarıldığı müddetçe müslümanları hiç bir güç aşağı edemez. Hangi topluluk cihadı terkedecek olursa dünyada aşağılık olur. Bununla kalmayarak kendi topraklarında dahi saldırılara maruz kalır. Allah onları yardımsız bırakır.

Cihadın üstünlüğünü ve Allah katında amellerin en üstün olduğunu bildiren çok hadisi şerif vardır.

Allah resulü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Allah'tan afiyet isteyiniz ama düşmanla karşılaşınca da (savaşın bütün şiddetlerine karşı) sabrediniz. İyi biliniz ki cennet muhakkak silahların gölgesi altındadır" [1]

Ebu Said el Hudri, Resulullah (s.a.v.)'e,

-En faziletli insan hangisidir? diye sormuş, O da şöyle buyurmuştur:

''Allah yolunda canı ve malı ile savaşan mümindir" dedi. O zat:

-Sonra hangisidir? diye sorunca, bu sefer de,

"Vadilerden bir vadide yalnızlığa çekilmiş kimsedir ki Rabbına ibadet eder ve insanları kendi kötülüğünden rahat bırakır." [2] cevabını vermiştir.

İlahi hükümleri dünyada geçerli hale getirebilmek için kendi ülkelerinde olan kâfirler için dahi İslama davet etmek müslümanlar üzerine farz-ı kifaye olduğu halde kendi ülkemizde, kendi diyarımızda, kendi komşularımız ve yakınlarımıza karşı ilahi emirleri tebliğ etmenin ne kadar gerekli olduğu haliyle ortaya çıkmaktadır.

İslama gerçek bir şekilde inanan mü'minin imanını küfre karşı koruması için nasıl ki salih amellere sarılması gerekiyorsa, aynı şekilde kâfirlere ve İslam düşmanlarına karşı, islamın ve toplumun haysiyet, şeref ve namusunu koruması da o kadar gereklidir. İşte bu gerekliliğin yolu cihaddan geçiyor.

İslam'ı içten hezimete uğratmaya çalışanlara karşı ve islam ülkesine saldırıp yıkmaya çalışan kâfirlerle yapılması gereken cihada farzı âyn olan cihad denir. Yani böyle durumlarda ileride sayacağımız 'Cihadın vücubunun 7 şartını' taşıyan herkesin cihada iştirak etmesi farzdır.

Bu nedenle inanan bir müslüman Allah'ın cihad emrine karşı duyarlı olarak, Allah'ın ve Resulü'nün insanlık için yararlı ve gerekli olan emirlerine sarılması gerekir.

---

[1] Buhari, 2861

[2] Müslim, 1888.

Cihadın Çeşitleri

Genel tarif kapsamına göre cihadın bazı çeşitleri vardır. Bütün müslümanlar yer ve zamana göre bütün bu cihad çeşitlerine iştirak etmelidirler.

Cihadı sadece savaş anlamında algılamak hatadır. Çünkü cihad bazan savaşın bizzat kendisi olduğu gibi bazan da tebliğ, iyilikleri emrekme-kölülüklerden sakındırma olur.

Cihadın çeşitleri.

1- İslami emirleri öğretme ve tebliğ yoluyla yapılan cihad. Allah'ın bütün emirleri olan İslam'ın muhteviyatını yaymak, İslami emirleri öğrenmeyi engelleyen ya da şüpheye düşüren bütün beşeri görüşleri reddetmekle tebliğ cihadını yapmaktır. Cihadın bu çeşidi her zaman ve her yerde imkânlar dahilinde geçerlidir.

2- Mal ile yapılan cihad. İslami hükümleri yükseltmek ve Allah ile Resulü'nun emirlerini gerçekleştirmek için maddi güç vetiren kişiler için yapmaları gereken cihad.. Bu cihad türü savaşta olabildiği gibi bazan da kişilere İslam'ın gerçek ruhunu kazandırmak için maddi fedakarlıklarda bulunmaktır.

3- Savunmak için' yapılan cihad. Müslümanların dinine ve ülkesine saldıranlara karşı harekete geçerek gerekli karşılığı vermekle yapılan cihaddır. Böyle bir durumda bütün müslümanların karşılık vermesi farzdır. Bu cihada farz-ayn olan cihad da denir.

Yüce Allah şöyle buyurur.

"Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın ve aşırı gitmeyin. Şüphesiz Allah aşırı gidenleri sevmez." (Bakara: 2/190)

Cihadın vücubunun şartları yedidir:

1- Müslüman olmak,

2- Baliğ olmak,

3- Akıllı olmak,

4- Hür olmak,

5- Erkek olmak,

6- Sağlıklı olmak,

7- Savaş için güçlü olmak.

Kafirlerden esir alınanlar iki kısımdır:

1. Çocuklar ve kadınlar: Bunlar esir alınmakla köle ve cariye durumuna düşerler.

2. Baliğ olan erkekler: Bunlar köle durumuna düşmezler.

Cihadın, İslamın önemli farzlarından ve İslamın şiarlarından olduğu ayeti kerime ve hadisi şeriflerle belirtmiştik.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için daha hayırlı olabilirken, hoşunuza giden bir şey de sizin için şer olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz" (Bakara: 2/216)

Cihad, akıllı, baliğ ve güç sahibi olanlara farzdır. Abdullah bin Ömer şöyle demiştir: "Uhud günü ben on dört yaşında idim. Resulullah beni gözden geçirdi, bana (baliğ değildir diye savaş için) izin vermedi. Sonra Hendek günü beni gözden geçirdi. Bu defa bana (savaşa katılmak için) izin verdi. O sıralarda ben on beş yaşında idim" [1]

İslam halifesi (savaşta esir aldığı baliğ) bu kişiler hakkında aşağıdaki dört şekilden hangisini yararlı görürse onu yapmakta serbesttir:

1. Öldürmek.

2. Köleleştirmek.

3. İyilik yaparak (onları serbest bırakmak).

4. Mal karşılığında serbest bırakmak, veya müslüman esirlerle değiştirmek.

Esir alınmadan önce müslüman olanın; malına, canına ve küçük çocuklarına dokunulmaz.

Bir çocuğun müslüman olduğuna şu üç sebepten dolayı hüküm verilir:

1. Ana-babasından birinin müslüman oluşuyla.

2. (Savaş sırasında) bir müslüman tarafından ana-babasız olarak ganimet alınmasıyla.

3. İslam ülkesinde sahipsiz olarak bulunmasıyla.

Esirler, kafirlerle yapılan savaş sırasında yakalanan insanlardır. İslam Halifesi esirleri ya mal alma karşılığında

bırakır ya da müslümanlardan yakalanan esirleri bırakma karşılığında onları salıverir. İslam halifesi İslamın maslahatı için uygun olanı yapar.

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur:

"(Savaşta) kafirlerle karşılaştığınızda hemen onların boyunlarını vurunuz. Nihayet onları tamamen yendiniz mi (esir edin ve) bağı sıkı tutun. Bundan sonra da (esirleri) ya bir iyilik olarak (karşılık almadan) ya da hır fidye (alarak) bırakın. Ta ki harbe katılan düşman harp silahları gibi ağırlıklarını bıraksın" (Muhammed: 47/4)

Abdullah b. Ömer (r.anhüma) şöyle rivayet ediyor: "Resulullah'a karşı önce Nadiroğulları, sonra Kureyzaoğulları savaş açtılar. Bunun üzerine Resulullah. Nadiroğulları'nı yerlerinden sürüp çıkardı. Kureyzaoğullarını ise yerinde bıraktı ve onlara iyilik etti. Nihayet bunun ardından Kureyza da savaş açtı. Resulullah (s.a.v.)'da onların erkeklerinin öldürülmesini emretti. Kadınlarını, çocuklarını ve mallarını müslümanlar arasında paylaştırdı." [2]

Rivayete göre Hz. Peygamber. Hevazin Kabilesi'nin erkeklerini esir aldı. Bunlar taksim edildikten sonra Hevazin kabilesinden bir heyet müslüman olarak Resulullah'a geldiler. Mallarını ve esirlerini geri almak istediler. Bunun üzerine Resulullah onlara lütufta bulunup esirlerini karşılıksız olarak geri verdi. [3]

İlyas bin Seleme (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: "Müslümanlar bir grup esir getirdiler. Onların içinde Beni Fezare Kabilesi'nden bir kadın da vardı. Hz. Peygamber o kadını Mekke ahalisine gönderdi ve ona mukabil Mekke'de esir tutulan bir grup kadım kurtardır" [4]

Esir olmadan önce müslüman olanların malına, kanına ve küçük çocuklarına dokunulmaz. İbni Ömer'den rivayetle Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet, namazı kıhncaya, zekatı eda edinceye kadar insanlarla savaş etmek bana emrolundu. Onlar bunları yapınca kanlarını ve mallarını

benden korumuş olurlar. Ancak islamın hakkı mukabili olmak müstesna, onların gizli hesapları da Allah'a aittir." [5]

---

[1] Buhari, 2521, Müslim 1868.
[2] Buhari, 3804, Müslim, 1766.
[3] Buhari 1.2963
[4] Müslim 1763
[5] Buhari, 25.

GANİMETLERİN TAKSİMİ

Kim bir düşmanı öldürürse düşmanın yanında bulunan malları ona ait olur.

Daha sonra ganimetler beş paya ayrılır.

Bu paylardan beşte dördü;

Süvari'ye 3, Piyade'ye 1 olmak üzere hazır bulunan bütün savaşçılara taksim edilir.

Bir mücahidin pay alabilmesi için 5 şart aranır:

1. Müslüman olması.

2. Baliğ olması.

3. Akıllı olması.

4. Hür olması.

5. Erkek olması.

Bu şartlardan birini taşımayan bir kişi savaşırsa ona da bir şeyler verilir. Verirken bu şey pay kadar olmamalıdır.

Ganimetlerden kalan diğer beşte biri de beş paya ayrılır:

1. Peygamberimiz (s.a.v.)'e ayrılan pay:

Bu pay peygamberimiz (s.a.v.)'in vefatından sonra müslümanların maslahatı cihetine harcanır.

2. Peygamberimiz (s.a.v.)'in akrabası olan Beni Haşimi ve Beni Muttalibiler'e ayrılan pay.

3. Yetimlere ayrılan pay.

4. Fakirlere ayrılan pay.

5. Yolda kalanlara ayrılan pay.

Ganimet

Lugatta, kişinin çalışmasıyla elde ettiği şeydir. Istılahta ise İslam düşmanlarından harp ve savaş sonucu alınan maldır.

Bunlar genelde 3 kısımdır: Menkul mallar, Esirler ve Toprak.

Allah, ganimetleri sadece bu ümmete helal kılmıştır.

Delili şu ayet-i- kerimedir:

"Elde ettiğiniz ganimetleri, temiz ve helal olarak yiyin. Allah'tan sakının. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder. " (Enfal: 8/6)

Savaşla elde edilen bu ganimetlerin dağıtım şekli yukarıda anlatıldı. Anlamamız gerekir ki elde edilen ganimetlerin sarfiyat yeri genelde maslahat konusu olan fakirler, yetimler, yolda kalmışlar ve bu gibi durumlar içindir. Savaş sırasında bir düşmanı öldüren müslüman, onun bütün savaş malzemelerine sahip olur. Bu savaş malzemeleri, silah, binek, giyim eşyası gibi tüm mallardır.

Ebu Katade Peygamberimiz (s.a.v.)'den şöyle rivayet etmiştir:

"Kim savaşta bîr düşmanı öldürür ve öldürdüğüne dair delili de varsa öldürülen o kimsenin elbise, silah ve diğer eşyaları onundur." [1]

Burdaki delilden kasıt, onu öldürdüğünü gören şahitler veya başka alametlerdir. Ganimet, savaş sırasında kafirlerden zorla da olsa alınan tüm mallardır. Bu malların dağıtım şekli ise şöyledir: Öncelikle düşmanı öldüren müslümanlar savaşta öldürdüğü kişilere ait olan mallan ayrı ayrı alırlar. Çünkü bu onların hakkıdır. Daha sonra genel olarak elde edilen düşmana ait mallar beş kısma ayrılır. Bu beş kısımdan dördü savaşçı mücahitlere ayrılır. Savaşa atlı olarak katılanlara üç pay, piyade yani atsız olanlara ise bir pay verilir.

Abdullah bin Ömer (r.anhuma) şöyle rivayet eder: "Hazreti Peygamber Hayber günü at için iki pay, atın sahibi için bir pay verdi." [2]

Hadisi şeriften açıkça anlaşıldığı gibi atın kendisine iki pay, at sahibine de bir pay olduğu için süvariye'üç pay düşmektedir. Savaşa piyade olarak iştirak edene ise bir pay verilecektir.

Savaşa katılıp savaş şartları kendisinde tam olarak mevcut olmayan kadın, köle ve çocuklara ise ganimet malları taksim edilmeden önce islam halifesi bir miktar bir miktar malı da onlara verir. Fakat verilen bu miktar yaya

olarak savaşan bir mücahidin payından daha az olmalıdır. Zaten metinde geçen 'Rudihe' nin lügat anlamı az bir şey demektir.

Ganimetlerden beşte dördü süvari ve piyadelere dağıtıldıktan sonrü kalan beşte birinin dağıtım şekli metinde açıkça ifade edildi. Delili de Allah (c.c.)'ın şu ayeti kerimesidir:

"İyi bilin ki ele geçirdiğiniz ganimetin beşte biri, Allah'a ve resulüne, resulün akrabalarına, yetimlere fakirlere ve yolculara aittir." (Enfal: 8/4) Ayeti kerimede geçen 'Allaha aittir.' hükmü, Allah'ın onlardan dilediği şekilde hükmetmesidir. 'Resulüne aittir, sözünden maksat, beşte birinin taksiminin Resulullah'a ait olmasıdır. 'Resulün akrabaları'ndan maksat, Beni Haşim ve Beni Multalip'tir. Çünkü bunların zekat alma hakları yoktur. 'Yetimlerden' maksat, babası ölen ve ergenlik çağına girmeyen çocuklardır. 'Yolculardan' maksat, malından ve servetinden uzak olup muhtaç duruma düşen kimselerdir.

Babası ölüp ergenlik çağına giren çocukların yetimliği kalkar. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Çocuk baliğ olduktan sonra yetim değildir."* [3]

---

[1] Buhari, 2973, Müslim, 1751.

[2] Buhari 1,3988, Müslim, 1762

[3] Ebu Davud, 2873

FEY'IN TAKSİMİ

Fey' beş parçaya taksim edilir. Beşte biri ganimetlerin sarfedildiği yerlere harcanır.

Geride kalan dört pay ise mücahitlere ve müslümanların maslahatı cihetine sarfedilir.

Fey', savaşsız olarak kafirlerden elde edilen maldır.

Fey', kâfirlerden savaş olmaksızın alınan mal olup ganimet dışında cizye, haraç ve ticaret malları vergilerinin genel adıdır. Kâfirlerden bu isim altında alınan mallardır.

Fey' Resulullah (s.a.v.)'e has olup dilediği gibi ondan tasarruf ederdi.

Fey'in Allah Resulu'nun tasarrufuna ait olduğunu bildiren ayet-i Kerime'de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın onlara ait olanlardan Resulün'e verdiği fey'e gelince, siz onun için ne at oynattınız, ne de binek. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimselerle musallat kılar. Allah her şeye kadirdir" (Haşr: 59/6)

Hz. Ömer (r.a.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Nadir oğulların malları yüce Allah'ın Resuluna fey' olarak verdiği mallar idiler ve bunlar sadece ona aitti. O, bu mallardan aile halkının bir yıllık masrafını çıkartırdı. Geri kalanlarını ise (at, katır, eşek gibi) binekler ve silah için ayırırdı." [1]

Resulullah (s.a.v.)'den sonra fey' genel olarak müslümanların menfaati olan alanlarda harcanır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında fey' gelirlerinin miktarı çok azdı ve Medine'deki müslümanlara dağıtılıyordu. Kaynaklar Resul-i Ekrem (s.a.v.)'in kendisine gelen fey'i vakit geçirmeden dağıtımım yaptığını belirtmektedirler. Bu dağıtım şeklinde evli olanlara iki, bekârlara bir hisse dağıttığı belirtilmektedir.

Hz. Ebubekr (r.a.)'in halifeliği sırasında da aynı uygulamanın devam, ettiği hatta gelen fey' mallarının hemen dağıtılmasından dolayı Beyt'ül mal'e muhafız konulmasına gerek kalmadığı bilinmektedir.

Öte yandan Hz. Ebubekr (r.a.)'in Medine'de yaşayan bütün-müslümanlara büyük-küçük, hür-köle, kadın-erkek farkı gözetmeden fey' gelirini eşit miktarda hilafetinin ilk yılında 9, ikinci yılında 10 dirhem olarak dağıttığı bildirilmiştir.

Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) devrinde de aynı uygulama devam etmiştir.

Fey' malları ölen mücahidlerin aile fertlerine de verilir. Fıkıhta buna mürtezika denir. Bu mücahidlerin savaşta ölmeleri şart değildir. Fey' malları alimlere ve benzeri kişilere de verilir. Çünkü ümmet bunların ilmi yararlarına muhtaçtır.

Alimlerin geride bıraktığı evlatlarına, kendi nafakalarını karşılayacak duruma gelinceye kadar maslahatı amme malından verilir. Dul kalan hanımlarına evleninceye kadar maaş verilir. Bunun sebebi ise insanları ilme teşvik etmektir. [2]

---

[1] Buhari, 2748; Müslim, 1757, Neylül Evtar, 8/71.

[2] En-Nihaye, 3/7.

CİZYE

Cizyenin vacip olmasının şartları beştir:

1. Baliğ olmak.
2. Akıllı olmak.
3. Hür olmak.
4. Erkek olmak.
5. Kitabi veya şubh-i kitabi olmak.

Cizyenin miktarı yıllık olarak; mali durumu düşük olandan bir dinar, orta halliden iki dinar, zenginden dört dinardır.

Cizye vergisine (müslümanları) misafir etmeleri şartı da konulması caizdir.

Cizye (Kitaptan Alınan Yıllık Vergi)

İslam Devleti'nin himayesinde yaşayan ehli kitaptan alınan vergidir.

Bu vergiyi ödeyip İslam ülkesinde yaşayan kitabilere zımmi denir. Bunun için İslam Devleti'nde cizye vergisini verme karşılığında yaşama hakkına sahip olan zımmiler, hristiyan ve yahudi topluluklarıdır.

Cizyenin meşru olduğunu belirten şu ayeti kerimedir:

"Ehli kitaptan ahiret gününe inanmayan, Allah ve resulünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın." (Tevbe: 9/29)

Kitap ehli olmayan putperest ve ateistlerle cizye anlaşması yapılmaz. Bunlardan İslam'dan başka bir şey kabul edilmez.

Allahu Teala putperest ve ateistler hakkında şöyle buyurur.

"Puta tapanları bulduğunuz her yerde öldürün. Onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekat verirlerse

serbest bırakın. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder." (Tevbe: 9/5)

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur.

"Allah'tan başka ilah olmadığına, şehadet edip, namaz kılıp ve zekat verinceye kadar insanlarla savaş etmekle emrolundum. Bunu yaparlarsa islam hakları müstesna, kanlarını ve mallarını benden muhafaza etmiş olurlar, iç yüzlerinin hesabı Allah'a aittir." [1]

Resulullah (s.a.v.) Muaz bin Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderdiği zaman her buluğa ermiş kimseden bir dinar cizye almasını veya bir dinar değerinde muaffır bezinden almasını emretti. [2] (Muaffır Yemen'de elbiselik bir bez parçası idi)

Cizyenin miktarı için Hazreti Ömer zenginlerden 48 dirhem, orta hallilerden 24 dirhem, mali durumu düşük olanlardan da 12 dirhem cizye alınmasına hükmetti. O zaman bir dinar 12 dirhem değerindeydi. [3]

Cizye vergisinden ayrıca yurtlarından geçen müslümanlara iyi davranıp misafir etrne şartı da konulabilir.

Hazreti Peygamber Eyle halkıyla (Bu halk üçyüz kişilik bir ehli kitap topluluğu idi) 300 dinar cizye vermeleri ve müslümanları misafir etmeleri şartıyla sulh yaptı. [4]

Cizye Anlaşması

Cizye anlaşması dört şeyi kapsar:

1. Cizye vergilerini.

2. İslam hükümlerinin onlara da uygulanması.

3. İslam dinini ancak hayırla zikredebilmeleri.

4. Hiç bir şekilde müslümanlara zarar vermemeleri gerekir. Tanınmaları için değişik elbise giymeleri, zünnar (bele bağlanan uçları sarkık, ipten örnek kuşak) bağlamaları ve atlara binmemeleri ile emrolunurlar.

izye vergisini ödeyecek zımmilerin yaşama hakları şu durumlarda garanti altına alınmış olur:

1) Mevcut olan ibadethane ve dini ayinlerine dokunulmayacak.

2) Zımmüerin can, mal ve namus güvenlikleri sağlanacak.

3) Savaşa son verilmesi ile dostluk ve vatandaşlık ilişkileri geliştirilecek

4) Cizye anlaşmaları devam edecek.

İslam devleti sınırları içinde yaşayan ehli kitabın mallarını, kanlarını ve islam diyarındaki barınaklarını himaye ettiği için onlardan cizye vergisini alır. Ancak genel maslahat gereği yapılan anlaşmalara bağlı kalmaları gerekir. İslam hukukunun hükümleri onlara da uygulanır. İbni Ömer'den rivayet edildiğine göre, Hazreti Peygamber (s.a.v.) yahudilerden zina eden bir erkek ve kadını recmetmiştir. [5]

Kur'ana, İslama ve Peygamberimizin şanına yakışmayan davranışlarda bulunurlarsa tazir cezasıyla cezalandırılırlar.

---

[1] Buhari, 25, Müslim, 22

[2] Buhari, 29785.

[3] Beyhaki, 9/196

[4] Beyhaki, 9/19.

[5] Buhari, 6433, Müslim, 1699.

CIHAD
Cihadın Çeşitleri
GANİMETLERİN TAKSİMİ
FEY'IN TAKSİMİ
CİZYE

CİNAYETLER

İslam fıkhında cinayet, haram olan her iştir. Haram olan her iş, cana, mala, akla ve ırza verdiği zarar için menedilen her şeydir.

Yüce Allah'ın yaratmış olduğu bir canı ancak kendisi alır. Bu nedenle İslam dini, haksız yere bir canın alınmasını, adam öldürülmesini küfürden sonra en büyük günah olarak görür. İnsanoğlu yaşama hakkına, mülk edinme hakkına, ırz ve hürriyetini koruma hakkına, eşitlik ve öğrenim hakkına sahiptir. Allah-u Teala şöyle buyurmaktadır.

"Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın." (İsra: 17/33)

Başka bir ayette Yüce Allah şöyle buyurur.

"Andolsun ki biz insanoğullarını şerefli kıldık. Onların karada ve denizde gezmesini sağladık. Temiz şeylerle onları rızıklandırdık. Yarattıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık." (İsra: 17/70) Bu haklar; renk, dil, din, cinsiyet, coğrafi bölge ve sosyal yapı farklılığı gözetmeden insan olması açısından herkes için gereklidir.

İslamda insanın dokunulmazlık hakkı son derece garanti altına alınmıştır.. Dini inancı, kişiliği, soyu, sopu ve cinsiyeti ne olursa olsun her insanın hayatı ve değer ifade eden özellikleri islamda garanti altına alınmıştır.

Peygamberimiz Veda Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Şüphesiz kanlarınız ve mallarınız bu gün nasıl mukaddes bir gün ise, bu ay nasıl mukaddes bir ay ise ve bu belde (Mekke) nasıl mukaddes bir belde ise onlar da öylece mukaddestir ... Her birinizin kanı ve malı ötekine haramdır. Tebliğ ettim şahit ol ya rab!..." Her müslümanın kanı, malı ve ırzı diğer müslümana haramdır. Bu hakların ilki ve korunmaya en layık olanı şüphesiz hayat hakkıdır. Hayat hakkı mukaddes bir hak olup bu hakka saygısızlık etmek helal değildir. Müslümanın mal ve can dokunulmazlığı olduğu gibi müslüman olmayan kitap ehli yahudi ve hıristiyanlar ile hiçbir dine bağlı olmayan ateist ve dinsizlerin de İslam

nazarında can ve mallarına dokunulmaz. Ancak savaş durumları bundan müstesna.

Cinayetler 3 çeşittir:

1- Kasdi öldürme.

2- Hatâen (yanlışlıkla) öldürme.

3- Şüph'i amd ile öldürme.[1]

1. Kasdi Öldürme:

Genelde öldürücü olan bir aletle bir şahsı kasden öldürmektir. Bu durumda katil üzerine kısas gerekir. Öldürülen kişinin velileri katili affederse o zaman katilin malından hemen ağır diyet ödenmesi vacib olur.

Haksız yere bile bile adam öldürmek en büyük günahlardandır. Bu çeşit öldürme; tabanca, başka bir silah çeşidi, taş ve kama gibi bir aletle olabileceği gibi, boğma, denize atma, zehirleme ile de olabilir. Şu halde bu öldürme şeklinde iki şey aranır: Biri öldürme kastı, diğeri öldürme vesilesi.Bu iki şart mevcut olduğu halde kişi adam öldürse 'Kasdi öldürme' sözkonusu olur.[2]

Kasdi Öldürmenin Hükmü:

Biri ahiretle diğeri dünya ile ilgili olmak üzere iki hükmü vardır.

a) Ahiretle ilgili hükmü:

Haram ve büyük günah oluşudur. Küfürden sonra en büyük günah adam öldürmektir. Bunun cezası cehennemde en şiddetli azaptır. Onun yeri Allah yardım etmezse sürekli kalacağı cehennemdir.

Delili. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Kim bir mü'mini kasten öldürürse, onun cezası sürekli kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanet

etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır. " (Nisa: 4/93)

Ebu Hureyre (r.a) Rasulullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Sonu azap olan yedi şeyden sakınınız, Bunlar Allah'ı ortak tanımak, sihir yapmak, öldürülmesi gereken müstesna olmak üzere Allah'ın öldürmesini haram kıldığı insanı öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, düşmanla karşı karşıya geldiği gün savaştan kaçmak ve namuslu bir kadına iftira etmektir." [3]

Haksız yere adam öldürmenin haram ve büyük günah olduğu hususunda müçtehid imamlar arasında hiç bir ihtilaf yoktur. Haksız yere adam öldürmeyi helal sayıp öldüren bir kişi kafir olur, sürekli cehennemde kalır, ama helal saymadan öldürürse büyük günah işlemiş olduğu için cehennemde uzun bir süre azap görür. Daha sonra yüce Allah dilediğinde onu affeder ve cehennemden çıkarır.

b) Dünya ile ilgili hükmü:

Haksız yere bile bile adam öldürmek dünyada da bazı sakıncaları oluşturur. Dünyada oluşabilecek sakıncaların engellenmesi ve hakkın yerini bulması için kısas uygulaması yoluna gidilir.

Delili. Dünya ile ilgili hükmüne gelince, burda katile kısas cezası uygulanır. Allah (c.c.) Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Ey iman edenler öldürmede size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas olunur. Ancak öldürülmüş olanın kardeşi (varisi ve velisi) tarafından katilin lehine olarak bir şey bağışlayıp kısas düşürülürse, ölünün velisine örfe göre güzellikle diyet ödenir, işte böyle affedip diyet etmek, rabbiniz tarafından size bir hafifletme ve merhamettir. Kim bu bağışlama ve diyet alışından sonra intikam ile tecavüzde bulunursa, onun için elem verici bir azap vardır. Ey tam akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır, umulur ki haksız yere adam öldürmekten sakınırsınız. " (Bakara: 2/178-179)

Kısas cezasının uygulanmasında hayat vardır. Çünkü kısas cezası uygulanırsa öldürme olayları azalır. Kimse kimseyi kolay kolay öldürmez.

Bir kimse, 'Şu adamı öldürürsem, kesinlikle beni de öldürecekler.' diyerek bu işten vazgeçer. Böylece bu kişnin hem kendi hayatı hem de öldürmek istediği kişinin hayatı kurtulmuş olur.

Kısastan vazgeçerek affetmek:

Kasten adam öldürene kısas cezasını uygulamak İslam'ın asli bir hükmüdür. Bu hüküm öldürülenin varislerine ait bir haktır.

Varisler isterlerse katili affedip kısastan vazgeçebilirler. Ya da kısas yerine diyet almayı talep edebilirler. Bu diyet ağır olan diyet şekli olup, katilin malından çıkarılır. Ağır diyetin miktarı ileride açıklanacaktır.

Haksız yere adam öldürmek hem dünya hem de ahiretle ilgili büyük sorunlar teşkil etmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi ahiretle ilgili sorun büyük bir günah olduğudur. Haliyle cezası cehennemdir. Adam öldürmenin dünya ile ilgili sorununa gelince büyük bir düşmanlık, husumet ve kin doğurduğu içindir. Gereksiz yere adam öldürmenin cezası İslam'ın öngörmüş olduğu kısas ilkesi ile uygulanır.

Cahiliye döneminde araplardaki kısas sisteminde bir kabilenin fertlerinden herhangi birisinin işlediği cinayetten tüm kabile sorumlu tutulurdu.Katil ortaya çıkmayınca katilin kabilesindeki diğer kişilerden biri öldürülürdü. Böylece cinayet işleyen ile cinayet işlenilen iki kabile arasında savaş kıvılcımları başlar, kısas uygulamasını genişleterek iki taraf savaşa sürüklenirdi.

Eğer cinayet işleyenin kavmi itibar ve şeref (!) sahibi bir kavim ise cinayet işlenen kavim bir hak talebinde bulunamazdı. Böylece zalim olan taraf daha da gaddar olurdu. İslam gelince bu zalim sistem için bir sınır koyarak cinayet işleyenin tek başına olarak cinayetinden sorumlu olurdu ve işlediği suçtan dolayı sadece kendisi hesaba çekilirdi.[4]

2- Hataen (Yanlışlıkla) Öldürme:

Bir şeyi hedef almışken yanlışlıkla bir şahsa isabet edip onu öldürmesine denir.

Bu durumda katil kısas edilmez. Ancak üç sene içerisinde katil veya akrabalarınca verilmek üzere hafif diyet gerekir.

Yanlışlıkla öldürme istemiyerek oluşan öldürme şeklidir.

Mesela, bir av hayvanına ok atıp okun bir insana isabet etmesi veya bir adamın kayarak başkasının üzerine kayması ile onun ölmesine sebep teşkil eden öldürmelerdir.[5]

Yanlışlıkla Öldürmenin Hükmü:

Bunun da biri ahiretle diğeri dünyada olmak üzere iki hükmü vardır.

a) Ahiretle ilgili hükmü.

Affa tabidir, günah ve cezası yoktur. Çünkü kasıtsız ve istemiyerek vuku bulan öldürme şeklidir.

Peygamberimiz (s.a.v.)şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz Allah yanılma, unutma ve zorlama nedeniyle ümmetimin üzerinden sorumluluğu kaldırmıştır. " [6]

b) Dünya ile ilgili hükmü.

Dünya ile ilgili hükmüne gelince ortada herhangi bir kasıt olmadığı için katil kısas edilmez, yani öldürülmez. Ancak bu katil ve akrabalarına hafif diyet gerekir. Bu diyetin üç sene zarfında taksitler ile katil ile birlikte baba tarafından erkek akrabaları ile birlikte vermeleri gerekir

Yüce Allah Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Yanlışlık dışında bir mü'min diğer bir mü'mini öldüremez. Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse mü'min bir köleyi azat etmesi ve ölenin ailesine de bir diyet vermesi gerekir, ancak (ölenin ailesi bu diyeti almayıp) bağışlarsa başka." (Nisa: 4/92)

Yanlışlıkla öldürmede diyetin sadece katile yüklenmesi uygun olmaz.

Asabe olan (baba tarafından erkek akrabalar) akrabaların da kendisine yardım etmeleri gerekir. Çünkü bu durumda kasıt yok.

Katil kefaret olarak zaten bir köle azat edecektir. Diyetin tamamının verilmesi altından kalkması mümkün olmayan bir yük olabilir. Akrabalar yardım etmekle hem akrabalık bağını kuvetlendirir hem de yardımlaşmayı sağlarlar.

İmam Şafii şöyle der:

"Hz. Peygamber hataen adam öldürmede diyeti katilin akrabalarının üç yılda ödemelerine hükmetmiştir."

İslam alimleri diyetin üç senede ve her sene üçte bir alınması hususunda mutabık kalmışlardır. Hataen öldürmenin diyetinin katilin akrabaları tarafından ödeneceği hususunda da ittifak etmişlerdir. [7]

Hataen öldürme olayı kasdi öldürmeden tamamıyla farklıdır, çünkü burda öldürme kasdı yoktur. Bu sebeplerden ötürü katil kısas edilmez. Ancak maktulun varislerine hafif diyet verilir.

Yukarıda ifade edeldiği gibi hataen öldürmede gereken hafif diyetin ödenmesi katilin akrabalarına düşer. Buna delil olarak Ebu Hureyre (r.a.) şöyle rivayet etmektedir. "Huzeyl kabilesinden iki kadın birbiri ile dövüştü. Bunlardan biri diğerine bir taş attı, kadını ve karnındaki cenini (çocuğunu) öldürdü. Daha sonra Resulullah'ın yanında davalaştılar. Resulullah ceninin (karnındaki çocuğun) diyetini tam diyet bedelinin onda birinin yarısına ulaşacak erkek ve dişi bir köle olduğuna hükmetti. Kadının diyetinin de katil kadının erkek akrabaları üzerinde olmasına hükmetti." [8]

3- Şüph-i Amd İle (Kasde Benzer) Öldürme:

Çoğunlukla öldürücü olmayan bir aletle bir kişiyi vurarak öldürmesine denir. Bu durumda da katil kısas edilmez. Yalnız

katil ve akrabaları, üç sene içinde verilmek üzere ağır diyet ödemeleri gerekir.

Kaste benzer öldürme, öldürücü olmayan bir aletle haksız yere bir kişiye vurup onu öldürmektir. Mesela bir değnekle birine vurup onun tehlikeli yerine isabet ettiği için ölümüne sebebiyet vermek, kaste benzer öldürme şeklidir. Kaste benzer öldürmenin hükmü: Bu çeşit öldürmenin de biri uhrevi, diğeri dünyevi olmak üzere iki hükmü vardır.

-Uhrevi hükmü, günah oluşudur. Çünkü her ne kadar öldürme kastedilmemişse yine de hakaret söz konusudur. Katil olayı ile ölümüne sebep olmuştur. Ancak bunun azabı kasdi öldürme azabından daha azdır.

-Dünyevi hükmüne gelince, katil öldürme gayesinde olmadığı için onun hakkında kısas cezası uygulanmaz. Ancak ağır diyet verilmesi gerekir. Yalnız burdaki ağır diyetin kasti ödürme ağır diyetten şu farkı vardır: Tecilli olarak üç sene içerisinde verilir. Kasti öldürmede diyet peşindir.

Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Kaste benzer öldürmenin diyeti, kasten öldürmenin diyeti gibi ağırdır, ancak sahibi öldürülmez." [1] Bu diyet sadece katile yüklenmez katilin asabe olan baba tarafından erkek akrabalarının da yardım etmeleri gerekir.

Muğıyre bin Şu'be şöyle nakletmiştir: Bir kadın kıl kamçısıyla kocasının hamile olan diğer zevcesine vurup öldürdü.Hz. Peygamber (s.a.v.) maktule kadının diyetini, katilin asabe durumunda olan varislerine yükledi." [2] Diyet vermek hususunda katilin en yakın akrabası sonra daha yakın olanı ilk sırada yer alırlar. Baba veya oğullar, diyetten hiç bir şey vermekle mükellef değildirler. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Çocuk babasının cinayetinden dolahı hiç bir şey vermez. Baba da çocuğunun cinayetinden dolayı hiç bir şey vermez."* [3] [4]

Kısasın Vücubunun Şartları

Kısasın vücubunun şartları dörttür:

1. Katilin ergenlik çağına girmiş olması.

2. Katilin akıllı olması.

3. Katilin öldürülenin babası olmaması.

4. Maktulün, kölelik ve kâfirlik itibarı ile katilden noksan derecede olmaması.

Kısasının vücubunun şartlarından ergenlik çağma girmek ve akıllı olmak. Bu şartları mükellefliği gerektirdiğinden bu ön şartları taşımayan ukubet ehli sayılmaz. Çünkü onların kasten öldürülmeleri sahih bir itibara alınamaz. Her ne kadar öldürmeleri kasdi olsa da yine de kısas uygulanmaz. Kasdi adam öldüren çocuk baliğ olursa ve kasten öldüren deli olup daha sonra aklı başına gelirse yine de kısas uygulanmaz. Akıllı ve baliğ olup adam öldürdükten sonra deliren kişi yine de kısas edilir. Çünkü olay sırasında mükellef idi. Katilin, maktulün babası olması durumunda yine kısas uygulanmaz. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Baba çocuğunu öldürme sebebiyle kısas olunmaz" [5]

Dördüncü şart olarak katilin maktulden kafirlik ve hürriyet itibarı ile noksan derecede olmaması gerekir. Hz. Ali bir hadiste şöyle rivayet eder:

"Bir müslüman bir kafirin ölümünden dolayı öldürülmez" [6]

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Öldürmelerde üzerinize kısas farz kılındı. Hüre karşılık, hür, köleye karşılık köle kısas edilir" (Bakara: 2/178) Bir hadisi şerifte Allah resulü şöyle buyurmuştur:

"Bir hür, bir köleden ötürü öldürülemez" [7]

Bir kişi bir topluluk tarafından öldürülmüş ise o topluluğun hepsi kısas edilir. Aralarında öldürme yoluyla kısas uygulanan iki kişi için, uzuvlar kısası da uygulanır. Uzuvlar kısasında ise yukarıda zikrettiğimiz şartlarla birlikte iki şart daha vardır:

Bunlardan ilki, uzuvların birbirinin misli olmaları gerekir. Sağ uzuv karşılığında sağ uzuv, sol uzuv karşılığında sol uzvun kesilmesi gerekir.

İkincisi de, karşılıklı uzuvlardan bir tarafın felçli olmaması gerekir. Mafsallardan kesilen bütün uzuvlar için kısas vardır. Kemiğe dayanma dışındaki yaralamalarda kısas uygulanmaz.

Bir kişinin ölümüne sebebiyet veren çok sayıda bir topluluk ise topluluğun hepsi kısas edilir. Çünkü ortak olarak hepsi aynı suçu işlemişler.

Said bin Müseyyeb'ten rivayetle, Hz. Ömer bir kişiye karşılık beş veya yedi kişiye kısas cezasını uygularken şöyle rivayet edilmiştir: "Eğer tüm Sana halkı bu öldürme işine iştirak etseydi tümünü öldürürdüm.[8]

Uzuvlar diyetinin kısası için yüce Allah ayeti kerimede şöyle buyurmştur:

"Tevratta onlara şöyle yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılık ve cezadır) yaralarda kısastır (her yaralama, misli ile cezalandırılır)." (Maide: 5/45)

Kısasta temel şart olan eşitlik ilkesine uyulur. Sağlam organ karşılığında sağlam organ kesilir. Felçli ve sakat olan bir organ karşılığında sağlam organ kesilmez. Buna diyet lazım gelir. Ancak sağlam uzuv karşılığında felçli ve sakat uzvu kesmek caizdir.

Bir kaç kişi beraberce birini öldürürse hepsine aynı kısas cezası tatbik edilmesi gerekliği gibi bir kişinin organını

kesen bir topluluğun hepsinin aynı organı kesilir.

Kısas cezası şu şekilde uygulanır.

Maktulün velisinin kıssası bizzat infaz etmesi için şu iki şart gereklidir:

1- Devlet Başkanı veya yetkili hakimin izniyle olması gerekir,

2- Adam öldürme cinayetini ancak velinin kendisi infaz edebilir. Uzuvlar cinayeti ise hakim tarafından tatbik edilmelidir. Çünkü fazla kesmelerinden korkulur.

[1] Ebu Davud, 454.

[2] Müslim, 1681.

[3] Ehu Davud, 4206, Nesai, 8/53

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları:

[5] Tirmizi, l400; Beyhaki, 8/38.

[6] Buhari, 6507.

[7] Neyl'ül Evtar, 7/90.

[8] El Muvatta, İmam Malik, 2/871.

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 495-496.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 496.

[3] Buhari, 2615, Müslim, 89; Ebu Davud, 2874.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 496-498.

[5] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 499.

[6] İbni Mace, 2045.

[7] Neyl’ul Evtar, 7/90

[8] Buhari, 6512, Müslim, 1681.

Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 499-500.

DİYET

Diyet, iki kısma ayrılır: Ağır ve hafif diyet.

Ağır Diyet: 100 deveden ibarettir. Bu develerin otuzu Hıkka (üç senelik), otuzu cezaâ (dört senelik), ve kırk adedi de karnında yavru olan gebe devedir.

Hafif Diyet: Bu da yüz deveden ibaret olmak üzere yirmisi hıkka, yirmisi cezaâ, yirmisi bintilebun (iki yaşında deve)yirmisi ibni lebun (iki yaşında erkek deve) yirmisi de binti mehad (bir yaşında)dır. Develer bulunmayınca, değer olarak verilir. Bir kavle göre develer bulunmayınca 1000 dinar veya 12.000 dirhem verilir. Eğer diyet ağırlaştırılmak istenirse, dirhem ve dinarlara üçte biri eklenir.

Diyet, lugatta kan bedeli anlamına gelir. İstilahi manası ise, öldürme ve yaralardan ötürü ödenen maldır. Bu mal, deve ve devenin kıymeti olarak verilir. Ağır diyet için Peygamberimiz:

"Kasten bir nefsi öldüren bir kişi maktulün akrabalarına teslim edilir, isterlerse katili öldürürler. isterlerse onu affedip diyet alırlar. Bu develerin otuzu, dört yaşında, otuzu beş yaşında ve kırk tanesi de gebe olmasıdır." [1] buyurmuştur.

Hafif diyet için de İbni Mes'ud şöyle rivayet etmiştir: "Kazaen öldürmenin diyeti yirmisi beş yaşında, yirmisi dört yaşında, yirmisi üç yaşında, yirmisi de iki yaşında olan develerdir" [2] İmam Şafii'nin yeni mezhebine göre develer bulunmayınca onların değerinde para verilir.

Yanlışlıkla Öldürmenin Diyeti

Yanlışlıkla öldürmenin diyeti üç durumda ağır diyete dönüşür:

1. Harem Bölgesi'nde öldürmüşse.

2. Haram aylarında öldürmüşse.

3. Yakın akrabasını öldürmüşse. Kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısıdır.

Yahudi ve hıristıyanın diyeti, müslümanın diyetinin üçte biridir. Mecûsinin diyeti müslümanın diyetinin onda birinin üçte ikisidir.

Harem bölgesi Mekke'nin sınırları dahilidir. Haram aylarda Zilka'de, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır.

Hz. Ömer (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: "Haram dahilinde, haram aylarda ve mahremleri olan yakın akrabasından birini öldüren kişiye diyet ve onun üçte biri lazım gelir" [3]

Kadının diyetinin erkek diyetinin yarısı olduğunun delili, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve sahabelerden, başkalarından rivayet edilen görüşlerdir.

İmam Şafii (r.a.) Hz. Ömer'den şöyle rivayet eder:

'Mecusinin diyeti 800 dirhem, yahudi ve hıristıyanın diyeti de 400 dirhemdir. Müslümanın diyeti 12.000 dirhem olduğuna göre Yahudi ve Hristiyanın dirhemi müslümanın diyetinin üçte biridir. Mecusinin diyeti de onda birinin üçte ikisi olan 800 dirhemdir.' [4]

Uzuvların Diyeti

Uzuvlardaki diyet aşağıdaki hususlarda tam diyet olur.

1. İki elin kesilmesiyle.

2. İki ayağın kesilmesiyle.

3. Burunun (iki tarafının) kesilmesiyle.

4. Her iki kulağın kesilmesiyle.

5. Her iki gözün oyulmasıyla.

6. Kirpiklerin kesilmesiyle. (Baş, kaş ve sakal kılları dahil)

7. Dilin kesilmesiyle.

8. Her iki dudağın kesilmesiyle

9. Konuşmasının gitmesiyle.

10. Görme duyusunun gitmesiyle:

11. İşitme duyusunun gitmesiyle.

12. Koklama duyusunun gitmesiyle.
13. Aklının gitmesiyle.
14. Erkeğin tenasül uzvunun kesilmesiyle.
15. Erkeklik bezlerinin kesilip, yumurtalıklarının gitmesiyle.

Muvazzah (yüz ve baştaki kemiği gösteren yara) ve dişin diyeti beş devedir. Menfaati bulunmayan veya felçli ise yaramaz uzuvlar için her uzvun diyeti takdire bağlıdır. Kölenin diyeti onun değeridir. Köle ceninin diyeti ise anasının onda bir değeridir.

Baş, yüz ve vücudun diğer kısmındaki uzuvların yaralanması durumunda yine diyet gerekir Ancak tam diyet ödenmesi için metinde geçen şartların oluşması gerekir. Peygamberimiz (s.a.v.)'in Yemen halkına göndermiş olduğu mektup konumuz için bir delildir.

Amr bin Hazm şöyle rivayet etmektedir: Resulullah Yemen halkına bir mektup gönderdi. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Kim sebepsiz yere birini öldürür, bu da delil ile sabit olursa katile kısas uygulanır. Ancak maktulun velileri kısastan vazgeçip diyete razı olurlarsa adam öldürmenin diyeti 100 devedir. Burun tamamen kesilirse tam diyet ödenir, dilin kesilmesinde de tam diyet ödenmesi gerekir. İki dudağın kesilmesi durumunda da tam diyet ödenir, yumurtalar için de diyet ödenir.Tenasul uzvunun kesilmesinde de tam diyet verilir, iki gözün kör edilmesi halinde de tam diyet ödenir, bilek kemiğinin kırılmasında da tam diyet verilir. Bir ayak için yarım diyet, beyin zarına ulaşan yaramalar için üçte bir diyet, kafayı veya karnı delen yaralamalarda üçte bir diyet verilmesi gerekir. Kemikleri yerinden oynatan yaralamalarda diyet 10 devedir. Her dişin diyeti 5 devedir. Kemiğe ulaşan yaralamalarda diyet 5 devedir. Kadın öldüren erkek öldürülür. Diyeti altın olarak vermek isteyenler 1000 dinar vermelidirler." [5]

Hadiste zikredilmeyen uzuvlar zikredilenlere kıyas edilmiştir. Diyetin yarısının veya daha azının vacip olduğu durumların bir kısmı yukarıdaki hadisi şerifte zikredildi. Buna

binaen tek ele, tek ayağa, tek göze, tek kulağa ve iki göz kapağına karşılık yukarıda geçtiği gibi yarım diyet yani 50 deve verilir. İster ayak ister el olsun parmaklarından birinin diyeti 10 devedir. Yukarıdaki hadiste geçtiği gibi "İster ayak ister el parmaklarından birinin diyeti 10 devedir." Hangi parmak olursa olsun farketmez.[6]

İbni Abbas'in naklettiği bir rivayette Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bu parmak ile bu parmak arasında fark yoktur."

Yaramalarda kemik ortaya çıkarsa Amr bin Hazm'ın rivayet ettiği hadiste zikredildiği gibi

"Her dişin diyeti 5 devedir, ve kemiğe ulaşan yaralamalarda da diyet 50 devedir."

İbni Abbas'tan nakledilen bir rivayette Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Diyetlerini vermede dişler müsavidir."

Menfaati olmayan uzuvlar, felç olan el veya ayak fazla uzuvlar sayılır. Ayrıca üzerinde diyet takdir edilmeyen tüm yaralama ve kemik kırılmalarında da takdir etmek vaciptir. Takdir etmek hakimin öngördüğü mali bir ceza şeklidir. Cinayetin durumuna göre hakim tarafından görülüp diyetini kendisi takdir eder. Ancak takdir edilen mali ceza uzvun diyetine ulaşmaması gerekir.

Kölenin diyeti ve ceninin diyeti için de Ebu Hureyre (r.a.) şöyle rivayet etmiştir:

"Hazreti Peygamber kadının cenini hakkında semeni, diyet bedelinin onda birinin yarısına ulaşan erkek veya dişi bir köle hükmetti." [7]

---

[1] Tirmizi, 1387.

[2] Darekutni, 3/172.

[3] Beyhaki Tekmilet’ul Mecmu, 17/367.

[4] El-Umm,4/92.
[5] Nesai, 8/557.
[6] Buhari, 6500.
[7] Buhari, 6311,Müslim, 1681.

KASAMA

Bir öldürme olayında davayı destekleyici gözle görülen bir delil bulunursa, davacının doğruluğu elli defa yemin etmesidir ve böylece diyeti almaya hak kazanır.

Eğer davacı iddiasını destekleyici bir delil bulamazsa, yemin davalıya düşer.

Öldürülmesi haram olan birini hata sonucu öldüren kişi, bir köle azat eder. Buna imkânı olmadığı taktirde iki ay ardarda oruç tutar.

Kasama, kan davaları ile ilgili yeminler olup, maktulün akrabalarına yaptırılan yeminlerdir.

Katil bilinmez, maktulün akrabaları kişi veya kişilerin katil olduğunu iddia ederlerse ve davalarını destekleyici bir delil ileri sürerek yemin ederler.

Mesela, öldürülen kişinin tam cesedi veya bir parçası düşman olunan bir köyde veya delil teşkil edilebilecek bir yerde bulunması hali gibi.

Bu yeminlerin sayısı elli defadır. Bu yemin maktulün akrabaları tarafından bir kişi tarafından yapılabileceği gibi bir kaç kişi tarafından da yapılabilir.

Davacı olan bir kişinin delil getirmesine delalet eden hadis, Sehl bin Ebi Hasme ile Rabi bin Hadic şöyle rivayet etmişler:

"Muhayyıra bin Mesud ile Abdullah bin Sehl bir hurma mevsiminde Hayber'e gitmişlerdi. Bu iki kişi yolda Hayber'e vardıklarında hurmalıklarındaki işlerine ayrıldılar, daha sonra Abdullah bin Sehl öldürüldü. Bu öldürme olayından yahudileri sorumlu tuttular. Nihayet öldürülen Abdullah bin Sehl'in kardeşi Abdurrahman bin Sehl ve onun amcasının oğulları Hazreti Peygamber'e geldiler. Abdurrahman gelenlerin en küçüğü olduğu halde kardeşinin öldürülmesi hakkında konuşmaya başladı.Fakat Resulullah:

"İlk sözü yaşlı olana bırak, önce en büyük olan konuşsun." uyarısında bulundu. Bu sefer iki amca oğlu olan

Huveyyisa ile Muhayyira arkadaşlarının öldürülmesi hakkında konuştular.

Hazreti Peygamber şöyle buyurdu:

"Sizden elli kişi Hayber yahudilerinden bir kimsenin katil olduğuna yemin etmeyi ve o şahsı tamamıyla size teslim edilmesini ister mi?"

Onlar,

-Yanında bulunmadığımız ve şahit olmadığımız bir kimse üzerine nasıl yemin ederiz?

Bunun üzerine Hazreti Peygamber,

"Öyleyse yahudiler kendilerinden elli kişinin yemini ile sizin cinayet iddianızdan beraat eder" buyurdu.

Onlar,

-Ey Allah'ın Resulü! Onlar kafirlerden olan bir millettir, dediler. Bunun üzerine onlar yahudilerin yemin etmesine razı olmayınca Resulullah cinayetin diyetini ödedi. [1]

---

[1] Buhari, 6484; Müslim, 1676.

CİNAYETLER
DİYET
KASAMA

FIKHİ BİLİMLER

Fıkhın Manası Ve Özellikleri

Fıkhın Manası: Lugatta fıkıh, bilmek ve anlamaktır. Şu ayeti kerime fıkhın manasının anlamak olduğunu bildirir:

"Dediler ki Ey Şuayb! Dediklerinden çoğunu anlamıyoruz, (manefkahu)." (Hud: 11/91)

"Onlara ne oluyor ki sözü anlamıyorlar da (la yekadune yefkahune)" (Nisa: 4/78)

Istlahta fıkıh; mükellef kimselerin kendi amel ve sözleriyle ilgili olan şer'i hükümleri bilmelidir. Başka bir tarifle ıstılahta fıkıh, kişinin leh ve aleyhinde olanı bilmesidir.

Fıkıh, imanın gerekliliği gibi itikadi hükümleri, vicdani ve ahlaki hükümleri, namaz, oruç, zekat, hac, alış-veriş vb. gibi ameli hükümleri de içine alır.

İmam Şafii fıkhı şöyle tarif etmiştir: "Şer'i ve ameli hükümlerin, tafsili delillerden elde edilerek bilinmesidir." [1]

Bilmekten murad, yakin ve zannı da içine alan mutlak idraktir. Çünkü ameli hükümler kat'i delillerle sabit olabileceği gibi, zanni delillerle de sabit olabilir.

Fıkhın delilleri, Kur'an, Sünnet, Îcma ve Kıyas'tır. İçtihat imamları olan fakihleri taklit eden mukallid ilimler ise bu genel delillerin dışında kalmakla beraber, fıkhın anlaşılmasında ve fıkhi bilgilerin çözülmesinde büyük yarar sağlar.

Fıkhın konusu, öz olarak yapılması istenen namaz, oruç vb.... Terk edilmesi istenen gasp, haksızlık vb. gibi ya da muhayyer bırakılan (serbest bırakılan) yemek, içmek gibi mükellefin genel fiilleridir.

Fıkhın özellikleri: Fıkıh İslam şeriatının ameli yönüdür. İslam şeriatı, Yüce Allah'ın kulları için koyduğu bütün hükümlerdir. Bu hükümler Kur'an veya sünnetle olabilir ya da yukarıda ifade edildiği gibi Kur'an ve Sünnetin daha da

anlaşılması için yardımcı delilleri olan Kıyas ve İcma' ile olabilir.

Fıkhın gelişmesi. Resulullah (sav) 'in hayatında ve sahabe devrinde tedricen başladı. Ashap arasında erken gelişmesinin nedeni insanların yeni olayların hükümlerini bilmeye olan şiddetli ihtiyaçları idi.

Sahabe devrinde sosyal ilişkilerin tanzimi, her insanın hak ve görevlerinin bilinmesi, yeni yeni çıkan konuların yerine getirilmesi açısından fıkha olan ihtiyaç o zamandan beri var olagelmiştir. Günümüze kadar bu ihtiyaç devam etmiş, kıyamete kadar da fıkha olan ihtiyaç devam edecektir. İlahi hüküm olan fıkha bağlı kalındığı müddetçe hayatın seyri meşru bir zemin ile devam eder.[2]

---

[1] El-Mahalli, Şerh-u Cem'ul Cevam'i 1/32.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 29-30.

İslam Fıkhının Özellikleri

1-İslam fıkhının en önemli esasının ilahi vahiy olmasıdır. İslam fıkhının Kur'an ve sünnetten kaynaklanması, fıkhi beşeri kanunlardan ayıran bir özelliktir.

Fıkıh Peygamber (s.a.v.)'e vahiy indiği devrede usullerinin kemale ermesi, bu usul kaidelerinin tamamlanması, esasların sabitleştirilmesi en olgun gelişmeyi göstermiş, düzgün bir yapı ve sağlam bir temele öylece oturtulmuştur. Fıkhın en büyük kaynağı olan Kur'an'ı Kerim, son gelen, *"Bugün sizin için dininizi ikmal ettim. Size olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak îslamı seçtim.* (Maide: 5/3) ayeti kerimesi ile o günden sonra artık şeriatın maksadına uyum sağlayan beşeri maslahatların çok ötesinde uygun çözüm kurallarını getirerek İslam fıkhının uygulamasından başka bir şey kalmadı.

2- İslam fıkhı hayatın bütün gereklerine şamildir.

İslam fıkhı, dünya ve insan hayatının bütün ihtiyaç ve sorunlarına cevap verecek ilahi garantilidir. Bu fıkıh, beşeri konulardan insanın üç türlü ilişkisini ihtiva etmesi ile ayrılır. Bunlar, kişinin kendi Rabbı ile ilişkisi, nefsi ile ilişkisi ve toplum ile ilişkisi. Bilinmesi gerekir ki fıkıh hem dünya hem de ahiret içindir. İnsanlık için umumidir ve kıyamete kadar bakidir.

Kişinin Rabbı ile olan ilişkilerde öncelikle, kendisini yaratan bir rab ki o da Allah'tır, ona ibadet etmesi, kulluk görevini belirtmesi gerekir.

Kişinin nefsi ile ilişkisi. Bu da bir vicdan muhasebesi olarak kendini yine Allah'ın kontrolünde hissedip, nefsi, süfli ve şeytani isteklerden arındırılmış olmasıdır.

Toplum ile olan ilişkisi ise ahlak ve muamelat ile ilgili bütün hükümleri görev şuuru bilincinde hissederek haklara saygı göstermek suretiyle, iman, saadet ve istikrarı temin, şahıs ve toplum hayatını tanzim ve neticede bütün dünya mutluluğunu gerçekleştirmek gayesiyle iç içedir.

Mükelleften çıkan söz, hareket, akit, alış-veriş ve tasarruflarla ilgili olan fıkıh, yani İslamın amel cephesi iki yönlüdür. Bunlar,

Birincisi ibadet hükümleri; taharet, namaz, oruç. zekat, hac vb. Bunlar kişinin kendisi ile rabbı arasındaki ilişkilerin özünü sağlar.

İkincisi, muamelat hükümleri. Alış-verişler, akitler, tasarruflar, ceza ve cinayetler ile diğer fert ve cemaat ilişkilerinin tanzimi amaçlanan hususlardandır.

Bu hükümler genel olarak şu kısımlara ayrılır:

a) Ahlak ve adapla ilgili hükümler. Bunlar insanın nefsine uymasını engelleyen hasletlerin, iyilik ve kötülüklerin, fazilet, yardımlaşma ve merhametin insanlar arasında yayılmasını amaçlar.

b) Ahvali şahsiye. Kişinin başlangıçtan sonuna kadar, evlilik, boşanma, miras ve nafaka ile ilgili ailevi hükümlerdir. Bunlarla eş ve akraba arasındaki ilişkiler kastedilir.

c) Medeni hükümler. Kişilerin genel muamelatıdır. Bunlar, satış, icra, rehin, kefalet, borçlanma ve şirket gibi karşılıklı alıp-vermelerle ilgili olan muamelelerdir. Bu hükümlerle fertlerin muamele ve mali ilişkilerini tanzim ve alacaklıların hakkını koruma kastedilir.

d) İktisadi ve mali hükümler. Bunlarla fert, toplum ve devletin mali sistemdeki sorumlulukları, devletin hazine kaynaklarının kullanımının tanzimi ile ilgili hükümlerdir. Bu hükümlerle devlet ile fertler ve zenginlerle fakirler arasındaki mali ilişkilerin tanzimi kastedilir. Burda devletin genel ve özel malları olan ganimetler, Ödüller, toprak vergileri, gömrükler, yeraltı zenginlikleri, zekat, sadaka, adak ve borçlar, aile mallarındaki nafaka ve mirasların fertlerin mali olan esaslarında ticaret, kira, şirket sözleşmeleri…

e) Davalar veya hukuksal icra hükümleri. Bunlar mahkeme, dava, şahitlik, yemin ve bu gibi şeylere bağlı olan hükümlerdir. Bu hükümlerle insanlar arasında adalet, hak ve hukukun gerçekleştirilmesinin tanzimi kastedilir.

f) Anayasa hükümleri. Bu hükümler de devletin idare tarzı ve idare usulü ile ilgilidir; Bununla yöneten ve yönetilenlerin ilişkileri, fertler ve toplumun hak ve ödevlerinin belirtilmesi amaçlanır.

g) Ceza hükümleri. Mükellefin işlediği suçlar ve hakettiği cezalar ile ilgili hükümler bu bölümde amaç edilir. Bu hükümlerde insanların hayat ve mallarının, ırz ve namus haklarının korunması, katilin cezasının belirlenmesi ve verilmesi için emniyetin sağlanması sağlanır.

h) Devletler hukukuyla ilgili hükümler. Bu hükümlerde de barışta ve savaşta İslam devletinin diğer devletlerle ilişkisini amaçlar

Fıkhın özelliklerinin üçüncüsü de fıkhın daha da genişleme sebebi olan dünya ve ahiretle ilgili helal ve haram olan mevzuatlardır. Bunu da açıklayalım.

3- İslam fıkhının helal ve haram yönünden dini bir vasıf olmasıdır. İslam fıkhını beşeri kanunlardan ayıran en büyük özelliklerden biri de muamelatla ilgili her çeşit davranış ve tasarrufta haram ve helal mefhumunun bulunmasıdır. Bu itibarla muamelat hükümleri iki nitelik taşır.

a) Dünyevi hükümler. Fiilin veya davranışın dış görünümüne göre hüküm uygulanır. Çünkü hakim, mümkün olanla hükmeder. Hakimin vereceği hüküm gerçekte batılı hak, hakkı batıl yapmaz. Yine aynı şekilde hakimin hükmü haramı helal, helali haram yapmaz, zahire göre hükmeder. Zahir de görünendir, ya da belirli karine ve delaletlerle hükmedilir.

b) Uhrevi hüküm. Tüm davranışlar gerçekte kul ile Allah arasında gizlidir. Başkalarından gizlenmiş olsa bile fiil ve tasarrufun hakikati ile hükmedilir. Fetvanın dayandığı rota budur.

Resullulah (s.a.v)'dan Kütübi Sitte sahiplerinin rivayet ettiği şu hadisi şerif bu konuyu ne güzel açıklar:

"Ben ancak bir beşerim, siz bana dava getiriyorsunuz. Bazılarınız diğerlerinden delilini sunmakta daha becerikli olabilir. Ben de dinlediğim şekliyle onun lehine hükmederim.

Bu şekilde kime bir müslüm hakkını verirsem, o ancak ateşten bir parçadır,, onu alsın veya bıraksın."

Bu hadisi şeriften anlaşılıyor ki hüküm zahire göre verilir. Ama delil getirebilmekte hakkını arayamayanın hukuku hiçbir zaman kaybolmaz. İşte Uhrevi hüküm bunlar içindir.

4) İslam fıkhı hem ferdin hem de toplumun hakkını gözetir. İki maslahat çatıştığı zaman toplumun maslahatı ferdin maslahatına tercih edilir. Nitekim 'iki şahsın maslahatının çatışması halinde zarar etme ve zarar verme yoktur. Ancak iki zarardan büyüğü, hafifi ile defedilir, prensibinden hareketle en çok zarara uğrayanın maslahatı gözetilerek tercih edilir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 30-32.

Fıkhı Terimler

Mükellef: Mükellef, sorumlu demektir. Akıllı, buluğ çağına eren, Allah'ın emir ve yasaklarıyla sorumlu olan müslümanlara mükellef denir. Mükellef, Allah'ın kendisine emr olunanı yapmakla, yasaklanandan da kaçınmakla yükümlüdür.

Mükellefin şartları üçtür:

1- Müslüman olmak.

2- Akıllı olmak: Akıl hastalan, deliler mükellef değildir. Çünkü bunlar iyi ile kötüyü birbirinden ayırtedemezler.

3- Buluğ (ergenlik) çağına gelmek: Ergenlik, kişinin kendi cinsiyetini ve şahsiyetini anlaması demektir. Bu devre genelde erkeklerde 12-15, kadınlarda ise 9-15 yaş arasıdır.

Onbeş yaşına geldiği halde ergenlik çağına gelmeyen kadın ve erkekler İslam'ın emirleriyle yükümlü olup, mükellef hükmüne girerler.[1]

Ef’al-i Mükellefin (Mükellefin Fiilleri)

I- Farz: Allah'ın kesin olarak mükelleften yapmasını istediği hükümlerdir.

Mesela; "Namaz kılınız, oruç tutunuz, ana-babaya itaat ediniz." gibi emirlerdir. Farzın terki haramdır işlenmesinde sevap, özürsüz terkedilmesinde Allah'ın azabı vardır. Farzı inkar eden kimse dinden çıkar (kâfir olur). Farz ikiye ayrılır:

a) Farzı Ayn: Mükelleflerden her birinin yapması lazım gelen emirlerdir. Namaz, oruç gibi. İşte bu ibadetler her mükellef üzerine bizzat farzdır. Bazı mükelleflerin yapmasıyla diğerlerinden yükümlülük kalkmaz.

b) Farz-ı Kifaye: Mükelleflerden bazılarının yapmalarıyla diğerlerinden düşen, herkes için yapma mecburiyeti olmayan farzlardır.

Mesela; cenaze namazı bir kişi veya birkaç kişi kılarsa kifayet eder. Yalnız kılanlar mükafat alır, kılmayanlar herhangi bir mükafat almaz veya ceza görmezler. Ama bir ölünün cenaze namazı kılınmazsa toplumun hepsi Allah nazarında sorumludur

Farzı kifaye, bütün müslümanlardan yapılması istenilen fakat her birisinin değil de bazı mükelleflerin yapmasıyla yeterli olup bununla diğerlerinden mesuliyetin düştüğü farzdır. Farzı kifayeyi toplumun hiç bir ferdi yapmasa hepsi günahkar ve asi olur.

2- Vacip: Yapılması şer'an kat'î bir delil ile sabit olmamakla beraber kuvvetli bir delil ile sabit olan farzdan sonra gelen hükümlerdir.

Başka bir tarifle; Şer'î bakımdan doğru ve uygun olan, kesinlik bakımından farzdan sonra gelen emirlerdir..

Şafii mezhebinde vacip, farz gibidir. Hac konusu dışında vacip ile farz arasında hiç bir fark yoktur. Hac konusunda vaciplerin hükmü diğer vaciplerle aynı değildir. Zira haccın vacipleri olmadan da hac ibadeti sahih olur. Hacceden bir kimse haccın vaciplerinden birini terkederse bu terkinden dolayı günahkar olur ve bunun için fidye vermesi gerekir. Ayrıntılar Hac Bölümü'nde görülecektir.

3- Rükün: Bir ibadetin içinde yapılması gerekli olup, o ibadetin bir parçası gibidir. Rükünler sözkonusu ibadetin sahih olması için gerekli olan şeylerdir.

4- Şart: Bir ibadete başlamadan evvel yapılması gerekli olup o ibadetin parçası olmayan şeylerdir. Mesela namaz ibadeti için abdestli olmak, satri avrete riayet etmek ve kıbleye yönelmek gibi.

5- Sünnet: Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in söz, fiil veya tasdik yollarıyla meydana getirmiş olduğu her şeydir. Mesela 5 vakit namazla birlikte kılınan sünnetler, teravih namazı, ezan, kamet gibi.

Sünnetlerin işlenmesinde sevap, bile bile" terkedilmesinde tekdir vardır. Sünnetleri terk etmeyi alışkanlık haline getirenler Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu hadisi şerifi ile şefaatinden mahrum kalırlar:

"Sünnetimi terkeden benden değildir"

6- Müstehap: İşlenmesinde sevap olan terkinde günah olmayan şeylerdir. Sünnet namaz kılmak, sünnet oruç tutmak, sadaka vermek gibi.

7- Mubah: Sevilen, hoşa giden şeylerdir. Yapılması dinen emredilmediği halde şer'an makbul sayılan şeylerdir. Yapılmasında sevap olmadığı gibi terkedilmişinde de günah olmayan fiillerdir. Yemek, içmek, oturmak, kalkmak gibi.

8- Haram: Mükelleften yapılmaması istenilen ve kat'î bir delil ile sabit bulunan şer'i hükümlerdir. "Adam öldürmeyiniz, içki inmeyiniz, fesatlık çıkarmayınız" gibi.

9- Mekruh: Haram kadar kesin olmayan yasaklardır. Mekruh iki kısma ayrı tır:

Tahrimen Mekruh: Mükelleften kesin bir delil ile işlenilmemesi istenilen davranışlardır. Harama yakın olan mekruhlardır. Namazları bile bile geciktirmek, oruçlu iken kötü sözler söylemek gibi.

Tenzihen Mekruh: Mükelleften işlenilmemesi kesin olmayan bir delil ile sabil olan fiillerdir. Hclala yakın olan mekruhlardır. Sağ elle burnunu temizlemek, sol elle yemek yemeye banlamak gibi

10- Eda: Dinde tayin edilen vakit içerisinde ibadeti ifa etmektir. Mesela öğlen namazını öğle vaktinde kılmak, Ramazan orucunu ramazan ayında tutmak gibi.

11- Kaza: Farz olan bir ibadetin kendisine tayin edilen vaktinin dışında yapılmasıdır. Vaktinde kılınmayan namazı o vaktin dışında kılmak ya da Ramazan ayında tutulmayan orucu Ramazan ayı dışında tutmak gibi.

Bir kimsenin ister mazaretli olsun isler mazaretsiz olsun bir ibadeti vaktinde eda etmemesi halinde kaza etmesi farzdır. Ancak mazaretli olarak ibadeti terkeden günahsız, mazaretsiz terkeden ise günahkar olur.

12- İade: Bir ibadeti vakti içinde ikinci defa yapmaktır. Bunun sebebi daha fazla sevap elde etmek içindir. Mesela ikindi namazını vaktinde kılan birinin cemaat sevabı kazanmak için ayni vakit içinde ikindi namazını cemaatle kılması gibi.

13- Müfsit: Başlanmış bir ibadetin bozulması durumudur. Namazda yüksek sesle gülmek veya konuşmak, oruçlu iken bile bile herhangi bir şey yemek gibi.[2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 33.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 33-35.

Fıkhın Manası Ve Özellikleri
İslam Fıkhının Özellikleri
Fıkhı Terimler

GİRİŞ

Müellif Hakkında Bilgi

Müellif Kadı Ebu Şuca' Ahmed b. Hüseyin b. Ahmed el-Asfehani el-Âbbadani eş-Şafii H. 433 senesinde Basra'da dünyaya gelmiştir. H. 447'de vezir olan Ebu Şuca', imkân buldukça hep Kur'an okur ilim tedrisatı yapardı. Bu nedenle evden pek çıkmazdı. Ancak namaz vakitleri çıkıp camiye gider, namazını kılardı. Daha sonra ilim öğrenmek ve mütalaa için evine kapanırdı.

Kadı Ebu Şuca' vezirliği sırasında 10 kişi görevlendirip zenginlerden zekat ve gerekli yardımları toplatıp, fakir-fukaraya dağıtırdı. Görevlendirdiği bu kişilerin her birine 1120 Dinar aylık bağlamıştı.

Kadı Ebu Şuca' 40 seneden fazla Şafii mezhebi üzerine Basra'da müderrislik yaptı. Daha sonra Medine'ye yerleşti. Medine'de Mescid-i Nebevi'nin hizmetini yapıp kilim ve hasırlarını silkeler caminin içini süpürür, sabahlan Mescid-i Nebevi'nin lambalarını yakardı.

Onun bu hizmeti caminin asıl hizmetçisi ölene kadar devam etti. Caminin asıl hizmetçisi ölünce onun yerine geçerek Mescid-i Nebevi'nin hizmetine bilfiil devam eden Kadı Ebu Şuca' vefat edene kadar bu hizmeti kendisine bir vazife telakki ederek sürdürdü.

Kadı Ebu Şuca' H. 593 senesinde Medine'de vefat etti. Hizmetini yaptığı Mescid-i Nebevi'nin "Bab-ı Cibril" kapısında Peygamberimiz (s.a.v.)'in mübarek hücrelerine yakın bir yerde medfundur. Peygamberimiz (s.a.v.) Mescid-i Nebevi'de iken Cebrail (a.s.) kendisine vahy getirince bu kapıdan girerdi.

Kadı Ebu Şuca' 160 sene sağlıklı bir hayat yaşamış olup, vücudunda bir hastalık ve uzuvlarından herhangi birisinde bir eksiklik görülmemişti.

Kendisine bir gün şöyle sorulur:

"Senin vücut sağlamlığının nedeni nedir?"

O, şöyle cevap verir:

"Uzuvlarımla hiç bir gün Allah'a asi olmadım. Küçüklüğümde ve ömrümün ilk yıllarında Allah-u Tealaya isyan edecek bir durumda bulunmadım. Allah-u Teala da büyüdüğüm zaman beni korudu."

Türkçesini yayınlayacağımız bu kitabın asıl adı "Ğayet-ül İhtisar"dır. İsminden de anlaşıldığı gibi hacmine göre içerdiği fıkhi bilgiler çok önem arzetmektedir.

Kadı Ebu Şuca'ın " Ğayet-ül İhtisar'"ı olan bu kitap, çok sayıda fıkıh alimleri için Şerh, Ta'lik, Takrir ve Nazım alanında önemli bir kaynak eser olmuştur.

Bazı alimler ona şu şiiri atfetmişlerdir:

"Ey devamlı menfaat kasteden kişi! Yükselme ve menfaat için pay al. Cesaretli olarak ilimlere yaklaş, İmam Kadı Ebu Şuca''ın "Takrib"i ile."

Kadı Ebu Şuca'm "Ğayet'ül İhtisar"'ına şerh olarak şafii mezhebine ait çok sayıda fıkıh kitabı hazırlanmıştır.

Bunlardan önemli olanları şunlardır:

1- Kifayet'ül-Ehyar Fi Hal Ğayet'il-İhtisar.

İmam Takyi'ddin Ebi Bekr b. Muhammed El-Hüseyni El-Hasani Ed-Dimeşki. Ölüm: H. 829

2- Şerh-i Muhtasar Ebi Şuca'

Ahmed El Ahsasi. Ölüm: H. 889

3- Feüyul Karib El-Mucib Fi Şerh-i Elfaz Et-Takrib.

Bu eserin başka bir ismi de, El Kavl-ül Muhtar Fi Şerh-i Ğayet'il-İhtisar.

Ebi Abdullah Muhammed b. Kasım El-Ğeza. Ölüm: H. 918

Bu kitap matbu olup üzerinde haşiyeler yapılmıştır.

Bu haşiyelerden bazıları şunlardır:

a) Haşiyet-ül Kalyubi ala şerhi Ebi Şuca' li İbni Kasım El-Ğeza. Şeyh Ahmed Kalyubi. Ölüm: H. 1029.

Bu Haşiye matbu hale getirilmedi.

b) Haşiyet-ül Fevaid El-Aziziye âla Şerh'il- Ğayet'il İbni Kasım. Şeyh Ali bin Ahmed El-Azizi. Ölüm: H. 1070

Bu Haşiye matbu hale getirilmedi.

c) Haşiye li Abdil-Ber El-Echuri. El-Edurri. Ölüm: H. 1070

d) Haşiyet-ül Birmavi âla şerh'il Ğayet-il İbn-i Kasım El-Ğeza Şeyh Burhaneddin İbrahim El-Birmavi. Ölüm: H.1106

Bu Haşiye matbu hale getirilmiştir.

e) Haşiyet'ul Bacuri âla Şerh'i İbn-i Kasım El Ğeza âla Metn-i Ebu Şuca'

Şeyh İbrahim El-Bacuri. Ölüm: H. 1277 Bu Haşiye matbu hale getirilerek iki cild halindedir.

f) Kut'ul Habib'ul-Ğarib âla Fethi'l Karib'ul-Mucib

Muhammed b. Âmr Nevevi El-Cavi El Menufi. Ölüm: H. 931

4- Ûmdetü'n-Nazar Fi Tashihil Ğayet'ül İhtisar Takyiddin Ebi Bekr b. Kadı Aclun. Ölüm: H. 928

5- El-ikna’

Şeyh Şahabud'din Ebil-Hayr Ahmed b. Muhammed b. Abdusselam El- Ma'ruf bil Menufi. Ölüm: H. 931

6- En-Nihaye Fi Şerh-il Ğaye.

Velid- Din'il- Basir. Ölüm: H. 972

7- El-İkna' fi Hal Elfaz Ebi Şuca'.

Şeyh Muhammed Şirbini El-Hatib. Ölüm: H. 977. Bu kitap iki cilt halinde olup, üzerinde haşiyeler vardır. Bu haşiyelerden bazıları şunlardır:

a) Feth'ül-Latif El-Mucib

Eb'il Feyd Abdurrahmah El-Echuri. Ölüm: H. 1084

b) Kifayet'ül-Lebib Fi Hal Şerh-i Ebi Şuca' lil Hatib.

Şeyh Hasan El-Mantavi Eş-Şehir bil Müdabeği. Ölüm: H. 1170 Bu Haşiye matbu olup 2 cilt halindedir.

c) Tuhfet'ul-Habib âla Şerh'il- Hatib.

Şeyh Süleyman El Buceyrimi. Ölüm: H. 1221 Bu Haşiye de matbu olup 4 cilt halindedir.

d) Haşiyetlü'ş -Şeyh Abdullah En-Nibravi âla Şerh'il Hatib.

Bu Haşiye matbu olup 2. cilttir. Te'lif devam ederken öldü. H.1257

e) Takrirü'ş Şeyh Ived bi Kelamih.

Şeyh İbrahim El -Bacuri Ölüm: H. 1277

8- Feth'ül Ğaffa bi keşf'il Muhibbat Ğayet'ül İhtisar. Ahmed b. El Kasım El Abbadi. Ölüm: H. 994

Bu eser de 2 ciltten ibarettir.

9- Et- Tezhib fi Edilleti Metn'il Ğaye ve’t-Takrib

Doktor Mustafa El-Beğa.H. 1398 yılında basılmış olup, manzumelerden yararlanarak hazırlanmıştır.

a) Nazrn-ı Muhtasar Ebi Şuca'. Ahmed El-İbşiyti. Ölüm: H 883

b) Nihayet'ut-Tedrib fi Nazm Ğayet'ut-Takrib. Şerafeddin Yahya El-Âmriti. Ölüm: H. 890

Bunun da bir haşiyesi yapılmıştır:

Tuhfet'ül- Habib bi Şerh-i Nazm Ğayet'ut-Takrib. Şeyh Ahmed El- Feşni. Ölüm: H. 978

c) Nazm-ı Muhtasar Ebi Şuca'. Abdulkadir b. Muzaffer. Ölüm: H. 892

d) El Kifaye fi Nazm-il Ğaye.

Takyid'din Ebi Bekir b. Kadi Âclun. Ölüm: H. 928

e) Nazm-ı Muhtasar Ebi Şuca'.

Şahabud'din Ebil-Hayr Ahmed b. Abdusselam. Ölüm: H. 931

f) Neşr'üş- Şiaa' âla Ebi Şuca'.

Ed-Dusri. H. 1243 tarihinde te'lif etmiştir. Bu kitap basılmamıştır.

Bu eser M.1859'da Fransızca'ya, M.1897'de Almanca'ya ve son olarak da M.1996 tarihinde 1. baskı, M.1997 tarihinde ikinci baskısı yapılarak Nizameddin Ersöz tarafından başta ayet, hadis ve diğer şer'i delillerle şerh edilerek türkçeye tercüme edilmiştir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 15-18.

Müellifin Önsözü

"Allah kime iyilik dilerse,onu dinde bilgi sahibi yapar."[1]

Bismillahirrahmanirrahim

Hamd Alemlerin Rabbina salat O'nun Peygamberi Muhammed (s.a.v.)'e, temiz aline ve ashabına olsun.

Kadı Ebu Şuca' Ahmed b. Hüseyin b. Ahmed El-Asfehani -Allah rahmet eylesin- diyor ki:

Dostlarımdan bazıları Allah onları muhafaza etsin, metni az, manası çok ve hem okuyan, hem de okutan için kolay olup, yeni başlayacak kimseler için ezberlenebilen bölüm ve maddelere ayrılmış İmam Şafii mezhebine ait fıkhi konuları kapsayan bir eser yazmamı istediler.

Allah'ın tevfik ve rağbetine dayanarak ve sevabı da O'ndan umarak bu işe girişti.m.

Allah (c.c.) dilediği şeyleri (yapmaya) kadir, kullarına karşı büyük lütuf sahibi ve onların (her şeyin)'den haberdardır.

Kadı Ebu Şuca'[2]

---

[1] Hadis-î Şerif.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 20.

Sunuş

İslam, İman ve amel gibi birbirleriyle sıkı bağlar içinde olan ve bu nedenle birbirini tamamlayan iki temel esastan meydana gelir. İmansız amel etmenin bir anlamı olmadığı gibi amelsiz imanın da devamlı ve sıhhatli olması mümkün değildir.

Yüce Allah, *"İnsanlar sadece "iman ettik'' demekle denemeden geçirilmeden bırakılıvereceklerini mi sandılar."* (Ankebut 29/2) buyurarak yalnız îman etmenin yeterli olmadığını bizlere bildirmektedir. Resulullah (s.a.v.)'de hadis-i şeriflerinde,

"Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (s.a..v.) Allah'ın Resulü olduğuna şehadet edinceye, namazlarını kılıp, zekatlarını verinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum" [1] buyurarak sadece imanın kurtuluş için yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Şu halde imanla birlikte gerekli olan İslam'ın amel cephesi yani Namaz, Oruç, Hacc, Zekat ve Muamelat, fert ve toplum hayatının tabi olması gereken kurallarla, helal ve haram hudutlarını tayin eden hükümler vardır. Müslüman, yapması ve yapmaması gerekenleri bilmek zorundadır. Aksi halde İslam'ı yaşaması mümkün olmaz.

Kısacası İslam; âkide, dua, zikir, amel, cihad...ve benzeri ilahi emirlerin hepsini toplu olarak pratik hayata dökmekle olur. Evet İslam, Kur’an ve Sünnet'te iman edilmesi emredilen şeylere inanmak, yapılması istenenleri yapmak, yasaklanan şeylerden kaçınmaktır.

Din olarak İslam, insanların yaradılış gayesine ulaşabilmesi için takibi gereken ilahi bir nizamdır. Bu nizam kıyamete dek baki kalacaktır. Maddi ve manevi olarak her hususta saadet meyvesi veren bu ilahi nizam'ın hükümlerinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'ın irtihalinden sonra, derin ilim sahibi olan imamların içtihadları neticesinde bir takım görüş farklılıkları doğmuştur ki mezheplerin çıkışı

burdan gelmektedir. Bu görüş farklılıkları sadace çeşitli mezhepler arasnda değil. Aynı mezhep dairesinin içinde bile vardır. Fıkıh konularında bilgi sahibi olmayan herhangi bir kişi böyle bir ihtilafa şaşabilir. Mademki din aynı, şeriat aynı, hak tektir çoğalmaz, kaynak tektir o da ilahi vahiydir, görüşler niçin çoğalıyor. Niçin mezhepler çıkmış, niçin tek ümmet olmaları dikkate alınarak müslümanların üzerinde yürüyeceği tek bir yol kabul edilmiyor, denilebilir. Hatta mezheplerin ihtilafının şeriat veya teşri kaynağında çelişkiye götürecek bir ihtilaf olduğu vehmine de düşülebilir.

Bütün bunların hepsi vehimdir, batıldır. Allah korusun gayri müslimlerin Ortodoks ve Katolik gibi bölünmelerine benzer bir akide ayrılığı gibi de akla gelebilir. İslam mezheplerinin ihtilafı ümmet için rahmet ve kolaylık, övünç ve iftihar kaynağıdır. Bu sadece tefarruatta fıkhı, medeni ve ilmi içtihatlardaki ihtilaftır. Usul, kaide ve itikatta değildir.Bütün bunların hepsinden anlaşılıyor ki, fakihlerin ihtilafı sadece İslam şeriatının amelle ilgili kaynaklarıyla, sınırlıdır. Hatta şunu da diyebiliriz: Mezhebler, şer'i delillerden bazılarının hükmünün doğrudan anlaşılması için içtihadın bizzat kendisinin zorladığı bir zarurettir. Nitekim bütün Dünya tarihlerinde bellidir ki bazı kanun maddelerinin tefsir meselesi ve yazımcıların kendi aralarında ihtilaf çıkması da bu kabildendir. İslam mezhebindeki ihtilafların bir kaynağı da nassların anlaşılması, hükümlerin çıkarılması, uygulamadaki sakıncaları ve şer'i hükümlerin sebep ve neticelerini anlamada şahsi fikirlerin ve düşüncelerin farklılığıdır. Bütün bunlar teşri kaynağının birliğine ve şeriatta çelişki bulunmamasına ters değildir. Çünkü şeriatta çelişki yoktur.

Bütün insanlar çoğu konularda aciz oldukları gibi, müçtehitlerin de şeriatın bazı ahkamında elbette acizlik çekmeleri sebebiyle ihtilaf doğmaktadır. Fakat müçtehitlerin bu görüşlerinden herhangi biri ile amel etmek caizdir. Tereddüt hallerinde anlayış ve yorumların farklı olmaması için uygun bir zemindir. Amr bin As ve Ebu Hureyre (r.a.)den rivayetle Peygamberimiz (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hakim içtihat*

edip isabet ederse iki ecir vardır, yanılırsa bir ecir vardır." Bu hadisi şeriften açıkça anlaşılmaktadır ki İslamın teşri kaynağının yorumuna kendini veren alimler yanılsalar da yine bir sevap alırlar.

Fakihlerin ihtilaf etmelerinde önemli olarak bazı sebepler daha vardır. Bunlar da, Rivayetlerin fazla oluşu, Kıyasla içtihatların oluşu, Deliller arasında tercih yoluna gidilmesi, Usul kaidelerinde bazı ihtilafların oluşu ve Arapça lafızların anlaşılmasında bazı ihtilafların olması gibi önem teşkil edecek sebeplerdir.

Bilmek gerekir ki bu görüş farklılıkları İslam'ın özünde veya temel rükünlerinde değil, bazı amel şekillerinde olmuştur. Bu hiç bir zaman meselelerin özüne muhalif değildir. İşte bu içtihad farklılıklarından dolayı mezhepler kurulmuş, insanların yaşadığı bölgelerin iklim ve belki de daha değişik şartlara göre kurulan bu mezheplerin başında Şafii, Hanefi, Maliki ve Hanbeli mezhepleri gelmektedir.

Maliki ve Hanbeli mezhepleri ülkemizde yok denecek kadar azdır. Türkiye'deki müslümanların çoğu Hanefi mezhebine bağlıdır. Şafii mezhebi de Türkiye'nin özellikle Doğu ve Güneydoğu kesiminde yaygın haldedir.

Yayınlayacağımız Şafii Mezhebi Fıkhı'na ait olan bu kitap, üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar: Genel anlamda Fıkıh Bilimi ve İ'tikad ile İbadât ve Muâmelat'tır.

Birinci Bölüm: Muteber Fıkıh Usulü, Akaid ve Tevhid kitaplarından derlenerek hazırlanmıştır.

İkinci ve Üçüncü Bölümler: Merhum Ebu Şuca'ın hemen hemen herkes tarafından bilinip, Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'ndeki medreselerde ilk basamak fıkıh kitabı olarak okutulup ezberletilen ve halk arasında İbn-i Kasım diye bilinen fıkıh kitabının asıl metni olan 'Ğayet'ül İhtisar'ı türkçeye tercümesi edilerek ayet ve hadislerle şerhi yapılmıştır.

Arapça metine ait olan türkçe tercümede gerekli olan yerlerde kısa kelimelerle sadeleştirme yaptım. İnşaalah bu gereklilik okuyucularım arasında bir tercüme sorunu

oluşturmaz. Kitabı okuyan hemen müşahede edecektir ki, kitapta üç önemli özellik bulunmaktadır:

Birinci Özellik: Sayfaların üst kısmında yer alan Arapça metin. Bu Ebu Şuca'in asıl metnidir.

İkinci Özellik: Arapça metnin hemen altında yer alan türkçe yazı. Bu da Arapça metnin tercümesidir.

Üçüncü Özellik de, türkçe tercümeden sonra gelen üç yıldız şekillerinin altında ayet ve hadis-i şerifler delil alınarak fıkhi konuların şerhi niteliğinde olan yazılar ise gerekli açıklamalarımdan ibarettir.

Cenabı Hak İslam'ı öğrenmek, sonra da yaşamak isteyenlere yardımcı olsun. Bu çalışmalarımızı mağfiret ve rızasına vesile kılsın.

Çalışmak bizden, tevfik Allah'tandır.

Nizameddin Ersöz

Kasım: 1996-Receb: 1417

Diyarbakır[2]

---

[1] Buhari-Iman, 17; Müslim-İman, 36

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 21-23.

İkinci Baskı Üzerine

Allah (c.c.)'a hamd, O'nun son peygamberi Hazreti Muhammed (s.a.v.)'e salat, İslama ve onun son peygamberine uyan tüm mü'minlere selam olsun.

Allah yanında en yüce makam sahibi ve insanlar içerisinden çıkarılan en hayırlı ümmet Hazreti Muhammed (s.a.v.)'in ümmetidir.

Bu ümmet İslam'a ve O'nun ebedi hakikati olan Kur'an'a sarıldığı müddetçe en hayırlısı olacaktır. Kur'an'a sarılmanın tek yolu O'nu hayat rehberi edinerek son peygamber Hazreti Muhammed'in sünnetini yerine getirmekle olur. Bu nedenle İslamın özünü teşkil eden Kur'an ve Sünnet bir hayat nizamıdır. Kesinlikle bilinmesi gerekir ki Kur'an-ı Kerim dünya hayatının nasıl bir düzen ile takıb edilmesini emreder. Peygamberimizin sünneti ise yine aynı yol olan Kur'an'ın açıklayıcısı için bir rahmettir. Dünya üzerinde hangi toplum olursa olsun, dünyanın neresinde olursa olsun Kur'an'a ve Sünnet'e uyduğu sürece rahat ve huzurla yaşayacaktır,

Esefle müşahede etmekteyiz ki İslam Alemi parçalanmış, müslümanlar birbirine düşman olmuştur. Bunun tek sebebi Kur'an ve Sünnet yolunu terketmelerinden ileri gelmektedir.

Geçmişe bakarak İslam Alemi'nin bugün içine düştüğü içler acısı durum karşısında sarsılmamak ve üzülmemek elde değıldir. Maddi ve manevi sahalarda esef verici bu durumlara bakarak derin bir hüzne kapılmamak mümkün değildir.

Dünya tarihi göstermektedir ki asırlardan beri sömürgeci ve emperyalistlerin boyunduruğu altında hiçbir canlılık belirtisi gösteremeyen müslümanların günümüzde yer yer bu esaret zincirini kırmaları intibaı göstermekle beraber gerekli bîr şekilde İslama sarılmadığı müşahede edilmektedir.

Müslümanlar sahabe nesli gibi olmadıkça rahat ve huzur göremeyeceklerdir. Çünkü o sahabeler en başta canlarını

daha sonra sevdiklerini ve mallarını İslam yoluna feda ederek küfür ve şirk zincirini kırdılar. İslam tarihi incelendiğinde bu fedakârlık ve teslimiyetin ne şekilde olduğu gözler önünde canlanacaktır.

Günümüzde ruhi ve ahlaki değerlerini kaybeden müslümanların batıdan ve batı medeniyetinden medet ummaları ve yerine göre batı taklitçiliği zihniyetine esaret göstermeleri büyük bir tehlikedir.

Müslüman, imanının özü olan İslam'a dönmedikçe huzur yüzü göremez. İslam'a dönmek te şüphesiz İslam'ı bilmekle olur. İslam'ı bilmek de okumakla olur. İslam'ın kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in tefsiri herkesin anlayacağı dillere çevrilmiştir. Resulullah'in sünnetini teşkil eden sünnet ve yine de her iki kaynak olan Kur'an ve Sünnet'in anlaşılmasını gerektiren fıkıh ilimleri günümüzde herkesin bariz bir şekilde anlamaları sağlanarak türkçeye çevrilmiştir.

Elinizdeki bu kitap öz bir şekilde fıkhi konuların hemen hemen hepsini kapsamaktadır. Ayrıca her konu için ayet ve hadisten delil getirilerek açıklanmıştır. Kitabın 1. baskısı kısa sürede tükendi. İhtiyaçlara binaen 2. baskı için yaklaşık 200 sayfa ilavede bulunarak delilleri çoğaltacak bir şekilde hazırladım.

Fıkhi konuların çoğu birbiriyle bağlantılıdır. Bunun için okuyuculardan tek isteğim her konuyu iyi bir şekilde anlamalarıdır.

Allah çalışmalarımızı kendi rızasına çevirsin.

Nizameddin Ersöz

Hacı Muhtar Camii İmam-Hatibi

Ekim: 1997 Cemaziyelahir: 1418

Diyarbakır[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 24-25.

Müellif Hakkında Bilgi
Müellifin Önsözü
Sunuş
İkinci Baskı Üzerine

HACC

Haccın lugaitaki anlamı, kasdetmek manasınadır.

Istılahta ise, rükünlerine riayet etmekle birlikte ibadet için Kâbe-i Mu-azzama'yı ziyaret etmektir.

Hacc, islamın beş şartından biri olup, zaruri olarak bilinmesi gereken farzlarından bir farzdır.

Fakihlerin çoğunun görüşüne göre Hicret'ten altı sene sonra yani H.6. senesinde farz kılınmıştır.

Delili kitap, sünnet ve icma-ı ümmettir. İnkâr eden kâfir olur.

Gidip gelebilecek kadar yol masrafına ve bu süre içerisinde nafakasını karşılamakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçlarını karşılayacak mala sahip olanlara faizdir. Bu imkânlara sahip olan müslümanların ömründe bir defa haccetmeleri farzdır.

Allah'u Teala Kur'an-ı Kerimde,

"Allah için hacc ve umreyi tamamlayınız." (Bakara: 2/196) buyurmuştur.

Başka bir ayeti kerimede Allahu Teala şöyle buyurur: "Şüphesiz ki insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'deki mübarek ve alemler için hidayet vesilesi olan Ka'he'dir. Orada apaçık alametler vardır, ibrahim'in makamı vardır. Kim oraya gelirse emin olur. Oraya gitmeye yol bulan kimseye Allah için Ka'be'yi ziyaret etmek farzdır. Kim nankörlük ederse imkanı olduğu halde haccetmezse bilsin ki Allah alemlerden müstağnidir" (Al-i imran: 3/96-97)

Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kim Allah için hacceder ve o esnada zevcesine yaklaşmaz, günah da işlemezse, anasından yeni doğmuş gibi günahsız olarak döner." [1]

Hadisi şerifte peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. "Kim kendini Ka'be'ye ulaştıracak azık ve yol vasıtasına

sahip olur da haccını eda etmezse o kimsenin yahudi ve hınstıyan olarak ölmesinde hiç bir mani yoktur." [2]

Bu anlamda hadisi şerif ve ayeti kerimeler çok fazla olmakla beraber oraya kadar yapılabilecek masraflar için imkan olursa her müslümanın ömründe en az bir kere haccetmesi farzdır.

Ebu Hureyre (r.a.) şöyle rivayet eder. "Hangi amel daha faziletlidir Ya Resulellah? diye soruldu.

Allah resulü: Allah'a ve resulüne iman etmektir. Sonra hangisi daha faziletlidir? diye soruldu. Allah yolunda cihaddır. buyurdu. Daha sonra hangisidir, sorusuna, Eksiksiz ve kusursuz olarak ifa edilen hacdır, buyurdular. " [3] Hac, günahların affına vesile olunan bir ibadet olması sebebiyle ehemmiyeti çok fazladır.

Abdullah İbni Ömer (r.a.) Peygamberimiz (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

" Hacı evinden çıktıktan sonra her bir adımına Allah bir sevap yazar re bir günahım siler. Hacılar Arafat dağında durduklarında Allah meleklerine karşı onlarla övünür ve şöyle buyurur:

'Bakın benim kullarıma çeşidi bölgelerden buraya akın ettiler. Sizi şahit kılıyorum ki günahları yağmur taneleri ve Alic denilen yerin kumları sayısınca olsa bile onları affettim.1

Cemrelere taş attığı zaman kıyamet gününe kadar Allah'ın ona ne kadar mükafat vereceğini hiç kimse bilmez. Saçım traş ettiğinde de, başından kırpılan her saç teli için kıyamet gününde onun için bir nur vardır. Ka benin etrafındaki son tavafını yaptığında ise, annesinin kendisini do-ğurduğu gün gibi günahlarından tertemiz olarak arınır.1'

---

[1] Müslim. 1350

[2] Tirmizi, İmam AİuucdTcu l2 sah 1(19

[3] Rnazus- salıhtıı, 27H

Haccın Farz Olmasının Şartları

Haccın farz olmasının şartları yedi tanedir:
1- Müslüman olmak.
2- Ergenlik çağına girmiş olmak.
3- Akıllı olmak.
4- Hür olmak.
5- Yiyecek ve azığı olmak.
6- Bineği olmak.
7- Yolun emniyetli olması ve güç yetirmek.

Haccın Rükünleri

Haccın rükünleri dört tanedir:

1- Niyetle beraber ihrama girmek.

2- Arafatta vakfe'ye durmak.

3- Kâbe-i Şerifi tavaf etmek.

4- Safa ile Merve arasında sa'y etmek.

Yiyecek ve azığı olmak ile bineğin olması için Ali İmran suresinde 96 ve °7. ayetlerinin tefsirlerinde Peygamber (s.a.v) "Oraya gitmeye yol bulabilen kimseye Allah için Kabe'yi ziyaret etmek farzdır." ayel okuduğunda birisi, Ey Allah'ın resulü, nasıl yol bulabiliriz, nedir o yol ? dedi.

Hz. Peygamber (s.a.v) cevaben: "Azık ve binektir." buyurdu. [1] Enes bin Malik'ten şu halde hacce gidip gelecek kadar kendisine gerekli olan yol masrafı yiyecek ve vasıta ücretine sahip olmak ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin nafakasına karşılayacak imkana sahip olan kişi, azık ve binek, sahibi olmakla kıyaslanır.

Yolun emniyetli olması ve yol şartlarına güç yetirmek. Diğer şartlar hasıl olduktan sonra hacca yetişmek için yol şartlarının müsait olmasıdır.

1. İhrama girmek, haccın ilk rüknüdür. Niyetle birlikle ihrama girilir. Bundan maksat hac ve umre ibadetlerine başlama niyetidir. Temettü, îf-rad veya kıran haccından hangisi ifa edilmek isteniyorsa ihrama girilir girilmez niyet getirilir. Mesela ifrad haccı yapmak istenirse şöyle niyet edilir:

'Allahım senin rızanı kazanmak için haccetmek istiyorum. Onun ifasını bana kolay kıl ve benden kabul eyle.' Diğer hac şekilleri için de onlara göre niyet edilir.

2. Arafat vakfesini yapmak. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Hac Arafat'ta vakfeye durmakdır. Kim toplanma gecesi fecirden önce Arafat'ta bulunursa, hacca yetişmiştir " [2]

Arafat vakfesi hac ibadetinin en önemli rüknü ve haccın temelidir.

Arafat vakfesinin zamanı arefe günü öğle vaktinden itibaren başlar, bayramın birinci gecesinin fecrinin doğuşuna kadar devam eder. Bu zamandan önce veya sonra Arafat vakfesi yapılırsa sahih olmaz ve hac mu"-teber sayılmaz. Bu süre içerisinde bir an olsa dahi Arafat'ta vakle yapılırsa rükün yerine gelir. Güneş battıklan sonra Arafat'tan ayrılmak sünnettir.

Vakfenin Arafat dağında yapılması şarttır. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Şurada^Cehel-i rahme dağının eteklerinde kayaların yanında) vakfe yaptım. Ancak, Arafat dağının her yanı vakfe yeridir.'' [3]

3. Ka'be'yi tavaf etmek. Haccın rüknü olan bu tavafa 'ifada tavafı' denir. Bunun da zamanı, arafat vakfesinden ve bayram gecesinin yarısından sonra baslar.

İfada tavafının bayramın birinci gününde yapılması efdaldir. Bayramın diğer günlerine bırakılması sünnettir.

Allahu Taala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:"... ve Kabe'yi tavaf etsinler." (Hacc: 22/29)

Tavafın şartları, namazın sıhhati için gerekli olan şartlardır. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Tavaf namaz gibidir. Yalnız Allahu Taala tavafta konuşmayı helal etmiştir/Kim tavafta konuşursa hayırdan başka konuşmasın." [4]

Tavaf yaparken Hicr-i İsmail'in sınırı dışında ve Kabe'yi sol tarafa alarak Hacer-i Esved'in bulunduğu köşeden başlayarak yedi defa dolaşmak şarttır.

4. Safa ile Merve arasında sa'yetmek.

Safa ile Merve Ka'be'nin doğusunda bulunan ve O'na yakın iki tepedir. Bu iki tepecik arasında yedi defa gidip gelmeye sa'y denir.

Bunun delili Peygamberimiz (s.a.v) sa'y esnasında insanlara dönüp şöyle dedi:

"Ey insanlar sa'y yapınız. Muhakkak ki Allah sa'y etmenizi üzerinize farz kılmıştır."[5]

Safa'dan Merve'ye doğru başlayarak 4 gidiş 3 geliş olmak üzere 7 turu arka arkaya yapmak şarttır.

5. Tıraş olmak da haccın beşinci rükünüdür.

Şafii mezhebine göre başın en az üç kılını kesmekle de bu rükün serine getirilmiş olur.

Tıraşın vakti Arafat vakfesinden ve bayram gecesinin yarısından sonradır. Sa'y yapıldıktan sonra traş olunur.

6. Bu rükünlerin çoğu arasrnda lertibe riayet etmek de şarttır.

Şöyle ki önce, niyetle birlikte ihrama girmek, ikincisi Arafat vakfesi yapmak, üçüncüsü, ifada tavafı yapmak, dördüncüsü sa'y etmek, beşincisi olan traşa gelince ifada tavafından Önce de yapılabilir. Ancak tavaftan sonra tıraş yapılması sünnettir.

Umrenin Rükünleri

Umrenin rükünleri dört tanedir:

1- İhrama girmek.

2- Kabe'yi tavaf etmek.

3- Safa ile Merve arasında sa'y etmek.

4- Saçların tamamını veya bir kısmını kesmek.

---

[1] Halım, 11422

[2] Tının:!, 899, hbu Dm ud, 1949

[3] Et-Taı,2ıl37

[4] Er Tat,2ıı3l

[5] Daıekutni, 1/270

Haccın Vacipleri

Rükünler dışında haccın vacipleri üçtür:

1- Mikat yerlerinden birinde ihrama girmek.

2- Üç Cemre'ye taş atmak.

3- Tıraş olmak.

Umre niyetiyle ihrama girmek, Ka'be'yi tavaf etmek, Safa ile Mervı arasında sa'y etmek ve halk (saçları dipten kesmek) veya taksir (saçlai kısaltmak) umrenin rükünleridir.

Şafii mezhebinde hac ibadetiyle mükellef olanın umre yapması d farzdır.

Buna delil olarak, Kur'an-ı Kerim'de yüce Allah şöyle buyurur:

"Haca ve umreyi tamamlayan" (Bakara: 3/196)

Hazreti Aişe (r.anha) peygamberimize,

-Ey Allah'ın resulü kadınlar üzerine farz kılınmış bir cihad var mıdır? diye sorunca, Resulullah (s.a.v.):

"Evet onlara içinde vuruşma ve öldürme olmayan farz bir cihad vardır, bunlar hac ve umredir.''[1]

Umrenin rükünleri için deliller:

Umrenin rükünlerini ihtiva eden delil için Cabir (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Hazreti Peygamber sahabelere umre yapmalarını emrederek. "Ka'be'yi tavaf etsinler, ondan sonra kasretsinler ve çözülsünler." [2] buyurdu.

İbni Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: "Önce tavaf etmek sonra Safa ve Merve arasını sa'y etmek sonra da saçından kesmek ve sonra da çözülmek (ihramdan çıkmak) tir." [3]

Umre için belirli bir zaman olmadığından ihrama istendiği an girilebilir, yani umre ibadeti ne zaman yapılacaksa o zaman ihrama girilir.

Hac için ihrama girme zamanı; Şevval, Zilka'de ve Zilhicce aylarının ilk onuncu günlerinin gecelerine kadar olan vakit

Haccın vacipleri için deliller.

1- Mikatlardan birinde ihrama girmek.

Hac ve umre ibadeti için ihrama girilmesi gereken mikat yerlerini bizzat Peygamberimiz (s.a.v.) belirtmiştir.

İbni Abbas (r.a.) şöyle rivayet eder:

Hz. Peygamber (s.a.v.) Medineliler için Zulhuleyfe'yi, Şamlılar için Cuhfe'yi, Necidliler için Karn'i, Yemenliler için Yelemlem'i mikat olarak tesbit etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Bu mikatlar onlar ve o cihetten gelenler içindir. Mekke'ye bu mikatlardan daha yakın olanlar ise yolculuğa başladıkları yerde ihrama girsinler, Mekkeliler de Mekke'de ihrama girsinler" [4]

Umre için yukarıda ifade edildiği gibi dilediği vakit ihrama girilebilir. Hac için ihrama girme mekanı ise Mekke'de ikamet edenler için Harem bölgesi sayılan Mekke'nin içidir.

Mekke'de ikamet etmeyen 'Afakiler'in ihram yeri ise; Medine'den gidenler için "Zulhuleyfe", Şam. Mısır ve Doğu istikametinen gidenler için "Cufhe", Yemen ve Tihame bölgesinden gidenler için "Yelemlem", Hicaz ve Yemen bölgelerinden gelenler için "Karn", Batı istikametinden gelenler için "Zat-ı Irk" inikatlarıdır

2- Üç Cemre'ye taş atmak. Teşrik günlerinde cemrelere taş atılır. Bu günler. Zilhicce'nin onbir, oniki ve onüçüncü günleridir. Cemret'ül Ukba'ya ise Zilhicce'nın onuncu günü yani kurban bayramı gününde taşlar atılmalıdır.

Cemret'ül Ukba, Cemrel'ül Vusta ve Cemrelus-Suğra olarak bilinen üç şeytan taşlama yerleri vardır. Her taş atışında tekbir getirerek yedi taş atılır.

Bunlar da; bayramın ilk günü Cemre-i Akabe, (büyük şeytan), diğer 3 atış günü'ise Teşrik günleri öğleden sonra her üç cemrelere taş atmak vacipiir.

3- Halk veya taksir.

Saçları dipten traş etmek veya kısaltmaktır.

Ne miktarda ve ne şekilde olursa olsun saç tıraşını yapmak veya saçı kısaltmaktır.

Şafii mezhebinin sahih görüşüne göre tıraş olmak haccın rüknüdür Başın en az üç kılını kesmekle de bu rükün yerine

gelmiş olur.

Tıraşın şartları şunlardır:

a- Tıraş edilen veya kısaltılan kılların sayısının üçten az olmaması.

b- Tıraşm vaktinde yapılması. Bu vakit de Arafat vakfesinden ve bayram gecesinin yansından sonra başlar. Bu vakitten önce tıraş yapan kimsenin fidye vermesi gerekir.

c- Tiraş edilen kılların baş sınırında bulunması gerekir.

---

[1] İbni Mace, 21290; Müsned, 61165

[2] Bıthari,1568

[3] Buharı, 1470

[4] Buhari, 1454 Müslim, 1181

İhrama Girmek İçin Mikat Yerleri

1. Zulhuleyfe: Medine-i Münevvere'nin 11 km. güneyinde bir kasabadır. Mekke'ye 450 km. uzaklıkta olup, Medine-i Münevvere'den Mekke-i Mükerreme'ye gelen yerli ve yabancı hacı adaylarının ihrama girdikleri yerdir.Bu mikat, Suudi Arabistan halkı arasında "Abar-ı Ali" diye de bilinmektedir.

2. Cuhfe: Mekke ile Medine arasında Kızıldeniz'e yakın bir kasabadır.

Şam ve Şam yönünden gelenlerin yani, Türkiye, Mısır ve Kuzeybatı Afrika tarafından gelen hacı adayları veya haccetmek istiyenlerin ihrama girdikleri yerdir. Mekke'ye uzaklığı takriben 187 km. dir.

3. Yelemlem: Mekke'nin güneyinde bir yerdir. Yemen tarafından gelen hacıların mikatıdır. Mekke'yle arası yaklaşık 54 Km.'dir Mekke'ye en yakın mikat da budur.

4. Karn: Necit bölgesi istikametinden gelen hacıların mikatıdır. Mekke'ye uzaklığı yaklaşık 96 km. dir.

5. Zat-ı Irk: Irak ve çevresinden gelenlerin mikat yeridir. Mekke'nin Kuzey doğusunda olup 94 Km. mesafededir.

Yolu hiç bir mikata uğramayan kimse ise hangi mikatın hizasından geçerse, o mikatın hizasına geldiği zaman ihrama girmesi gerekir.

Mekke dışından gelen hacı adayları mikat denilen sınıra varmadan önce hatta kendi memleketlerinde bile niyet edip hacca veya umreye başlayıp, İhrama girebilir. Ancak mikatta ihrama girmek daha da sevaptır.

Hac veya umre maksadıyla gelip mikat denilen yeri ihramsız geçmek haramdır. Geçtikten sonra yolda veya Mekke'de ihrama girerse bir vacibi terkettiği için haram işlemenin yanında kurban kesmesi gerekir.

Bu itibarla mikat yerine geri dönüp orada ihrama girerse ceza kurbanı kalkar. Aksi taktirde ihrama girmekle beraber ceza kurbanı vermesi lazımdır. Bu da gücü yetenler için bir

koyun kesmektir. Gücü yetmeyenler ise 10 gün oruç tutar. Tafsilatlı olarak açıklanması ileride yapılacaktır

Haccın Sünnetleri

Haccın sünnetleri yedidir:

1- İfrad haccı yapmak. Bu da haccı umreden önce yapmaktır.

2- Telbiye getirmek.

3- Kudüm tavafı yapmak. Arafat Vakfesi'nden önce umreye niyet eden kişinin Umre tavafı ile bu görevi, ifa edilmiş olur.

4- Müzdelife'de gecelemek.

5- Tavaftan sonra iki rekat tavaf namazı kılmak.

6- Mina'da gecelemek.

7- Veda tavafını yapmak.

İhrama giren erkek dikişli elbiseden soyunur, izar ve rida olarak iki beyaz bez giyer.

Haccın sünnetleri için deliller:

1- İfrad haccı yapmak. Yani umreden önce haccetmektir. Peygamberimiz (s.a.v.) veda haccında bu şekilde yapmıştır. Hz. Aişe şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamberle beraber veda haccı için çıktık. Kimisi umre için kimisi de hac için hazırlanıp yerini tuttu ve bizden bazıları da hem hac hem de umre için hazırlandı. Hz. Peygamber de hac için hazırlandı." [1]

2- Telbiye etmek Hz. Peygamber bineği üzerinde Zulhuleyfe'ye vardığında, şöyle demiştir:

"Lebheyk Aiiahumme lebbeyk. Leheyke la şeriyke leke lebbeyk. İnnel hanide. Wen-ni'mete leke wel mülke la şeriyke leke"

Anlamı: Allahım! Davetine tekrar tekrar icabet ettim, tekrar davetine icabet ettim. Hamd ve nimet senindir, senin ortağın yoktur.

Telbiyelerden sonra Resulullah (s.a.v.)'e salavat-ı şerife getirilir ve kişi dilediği diğer duaları yapar.

3- Kudüm Tavafı: Arafat vakfesinden önce umreye niyet eden kişinin Umre tavafı ile bu görev ifa edilmiş olur.

Hz. Aişe (r.anha) şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber hacc için Mekke'ye girdiğinde ilk önce abdest aldı sonra Kâ'be'yi tavaf etti" [2]

4- Müzdelife'de gecelemek. Cabir bin Abdullah (r.a)'dan rivayet edilen bir hadiste: "Hz. Peygamber Müzdelife'ye gelip orada akşam ve yatsı namazlarım kıldırdı. Daha sonra fecir doğuncaya kadar orda geceledi ve fecir namazını orda kıldı." [3]

5- Tavaftan sonra Harem-i şerif içinde Makam-ı İbrahim'in arkasında iki rekat namaz kılmak sünnettir.

İbni Ömer (r.anhuma) şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber Mekke'ye girdiği zaman yedi kere Kâ'be'yi tavaf etti. Sonra Makam-ı İbrahim'in arkasında iki rekat namaz kıldı." [4]

6- Mina'da gecelemek sünnettir. İmam Nevevi, Peygamber (s.a.v.)'in üç teşrik günlerinde Mina'da geceledi̇ğini rivayet eden hadisi şerifin meşhur ve sahih olduğunu söylemiştir. [5]

7- Veda tavafını yapmak haccın sünnetlerin dendir. Mekke'den ayrılmak isteyen hacılar veda tavafını yaparlar.

İbni Abbas şöyle demiştir: 'İnsanlar her taraftan hacdan dönme durumunda iken, Hz. Peygamber en son olarak, " Kâ'be'yi tavaf etmedikçe ayrılmayın." [6] buyurdu. Ancak veda tavafı hayızlı kadınlardan sakıt olur. İbni Abbas (r.a) şöyle rivayet eder: "Hayızlı kadın dışında, insanlara en son hareketlerinde Kâ'be'yi tavaf etmeleri emrolundu." [7]

Nifaslı kadınlar da hayızlı kadınlara kıyas edilmiştir.

---

[1] Buharı, 4146.

[2] Buhaıı, 1576, Mıhlını 1235

[3] Müslim, 1218
[4] Buhau, I544
[5] El Met mu' 81188
[6] Müslim, 1327, Ehıı Daiiid, 2002
[7] Buhaıı, 1688, Muslini, 1328

Ihramlı Kişiye Haram Olan Şeyler

İhramlı kişiye on şey haramdır:

1- Dikili elbise giymek.

2- Erkeğin başını kapatması ve kadının da yüzünü kapatması.

3- Saçları taramak.

4- Saçları traş etmek.

5- Tırnakları kesmek.

6- Koku sürünmek.

7- Av avlamak veya öldürmek.

8- Nikah kıymak.

9- Cinsi münasebette bulunmak.

10- Şehvetle kadına dokunmak.

Bütün bunlarda fidye vardır. Yalnız nikah kıymakta fidye yoktur. Çünkü nikah sahih olamaz.

Bunlardan hiç birisi haccı ifsat etmez (bozmaz). Haccı ifsad eden tam cinsi münasebettir. Cinsel birleşme olmadıkça hac ifsad olmaz.

-İlk iki yasağa delil, İbni Ömer (r.a)'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam Peygamber (s.a.v.)'e sordu;Ya Resulallah! ihrama girmek isteyen bir kimse hangi elbiseyi giyer?Peygamber (s.a.v.): "Gömlekleri, sarıkları, donları, başa giyilenleri ve mestleri (ayakkabıları) giyemez. Ancak takunya bulamayan kimse ayakkabılarının üst kısmını keserek (takunya şekline getirerek) giyebilir." [1] buyurdu. Bu iki yasak sadece erkeklere mahsustur. Kadın her çeşit dikişli elbise giyer ve başını örter.-Ama bundan sonraki diğer maddeler hem kadın hem de erkekler için yasaktır.

-Saçları ve sakalları taramak sebebiyle kılların düşmesine yol açılırsa haramdır. Ancak kılların dökülmeyeceğinden eminse haram değil mekruhtur.

-Tırnakları kesmek de kıllar gibidir. Tek bir tırnak kesilirse yine haramdır. Ancak tırnak kırılır veya eziyet verirse kırık kısmını kesmekte bir sakınca yoktur.

-Koku sürenmek. Hac sırasında devesi onu sırtından atıp öldürdüğü adamın kıssasında, adam Hz. Peygamber'e getirildiğinde peygamberimiz: "Onu yıkayın, kefenleyin; başını kapatmayın ve ona güzel koku da sürmeyin, çünkü o telbiye ile gönderilecektir." [2] buyurdu.

-Avlanmakla ilgili Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler ihramda iken avı öldürmeyin."(Maide: 5/95)

-Nikah akdetmek için Hz. Osman'dan rivayete göre peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "ihramlı iken bir kişi ne nikahlanabilir. Ne de başkasının nikahını kıyabilir." [3]

İhramlı olan bir kişi nikah akdi yapar veya yaptırırsa geçersizdir.

-Cinsi münasebetle bulunmak: İhramda olan bir kişinin hangi şekilde olursa olsun cinsi münasebette bulunması haramdır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: "ihrama girerek haccı kendisine farz kılan kimse için kadına yaklaşmak, günah işlemek ve kavga etmek yoktur." (Bakara: 2/197)

-Şehvetle kadına dokunmak. Şehvetle kadına dokunmak ve öpmek ya da kucaklamak haramdır. İhramda iken şehevi duyguları tahrik edecek şekilde sözler sarfetmek de haramdır. Çünkü bunların hepsi yukarıdaki ayeti kerimede "Kadına yaklaşmak yoktur." emri ile yasaklanmıştır.

Yukarıdaki maddelerden sadece cinsi münasebet haccı ifsad eder. Nikah akdi sahih olmadığı için herhangi bir şey gerekmez. Diğer maddelerin ihlali fidye cezasını gerektirir.

Hz..Ç>mer, Hz. Ali ve Ebu Hureyre'ye "Hacda ihramlıyken hanımı ile cima eden kişinin durumu nasıldır?" diye sorulunca onlar da cevaben: "Hacanı tamamlarlar. Gelecek sene hem haccederek kaza ederler, hem de 2>nların üzerine hedy vardır." [4] buyurdular.

Arafat'ta Vakfe'yi geçiren kişi umre ameliyle yetinir. Daha sonra hac-cını başka bir sene kaza etmesi gerekir. Ayrıca Hedy Kurbanı vermesi de lazım gelir. Hac veya umrenin rükünlerinden birini terkeden onu yerine getirinceye dek ihramda kalması lazım gelir.

Hac'da bir vacibi terkeden kişinin kurban kesmesi lazım gelir. Bir sünneti terkeden kişiye ise terkinden dolayı bir şey lazım gelmez.

Peygamberimiz (s.a.v.) : "Gece Arafat'a yetişen hacca yetişmiştir. Geceleyin Arafat'ı kaçıran da haccı kaçırmıştır ve o zaman hac cim umreye çevirsin. Gelecek sene de haccını kaza etmelidir." [5] buyurmuştur.

Haccın rükünlerinden birinin terkedilmesi: Hz.Ömer kurbanını keserken, Hebbar b. Esved gelerek: 'Ey mü'minlerin emiri, biz sa'yı yanlış yaptık. Bugün arefe günü olduğunu zannetmiştik, dedi. Hz.Ömer: "Mekke'ye dönün ve Ka'be'yi tavaf edin. Safa ile Merve arasında sa'y yapın. Beraberinizde getirdiyseniz, kurbanlarınızı kesin, sonra saçınızı kesin veya kısaltın, sonra memleketinize dönün. Gelecek sene tekrar hacca gelin ve kurban kesin. Kurban kesmeye gücü yetmeyen kişi üç gün hacda, yedi gün de evine döndükten sonra oruç tutsun." dedi.[6]

Haccın rükünlerinden birini terkeden kişi o rüknü yerine getirmeden ihramdan çıkmamalıdır. Çünkü mu'teber bir hac bütün erkanların yapılmasıyla olur. Bu nedenle haccın bir rüknü terkedilmişse yerine getirilmelidir. Arafat vakfesi dışında diğer erkanların belli bir vakti yoktur. Bundan dolayı terkedilen rükün daha sonra yerine getirilebilir.

Haccın vaciplerinden birinin terkedilmesi: Haccın vaciplerinden birini terkedenin kurban kesmesi gerekir.. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Haccın bir nüsukunu terkedenin bir kurban kesmesi gerekir." [7]

---

[1] Buhan,I468ıMu.\hm. 1177

[2] Buhan, 1742, Muslini. 1206

[3] Muslim, 1409

[4] El-Mın aüa İmam Malık, 21 241
[5] Dmekuıiu, 2/24!
[6] El-Mtn ana' İmam Malık. 1/383
[7] Bt'Vİıakı, E! Mecmu 8106

İhramda İken İşlediği Suçlardan Dolayı Vacip Olan Kanlar

İhramda iken işlediği suçlardan dolayı vacip olan kanlar şunlardır:

1- Vaciplerden birini terketmekle kesilen kurban. Bunlar sırasıyla şunlardır:

Önce bir koyun keser, koyun alamayanlar on gün oruç tutar, bunun 3 gününü bayramdan evvel Zilhicce'nin 6,7 ve 8. günlerinde, diğer 7 günü de memlekete döneceği zaman tutar.

1- Allahu Taala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: "Kim hac zamanına kadar umre ile faydalanmak isterse kolayına gelen kurbanı keser, kurbanı bulamayan kimse üç gün hacda yedi gün de döndüğü zaman tam on gün oruç tutar." (Bakara: 2/196) Hacc-ı Temettü ve Haccı kıran bu sebebi teşkil etmektedir. Şafii mezhebinde efdal olan hac, İfrad hacadır. Ancak ihrama girerken fidye vermek şartıyla temettü veya kıran hac şekillerine izin verilmiştir. İşte temettü veya kıran haccını yapanlar bir keçi veya koyun ya da büyükbaş hayvanın yedide birine ortak olup kurban keserler. Kurban bulamayan veya parasına gücü yetmeyen kimse Mekke'de üç gün ve evine döndükten sonra yedi gün olmak üzere toplam on gün oruç tutar.

Haccın vaciplerinden herhangi bir vacibi tekeden de kurban kesecektir. Şöyle ki bir kimse mikatta ihrama girmez veya üç cemreye taş atmazs ya da vaciplerden birini yapmayan kimse haccı ihlal etmiş olur. Bu ihlalinden dolayı kurban kesmesi gerekir. Eğer kurban kesmeye gücü yetmezse hacda üç gün. memlekete dönerken yedi gün olmak üzere on gün oruç tutar.

2- Traş olmak, koku sürünmek veya yağlanmak gibi şeylerle vacip olan kan. Bu durumda dilerse bir koyun keser veya üç gün oruç tutar. Yahut altı miskine üç sa' tasadduk eder.

-Traş olmak, koku sürünmek, tırnakları kesmek gibi fiillerden dolayı vacip olan kan.

İhramlı iken bu fiillerden birini işleyen kimse üç gün oruç tutar veya altı fakire birer fitre miktarı sadaka verir ya da kurban keser.

Bunun delili için Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: "Kurba-n yerine varıncaya kadar traş olmayın. Sizden her kim hasta olursa yahut başından bir rahatsızlığı varsa oruç, veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye gerekir ..." (Bakam: 2/196)

Sünnetten delil. Hudeybiye zamanında Ka'b bin Ucre başındaki böcek ve haşereden eziyet çekmekteyken Resulullah O'nu görünce şöyle buyurdu:

" Senin başındakiler sana eziyet ediyor mu?"

Ka'b,

-Evet, dedi.

Resulullah :

"Öyleyse traş ol da üç gün oruç tut veya altı fakiri doyur veyahut bir kurban kes." [1] buyurdu.

Yukarıdaki her iki delilden açıkça anlaşılıyor ki ihramda iken tıraş olmak, koku sürünmek veya yağlanmak gibi durumlarda fidye verilmesi gerekir.

3- İhrama girdikten sonra hacca gitmekten herhangi bir sebeple alıkonanlar için vacip olan kan.

Bu durumdakiler de bir koyun kurban eder ve ihramdan çıkar.

-İhrama girdikten sonra herhangi bir sebeple hacdan alıkonanlar için vacip olan kan. Mekke'ye girip hac yapmasına engel olunan kişiye muhsir denir. Muhsir bulunduğu yerde bir koyun veya bir keçi ya da büyükbaş hayvanın yedide birine ortak olarak kurban keser, daha sonra saçlarının bir kısmını veya tamamını tıraş eder ve böylece ihramdan çıkmış olur.

Kur'an-ı Kerim'den şu ayeti kerimeyi delil olarak gösterebiliriz.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Hacc veya umreyi Allah için tamamlayın. Eğer bunlardan alıkonulur sanız, kolayınıza

gelen kurbanı kesin. Kurban yerine varmadıkça basınızı tıraş etmeyin." (Bakara: 2/196)

Sünnetten delil olarak da Peygamberimiz (s.a.v.) Hudeybiye'de haccetmek isterken müşrikler O'na engel oldular. Bundan sonra Peygamberimiz kurban keserek başmı tıraş etti.

Hz.Ömer şöyle rivayet eder: "Biz umre için Hz. Peygamberle birlikte çıktık Kureyş kafirleri bize engel oldular. Bunun üzerine Hz. Peygamber kurbanını kesti, ve başını tıraş etti" [2]

Kurban kesmek tıraş olmaktan önce olmalıdır. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) Hudeybiye'de önce kurban kesmiş sonra da tıraş olmuştur.

Bu iki delilden de açıkça görülmektedir ki ne olursa ihrama girdikten sonra herhangi bir sebeple hacdan alıkonanlar kurban keserek tıraş olurlar. Daha sonra ihramdan çıkarlar.

4- Av hayvanını öldürmekle vacip olan kurban.

Bunlardan birini yapmakla serbesttir. Avlanan av hayvanının benzeri varsa onu kurban eder veya avladığı hayvanın değerini yiyecek olarak ta-sadduk eder. Yahut alması gerekli olan yiyeceğe karşılık her müd için bir gün oruç tutar. Eğer öldürdüğü av hayvanının benzeri yoksa değeri kadar sadaka verir ya da müdlere bölerek her müd için bir gün oruç tutar.

- Avlamak için vacip olan kan. İhramlı kimsenin işlemiş olduğu avla ilgili yasak durumunda avın durumuna bakılır. Şöyle ki, eğer öldürdüğü av hayvanı evcil hayvanın benzeri ise onun benzerini keser. Mesela deve kuşu öldürmüşse yerine deve keser, yabani sığır veya yabani eşek kesmiş-se onun yerine evcil sığır keser. Geyik öldürmüşse yerine keçi keser.

Öldürdüğü av hayvanları hakkında herhangi bir şer'i delil yoksa ve evcil hayvanlardan onun benzeri bilinmiyorsa tecrübe sahibi iki adil kişinin görüşüne başvurulur. Onların görüşüne göre bir hayvan kesilir. Öldürdüğü av hayvanının benzeri bulunmuyorsa onun kıymetini takdir edip bununla

yiyecek satın alır ve Harem fakirlerine dağıtır. Bu kıymeti takdir ederken iki adil kişinin görüşüne başvurulur.

Öldürülen av hayvanının fidyesi şu üçünden biridir. Sırasıyla,

a) Benzeri olan evcil hayvanı kesip Harem fakirlerine dağıtılır. Veya,

b) Kesilecek hayvanın kıymeti takdir edilip bu para ile yiyecek satın alınıp Harem fakirlerine dağıtılır. Veyahut,

c) Alınması gerekli olan yiyeceğin her avucunun bedeline karşılık olarak bir gün oruç tutar.

Yüce Allah şöyle buyurur: "Ey iman edenler! ihramda iken av öldürmeyin. Sizden kim kasden onu öldürürse, öldürdüğünün benzeri olan bir evcil hayvan cezası yardır. Bu benzerliğe içinizden iki adil kişi karar verecektir. Ka'be ehlim varacak olan bir kurban kesilecek veya onun karşılığı yoksullara yiyecek şeklin de verilecek \a da buna denk olarak oruç tutulacaktır." (Maide: 5/95)

5- Cinsi münasebetten dolayı vacip olan kan. Bu da şu sıraya göredir: Önce bir deve, deveyi bulamazsa bir sığır, bunu da bulamazsa yedi koyun, bunları da bulamazsa bir deve kıymetini yiyecek olarak tasadduk eder. Şayet buna da gücü yetmezse devenin değerini müd'lere böler ve her müd için bir gün oruç tutar. Gerek kurban ve gerekse tasadduk Harem dahilinde olacaktır.

Orucu Harem Bölgesi'nin dışında nerde tutarsa tutsun farketmez. Harem dahilinde av öldürmek ve Harem'in ağacını kesmek caiz değildir. İhramda olsun olmasın aynıdır.

- Cinsi münasebetten dolayı vacip olan kan.

İhramda bulunan bir kimse, ne şekilde olursa olsun cinsi münasebette bulunması haramdır.

Allah'u Taala Kur'an-ı Kerim'deşöyle buyurmuştur:

"Kim ihrama girerek haca kendisine farz kılarsa bilsinki. hacda kadına yaklaşmak, günaha sapmak ve kavga etmek yoktur." (Bakara: 2/197)

Ziyaret tavafı olarak bilinen ifada tavafından önce ihramh iken cinsi münasebette bulunan bir kimsenin haccı batıl olur. Bu durumda olan bir kişi haccını tamamlar,

gelecek sene tekrar haccını kaza eder. ayrıca hedy kurbanını keser.

İhramlı iken, ziyaret tavafından sonra cinsel münasebette bulunan kimsenin durumu ise metinde ifade edildiği gibi önce bir deve, deveyi bulamazsa sığır, sığın da bulamazsa bir koyun kurban eder.Bunlardan herhangi birini bulamazsa devenin kıymetini yiyecek olarak Harem fakirlerine sadaka olarak dağıtır. Eğer buna da gücü yetmezse devenin değerini müd-lere (avuçlara) böler. Her bir avuç karşılığında bir gün oruç tutar.

Gerek kurban gerekse sadaka Harem bilgesindeki fakirlere dağıtılır.

Harem'deki hayvanların öldürülmesi ve ağaçlarının kesilmesi caiz değildir. İhramlı olsun olmasın aynıdır. İbni Abbas'tan rivayete göreResulul-lah (s.a.v.) Mekke fethi günü şöyle buyurdu:

"Hiç şüphe yok ki, Allah yeri ve göğü yarattığı zaman bu şehri kıyamet gününe kadar muhterem kılmıştır. O, kıyamet gününe kadar Allah'ın muhterem kılmasıyla haram bir beldedir, onun dikeni kopanlmaz, avı ürkütülmez, yitiğini ilan edecek kimseden başkası alamaz. Bitkisi de kopanlmaz"

Abbas,Ya Resulallah izhir otu müstesna olsun. Çünkü o, zaruri bir ihtiyaçtır. Resulullah, "İzhir müstesnadır." buyurdu. [3]

İzhir zehirli olup insanlara zarar veren bir ol türüdür.

---

[1] Mushm, 1201

[2] Buharı.

[3] Muslini, 1353

Hacc Çeşitleri

Bir hacı adayı ihrama girerken üç çeşit hacc şeklini ifa eder. Bu üç hacc şeklinden hangisini yaparsa serbesttir.

1) İfrad Haccı: İhrama girerken sadece hacca niyet etmektir. Bu durumda haccın menasikini (ibadetlerini) tamamladıktan sonra ihramdan çıkar. Daha sonra Harem sınırı dışına (mesela, TenîrrTe) gidilir. Umre için ihrama girilir, umre yapılır. Şafii mezhebinde en faziletli hacc şekli ifrad haccı dır.

2) Temettü Haccı: İhrama girerken sadece umre niyetiyle ihrama girilir. Umrenin menasikleri yapıldıktan sonra ihramdan çıkılır. Daha sonra Mekke'de veya umre mikatında hacc için ihrama girilir ve haccın menasikleri yapıldıktan sonra ihramdan çıkılır. Bu hacc şeklinde kurban kesmek vaciptir.

3) Kıran Haccı: Hacc ve umreye birlikte niyet edip ihrama girilir ve yalnız haccın menasikleri yapılır. Böylece hem Hacc hem de umre ibadeti ifa edilmiş olur. Bu hacc şekli de fazilet bakımından üçüncü sırada yer alır Kıran haccı yapan kimsenin de kurban kesmesi vaciptir.

Hac Duaları

Dua ibadetin özüdür. Hakikatta kalp ve şuurun Allah'ın yardımına muhtaç olduğunun ifadesidir. Bu nedenle dua, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'te yapılması istenmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Rabbınız buyurdu ki bana dua ediniz ki duanıza icabet edeyim" (Mü'min: 40/60)

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Dua ibadetin kendisidir."

Duanın kabul olunması için en büyük etken Nefsin temiz, rızkın helal ve kalbin ihlash olması gerekir. Dua ederken de dünyadan yüz çevirmek ve Allah'a gerçekten yönelmek gerekir. Hac günlerinde ibadetleri ifa ederken bol bol duada bulunmak sünnettir. Hac ibadeti ifa edilirken çeşitli yer ve hallerde dua etmek meşru kılınmıştır.

Hac ibadeti ifa edilirken çeşitli zamanlarda ve yerlerde okunan duaları genel olarak verelim. Bu dualar İmam Nevevi'nin 'El-Ezkar' adlı kitabından seçilmiştir.

1- İhrama girerken şu dua okunur.

Manası:"Allahım!Kıllarım, vücudum, etim ve kanım senin için ihrama girdi."

2- Beğendiği bir şey gördüğünde şu duanın okunması faziletlidir.

Manası: "Allahım! Emrine hazırım. Şüphesiz güzel hayat ahiret hayatıdır."

3- Mekke'ye girerken şu dua okunur.

Manası: "Allahım! Burası senin haremindir, muhterem ve emin kıldığın beldedir. Benim vücudumu cehennem ateşine haram kıl. Kullarını yeniden dirilteceğin kıyamet gününde beni azabından koru. Sana itaat eden, sevdiğin kullarından eyle."

4- Ka'be görüldüğünde hacının şu duayı okuması sünnettir.

Manası:"Allahjm! Şu mübarek Beyt'in şeref, azamet, hürmet ve yüceliğini artır. Ona tazim ve hürmet eden, hac

veya umre yaparak onu ziyaret edenlerin de şeref, makam ve iyiliğini artır.

Allahım! Sen selamsın, selam ancak sendendir. Bizi selametle yaşat."

5- Tavafa başlarken şöyle dua edilir.

Manası: "Allahın ismiyle (başlarım). Allah her şeyden büyüktür.

Allahım! Sana iman ederek, senin kitabına inanarak, ahdine vefa göstererek ve senin peygamberinin sünnetine uyarak Ka'be'yi tavaf etmeye başlıyorum."

6- Sa'y ederken. Sa'ye başlarken Safa Tepesi'ne çıkan hacı şu duayı okur.

Manası: " Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Hamd O'na mahsustur. Allah'tan başka ilah yoktur. Bizi hidayete erdirdiği için O'nu tekbir eder ve bize sayılmayacak kadar nimetler verdiği için O'na hamd ederiz. O tektir ortağı da yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'nundur, O diriltir O öldürür. Hayır O'nun elindedir. O'nun gücü her şeye yeter. Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir- O va'di-ni yerine getirdi. Kulu (Muhammed'e) yardım etti Tek başına düşmanları bozguna uğrattı. Allah'tan başka ilah yoktur. Kafirler istemese de halis bir şekilde O'ndan başkasına ibadet etmeyiz."

7- Arafat'ta bulunurken. Arafat'ta bol bol dua etmek sünnettir. Hadisi şerifte, "Duanın en makbulü Arafat'ta yapılan duadır.'" buyurulmuştur. Başka bir hadisi şerifte peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Benim ve benden önceki peygamberlerin yaptığı duanın en güzeli şudur" diyerek aşağıdaki duayı okumuştur.

Manası:''Allah*tan başka ilah yoktur. O tektir. O'nun ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O"nun gücü her şeye yeler."

Hazreti Ali'den rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v.) Arefe gününde vakfe yaparken en çok şu duayı okurdu:

Manası :"Allahım! Söylediğimiz gibi ve bundan daha hayırlısı olan hamd sanadır. AH ahım! Benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm senin içindir. Dönüşüm

sanadır. Yok oluşum da sanadır. Allahım! Rüzgar ve zelzelelerin şerrinden sana sığınırım."

8- Müzdelife ve Mes'ar-ul Haram'da su dua okunur:

Manası: "Ey Allahım! Senden bu yerde bütün hayırları bana vermeni, tüm işlerimi yoluna koymanı ve bütün kötülükleri de benden uzaklaştırmanı isterim. Çünkü senden başkasının gücü buna yetmez ve bu güç te başkasında bulunmaz."

9- Kurban bayramı günü Mina'da şu dua okunur.

Manası: "Beni sağ salim (Mina'ya) ulaştıran Allah'a hamd olsun. Allahım! Bu yer Mina'dır. O'na geldim. Ben senin kulunum ve kudret elinin altındayım. Seçkin kullarına verdiğin rahmet ve nimetleri bana da vermeni isterim. Allahım! Dinime gelecek musibetten ve mahrum olmaktan sana sığınırım. Ey merhamet edenlerin merhametlisi! "

10- Teşrik günlerinde Peygamberimiz (s.a.v.) "Teşrik günleri yemek, içmek ve Allah'ı zikretme günleridir." buyurmuştur. Bu günlerde Allah'ı bol bol zikretmek müstehaptir. En uygun olanı Kur'an okumaktır. Ayrıca Allah'a hamdetmek, teşbih, tekbir, ümit ve korku arasında Allah'a yalvarmak müstehaptir.

11- Zemzem suyu içerken şu dua okunur:

Manası: "Ey Allah'ım! Senden faydalı ilim, bol ızık ve her türlü dert için deva ve hastalığa şifa vermeni niyaz ediyorum."

HACC
Haccın Farz Olmasının Şartları
Haccın Rükünleri
Haccın Vacipleri
İhrama Girmek İçin Mikat Yerleri
Haccın Sünnetleri
Ihramlı Kişiye Haram Olan Şeyler
İhramda İken İşlediği Suçlardan Dolayı
Vacip Olan Kanlar
Hacc Çeşitleri
Hac Duaları

HADLER (CEZALAR)

Hadler Bölümü'ne girmeden önce İslam ceza müeyyidelerinin en ağın olan "Recm" haddine sebep teşkil eden zina konusu ve evliliğin ehemmiyeti üzerinde biraz durarak had cezaları bölümüne devam ederiz.

İslam Dininin Evlilik Müessesesine Verdiği Önem Ve Zinaya Bakış Açısı

İslam dini, evliliği tasvip ederek, insanlara sevdirmiştir. Zira evlilik, cinsel duyguyu tatmin etmenin en sağlıklı yoludur.

Evlilik düzeni, anne-babanın gönülden eğittiği ve korumayı üzerine aldığı neslin yetiştirilmesi için en güzel vasıtadır. Buna ilaveten, evlilik müessesesi, sevgi ve muhabbet bağlarının oluşturduğu, şefkat, merhamet, duygu ve hislerin, şeref, namus, izzet-i nefis ile annelik-babalık duygularının en güzel şekilde harekete geçtiği bir ortamı hazırlamaktır.

Bir neslin, bütün varlığıyla kalkınabilmesi ve hayat düzeyinin ilerleyip daha ileri bir düzeye kavuşmasına katkıda bulunması da evlilik müesseseninin gerekliliğine ihtiyaç duyar.

İslam dini, cinsel duyguların en sağlıklı yoldan tatmin edilmesini sağladığı gibi, gayri meşru yollara sapmaya neden olabilecek her türlü cinsel sapıklığı yasaklamıştır. Gayri meşru yollardan bu duygunun tatmin edilmesini sakındırmıştır ki, belirlediği meşru yolun dışına çıkıp sapıklığa düşülmesin.

Bunun için, kadınlı erkekli karma ilişkileri, dansı, nefsi tahrik eden fotoğrafları, cinsel duyguları harekete geçiren şarkı ve müzik türlerini, kuşku uyandıran bakışları ve cinsel duyguları harekete geçiren ya da fuhşa çağrıda bulunan her türlü hareketi yasaklamıştır.

Böylece bunun gibi gayri meşru şeylerin aile ortamına sızması engellenmiş ve ailenin kurumunun dağılması önlenmiştir.

İslam, Zinayı Şiddetle Men Etmiştir

Yüce dinimiz İslam, tüm bu önlemlere rağmen gerçekleşebilecek zinayı, kanuni bir suç saymış ve en ağır bir şekilde cezalandırmıştır. Çünkü zina, gerçekten korkunç felaketlere neden olmaktadır.

Ayrıca pek çok kötülüklere ve suçlara ortam hazırlamaktadır. Ahlak bozucu bayağı ilişkiler ve gayrı meşru cinsel ilişkiler toplumun varlığını tehdit eden ve yok olmasına neden olan en büyük etkenlerdendir. Bununla birlikte bu tür ilişkiler, gerçekten, alçaklık ve rezilliğin ta kendisidir.

Yüce Allah, bu konuda şöyle buyuruyor:

"Zinaya yaklaşmayın. Zira o çok çirkin bir iştir ve (alabildiğine) kötü bir yoldur." (İsra: 17/32)

Yani, fuhuşa neden olabilecek bakışlar, dokunma vs. gibi zinaya yaklaştırıcı şeylerden uzak durun. Böylece ayet-i kerime, zinaya ortam hazırlayan davranışları yasaklamış olmaktadır.

Zinanın Toplumda Bıraktığı Kötü İzler

- Zina, bedenleri yıpratan korkunç hastalıkların yayılması ve bulaşması için de doğrudan bir sebep olmaktadır.

Bu hastalıklar, kalıtım yoluyla babadan oğula geçmektedir. Günümüzde en fazla yayılma alanı bulan Aids hastalığının kökeninde zina yatıyor.

- Zina, öldürme ve cinayet sebeplerinden biridir.

Çünkü, kıskançlık insanın tabiatında var olan bir duygudur.

Şeref sahibi, onurlu bir insanın sapıklığa rıza göstermesi uzak bir ihtimaldir. Çoğu kişiler, bu utanç verici duruma düşen aile fertlerini, kanunlar yeterli şekilde cezalandırmadığı için bizzat temizleme yoluna giderler.

- Zina aile düzenini bozan ve yuvayı sarsan kötü bir etkendir. Evlilik ilişkileri bu yüzden bozulunca, çocukların eğitimi de alt-üst olur ve onlar da genellikle serseri ve sapık olma yolunu tutarlar.

- Zina, nesebin zayi olmasına neden olur.

Miras yoluyla başkasına geçecek olan mallar, zina yoluyla el değiştirmiş olur.

- Zina, kişinin, eşini kandırması için bir sebep teşkil eder.

- Zina, geçici bir ilişkidir.

Arkasından herhangi bir sorumluluk yüklenilmez. Yani bu ilişki hayvanidir. Onurlu bir insan, bu tür ilişkilerden uzak durmalıdır.

Zina haddinde muhsan ve muhsan olmayanı yani, evlenmiş veya evlenmemiş olan kadın ve erkeklerin had durumunu düşünerek bilmek gerekir.

Muhsan olanın üzerine cezayı şiddetli kılmasının hikmeti şudur: O, evliliğin manasını ve yeteri kadar namus üzerine düşmanlığın kıymetinin kadrini bilir. Bu nedenle onun cezası recm'dir.

Muhsan olmayan ise onun için 100 kırbaç ve 1 yıllığına sürgündür. Bu cezanın da hafif yapılmasının sebebi namusa karşı kıskançlığın manasını tam olarak bilemez. [1]

Bu son iki paragraftan anlamamız gereken şudur: Muhsan olmayan (evlenmemiş kişi)'a daha az ceza verilmesinin nedeni, o işe daha fazla ihtiyaç duymasından değil, o işin ağır olan ehemmiyet ve kıskançlığını bilmemesinden ileri gelmektedir.

Zina Cezası

Zina eden muhsan (evlenmiş) ve muhsan olmayan (evlenmemiş olan) olmak üzere ikiye ayrılır:

Muhsan olanın haddi recm'dir.

Muhsan olmayanın haddi ise yüz kırbaç vurmak ve en az kasr mesafesi kadar bir yere bir sene uzaklaştırmaktır.

Muhsan olmanın şartları dört tanedir:

1. Baliğ olmak.

2. Akıllı olmak.

3. Hür olmak.

4. Sahih bir nikah ile cinsi münasebete bulunmuş olmak. Köle ve cariyenin haddi hür haddinin yarısı kadardır. Livatanın ve hayvanlarla temas etmenin haddi zina haddi gibidir. Yabancı bir kadına cinsel uzvunun dışında kalan bir yerden vat' etse yani erkeklik organını karnının menfezlerinden bir yere veya onun benzerine idhal etse (sokarsa) bunun üzerine had cezası uygulanmaz, fakat tazir olunur.

Zina Cezası

Zina, mükellef bir insanın kendisine haram olan kadınla cinsi temasta bulunmasıdır.

Muhsan (evli) olan bir kimse zina ederse cezası recmdir. Recm, zina eden kişiyi ölünceye kadar taşlamaktır. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Evli kadın ve-erkek zina eder, delili sabit olur veya gebelik tesbit edilir veyahut suç itiraf edilirse, recmetmek Allah'ın kitabında bir haktır." [2] Evli olmayanın cezası ise, yüz sopa ve bir yıl sürgündür.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüz değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe iman etmîşseniz Allah'ın dinine (göre) cezayı tatbik hususunda sîzi o ikisine karsı acıma tutmasın. Onlara uygulanan cezaya mü'minlerden bir grupta şahit olsun." (Nur: 24/2)

Ebu Hureyre (r.a.) ile Zeyd bin Halid (r.a.) dan şöyle rivayet edilmektedir. Bedevilerden bir kişi Resulullah'a gelip şöyle dedi:

-Ey Allah'ın Resulü, Allah aşkına senden benim için ancak Allah'ın kitabı ile hükmetmeni istiyorum.

Onun hasımı olan ve aynı zamanda ondan daha anlayışlı olan diğer şahıs da şöyle dedi: 'Evet aramızda Allah'ın kitabı ile hükmet ve konuşmak için de bana izin ver' dedi.

Resulullah: *"Konuş"* diye izin verdi.

O zat: 'Oğlum hasmım olan şu zatın yanında hizmetçi olarak bulunuyordu, onun karısı ile zina etti. Bana da bu zinadan ötürü oğluma recm cezası lazım geldiği söylendi. Ben oğlum için yüz koyun ve bir cariye fidye verip oğlumu kurtardım. Daha sonra bu meseleyi ilim ehli olanlara sordum. Onlar, oğlunun cezası yüz değnek ile bir yıl sürgündür. Öteki zina eden kadına da recm gerekir, dediler. Resulullah (s.a.v.):

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki ben sizin aranızda muhakkak Allah'ın kitabı ile hükmedeceğim. Cariye ile koyunlar tekrar iade edilecektir. Oğluna da yüz değnek ile bir yıl insanlardan uzaklaştırma cezası verilecektir." Bundan sonra Resulullah(s.a.v.) şöyle emir buyurdu:

"Ey Uneys, haydi bu adamın karısının yanına git, eğer zina ettiğini itiraf ederse onu recmet." [3] İşte bu suretle Uneys kadına gitti, kadın da zinayı itiraf etti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) kadının recmedilmesini emretti. O da recmolundu.[4]

Köle ve cariye zina ederse bunların cezası hür kişiye nazaran yarımdır, yani elli değnek ve altı ay sürgündür.

Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

" (Cariyeler)evlendikten sonra fuhuş (zina) yaparlarsa, o takdirde hür kadınlar (bu işi yaptıklarında) üzerlerine lazım olan cezanın yarısı cariyelere lazım gelir." (Nisa: 4/25)

Cariye zina ederse hür kadının cezasının yarısı kadarı ile cezalandırılmalıdır. Recm cezasının yarısı olmadığına göre yukarıdaki ayeti kerimenin hükmüne binaen elli sopa vurulmalı ve altı ay sürgün edilmelidir.

[1] Kıtab'ul Fıkh Ala Mezahibil Erbaa c. 4, s.103.
[2] Buhari, 6442
[3] Buhari, 6467: Müslim, 1697.
[4] Nevevi.

LİVATA

Livata kişinin karısı ile de olsa arkadan cinsi münasebette bulunmasıdır. Bunun hükmü zinanın hükmü gibidir. Yani bu fiili yapan kişiye uygulanan ceza zina eden kişinin cezasıdır. Çünkü yaptığı bir fuhuştur. Bu kötü işin faili evli ise recmedilir, evli değilse yüz değnek vurulup bir yıl sürgün edilir. Kendisine livata yapılan kişinin durumuna gelince ister evli olsun ister evli olmasın evli olmayanın cezası ona uygulanır.

Hayvanlarla temasta Şafii mezhebinin en muteber görüşüne göre hayvanla temasta bulunan kişiye recm cezası uygulanmaz. Çünkü bu fiilde uygun bir zevk düşünülemez. İnsan tabiatı bundan nefret eder. Bu nedenle bu kötü işte bulunan kimseye önleyici bir ceza vermek gerekir. Bu kişinin cezası tazir, dövmek, sürgün, haps ve kınamak gibi cezalardır.

İbni Abbas (r.a.)'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Hayvanala cinsi münasebette bulunana hadd cezası yoktur." [1] Ayrıca tenasül organıyla yabancı bir kadının vücuduna temas ettirmesi ya da kadının tenasül uzvum yabancı bir erkeğin vücuduna temas ettirmesi veya onu öpmesi yahut buna benzer teşhir edici davranışlarda bulunulması halinde tazir cezası gerekir. Bu tazir cezasının şekli müslüman ve adil olan hakimin uygun gördüğü dövme, sürgün etme, hapsetme ve kınama gibi ceza şekilleridir. Karısı ile arkadan cinsel temasta bulunma veya yabancı bir kadına ferci dişinde tamasta bulunan kişiye uygulanan ceza şekilleri de şer'an tayin edilen cezaların en azını geçmemelidir

Hadd cezasının en azı, içki içen kişiye uygulanması gereken cezadır Bu ceza da elli değnektir. Tazirin cezası ise elli değnekten daha az olmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyunmuştur:

"Her kim hadd olmayan bir konuda ceza vermede aşırıya giderse o kişi saldırganlardandır." [2]

Kazf Haddi (Zina İsnadi Cezası)

Bir kişiye zina iftirasında bulunana sekiz şartın bulunmasıyla kazf haddi uygulanır.

Böyle bir durumda 8 şart aranır: Bunlardan üç şart kazf edende aranır.

1. Baliğ olmak.
2. Akıllı olmak.
3. Zina ile iftira ettiği şahsın babası olmamak.

Beş şart ta makzufta aranır.

1. Müslüman olmak.
2. Baliğ olmak.
3. Akıllı olmak.
4. Hür olmak.
5. İffetli olmak.

Hür kişiye seksen kırbaç, köleye ise kırk kırbaç had cezası uygulanır.

Üç şeyle kazf haddi sakıt olur.

1. Şahitlerle ispatlamakla.
2. Makzufun kazifi affetmesiyle.
3. Karıya atılan zina suçunu Han etmekle.

Kazf, bir kimsenin birisini zina ile suçlamasına denir. Mesela bir kimse birisine, 'Ey zani' veya 'Sen zina ettin!' ya da bir kadına 'Kahpesin!' demesi.

Kazf, büyük günahlardandır. Bu davranışta bulunan kişi baliğ, akıl sahibi ve kendisine bu suçu isnad ettiği kimsenin usulünden (ana-babasından) olmayıp, had cezasına çarptırılarak kendisine seksen değnek vurulur.

Şahitler dört kişiden az olmaması durumunda zina için şahidlik yapmak kazf değildir. Çünkü burda yeteri kadar şahit olduğu için zina haddi uygulanır. Ancak şahitlerin sayısı dörtten aşağı oldu mu, kazf olarak kabul edilir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Namuslu ve hür kadınlara (zina isnadıyla) iftira eden, sonra dört şahid getirmeyen kimselerin her birine de seksen

değnek vurun" (Nur: 24/4)

Peygamberimiz (s.a.v.) büyük günahları sayarken, kazfı şöylece ifade etmiştir:

"... zinadan habersiz iffetli müslüman kadınlara zina isnadında bulunmak." [3]

Zinadan, hanımına dübüründen yaklaşmaktan uzak, baliğ, akıl sahibi ve hür müslümanı bu suçlarla itham edip, delilleriyle isbatlayamayan kişi, hükümlere tabi bir mükellef ise, ister hür olsun ve ister köle olsun onun için kazf cezası sabit olur.

Gerek bu suçu isnad eden ve gerek kendisine bu suç isnad edilen kişide bu şartlardan biri sakıt olduğunda had cezası kalkıp, ta'zir cezası uygulanır.

Bir müslümanın, bir din kardeşine zina suçunu isnad etmesi her ne suretle olursa olsun haramdır. Yalan yere bu suçu isnad ediyorsa zaten iftiradır.

Kazf büyük günahlardandır. Doğru ise dahi yine de bundan ictinab (uzak durması) etmesi gerekir. Çünkü Allahu Teala'nın örtünmesini istediği emrettiği sırları açığa çıkarmaktır. Bu nedenle namus ve ırza büyük bir leke bırakıldığı için çirkinliklere sebebiyet verir.

Bunun cezası seksen değnektir. Tevbe etmediği sürece şahitliği ve mürüvvetliği kalkmış olur. Kendisiyle birlikte dört şahit getirip ispatını yapmazsa ve zinaya uğratılan kimsenin affını almazsa bu ceza uygulanır.

İçki İçmenin Cezası

Şarab veya sarhoşluk veren herhangi birşeyi içene 40 kırbaçla had cezası uygulanır. İmam bu cezayı tazir cezası ile kırbaçların sayısını seksene çıkarabilir.

İki şeyle içki haddi gerçekleşir:

İki şahidin şahitlik etmesi veya içki içen kişinin itiraf etmesidir.

Birinin kusmasıyla veya içki kokusu vermesiyle had uygulanmaz.

İçki içmek haramdır. İçkiden maksat, ister üzüm suyundan yapılmış olsun, ister başka bir şeyden yapılmış olsun sarhoş edici her sıvı şeydir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, içki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları ancak Şeytan'in birer işi olan pisliktir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz" (Maide: 5/90)

İçkiyi içerek tedavi olmak haramdır. Ancak bir ilaçta alkol bulunur ve kullanılan bir ilaç olup, onun yerini tutacak başka bir ilaç yoksa, o zaman onunla tedavi caiz olur. Diğer necis şeylerde de, eğer onların yerini alacak başka bir ilaç yoksa onlarla tedavi caizdir.

Susuzluktan dolayı içki içmek caiz değildir. Çünkü susuzluğu gidermediği gibi aksine arttırır da. Ancak lokma boğazda kalır ve boğulma tehlikesi olup içecek başka bir şey bulunmadığı takdirde zarurete binaen lokmayı indirecek miktar içilebilir.

İçki içenin erkek olsun, kadın olsun, hür ise cezası kırk değnektir.

Resulullah (s.a.v.) içki içmekten dolayı hurma ağacı dalları ve ayakkabılarla kırk celde dövmeyi emretmiştir.

Enes bin Malik şöyle rivayet etmektedir:

"Allah'ın resulü şarap içene ayakkabılarla ve hurma dalları değnekleriyle kırk defa vururdu." [4]

Köle içecek olursa, kendisine yirmi değnek vurulur. Ancak diğer üç mezhebe göre, içki içenin cezası, hür için seksen değnek ve köle için kırk değnektir.

Şafii Mezhebi'ne göre de, Devlet Başkanı ta'zir cezasını; hür için cezayı seksene ve köle için yirmiden kırka çıkarabilir.

Eroin, afyon, uyuşturucu imali için kullanılan haşhaş ve benzeri aklı uyuşturan otların hepsi haramdır.

Ancak bunları kullanana had cezası uygulanmayıp, bu çirkin alışkanlıklardan meneden ta'zir cezası uygulanır.

Bunlardan sıvılaştırılan maddeler, içki kadar etkili olmadıkça, onlarda da had cezası yoktur. Ancak içki kadar alkolü fazla olursa, onlar da içki gibi değerlendirilerek had cezası uygulanır.

Ameliyat ve benzeri tıbbi müdahaleler için uyuşturucu maddeleri zerketmek, narkoz vermek veya gerekirse yemekte bir mahzur yoktur. Ancak böyle bir iş için içki içirmek haramdır.

Kan, yılan eti, sidik ve içkiye bulaşmış macunu ele alıp dokunmak haramdır.

Hırsızlıkların Cezası

Hırsızlık yapanın eli üç şartla kesilir:

1. Baliğ olması.

2. Akıllı olması.

3. Çalınan malın 1/4 dinar değerinde olması.

4. Koruma altında bulunması.

5. Çalanın bu mal üzerinde şüphe ile de olsa herhangi bir hakkının bulunmaması.

İlk hırsızlığında sağ el bilekten kesilir, ikinci hırsızlığında sol ayak, üçüncü hırsızlığında sol el, dördüncü hırsızlığında sağ ayak kesilir. Bundan sonra da hırsızlığa devam ederse tazir edilir. Bir görüşe göre ölüme terkedilir.

Hırsızlığın Cezası

Hırsızlığa ceza uygulanması ile ilgili müeyyide, insanların malları koruma altına alınmış ve himaye edilmiştir.

Delili, Allah-u Teala Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurur:

" Erkek hırsız ve kadın hırsızın, yaptıklarından ötürü Allah tarafından ibret verici bir ceza olarak, ellerini kesin. Allah güçlüdür, hakimdir." (Maide:5/38)

İslam dini, can damarı olması bakımından mala değer vermiş ve fertlerin mülkiyetine saygı göstermiştir.

Aynı zamanda İslam, insanların mali haklarını mukaddes saymış ve herhangi bir şekilde kişinin malına tecavüz edilmesini helal saymamıştır.

İslam; hırsızlık, gasb, yankesicilik, hıyanet, faiz, aldatma, ölçü ve tartıda hile ve rüşveti haram kabul etmiştir. İslam hırsızlık konusunda şiddetli davranmış, hırsızlığın bizzat yapıldığı organ olan elin kesilmesine hükmetmiştir. Bunda açık bir hikmet vardır. Çünkü hain el, hasta organ gibidir ki, vücudu kurtarmak için onu kesmek, akılların ve kanunların ittifak ettiği bir konu olup bütünün yerine parçayı feda etmek gerekir. Yine bunun gibi, hırsızın elini kesmekle, insanların mallarını çalmayı içinden geçiren kimselere bir ibret vardır ki, elini insanların mallarına uzatmaya cesaret edemez.

Yukarıda sayılan şartlardan 1 tanesi de eksik olsa had cezası uygulanmaz. Ana-babaların ve evlatların birbirlerinin mallarını çalmaları ve kölenin efendisinin malını çalması hallerinde de el kesilmez.

Günümüzde aklı kıt ve İslam'ı gerçek bir şekilde bilmeyenler 'İslam el keser' bahanesi ve iddiasıyla aşağılık görüş ileri sürerler.

Bir kere hırsızlık veya buna benzer had cezalarının uygulanması için İslam, eğitim hususunu ön safhada tutar. Bugünkü şartlarda ve bugünkü ekonomik durumlarda İslam adına böyle müeyyideleri ön görüp uygulamak değil İslam'a, normal bir aklı selime dahi sığdıramayız.

Ancak, eğitim ve ekonomik buhranlar çözülür, herkese çalışması için iş imkanları karşılanır, bundan sonra kişi halen de tembelliğe yeltenir, bedavadan yaşayayım fikri ve düşüncesi ile başkalarının malını çalarsa -tabii ki herkesin de buna hak vermesi lazım gelir ki- bu cezalar uygulanır.

Hırsızlıkta cezanın uygulanması için çalmınan malın bir dinarın dörtte birinden daha fazla bir değerde olması gerekir.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Hırsızın eli ancak dinarın dörtte biri ve daha fazlası için kesilir," [5]

Çalınan malın saklanmış veya koruma altında olan bir yerden çalınması gerekir.

Kişinin çalmış olduğu malda herhangi bir hakkının olmaması gerekir. Kişi şüphe ile de olsa malının içinde bulunduğu bir eşyayı çalarsa onun eli kesilmez. Çocuk babasının veya baba çocuğunun malından çalarsa ceza uygulanmaz. Çünkü çalınan malda nafakanın mülkiyetine benzer bir durum vardır.

Hırsızlık yapanın sağ eli mafsal kemiğinden kesilir.

İbni Mes'ud şöyle rivayet etmektedir:

"Onları (hırsızları) sağ taraflarından kesin."

Taberi'nin rivayet ettiği bir hadiste, "Hazreti Peygamber'e hırsızlık yapan birisi geldi. Hazreti Peygamber onun sağ tarafından kesti." [6] denilmektedir.

Kesilmenin mafsal kemiğinden olmasına delalet eden şu hadistir.

Sefvan bin Umeyye (r.a.) El-Batha denilen yerde uyurken bir kişi onun başının altında bulunan hırkasını aldı. Sefvan onu yakaladı ve Resulullah'ın huzuruna getirdi. Resulullah (s.a.v.) onun elinin mafsal kemiğinden kesilmesini emretti. [7]

Hırsızlık yapan kişi ikinci defa hırsızlık yaparsa onun sol ayağı kesilir. Buna delalet eden Hz. Ali'den gelen şu rivayettir:

"Kişi hırsızlık ettiğinde sağ eli kesilir, tekrar ikinci defa hırsızlık ettiğinde sol ayağı kesilir."

Ayak topuk mafsalı ile birlikte kesilir. Hazreti Ömer (r.a.) bu şekilde yapmıştır.

Hırsızlık yapan kişi üçüncü defa hırsızlık yaparsa sol eli, dördüncü defa hırsızlık yaparsa sağ ayağı kesilir.

Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kişi hırsızlık yaparsa (sağ) elini kesin. İkinci defa hırsızlık yaparsa (sol) ayağını kesin. Üçüncü defa hırsızlık yaparsa (sol) elini kesin. Dördüncü defa hırsızlık yaparsa (sağ) ayağını kesin." [8]

Hırsız bundan sonra yine hırsızlığa devam ederse tazir edilir. Bazı görüşlere göre öldürülür. Adaletli islam hakimi

uygun gördüğü ceza şekilleriyle cezalandırır. Yani .dövmek, hapsetmek, sürgün etmek gibi engelleyici cezalar uygulanır.

El kesmenin cezaları aşağıdaki şartlarda uygulanır:

1) Hırsız, mükellef diyebileceğimiz akıllı ve ergenlik çağında olacak.

2) Çalınan mal 1/4 dinar değerinde veya başka kuvvetli görüşlere göre bir altın kıymetinde olacak.

3) Mal, muhafazalı bir yerden çalınacak.

4) Çalınan malda hırsızın şüpheyle de olsa hiç bir hakkı olmayacak.

5) Hırsızlığın yapıldığına dair o hırsız üzerine had uygulanması için iki adil şahit veya hırsızın kendi itirafı olacak.

6) Çalınan mal; çabuk bozulabilir, süt, et veya yaş meyve türlerinden olmayacak.

7) Hırsızın eş, baba veya çocuğu gibi mal sahibinin yakını olmaması.

Burada anlaşılıyor ki bu işte çok büyük ibretler vardır. Ayrıca mahkemeye başvurmadan önce, hırsız o malı sahibine iade ederse, açlık, fakirlik, yokluk ve mahrumiyet gibi temel zaruretlerden dolayı hırsızlık yapılmışsa bu ceza uygulanmaz.

Yol Kesenlerin Cezası

Yol kesenler dört kısma ayrılır:

1. Öldürüp mal almıyanlar. Bunların cezası öldürülmektir.

2. Öldürüp mal alanlar.

Bunların cezası öldürülerek asmakla teşhir etmektir.

3. Mal alıp öldürmeyenler.

Bunların cezası hırsızlık haddindeki sıraya göre el ve ayakları kesilecektir.

4. Yolları kontrol altına alıp öldürmeyen ve mal almayanlar. Bunların cezası öldürülmeyip haps ve tazirdir.

Bunlar yakalanmadan önce tevbe edip uslanırsa hadde tabi tutulmazlar. Ancak kısas ve mal gibi başkalarının hakkı üzerlerinde varsa kendilerinden alınacaktır.

Yol kesenlere uygulanması gereken ceza için Allah'u Teala'nın şu ayeti kerimesi delil olarak gösterilir:

"Allah ve resulüne muhalefet edip, yeryüzünde fesatlık çıkaranların cezaları ancak öldürülmek veya asılmak ya da elleriyle ayakları çapraz kesilmek ve yahut ta yeryüzünden sürülmektir, işte bu ceza onlar için dünyada rezil ve rüsvay olmaktır. Onlar için ahirette de büyük bir azap vardır." (Maide: 5/33)

'Allah ve Resulüne muhalefet edenler' den kasıt, Allah'ın kullarına zulmederek Allah ve Resulü'nün emirlerine muhalefet etmektir.

'Yeryüzünde fesat çıkaranlar' ise, hayatı fesatlığa sürüklemeye çalışmak ve insanları öldürüp mallarını gaspederek kalplerine korku salarak yaşamlarını felce uğratmaktır.

'Sürgün edilmeleri' ise memleketlerinden çıkarılıp uzaklaştırılmalarıdır.

'Rezil olmak da onların zelil ve hakir edilmesidir. Yol kesen kişilerden bir grup veya bir kimse yakalanmadan önce tevbe etseler onlardan bu ceza düşer.

Yüce'Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Ancak kendilerini yenip ele geçirmeden önce tevbe etmeleri müstesnadır. Allah çok merhametli ve affedicidir" (Maide: 5/34)

Cana, Mala Ve Namusa Saldırmak

Canına, malına ve namusuna tecavüz edilen kişi kendisini savunma zorunda kalarak karşı tarafı öldürürse zamin olmadığı için ona kısas, diyet veya keffaret lazım gelmez. Bir hayvana binmiş vaziyetteyken o hayvan birini basar veya malını telef ederse o kişi zamin (sorumlu) olur.

Cana, mala ve namusa saldırı yapan kişi öldürüldüğü taktirde ondan mes'ul olunmaz. Bu durumda kişi, müdafaası için günahkâr olmaz. Kişiye saldıran biri eğer insan ise onu öldürse sorumlu olmaz. Diyet ve kefaletin hiç biri de ona ödenmesi gerekmez. Ona saldıran hayvan ise ve kişi onu öldürse değerini vermeye mes'ul değildir. Kendini müdafaa eden kişi müdafaa edecek güçte değilse ve karşı koyarken öldürülse şehittir. Buna delil olan şu ayet-i kerimedir:

"... o halde size saldırana, onun size saldırdığı gibi siz de saldırın" (Bakara: 2/194) Yani saldıran kişiye saldırganlığının benzeriyle mukabele etmek gerekir. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Kim malını müdafaa ederken öldürülürse şehittir. Kim ırzını, kanını veya ehlini müdafaa ederken öldürülürse şehittir." Buradaki ehilden kasıt kişinin kızı, zevcesi, kız kardeşi, annesi ve bunların dışında olan yakınlarıdır.

Zulme uğrayan kir kişi görüldüğünde ona yardım etmek gerekir. Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Kişinin yanında bir müslüman zulme maruz kalırsa, kimin müdafaa etme gücü olduğu halde yardım etmezse kıyamet gününde Allahu onu insanlara karşı zelil ve rüsvay eder." [9] Hayvana binili vaziyette iken birine zarar verildiği taktirde kişi sorumludur. İster elleri ile ister ayakları ile ister ağzı ile zarar versin farketmez. Çünkü bu durumda zarar veren hayvan sahibinin kontrolü altındadır. Buna delil olarak şu hadisi şerifi gösterebiliriz. Hz. peygamber bahçe sahiplerine bahçelerini gündüz korumayı emrederdi. Hayvan sahiplerinin de hayvanlarının geceleyin kaptıkları zararı ödemesine hükmederdi. [10]

Asilerle Savaşmak

Asilerle savaşmak üç şartla vacip olur:

1. Asilerin bir kuvvet oluşturmaları.

2. Halifenin kontrolünden çıkmış olmaları.

3. Ellerinde isyanlarında haklı olduklarını gösteren bir delil veya te'vil olması.

Asilerin esirleri öldürülmez, malları ganimet olarak alınmaz, yaralıları ölüme terkedilmez.

Adalet sahibi olan islam halifesine karşı çıkan gruba Asi (bağı) denir.

Bunlarla savaşmanın delili şu ayeti kerimedir:

"... Eğer mü'mirilerden biri diğeri üzerine saldırırsa, saldıranlarla Allah'ın emrine dönmelerine kadar 'savaşınız. Eğer dönerlerse aralarını adaletle bulunuz..." (Hucurat: 49/9) Yukarıdaki 3 şartı kendilerinde bulunduran bu "Asi" grup veya gruplarına elçi gönderilerek barışa, sükuna ve varsa haksızlıkların giderilmesi için uzlaşmaya çağrılır. Haksızlıklar ve varsa yanlışlıklar giderilir. Yine de isyan etmeye devam ederlerse halife onlara nasihatta bulunur. Bununla da yola gelmezlerse kendilerine karşı savaş açılır. Asiler tamamen kontrol altına alındıktan sonra varsa malları geri verilir. Hz. Ali kendisine karşı çıkan Hariciler'e İbni Abbas'ı göndermiş, onun vasıtasıyla onlara nasihat etmiş. Bunun üzerine Hariciler'den dört bin kişi reisleri İbni Kavva ile birlikte tevbe ederek dönüş yapmışlar. Geri kalanları da ısrar etmiş, Hz. Ali de onlarla savaşmıştır. [11]

Mürtedin Cezası

İrtidat edene islam dinine dönmesi için üç defa teklif edilir. Eğer tevbe edip dine dönerse herhangi bir ceza uygulanmaz .

Ama mürtedlikten dönmezse, öldürülür. Öldürülen bu mürted yıkanmaz, üzerine cenaze namazı kılınmaz. Müslümanların mezarlığına defnedilmez.

İrtidad (dinden çıkma) ölümle sonuçlanırsa, yapılan amellerin hepsini yok eder. Mürted olan kişi, sanki hiç hayırlı bir amel yapmamış gibi olur. Ameli, sevaptan tecrid edilmiş olarak kendisine döner. Amelinin geri dönmesinin yararı ,

onu kaza etmesini gerektirmez ve ahiret'te ondan dolayı sorguya çekilmez.

İrtidad, mükellef ve muhtar olan kimsenin küfrü niyyet etmek, küfrü gerektiren bir davranışta bulunmak veya küfrü gerektiren bir söz söyleyerek müslümanlığına son vermesidir.

Her müslümanın dinini fesada götüren ve ona ve dinine son veren davranışlardan uzak durması gerekir. Ama ne yazık ki, günümüzde insanlar söylediklerine aldırış etmez olmuşlardır. Öyle sözler söyleniyor ki bu sözler onları İslam'ın dışına çıkarmakta ve bunun küfür oluşu bir yana, onu bir günah olarak da kabul görmemektedirler.

Mürtedin hekmü: İslamdan dönen kişi üç güne kadar tevbeye davet edilir. Tevbe ederse müslüman olur , etmezse öldürülür. Bu konuda İbni Abbas (r.a.)'tan rivayeten Allah Resulü şöyle buyurmuştur:

"İslamdan dönen kişiyi öldürünüz" [12]

Abdullah bin Mes'ud (r.a.)'dan rivayete göre peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan başka ibadete layık hiç bir ilah bulunmadığına ve benim de Allah'ın bir elçisi olduğuma şehadet eden müslüman kimsenin kanı helal olmaz. Ancak şu sebepten biri ile helal olur. Evli olduğu halde zina etmekle, haksız yere bir insan öldürmekle ve islam dinini terkedip dininden ayrılmakla." [13] İslamdan dönen kişiyi tevbeye davet etmek vacibtir. Yani önce tevbe etmesini daha sonra tekrar İslama dönmesi ondan istenir. Buna rağmen İslama dönmezse öldürülür.

Cabir (r.a.)'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Ümmü Ruman isimli bir kadın mürted oldu. Hz. Peygamber onun tekrar İslama davet edilmesini, kabul etmediği taktirde öldürülmesini emretti." [14]

Bazı alimler şöyle demiştir: Mürted olan kişiye üç güne kadar süre verilir bu sere içerisinde tevbeye davet edilerek İslama dönmesi istenir.

Hz. Ömer'in (r.a.) şu rivayetini delil gösterilebilir. Hz. Ömer (r.a) döneminde onun haberi olmadan mürted olan birisi ona mühlet verilmeden öldürüldü. Bunu duyan Hazreti Ömer sinirlenerek şöyle dedi:

"Niye onu üç güne kadar hapsetmediniz, her gün yemek yedirmediniz ve onu tevbe etmeye davet etmediniz, belki tevbe edip Allah'a dönerdi." Ve şöyle devam etti: "Allahım bu işte ben hazır değildim, onlara emretmedim ve öğrendiğim zaman razı olmadım" [15]

İrtidad üç kısımdır ve her kısım kendi içinde bölümlere ayrılır:

1) Akide Konusunda Olan İrtidad:

Allah'ın varlığı hususunda şüpheye düşmek, Efendimiz Muhammed (s.a.v.)'in Allah Resulü olup olmadığını şüphe etmek, Kur'an hakkında şüpheye düşmek, Allah'ın kitabı, O'nun kelamı mıdır, yoksa efendimiz Muhammed (s.a.v.)'in midir?

Ahiret, Cennet, Cehennem, sevap ve günahtan şüphe etmek gibi. Yahut Peygamberimiz (s.a.v.) hususunda ayet-i kerime ile ispatlı bulunan Miraç olayı İsra' (Peygamber (s.a.v.)'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya (gece yürüyüşü), tevatürle sabit olan peygamberlerin mucizeleri, ilim gibi Allah'ın vacib sıfatlarından biri veya Allah'ın sıfatlarından başka birine inanmamak, Allah'ın ondan beri olduğu hususunda icma bulunan bir sıfatı Allah'a yakıştırmak.

Mesela O'nun -haşa- sair cisimler gibi bir cisim olduğunu söylemek. Din'de bilinmesi zaruri olan ve haramlığı sabit olan bir şeye helal olduğunu söylemek. Zina, livata veya öldürmenin helal olduğunu söylemek gibi. Aynı şekilde helal olan bir şeye haram demek, alış-veriş ve nikahın haram olduğunu söylemek gibi Vacib olduğu hususunda icma bulunan bir şeyi reddetmek. Beş vakit namazı, bu namazlardan bir secdeyi, abdesti, zekatı, oruç veya Hacc'ı

reddetmek gibi. İcma ile vacib olmadığı sabit olan bir şeyin vacib olduğunu söylemek. Beş vakit namazı bir rek'at veya secde ilave etmek gibi. Meşruluğu icma ile sabit olan bir şeyi reddetmek. Farz namazlara tabi olan sünnetleri reddetmek gibi.

Gelecekte küfre girmeye azmetmek veya küfürde tereddüt etmek. Bu durumda olan kişi o andan itibaren küfre girmiş olur. Çünkü imanın sürekliliği vaciptir. Onda tereddüd göstermek, ona aykırıdır. Ancak vesvese bunun dışındadır. Mesela, birinin düşüncesinden küfür geçmesinden dolayı tekfir edilmez. Çünkü vesvese, azmetmeye engel değildir.

Hz. Ebu Bekr (r.a.)'ın sahabe olduğunu reddetmek veya hakkında icma bulunan peygamberlerden birinin peygamber olduğu kendisine öğretildiği halde inad olarak o'nu reddetmek.

Kur'an'da olduğu icma' ile sabit olan bir harfi inkar etmek veya Kur'an'dan olmadığı icma' ile sabit olan bir harfin Kur'an'dan olduğunu söylemek. Bir peygamberi yalanlamak. Yahut Peygamberimiz (s.a.v.)'den sonra bir peygamberin geleceğine inanmak. Yine, peygambeiliği iddia etmemekle birlikte kişinin kendisine vahiy geldiğini söylemesi küfürdür.

2) Fiiller (Hareket Ve İşler) Konusunda Olan İrtidad:

Güneş veya Ay gibi bir puta veya herhangi bir yaratığa secde etmek. Ancak zaruretten dolayı olursa, o başka. Darü'l-Küfür'de bulunan bir kimsenin korkusundan dolayı bir kâfirin huzurunda secdeye kapanması gibi. Kişi bundan dolayı tekfir edilmez.

Günümüzde gelenekleşmiş olan baş eğme ve rükua varmayacak şekilde eğilmeye gelince, bu mekruhtur. Bunun için baş eğmenin de dinimize göre derin anlamlarını bilerek burda da dikkat etmeliyiz.

3) Sözlerde İrtidad:

İrtidada sebep olan sözler çoktur.

Günümüzde bu sözler o kadar yaygın hale gelmiştir ki o sözleri düşünmek dahi tüylerimizi ürpertir. Bunların hepsini burada sıralamak mümkün değildir. Ancak bir kısmına işaret edeceğiz:

Bir müslümana 'yahudi' veya 'hıristiyan' diye hitab etmek. Ya da müslüman'a 'dinsiz', 'imansız' demek.

Allah'ın isimleriyle alay etmek. Ya da cennet, sevap veya cehennem ve ceza vaadleriyle alay etmek.

'Allah, bana şunu emretmiş olsaydı yapmazdım.' yahut; 'Allah, bana cenneti verse, ona girmem' diyerek alay etmek ve Allah'ın emirlerine karşı olduğunu açığa vurmak. Ya da; 'Bu fakir ve hasta halime rağmen namazı terketmemden dolayı Allah bana ceza verecek olsa, bana zulmetmiş olur' demek.

Peygamberler, melekler ve bütün müslümanlar, gelip 'Şu şey, şöyledir, diyecek olsalar, yine inanmam'demek.

Alay ederek ve Sünnet'i küçümseyerek, 'Bu iş Sünnet'te olsa onu yapmam'demek.

Allah'tan veya meleklerden veya Kur'an'dan veya şeriatten yahut da İslam'dan beri olduğunu söylemek.

Şeriatın hükümlerine rıza göstermediğini söylemek yahut alay ederek 'Ben böyle bir hüküm tanımıyorum.' demek.

'Namaz kıldığımdan beri hayır görmedim' yahut, 'Namaz, bana bugüne kadar hiç bir yarar getirmedi.'demek...

Netice olarak, yukarıdaki söz ve fiiller kasıtlı yapıldığı ve dini esaslarla alay etme ve onları küçümseme kasdıyla yapıldığı takdirde irtidat olup, kişiyi küfre götürür. Değilse, irtidat olmaz ama, mü'min bütün bunlardan sakınmalıdır. Kendisinden irtidat vaki' olan kimse, kelime-i şehadeti tekrarlamalı, irtidada sebep olan hususu hemen terketmeli, kendisinden sadır olan o duruma pişmanlık duyarak, bir daha benzeri bir durumla karşılaşmamaya azmetmeli ve o müddet içerisinde kaçırmış olduğu dini görevlerini yerine

getirerek İslam'a dönmelidir. Tevbe etmediği taktirde, ondan tevbe etmesini istemek gerekir. Ya tekrar İslam'ı kabul eder yahud öldürülür. İrtidad etmekle orucu, teyemmümü ve nikahı batıl olur. İddet içerisinde İslam'a dönecek olursa nikahı geri döner. Bu durumda iken, nikahını kıymak sahih olmayıp, kestiği hayvanın eti yenmez. Ne kendisi varis olur ve ne de ardından bıraktığı mala mirasçı olunur. Üzerinde cenazı namazı kılınmaz, yıkanıp kefenlenmez. Müslümanların mezarlığına defnedilmez. Cenazesi, yırtıcı hayvanların veya köpeklerin önüne atılır. Riddet üzere öldüğü takdirde, malı müslümanlar için fey'dir.

Allah'tan böyle bir duruma düşmemek ve müslüman olarak ölmek için son derece dikkatli olup, İmanımızı salih ameller ile takviye edelim.

Namazı Terkedenin Cezası

Namazı terkedenler iki çeşittir:

Biri, namazın farz olduğuna inanmayarak namazı terkedendir. Hükmü mürted hükmüdür.

İkincisi ise farziyetine inandığı halde tembelliğinden ötürü namaz kılmayandır.

Bunun da hükmü, tevbe edip namaza başlasa hakkında bir işlem görülmez. Namaz kılmamaya devam ederse öldürülür, (Teçhiz ve tekfin) hükmü müslümanlarınki gibi yapılır.

Namaz, müslümanın en belirgin alametidir.

Namazı eksik kılan ve terkedenlerin şiddetle cezaya çarpılacaklarını Allah Teala şu ayetlerde bildirmiştir:

"Bunların ardından bozuk bir nesil geldi. Namazı bıraktılar, şehvetlerine uydular. Onlar da azgınlıklarının cezasını bulacaklardır." (Meryem: 19/59)

Namaz, hidayete sevkeden büyük amellerdendir.

İbrahim (aleyhisselam) kendisini ve zürriyetini namaz kılanlardan yapması için rabbine şöyle dua etmişti:

"Rabbim beni de çocuklarımı da namaz kılanlardan eyle. Rabbim duamızı kabul buyur." (İbrahim: 14/40)

"Vay haline o namaz kılanların ki namazlarında gaflet içindeler." (Maun: 107/4-5)

Namazı Terketmenin Hükmü

Namazı inkar ederek terketmek müslümanların icmai ile küfürdür ve İslam dininden çıkmaktır.

Namazın farz olduğuna inanmakla beraber, tembellik ve meşguliyet sebebi ile terkedene gelince; bunlar bir özür sayılmaz çünkü hadisler bu kimsenin de küfre girmiş olduğunu açıklamışlardır.

Namaz kılmayan kişinin küfre girdiğini açıklayan hadisler şunlardır:

1. Cabir(r.a)'den rivayeten, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kişi ile küfür arasında, namazı terketmek vardır." [16]

2. Büreyde (r.a.)'dan rivayeten, (s.a.v.):

"Bizimle kafirler arasındaki ahd namazdır. Kim namazı terkederse kafir olmuştur." [17] buyurmuştur.

3. Abdullah bin Amr bin As'dan rivayelen, Resulullah sallalahu aleyhi ve sellem bir gün namazdan bahsederken şöyle buyurmuştur:

"Namaza devam eden kimse için kıyamet gününde namaz bir nur, bir delil ve bir kurtuluştur. Namaza devam etmeyen kimseler için namaz bir delil ve kurtuluş değildir. Ve o kimse kıyamet gününde Karun, Fi'ravn, Haman ve Ubeyy bin Halef ile beraber olacaktır." [18]

Namazı terkedenin ahirette küfür önderleriyle beraber olması, o kimsenin kâfir olduğunu gösterir.

İbn Kayyım şöyle demiştir:

"Namazı terkedeni ya malı, ya reisliği, ya memuriyet görevi, ya da ticareti engeller. Malı, namazını kılmaktan

engelleyenler Haman'la beraber, ticareti engelleyenler Ubeyy bin Halef ile beraberdirler."

---

[1] Ebu Davud, 4465, Tirmizi, 145.
[2] Beyhaki.
[3] Buhari, 2615.
[4] Müslim, 1706.
[5] Buhari, 6407, Müslim, 1684.
[6] Muğnil Muhtac, 4/177.
[7] En-Nihaye, 3/60.
[8] El-Ümm, İmam Şafii, 6/137; Muğnil Muhtac, 4/178.
[9] El-Müsned, İmam Ahmed, 3/487.
[10] Ehu Davud, 3570.
[11] Müsned İmam Ahmed, 1/87.
[12] Buhari, 2854.
[13] Buhari, 6484, Müslim 1676.
[14] Darekutni, 3/118.
[15] El Muvatta'-İmam Malik, 2/737.
[16] Müslim, 82.
[17] Ebu Davud, 4678; Tirmizi, 2621.
[18] Taberani ve İbni Hibban rivayet etmişlerdir.

HADLER (CEZALAR)
LİVATA

Kadıda Bulunması Gereken Şartlar

Bir kadı (hakim)'da on beş şart aranır. Bu şartlar sırasıyla şunlardır:

1. Müslüman olmak.
2. Baliğ olmak.
3. Akıllı olmak.
4. Hür olmak.
5. Erkek olmak.
6. Adil olmak (adaletli olmak).
7. Kur'an-ı Kerim ve Hadis ilmini iyi bilmek.
8. İcma' ilmini iyi bilmek.
9. Fıkhi konulardaki ihtilaf noktalarını iyi bilmek.
10. İçtihat yollarını iyi bilmek
11. Arapça lügatını iyi bilmek.
12. Allah kitabının tefsirini bilmek.
13. İşitir olmak (sağır olmamak).
14. Görür olmak (a'ma olmamak).
15. Okur-yazar olmak ve uyanık olmak (gafil olmamak).

KAZA VE YARGI

Kaza lugatta hüküm manasına gelir.

Kazanın şeriattaki manası ise iki veya daha fazla kişi arasındaki anlaşmazlığı ve ihtilafı Allahın hükmü ile kaldırmaktır.

Kazanın meşru oluşuna hükm eden bir çok ayeti kerime vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

"Allah size halk arasında hükm ettiğiniz zaman adaletle hükmetmeyi emrediyor." (Nisa: 4/58)

"Onların insanlar arasında Allahın sana öğrettiğile hükmedesin diye hak olarak indirdik. Sakın (ey Muhammedi) hainler için müdafaacı olma." (Nisa: 4/105)

Hakimlik görevini üstlenecek kişide bulunması gerekli olan şartlar:

Müslüman olması için Allahu Teala şöyle buyurur:

"Allah elbette kafirler için müminlerin aleyhine bir yol kılmayacaktır." (Nisa: 4/141)

Hakimin akıllı, baliğ ve hür olması geçen konulada ifade edildiği gibi mükellefliğin şartlarındandır.

Hakimin erkek olması gerekir.

Ebu Bekir (r.a.)'dan rivayete göre peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İdareci olarak başlarına bir kadını geçiren hiç bir topluluk felah bulamaz." [1]

Hakim olan kişide adalet, Kuranı Kerim'in hükümlerini bilme, alimlerin ittifak ve ihtilaf ettiği konulan bilme içtihad yollarını, arap dilinin kaidelerini bilmek te gerekir. Çünkü bütün fıkhi ve ilmi konuların özü Kuranı Kerim ve Hazreti Muhammed'in hadislerindedir. Bunların hepsi de arapçadır.

Hakimin Kuranı Kerimin tefsir ilmini de bilmesi gerekir.

Bureyde bin Hasib (r.a.)'dan rivayete göre Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Kadılar üçtür. Bunlardan biri cennette ikisi cehennemdedir. Cennette olan kadı hakkı bilen ve onunla

hükmedendir. Hakkı bilen ve hükmünde zulm eden kadı ateştedir. Cahillikle insanlara hükmeden de ateştedir." [2]

Amr bin As' tan rivayeten peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Hakim hükmünde isabet ederse iki ecir, hata ederse bir ecir alır." [3]

İmam Nevevi şöyle diyor:

Alimler bu hadisin içtihad derecesine varmış bir kadı hakkında olduğu hususunda icma etmişler. Bu nedenle alim olmayan bir kişinin hüküm vermesi helal değildir Çünkü haklıyı haksız, haksızı haklı çıkarabilir. Şeri aslından kaynaklanmayan hükümlerde her an yanlış hüküm çıkması muhtemeldir.

Hakim olan kişinin sağır olmaması ve kör olmaması da gereklidir. Çünkü sağır olması halinde hasımların ikrar ve inkârlarını, kör olması halinde de birbirinden ayırt edilmeleri güç olur.

Hakimin okur-yazar olması, yazmasında bir sorun varsa hakimin yanında güvenilir bir katibin bulunması şarttır.

---

[1] Buhari, 4163.

[2] Ebu Davud, 3573.

[3] Buhari, 6919; Müslim, 1716.

Kadıda Bulunması Sünnet Olan Özellikler

Bir Kadı (hakim)'da aşağıdaki özelliklerin bulunması sünneltir:

1- Şehirin veya yerleşim yerinin ortasında veya herkese açık bir yerde bulunması.

2- Mahkeme kapısına bekçi bırakmaması.

3- Hüküm için camide yer almaması.

4- Davacı ile davalıyı aşağıdaki 3 şeyde eşit tutması.

a) Onlara yer ayırma durumunda.

b) Onlarla konuşmada

c) Onları dinlemede.

Kadı bu iki hasımdan hediye almamalıdır.

Kadılık (hakimlik) görevini yürüten kişinin şehrin ortasında halkın bildiği bir yerde ikamet etmelidir. Bu şekilde yerli ve yabancı halk rahatlıkla hakime müracaat edebilir.

Hakimin mahkeme kapısına bekçi veya insanları menedecek bir engel konulmamalıdır.

Hazreti peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Allah bir kimseyi müslümanların üzerine vali kılar vali de onların ihtiyaçları zaruretleri ve fakirliklerinin önüne perde çeker ise Allahu Teala kıyamet günü o valinin ihtiyacı, zarureti ve fakirliği önüne perde çeker." [1]

Ancak kapının önüne izdiham veya münafıklardan gelebilecek tehlikeler için bekçi konulabilir.

Kadı mescidde hüküm vermemelidir. Çünkü mescitler Allah evidir. Orda bağırıp çağırma olabilir. Ayrıca mescide ehil olmayan hayızlı kadınlar, deliler ve kafirlerin girmemesi için bu hüküm konulmuş olabilir.

Kadı hasımlar arasında eşit davranarak oturmalarında, onlara söz hakkı vermede ve onları dinlemede adaletli davranmalıdır.

Ümmü Seleme'den rivayeten peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kim halk arasında hüküm vermekle görevlendirilirse işaretiyle, mülahazasıyla ve oturmalarıyla onlara eşit

davranmalıdır. Birine bağırmadığı şekilde diğerine bağırmasın," [2]

Kadı olayların ve anlaşmazlıkların halledelmesi için kendisine verilen hediyeleri kabul etmemelidir.

Ebu Humeyd es-saidi şöyle rivayet ediyor: Resulullah Abdullah bin Lutbiye el Ezdi isminde birini zekat toplama memuru olarak tayin etmişti. Bu memur işini bitirdiği zaman Resulullah'a geldi ve şöyle dedi:

-Ey Allanın resulü, şu zekat malıdır, bu da bana hediye edilmiştir.

Bunun üzerine Resullullah:

"Sen babanın ve ananın evinde otursaydın sana hediye verilir miydi verilmez miydi?" Daha sonra zevalden sonraki bir namazın ardından ayağa kalktı. Kelime-i şehadet getirdi Allah'ı layık olduğu vasıflarla sena etti, sonra

"Sözüm bundan sonra şudur" deyip şu hutbeyi irad etti:

"Bu memurun hali nedir. Ben onu bir işe memur tayin ettim, sonra bana gelip hesap verirken şu sizindir, bu da bana hediye edeldi.' diyor. O babasının ve anasının evinde otursaydı ona hediye verilir miydi verilmez miydi. Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allaha yemin ederim ki herhangi biriniz millet malından hainlik yapıp haksız bir şey alırsa muhakkak kıyamet gününde o çaldığı malı boynu üzerinde taşıyarak getirecektir. Öyle bir halde ki çaldığı şey bir deve ise deveyi iniltisi olduğu halde bunların her birini boynunda taşıyarak getirecektir. Ben emrolunduğum şeyi size tebliğ ettim." Hadisi rivayet eden Ebu Humeyd şöyle devam etti: "Bundan sonra Resulullah elini koltukaltı beyazlığı görünecek şekilde yukarı kaldırdı." [3]

Sevban şöyle rivayet eder: "Resulullah rüşvet verene de alana da aralarında elçilik yapana da lanet etmiştir." [4]

---

[1] Ebu Davud, 2948.

[2] Darekutni, 4/205.
[3] Buhari, 6260; Müslim, 1832.
[4] İmam Ahmed, 5/279.

Kadı'nın Hüküm Vermekten Sakınması Gereken Haller

Kadı (hakim) şu 10 durumda hüküm vermekten sakınır:

1. Hiddetlendiği zaman.
2. Karnı acıktığı zaman.
3. Susamış vaziyette olduğu zaman.
4. Cinsel arzusu arttığı zaman.
5. Mahzunlu ve sıkıntılı durumlarda.
6. Aşırı sevinme halinde.
7. Hastalık halinde.
8. Büyük veya küçük abdestte sıkıştığı durumlarda.
9. Uyuklama halinde.
10. Aşırı soğukluk veya aşırı sıcaklık hallerinde.

Hüküm (Karar Vermek)

Kadı yukarıdaki on durumda hüküm vermekten uzak durur. Ayrıca ahlakı çirkinleştiren ve düşünmeyi zedeleyen her durumda da hüküm vermek mekruhtur. Ama verilen hükümler yine de geçerlidir.

Hakim (Kadı)'in kendisi ortağı, ana baba ve dedeleri, çocuk ve torunların lehine hüküm vermesi caiz değildir, verdiği bu kararlarda geçersizdir, ancak bu hallerde aleyhte hüküm verirse geçerli ve caiz sayılır.

Hakimin kendi düşmanı aleyhine vereceği hüküm de caiz değildir, fakat düşmanın lehine olsa caizdir.

Hakimin vereceği hükümler haramı hellaştırmaz. Hakimin hükmü ancak yargı itibirayla geçerlidir bu nedenle vereceği hükümler ayet ve hadis ışığındadır.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ben ancak bir beşerim. Siz de davalarınızı bana getiriyorsunuz, olur ki biriniz delil getirmekte diğerinden daha da usta olabilir (davasını dahada savunabilir). Ben ise işittiğim söze ve ifadeye göre hüküm veririm. Şu halde bir kimseye kendisine ait olmadığı halde bir kardeşinin hakkını alıp verirsen o bilsin ki kendisine cehennemden bîr parça ayırıyorum demektir" [1]

Hakimin vereceği hükmün sonuçları:

1. Haksız bir iddiada bulunan bir kimse görünürde delillere göre hakim kendisine hakkı verirse de günahkar olur. Bu yolla hak ettiği haramdır, ona helal olamaz.

2. Haksız bir yolla herhangi bir şeyin kendisine ait olduğunu ispatlar ve hakimde lehte hüküm verirse asıl olarak o şey yine ona helal olmaz. Hakimin hükmü günahı kaldırmaz, haramı helal etmez. Çünkü hakim ifadelere göre hüküm verir.

3. Hakimin hükmü gerçek manada Allah katında her ne kadar haramı helal kılmıyorsada bütün gücünü sarfederek hüküm vermekte hata ederse günahkar olmaz, üstelik Allah

katında yine de bir sevap alır. Nitekim bunun hükümleri geçti.

---

[1] Buhari, 6748; Müslim, 1713

Kadı'nın Dikkat Etmesi Gereken Bazı Önemli Hususlar

-İddia tamamlanmadan önce davalı hiçbir şekilde soruşturmaya çekilmez

-Davacıdan teklif gelmedikçe kadı davalıya yemin ettirmez.

-Kadı, hasımlardan herhangi birisine delilleri telkin etmez. Anlamaları için herhangi bir söz söylemez.

-Şahitlik şartlarına haiz olmayanın şahitliğini kabul etmez.

Kadı ancak adil olan kişilerin şahitliğini kabul eder. Düşmanın düşmanı aleyhine ve babanın çocuğu, çocuğun da babası lehine vereceği şahitliği kabul etmez.

Kadı aşağıdaki kişilerin de şahitliklerini kabul etmez:

- Adil olmayan kişinin vereceği şahitlik.
- Düşmanın düşman aleyhine vereceği şahitlik.
- Babanın çocuğu lehine vereceği şahitlik.
- Çocuğun babası lehine vereceği şahitlik.
- Bir kadının vereceği hüküm, daha önce hüküm vermiş bir kadı'nın hükmünü değiştirmez. Ancak iki makul şahit ile dava yeniden açılırsa o zaman hüküm değişebilir.

Kadı'nın, şer'i hükümlerde şehrin dışında bulunan başka bir kadıya mektup göndermesi kabul edilmez.

Kasım (Taksimatçı)

Taksimat yapacak kişide şu yedi şartın bulunması gerekir:

1. Müslüman olmak.
2. Baliğ olmak (ergenlik çağına girmiş olmak).
3. Akıllı olmak.
4. Hür olmak.
5. Erkek olmak.
6. Adaletli olmak.
7. Hesaplama bilgisine iyice sahip olmak.

İki kişi kendi aralarında bir kişiyi taksimatçı yapmak için anlaşırlarsa, o şahısta yukarıda saydığımız şartlar aranmaz. Şayet taksimat işine kıymetlendirme giriyorsa, en az iki taksimatçının bulunması gerekir.

Ortaklardan biri diğer ortağını zararsız bir taksimata davet ediyorsa o ortağın bu davete icabet etmesi gerekir.

Kasım; payların birbirinden ayrılması ve taksimatı için hakimin görevlendirdiği kişidir.

Buna ayrıca taksimatçı da denilebilir.

Taksimin meşru oluşunu şu ayeti kerime bildirir:

"Taksimde akraba, yetim ve fakirler hazır bulunurlarsa terekeden onlara da bir şeyler verin ve onlara güzel söz söyleyin " (Nisa:4/8)

Cabir şöyle rivayet eder:

"Hazreti peygamber taksim olunmayan her ortaklıkta akarda ve bahçede şuf ’a olduğuna hükmetti."[1]

Taksim yapacak kişide bulunması gereken şartlar metinde açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Yukarıdaki ilk altı şartın taksim yapacak kişide bulunmasının nedeni taksim yapacak kişinin bu işin ehli olmasıdır ki ancak bu altı şartın bulunmasıyla olabilir.

Hesap ve ölçüyü bilmesi de taksim edilecek malın cinsine göre gerekli olan aletlerin bulunmasıdır. Nasıl ki bir

kadı şeriatın hükümlerini bilmesi gerekiyorsa taksimatçını da hesap ilimini bilmesi gerekir.

Ayrıca taksimatçının taksim edeceği malın kıymetini de bilmesi gerekir.

Taksimde her hak sahibinin hakkını gözeterek taksim etmek gerekir.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"İslamda ne zarar vermek ne de zarara uğramak vardır." [2]

---

[1] Buhari, 2138, Müslim , 1608.

[2] İbm Mace, 2340.

Dava Ve Deliller

Davacı ile beraber delili varsa hakim, davacıyı dinler ve ona göre hüküm verir. Davacının elinde bir delili yoksa o zaman, davalı yemin eder.

Davalı yemin etmezse davacıya yemini iade eder. Eğer davacı kendisine iade edilen yeminle yemin ederse, o zaman davacının hakkı tahakkuk etmiş olur. Herhangi bir mal davacı veya davalıdan birinin elinde bulunsa ve bul mal dava konusu olsa, sözkonusu mal kimin elinde bulunuyorsa onun sözü, yeminiyle beraber muteberdir. Eğer mal iki kişinin elinde bulunuyorsa, o zaman ikisi de yemin ederek mal aralarında bölüştürülür.

Bir kimse kendi fiiliyle ilgili herhangi bir şey için yemin ederse kesin bir şekilde yemin etmelidir. Bir kimse başkasının fiiliyle ilgili yemin eder ve bir delil de bulundurursa kesin bir şekilde yemin eder. Bilmediği herhangi bir şey için 'bilmiyorum' diye ifadede bulunup yemin eder.

Dava lugatta, istek ve temenni manasını ifade eder.

Istılahta ise, birinin hakkının diğer bir kimsede olduğunu iddia etmektir. Her davacının davasına 'Evet / Hayır' denilmez.

Dava, bir kimsenin biri üzerinde hakkının bulunduğuna dair hakime haber vermesidir. Bu şekilde davada bulunmak, dava açmak, hakkını aramak meşrudur.

Davanın açılabileceği Kuran'ı Kerim ve hadisi şerifle sabittir. Allahu Teala Kuranı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Aralarında hüküm vermek üzere Allaha ve peygamberine çağrıldığınız zaman hemen onlardan, bir grup yüz çevirirler." (Nur: 24/48) Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"İnsanların her davası kabul edilseydi, birtakım insanlar bir çok kimselerin kan ve mallarında hak iddia ederlerdi. Fakat bunu önlemek için davalıya yemin hakkı vardır." [1]

Şahit davacıya yemin davalıya aittir. Davalarda şahitlerin getirilmesi davacıya aittir. Yemin ise davayı inkar eden davalıya düşer. Davacının şahitleri olursa hak ona verilir. Bu durumda davacıdan yemin talebinde bulunulmaz. Eğer davacının şahitleri yoksa o zaman davalıya yemin düşer. Yemin ederse davacı davayı kazanır. Nitekim peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Şahit davacıya, yemin de münkire (davalıya) aittir." [2] Başka bir hadiste peygamberimiz kendisine gelen bir davacıya, "Şahidin var mı?" diye sorunca, davacı, hayır, demiş. Bunun üzerine peygamberimiz:

"Davalıya yemin vardır" diye buyurmuştur. [3] Eğer davalı yemin etmekten kaçınırsa o zaman yemin davacıya düşer. Yemin ederse hak kazanır. Nitekim İbni Ömer (r.a) şöyle demiştir: "Rasulullah yemini hakkı talep eden (davacıya) döndürmüştür. [4] Ancak hakim her iki larafada açık açık telkinlerde bulunarak davalıya, 'yeminden kaçınırsan davacı yemin eder ve senden hakkı alır', der veya davacıya 'Red yemininden çekinirsen hakkın düşer,' diye uyanlarda bulunur.

İki kişiden her biri bir hakkın kendine ait olduğunu iddia eder ve hiç birinin delili veya şahidi olmadığı halde bu mal benimdir derlerse o zaman mal kimin elinde bulunuyorsa yeminiyle birlikte sözü geçerlidir. Çünkü malın onun elinde bulunması ona ait olduğu için bir delil teşkil eder. Mal ikisininde elinde bulunuyorsa ve hiç birinin de diğerine kıyasla delili yoksa ikiside yemin eder ve o mala ortak olurlar. Bu konuda Ebu Musa El-Eşari (r.a) şöyle demiştir: "İki adamdan her biri bir deve veya bir başka hayvanın Peygamberin huzurunda iddia ettiler. Hiç birinin delili olmadığı halde kendisine ait olduğunu söylediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) o hayvanın ikisine ait olduğunu hükmetti. [5]

[1] Buhari, 4277; Müslim, 1711.
[2] Tirmizi, 1341; Beyhaki, 8/123.
[3] Müslim, 1308.
[4] El Hakim, 4/100.
[5] Ebu Davud, 3613.

Şahitlikler

Şahitte bulunması gereken şartlar beş tanedir:
1. Müslüman olmak.
2. Baliğ olmak (ergenlik çağında olmak).
3. Akıllı olmak.
4. Hür olmak.
5. Adil olmak (adaletli olmak).

Adil Olmanın Şartları

Adil olmanın beş şartı vardır:

1. Büyük günahlardan sakınmak.

2. Küçük günahları sürekli işlememek.

3. Ahlakça olgun olmak.

4. Hiddet anında kendine hakim olmak.

5. Mürüvvetli olmak (haysiyyet ve onur sahibi olmak).

Şahitlik, özel bir sözle herhangi bir şeye tanık oluduğunu bildirmektir. Kuran-ı Kerim sünnet ve icma' şahitliğin meşru oluşunu bildirmiştir. Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Erkeklerinizden iki kişiyi şahit tutun" (Bakara: 2/282)

Başka bir Ayeti Kerimede yüce Allah,

"Şahitliği gizlemeyin, onu kim gizlerse şüphesiz günah işlemiş olur." (Bakara: 2/283)

Eş'as bin Kays. (r.a) demiştir ki, 'benimle bir adam arasında bir kuyu davası oldu. Davamızı Resulullah (s.a.v.)'ye götürünce şöyle buyurdu:

"İki şahit getir veya davalı yemin eder."

İcma'dan delil, şahitliğin meşruiyeti hususunda görüş birliği mevcuttur. Hiç bir alim bu konuda muhalefet etmemiştir.

Şahitlikte bulunması gereken şartlardan müslüman olmanın delili, yukarıdaki birinci ayeti kerimedir.

Akıllı, baliğ ve hür olmak için de mükellefliğin esasları bölümünde açıklandı.

Adil olmak ise şu ayeti kerimeye göre gereklidir.

"İçinizden iki adil kimseyi şahit tutun" (Talak: 65/2)

Şahitlik bir velayet ve hüküm olduğu içn kafirin mümin üzerine hükmü geçerli değildir.

Kölenin şahitliği de geçerli olmaz, çünkü köle velayet sahibi değildir.

Adil olmak için gerekli şartlar şunlardır:

Büyük günahları işlemek dinde gevşeklik olduğuna delalet eder, bu nedenle içki içen, faiz muamelesinde bulunan iffetli kadınlara zina iftirası atan, fuhuş işleriyle

uğraşan ve buna benzer büyük günahlar işleyen kimsenin adilliği gider ve şahitliği kabul olunmaz.

Allahu Teala Kuranı Kerim'de şöyle buyurur:

"Onların şehadetlerini ebediyyen kabul etmeyin, onlar fasık kimselerdir." (Nur, 24/4)

Küçük günahlara sürekli devam etmekte şahitlik hakkını kaldırır. Bu nedenle şahitlik konusunda çok duyarlı olmak lazım. Şahitlik gerekecek konularda adil, olgun, temiz ahlaklı ve mürüvet sahibi kimseleri seçmek yerinde olacak bir karardır.

HAKLAR VE ÇEŞİTLERİ

Haklar, Allah hakkı ve kul hakkı olmak üzere ikiye ayrılır:

1) Kul hakkı:

Kul hakkı kendi aralarında 3'e ayrılır.

a) Neseb ile ilgili konular.

Mal konusu olmayan durumlardır ki burda en az iki erkeğin vereceği şahitlik geçerlidir.

b) Mal ile ilgili haklar.

Burda iki erkek şahit veya 1 erkek, 2 kadın şahit yahut yeminiyle birlikte bir erkek şahit geçerlidir.

c) Erkeklerin bilmeyip ancak kadınların bildiği doğum gibi konular. Bu konularda bir erkek ve iki kadın şahit, ya da dört kadının şahitliği geçerlidir.

a) Kul haklarından talak, vasiyet ve benzeri meseleler bu şıkka girer. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler herhangi birinize ölüm geldiği zaman vasiyet anında aranızda sizden iki adil kimseyi şahitlik için tutun." (Maide: 5/106)

Talak konusu için de yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"... sonra iddetlerinin sonuna yaklaştıkları zaman onları güzellikle tutun veya güzellikle onlardan ayrılın.

içinizden iki adil kimseyi şahit tutun." (Talak: 65/2)

Nikah konusunda da peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Nikah ancak veli ve iki adil şahitle olur." [1]

b) Mal ile ilgili haklar alış veriş, icare, rehn ve benzeri konular bu bölüme girer.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Erkeklerinizden iki kişiyi şahit tutun. Eğer iki erkek bulunamazsa şahitliklerine razı olacağınız bir erkek ile iki kadın şahit olabilir. Kadınlardan biri unutursa diğeri ona hatırlatır, şahitler çağrıldıklarında (şahitlikten) çekinmesinler." (Bakara: 2/282)

İbni Abbas'tan rivayete göre Hz. Peygamber yeminiyle beraber bir şahit için hüküm verdi. [2]

c) Erkeklerin bilmeyip sadece kadınların bildiği doğum gibi konularda bir erkekle birlikte iki kadın şahit ya da dört kadının şahitliği için İbni Ebi Şeybe'nin ez-Zuhri'den rivayet ettiği şu görüştür:

Sünnet, kadınlardan başkasının muttali olmadığı, doğum ve benzeri konulardan kadınların şehadetinden başka bir kimsenin şehadetinin kabul edilmeyeceği şeklinde cari olmuştur. [3]

2) Allah hakkı:

Bu haklarda kadınların şahitliği kabul edilmez. Bunlar üç tanedir.

a) Zina. Zina'da 4 şahitten aşağı kabul edilmez.

b) Zina dışındaki diğer had konulan. 2 erkek şahit lazımdır.

c) Ramazan ayı başındaki rü'yet-i hilal konusunda. Bunun için bir şahit kâfidir.

Allah Hakki

Allah hakkı olan konularda kadınların şahitliği geçerli değildir. Çünkü kadınlar genellikle şüpheden, unutkanlıktan ve hatadan hali olamazlar, halbuki bu haklar konusunda çok ihtiyatlı davranmak gerekir. Gecen konularda belirtildiği gibi kadınların şahitliklerinin geçerli olduğu meseleler genellikle erkeklerin muttali olamadığı, doğum ve emzirme gibi kadınlarla ilgili meselelerdir.

İmam Zühri şöyle diyor:

"Sünnet olan kadının şehadetinin cezalarda kabul edilmeyeeği şeklindedir." [4]

Kadınların şahitliklerinin kabul edilmeyeceği Allah hakları metinde ifade edildiği gibi üç çeşittir.

a) En az dört şahitle sabit olan haklar. Buna delil olarak Allahu Teala şöyle buyurmuştur: "Namuslu kadınları (zina ile)

itham ettikleri halde dört şahit getiremeyen kimselere (iftira cezası olarak) seksen değnek vurun." (Nur: 24/4)

Burda görüldüğü gibi zina konularında ancak dört şahitle sabitliği ge-rekmektedir.

İfk (Hazreti Aişe'ye yapılan zina iftirası) hadisesi hususunda Allahu Teala şöyle buyurmaktadır:

"0 (iftirayı ata)nlar bu sözlerine karşı dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Madem şahitleri getiremediler o halde onlar Allah nezdinde yalancıların ta kendileridir." (Nıii: 24/13)

Bu ayetlerin tümü zinanın sabit olması için dört şahidi zorunlu kılar.

b) En az iki şahitle sabit olan haklar.

Bunlar da zina dışındaki had konularıdır. Hırsızlık olayları, içki içme, adam öldürme, yol kesme ve irtidat olayları gibi konular için iki şahit yeterlidir.

Bunların delili de şu ayeti kerimedir:

"Erkeklerinizden iki kişiyi şahit tutun." (Bakara 2/282)

c) Bir kişinin şahitliğiyle sabit olan haklar.

Bunların başında Ramazan ayı hilalini görmek gelir. îbni Ömer (r.a.) şöyle rivayet eder:

"Halk hilali görmek için bakıyordu. Ben Resulullah'a hilali gördüğümü haber verdim. Hazreti peygamber oruç tuttu ve halka da oruç tutmalarını emretti." [5]

Burda ihtiyat nedeniyle bir kişinin şahitliği yeterlidir.

A'manın Şahitliği

A'mamn şahitliği beş hususta geçerlidir:

1. Ölüm hususunda.

2. Neseb hususunda.

3. Mülkiye konulan hususunda,.

4. Hal terce melerinde.

5. A'rna olmadan önce şahit olduğu durumlarda. Kulak duyumu, tarifler veya nesebi konularda hafızasına işlemiş durumlarda şahitlik edebilir.

Bir kimsenin kendine bir menfaat çekmek veya kendinden bir zararı gidermek için vereceği şahitlik kabul edilmez.

A'manın (Gözü Görmeyenin) Şahitliği

Gözleri görmeyen kişinin şahitliği ölüm hususunda, neseb hususunda ve mülki konularda geçerlidir.

Gözleri görmeyen kişinin şahitliği tercüme konularında da geçerlidir. Çünkü burda beyan ve telafuz söz konusu olmaktadır ki körlük buna engel değildir, görmeye gerek yoktur. Â'ma olmadan önceki bütün konularda şahitliği mu'teberdir.

İkrar, talak ve benzeri tüm hususlarda a'mamn kulağına bir sır gibi söylenen tüm sözler için şahitlik muteberdir.

Şahitliğiyle kendi nefsine bir menfaat sağlamak sebebiyle şahitlik geçerli olmaz. Aynı şekilde kişinin kendi nefsinden bir zararı defetmek için yaptığı şahitlik te kabul olunmaz.

---

[1] Muğnil Muhtaç, 3/155.

[2] Müslim, 1712; El-Umm, 6/156.

[3] El-İkna,2U97.

[4] El-İkna, 21296.

[5] Ebu Davud, 2342

KAZA VE YARGI
Kadıda Bulunması Gereken Şartlar
Kadıda Bulunması Sünnet Olan Özellikler
Kadı'nın Hüküm Vermekten Sakınması Gereken Haller
Hüküm (Karar Vermek)
Kadı'nın Dikkat Etmesi Gereken Bazı Önemli Hususlar
Kasım (Taksimatçı)
Dava Ve Deliller
Şahitlikler
Adil Olmanın Şartları
HAKLAR VE ÇEŞİTLERİ

İBADET

İbadet; kulluk demektir. Allah'u Teala'ya saygı ve taz'imden ibarettir.

İbadetle mü'minin imanı olgunlaşır kemâle erer ve bu durumlarıyla Allah'ın emirlerini yerine getirmiş olur. İbadet denilince sadece namaz oruç, hac ve zekat gibileri anlaşılmamalıdır. İbadetin sahası çok geniştir. Allah rızası için yapılan her iş ibadettir.

Ayrıca meşru olan bütün işlerimiz, çalışmalarımız, kazancımız evimize ve çoluk çocuğumuza iaşe temin etmemiz hepsi ibadettir. Yeter ki Allah'ı bilelim. Namaz, Oruç gibi temel ibadetlerden geri kalmayalım ve yeter ki helalden kazanalım, haramdan korunalım. Kazandıklarımız, hakettiklerimizden olduğu sürece hepsi bizim için bir ibadet sayılır.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 69.

İbadetin Çeşitleri

İbadet üç kısma ayrılır: Bedeni ibadetler, mali ibadetler ve hem bedeni hem mali olan ibadetler.

a) Bedeni İbadetler: Vücut hareketiyle yapılan ibadetlerdir. Namaz kılmak, oruç tutmak gibi ibadetler bedence yapılır.

b) Mali İbadetler: Mal ile yapılan ibadetlerdir. Zekat ve sadaka bu bölüme girer.

c) Hem Bedeni Hem Mali Olan İbadetler: Bu çeşit ibadetler ise hem mal ve hem de bedenle yapılan ibadetler-

dir. Mesela Hacca gitmek.

Bedeni ibadetler için vekil tutulmaz bizzat şahsın kendisi yapmalıdır.

Mali ve hem mali, hem de bedenen yapılan ibadetler için gerekirse vekil tutulabilir. İbadet konularını detaylı öğrenmek için kitabın İbadet bölümüne bakılması gerekir.

Bu bölüm burda böylece son buldu. Bundan sonra kitabın asli bölümlerine geçelim.

Allah, çalışmalarımızı kendi rızasına çevirsin ve başarılı kılsın.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 69.

İBADET
İbadetin Çeşitleri

İMAN

1) İMAN (KAVRAM OLARAK)

A. Manası

Lügat manası, inanmak tasdik etmek demektir.

Istılahtaki (dindeki) manası, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in Allah'tan getirdiği her şeyi kalbi ile (doğrudur diye) tasdik etmek ve bu inancını dili ile de ikrar etmektir. İman konusunda 'kalp ile tasdik' en ön planda yer alır.[1]

B. İman Konusunda Bazı Önemli Hususlar

1- İman konusunda her türlü şüpheden uzak durmak gerekir.

Mesela, acaba ahiret bir gerçek midir yoksa değil midir? Hz. Muhammed (s.a.v.) gerçekten bir Peygamber midir? gibi asılsız şüpheler imanı sekteye uğratır, imanın gitmesine sebep olur.

2- İman bir bütündür.Bu bütünlük daima korunmalıdır. İnanılması gereken ve emredilenlerin hepsine birden inanmak gerekir.

Mesela, bütün peygamberleri kabul edip, "Musa Peygamber diye biri yoktur" demek, veya bütün melekleri kabul ettiği halde "Azrail diye bir melek yoktur, varlığını kabul etmiyorum" demek yine imanın gitmesine sebep olur.

3- Muteber olan iman gayba olan imandır.

Yani bir insan kendi gözüyle gördüğü, kendi kulağıyla dinlediği için değil Allah ve Resulü tarafından haber verildiği için gözüyle gördüğüne inandığından daha kesin bir inançla inanmalıdır. Çünkü göz yanılabilir, kulak yanlış duyabilir. Ama Allah ve O'nun Resulü yanlış haber vermez.[2]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 36.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 36.

2- İMANIN RÜKÜNLERİ

"Amentü billahi, ve melaiketihi ve kutubihi ve rusulihi vel yevmil ahiri, ve bil kaderi hayrihi ve şerrihi minellahi taâla vel ba'su ba'del mevti hakkun."

Türkçesi: "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere ve hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inandım."

Yukarıda sayılan altı önemli esas imanın rükünleridir Diğer bir tarifle bu altı esas imanın şartlarıdır.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 37.

3- KELİME-İ TEVHİD VE KELİME-İ ŞEHADET

Kelime-i Tevhid

"Lailahe illallah" olup "Allah'tan başka ilah yoktur" manasındadır.

Bütün hak dinlerin özü ve esası bu kelimedir. Bu kelime-i tevhidi biraz daha açıklarsak şöyle bir anlam karşımıza çıkacaktır:

Allah'tan başka ilah yoktur. Hüküm, saltanat ve tüm yetkiler O'nundur. Hayatımız, yaşantımız ve ölümümüz O'nun içindir. Hayatımız boyunca karşılaşacağımız tüm problemlerde ona müracaat etmeliyiz. Kanun koyucu, hüküm verici sadece O'dur. Burda kavram biraz daha genişliyor. Şöyle ki:

Birincisi, kalbiyle "En büyük O'dur, O'ndan başka büyüklüğe ortak olacak kimse yoktur".

İkincisi, "O'nun büyüklüğünü kabul etmekle beraber günlük yaşantımızda karşılaşacağımız tüm sosyal problemlerde ve tüm ibadetlerimizde, O'nun hükmü sürmeli, hakim olmalı. O'ndan başkasının hükmünün tanınmayacağı böylece ortaya konulmalıdır.[1]

Kelime-i Şehadet

"Eşhedu en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden âbduhu ve Resuluhu."

Manası: "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed (s.a.v.) onun kulu ve Peygamberidir".

Müslüman olanın bu Kelime-i şehadeti sık sık tazelemesi ve daha sonra bunu günlük hayatında pratiğe dökerek muhafaza etmesi lazımdır.

Günlük hayata dökülmesi şu şekilde olur:

Allah tarafından Hazreti Muhammed (s.a.v.)'e gelen Kur'an-ı Kerim'deki emirlere göre hayatı düzene sokmak, emredilenleri yerine getirmek ve menettiklerinden sakınmaktır.

Zira İslam, bir bütündür. İnanılanların hepsinin yerine getirilmesi gerekir.[2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 37.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 37-38.

4- İMAN VE AMEL

Daha önce de ifade edildiği gibi iman "Amentü" den ibarettir." Yalnız burda özellikle üzerinde durmamız gereken nokta şudur: Peygamber (s.a.v.)'in gerçek bir imanı tarifinde şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir.

"iman, kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve onu (inanılan esasları) günlük fiili hayata dökmektir." İmanın amel ile takviye edilmesi gerekir. Gerçekte iman ve amel şu iki noktada iç içedir:

1- İman ile amel arasında sıkı bir bağlantı vardır.

İman etmek amel etmeyi gerektirir. Namaz kılmak, oruç tutmak, maddi gücü elveriyorsa hacca gitmek ve zekat vermek bunların başında gelir. Daha sonra diğer salih ameller diyebileceğimiz temel kuramlar da bunu sıkıca pekiştirir.

2- İman edenin amel etme mecburiyeti vardır.

İman amel ile beraber olmayınca meyve vermeyen bir ağaca benzer.

Ayrıca nasıl ki iman etmek Allah'ın emridir. Salih amellerde de bulunmak yine Allah'ın emridir. Zira Allah'ın bütün emirleri bir yekûndur. Biri uygulanıp diğeri terkedilirse kabule şayan değildir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 38.

5- İMAN (KULLAR AÇISINDAN)

Buluğ çağına ulaşıp aklı yerinde olan insanlar, şu dört gruba ayrılır:

a) Mümin.

b) Münafık.

c) Kafir.

d) Müşrik.

Bunları biraz açıklayalım:

Mümin: İnanan insan demektir. Allah Resulü'nun haber verdiği her şeyin doğru ve gerçek olduğunu kalbiyle tasdik eden ve bu inancını diliyle de açıklayan insandır. Ancak ahirette müminlere vadedilen mükafatları alabilmesi için Allah ve Resulü'nun haber verdiği herşeye inanmak ve bu inancını pratik hayatında göstererek tam bir müslüman olmak gerekir. Zira imanın kalıcı olabilmesi için salih amellerle takviye edilmesi gerçeği buradan kaynaklanmaktadır.

Münafık: İki yüzlü davranan demektir. Aslında gerçek imanla yani imanın ön şartı olan "Kalb ile tasdik"iyle çelişkili bir halde olan kişidir.

Aslında iman etmediği halde iman etmiş gibi davranan, müslümanların yanında müslümanmış gibi göründüğü halde kalbinde küfür ve inkâr bulunan kimsedir.

Kâfir: İnkâr eden demektir. Resulullah (s.a.v.) Efendimizin Allah'tan getirerek haber verdiği gerçekleri kabul etmeyen, inkâr eden demektir.

Allah'tan gelen emirlerin bir kısmını kabul edip başka bir kısmını velevki bir harf da olsa, Allah'ın bir hükmü veya bir emrini kabul etmeyen de kâfir sayılmaktadır.

Kafir ile münafık arasındaki fark şudur;

Kâfir açıkça inkar ettiği halde, münafık şeklen inanır gibi görünüp küfrünü içine gizleyen kişidir.

Müşrik: Ortak kabul eden anlamındadır. Buradaki manası Allahu Teâla'nın birliğini kabul etmeyen, Allah'tan

başka varlıkları ilah olarak kabul eden "Putperest" dediğimiz Allah'a ortak koşan kişilerdir.

Bir insanın işleyebileceği en büyük günahlardan en başta geleni budur. Müşrik olduğu halde ölen kimsenin affedilmesi mümkün değildir.

Allah Kur’an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Allah kendine şirk koşulmasını kendinden başka bir Varlığın ilah (tanrı) olarak kabul edilmesini bağışlamaz. Bunun haricinde olan günahları dilediği kimse için bağışlar." (Nisa: 4/116)[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 38-39.

İMANIN ESASLARI

1-ALLAHA İMAN

Allah'a iman, şu hususları kapsar:

a- Allah'ın varlığını kabul etmek:

Gözümüzle gördüklerimizin bir yaratıcısının bulunması gerekmez mi? işte O, hiç yoktan var eden Allah-u Teala'dır. Varolan bu her şeyi, yeri, gökleri ve bütün kâinatı yaratan O'dur.

b- Allah-u Teala'nın birliği:

Bütün varlıkların mükemmel bir düzeni vardır. Güneşin, ayın, yıldızların, mevsimlerin ve nebatın bir seyir ve tam bir intizam içinde oluşunda derin bir hikmet vardır. Allah birdir. Eşi ve benzeri yoktur. Bu evren Allah'ındır ve bu evrenin hayatiyetini, varlığını sürdürmesi de Allah'ın kontrolündedir. Eğer birden fazla ilah olsaydı, varlık nizamında bu düzen olmazdı.

Yüce Allah Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilah olsaydı. Yer ve göğün ikisi de harap olur giderdi." (Enbiya: 21/22)

c- Allah sevgisi:

Allah'ı sevmek O'nu daima hatırında tutmaktır. Allah'ı sevenin O'nu unutması düşünülemez. Allah'ı böylece seven kişiyi Allah da sever. Allah (c.c), kendisini hatırında tutanı ve kendisini unutmayanı sever. Kendisini unutmamak ve O'nu hatırında tutmak demek, O'nun emirlerine sıkıca bağlı olmakla olur.

Gerçek bir sevgi için şöyle bir misal verilebilir:

İnsan sevdiğinin düşmanlarını sevmez, onları dost edinmez sevdiğinin dostlarını sever ve onları da dost edinir. Bu misalin çok çok ötesinde Allah'ı sevenin, Allah'ın dostlarını dost bilmesi düşmanlarını da düşman kabul etmesi gerekir.

Allah sevgisi her çeşit sevgiden üstün olmalıdır. Bu üstünlüğün alameti de Kur'an-ı Kerim'deki bütün emirlere bağlı olmakla olur.

Bu konuda Kuran-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyurur;

"Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır, Resulüdür. İman edenlerdir; onlar ki Allah' in emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekatı verirler. (Maide: 5/55)

"Kim Allah'ı, Resulünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır. (Maide: 5/56)

Başka bir Ayet-i Kerimede Allah'a düşman olanları, bizim de onları düşman bilmemiz gerektiğini bildirerek şöyle buyurmuştur:

"Onlar birbirinin dostudurlar, içinizden onları dost tutanlar onlardandır. " (Maide:5/51)[1]

Allah'ın Sıfatları

Allah'ın sıfatları Zati ve Sûbuti olmak üzere ikiye ayrılır:

Zati sıfatlar 6 tanedir.

1- Vücut: Allah'ın var olması demektir.

2- Kıdem: Varlığının başlangıcı olmamak demektir. Allah'ü Teala çok önceden yoktu, sonradan oluşmuş gibi bir şüpheye kapılmamak lazım. Bu sebeple de onun varlığının başlangıcı diye bir şey düşünülemez.

3- Bekâ: Varlığının sonu olmaması demektir. Allah'tan başka her varlığın bir sonu olacaktır. Fakat Allah-u Teala daima var olacaktır.

4- Vahdaniyet: Bir olmak demektir. Allah-ü Teala her bakımdan bir olmasıdır. Her yönüyle eşsiz olması demektir.

5- Muhalefettun lil Havadis: Sonradan yaratılanların hiç birine benzememesi demektir. Allah-ü Teala hem zatı, hem de sıfatları itibariyle hiç bir varlığa benzemez.

6- Kıyam Binefsih (Kıyam Bizatih): Allah-ü Teala'nın varlığı kendindendir. Bir başka varlığa muhtaç değildir. Halbuki ondan başka hiç bir şeyin varlığı kendinden değildir. O hiç bir şeye muhtaç değildir. Her şey O'na muhtaçtır.

Subuti sıfatlar 8 tanedir.

1- Hayat: Diri olmak demektir. Allah-ü Teala kendine mahsus bir hayat sahibidir. Diğer varlıklara da hayat veren

O'dur.

2- İlim: Bilmek demektir. Allah-u Teala'nın her şeyi bilmesi demektir. O'nun bilmediği, bilmeyeceği hiç bir şey düşünülemez. Olmuşu, olacağı ve şu anda nelerin olduğunu bilir. Karada, denizde, görünende, görünmeyende olan her şeyi Allah bilir.

3- Sem'î: İşitmek demektir. Allah-u Teala her sesi aynı anda duyar.

4- Besar: Görmek demektir. Dilediği her şey olur. O, her şeyi görür, görmesi için uzak-yakın, aydınlık-karanlık gibi durumlar neticeyi değiştirmez. Her yerdeki her şeyi aynı anda görür.

5- İrade: Dilemek demektir. Allah-ü Teala'nın iradesinin önüne geçecek bir kuvvet olamaz. Mutlak irade sahibidir. Dilediği her şey olur.

6- Kudret: Kudret sahibi olmaktır. Kudretinin önünde duracak bir kuvvet olamaz. O hiç bir şeyden aciz değildir. Dilediğini var, dilediğini yok edecek güce sahiptir.

7- Kelâm: Allah'ın konuşma sıfatı vardır. Ancak O'nun konuşması kendi zatına mahsus bir konuşmadır. O'nun Peygamberlere gönderdiği kitaplar kelam sıfatının eserleridir.

8- Tekvin: Var etmek, yaratmak demektir. Yarattığının rızkını vermek, dilediğine nimet vermek, azap etmek, öldürmek, diriltmek, yaşatmak gibi sıfatlara sahiptir.[2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 40-41.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 41-42.

2- MELEKLERE İMAN

Melekler Allah-u Teala'nın nurdan yarattığı şerefli tertemiz varlıklardır. Bunların varlıklarına inanmak imanın esaslarındandır. Meleklere inanmak imanın ikinci şartıdır.[1]

Meleklerin Özellikleri

1- Melekler görünmezler:

Biz onları göremeyiz. Bizim onları göremeyişimiz; hâşâ onların yok olmaları sebebiyle değil, bizim yaratılışımız onları görebilecek kabileyette değildir. Var olduğu halde görmediğimiz bir çok şey vardır. Akıl, ruh, ağrı, sızı, yerçekimi, hava basıncı gibi.

2- Melekler son derece kuvvetli ve sür'atli varlıklardır: Allah'ın yarattıklarının en büyüğü olan "Arş" sadece dört melek tarafından taşınmaktadır. Meleklerin kanatları vardır. Fakat ne çeşit kanatlar olduğu hakkında bilgimiz yoktur. Ayrıca sayıları da akla gelmeyecek kadar çoktur.

3- Meleklerin erkeklik-dişilik, evlenme-çoğalma ve yeme-içme gibi işlemleri yoktur:

Kıyamete kadar Allah'ın müsadesiyle yaşarlar. Kıyamet koptuktan sonra Allah onları da öldürür, Ahirette vazifelerini yapmak için tekrar diriltir.

4- Melekler gaybı bilmezler:

Kimin ne zaman öleceğini, kıyametin ne zaman kopacağını, insanın neler düşündüğünü bilmezler.

Melekler, Allah'ın zikredilmesinden, Kur'an okunmasından, ilim öğrenmek üzere insanların bir araya gelmesinden hoşlanırlar. Allah'a isyan edilmesinden, fena kokulardan, kötü işlerden hoşlanmazlar. [2]

Meleklerin Vazifeleri

Meleklerin vazifeleri, Allah'a hamdetmek, Allah'ı teşbih etmek ve Allah tarafından kendilerine verilen görevleri yapmaktır.[3]

Dört Büyük Melek Ve Görevleri

1- Cebrail: Peygamberlere vahiy ve kitap getirip Allah ile Peygamberler arasında elçilik görevini yapan melektir.

2- Azrail: Can alma vazifesini gören melektir.

3- İsrafil: Kıyamet zamanı olunca "Sur"u üfürüp kıyametin kopacağını bildiren melektir.

4- Mikâil: Tabiat olaylarıyla ilgilenir. Mesela yağmurların yağması, karların yağması, rüzgarların esmesi gibi görevler bu meleğe aittir.[4]

Diğer Bazı Belli Başlı Melekler Ve Görevleri

1- Hamele-i Arş: Arş-ı A'zam'ı taşıma vazifesi kendisine verilen meleklerdir.

2- Kiramen-Katibin: Her insanın sağ ve sol omuzları üzerinde bulunan ve insanların iyi-kötü yaptıkları her şeyi tesbit eden meleklerdir.

3- Münker-Nekir: Kabirde sual sorma vazifesi bu meleklere verilmiştir. Bunlar önce şu sorulan sorarlar:

"Rabbin kim, Peygamberin kim, dinin ne, amellerin nedir, yaptıkların nelerdir..?

4- Hafaza melekleri: insanları gerekliğinde kaza ve belalardan muhafaza eden meleklerdir.

5- Hazene-i Cennet ve Hazene-i Cehennem: Cenette ve Cehennemde vazifeli olan meleklerdir.[5]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 42.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 42-43.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 43.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 43.

[5] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 43-44.

CİNLER

İnsanlardan daha evvel ateşten yaratılmışlardır. Onları göremeyiz. Çünkü Allah'u Teala'nın bize verdiği görme duyusu sınırlıdır. Ancak kendi hayatımızı devam ettirmek kadar görme duygusu Allah tarafından bize verilmiştir. Allah bizi, cinleri görecek kabiliyette yaratmamıştır.

Cinler de insanlar gibi bir dereceye kadar sorumludur. Bu konu ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyurur:

"Ben cinleri ve insanları hana ibadet etsinler diye yarattım." (Zariyat: 51/56)

Cinlerin bir kısmı Peygamberimiz (s.a.v.)'i dinlemiş ve iman etmiş, bunu gidip diğer cinlere haber vermiş ve onların da bir kısmı iman ederek müsluman olmuş, diğer bir kısmı da iman etmeyerek şeytanın yardımcısı durumundadırlar.

Yüce Allah, cinlerle ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: *"Ey Resulüm, (Mekke kafirlerine) de ki, bana şu gerçek vahyolundu: Bir takım cinler (sabah namazında Kur'an okuduğumu) işittiler de (kavimlerine döndükleri zaman) dediler ki biz çok hoş bir Kur'an dinledik. Hidayete erdiriyor. Biz de ona iman ettik, bundan böyle Rabbımıza asla hiç kimseyi ortak koşmayacağız. Doğrusu Rabbımızın şanı çok yücedir. Ne bir eş edinmiştir, ne de bir çocuk. Gerçekten bizim cahilimiz (iblis) Allah'a karşı saçma söz söylüyormuş. Hakikaten biz insan ile cin, Allah'a karşı asla yalan söylemez sanmışız."* (Cin:172/1-5)[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 44.

ŞEYTAN

Şeytan ateşten yaratılmıştır. Cinlerin babası durumundadır. Hz. Adem'den daha evvel yaratılmış ve uzun müddet Allahu Teala'ya ibadet ve itaat ettiği için melekler arasında yer almış fakat Allahu Teala'nın Adem'e secde etmeleri için meleklere verdiği emre karşı çıkmış, bunun üzerine Rahmel-i İlahiyye'den ebediyyen kovulmuştur. Hz Adem'i ve hanımı Havva'yı kandırıp Cennet'ten çıkarmış ve bütün insanları kandırabilmek için her türlü çareye başvuracağına yemin etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de geçen isimlerden biri de Iblis'lir. Allahu Teala onu insanlara düşman olarak tanıtmış ve insanların da onu düşman olarak kabul etmelerini emretmiştir. O'ndan korunmanın ve O'na karşı durmanın en makul yolu Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimiz (s.a.v.)'in Hadis-i şeriflerinde gösterilen yoldan yürümektir.

Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teala şöyle buyurmaktadır:

"*Ey insanlar! Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayan sizi aldatmasın ve o aldatıcı (Şeytan) da Allah hakkında sizi kandırmasın. akikaten şeytan sizin düşmanızdır: Siz de onu düşman sayın. O, kendi taraftarlarını ancak ateş ehlinden olmaya çağırır."*(Fatır: 35/5-6)[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 45.

3- KİTAPLARA İMAN

İnsanın, yaratıcısının Allah olduğunu bilmesi gerekir. Öyleyse, insanın tanımak, bilmek, eğilmek, ona güzel bir hayat tarzı sağlayacak, dünya ve ahirette mutlu olmasını sağlamak için, yaratıcısı olan Allah'ın emir ve yasaklarını bilerek tatbik etmesi gerekir. İşte bu yüzden yüce Allah, insanın bu ihtiyaçlarını Peygamberler aracılığı ile bildirmiştir. Bu emir ve yasakları, nelere inanıp, nasıl ibadet edileceğini, güzel ahlâkın kurallarını toplayıp içine alan ve tamamen Allah'tan Cebrail (a.s.) aracılığı ile vahiy ürünü olan ilahi mesajlara inanmak, imanın rükünlerinden biri olan "Kitaplara inanmak" hükmüne girmektedir.

Kutsal kitaplar, insanlık için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. İlahi kitaplar bize nasıl yaşayacağımızı, nelere dikkat edeceğimizi, kısacası mükellef olduktan sonra ölüme kadar olan hayatımızı nasıl düzene koymamız gerektiğini bildirir.

İnsan, kendisini yaratan yüce Allah'ın emirlerine bağlı olmaktan mutlu ve huzurlu olur.

Son kutsal kitap olan Kuran-ı Kerim, nazil oluşuyla birlikte diğer ilahi kitapların hükmü kalkmış, sadece Kuran-ı Kerim'e bağlı olmamız gerektiği yine Kuran-ı Kerim'de bize bildirilmiştir. [1]

İlahi Kitaplar

Her müslüman, ilahî kitapların hepsine inanmakla mükelliftir. Allah'ın gönderdiği kitapların bir tanesini de inkâr eden kâfir olur.

Allah'u Teâla, insanlara, yer ve zaman şartlarına göre Cebrail (a.s.) aracılığı ile kitaplarını Peygamberlere göndermiştir. Peygamberler de vahiy halinde kendilerine gelen kitapları ezberleyip zamanın şartlarına göre yazıp

veya yazdırarak kitap haline getirmişlerdi. Bu kitaplar tamamen vahiye dayanırlar. [2]

Suhuf (Sayfalar)

Yüce Allah'ın bazı Peygamberlere gönderdiği sayfalar halindeki küçük kitaplara Suhuf denir.

Allah'u Teâla, Peygamberlere gönderdiği kitaplar az veya çok, küçük veya büyük olabilir. Yüce Rabbimiz her millete kitap veya Peygamber göndermiştir. Kendisine kitap verilen Peygamberler olduğu gibi, verilmeyenler de vardır. Kendisine kitap verilmeyen Peygamber, bir önceki Peygamber'in kitabıyla hükmedip insanları Allah yoluna çağırmışlardı.

Bu kitaplar ya bir kaç sayfa veya daha fazla olarak birer kitap haline gelecek şekilde gönderilmiştir.

Suhuflar sırası ile şu peygamberlere gönderilmiştir:

-10 sahife Hz. Adem (a.s.)'a.

-50 sahife Hz. Şit (a.s.)'a.

-30 sahife Hz. İdris (a.s.)'a.

-10 sahife Hz. İbrahim (a.s.)'a. [3]

Büyük Kitaplar

1- Tevrat: Hz. Musa'ya indirilmiştir. Tevrat'ta Peygamberlerin hayatlarından, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışından, ibadetlerden, kurban ve bayram merasimlerinden ve İsrailoğullan'nın Tûr Dağı'ndan Ken'an yurduna gelmelerinden bahsedilir.

2- İncil: Hz İsa'ya indirilmiştir. İncil'de Tevrat gibi ahkâm (hüküm bildiren) kitap olup, ibadetlerden bahseder.

3- Zebur: Davud Peygambere indirilmiştir. Zebur, Tevrat'tan ayrı bir hüküm getirmemiştir, içinde ahlaki nasihatlar ve ilahiler vardır.

4- Kur'an-ı Kerim: Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'e indirilmiştir. O'ndan bize kadar hiç kimsenin itiraz edemiyeceği, şüpheye düşemeyeceği bir kesinlikle ulaştırılmıştır. Allahu Teala'dan geldiği gibi muhafaza edilmiş olan tek ilahi kitap Kuran'ı Kerim'dir. Allah'u Teala tarafından bütün insanlığa gönderilmiş ve kıyamete kadar O'nun hükmünün geçerli olacağı Allah tarafından bildirilmiştir.

Diğer ilahi kitaplar çeşitli sebeplerle değiştirilmiştir. Ama Kur'an-ı Kerim, Peygamberimiz (s.a.v.)'e geldiği gibi korunmaktadır. Yahudi, hıristiyan veya başka inanca bağlı olanların da takip ettikleri yolları bırakıp müslüman olmaları, din olarak İslam'ı ve kitap olarak ta Kur'an-ı Kerim'i seçmeleri gerektiğini yine Allah bildirmiştir.

Kur'an-ı Kerim bugüne kadar ve bundan sonra da kıyamete kadar geldiği şekliyle muhafaza altındadır. Bütün dünya muslümanlarının okuduğu Kur'an hep birbirinin aynıdır. Zira Allahu Teala, Kur'an-ı Kerim'de bunu garanti edeceğini şu şekilde bildirmiştir:

"Muhakak ki zikri (Kur'an-ı Kerim'i) biz indirdik, (kıyamete kadar) O'nu biz koruyacağız," (Hicr: 15/9)

Diğer ilahi kitaplarda ise durum değişik olup birbirini tutmayan İncil ve Tevrat bulunmaktadır. Bunun sebebi de kilise papazları, sinagog ve havra hahamlarının zevk ve saltanatlarına muhalif olan ayet ve hükümleri değiştirmiş olmalarıdır.[4]

Kur'an-ı Kerim'i Diğer İlahi Kitaplardan Ayıran Özellikleri

İnsanlık en mükemmel olan ilahi gerçekleri kavrayabilecek bir idrak seviyesine göre yaratılmıştır. Yüce Allah'ın yarattığı insanoğluna verdiği akıl, kendi sorumluluğunu idrak edebilir durumundadır.

"Ben neyim, nasıl oluşmuşum. Sonum ne olacak, bir intizam ve düzen ile yaratılan bu kâinat nasıl oluşmuş,

gecelerin, gündüzlerin ve mevsimlerin büyük bir düzen içerisinde birbirini takip etmesi nasıl oluşuyor? "

İnsanoğlu şu sorulara cevap verebilecek durumdadır:

İnsanoğlu, insanlık mes'uliyeüni idrak ettiği sürece bu sorulara cevap bulabilmek için, kendini hep meşgul etmelidir. Nitekim İbrahim (a.s.) çocukken, kendisine hiç bir ilahi tebliğ gelmeden veya hiç kimse O'na; 'Bu düzenin, bu kâinatın elbette bir yaratıcısı vardır. O'na ibadet et denilmediği halde, putperest olan ana-babasının taptığı putlara inanmamıştı.

Kur'an- Kerim'de Yüce Allah şöyle buyurur*: "O, gece basınca bir yıldız görmüştü; 'İşte bu imiş benim rabbim' dedi. Yıldız batınca 'Batanları sevmem' dedi. Ay'ı doğarken görünce 'Bu imiş benim rabhim', batınca, 'Rabbim beni doğruya eriştirme şeydi andolsun ki sapıklardan olurdum' dedi. Güneşi doğarken görünce 'işte bu imiş benim rabbim, bu daha büyük' dedi."* (En'am: 6/76-78.)

İbrahim (a.s.) daha sonra batanların da. fani olanın da kendisinin Rabbi olamayacağını, Rabbinin her şeyin, Ay'ın, yıldızların, Güneş'in ve tüm kâinatın Ötesinde olan, hepsine hükmeden ALLAH olduğunu idrak etmiş... İşte dünyanın neresinde olursa olsun, Afrika'da olabilir. Avrupa'da olabilir. Okyanus Bölgeleri'nde olabilir. Buralarda yaşayan herkes rabbini idrak edebilir. Öyle bir Rab ki kendilerine vermiş olduğu bu akıl sayesinde, hem de Rabbimiz olan ALLAH (c.c.) Hz. Adem'den Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kadar gelip geçmiş bütün Peygamberlere vermiş olduğu vahiy görevleri ile insanları hakka davet etmişler. Diğer Peygamberler zamanında aynı devirde birden fazla Peygamber vardı. Sebebine gelince iletişim olanakları yoktu. Herhangi bir haber başka bir bölgeye zor gidebilirdi. Bu yüzden Allah hiç bir toplumu ilahi tebliğsiz bırakmadı. Ta ki Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v)' e kadar.

Artık Peygamberimiz (s.a.v) ile durum yeni hükümleri gerektirdi. O, bütün insanlığın Peygamberi olacak; Tevrat, İncil ve Zebur inanırlılığını muhafaza etmekle beraber -ki İmanın şartlarından biri olan "Ve Kutubihi" şartı buraya

giriyor- hüküm olarak, kendisine inanıp, inandığımızı pratik ve günlük hayatımıza dökme emri sadece Kuran-ı Kerim ile geçerli oldu.

Yüce Allah Kuran-ı Kerim'in emirlerini bütün insanlığa, dünyanın neresinde olursa olsun herkese yetişeceğini, daha başka bir peygambere ve dine gerek kalmadığı ve insanlık için söylenmesi gerekeni bildirip şöyle buyurdu: *".... bugün sizin dininizi, sizin için kemale erdirdim. Sizin üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarakîslamı seçtim..."* (Maide 5/3)

Başka bir Ayet-i Kerimede de yüce Allah; "*Kim İslam'dan başka bir din ararsa O, ondan kabul edilmeyecektir. Ve o, ahirette büyük zarara uğrayanlardan olacaktır.*"(Al-i Imran: 3/85) buyurarak İslamdan başka bir dinin Allah indinde kabule şayan olmadığı bize bildirilmiştir.

Aslında bütün semavi dinler, (Hnstiyanlık, Yahudilik) Allah tarafından gönderildiğine göre hepsinin kaynağı birdir. Hepsi de İlahi vahye dayanır. Bütün İlahi dinler getirdikleri dini inançlarda ve ibadet esaslarında birlik halindedirler.

Buna rağmen zamanla bu dinlerin İlahi olan asılları kaybolmuş veya değiştirilmiş, yerlerine farklı kalemlerden çıkan, insanın aklına aykırı kitaplar ortaya konmuştur.

Allah'u Teala'nın bildirdiğine göre, bu değiştirme ve tahriften, yalnız Kuran-i Kerim uzak kalmıştır. Kıyamete kadar da aynen muhafaza edileceği "*Muhakkak ki Kuran-ı biz indirdik. O'nun koruyucuları da mutlak surette biziz*" mealindeki Ayet-i kerime ile bütün insanlığa bildirilmiştir. [5]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 45-46.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 46.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 46.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 46-47.

[5] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 47-49.

Vahiy

Vahiy; işaret, gizli söz, ilham veya bir şeyi gizli ve süratli bir şekilde bildirmek demektir. Terim olarak manası; Allahu Teala'nın peygamber olarak seçtiği kullarına bir yol ile dilediğini bildirmesidir. [1]

Vahyin Çeşitleri

1- Rüya-ı Sadika: Peygamberlerin gerçeklere uygun olarak gördükleri rüyalardır. Peygamberimize ilk vahiy bu rüya ile gelmiştir.

2- îlham: Arada melek olmadan, peygamberlerin kalbine bir mananın doğuşudur.

3- Çan sesine benzeyen bir sesle, melek görünmeden gelen vahiylerdir.

4- Cebrail (a.s.)'in bir melek şeklinde gelmesiyle yapılan vahiy şekli.

5- Cebrail (a.s.)'in asıl şekline ve kılığına girerek gelmesiyle yapılan vahiy şeklidir.

6- Cebrail (a.s.)'in bir insan şekline ve kılığına girerek getirdiği vahiy şekilleridir.

Bütün bu vahiy şekillerinde peygamberler, Cebrail (a.s.)'in yaptığı vahyi kusursuz olarak ezberlemiştir. Yanlış anlama veya unutma söz konusu olamaz. Çünkü Allah tarafından garanti edilmiştir. [2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 49.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 49.

4- PEYGAMBERLERE İMAN

Hz Adem'den Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kadar gelen bütün peygamberlere inanmak, imanın rükünlerinden bir tanesidir.

Çünkü Peygamberler Allah tarafından gönderilmiş Allah'ın seçkin kullarıdır. [1]

Peygamberlerin Sıfatları

1- Sıdk: Doğruluk demektir. Peygamberler son derece doğru dürüst insanlardır. Sözlerinde, işlerinde, düşünce ve niyetlerinde hep doğrudurlar.

2- Emanet: Her bakımdan emin ve güvenilir insanlardır.

3- Tebliğ: Allah tarafından kendilerine gönderilen şeriatı olduğu gibi insanlara ulaştırmaktır. Gelen vahyi hiç bir şekilde ne eksiltirler ne de bir şey ilave ederler.

4- Fetanet: Yüksek bir akıl ve zekâya sahip olmaktır. Peygamberler arasında kısır zekâlı görülmemiştir.

5- İsmet: Günahtan ve kötülüklerden uzak olma demektir. Peygamberler, Allahu Teala'nın kontrolü ve terbiyesi altında yetişirler. Onlarda peygamberlikten önce bile puta tapmak, şarap içmek, yüz kızartıcı bir harekette bulunmak gibi durumlar görülmemiştir. [2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 50.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 50.

5- AHİRETE İMAN

Ahiret, her şeyin sonu demektir. İsrafil (a.s.) tarafından Sûr'a üfürmek ile birlikte bütün canlılar düşer ve ölür. Bu zamandan başlayarak insanların tekrar dirilmesi, cennetliklerin cennete, cehennemliklerin de cehenneme girmesine kadar geçen zamana "Ahiret Günü" denir.

Bir başka tarife göre; insanların hesaba çekilmek üzere tekrar dirilmelerinden başlayarak sonsuza kadar devam edecek zamana 'Ahiret Günü' denir. Ahiretin daha başka isimleri varsa da en meşhuru "Kıyamet Günü "dür. Ahiret gününe inanmak imanın bir şartıdır.

Kur'an-ı Kerim'de bu konuda yüzlerce Ayet vardır. Ahireti inkar eden kâfir olur.

Kabir Hayatı: İnsanın ölmesinden başlayarak tekrar diriltilmesine kadar geçen zamana kabir hayatı denir.

Yukarıdaki tariften de anlaşılacağı üzere kabir hayatı herkes için olacaktır. İster mezara konulsun, ister fırınlarda cesedi yakılsın, ister ceset denizlere karışıp kaybolsun farketmez, herkes kabir hayatını manevi aleminde görecektir.

Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde:

"Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur" [1] buyurarak, insanın ameline göre kabir hayatı yaşayacağını bildirir.

Deliler ve çocuk yaşta ölenler için sual yoktur. Çünkü bunlar yükümlü ve sorumlu değildir. Sorgusuz-sualsız cennete girecektir. Bir de peygamberlerin kabir sorgusu yoktur. Çünkü ilahi emirleri insanlara onlar bildirmiştir.

Kabir hayatı, ahiret hayatının başlangıcı demektir. Cennetlik olacak adam daha kabrinde iken cennet hayatını, cehenneme gidecek olanlar da cehennem azabının acısını az-çok kabirde tatmaya başlarlar.

Kabir hayatının dünya hayatı ile ölçülmemesi lazımdır. Ölü, nasıl kabrinde kalır, nasıl sorulara cevap verir, cennetin

tadını ve cehennemin azabını nasıl hisseder gibi sorulardan kaçınmalıyız.[2]

Kıyamet Günü Ve Alametleri

Kıyamet, daha önce de işlediğimiz gibi dünya hayatının sonu demektir. Dört büyük melekten İsrafil'in "Sûr" adı verilen boruyu üflemesiyle dünya hayatı sona erecek ve işte o zaman "Ahiret hayatı" başlayacaktır.

İnanılması gereken iman esaslarından birisi de kıyametin kopmasıdır. Bu hususta hiçbir şüphe yoktur Yüce.Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur; *"Kıyamet muhakkak gelecektir, onda hiç şüphe yoktur..."* (Hac: 22/7)

Yine başka bir Ayet-i Kerime'de: *"Biz kıyameti inkâr edenler için çok şiddetli bir ateş hazırladık"* (Furkan: 25/11) buyurur.

Peygamberimiz (s.a.v.)'in içinde bulunduğumuz şu günleri nasıl anlattığını hadis-i şerifleri ışığında Kıyamet ve Kıyamet alametleriyle ilgili olanları gelin hep beraber inceleyip, hangi günlerde olduğumuzu anlamaya çalışalım.[3]

Kıyametin Küçük Alametleri

Peygamberimiz (s.a.v.)'ın hadislerinden çıkarılan hükümlere göre şu durumlar kıyamelin küçük alametlerini bildirmektedir:

-Erkekler hanımlarına uyup, anne-babalarına isyan ederler: Anne-Babalara isyan etmek bir yana nerdeyse onları tanımaz olup, huzur evlerine bile kapatırlar.

-Güvenilir kimseler çok azalır: Filan yerde iyi bir kimse var, denilerek bu tür kimseler parmakla gösterilecek kadar az olur.

-Çalgı ve oyun aletleri çok kullanılır: Günümüzde yerli alet ve sanatçılar yetmiyormuş gibi, Batı ülkelerinden popçu ve cazcılar getirilmektedir.

-Büyük ve yüksek binalar yapılır: Zamanımızda bu tür yapılar o kadar ileri durumlara gelmiş ki nerdeyse toprağı görmeye hasret kalmışız.

-Zenginlere iltifat ve itibar edilecek cimrilik artacak, zekat vermek ağır bir borç olarak görülecek: Zaten nerdeyse İslam'ın bu büyük şartı ortadan kalkmış oluyor. Hatta verilen zekatlar da müstehaklara değil ehli olmayanlara veriliyor.

-Herkes kazanamadığından ve geçinemediğinden şikayetçi olacak: Dünyaya o kadar önem veriliyor ki Allah unutulmuş olup gece gündüz hep dünya hesabı yapılıyor. Kanaat diye bir şey kalmamış, kimin elinde ne varsa payına razı olmayıp, malca ve mevkice kendinden önde olanlar örnek alınıyor. Ve ne yazık ki Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu hadis-i şerifi hiç bir zaman nazar-ı itibare alınmıyor.

"İbadet yönünden sizden önde olanları, dünya ve mal yönünden fakir olanları örnek alınız."

Bugün bunun tersine göre amel ediliyor.

-İnsanlarda sevgi ve şefkat azalır: Zamanımızda nerden çıkar ve menfaat umuluyorsa orası seviliyor.

Halbuki Peygamberimiz (s.a.v.)'in bu konuda hadıs-i şeriflerin birisinde şöyle buyuruyor: *"...Allah için seviniz, Allah için buğzediniz."* Yani sevdiğiniz birini Allah için seviniz. Birinden buğz ediyorsanız bu buğz edişiniz de Allah için olsun. Yine bunun tam zıddı olarak çıkar ve menfaat nerde var ise orası seviliyor. Bunun dışında kalanlarda menfaat veya çıkar umulmadıkça bunlara karşı herhangi bir ilgi ve sevgi yoktur.

-Zina ve livata çoğalır: Günümüzde zina evleri o kadar yaygın hale gelmiştir ki nerdeyse bu zina evleri meşru olarak kabul ediliyor.

-Haram işlemeyi kolaylaştıran imkânlar artacak, gençler günah işlemeye çok meyledecekler, kadınlar işi iyice azıtacak: Utanmasalar anadan doğma çıplak gezecekler.

-İbadetler ayıp sayılarak ibadet edenler hor görülecek: Günümüzde ibadet etmek o kadar fazla bir şey olarak görülüyor ki "Yahu kardeşim hangi devirde yaşıyoruz. Bu devirde namaz kılınıp oruç tutulur mu?" eleştirilerine sık sık muhatap kalmaktayız.

-Adam öldürmek ve fitne çoğalır: Hele hele ülkemizde günde kaç kişi öldürülüyor. Bunun sayısı ve hesabı bilinmiyor.

-Bid'atler çoğalır: Peygamberimiz (s.a.v.)'in sünnetleri unutulur. Günümüzde zikrediyoruz diye bağırıp tepinmeler yaygın hale gelmiş olup, İslam'ın gerçek ruhu ve ilim mefhumu ikinci plana atılıyor.

-Her köşede zalim ve zorbalar çoğalır: Haksız yere kazanç yaygın olur. Memleketimizde önüne geçilmeyen uyuşturucu mafyası ve daha sonra türeyen yeni yeni kumarhane mafyaları bunlara örnek gösterilebilir.

-Günahlar iyi, ibadetler kötü gösterilir: Dolandırıcılar, tefeciler ve gayri meşru yollarla cebini-doldurmuş üç kağıtçılar iyi görülüp bunlara rağbet edilmektedir. Kadını baştan çıkarırsan olursun bir kahraman...

-Doğru söyleyenler baştan kovulmaya çalışılır: Boşuna dememişler ya 'Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar'. Devrimizde münafıklık hüküm sürüyor...

-Faize normal alış-veriş denilecek, rüşvete de hediye ismi verilecek.

-İnsanlar alimleri bırakıp cahillere uyarlar: Günümüzde ilim adamlarına rağbet terkedilmiş, kim para sahibi olursa cahil de olsa ona rağbet edilir.

-İmanı kalpte tutmak, kor ateşi ele almak gibi 'zor olacak: Zamanımızda ibadet edip haklıyı hak için savunduğun zaman hor görülürsün.

-Sonradan gelen nesiller önceki geçmişlerine sövüp sayacaklar: Yanımızdaki büyüklerimize dahi bazen "Senin kafan eski kafadır bu işten anlamazsın" gibi sözleri az mı duyuyoruz?

-Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim ile hükmetmek ayıp sayılacak: Günümüzde "Artık çağdaş olalım, karanlığı

bırakalım" gibi sözlere az mı şahit oluyoruz?

-Yüce Allah apaçık inkâr edilecek herkes buna seyirci kalacak: Zamanımızda Allah'u Teala veya onun göndermiş olduğu Kur'an-ı Kerim'in bir ayeti inkâr edildiği zaman kimse buna karşı çıkmıyor.

-Cahillik çok, ilim az olur: Büyük alimlerimizin çoğu mum ışığında ve ay ışığında okuyup eser yazmışlar. Şimdi bu kitaplar herkesin anlayacağı dillere çevrilmiş olduğu halde kim bunları okuyor?

-Görev, ehli olmayanlara verilecek: Günümüzde bunun misalleri o kadar çoktur ki çoğu zaman önemli bir noktaya bir siyasi mekanizma hükmedip cahil ve ehil olmayan birini yerleştirir.

-İçki çok içilerek Yüce Allah'a küfredilir:

Bu konuda Tekel'in yıllık bilançosunda ne kadar içki tükedildiği ve yurt dışından ne kadar içki ithal edildiği belli olup, kayıtlarda mevcuttur.

-Dini ve ilmi vazifeler layık olmayanlara verilir: Günümüzde bunun da ispatı mevcuttur. Bu görevi üstlenenlerin önemli eksiklikleri herkesçe malumdur.

-Alimler günah işleyicilerden, ibadet edenler de cahillerden olur: Ümmiler camiileri doldururken, alimlerin bir kısmı olması gereken yolu bırakıp dünyaya meyletmeleri durumunu günümüzde görmek mümkündür.[4]

Kıyametin Büyük Alametleri

Bunların birincisi, Hz. Mehdi'nin ortaya çıkmasıdır. Bu büyük bir zat olup Hz Fatıma (r.anha)'nın sülalesindendir. Daha önce zulüm ve haksızlık ile doldurulan dünyayı adalet ve eşitlikle dolduracaktır.

Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Mehdi benim sülalemdendir. Rengi bir Arap rengidir. Cismi ise bir İsrail cismidir. Sağ yanağında bir ben vardır. Parlayan bir yıldız gibidir. Yeryüzü zulüm ve istibdad ile dolduğu gibi onu (yeryüzünü) adaletle dolduracaktır Hilafeti

sırasında yerde ve gökte ne varsa hatta havadaki kuşları dahi memnun edecektir..." [5]

Başka bir hadisi şerifinde Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İsmi ismime uyan ve sülalemden gelen bir adam yeryüzüne hakim olmadıkça dünya gitmez ve sona ermez." [6] Diğer bir rivayette şu ilave vardır: *"Onun yaratılışı, benim yaratılışım gibidir."*

İkinci büyük alamet; Ahir zamanda Deccal'in çıkmasıdır. Allah, kullarını onunla imtihan eder. Akıllara dehşet verecek şekilde kendisine kudret verilecektir. Bunun için bazı kimseler kendisine aldanacak.

Saadet ve mutluluk kimin için takdir edilmiş ise, onu koruyacaktır. Çıkışının yakın olmasının alametlerinden bazısı; "Emr-i bi'l-ma'ruf ile nehy-i ani'l-münker" in azalması, kanların akıtılması, ulemanın zalimlere meyledip, hükümdarların kapılarına gidip gelmeleridir. Doğu'da İsfahan'ın köylerinden bir köyünde çıkacaktır.

Buluta "Yağmur yağdır" dediğinde hemen yağmur yağacak, "Yağdırma" dediğinde de yağmur duracaktır. Kırk gün yeryüzünde kalacaktır.

Hadiste şöyle rivayet olmuştur:

-Ey Allah'ın Resulü! Yeryüzünde ne kadar kalacak? dediğimizde şöyle buyurdu:

"Kırk gün. Bir gün, bir yıl gibidir. Bir gün de bir ay gibidir, bir günü de bir hafta gibidir. Diğer günleri ise günleriniz gibidir."

-Bir yıl gibi olan günde, bir günün namazı bize kâfi gelir mı? diye sorduğumuzda Peygamber (s.a.v.) cevaben şöyle buyurdu:

"Hayır, takdir edeceksiniz." [7]

Büyük alametlerin üçüncüsü; İsa (a.s.)'in Şam'ın doğusunda beyaz bir minare üzerinde inişidir. Ellerini iki meleğin kanadı üzerine koyup bir sabah namazı vaktinde inecektir. Halk kendilerine namaz kıldırması için O'nu davet edecek. O' da,

"Hayır imamınız sizdendir" diyecektir. Bunun üzerine; bu ümmete ve Peygamberine hürmeten Mehdi öne geçip hem kendisine (Hz. İsa'ya), hem de halka namaz kıldıracaktır. O sırada Deccal da Beytü'l-Makdis'i kuşatma halinde olacaktır. Onun için Beyt'ül Makdis'in kapısı kapalıdır. Hz. İsa'ya kapıyı açın deyince onu açacaklar, Deccal da o zaman onu görecek ve beraberindekiler ile birlikte kaçacaktır. Bunun üzerine Hz. İsa ile Mehdi peşine düşecekler. Allah da kendisine yeryüzünü daraltacaktır. Hz. İsa ile beraberindekiler "Ramle"ye yakın "Lûd" köyüne on küsur arşın kala O'na yetişecekler.

İsa (a.s.) kendisine bakıp "Namaz kıl" diyecek.

Deccal: "Ey Allah'ın Peygamberi namaz kılınmıştır" diye cevap verecek.İsa (a.s.)'da: "Ey Allah'ın düşmanı, sen alemin Rabbisin diye iddia ettin, kimin için namaz kılarsın?" diyecek ve hemen mızrak ile kendisine bir darbe indirecek, mızrak içine saplanacak ve kanlara boyanmış bir şekilde onu çıkaracak ve: "Ey Müslümanlar bakınız" diye seslenecektir.

İsa (a.s.), Hz. Muhammed (s.a.v.)'in şeriatıyla hüküm edecektir. Zamanında emniyet, bolluk, refah ve bereket her yerde hüküm sürecektir'. Kırk sene bu hal üzere devam edecektir. Hz. İsa; evlenip iki çocuğu olacaktır. Sonra Hz. Mehdi vefat edecek, namazını Hz. İsa kıldıracak ve Beytü'l Makdis'te onu defn ettirecektir. Daha sonra Hz. İsa (a.s.)'da Medine'de vefat edecek, Hz. Ebu Bekr'in yanında defn edilecektir.

Büyük alametlerin dördüncüsü; Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkışıdır. Bunlar Hz. Nuh'un oğlu Yafes'in sülalesinden gelmekledir.

Bunların çeşitli ve çok fırkaları vardır. Fitne ve yıkım için çıkışlarından sonra Allahu Teala, İsa (a.s.)'ya vahyeder ki;

"Hiç kimsenin gücü yetmeyecek bazı kullarımı ortaya çıkardım. Bunun için halis kullarımı Tur Dağı'na doğru götür."

O da onları Tûr'a götürecek. Cenab-ı Allah, Ye'cüc ve Me'cüc'ü gönderecek her taraftan akıp gidecekler. İsa (a.s.) ile beraberindekileri, Tur Dağı'nda kuşatacaklar sonra Beytü'l-Makdis'e gidip birbirine;

"Biz yeryüzünde bulunan kimseleri öldürdük, gökte bulunanlarla da savaş edelim" diyecekler.

Bunun üzerine oklarını göğe doğru atacaklar, oklar da kanlı olarak geri dönecektir. Sonra Hz. İsa (a.s.) ve mahiyetinde bulunanlar Allah'a yalvarıp dua edecekler, Allah'u Teâla bunların dualarını kabul edecek, Ye'cüc' ve Me'cüc'ün boynuna davar ile develerin burnunda meydana gelen kurtları gönderip, onları helak edecektir. Sonra Hz. İsa (a.s.) ile mahiyetinde bulunanlar Tûr dağından inecekler, Ye'cüc' ile Me cüc 'ün cesetlerinin yerin her tarafını doldurduğu görülecektir.

Bunun üzerine Allah'u Teala, boyunları deve burnuna benzeyen bir takım kuş gönderecek ve Allah'ın dediği yere cesetleri alıp atacaklardır.

Büyük alametlerin beşincisi: Dabbetü'l-Ard'ın çıkışıdır, Bir görüşe göre bu Salih (as..)'in devesinin yavrusudur. Annesi kesilince kaçtı ve kendisi için yerde açılan bir yere girdi ve O, yer üzerine kapandı. Ahir zamanda çıkıncaya kadar orada kalacaktır. Hiç kimse ona yetişemez, hiç kimse de ondan kaçamaz. Herkes onu kendi yönünde görür. Mü'minin iki gözleri arasında "Mü'min" kelimesini yazacak ve bu sebeple onun yüzü parlayacaktır. Kâfirin de iki gözleri arasında "Kâfir" kelimesini yazacaktır. Bu sebeple, yüzü simsiyah olacaktır. Müslümana "Ey müslüman", kâfire de "Ey kâfir" deyip seslenecektir.

Cenab-ı Allah şöyle buyurur: *"O söz başlarına geldiği (kıyamet yaklaştığı) zaman, onlara yerden bir Dâbbe (mahluk) çıkarırız da, bu onlara insanların ayetlerimize kesin bir iman getirmemiş olduklarını söyler.* (Neml: 27/82)

Yani diriliş ve azab ile yapılan tehdidin vukuu yaklaşınca, İslam dini müstesna bütün dinlerin batıl olduğunu beyan eden bir dabbe çıkaracağız. O' da "Ey falan sen Cennetliksin" ve "Ey falan sen Cehennemliksin" diyecektir.

Büyük Alametlerin altıncısı; Güneş'in Batı'dan doğuşudur. Bu da İsa (a.s.)'ın vefatından sonra olacaktır. Bir rivayete göre o zaman güneş batınca üç gece uzunluğunda uzunca bir gece ortaya çıkacaktır. İbadet vakitleri içtihatla

tesbıl edilecektir. İnsan gecenin uzunluğundan korkacaktır. Ebu Zerr (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Güneş batınca nereye gittiğini bilir misiniz?",

"Allah ve O'nun Rasulu daha iyi bilirler" dedim.

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"O gider Arş'ın altında secdeye kapanır ve izin isteyince kendisine izin verilir. Tekrar secdeye varmak ister, fakat kendisine müsaade edilmez tekrar isler ama kendisine izin verilmez. Ve kendisine, geldiğin yere dön denilir bunun üzerine Batı 'dan doğar. O zaman da tevbe kapısı kapanır." [8]

Büyük alametlerin yedincisi; Yeryüzünü dolduracak bir dumanın çıkmasıdır. Kâfirin göz, kulak, ağız ve dübüründen çıkar. Mü'min olan kimse ondan ancak nezle gibi olur. Bu duman kırk gün kalacaktır.

Büyük alametlerin sekizincisi; Aden'den çıkan ve insanları Şam'a sevk eden bir ateşin çıkmasıdır. Gündüz durakladıkları yerde durur, gece de geceledikleri yerde geceler.

Büyük alametlerin dokuzuncusu; Kur'an-ı Kerim ve faydalı ilimlerin satır ve göğüslerden silinmesi ve bütün yeryüzünde bulunanan insanların küfre dönmeleridir.

Büyük alametlerden onuncusu; Habeşiler'in eliyle Kâ'be'nin yıkılmasıdır.

Büyük alametlerden onbirincisi; Sûrun üfürülmesidir.

Cenab-ı Allah şöyle buyurur:

"Sûr'a üflenince, Allah'n diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra O'na bir daha üflenince, bir de ne göresin, Onlar ayağa kalkmış bakıyorlar." (Zümer: 39/68)

Birinci Sur'da Allah'ın dilemesiyle ölmeyip, kalanların, Cebrail, Azrail, Mikail, İsrafil veya Hamele-i Arş ya da Rıdvan melekleri, huriler, cennetin hazinedarı olan Malik'le, cehennemin bekçileri olan zebaniler olduğu belirtilmiştir. Bu

ayete göre Sur'a üfürüş ikidir. Birincisi, ölüm Sur'u, ikincisi de Ba's yani dirilme Sur'udur.

Cenab-ı Allah'ın: *"Allah ile beraber başka bir ilaha ibadet etme, O'ndan başka hiç bir ilah yoktur, O'nun zatından başka her şey yokluğa mahkumdur, (geçerli) Hüküm ancak O'nundur; ve (öldükten sonra) hep O'na döndürüleceksiniz."*(Kasas: 28/88) ayet-i kerimesinden maksad; Allah müstesna her şey yok olacaktır.

O takdirde 'şey' kelimesinin umumu olduğu gibi bırakılacaktır. Çünkü Cenab-ı Allah'tan başka her şeyin varlığı yok olacaktır. Eğer o sözden maksad, herşeyin ruhunu almak veya parçalarını dağıtmak suretiyle ondan faydalanmamak ise o zaman Arş, Kürsi, Levh, Kalem, Cennet, Cehennem ve içinde bulunanlar ve ruhlar istisna edilecektir.

Sonra ikinci defa Sur'a üfürülecektir. Bu da Cenab-ı Allah göğe yağmur yağdırmak için emir verdikten sonra olacaktır. Bu yağmur yağınca, bitki yeşerdiği gibi bütün canlılar da yeşerecektir. Her iki üfürmenin arasında kırk sene vardır.

İnanılması gereken şeylerden biri de Allahu Teala'nın bütün kullarını diriltip aralarında bulunan hukuki meselelerini çözmek için dehşet veren makamda haşretmesidir. Ba's ile Haşr; Kitap, Sünnet ve selefin icmaiyle sabit olmuştur. Binaenaleyh bir kimse bunu yalanlar veya onda şüphe ederse kâfir olur.

Cenab-ı Allah ayeti kerimelerde şöyle buyurur:

"Kıyamet muhakkak gelecektir, onda hiç şüphe yoktur. Ve muhakkak kabirlerdeki kimseleri diriltecektir." (Hacc: 22/7)

"...şu çürümüş kemikleri kim dinilecek; diyor. De ki onları ilk defa yaratan dinilecek..." (Yasin: 36/78-79)

"... ilk yaratmaya başladığımız gibi yine onu tekrar o hale getireceğiz" (Enbiya: 21/104)

Ba's; diriltmek demek. Allah'ın ölüleri diriltip esas ve hakiki cüzlerini bir araya getirdikten sonra onları kabirlerinden çıkarmaktır. Esas ve hakiki cüzler, hayatın

başından sonuna kadar kalması gereken parçalardır; ölümünden evvel parçalansa da hakiki cüzlerden sayılır.

Haşr ise; bütün bu kulları bir makama sevk etmekten ibarettir. Bu makam, dünya makamlarından ayrı bir makamdır. Hukuki mes'elelerini çözmek içindir. Bu makamda yaptıklarının karşılığı kendilerine verilecek olan melek, insan ve cin ile yaptıklarının karşılığı kendilerine verilmeyecek olan hayvanlarla aralarında fark gözetilmeksizin hepsi orada toplanacaklar

Ba's ile Haşr, Dünya'da bulunmuş olan bedenlerle olacak, benzerleri ile olmayacaktır. Yoksa mükafaat veya ceza gören itaat eden yahut isyan edenden başka şeyler olacaktır. O da icma ile batıldır.

Burada iki husus için dikkat etmek lazımdır. Birincisi; İlk diriltilen ve Haşr yerine gelen Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir.

İlk Cennet'e giren de O olacağıdır. İkincisi, Haşr'de insanlar eşit olmayıp, çeşit çeşittirler. Kimi buraka biner bu takva sahibi olan kimsedir. Kimi ayaklarıyla yürür, bu ameli az olan kimsedir. Kimi de yüz üstü sürünür. Bu da kâfir olan kimselerdir.

İnanılması gereken şeylerden biri de Allah'ın, kullarını hayır olsun-şer olsun, söz olsun-hareket olsun, amelleri için sorguya çekmesidir. Sicillerini ele aldıktan sonra teker teker bütün amellerini soracaktır. Bu sorgu umumidir. Mü'min, kâfir, insan ve cin arasında hiç fark yoktur. Ancak istisna ettiği kimseler hariç, hadiste şöyle rivayet olunmuştur:

"Benim Rabbim, bana ümmetimden her biniyle yetmiş bin kişi olmak üzere, sorgusuz Cennet'e götüreceğini vaad etti. Ayrıca, Rabbimin avuçlarında üç avuç vermekten maksat; sayısız ve miktarı hesapsız olarak Cennet'e götürmem için bana vaad etti. [9]

Hesab; Kur'an, Sünnet ve müslümanların icmaiyle sabittir. Cenab-ı Allah şöyle buyurur:

"Allah'ın hesaba çekmesi sür'atlidir" (Bakara: 2/202)

"Onların dönüşleri muhakkak bizedir. Sonra da muhakkak hesablarını görmek de bize aittir" (Gaşiye: 88/25-26)

Hz. Ömer (r.a.) şöyle buyuruyor: "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz"

Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Haklar kendi sahiplerine ödenecektir. Öyle ki boynuzsuz davar' için boynuzludan kısas alınacaktır" [10]

Bunun için bir kimse hesabı yalanlar veya'ondan şüphe ederse kâfir olur.

Hesap, Mahşer'de Allah'ın kullarının yaptıklarını kendilerine bildirmesidir. Yani o hususla kendileriyle konuşması mükafaat ve cezanın durumunu bildirmesi ve aradan perdeyi kaldırıp Ezeli Kelam'ı kendilerine işittirmesi veya Ezeli Kelam'a delalet eden bir ses yaratması ve her mükellefin kulağına ulaştırmasıdır.

Cenab-ı Allah şöyle buyurur:

"Rahbine and olsun ki; biz onların hepsini yaptıklarından sorumlu tutacağız." (Hıcr: 15/92-93)

Adiyy bin Hatem, Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Her biriniz orada tercüman olmadan, mutlaka Rabbi kendisiyle konuşacaktır. O zaman sağına bakacak, yaptığından başka bir şey görmeyecek, soluna da bakacak yaptığından başka bir şey görmeyecektir. Önüne bakacak hizasında ateşten başka birşey görmeyecektir. Öyleyse, yarım tane hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyunuz" [11]

Orada; "Kâfir kendi yaptığım inkar edecek fakat, uzuvları aleyhine şahidlik yapacaktır" buyurulmuştur.

Şu iki hususa çok dikkat etmek gerekir:

Birincisi: Hesabın keyfiyeti değişiktir. Kolayı var, zoru var, gizlisi var, açığı var. Amele göre durum değişir. Allah, dilediği kimsenin günahını bağışlar dilediği kimseye de azab verir. İlk hesaba çekilen de bu ümmettir.

İkincisi: Hesabın hikmeti kemalin mertebelerindeki değişikliği göstermek ve eksikliği bulunan kimselerin de ayıplarını ortaya dökmektir.

İnanılması gereken şeylerden biri de bütün ümmetlerin sahife ve sicillerinin kendilerine verilmesidir. Bu sahifeler,

meleklerin Dünya'da iken kullan tarafından işlenmiş amelleri içinde tesbit ettikleri sahifelerdir. Mü'minler sahifelerini sağ eliyle, kâfirler de sol elleriyle alacaklardır. Bu sahifeler; kitap, sünnet ve icma' ile sabit olmuştur.

Allahu Teala şöyle buyurur: *"İşte o vakit kitabı sağ tarafından verilen kimseler: Alın okuyun kitabımı çünkü ben hesabıma kavuşacağımı sezmiştim, der."* (Hakka: 69/19-20)

"Ama kitabı sol tarafından verilen der ki keşke kitabım verilmeseydi ve hesabımın da ne olduğunu bilmeseydim. Ne olurdu o ölüm, kat'i olaydı (birdaha dirilmeseydim)." (Hakka: 69/25-27)

Yüce Allah başka bir ayette şöyle buyurur: "*O vakit kitabı sağ elinden verilen, kolay hesap ile muhasebe olunur ve sevinerek ehline döner. Ama kitabı arkasından verilen yetiş ey ölüm diye bağırır ve alevli ateşe atılır."* (İnşikak: 84/7-12) Demek kâfir kitabını sol eliyle arkadan alacaktır.

Hadisi şerifte şöyle rivayet olunmuştur: *"Kâfirin sağ eli boynuna bağlanacak sol eli de arka tarafına bükülüp, kitabı kendisine verilecektir"*

Cenab-ı Allah şöyle buyurur: *"Her insanın ettiğini kendi boynuna taktık. Kıyamet günü onun için bir kitap çıkaracağız ki, ona açılmış olarak kavuşacak."* (İsra:117/3)

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Kıyamet günü insanlar üç defa hesaba çekilecekler, iki hesapta münakaşa ve mazeret beyan edilecektir. O zaman sahifeler uçacak kimi sağ eliyle kimi sol eliyle sahifesini alacatır."* ***[12]***

Bilinmesi gereken üç husus daha vardır: Bunlar,

1- Her insan sahifesini alacaktır. Yalnız Peygamberler ve Melekler müstesna, çünkü bunlar masumdurlar. Ayrıca hesapsız olarak Cennet'e girenler de öyledir. Bunların başında Ebu Bekr Es-Sıddık gelir.

2- Kul öldüğünde kitabı Arş'ın altında bir Arşiv'e konulacaktır. İnsanlar Haşr makamında iken Allah bir rüzgar gönderir ve bu sebeple sahifeler o Arşiv'den uçacaklar ve her sahife kendi sahibinin boynuna asılacak. Hiç bir sahife yanlışlıkla sahibinden başka kimsenin boynuna asılmaz. Sonra Melekler onlara seslenip boynundan alır ve ellerine

verir. Mü'min kendi sahifesini alınca, sahifenin yazısını parlak veya karanlık görür (ameline göre), kâfir ise, yazısını tamamıyla karanlık görür. Ve o zaman şöyle denilir: *"Oku kitabını. Bugün üzerine hesap görücü olarak nefsin sana yeter"* (İsra:117/4)

Mü'min onu okuyunca yüzü parlayıp bembeyaz olur, kâfirin ise yüzü simsiyah olur.

Cenab-ı Allah şöyle buyurur: *"O bir takım yüzlerin ağaracağı ve bir takım yüzlerin kararacağı gün."* (Ali- İmran: 3/196)

3- Herkes, ümmi de olsa kendi kitabını okuyacaktır.

İnanılması gereken şeylerden biri de; günâhın cezası verilirse, bir misli verilecektir. Güzel amelin sevabı ise, kat kat verilecektir.

Cenab-ı Allah şöyle buyurur:

"Kim bir iyilikle gelirse, ona o iyiliğin on katı verilir. Kim de bir kötülük ile gelirse, ona yalnız misliyle ceza verilir" (En'am: 6/160)

Bu da, Cenâb-ı Allah'ın bir lûtf-u keremidir. Güzel amel için verilen kat kat mükafatın çeşitleri vardır.Bir kısmının 10'a kadar sevabı yükselir. Bu da zikir gibi bedenen yapılan ameldir. Bunun delili de yukarıda adı geçen âyetle Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisidir:

"Allah'ın Kitabı'ndan bir harf okuyan kimse için bir hasene sevâb vardır. Her hasene sevabı on kattır. Bir harftir, demem. Belki "Elif bir harf, "Lam" bir harftir." [13]

---

[1] Tirmizi, c. 7, sah. 174, No. 2460.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 50-51.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 51.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 52-54.

[5] Rüvyani, Ebu Naim de Huzeyfe'den rivayet etmiştir.

[6] Tirmizi, 223O.

[7] Tirmizi, c.6 sah. 422-423.

[8] Tirmizi, c. 6 bab. 22 sah. 352.

[9] Tirmizi c.7 bab Kıyamet sah. 150.

[10] Müslim Kitabul Birr bab. 15 sah 378 no.60.

[11] Müslim Kitabuz zekat bab. 20 sah. 109.

[12] Tirmizi c.7 sah. 134.

[13] Tirmizi c. 8 bab. 16 sah. 190.

Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 54-62.

6 - KADERE İMAN

Kader:

Allahu Teala'nın ilmi ve iradesiyle bütün varlıkların ve olayların şartlarını ve sebeplerini yer ve zamanlarıyla sınırlandırmasıdır.

Başka bir tarifle kıyamete kadar dünya üzerinde vuku' bulacak her şeyin daha evvel Allah tarafından bilinmesidir. [1]

Kaza:

Allah tarafından önceden takdir edilen her şeyi takdire uygun olarak meydana getiren de yine Allah'tır. Bu sebeple kader ile kaza arasında tam bir uygunluk bulunur. Kader bir plan, kaza ise plana uygun olarak yapılan iş denilebilir.

Kader konusuna iki yönden bakmak lazım: [2]

Kader-i Mutlak:

İnsan iradesi ile ilgili olmayan kader. Dünya'ya gelişimiz, ne zaman öleceğimiz kadın veya erkek oluşumuz, vücudumuzdaki organların görevleri, Dünya'da oluşmuş veya oluşabilecek tabiat olayları bunların oluşmasında irademizin hiç bir tesiri yoktur. Bunlardan sorumlu da olamayız. Vücudumuzdaki organlardan kasıt, el, ayak, göz ve burun gibi organlarımızın işleri tamamen bizim kontrolümüzdadır. Burdaki organ görevlerinden kasıt, irademiz dışındaki temel olgulardır. [3]

Kaderi Muallak (Cüz-i ihtiyari):

İnsan kendi iradesi ile başbaşa kaldığında, yapıp yapmadığı tüm işler bu bölüme giriyor. Namaz kılmak, oruç tutmak iyilik yapmak kötülük yapmak, hırsızlık yapmak gibi. [4]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 63.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 63.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 63.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 63.

1.İMAN (KAVRAM OLARAK)
2.İMANIN RÜKÜNLERİ
3.KELİME-İ TEVHİD VE KELİME-İ ŞEHADET
4.İMAN VE AMEL
5.İMAN (KULLAR AÇISINDAN)

1.ALLAHA İMAN
2.MELEKLERE İMAN
CİNLER
ŞEYTAN
3.KİTAPLARA İMAN
VAHİY
4.PEYGAMBERLERE İMAN
5.AHİRETE İMAN
6.KADERE İMAN

İSLAM

İslamın Tarifi

Kelime olarak teslim olmak, itaat etmek, bağlanmak, boyun eğmek, selamette olmak gibi anlamlara gelir.

Terim olarak, Hz Muhammed (s.a.v.)'in tebliğ buyurduğu şeylerin hepsini kalp ile tasdik ve dil ile ikrar edip onları yaşamak ve günlük hayatımıza bilfiil uygulamaktan ibarettir. [1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 64.

İslamın Esasları

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde İslam'ın esaslarını toplu olarak şöylece ifade etmişlerdir:

"Müslümanlık beş temel esas üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed (s.a.v.)'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, hacca gitmek, Ramazan orucunu tutmak." [1]

Bu hadisi şeriften anlaşıldığı gibi islam'ın şartı beştir. [2]

---

[1] Tecrid-i Sarih Terc.1/28.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 64.

1- Kelime-i Şahadet

'Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed (s.a.v.) O'nun kulu ve Resulüdür' diye kalp ile tasdik edip dil ile ikrar edilmesi gerekir. İslam'ın birinci esası budur. Müslüman olmak isteyen birinden ilk istenen sarsılmaz bir iman ile Kelime-i Şehadeti getirmektir.

Kelime-i Şehadet'in üzerinde biraz duralım. Kelime-i şehadelin temeli iman'dan gelmektedir. Yani öz bir şekilde iman etmek gerekir. Peygamberimiz (s.a.v.) imanı tarifinden: "Kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve daha sonra bunları günlük hayatta uygulamak" şeklinde anlamaktayız.

Evet, Kelime-i Şehadet, imanın ilk esası olan Allah'a inanmaktan gelir.Öyle bir iman ki, kendisinden her türlü hayrın dal budak saldığı, meyve verdiği bir meyve ağacı gibi büyük hayatın kökü olmalıdır. İmanın böyle sağlam ve sarsılmaz bir kökten olması gerekir.

Dal budak diyebileceğimiz salih amel, imanın tabii semeresidir. İman, bir kalbe yerleşmesi durumunda kendiliğinden ortaya çıkar. Kelime-i Şehadet'in özünde böyle bir iman olmalıdır.

Salih amellerin başında gelen İslam'ın temel esaslarına devam edelim.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 64-65.

2- Namaz Kılmak

Dinimizin direği olan namaz, akıllı olan ve buluğ çağına eren her Müslüman kadın ve erkeğe farzdır. Farz olan namazlar günde beş vakittir.

Şuurla kılınan namazın insanları kötülüklerden alıkoyacağı Allah tarafından bildirilmiştir. Ayeti kerimede Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *"Yazıklar olsun o kimselere ki namazlarından gafildirler."* (Maun: 107/45)

Başka bir ayeti kerimede yine Yüce Allah şöyle buyurur.

" (Manasını anlamak, ezberlemek ve gereği üzere Allah'a ibadet etmek için ey Resulüm,) Sana vahyediien kitabı oku ve namazı kıl. Gerçekten namaz, kötü işten ve uygunsuzluktan alıkoyar. Muhakkak ki, Allah'ı zikretmek (Namaz kılmak) ibadetlerin en büyüğüdür. Allah (iyilik ve kötülük) her ne yaparsanız onu bilir." (Ankebut: 29/45) [1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 65.

3- Zekat Vermek

İslamın esaslarından biri de zekattır. İslama göre zekat fakirin zenginin malı üzerindeki hakkıdır.

Zekat sosyal adaletin sağlanmasında en büyük etkendir. Toplum içerisindeki huzursuzlukların başında genelde maddiyat sebep oluyor ve çoğunlukla "Senin var benim yok" kavgası bundan kaynaklanıyor. İşte islam bu ilahi ölçüyü getirerek zengin fakir dediğimiz bu iki sınıfın arasını Zekat müessesesi ile birbirine yaklaştırmaktadır.

Zekatın farziyetinden şartlarını taşıyan herkes sorumludur. Yani mükellef olan herkesin malı nisabı bulduğu takdirde zekatını çıkarıp vermesi gerekir.

Zekatın yanında sadaka, yardımlaşma ve borç verme gibi durumlar da olunca adalet mefhumu daha da önem taşımaktadır. [1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 65-66.

4- Haccetmek

Dinen zengin sayılan ve sıhhatli olanlara Allah'ın farz kıldığı bir ibadettir. Dünyanın muhtelif yerlerinde yaşıyan müslümanlarm birbiriyle tanışmalarına ve kaynaşmalarına vesile olur.

Hacc, temelde kişinin Allah'a doğru yönelmesidir. İnsanoğlunun yaratılış felsefesinin sembolik bir göstergesidir. Biraz daha açıklanacak olursa, Hacc ibadeti pek çok şeylerin aynı anda gösterilmesidir. Bu yaradılış göstergesi bir tarih göstergesi, bir birlik göstergesi ve bir ümmet gösterişi olarak bu temel ibadetle kendini gösterir.

Hac ibadeti ile Kâ'be'yi ziyaret etmenin derin bir anlamı vardır. Peygamberimiz (s.a.v.)'in dedesi tarihin en eski ve en mükemmel insanı İbrahim (a.s.), Kâ'be tavaf edilirken tıpkı canlandırılır.

Hazreti İbrahim yeryüzündeki bütün putları reddederek yalnızca Allah'ı sevdi ve O'na itaat etti. Kendi elleriyle Kâ'be'yi yaptı. Bu yapı o günden bugüne ve kıyamete kadar yeryüzünde Allah'ın evidir. Kimi insanların hemen aklma şu soru geliyor. Acaba o Kabe'nin içerisinde ne vardır?

Evet madde gözüyle baktığımız zaman orda hiç bir şey göremeyiz. Ama dinimiz bizi mana itibarıyla da ele aldığı için biz o Kâ'be'ye mâna itibarıyla bakacağız.

Kâ'be'nin herhangi bir yönü yoksa da ibadetlerimizle Kâ'be'ye dönmekle yönümüzü seçiyor ve Allah'a dönüyoruz demektir.

Kuran-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"Doğu da Allah'ındır, batı da, onun için nereye döner yönelirseniz Allah'ın yüzü oradadır.* (Bakara: 2/115)

Kâ'be'nin dışında ibadet ederken O'na dönmek gerekir.

Kâ'be'nin batısına doğru, Kabe'ye bakan yarım daire şeklinde bir duvar vardır, adına "Hicr-i İsmail" denilir. Hicr, bir eteğin simgesidir. Yarım ay şeklindeki bu duvar bir eteği andırır.

İbrahim (a.s.)'in zevcesi Sare'nin Hacer isminde Habeşistanlı siyah bir cariyesi vardı. Sare'nin kocası İbrahim'e çocuğu olması için İbrahim (a.s.)'ın Hacer ile beraber olup ses çıkarmayacak kadar yoksul ve alçak gönüllü idi. İbrahim (a.s.)'ın zevcesi olma şerefinin yanı sıra daha çok şereflendirmek için Allah Hacer ile Kâ'be arasında bir ilgi kurdu.

Hacer'in evi İsmail (a.s.)'ın doğduğu yerdir. Hacer'in evi diyebileceğimiz mezarı oradadır. Mezar, Kabe'nin 3. sütununun yanındadır. Hiç kimsenin, peygamberlerin dahi camiye gömülmeleri düşünülmezken, siyah (Habeşli) bir kadının Allah'ın eviyle yanyana olması ne kadar düşündürücüdür. İsmail (a.s.)'in annesi Hacer orada gömülüdür. Kâ'be O'nun mezarına doğru uzanır. Duvarla Kâ'be arasında dar bir geçit vardır. Kâ'be'yi tavaf ederken, Allah (c.c.)'ın duvarı da Kâ'be'den sayarak O'nun dışından dönmemizi emrederek bunun aksini kabul etmez.

Tevhid'e inanıp Allah'ın Hacc emrinin çağrısını kabul edenler, Kâ'be'yi tavaf ederken Hacer'in medfun olduğu bu eteği de Kâ'be'den sayıp öylece tavaf etmeleri gerektiğinden büyük bir ibret almaları gerekir.

O etekte;

Bütün insanlığın arasından bir kadın,

Bütün kadınların arasından bir cariye ve

Bütün cariyeler arasından siyah bir hizmetçi o makamda bulunur.

Safa ile Merve arasında yapılan sa'yin de yine Hacer'e yad olsun diye yapmanın elbette büyük bir anlamı vardır.

Müslüman, haccını bu şuurda yapacak veya hacca bu şuurla bakacak,

İslam dininde kadın ikinci sınıf insandır diyenler için bu, en mükemmel cevaptır.[1]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 66-67.

5- Oruç Tutmak

Oruç, nefsin terbiye edilmesinde en büyük amildir. Oruç her yıl Ramazan ayında tutulur. Ramazan ayı senenin bülün günler ve aylarına isabet edecek şekilde seyreder.

Dinimizde ibadetlerin özünü teşkil eden Namaz, Zekat ve Hacc gibi, Oruç ta yalnız Allah'ın emri olduğu için tutulmalıdır. Allah'u Teala neyi emretmişse biz insanlar için mutlaka faydası vardır. Zira O hiç bir şeyi boşuna emretmez. Orucun faydalarını kısaca da olsa şöylece sıralayabiliriz:

Oruç, müminlere köklü bir irade terbiyesini vererek nefsi arzuları frenleme alışkanlığını öğretir.

Oruç, ahlaki güzelliklerin ve hayati başarıların kaynağı olan sabrın tekamül ufuklarını feyizle açan bir ibadettir.

Oruç. mü'minlere Allah için iş yapma, herhangi bir çıkar beklemeksizin, zorluk ve mahrumiyetlere göğüs germe, İslami değerleri hakim güç kılma uğrunda mücadele eğitimi yaptıran bir ibadettir.

Oruç, Allah'ın koyduğu iman ve fazilet ölçüleri içerisinde bütün mü'minlere eşitlik ruhunu aşılayan bir ibadettir.

Oruç, hayatın yalnız yeme, bencil duyguları ve şehevi arzulan tatmin etme gibi boş felsefelere dayanmayan ve bu menfi durumlara karşı müessir olan bir ibadettir.

Oruç, Peygamberimiz (s.a.v.)'in *"Oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız".*[1] hadisi şerifine mazhar olarak vücudumuzun devr-i deveran halinde çalışan mide sinir ve sindirim sistemleri üzerinde dinlendirici ve şifa tesirlerini bırakan bir ibadettir.

Yukarıda saydığımız faydaların dışında insanlığın halen keşfedemediği orucun bir sürü faydaları vardır. Zaman ve teknik ilerledikçe mideyi ve bağırsakları dinlendirmenin yararları ayrı ayrı belirtilmektedir.

Avrupa'nın meşhur bilimadamları orucu o kadar yararlı görmüşlerdir ki nerdeyse hastalarına yazdıkları reçetelere ilave ederler. Zaten bilim adamlarından biri "Yakın bir

zamanda reçetelere oruç tedavisini yazarsak şaşmayın" demiştir.[2]

---

[1] Keşfül Hadis.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 68.

Islamın Tarifi
İslamın Esasları
1- Kelime-i Şahadet
2- Namaz Kılmak
3- Zekat Vermek
4- Haccetmek
5- Oruç Tutmak

KÖLE AZAT ETMEK

Köleyi Azat Etmenin Hukmu

Mülkünde tasarruf edebilmesi caiz olan herkesin kölesini azat etmesi sahihtir.

Köleyi azat etmek sarih olabileceği gibi, niyetle birlikte kinayi de olur. Kölesinin bir kısmını azat ederse, köle tamamıyla azat olu

Itk, lügat anlamı serbest olmak demektir. Şeriatta ise Cenabı Allah'a yaklaşmak için bir kölenin üzerindeki efendisi olan sahibine ait mülkiyetini kaldırmaktır.

Köle azat etmek sünnettir.

Azat; sarih olarak yani "Seni azat ettim." demesi ile azat olabileceği gibi kinaye olarak ta azat edebilir.

Kinayede niyet şarttır. Yani kalbinde azat edip o manada başka bir sözle mesela,

"Sen hürsün." veya "Sen serbestsin." gibi sözlerle de köle azat edilmiş olur.

Delil olarak, Kuran-ı Kerim köle azadını insanın ahiret yolu üzerindeki sarp yokuşları aşmanın yollarından biri olarak tavsiye etmekte, yetimi doyurmak, fakir ve muhtaç kimseye sadaka vermekle eş tutmaktadır.

Yüce Allah şöyle buyurur:

"O (sarp yokuşu aşmak), köle azad etmek, yahut sıkıntılı bir günde yetimi doyurmak veyahut hiç bir şeyi bulunmayan fakir ve miskinlere yardımcı olmaktır." (Beled: 90/11-13)

Özellikle kadın köle olan cariyeler hususunda şu noktaya Kuran-ı Kerim dikkatimizi ne güzel çekmektedir.

"Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde edeceğiz diye namusu ile yaşamak isteyen cariyelerinizi asla fuhşa zorlamayın. Fuhşa zorlanan köle ve cariye hür olur." [1]

Dikkat edilirse (ileride işleyeceğimiz Ümmül veled konusunda da değineceğimiz gibi) cariyeler ile cinsel ilişkiye girilince onlar (cariyeler) için bir azat yolu açılacak, doğumu

gibi durumlarda artık onlar otomatik-men hür olacak. Efendileri hayatta olduğu sürece hizmet devam etmek kaydıyla artık satılamazlar, hibe edilmezler. Burdan anlaşılıyor ki kadın köle olan cariyelere fuhuş yapılma gözüyle bakılmayacaktır...

Hz. Peygamber (s.a.v.) çok sayıdaki hadisleri ile, müslümanları elleri

altında bulunan köleleri azad etmeye teşvik etmiştir. Hadisi şerifte peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: "Hangi mümin, bir köleyi azat ederse, Allah da azat ettiği kölenin her uzvuna karşılık kendisinin bir uzvunu cehennem ateşinden azad eder." [2]

Başkası ile ortak olan bir kölesini azat ederse ve zengin biriyse ortağının hissesinin bedelini ödeyerek köleyi tamamıyla azatlığına kavuşturur. Eğer zengin değilse kendisine ait olan payı azat olunur, diğer pay devam eder.

Bir kimse anne babasından veya çocuklarından herhangi birini başkasından temellük ederek köle edinirse bunlar azat edilmiş olur. Zira dinimizde herhangi birisi anne babasını veya çocuklarından birini köle edinemez.

İmam Malik, İmam Şafii ve İman Ahmed'in görüşlerine göre başkası ile ortak olan bir kölesini azad eden efendi eğer zengin biri ise diğer ortağın hissesi de azatlanmış olur. Ancak ortağına ödemek zorundadır. Eğer hissesini azatlayan fakir ise ona herhangi bir şey lazım gelmez, köle sadece bir kısmı azatlanmış diğer kısmı devam eder.

Anne babasından ya da çocuklarından herhangi birinin köle olması durumunda bunlardan herhangi birisi başkasından mülk edinerek satın alındığı takdirde bunlar azad edilmiş olur. Zira İslam dininde herhangi birisi ana babasını ya da çocuğunu köle edinemez.

Delili. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Hiçbir çocuk, baba veyahut annesinin üzerindeki hakkını ödeyemez, meğer onu, herhangi bir kimsenin elinde köle olarak bulup da satın alıp azatlarsa...." [3]

[1] Nw sıaesı, 33- Hukıık-u hlamıve O, Ncmthı Bilmen 4/33

[2] Bitlimi, ttk l 3/117, Müslim, ırL No21 - 1509

[3] Müslim- İtk, 2016 No. 1510; Tımuzı - Bin, 28/8 No. 1906

VELAYET

Velayet azat olunan köleden sonra oluşan bir haktır. Vela, asabelerde oludan veraset hükmü gibi oluşan bir hukuktur. Vela konusu olan hak, asabelerden erkek olanlara nakledilir. Velada oluşan asabelerdeki lertib, irste oluşan tertib gibidir.

Vela hakkının alım-satımı caiz değildir, hibe de edilemez.

Vela;yakınhk, sahiplik ve yardımlaşma manalarına gelen vela, ıstılahta köle azat eden kişinin azatlık olayından sonra oluşan bir haktır. Bacı İslam alimleri neseb akrabalığından sonra gelen ve azad eden kişiyi azad edilene varis kılan bir akrabalık sağıdır, demişlerdir. Bu görüşler çerçevesinde Feraiz bölümünde de görüldüğü gibi Erkeklerden varis olanlardan son sınıf olan "Mü'tik" (Köle azad eden erkek) vela hakkına sahiptir, bu velayet hakkı asabelerden erkek olan varislere nakledilerek devam eder. İşte köle azad eden efendi veya onun ölümünden sonraki asabeleri azat ettiği kölenin varisi olabilir hükmü burdan çıkmaktadır.

Delil, Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: "Vela, köleyi azad edene ait olan bir haktır." [1]

Vela, yukarıda da ifade edildiği gibi satılamaz ve hibe edilemez.

Sahihi Müslim'in Şerhinde şöyle bir ifade vardır: Hz. Peygamber vela-mn satılmasını, alınmasını ve hibe edilmesi nehyetmiştir. Şafii alimlerinden İmam Nevevi de bu konuda şöyle demiştir:

"Velanın alım satımı ve hibe edilmesi haramdır."

Tedbir

Efendini kölesine, 'Ben ölünce sen hürsün' demesiyle artık o köle müdebber olur.

Müdebbir, azatlığı sahibinin ölümüne bağlı olup efendisinin malının üçte birinden çıkar.Sahibi hayatta olduğu sürece kölesinden tasarruf edebilir. Kölesi için aldığı o tedbir henüz hükümsüzdür. Müdebbir olan kölenin hükmü efendisi hayatta olduğu sürece diğer köleler gibidir.

Tedbir (Efendinin Ölümüne Bağlı Azad) Tedbir, efendinin kölesine "Ben öldükten sonra sen hürsün" anlamında bir söz söylemesidir. Kölesine bu sözü söyleyen kimseye Müdebbir, kendisine bu söz söylenen köleye de Müdebber denir.

Tedbir lugatta, bir işin yürütülmesi iîe ilgili zorlukların çaresini önceden düşünme ya da bir işin sonunu hesaplama gibi manalara gelir.

Istılahta ise, köle sahibi olan efendinin, kölenin hürriyeti kendi ölümüne bağlamaktadır, şu halde efendi kölesine, 'Ben öldüğüm zaman sen hürsün.' demesi tedbirdir.

Bütün İslam alimleri kişinin kölesini tedbir etmesini caiz olarak görmüşler. Ama tedbirin vasiyet mi yoksa vasiyetten ayrı bir şey mi olduğunda ihtilafa düşmüşlerdir. Bazı alimler tedbirin vasiyet ile aynı şey olduğunu söylemişse de, bir kısım alim de tedbirin vasiyetten daha da ayrı bir şey olduğunu ve "Tedbir, bozulması caiz olmayan bir tasarruftur. Vasiyet ise sahibi tarafından istendiği zaman iptal olunabilir." demişlerdir.

İmam Malik ve İmam-ı Şafii tedbirin vasiyet gibi olduğunu, efendinin istediği zaman vasiyet gibi onu bozabileceğini ifade etmişler ise de İmam Ebu Hanife ise tedbir hakkında şöyle görüş bildirir:

"Açık olan şudur ki efendi kölesine, ben ölünce sen hürsün, derse bu tedbirdir ve tedbirden artık dönüş yapılamaz. Efendinin ölümüyle köle azat olur." İmamı Malik'in tabilerinden İbnü'l Kasım, ve Eşheb gibi büyük alimler de bu görüştedirler. [2]

Tedbire delil olarak Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu hadisi şerifi gösterebiliriz: "Tedbir edilen köle malın üçte birinden çıkarılır." [3]

Tedbirin hibe gibi olduğunu söyleyen alimler de vardır.

Kölelik müessesesinin İslamın öngörmüş olduğu bu temel prensiplerle köleliğin menbaınm çürütülmesi akıl sahibi kimseler için ibretlerle dolu Jüşünceler mevcuttur.

İslamda Kölelik Müessesine Bakış

İslam hukukunda köleliğe bakış tarzı diğer batı hukuklarından tamamen farklıdır. Kölelikle ilgili romanları okuyan veya daha değişik şekilde kölelik ile ilgili bilgisi olan bir kimseye sorulduğu zaman hemen 'Ayaklarına zincirler ellerine kelepçeler takılan, sopalarla dövülerek hayvan sürüsü gibi bir yerden bir yere sevkedilen, bir kuru ekmeğe muhtaç, evi barınağı olmayan hep esarette yaşayan insanlar' gelir.

Suudi Arabistan cahilliği devrinde, cehalet o kadar yaygın hale gelmişti ki hüküm sürebilen zenginler fakir ve kimsesizleri hep esaretleri altına alıp köleliği geliştirmekteydiler.

Bu hal öyle bir vaziyete geldi ki neredeyse bir yerde yaşayan insanların yarısı köle idi. Bu kölelik bahsi geçince herkes Suudi köleliğini algılar. Halbuki Asr-ı Saadet'ten önce Suudi Arabistan'da yaygın olduğu gibi kölelik, dünyanın her tarafında vardı.

İslam dini, bu zulmü elbette gözardı etmemiş olmakla birlikte köleliği hemen kaldırabilecek bir durum da sergilemedi. Çünkü böyle bir işe hemen tevessül edilseydi, köle sahipleri açısından da bazı sorunlar sözkonu-su olacaktı. Fakat olduğu gibi de bırakmadı.

Tedrici olarak köleliğin kaldırılması rçin menbaını, yani kökünü kurutmaya, kölelik izlerini azaltmaya, o günlerde yaygın olan hükümlere göre kölelere normal insan gibi bakmaya teşvik etmiştir.

İslam dini, köleliğin menbaını kurutmak için daha sonra müeyyide yoluna da başvurarak bu büyük belayı kısmen de olsa yavaş yavaş kaldırmayı başardı. Burada bîr hakikati ifade etmekte yarar görüyoruz.

İslam hukukunda hükümler iki kısımdır:

Birincisi,

îslamın doğrudan doğruya va'zettiği ve daha Önceki hukuk sistemlerinde bulunmayan hukuki hükümler. Bu durumda olan hükümler dini daha da tesirli hale getirerek hakim hale getirdi ki, burda bütün insanlar için maslahat olmuştur. İslam hukukçularımızın izahlarına göre bu çeşit hükümler tamamen insanlığın menfaati gereğidir. Bunların en başında Zekat müessesesi gelmektedir.

İkincisi,

İslamın doğrudan doğruya va'zetmediği belki daha önceki hukuk sistemlerinde vahşi bir tarzda bulunan ve İslamiyetin onları medeni bir kalıba soktuğu hükümlerdir. Bunların da başında kölelik geliyor. İslam, köleliği tasvib etmemekle beraber hemen yasak etmedi. Çünkü şart getirdiği kardeşlik müessesesi ile bu köleliği önce medeni bir kalıba sokup daha sonra tedrici olarak kaldırdı. Nitekim rnüslümanlar içerisinde öyle bir zaman geldi ki zekat alacak kimse kalmadığı gibi kölelik de haliyle ortadan kalkmış oldu.

İslam kardeşliği ve insanların birbirine şefkatle yaklaşmasını emretmiştir. Kuran-ı Kerim'deki bir çok ayeti kerimede bu konuda Yüce Allah, "Eliniz altındakilere iyi davranınız." buyurmuştur.

Mükatebe durumuna giren (azat olabilmesi için imkânlara sahip olan) kölelere zekat verilip bu sistemin tasviye edilmesi.

Zıhar, yemini bozma, Ramazan ayında eşiyle cinsel birleşme dahi ve buna benzer bazı suçlardan dolayı dini bir müeyyide olarak konulan kef-faretlerin birinci alternatifi olarak köle azat etmeyi şart koşması bunlara verilecek en bariz misallerdir. O halde İslam hukukunun köleye bakış açısı müsbet ve olumlu olarak bilinmelidir. Köleliği sistem olarak içten hezimete uğratır ve bu müesseseyi kölelikten hürriyete geçiş safhası olarak vasıflandırabiliriz.

[1] Buharıı \e Muslııu
[2] Bidayet'ül-Müctehid, 4/203
[3] İhni Matc - Itk, 1911 No. 2514

KİTABET

Kitabet, sahih olup aynı zamanda sünnettir. Bu şekildeki kitabet miktarı bilinen belirli bir değerle sahihtir. Bu değer peşin olduğu gibi vadeli yani tecilli olan borç ile de olur. Vadeli durumu olunca borcun süresi belli ve ert az iki taksit olması gerekir.

Bu anlaşma seyyidi cihetinde lazım olup feshedilmez. Mukateb (azatlığı şarta bağlanan köle) cihetinde de dilediği şekilde fesh hakkı vardır. Mukateb durumuna giren köle, taksit veya parasının kalan kısmını seyyi-dine ödedikten sonra elinde kalan parasından tasarruf hakkına sahiptir.

Kitabet konusunun eda edilebilmesi için seyyidin elinde olan kölenin mal ve parasını çalıştırıp onun yardımına sunmak vaciptir.

Mukateb durumuna giren köle borcun hepsini ödemeyene kadar azat olunmayarak, köleliği devam eder.

Kitabet; lugatta, usulüne göre bir şeyi yazmak manasındadır. Istılahtaki anlamı ise, belirli bir zaman içerisinde ödenen paraya karşılık kölenin azat edilmesidir.

Kitabet, kazanabileceğinden emin olan bir kölenin seyyidine;

'Ben sana şu kadar para veririm beni azat et' ya da efendi kölesine, mesela; 'İki ay içerisinde iki bin dirhem getirsen artık hürsün.' demesi ile köle bu şartlan yerine getirir getirmez hürriyetine kavuşur.

Kitabete delil, Peygamberimiz (s.a.v.)'ın şu hadisi şerifidir:

"Mukatib üzerinde (Kitabet anlaşması üzerinde) olan kölenin malından bir dirhem dahi kalsa (ona da ödeyinceye kadar) köledir." [1]

Burdan anlaşılıyor ki kitabet caizdir. Köle ile efendisi arasında böyle bir mukaveleye girişmeleri dinimizce uygun görülmüştür. Yalnız efendinin dekölesini daha evvel bir ücret ile elde ettiği hesabı yapılarak kölenin üzerindeki kitabet parasının hepsini ödemedikçe hürriyetine kavuşmaz.

Kitabet akdi kölenin kendini ve malını, çalışıp kazanacağı bir miktar mal karşılığında efendisinden satın almasıdır. Buna göre kitabet akdinin rükünleri şunlardır:

1. Köle,

2. Kitabet bedeli.

3. Vade,

4. Kitabet akdinin deyimleri. [2]

Kitabet akdi için yapılan anlaşmanın en az iki taksit ile oluşması kölenin lehine olan bir durumdur. Çünkü peşin olması veya bir taksite bağlan-mazı köle için hayli zorluk teşkil edecektir.

Bilindiği gibi İslam dininin kölelik müessesesine bakış açısı diğer hukuk dallarının (!) bakış açılarından çok farklıdır. İslamın hukukla ilgili konularda teşri etmiş cezalardan en önemlilerinin 'köle azat etme' gayet düşündürücüdür.

Yapılan kitabet akdinde kendi malından köleye yardımcı olması vaciptir. Böyle bir durumda efendinin kölesine yardımcı olması gerektiğine de Ayeti Kerime de delil olarak gösterilebilir:

"Köle ve cariyelerinizden sizinle mükatebe akdi yapmak isteyenlerle, eğer onlar hakkında hayırlı olacağına kani iseniz, onlar ile mükatebe akdi yapınız ve bedeli ödemede yardımcı olmak gayesiyle Allah'ın size verdiği maldan onlara veriniz." (Nur: 24/33) Bu ayeti kerimeden hareket eden bir kısım İslam hukukçularına göre, mükatebe isteğinde bulunan köleler için böyle bir akdi yapmak, köle için bir hak ve efendisi için bir dini görevdir.

Yukarıdaki ayet-i kerimenin zahiri anlamına bakılırsa bir vücubiyet yani bir gereklilik söz konusu olmaktadır.

---

[1] Sünem Ebtı Davıid ilk. 23/1 No. 3927

[2] Bidayet'ti! Müctehid. 4/183

ÜMMÜL VELED (ÇOCUK SAHİBİ CARİYE)

Cariye sahibi olan seyyid, cariyesiyle cinsi münasebette bulunup çocuk veya çocuğa benzer bir mahlukat peyda olursa anık bu cariye ne satılır ne rehn bırakılır ve ne de hibe edilir. Aksi halde bu işlemlerden herhangi birinin yapılması haramdır. Her çeşit tasarrufu yapabilip, eskisi gibi devam eder. Çalıştırabilip, cinsi münasebette de bulunabilir. Bu durumda olan bir cariyenin seyyidi Ölürse, vasiyet ve borçlarından önce azat olunup, serbest bırakılır. Hatta bu cariyeden kalma başkasına ait çocuk varsa o da serbest bırakılır. Bir seyyidin cariyesiyle birisi nikahlanıp, cinsi münasebette bulunup daha sonra çocuk doğurursa seyyide aittir. Ama şüphe ile bir cariyeyle cinsi münasebette bulunma neticesi bir çocuk doğmuşsa bu çocuğu da hür edebilmek için seyyide kıymetini ödemek gerekir.

Talak ile boşanmış bir cariyeyi alan yeni seyyidine (cariye önceden çocuk sahibi olmuşsa) cinsi temasıyla ümrnül veled hükmüne girmez. Ancak iki görüşten birine göre daha evvel bu seyyid şüphe ile onunla cinsi münasebette bulunmuş ve o münasebetten dolayı çocuk doğurmuş, o kişi de bu cariyeyi satın almışsa o zaman bu cariye ümmü veled olur. Allah daha iyi bilir.

Ümmülveled

Ümmül Veled efendisinden çocuk doğurmuş olan cariye demektir. Bu durumda olan bir cariye yukarıda da ifade edildiği gibi ne satılır, ne rehin bırakılır ve ne de başka birisine hibe edilir. İşte burda dikkat edilirse İsla-min cariyeye bakış açısı çok anlamlıdır. Yani cariye İslam nazarında ortalık kadını değildir. Efendisi istediği gibi onunla cinsel ilişkide bulunur, daha sonra doğum yapar, tabiri caizse damızlık gibi kullanılır, sonra da yine istediği gibi satar veya köleliği de devam eder diye herhangi bir şey

düşünülemez. Yüce dinimiz İslam, bu ve buna benzer hassas konulan hep düzenli bir kalıba oturtmuştur. Yani cariye cinsi temas yollarıyla kullanıldığı takdirde artık cariyelik izlerinin kaybolacağı yollar takib edilir.

Ümmül Veled'in satışı: Ashabı Kiram devrinden beri Ümmül Veled olan cariyelerin satılıp satılamadığı ihtilaflı ise de, Hz. Ömer, "Ümmül Veled olan cariye satılamaz ve efendisi öldüğü zaman geri kalan ana malından çıkarılarak azatlanmış olur." şeklinde hükmederdi,

Ümmül Veled'in satılamayacağı için delil:İbni Abbas Peygamberimiz (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Hangi kadın efendisinden çocuk doğurursa, o kadın efendisi öldüğü zaman hürdür." [1]

Ümmül Veled'den doğan çocuk, da aynen annesi hükmünde olup satılamaz, hibe edilemez , herhangi bir verecek için rehn olarak bırakılamaz. Çünkü çocuk annesine tabidir.

İbni Abbas şöyle rivayet eder: İbrahim'in annesi (Peygamberimiz

(s.a.v.)'in zevcesi) doğum yaptığında Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Mariye'nın çocuğu onu hürriyetine ka\ uşturdıı." [2] Bu hadisi şerif Ümmü'l Veled durumuna giren cariyenin çocuk annesi

olması hasebiyle hürriyeti için bir delil teşkil etmektedir.

---

[1] İmam Ahmed, t/317. Ihın \fu, c - ırk. 19/2

[2] JbnİHazin,sahih hirxcnc<ilc livanı etmiştir.No:25/5

CARİYELİK KAVRAMI

Toplumumuzda cariyelik ve kölelik kavramları çok değişik şekilde algılanmaktadır. Hatta üzülerek ifade edelim ki Özellikle cariye kelimesinin çok yanlış manalarda kullanıldığın ifade edilmesi gereken husus şudur:

Cariye tabiri ile köle tabiri arasında hukuki muhteva itibarıyla hiç bir mana farklılığı yoktur. Yani ikisi de kulluğa maruz kişiler olup erkeğine

köle, kadınına ise cariye tabiri kullanılmaktadır.

Dalıa evvel de ifade ettiğimiz gibi İslanım köleliğe bakış açısı, müeyyide ve medeni olacak şekilde haklar kalıbına yerleştirmek idi. Cariye için ise de hüküm aynen geçerlidir. Toplumda yerleşen rriana ile cariye denilince 'sahibinin \e efendisinin istediği zaman cinsi arzularını tatmin için bir zevk aleti olarak kullandığı kadınlara cariye denir' şeklindedir ki bu mana İslam hukuku açısından tamamıyla yanlıştır.

İslam'ın Cariyeliğe Bakış Açısı

Cariye denilen kadın köleler ile efendilerinin İslam hukukunun aradığı şartlara uymak kuralıyla karı-koca münasebetlerine girmeleri ve meşru bir zemin ile bunu bir evlilik müessesesi gibi yürütmeleri mümkündür.

Şu Ayet-i Kerime köle ve cariyelerin de meşru bir şekilde bu haklarının verilmesi gerektiğini ve onların da insan yerine konulup medeni kalıpta olduğunu belirler. "Aranızda bekârları, erkek kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu müsait olanları evlendiriniz. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lüîfundan onları zenginleştirir." (Nur: 24/12) Şimdi bu hükmü görünce sormak gerekmiyor mu?

Eğer her cariye efendisinin cinsi münasebetleri için kullandığı bir zevk aleti ise. bir efendi Kur'an'ın bu emri gereği başkasıyla hür veya erkek bir köle olabilir farketmez

evlendirdiği cariyesi ile nasıl cinsi münasebetini sürdürecektir. Haşa İslamda böyle bir hüküm kesinlikle yoktur.

Yukarıdaki hüküm ve açıklamadan sonra anlamamız gerekir ki, nasıl olacak. Efendi cariyesini evlendirecek, cariyesi başkasının karısı olacak. Kendisi de istediği gibi şehevi arzularını tatmin edecek, olmaz böyle şey.

Ancak bugün tıpkı olduğu gibi özellikle evlerde çalışan hizmetli kadınlar gibi, ama kölelik statüsünde olarak efendisinin evine gelip hizmetlerini görmeye devam edecek. Efendisinin kölesi ve kocasının da karısı olacak. Demek ki cariye demek, kölenin kadını demektir. Efendisiyle istediği gibi kan-koca hayatı yaşayan ortalık kadını demek değildir.

Acaba cariyelik kavramında efendisi ile kan-koca hayatı yaşayan cari-> z yok mudur? Elbette o da vardır. Ama nasıl, açıklayalım:

İslam hukukunda cariye ile karı-koca hayatı yaşama seri şartlar ve hükümler çerçevesinde ve bu statüde olan cariyeler de vardır. Bu durumdakiler evli kadınların hükmüne tabi tutulurdu. Yani hemen hemen çok az hükümlerle evli kadınlarından ayrılmaktadır. Sadece efendisi ile yatıp kalkmakta ve bunun için belli sınırlar bulunmaktadır.

Bu mana ayırımı hakkında Rasulullah (s.a.v.)'den bir misal verelim.

Hz. Peygamberin kadın köleleri vardı. Bunlar iki kısım idi:

Birinci Kısım: Hz. Peygamberin karı-koca yaşadığı cariyelerdir. Bunlara misal olarak önce yahudi olan ve sonradan İslamı kabul eden Reyha-ne Bint-i Zeyd'dir. Hz. Peygamber kendisine hürriyeti ve evliliği teklif etmesine rağmen, O cariye olarak Hz. Peygamber ile yaşamayı tercih etmiştir. Bu nedenle Peygamberimiz (s.a.v.)'in yanında kalmaya devam etmiştir.

Bir diğer cariye de Peygamberimiz (s.a.v.)'in çocuklarından İbrahim'in annesi olan Kıpti asıllı Mariyye Bint-i Şemun'duı. Bu iki cariye de peygamberimiz (s.a.v.)'in diğer hanımları gibi muamele görmüşlerdir. (2)

İkinci Kısım: Peygamberimiz (s.a.v.)'in yanında bulunan ikinci kısım cariye ise başkaları ile evlendirdiği cariyelerdir. Yani bunlar Rasulullа-h'ın evinde hizmet ederlerdi. Ancak başka erkeklerle evli idiler. Bunlara misal olarak yine Rasulullah'ın erkek kölelerinden Zeyd ile evlendirdiği Ümmü Eymen'i ifade edebiliriz.

Burda anlamamız gerekir ki İslam, köle ve cariyeye müsber bir bakış ile onları rahata kavuşturmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) vefat etmeden Önce, bütün erkek kölelerini ve kan-koca hayatı yaşamadığı cariyelerini hürriyetlerine kavuşturmuş ve azad etmiştir.

TAKLİDİN HÜKMÜ VE ŞARTLARI

Taklid; bir müctehidin delilini bilmeksizin görüşüyle amel etmektir. Kişinin buna kalbiyle niyyet etmesi, yeterlidir. Dil ile söylemese tîe olur. Müctehid "olmayanın, bir müctehidi taklid etmesi vacip ve müctehidin de

karşılaştığı herhangi bir amelde başkasını taklid etmesi haramdır.

Kişi, başlangıçta dört mezhebten dilediği birini taklid eder. Sonra bunlardan bir mezhebi taklid ettikten sonra başka bir mezhebe geçebilir. Dilerse bütün konularda başka mezhebe intikal eder ve dilerse bazı hükümlerde o mezhebi taklid eder.

Kuvvetli ve kendisine güvenilen bir görüşe göre durum budur. Yeter ki ciddiyet olsun. Şimdi bu taklitlerin hangi şartlarda olması gerektiğii öğrenelim.

Taklidin şartlan altı tanedir:

1) Takliid eden kişi, taklit edeceği mes'elede kendisini taklid ettiği kimsenin o mes'eleyle ilgili şart ve vacibleri bilmesi.

Mesela Şafii biri, İmam Malik'i; şehvetsiz olarak kadına dokunmanın abdesti bozmaması hususunda taklit etmek istese, İmam Malik'in abdest konusunda vacib olduğunu ileri sürdüğü hususları bilmesi gerekir ki, söz-konusu hususun abdesti bozmaması hususunda onu taklid edebilsin.

2) Taklidin 'Kablel amel' diyebileceğimiz amelden önce olması fiilin vuku bulmasından sonra olmaması.

Sıhhati hususunda mezhebler arasında ihtilaf bufunan bir ibadeti eda eden kimse, onun sahih olduğunu söyleyen mezhebi taklit etmekten eda etmişse, onu iade etmesi gerekir. Daha önce yapmasının değeri yoktur. Çünkü bu yoruma göre o ibadeti, o şekilde yerine getirirken onun fasid olduğunu biliyordu. Böylece o zaman, o ibadeti boşuna yapmış olur. Ama Şafii olan biri, cinsiyet organına dokunur ve sonra dokunduğunu unutur yahut kendisinin mezhebinde dokunmaktan dolayı abdestin bozulacağını bilmez ve bu

bilmemekte mazur olup, sonra namaz kılacak olursa; o namazın kazasını iskat etme hususunda Ebu Hanife'yi taklid edebilir. Çünkü O'na göre. olayın ve vuku bulmasından sonra taklid caizdir.Hanbeliler aksi görüştedir. Maliküere gelince; onlar bu hususta ihtilafa düşmüşlerdir.

3) Mükellefiyet bağından kendisini kurtaracak şekilde ruhsatları araştırıp onlara sarilmaması. Mesela namazın vakti daralır ve abdest alacak su ve teyemmüm alacak toprak bulamayıp temiz bir kaya bulur ama Şafii'yi taklid ederek o kaya ile teyemmümü terkeder ve İmam Ma-lik"i laklid ederek bu namazın kazasını terketmesi gibi. Çünkü Şafii'ye göre, teyemmüm ancak temiz toprakla yapılabilir.

İmam Malık'e göre, temiz toprak bulamazsa, temiz bir kaya ile teyemmüm yapabilir. Temiz bir kaya da bulamazsa, ondan namaz sakıt olur. O namazı kaza etmez. Kişinin, mükeliefliği kaldıracak şekilde bu taklid yollarına sapması caiz değildir.

4) Taklid ettiği kişinin müctchid olması. Velev ki er-Rafii, en-Neve-vi, er-Rameli ve İbni Hacer gibi fetvada müctehid olan biri olsun. Ancak alimler, o müctehidin o mes'eledeki görüşünün çok zayıf olduğunu söyle-mişlerse, o zaman taklid edilemez. Yine, bir imamın kendisinden döndüğü görüşünü taklit etmek sahih değildir. Ancak o imamın Mezhebi'nin alimleri, o imamın kurallarına dayanarak ve bir delile bağlı olarak o görüşü seçmiş iseler, onu taklid edebilir.

5) Telfikin ol m aması.Telfik, dini konularda bir mes'ele hakkındaki mezhep müctehidlerinin birbirine ztt olan görüşlerini birleştirme işidir. Bu zıt görüşler birleştirilirken taklit konusu olan diğer görüşlerle yetinmektir.

Bir mezhebin herhangi bir konuda olan bir görüşü benimsendiği zaman ne başlangıçta ve ne de devamlı olarak bir mes'elede taklid ettiği her iki müctehidin söylemediği bir sonuca varmamak gerekir. İki içtihadın arasını uzlaştırma yapmak caiz değildir. Şafii, Hanefi ve Hanbeli Mez-hepleri'nde telfik caiz değildir. Ama Malikiler'de sadece ibadetlerde tel-fık caizdir.

Telfikin bazı şekilleri vardır:

a) Bir kimse başının bir kısmını meshetmiş ve lezzet kasdı olmadan yabancı bir kadına dokunmuş ve dokunduğunda da lezzet duymamıştır.

Bu kimse, Maliki'ye göre zikredilen dokunma ile abdest bozulmadı-ğından İmam Malik1 i taklid ederek namaz kılar ve Şafii'yi takliden başın bir kısmını meshetmekle yetinirse, her iki İmam'a göre hem abdesti ve hem de namazı batıldır. Çünkü İmam Şafii, her ne kadar başın bir kısmının meshedilmesiyle abdestin sahih olacağını söylüyorsa da, yabancı bir kadına dokunmakla abdestin bozulacağını söylemektedir.

İmam Malik de, her ne kadar sözkonusu olan dokunma ile abdestin bozulmayacağını söylüyorsa da, O'na göre başın bir kısmının meshedilmesiyle olan abdesti batıldır.

b) Şafii'yi taklid ederek başın dörtte birinden daha azını meshedip sonra Ebu Hanife'yi taklid ederek cinsiyet organına dokunacak olursa, bu iki İmam'a göre abdesti batıldır. Çünkü Şafii her ne kadar dörtle birinden az kısmının meshedilmesiyle abdestin sahih olacağını söylüyorsa da. cinsiyet organına dokunmasıyla abdestin bozulacağını söylemektedir.

Ebu Hanife, her ne kadar cinsiyet organına dokunmakla abdestin bozulmayacağını söylüyorsa da, başın dörtte birinden az bir kısmının mes-hedilmesinin yeterli olmayacağını söylemektedir.

c) Abdest alır, sonra cinsiyet organına dokunur ve kan aldırır, sonra da cinsiyet organına dokunmakla abdestin bozulmaması konusunda Ebu Hanife'yi, kan aldırmanın abdesti bozmadığı hususunda İmam Şafı'yi taklit ederse her iki imama göre abdesti batıldır.

d) Başın bir kısmının meshi İmam Safi' yi ve köpeğin temiz olduğu konusunda İmam Malik'i taklit edip namaz kılanın namazı kuvvetli görüşe göre batıldır.

e) Kişi zorla karısını boşamış ve Hanefi biri ona boşamanın vaki olduğunu söyler ve o da iddeti bittikten sonra o kadının kızkardeşi ile nikahlanır sonra Şafii biri ona boşanmanın vaki olmadığını bu nikahın baki olduğunu

söylemiştir. İmam Şafi'yi taklit ederek birincisiyle ve Ebu Hanife'yi taklit ederek ikincisiyle yatamaz. Çünkü her iki imama göre iki kızkardeşi cem'etmek caiz değildir. Şayet İmam Şafı'yi taklit ederse, kuvvetli görüşe göre ikincisi ondan ayrı düşmüştür. Ta ki iki kız kardeşi birarada bulundurmasın.

f) Eğer Ebu Hanife'yi taklid ederek kadının velisi olmadan nikah kıymış ve sonra talak ile bir işi yapmayacağına dair yemin edip unutarak o işi yapar ve bir hanefıye gidip durumunu sorar. Hanefi de yemin ettiği şeyi unutarak yapmasından dolayı boşamanın vaki olduğuna dair fetva verir. Sonra da Şafii birine gidip o da unutarak yemini bozmanın boşanmaya sebep olmayacağını söyler. Bu kişinin İmam Şafi'yi taklit ederek o kadınla yatması caiz değildir. Çünkü Ebu Hanife'yi taklid ederek, velisiz kıydığı nikah, yeminini bozmasına zail olmuştur. Eğer Ebu Hanife'nin taklidini bırakıp Şafii Mezhebini taklid ederek nikahını mezhebine göre tazelerse caizdir.

İmam Remli'ye göre, bir kimse Hanefi'ye göre velisiz bir kadınla evlenirse ve zifaftan sonra üç talakla boşarsa, Hanefi taklidini bırakıp Şafii'ye göre yeniden nikahını akd etmesi caizdir. Yeter ki bir hakim, birinci nikahın sahih olduğuna dair bir hüküm vermemiş olsun. Yoksa caizdir, hatta bizzat hakim nikahı akd ederse hüküm sayılmaz, söz ile buna hükmettim demesi gerekir.

Birisi üç talakın vuku bulmaması için eşini hul' eder, sonra iddet esnasında kendisi için yemin ettiği şeyi yapmadan Safi Mezhebi'nin ileriye sürdüğü şartlan yerine getirmeden -Velisiz oluşu gibi- onu taklid eder, sonra yemin ettiği şeyi yapar. Böyle bir şey yapmak caiz değildir. Çünkü Şafii, velisiz olan bu akdi caiz görmez. İmam-ı Hanefi-, sahih görse de iddet esnasında yemin ettiği şey meydana gelse hul' üç talakın düşmesine engel olmaz, diyor. Mutlaka iddetin bitimine kadar kendisi için yemin edilen şeyin meydana gelmemesi için dikkat edilmesi gerekir.

Bir kimse komşuluk sebebiyle, İmam-ı A'zam'ı taklid ederek şuf a ile bir ev alır, sonra satar, bilahare geri satın

alır. Fakat bu defa birisi komşuluk sebebiyle şufa hakkını açar, o da Şafii'yi taklid ederek vermemezlik eder. Çünkü Şafii Mezhebi'ne göre, komşuluktan dolayı şufa hakkı yoktur. Ancak ortaklıkta şufa vardır. Bu muamele de caiz .değildir, çünkü bu da telfiktir.

6) Taklid edilen hüküm, nassa veya icmaa yahut bunlara benzer bir delile muhalif olduğu için, hakim onunla hükmettiği takdirde, hakimin hükmünün nass, icma' ve kıyasa muhalif bir hüküm olmamalıdır.

Bunun pek çok misali vardır. Bunlardan bir kaçı şöyledir:

a) Bir sözle üç talakın yahud bir mecliste söylenen üç talakın, bir ric' talak olduğunu söyleyen görüştür. Çünkü bu görüş, sahabenin icma'ına ve onlardan sonra tabiinin ve müctehid imamların icma'ına, Kur'an'ı Ke-rim'in zahiri hükümlerine ve Sünnet-i Seniyye'nin sarihine açıkça muha-liftir.

b) Ümm-ü veled'in satışının ve mut'a nikahının sahih olduğunu söyleyen görüşler,

c) Ramazan'da fecir doğduktan sonra ve Güneş doğmazdan önce yiyip içmenin caiz olduğunu söyleyen görüş.

d) Said b. Müseyyeb ve İbnu Cübeyr'e nisbet edilen, üç talakla boşanan bir kadının sırf ikinci birine nikahlanmasıyla birinci kocaya helal olacağını ve ikincinin onunla yatmasının şart olmadığını ileri süren görüştür

Sözde alimlik taslayan bu kişilerin İslam'a muhalif olan görüşlerin ortaya atılmasıyla bu amel günümüzde yaygın haie gelmiştir.

Büyük İslam alimleri, bu mes'eleye şiddetle karşı çıkmış, hatta onlardan biri şöyle demiştir:

"Bu görüşle amel eden kişi, yüzü siyaha boyanmak ve sürgün cü:1-mekle ta'zir edilmelidir."

Hanefi fıkhına ait *E1-Hulasa eserinde şöyle denilmektedir:

"Her kim bu görüşle fetva verirse, Allah'ın, Meleklerin ve bütün insanların la'neti onun üzerine olsun."

e) Davud Ez-Zahiri*ye nisbet edilen, nikahın veli ve şahit olmadan kı-yılabîleceğini söyleyen görüştür.

Bazı kimselerin bu hususta Ez-Zahiri'yi taklid etmenin caiz olduğunu söylemelerine aldanılmamalıdır. Bu görüşte, onu taklid etmenin haram olduğunu açıklayan alimlerden biri, Eş-Şebramlesi*dir. Eseri olan En-Ni-haye'nin haşiyesinde buna açıkça cevap vermiştir.

Faide: İmam Şafii (r.a.) şöyle demiştir:

"Bir mes'elede sahih bir hadis bulunursa, benim mezhebim odur. Ona muhalif bir görüşümü bulursanız, onu çöplüğe atın."

İmam Şafi'nin bu sözle söylemek istediği şudur:

"Bir hükümde tereddütlü olup, o konuda kesin karar vermemişsem ve siz de o konuda sahih bir hadis bulursanız, o hadise göre amel edin."

Akşam namazının vakti gibi.

Bu hususta tereddüd vaki olmuştur: 'Akşam namazının vakti, yatsıya kadar devam eder mi, etmez mi?'

Şafii Mezhebi alimleri; akşam vaktinin, şafak batıncaya kadar devam ettiğine dair hadisin sahih olduğunu bulmuş ve ona tabi' olmuşlardır.

Onun bu sözü, bazı kıt anlayış sahiplerinin dediği gibi bunun manası:

"Her nerede sahih bir hadis görürseniz, onunla amel edin" manasına değildir. Pek çok sahih hadis vardır ki, İmam Şafii onlarla amel etmemiştir. Çünkü tahsis ve onları nesneden bir nass bulma gibi bunu gerektiren sebeplere uyarak onlarla amel etmemiştir.

KÖLE AZAT ETMEK
VELAYET
KİTABET
ÜMMÜL VELED (ÇOCUK SAHİBİ CARİYE)
CARİYELİK KAVRAMI
TAKLİDİN HÜKMÜ VE ŞARTLARI

MÜSABAKA

At Ve Ok Yarışması

Mesafe ve hedef malum olmak kaydıyla at yarışı yapmak ve ok atmak sahihtir.

Müsabıklardan birisi para çıkarır. Para çıkaran müsabakayı kazanırsa parasını geri alır. Diğeri müsabakayı kazanırsa bunun parasını O alır.

İkisi para çıkarıp müsabakaya girerse caiz olmaz. Ancak müsabık sayısı üç olursa ikisinin para çıkarması caiz olur. Bunlardan müsabakayı kazanan paraları alır.

Para vermeyen şahıs geride kalırsa paranın bir kısmından sorumlu olmaz. Yani herhangi bir şey ödemez.

At Ve Deve Yarışı

Müsabaka, iki veya daha fazla kişinin at veya deve gibi koşu yapabilen hayvanlara binip yarışmasıdır.

Müsabaka, Resulullah (s.a.v.)'den bize miras kalan bir sünnettir.

Müsabakalar kitap ve sünnet ile meşru kılınmıştır.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Düşmana karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Bununla Allah'ın düşmanı ve kendi düşmanlarınızı korkutursunuz.'' (Enfal: 8/60)

Peygamberimiz (s.a.v.) bizzat deve yarışını yapmışlardır. [1]

Müsabakadaki asıl gaye, gerektiğinde savaşa hazırlıklı olmak ve bir kuvvet gösterisi olursa sünnettir. Ama övünmek ve kibirlenmek gayesiyle yapılırsa haramdır. Çünkü bütün ameller niyetlere göre değerlendirilir. Müsabaka yarışmalarında ne savaşa hazırlık, ne övünmek ve ne kibirlenmek kastedilmezse o zaman mubah sayılır. Çünkü vücuda faydalı fiziki geliştirmeyi ve cesareti arttırıcı bir nevi spordur.

---

[1] Buhari, 410.

Müsabaka Çeşitleri:

At ya da deve yarışlarının çeşitli şekilleri ve hükümleri vardır. Bir kısmı mubah, bir kısmı da haramdır. Bu konuda tespit edilen esaslar şunlardır:

1- Yarışa katılanlardan birinin diğerine bir şey vadetmesiyle yapılan yarıştır. Mesela kişinin karşıdaki yarışmacıya, 'Eğer beni geçersen sana bu kadar para vereceğim, kaybedersen senden hiç bir şey almayacağım' demesiyle yapılan bu anlaşma müsabakası caizdir. Çünkü tek taraftan ortaya para veya mal konulur ki kumar kapsamına girmez.

2- Yarışa katılan iki kişiden başka üçüncü bir şahıs tarafından bu yarışı kazanana belirli bir para veya mal vereceğini bildirmesiyle düzenlenen yarışma şeklidir. Mesela kişinin 'Sizden kim yarışı kazanırsa şu kadar para ona vereceğim' demesidir ki bu da caizdir. Çünkü bunda yine kumar şekli yoktur ve faydalı olan bir yarışa teşvik söz konusudur.

3- Yarışmaya katılanlardan her birinin belli bir miktar para ya da mal ortaya koyması ve yarışı kazanana verilmesiyle yapılan yarış şeklidir. Bu kumar kapsamına girdiği için caiz değildir ve kesinlikle haramdır.

Müsabakanın Şartları:

Müsabakanın şartlarını şöylece sıralayabiliriz:

1. Yarışmacıların başlangıç ve bitiş noktalarını bilmesi.

2. Yarışmaya katılacak atlar ya da develerin belli olması.

3. At ya da develerin birbirinin dengi olması.

4. Müsabakada şart koşulan meblağın bütün yarışmacılar tarafından bilinmesi.

5. Mükafatın yarışmacılar dışında başkası veya başkaları tarafından karşılanması gerekir.

Münadala (Ok Veya Silah Yarışması)

Münadala, ok veya silah ile yapılan yarışmalardır. At ve deve yarışmalarında olduğu gibi savaşa kuvvet hazırlığı veya eğitim amacıyla yapılırsa sünnettir.

Münadalanın meşru oluşu kitap ve sünnet ile sabittir.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Düşmana karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın." (Enfal: 8/60)

Gerek müsabaka ve gerekse münadalanın araçlarını peygamberimiz (s.a.v.) şöyle bildirmiştir:

"Yarışlar ancak deve, at ya da ok ile olur." [1]

Atış yapan her türlü silahlar ok hükmündedir.

At ve deve yarışlarında olduğu gibi ok ve silah yarışmasının da iki çeşidi caiz biri de kumar olması sebebiyle haramdır.

Münadalanın şartları:

1. Hedef noktasının belli olması, silahla atış yapılacaksa mermi sayısının belli olması.

2. Silah cinslerinin aynı olması. Yani biri tabanca ile diğeri tüfek ile atış yapırsa caiz değildir.

3. Şart koşulan meblağın belli olması gerekir.

Oyun Ve Eğlenceler

Eğlenceler, insanı düşünmekten ve ibret almaktan meşkul eden gerçek bir hakikati olmayan her şeydir. Oyun ise tiyatro, komedi, şarkı ve benzer gibi şeylerdir. Eğlenceler hükümlerine göre üç kısma ayrılır:

1- Haram olan eğlenceler: Kişi ve toplum yapısına zarar veren her çeşit eğlencedir. Bu eğlenceleri düzenlemek, yapıldığı yerde bulunmak da haramdır. Mesela, insanı farz olan ibadetlerden veya dünyevi geçim işlerinden alıkoyan, insana yalan yahut çirkin huy alıştırmaya sebep olan her çeşit oyun ve eğlence haramdır. Bunlar, sazlı ve çalgılı pavyon, gazino ve düğün gibi eğlence yerlerinde yahut kadınların sahnelere çıkarılarak şarkı ve türkü söyletildiği eğlence türleridir.

2- Mekruh olan eğlenceler: Kişi veya topluma faydalı bir iz bırakmayan eğlencelerdir. Mesela faydasız güldürü ve mizahların yapıldığı toplantılarda bulunmak. Bu tür eğlenceler zamanı boşa harcadığı ve kişiyi gayri ciddiyete sevkettiği için mekruhtur.

3- Mubah: Kişi ve toplum yapısında faydalı izler bırakan eğlence ve oyun türleridir. Bu tür oyunlar faydanın Önemine göre bazen de sünnet derecesine çıkar. Mesela meşru olan at, ok ve silah yarışları, savaşa ve şahsiyete faydalı olan diğer oyunlar gibi.

Oyunlar

İnsanlar arasında yaygın olan oyunlar, genel hatlarıyla haram ve mubahtır. Ancak mubah olanlar da sınırı aşarsa mekruh ve hatta bazen de haram hükmüne girer. Şöylece açıklayalım:

1- Satranç ve dama gibi zihni meşgul edip bununla beraber zihni ve düşünceyi hareket geçiren oyunlar. Bunlar zihnin gelişmesine ve düşünme kabiliyetine bir faydası olduğu sürece mubahtır. Ama bu faydayı aşarak fazla bir bağımlılık kazanıldığı zaman mekruh olur. Bağımlılık daha da artarsa insanı dini vecibelerden uzaklaştırıp dünyevi işlerden de alıkoyacak boyutlara ulaşırsa haram olur.

Tavla, tombala, zar ve her çeşit iskambil ve benzeri oyunlar: Bunlar insanın düşünme kabiliyetini körleştirdiği ve işi şansa bıraktığı için haramdır. Çünkü bu tip oyunlar insanın akıl ve hayaline şansı lanse ettirirler. Hal böyle olunca kişi ve topluma zararlı izler bırakan oyunlar olur ki bunlar haram hükmüne girer.

2- Hayvanları dövüştürme yoluyla yapılan eğlenceler de haramdır. Mesela hak arasında zevk için düzenlenen horoz döğüşleri, koyun, keçi, boğa ve deve güreşlerinin de tertiplenmesi haramdır. Çünkü bu tür eğlenceler de hayvanlara eziyet vardır. Çoğu zaman hayvanların ölümüne bile sebebiyet verir.

3- Vücuda zarar vermeyen ve insana kuvvet kazandıran savaş taktiği ve savunmayı öğreten güreşler mubahtır. Hatta bazen de sünnet olur. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) Rukane isminde bir şahısla güreş yapmış ve onu mağlup etmiştir. Kemik kırmaya ve yaralamaya vesile olabilecek, vücutta zararlı izler bırakan her çeşit güreş de haramdır. Mesela boks ve taek-wando bunların başında gelir. Yukarıda sayılan mubah oyunlardan hangisi olursa olsun, araya mal veya para gibi bir iddia girdiğinde caiz olmaz. Bu mal tek taraftan, her iki taraftan veya bir başkası tarafından karşılansın farketmez, haram hükmüne girer.

---

[1] Ebu Davud, 2574; Tirmizi, 1700.

Ât Ve Ok Yarışması
At Ve Deve Yarışı
Müsabaka Çeşitleri

NAMAZ

İslamda Namazın Onemı

İslam'da namazın, diğer ibadetlerde hiç bulunmayan bir yeri vardır. Zira O, dinin direğidir. O, olmayınca din ayakta durmaz.

Rasulullah (s.a.v.), namazla ilgili "Dinimizin özüdür"' şeklinde önemle çok defa hadis-i şeriflerinde namaz konusunda bizi uyarmıştır.

Bu uyanlardan bazıları şunlardır:

"işin başı İslam, İslam'ın direği namaz, en zirvesi ise Allah yolunda cihaddır."

"islam'da namaz, bir baş gibidir. Namazı olmayanın dini yoktur."

"Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey onun namazıdır. Namazı iyi ise diğer amelleri de iyi olur. Namazı bozuk ise diğer amelleri de bozuk olur." [1]

Enes'ten rivayet edilmiştir: Namaz, Peygamber (s.a.v.)'e Miraç Gece-si'nde elli vakit olarak farz kılındı. Sonra beş vakte indirildi ve Yüce Allah kendisine:

"Ya Muhammedi Benim katımda söz değiştirilmez. Onun için bu beş vakte elli vakit sevabı yazılır." [2] buyurdu.

Rasulullah (s.a.v.)'in Dünya'dan ayrılıp irtihal edeceği zaman son olarak ümmetine vasiyet ettiği şey namazdır. Son nefesinde iken şöyle buyurdu:

"Namaz! Namaz! Bir de emriniz altındaki köleler. Dînden en son kaybolacak ibadet namazdır. Namgz, zayi oldu mu bütün din zayi olmuş demektir."

Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah namazla ilgili şöyle buyuruyor: "(Resulüm) sana vahyedilen Kitab'ı (Kur'anı) oku ve namazı kıl Muhakkak ki namaz, hayasızlıktan ve kötülüklerden alıkoyan Allah'ı anman (ibadetlerin) en büyüğüdür." (Ankcbıit: 29/45)

Cabir bin Abdullah (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre Peygamberimiz (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim, diyor:

"Sizden biriniz kapısı önünden bir nehir akar da ondan günde bes defa yıkanırsa, o kimsede kirden bir şey kalır mı? İste bes vakit namaz kılan kimse de bunun gibidir. Allah bu namazlarla onun hatalarını gideri r.[3]

Namazın hiç bir şekilde terki uygun görülmemektedir. Yolculukta, korku halinde, hastalıkta... vb. gibi her durumda kılınması gerekir.

Kul hakkı hariç diğer günahlar için tevde edilmesi kaydıyla affolunma ümidi vardır. Ama namaz için affolunma diye bir durum sözkonusu değildir.

Kişi hasta olduğu zaman ayakta duramıyorsa oturarak, oturarak da kı-lamıyorsa uzanarak, daha ağır bir vaziyette ise o hali ile Allah'ı anarak bu ilahi görevi eda etmesi gerekir.

---

[1] Tabercuu

[2] Buharı, 345, Tırnıizi, 213.

[3] Muslini, 66ft

Namazın Terkedilmesi

Namazı inkâr ederek terkeden bütün alimlerin görüşü ile kâfir olup, islam dininden çıkar.

Namazın farz olduğuna inanmakla beraber, tembellik ve dünya meşgaleileri sebebi ile terkedene gelince; bunlar bir özür sayılmaz çünkü hadisi şerifler bu kimselerin de küfre girdiğini açıklamıştır.

Namazı bile bile terketmenin kişiyi küfre götürdüğünü açıklayan hadisler şunlardır:

1- Cabir (r.a.)'den rivayeten, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kişi ile küfür arasında, namazı terketmek vardır." [1]

2- Büreyde (r.a.)'den rivayeten, Resulullah (s.a.v.):

"Bizimle kafirler arasındaki ahd, namazdır. Kim namazı terkederse kâfir olmuştur." [2] buyurmuştur.

3- Abdullah bin Amr bin As'dan rivayeten, Resulullah (s.a.v.) bir gün namazdan bahsederken şöyle buyurmuştur:

"Namaza devam eden kimse için kıyamet gününde namaz bir nur, bir delil ve bir kurtuluştur. Namaza devam etmeyen kimseler için namaz bir delil ve kurtuluş değildir. Ve o kimse kıyamet gününde Karun, Firavun, Hâmân ve Uheyy bin Halef ile beraber olacakın:" [3]

Namazı bilerek terkedenin ahirette küfür önderleriyle beraber olması, o kimsenin küfür üzerinde olduğunu gösterir.

İbn Kayyım şöyle demiştir:

"Namazı terkedeni ya malı, ya reisliği, ya memuriyet görevi, ya da ticareti engeller. Malı, namazını kılmaktan engelleyenler Karun'la beraber; saltanatı namaz kılmasını direngelleyenler Firavun'la beraber, memuriyeti ve vezirliği engelleyenler Hâmân'la beraber, ticareti engelleyenler de Ubeyy bin Halef ile beraberdirler."

[1] Müshm,82

[2] Ebu Davud,4678; Tirmizı.2621; Nesai,23l; İbni Maıe, 1079 (Neylü'l-Evtar)

[3] Ahmcd, Taberaıiî ve İhın Hihhaıı rivayet etmiştir.

Namaz Vakitleri

Farz namazlar beştir.

1- Öglen Namazı: Bu namazın ilk vakti, güneşin zevale girmesiyle başlar; son vakti, zeval gölgesinden başka herşeyin gölgesinin uzunluğu kendi misli oluncaya kadardır.

2- İkindi Namazı: Bu namazın ilk vakti, herşeyin gölgesi kendi mislini geçtikten sonra başlar. Son vakti ise makul olan görüşe göre, herşeyin gölgesi kendi gölgesinin iki misline yetişinceye kadardır. Güneşin batmasına kadar da kılınmasına caizdir.

3- Akşam Namazı: Bunun vakti (dar olduğu için, şöyle bir zaman ölçüsü tanınmıştır:) Güneş battıktan sonra normal bir Ezan-ı şerif okunup, abdest alınıp avret yerleri örtülüp 5 rekâtlık bir namaz kılınacak kadar bir zamandır. [1]

4- Yatsı Namazı: Bunun ilk vakti ufuktaki kırmızı şafağın kaybolmasından başlar, son vakti gecenin üçte biri geçinceye kadardır. İkinci fecrin (fecri sadığın) doğuşuna kadar da kılınması caiz görülmüştür.

5- Sabah Namazı: Bu namazın da ilk vakti, ikinci fecrin (fecri sadığın) çıkmasından başlar.Sabah namazının son vakti ise makul görüşe göre ortalık açılıncaya kadar devam eder. Güneş doğana kadar kılınmasına da cevaz verilmiştir.

Delillerle Namaz Vakitleri

Bir günde kılınan beş vakit namazın vakitleri için delil olarak Ebu Musa (r.a) Resulullah (s.a.v.)'den şöyle nakleder:

"Resulullah'a bir kimse geldi ve kendisinden namaz vakitlerini soruyordu. Resulullah (s.a.v.) ona hiçbir cevap vermedi. Müteakiben fecr yarıldığı zaman sabah namazını ikame etti. Halbuki insanlar birbirini halen tanıyamıyordu. Sonra güneş ortadan meylettiği zaman müezzine emretti ve

öğlen namazını kıldı. Cemaatin içinde en iyi bilen durumunda olan bir sözcü, gündüz yarı olmuştur der, idi. Sonra güneş yüksek iken emredip ikindiyi ikame etti. Sonra güneş battığı zaman emredip akşamı ikame etti. Sonra şafak kaybolduğu zaman emredip yatsıyı ikame etti. Sonra ertesi gün sabah namazını o kadar geri bıraktı ki bu namazdan çıkan herhangi biri güneş muhakkak doğmuştur yahut hemenhemen doğdu der idi. Sonra öğlen namazını dünkü ikindi vaktine yaklaşan bir vakte kadar geciktirdi.

Sonra ikindiyi o kadar geri bıraktı ki namazdan çıkan herhangi bir kimse güneş kıpkırmızı oldu der idi. Sonra şafağın kaybolacağı zamana yakın oluncaya kadar akşam namazını geri bıraktı. Sonra yatsı namazını gecenin ilk üçte biri oluncaya kadar geri bıraktı. Sonra sabah olunca soruyu soranı çağırdı ve O'na:

"Namazın vakti şu iki vakit arasıdır." buyurdu. [2]

Bu hadisi şeriften beş vakit olan farz namazların ilk ve son vakitleri açıkça anlaşılmaktadır.

Hadisin ilk paragrafı namazların ilk vakitlerini, son paraprafı ise namazların son vakitlerini bildirmektedir.Bu hadisin açık hükmünden anlaşılıyor ki bir namazın kılınma vakti ilk vaktinden son vaktine kadar devam eder. Yani namazı vaktinin ilkinde, ortasında ve sonunda kılmak caizdir. Ama şu kadar ki efdal olan vakit ilk vakittir. Diğer vakitler cevaz ve meşruiyet vakitleridir. Beş vakit farz namazdan herhangi birini bile bile tehir etmenin ve hele hele son vakite geciktirmenin uygun olunmayacağı da bilinmelidir.

Namaz vakitleri için artık başka delil ileri sürmeye ihityaç duymuyoruz. Peygamber (s.a.v.), soruyu soran adama ilkin cevap vermeyerek, daha sonra hem beliğ hem de tesirli olsun diye fiil ve sözleriyle tarif ederek namaz vakitlerinin anlaşılmasını en müessir halde belirtmiş oldu.

Namaz Vakitleri İçin Gerekli Bilgiler

Bir namaz, vaktinin içinde geciktirilerek ve geciktirilmeyerek kılınışına göre beş dereceye ayrılır.

a) Efdal olan vakit:

Bu vakit, namazların ilk giriş vaktinden 3 çeyrek saat geçinceye kadar olan vakittir. [3] Akşam namazını bundan istisna etmek gerekir. Çünkü zamanı çok dardır.

b) Namaz kılan kişinin ihtiyarına bırakılmış olan vakit.

Her vaktin evvelinden başlayıp mesela;Sabah namazında ortalık ay-dınlamncaya kadar,

Öğlen namazında Öğlen namazını kılabilecek bir vakit kalıncaya kadar,

İkindi de her şeyin gölgesi iki misline varıncaya kadar,

Akşam namazında efdal olan vaktin sonuna kadar.

Yatsı namazında gecenin üçte biri geçinceye kadar olan vakitlerdir.

Bu vakitteki namaz, kendisinden sonraki vakitten daha fazla sevaplı, evvelki vakitten ise daha az sevaplıdır. Yani ne kadar erken.kılınsa sevabı o kadar fazladır.

c) Kerahetsiz caiz olan vakit:

Namazların ilk vaktinden başlayıp, sabahleyin kızarıklığa, öğleyin öğlen namazını kılabilecek bir vakte, ikindide güneşin sararmasına, akşamleyin efdal olan vakte, yatsıda fecr-i kâzibe kadar olan vakittir.

d) Kerahetle caiz olan vakit.

Sabah namazı için kızarıklıktan, öğlen için namaz kılabilecek vakit kadar, ikindi namazı için güneşin sararmasından, akşam namazında efdal olan vaktin bitmesinden, yatsıda fecr-i kâzipten itibaren namaz kılabilecek zamanda vakit kalıncaya kadar geçen zamandır.

e) Haram olup geciktirmeden dolayı günah sayılan vakit.

Geciktirmeyle haram olan vakit te namazı sığıdıramayacak kadar dar olan vakittir.

[1] Muğıiil Muhtaç 1/İ23'te aynı görücü paylaşmakla beraber, 122. sahifesinde akşam namazının vaktini, "güneşin batışından kırmızı şafağın kaybolmasına kadardıı' diye bildirir.

[2] Müslim, 614

[3] Kuabıı! Fıkh ala Mezahıhıl Eı baâ, 1160

Namazın Farz Olmasının Şartları

Namazın farz olmasının şartlan üçtür:
1- Müslüman olmak.
2- Buluğ çağına girmiş olmak.
3- Akıllı olmak.
Bu üç madde mükellefliği gerektirir.

Yukarıda zikredilen üç şart yerine geldiğinde kişi ergenlik çağında olup, namaz kılmakla mükellef olmuş demektir. Aynı zamanda bu üç şart oluştuğu zaman artık o insan şer'i hükümlerin hepsinden sorumludur.

Kâfirlere namaz farz değildir. Ama yine de cezasını şekeceklerdir. Çünkü bunlar müslüman olup namaz kılabilirler. Kafirlerin namaz kılmaları muteber değildir, Bu nedenle kafirler Herşeyden önce müslüman olmakla yükümlüdürler. Müslüman olduktan sonra namaz kılmaları istenir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: "Sizi alevli ateşe sokan nedir? (diye sorulunca) derler ki: Biz namaz kılanlardan değildik..." (Müddessır: 74/42-47)

Küçük çocuklara ve delilere namaz farz değildir. Bu konuda Allah Resulü (s.a.v.) : "Kalem (mükelleftik) üç kişiden kaldırılmıştır. Ergenlik çağına girinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan ve aklı başına gelinceye kadar deliden" [1] buyurmuştur.

Burda şunu da belirtelim çocuk yedi yaşına gelince onu namaza alıştırıp, namaz kılmayı emretmek gerekir. Hz. Peygemberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: "Çocuk yedi yaşına geldiği zaman ona namaz kılmasını emredin. On yaşına geldiğinde namazı terkederse onu dövün." [2]

---

[1] Ehıı Davıid, 4403

[2] Ebu Davıid, 494. Tırnuzı, 403.

Nafile Ve Revatıb Namazlar

(Farz namazlara tabi olmayan) sünnet namazlar beştir: 1-2. Ramazan ve kurban bayramı namazları. 3-4. Güneş ve Ay tutulması namazları. 5. İstiska namazı (Yağmur duası namazı).

Farz namazlara tabi olan (revatib) sünetler on yedidir:

- Sabah namazının farzından önce iki rekat.
- Öğlen namazının farzından önce dört, sonra iki rekat.
- İkindi namazının farzından önce dört rekat.
- Akşam namazının farzından sonra iki rekat.
- Yatsı namazının farzından sonra üç rekat. Bu üç rekattan biri vitirdir.

Farz Namazlara Tabi Olmayan Sünnetler

Farz namazlara tabi olmayan sünnetlerden, Ramazan ve Kurban Bayramı namazları, Güneş ve Ay tutulması namazları ile istiska (Yağmur Duası) namazı için gerekli deliller ileride kendi konularında zikeredilecektir.

Farz namazlarla birlikte kılınan sünnetler:

-Sabah namazından önce kılınan iki rekat için Hz. Aişe (r. anha) şöyle rivayet eder:

"Allah Resulü (s.a.v.), sabah namazından önce kılınan iki rekata gösterdiği önemi, başka hiç bir nafile namaza vermezdi.." [1]

-Öğlen namazı farzından önce dört, sonraki iki rekat için yine Hz. Ai-şe şöyle demiştir: "Hz. Peygamber benim odamda öğleden önce dört rekat kılar ondan sonra da çıkıp halka farz namazı kıldırır, sonra tekrar iki rekat kılardı." [2] Peygamberimiz (s.a.v.)'in öğlen farzından sonra dört rekat sünnet kıdığı da rivayet edilmektedir.

Ümmü Habibe'den rivayetle Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim öğlenin farzından önce ve sonra dörder rekat namaz kılmaya devam ederse, Allah onu cehennem ateşine haram kılar." [3]

Cuma namazı da öğlen namazı gibidir. Çünkü Cuma namazı öğlen namazının bedelidir. Abdullah İbni Me'sud'un cuma namazından önce ve sonra dörder rekat namaz kıldığı rivayet edilmiştir. " [4]

-İkindi farzından önce dört rekat için Hz. Ali şöyle rivayet eder: "Allah Resulü (s.a.v.) ikindi farzından önce dört rekat namaz kılar ve arasını selamla ayırırdı." [5]

İkindi farzından önceki dört rek'at sünnet için Abdullah İbni Ömer de şöyle rivayet eder: Peygamber (s.a.v), "İkindi farzından önce dört rekat namaz kılan kişiye Allah rahmet etsin." [6] buyurumuştur.

-Akşam ve yatsı namazı farzından sonra kılınan iki rekat için İbni Ömer şöyle demiştir: "Rasulullah (s.a.v.) ile birlikte öğlen namazından evvel iki ve ondan sonra iki, akşam namazından sonra iki, yatsı namazından sonra iki, cuma namazından sonra da iki rekat (sünnet) kıldım, akşam, yatsı ve cumanın sünnetlerini peygamberin evinde O'nun yanında kıldım." [7]

-Yatsı namazından sonra kılınan iki sünnetler için; yukarıdaki hadis-i şerif delil olarak gösterilebilir.

-Vitirler için Hz. Ali şöyle demiştir: Vitir namazı farz değildir, ama Peygamber (s.a.v.) ashabının yanma çıktı ve "Allah size bir namaz ziyade kıldı ki o namaz sizin hakkınızda kırmızı tüylü develerden daha hayırlıdır, işte o namaz vitir namazıdır. O namazı size yatsı ile fecrin doğuşu arasında verdi." dedi. [8]

Görüldüğü gibi bu hadis ayrıca vitir namazının vaktini de belirtmektedir.

Vitir namazının mükafatını kaçırmamak için her müslüman ondan nasibini almalıdır. Ebu Eyyub'el Ensari şöyle rivayet eder. Rasulullah (s.a.v.): "Vitir namazını kılmak her müslümana haktır. Vitri beş rekat kılmak isteyen bes kılsın, üç rekat kılmak isteyen üç kılsın, bir rekat kılmak isteyen de bir rekat kılsın." [9] buyurdu.

Vitir on bir rekata kadar da kılınabilir. Her iki rekatta bir selam verilir.

-Akşam ve yatsı farzından önce hafif olarak iki rekat namaz kılmak sünnettir.

Abdullah İbni Muğaffel El Müzenni (r.a) şöyle dedi:

Rasulullah (s.a.v.) üç kere "Her iki ezan (ezan ile kamet) arasında bir namaz vardır." buyurduktan sonra üçüncü söyleyişinden sonra "...kılmak isteyen için." sözünü ilave etti. [10]

Yukarıdaki hafiften kasıt biraz acele kılınmasıdır çünkü sonrasında farz namaz vardır camaatle kılınma ihtimali olabilir. Ayrıca bu sünnetler müekkedler gibi olmayıp

peygamber (s.a.v.)'in "...kılmak isteyen için" buyurmasından anlaşılıyor ki bunlar diğer sünnetler kadar önemli değildir.

---

[1] Buharı, 1126; Müslim, 724
[2] Müslim, 730
[3] Tinıii:i,427
[4] Tirmizi, 523
[5] Tinimi, 429
[6] Tirmizi, 430
[7] Buharı, 1127. Muslini, 729
[8] Ehıı Davud, 1418.
[9] Ehu Davud, 142.
[10] Müslim, 838

Müekked Olan Nafileler

Nafile olarak kılınan namazların 3 tanesi müekkededir.Bunlar da: Teheccüt namazı, Kuşluk namazı ve Teravih namazlarıdır.

Bunlara müekked denilmesinin sebebi, farz namazlara tabi olan, nafile namazlardan sonra sünnet olan namazlar oldukları içindir.

1- Teheccüt Namazı:

Bir diğer adıyla gece namazıdır. Gece vakti süresince kılınır. En efdal vakti gecenin üçte ikisi çıktıktan sonra kılmaktır.

Teheccüt, uykuyu terketmek manasına gelir. Bu nedenle uykudan kalktıktan sonra kılınan namaz anlamına gelen teheccüt, ismini buradan almaktadır.

Bunun vakti uykudan kalktıktan sonra başlar fecrin doğuşuna kadar devam eder. Rekat sayısında herhangi bir sınır yoktur. Az veya çok istenildiği kadar kılınabilir.

Teheccüt namazının delili şu ayet-i kerimedir:

"Gecenin bir kısmında kalk ve sana mahsus bir fazlalık olmak üzere onunla (Kuran la) namaz kıl. Rabbinin seni övgüye değer bir makama çıkarması umulur." (İsra: 17/79)

Ebu Hureyre'den rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v.)'e:

-Farz namazlardan sonra hangi namaz faziletlidir ve Ramazan ayından sonra hangi oruç faziletlidir? diye soruldu.Rasulullah (s.a.v.):

"Farz yazılmış namazdan sonra en faziletli namaz gece ortasında kılınan namazdır. Ramazan ayından sonra en faziletli Oruç ise, Allah ayı olan Muharrem orucudur." [1] buyurdu.

2- Kuşluk Namazı:

Bunun da diğer adı Dûha namazıdır. Sabah namazından sonra güneş bir mızrak yükseldikten sonra başlar, süresi Güneş'in tepe noktasına gelmesine kadar devam eder. En azı iki, en çoğu da sekiz rekattır.

Bunun delili Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu hadisi şerifidir:

Ebu Hureyre (r.a) rivayet eder: "Kalbim dostum bana üç şey tavsiye etti. Bunları yaşadığım müddetçe asla terketmem. Bunlar, her aydan üç gün oruç, Duha namazı ve Vitir namazı."[2]

Ümmü Hani şöyle rivayet eder:

"Mekke'nin fethi senesi Hz. Peygamber Mekke'nin en yüksek yerinde bulunuyordu, yıkanmak için kalktı. Hz. Fatıma da ona bir perde gerdi. Sonra Hz. Peygamber elbisesini aldı ve ona sarıldı sonra kuşluk namazını sekiz rekat olarak kıldı." [3]

3- Teravih Namazı:

Teravih namazı Ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınır, yirmi rekattır. İleride açıklanacaktır.

Teravih namazının delili için Hz. Aişe (r. anha) şöyle demiştir:

Bir gece Rasulullah (s.a.v.), mescidde namaz kıldı. Bazı insanlar da peygamberin namazına uyup namaz kıldılar. Sonra ertesi gecede böyle cemaatle namaz kıldılar. Halk çoğaldı. Üçüncü yahut dördüncü gece halk yine toplandı. Fakat Rasulullah o gece onların yanına (namaz kılmağa) çıkmadı. Sabahleyin çıkıp namazdan sonra: "(Ey nas!) sizin cemaatle Ramazan namazı kılmağa olan şiddetli arzunuzu gördüm. Benim için de namaza çıkmağa hiç bir engel yoktu. Yalnız üzerinize farz kılınmasından endişe ettim." [4] buyurdu.

Diğer bir hadiste şöyle rivayet edilmiştir:

Hz. Ömer döneminde insanlar Ramazan ayında yirmi rekat teravih namazını kılardı. [5]

Şafii mezhebinde hangi sünnet olursa olsun, kılınırken iki rekatta bir selam verilmesi daha da sevaptır.

Yukarıda açıkladığımız 5 vaktin farz olan namazlarının rekat sayıları şunlardır:

Sabah namazı:2 rekattır. Öğlen namazı: 4 rekattır. İkindi namazı: 4 rekatır. Akşam namazı :3 rekatır. Yatsı namazı: 4 rekattır.

Ayrıca cuma günleri öğlen namazı yerine iki rekat cuma namazı da farzdır. İleride açıklanacaktır.

---

[1] Muslım, 1163.

[2] Musfım,722.

[3] Buhan,350, Muslini, 336.

[4] Mıı\lnn,76l

[5] Be\hakı,2/996

Nafile (Sünnet) Namazların Çeşitleri

Farz namazlar dışında ve terkedilmesi caiz olmakla beraber kılınması tercih edilip fazilet ve sevaba sebep olan namazlara nafile namazlar denir. Bu çeşil namazlara tatavvu, mendup, sünnet ve müste-hap namazlar da denir.

Nafile namazlar, farz namazlarda meydana gelen eksikliği ve kusuru gidermek ve terkedilen farz namazlar yerine hesap edilmek üzere meşru kılınmıştır. Kul kendisine düşen görevi kusursuz ve eksiksiz yaptığı takdirde onun farz ve nafile namazları tam olarak Allah katında değerlendirilir. Şayet farzlarında kusur ve eksiklik gibi durumlar varsa, nafileleriyle onarılarak yerine sayılır.

Zimmetinde farz namaz borcu olup bunu ödemeden ölen kimsenin kılmış olduğu nafile namazlar varsa, her yetmiş rek'at nafile bir rek'at farz yerine hesap edilerek borcundan düşülür.

Nafile namazların çeşitleri şunlardır:

Nafile namazlar önce kendi aralarında ikiye ayrılır. Bunlar;

A) Farz namazlara tabi olan nafileler. Bunlara revatib de denir.

B) Farz namazlara tabi olmayan nafileler.

Şimdi bunları biraz açıklayalım:

Farz namazlara tabi olan nafileler de müekkede ve gayri müekkede olarak kendi aralarında ikiye ayrılır:

a) Müekkede olan Revatib: Peygamberimiz (s.a.v.)'in genellikle kıldığı ve nadiren terkettiği sünnetlerdir.

b) Gayr-i Müekkede olan Revatib: Peygamberimiz (s.a.v.)'in bazan kılıp bazan kılmadığı sünnetlerdir. Bunları açıklayalım:

A) Farz Namazlara Tabi Müekked Sünnetler

Bunlar on rekat olup şunlardır:

a) Sabah namazının farzından önce iki rek'at. Fatiha' dan sonra birinci rek'atta Kâfirun suresini ve ikinci rek'alta İhlas suresini okumak sünnettir. Selamdan sonra sağ yan üzerine, kıbleye doğru mezarda olduğu gibi yatmak ve şu duayı okuması sünnettir:

"Allahümme rabbe Cibrile ve Mikaile ve İsraf ile ve rabbe Muhamme-din sallallahu aleyhi ve sellem'e etimi minennar. (üç kere)

Allahümme inni es'elüke ümen nafien ve rtzken vasien ve amelen mü-tekabbelen" duasını üç defa tekrarlamak sünnettir.

Türkçesi: "Ey Cebrail'in, Mikail'in. İsrafil'in ve Muhammed (s.a.v.)'in rabbi olan Allahım! Beni ateşten kurtar. Ey Allahım! Ben senden faydalı ilim, geniş rızık ve kabul olunan amel dilerim."

b) Öğle namazının farzından önce ve sonra ikişer rek'at. Cuma namazı da öğle namazı gibidir.

c) Akşam namazının farzından sonra iki rek'at. Bunda da Fatiha'dan sonra birinci rek'atta Kâfirun, ikinci rek'atta da İhlas surelerini okumak sünnettir. [1]

d) Yatsı namazının farzından sonra iki rek'at.

---

[1] Kuabııl Fıkh âla Mezahıbü Erhaâ, 11286

B) Farz Namazlara Tabi Gayri Müekked Sünnetler

Gayri müekked on iki rekattır.

a) Öğle namazının farzından önce ve sonra ikişer rek'at. Cuma namazı da öğle namazı gibidir.

b) İkindi namazının farzından önce dört rek'at.

c) Akşam namazının farzından önce hafif iki rek'at. (Camii'de ise eğer vakit varsa),

d) Yatsı namazının farzından önce iki rek'at. (Camii'de ise eğer vakit varsa) Bu sünnetler hakkında bilgi ve deliller belirtildi.

Yukarıdan da anlaşılacağı üzere öğle ve cuma farzlarından önce ve sonra ikisi gayr-i müekkede olmak üzere dörder rek'al, namaz kılmak sünnettir. İki rek'atta bir selam vermek daha faziletli olmakla beraber dört rek'atta selam vermek de caizdir.

Farzlara bağlı sünnete niyet edilirken hangi namazın ilk veya son sünneti olduğunu belirtmek gerekir. Mesela "Öğle namazınm farzından önceki iki rek'at sünnetini eda etmeye niyet ettim." diye niyet edilir. Diğerleri de buna göre yapılır.

Sünnetlerde de farzlarda olduğu gibi ihram tekbirinden sonra Eûzu Besmele çekilip, Fatiha okunduktan sonra bir sûre veya bir miktar ayet okunabilir. Rüku ve secdelerden sonra ikinci rek'ata kalkıldığında Eûzu Besmele çekilip yine Fatiha'dan sonra zammı sure okunması sünnettir. Rüku ve secdelerden sonra oturulup teşehhüd okunur. Peygamberimiz (s.a.v.)'e salaval getirilir.

Eğer dört rek'ata niyet edilmiş ise (farz ve sünnet) "Allahumme salli ala seyyidina Muhammedin" denildikten sonra tekbir alınarak üçüncü rek'ata kalkılır. Kalkarken elleri kulaklara kadar kaldırmak da sünnettir. Üçüncü ve dördüncü rek'atta Eûzu Besmele çekilip Fatiha okunur. Fakat sure veya ayet okunmaz. Şayet iki rek'atta niyet edilmiş ise teşehhüdden sonra Allahume salli ve barik duaları okunduktan sonra selam verilir.

Vitir Namazı

Vitir namazı farz namazlara bağlı sünnetlerin en müekkedi ve en önemlisidir. Yatsı namazının farzından sonra kılınır. Eh azı bii; en çoğu onbir rek'att ir.

Fazilet bakımından en azı üç rek'attır. En faziletli kılınış şekliiki rek'atta bir selam

vermek ve tek rek'atı en son ayrı bir niyetle kılmaktır.

Vitir namazı üç rek'at kılındığında Fatiha'dan sonra birinci rek'atta "Sebbihisme rabbike'l â'la" suresini, ikinci rek'atta "Kâfirun" suresini ve son rek'atta 'İhlas, Kuleûzu bi rabbilfalak ve Kuleûzu birabbinnas ' surelerini okumak sünnettir. 5 rek'at veya daha çok kılındığında mezkur surelerin son üç rek'atta okunması yine sünnettir.

Vitir namazı farzlara bağlı diğer sünnetler gibi cemaatla değil, tek başına kılınır. Ancak Ramazan ayında onaltıncı gecesinden itibaren son gecesine kadar son rek'atın rükuûndan itidala kalkınca itidal halinde iken Kunul Duası'nı okumak sünnettir.

Kunut duası namazın sünnetlerinde Eb'ad 'Bölümü'ndedir. Ondan önce şunu okumak da sünnettir:

"Allahumme inna nesîaînuke ve nestağfiruke ve nesîehdike ve nü'minu bike ve netevekkeiu âleyke ve nüshi aleyke'l-hayva küllehü neşkürüke ve la nekfüruke ve nahlau ve netrüku men yefcüruke, Allahumme iyyake na'budu ve leke nusalli ve nescüdu ve ileyke nesâ ve nahfidu nercu rah-metike ve nahşa azabeke. Inne azabeke bil küffari mülhık.

Farz namazlara tabi olmayan nafile namazlar da iki kısımdır:

A) Cemaatle kılınması sünnet olmayanlar.

B) Cemaatle kılınması sünnet olanlar.

a. Duha (Kuşluk) Namazı:

Bunun vakti, güneşin doğup bir mızrak boyu kadar yükselmesiyle başlar ve öğle namazına yaklaşık olarak bir çeyrek saat kalıncaya kadar devam eder. En faziletli zamanı ise gündüzün dörtte biri geçinceye kadar olan süredir. En azı iki rek'at, en faziletlisi sekiz rek'attır. İki rek'atta bir selam vermek daha da sevaptır.

b. Teheccüd (Gece) Namazı:

Gece bir miktar uyuduktan sonra kılınır. Vakti, yatsı namazı kılındıktan sonra başlar ve fecir doğuncaya kadar devam eder. En faziletli zamanı gece yarısıdır. Bundan sonra en faziletli zamanı gecenin sonudur. En azı iki rek'attır. Çoğu için bir sınır yoktur.

c. Tevbe Namazı:

Günahlarından pişmanlık duyup tevbe eden kimsenin iki rek'at tevbe namazını kılması sünnettir. Daha sonra tevbe ve istiğfar ederek Allah'tan affını diler.

d. Tahiyyetü'l-Mescid Namazı:

Cami veya mescide giren kimse oturmadan önce bu niyetle iki rek'at namaz kılar.Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz camiye girdiği zaman iki rekat namaz kılmadan oturmasın." [1]

Tahiyye, saygı demektir. Bu namaz camiye saygı maksadıyla kılınır. Giren kişi oturmadan -gerektiiği için- herhangi bir farz veya başka bir nafile namaz kılarsa onunla Tahiyyetü'l-Mescid namazının faziletini de kazanmış olur. Herhangi bir namazı kılmadan bile bile oturan kimse bu namazı kaçırmış sayılır. Fakat unutarak veya bilmiyerek oturup hemen kalkarsa bu namazı kılabilir.

Cemaat farz namaza durmaya başlarken camiye giren kimsenin hemen cemaata katılması daha faziletli olduğu için tahiyyetü'l-mescid namazı ile meşgul olması mekruhtur. Mekke'de Mescidü'l-Haram'a giren kimsenin de tahiyyet'ülrmescidi Kabe'yi tavaf etmek olduğu için bu namazı kılması mekruhtur.

---

[1] Huhau,433 Mus/ım7!4

e. Teşbih Namazı:

Bu namaz dört rekattır. İki rek'atta bir selam vermek daha iyidir. Mekruh vakitler dışındaki bir zamanda kılınır, her rek'atla 75 defa, "Sübhanal-lahi ve'l-hamdu lillahi ve la ilahe illallahu vellahu ekher" okunur. Bunun 15 (onbeş) adedi Fatiha ve sure veya ayetlerden sonra ayakta, onar adedi de rüku, itidal, birinci secde, secdeler arasındaki oturuşda, ikinci secdede ve ondan sonraki istirahat veya teşehhüd oturuşunda bu rükünlerdeki teşbihlerden sonra, teşehhüd oturuşunda ise teşehhüdden önce okunur.

Bir rükünde mezkur teşbihleri yanılarak okumayıp diğer bir rükne geçen kimse geri dönüş yapamaz. Bu sebeple unuttuğu teşbihleri vardığı rükün tesbihleriyle birleştirerek hepsini okur. Ancak itidal ve iki secde arasındaki oturuş kısa rükünler olduğu için rükua ait unutulan teşbihler iti— dalde değil de ilk secdede okunur ve ilk secdede unutulan teşbihler, secdeler arasındaki oturuşta değil de ikinci secdede okunur.

İbni Abbas'tan rivayet ettiğine göre Rasulullah (s.a.v.) Abdulmuta-lib'in oğlu Abbas'a şöyle dedi: "Ey amcam, sana sevap verilmesini, bağışlanmanı, Allah tarafından sevilmeni ister misin? Sana on çeşit günahını silecek bir şey öğreteyim ki bunu yaptığın takdirde, Allah evvel ve ahir eski ve yeni, bilerek ve bilmeyerek, büyük ve küçük gizli ve açık günahlarını, affeder. Dört rekat namaz kılarsın her rekatında Fatiha ve bir sure okursun. Birinci rekatla okumayı bitirince ayakta iken; 'Sübhanallahi velhamdülillahi ve lailahe illallahu vallahu ekber'i onbeş kere söylersin. Sonra rükua inersin. On defa da rükuda okursun sonra da rükudan başını kaldırınca on kere aynısını söylersin. Sonra secdeye iner on kere söylersin. Secdeden başını kaldırınca on kere söylersin sonra tekrar secde eder on kere söylersin. Secdeden başını kaldırır on kere daha söylersin. Böylece her rekatta yetmiş beş teşbih yapar. Diğer rekatlarda da aynısını yaparsın. Gücün

yeterse günde bir kere kıl. Günde bir kere küamazsan, haftada bir kıl, haftada bir kere küamazsan ayda, ayda bir kere küamazsan, senede bir kıl. Eğer onu da yapamazsan ömründe bir kere kıl." [1]

---

[1] Ebu Davud, 297

f. İstihare Namazı:

Bir işin hayırlı olup olmadığında tereddüt eden ve hayırlı olan şıkka kalben taraftar olmayı dilemek için kılınan bir namazdır. Mekruh vakitler dışında kılınmalıdır. İstihare niyetiyle iki rek'at namaz kılındıktan sonra aşağıda yazılı dua okunur. Sonra kalb neye taraftar olursa ona göre davranılır. Bazan iştihara namazı ve duasından sonra uyumak ve rüya görmekle karara varılmak istenir. Fakat rüyadan ziyade kalbin temayülü esastır.

Cabir bin Abdullah şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah (s.a.v.) Kur'an'dan bir sure öğretir gibi, işlerimizin tümü hususunda istihare duasını öğretmek üzere: "Sizden biriniz kalben bir işe azmettiği vakit, farzın dışında (istihare niyetiyle nafile olarak) iki rekat namaz kılsın. Namazdan sonra şu duayı okusun'1 buyurdu:

İstihare Duası:

"Allahümme innî eslahiruke bi îlmike ve estakdiruke bi kudretike ve es'eluke min fadüke'1-azîm. Feinneke takdim ve la akdiru ve ta'lemu ve lâ a'lemû ve ente âllamü'l-ğuyûb. Allahumume in künte ta'lemu enne haze'l-emre hayrün li fi dini ve meaşî ve akıbeti emri fakdürhu li ve yessirhu li sümme bârik li fihi ve in künte ta'lemu enne hazel emre şerrim li fi dini ve meâşi ve akibeti emri fesrifhu ânni vasrifni ânhu vakdür liyel hayra haysu kane sümme ardını bihi" [1]

Duanın türkçesi:

"Allahım, hakkımda hayırlısını sen bildiğin için ben hayırlısına irşad edilmemi senden islerim ve gücünden yardım diliyerek hayırlısına gücümün yetmesini senden dilerim ve senin büyük fazlından isterim. Çünkü sen (her şeye) kadirsin. Ben hiç bir şeye kadir değilim. Sen her şeyi

bilirsin. Ben hiç bir şey bilmem. Sen herkese gizli olan her şeyi çok bilensin. Allahım istediğim bu iş senin ilminde benim için dinime, hayalıma ve âhiretime hayırlı ise bana mukadder kıl, bana kolay kıl ve bana mübarek kıl. Eğer bu iş senin ilminde benim için dinime, hayatıma ve âhiretime şer ise bu işi benden, beni de-bu işten çevir ve hayır nerede ise onu bana mukadder kıl. Sonra nefsimi bu hayra razı kıl."

---

[1] Buhari,II09

g. İhram Namazı:

Hac ve umre niyetiyle ihrama girmek isteyen bir kimse ihrama girmeden önce iki rek'at ihram namazını kılar. Ancak ihrama girmesi mekruh vakitlere tesadüf ederse bu namaz kılınmaz.

h. Tavaf Namazı:

Kâ'be'yi tavaf ettikten sonra Makam-ı İbrahim'in yanında veya oraya yakın bir yerde iki rek'at tavaf namazı kılınır.

İbni Ömer şöyle rivayet etmiştir. "Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'ye girdiği zaman yedi kere Ka'beyi tavaf etti. Sonra Makam-ı İbrahim'in karşısında iki rekat namaz kıldı." [1]

---

[1] Bııhari, 1544

ı. Evvâbin Namazı:

Bunun vakti akşam namazından sonra başlar ve yatsı vaktinin girmesiyle bitmiş olur. En az iki. en çok yirmi rek'attır. Kemâl ve faziletin en azı ise altı rek'attır. İki rek'atten fazla kılmak istediğinde iki rek'atta bir selâm vermek daha faziletlidir.

Bu namaza gaflet namazı adı da verilir. Çünkü akşam yemeği ve uyku sebebiyle çok insanlar bunu terkederler. Bir Hadisi Şerifte Allah Resulü (s.a.v.): "Her kim akşam ile yatsı namazları arasında altı rekat namaz kılarsa, Allahu Taâla ona oniki senelik namaz sevabı yazar" [1]

---

[1] Fıkhul Islamı ve Edületuh. 21194

J. Abbest namazı:

Abdest uzuvları kurumadan 2 rekat abdest sünneti kılmaktır.

Ebu Hureyre rivayet eder. Rasulullah (s.a.v.) Bilal (r.a)'a şöyle dedi: "Ya Bilal islamiyetle yapmış olduğun en iyi ameli bana söyle çünkü cennette önümde yürürken ayakkabılarının sesini işittim" buyurunca, Bilal şöyle cevap verdi: "Gece ve gündüz herhangi bir suretle abdest aldığım zaman, mutlaka o abdestte bana farz olmayan bir namaz kılardım."

k. Yolculuk Namazı:

Yolculuğa çıkılacağı zaman evden çıkmadan önce iki rek'at ve yolculuktan dönüşte iki rek'at yolculuk namazı kılmak sünnettir.Yolculuktan dönüşteki sünnetin eve varmadan önce camiye uğrayıp orada kılınması daha sevaptır.

Ka'b İbni Malik (r.a)'dan rivayeten Rasulullah (s.a.v.), gittiği her seferden muhakkak gündüzleyin kuşluk vaktinde gelirdi. Geldiği zaman evvela mescide gelir, orada iki rekat namaz kılar sonra da orda otururdu. [1]

İmam Nevevi burdaki iki rekat namazın tahiyyetülnmescit için değil de seferden geliş nimetine şükür olduğunu ve oturmanın da halkın kendisine geleceği hoş geldin denilmesi için mescit yahut evine yakın açık ve düz bir yerde ziyaretçilere karşı hazırlık için müstehap olduğunu bildirir.

---

[1] Muslini, 7/6

B) Cemaatla Kılınması Sünnet Olan Nafile Namazlar

a. Teravih Namazı:

Ramazan ayına mahsus olan bu namazın vakti yatsı namazının kılınmasıyla başlar ve fecrin doğuşuna (sabah namazına) kadar devam eder.

Teravih namazı 20 (yirmi) rek'attır. İkişer rek'at kılınması gerekir. Dört rek'atta bir selam verilirse namazı batıldır. Cemaatla kılınması daha fciletli olmakla beraber tek başına kılmak da caizdir.

Bir noktayı belirtelim:

Teravih namazının rükün, şart ve sünnetler ile mekruhlar ve namaza aykırı hareketler bakımından diğer namazlardan hiçbir farkı yoktur. Çok hızlı kılındığından bazan rükünler eksik kalır ve bozulur. Bu takdirde kılan kişi sevab kazanmadığı gibi haram işlemiş olur.

Bu nedenle ya doğru dürüst kılınmalı veya hiç kıhnmamalıdır. Ama şu var ki rükünler kaçırılmadan acele kılınabilirse de rükünlerin kaçırılmaması için azami gayret sarfedilmelidir.

Teravih namazını kıldıracak olan imamın arkasındaki cemaatin namazın rükünlerini kaçırmaması için son derece dikkat etmesi lazımdır.

b. Her iki Bayram namazı.

c. Küsuf (Güneş tutulması) namazı.

d. Husuf (Ay tutulması) namazı.

e. İstiska (Yağmur duası) namazı.

İleride bu namazlar ayrı ayrı açıklanacaktır.

NAMAZIN ŞARTLARI

Namaza Başlamadan Önce Gerekli Olan Şartlar

Namaza başlamadan önce gerekli olan şartlar beş tanedir:

1- Hades ve necasetten taharet (abdest almak ve vücudun herhangi bir yerinde necis bulunmamak).

2- Temiz elbiselerle avret yerlerini örtmek.

3- Temiz bir yerde durmak.

4- Namaz vaktinin girdiğini bilmek.

5- Kıbleye yönelmek.

İki yerde kıblenin terkedilmesi caizdir.

a) Savaş esnasında, şiddetli korkulu durumlarda.

b) Yolculuk sırasında herhangi bir binek üzerinde kılınan sünnetlerde kıblenin terkedilmesinde bir sakınca yoktur.

Namazın Sahih Olmasının Şartları

Namazın sahih olması için bazı şartlar ve belirli rükünlerin bulunması gerekir.

Şartlar, lugatta 'alamet' demektir. Şeriatta ise, varlığı kendisinin varlığına bağlı bulunan ve onun gerçek varlığından ayrı olan şeylerdir.

Şaıtlai ıkı tuıludur Bin teklif şartları yahut farz olma şaıtlaııdır ki islam, akıl ve baliğ olma bunlaıdandır Diğeıı ise sıhhat şartlarıdır Bunlar da namazın sıhhati kendilerine bağlı olan şartlardır ki yukarıdaki maddelerin biraz daha açıklanmasdır

1) Hades ve necasetten temiz olmak, yanı abdestlı olmak ve vücut üzerinde namaz kılmaya mam herhangi bir necıs olmamak

Yüce Allah Kur'an-ı Kerım'de şöyle buyurmuştur

"Ey iman edenle)' Namaza kalktığınız vakit yuzleıımzı ve dıı teklet e kadü} ellerinizi yıkayın, başınızı mesnedin, ayaklarınızı da topukla)a ka-daı yıkayın Eğeı cunup iseniz boy abdestı alın' (Maide: 5/6)

Peygambeıimız (sav) "Abdestsız hıçbu namaz kabul olunmaz" bu-yurmuştuı [1]

2) Temiz elbiseyle oı tünmek (setıi avret) Allahu Taâla şöyle buyu-muştur "Ey Adem oğullan, heı mescit huzurunda zınetımzı (elbiselerinizi) giyin " (A'raf: 7/31) Hz Aışe'den rivayete göre, "Hayız gören ve balığa olan bir kadının namazı, ancak başını ortmesıyle sahih oluı " [2]

Hayız ve balığadan kasıt hayız yaşına giren kadın demektir Kadının başını örtmesi gerektiği halde, diğer yerlerini de örtmesi daha da öncelik arz edeı Şu halde, alimlerin ittifakına göre Kadının avret yen, el ve yuzu hariç vücudunun butun kısmıdır

Eıkekleıin avret yen ise, diz ile göbek arası olan bölgedir

3) Temiz bıı yeıde durup namaz kılmak.

Bıı bedevi, mescide kuçuk abdestını yaptığında, Hz Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur "Onun sidiği üzerine bir kova su dokun "

4) Vaktin girdiğini bilmek Bu da uç şeyle bilinir

a) Kesin ılım: Güneşin battığını veya doğduğunu görmek, gibi

b) Ictıhad: Gölge gibi zanna dayalı delillere dayanmak

c) Taklıd: Burada da vaktini iyi bilen bir ehil kişiyi taklit etmektir Namaz vaktinin girdiğini bilmek için delil Allah'u Taala Kur'an-ı

Keıim'de şöyle buyuruı "Muhakkak ki namaz, mu'mınler uzeıine belirli vakıtleıde farz kılındı " [3]

5) Kıbleye yönelmek (istikbali kıble).

Bunun da delili şu ayeti kerimedir: "Nereden yola çıkarsan çık. Yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Nerede olursanız olun. Yüzünüzü o tarafa çevirin." (Bakara: 2/150) Peygamberimiz (s.a.v.)'de namazım tam olarak kılmayan bir

kişi hakkında: "Namaza kalktığın zaman abdestini tam al, sonra kıbleye yönel ve tekbir et" [4] buyurmuştur.

Ayeteki maksat, Ka'be'nin içinde bulunduğu Mescid-i Haram'dır. Hadis-i şerifte ise kıbleden maksat Ka'be'dir. Kabe bölgesinden uzak olan kişi kesin delillerle Ka'be'ye yönelmek zorundadır. Eğer kesin delil sahibi değilse içtihat veya zannına göre hareket eder. Mekke'de bulunan Kabe-i Muazzama müslümanların kıblegâhıdır. Ora'ya yönelmek te şartlardan bir tanesidir. Bir sahra veya dağ başında olan veya bulutlu havada bulunup ta kıble istikametini tayin edemiyen birinin içtihat etmesi gerekir. Yani yakinine göre hareket ederek kanaati hangi tarafa oturuyorsa öylece oraya dönüp namazını kılar, velevki daha sonra tespit etmiş olduğu kıblesinde bir terslik olsa da namazını tekrar kılmaz.

Şu iki durumda istikbaî-i kıble şartı aranmaz:

1) Savaşta veya buna benzer tehlikeli durumlarda namaz kılındığı zaman arkadan saldırı olma ihtimali varsa o tehlike yönüne doğru namaz kılmak caizdir. Tehlike yönüne dönüldüğü zaman gelebilecek düşman görülebilir, ona göre tedbir alınır. Buradaki sozkonusu namaz farz veya sünnet olabilir farketmez. İleride açıklanacaktır.

İbni Ömer şöyle demiştir: "Eğer daha şiddetli bir korku varsa, yaya veya binekli olduğunuz halde kıbleye yönelmiş veya yönelemiş olarak namazınızı kılın" [5]

2) Yolculuk esnasında araba veya herhangi bir binek türü (hayvan vb.) üzerinde olunduğu zamanda kıble terkedilebilir. Bilindiği gibi sünnet namazlar oturarak kılmabilir. Haliyle yolculukta araç içinde iken zaten insan otururur vaziyettedir. O haliyle kolayına geldiği şekilde sünnet namazları kılabilir. Cabir b. Abdullah şöyle rivayet eder: "Resulullah (s.a.v.) bineği üzerinde namaz kılardı" [6]

---

[1] Buhaıı H5 Musiun 225

[2] Tıımı:ı 277S
[3] Nıwntıtu /0?
[4] Buharı, 5897; Müslim, 397
[5] Buharı, 4261
[6] Buharı, 39 i

NAMAZIN RÜKÜNLERİ

Namazın rükünleri on sekiz tanedir:

1- Niyet getirmek.

2- Gücü varsa kıyama durmak.[1]

3- İhram tekbirini almak.

4- Fatiha-ı şerifi okumak. "Bismillahirrahmanirrahim" Ayet-i kerimesi de fatihadandır.

5- Rükû'a varmak.

6- Rükû'da tuma'nine yapmak. .

7- Rükû'dan kalkıp ve doğrulmak.

8- Doğrulmada tuma'nine yapmak.

Niyet etmek: Namaza başlamak için niyet etmek gereklidir Niyyetin yeri kalptir. Bu nedenle namaza durulduğu zaman kalben niyet etmek gerekir. Niyeti lafzen ifade etmek ise sünnettir.

Niyette Allah rızası için namaz kılmaya kalben karar vermek gerekir.

Mesela sabah namazının farzı için şöyle niyet getirilir:

"Niyyet ettim Allah rızası için sabah namazının farzını eda etmeye..."

Farz namaz için niyyetin 3 şartı vardır:

a) Namazı kasdetmek.

b) Namazı n vaktini tayin etmek.

c) Farz namaz olduğunu söylemek.

Farz namazlarının önce veya sonrasında kılınan sünnetler gibi belirli nafile namazlarının niyetinde iki şart vardır:

a) Namazı kasdetmek,

b) Hangi nafile olduğunu veya hangi vaktin sünneti olduğunu tayin etmek.

Eğer mutlak olan veya belirli olmayan bir nafile nah.azı ise bunun da bir şartı olup, o da yalnızca namazı kasdetmek yeterlidir.

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Ameller ancak niyetlere göredir. Herkese de sadece niyet ettiği vardır. Kimin hicreti Allah ve resulüne ise, onun hicreti Allah ve Resulune-'dir. Kimin hicreti elde etmek istediği dünyaya veya nikahlayacağı kadına ise o kimsenin hicreti de onlaradır". [2]

Niyet eden bir kimsenin niyetini ağızdan söylemesi, eda veya kaza olduğunu söylemesi, Allah'u Teala'ya izafe etmesi, kıbleye karşı yönelişi ve rekatlerin adedini zikretmesi sünnettir.

Niyetin yeri kalptir, tam olması için namaza başlama tekbiri olan ifti-tah (ihram) tekbiriyle olması gerekir. Namaz kılanın ihram tekbiri telaffuzu namaz niyetiyle beraber olmalıdır. Yani niy^tterı hemen sonra tekbir getirilmelidir.

Niyetin delili abdest niyetinde ve yukarıda geçtiği gibi "Bütün ameller niyetlere göredir" hadisi şerifidir.

Gücü nisbetinde yani kudreti varsa ayakta durmak: Bunun delili de İmran bin Huseyn şöyle diyor: "Bende basur vardı. Hz. Peygambere nasıl namaz kılmam gerektiğini sorduğumda, O söyle buyurdu:

"Ayakta kıl. Eğer buna gücün yetmiyorsa oturarak kıl. Buna da gücün yetmiyorsa bir tarafına uzanarak namazını kıl." [3]

Nesai de devamla, "Buna da gücüı^y etmiyorsa göz işareti ile namazını kıl" ilave eder..

Burdan anlaşılmaktadır ki Allah'u Taala insanı gücü dahilinde sorumlu tutmaktadır. Kişi namaz kıldığı zaman ayakta iken dimdik durmalıdır. Eğer hastalık veya bir sakatlık durumu ya da bunlara benzer bir mazeret varsa o zaman gücü nisbetinde kılacaktır.

Yalnız nafile namazlar böyle değildir. Hasta olsun veya olmasın oturarak da kılabilir. Ancak nafileleri ayakta kılmak sünnettir. Peygamberimiz (s.a.v.) nafile namazlar için şöyle buyurmuştur:

"Kim namazı ayakta kılarsa bu daha efdaldır. Kim de oturarak kılarsa ayakla kılanın sevabının yarısını elde eder.

Uzanarak kılanın serabı da oturarak kılanın sevabının yarısı kadardır,'" [4]

İftitah (İhram) tekbiri: Lafız olarak "Allahu Ekber" demektir. Bunun delili için Hz. Ali (k.v.) demiştir ki: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Namazın anahtarı temizliktir. Girişi tekbir almak. Çıkısı da selam vermektir." [5]

İftitah (ihram) tekbirinin sıhhati için bazı şartlar vardır.

İhram tekbirinin şartları:

a) İhram tekbiri ayakta, dik bir şekilde durup getirilmelidir.

b) Kıbleye yönelerek söylenmelidir.

c) Tekbir lafzı "Allahu Ekber" olarak arapça söylenmelidir.

d) Tekbiri getiren kişi kendisi duyabilecek şekilde söylemelidir (sağır ve dilsizler mazaret sahibidirler).

e) İhram tekbiri ile namaz niyeti birlikte olmalıdır.

Fatihayı okumak: Delili. Ubade ibni Samit Peygamber (s.a.v.)'den şu hadisi rivayet tder." Ummu Kur'an-ı okumayanın hiç bir namazı yoktur." [6] Buradaki Ummul Kuran fatihaya hamledilmiştir.

Besmelenin (Bismillahirrahmanirrahimin) fatihadan ve Kur'anm her suresinden bir ayet olduğuna delil olarak Enes İbni Malik şöyle rivayet eder: Bir gün Peygamber (s.a.v.) aramızda iken birden vahiy halini aldı. Sonra başını kaldırıp tebessüm etti. Bunun üzerine biz:

Ey Allah'ın Resulü sizi tebessüm ettiren nedir' diye sorduk.

Hz. Peygamber (s.a.v.) cevaben: "Şu anda üzerime bir sure nazil oldu" buyurdu ve okumaya başladı: "Bismillahirrahmanirrahim (Ey Muham-med) şüphesiz ki biz sana kevseri verdik." (Kevser: 108/1)

Fatiha için şu şartlar gereklidir:

a- En az duyacağı kadar okumak. (Sağır ve dilsiz değilse)

b- Tertibi üzere ve peşpeşe okumak.

c- Okumayı doğru yapmalı, yanlışlık yapmamalıdır. Yapılan eksiklik namazın bozulmasına da sebep olabilir.

ç- Şeddetlere dikkat edilmelidir. Mesela "İyyake na'budu ve iyyake nestâin"in şeddetleri söylenmeyerek iyake na'budu ve iyake ıiestain" şeklinde okunursa mana bozulur. Çünkü "İyyake" Ancak sana ibadet ederiz... "İyake" ise güneş ve ay ışını anlamı çıkar ki mana tamamıyla ters olur.

d- Fatihayı arapça okumak.

e- Fatihayı ayakta iken tamamlamak.

Fatihayı okuyamayan mazeret sahipleri (sağır, dilsiz gibi) onun yerine ezbere bildiği yedi ayet okumalıdır. Eğer yedi ayet de bilmiyorsa veya telaffuz edemiyorsa o sure kadar ayakta Allah'ı zikrettikten sonra rükua gitmelidir.

Rüku': Fatihayı okuduktan sonra ruku'a gidilir. İmkanlar elveriyorsa elleri diz kapaklarına yetişecek kadar eğilmelidir. En kamil şekli ise sırtın yere paralel olacak şekilde düz olmasıdır.

Rükûun farz olduğunun delili şu ayet-i kerimedir.

"Ey iman edenler rüku edin, secde edin" (Hac: 22/77)

Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadiste Resulullah (s.a.v.) bir kişiye namazı şöyle tarif etmiştir:... Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Namaza durduğun vakit ihram tekbirini al. Sonra ne kadar kolayına gelirse o kadar Kuran oku. Sonra rükua varıp ta tatmin oluncaya kadar dur. Sonra basını kaldırıp ayakta tam doğruluncaya kadar dur. Sonra secdeye git ve orda tatmin oluncaya kadar kal. Sonra basını kaldırıp ta tatmin oluncaya kadar otur. Sonra bunu namazının tümünde de böylece yap." [7]

Rüku'da tuma'nine: Delili ise Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadisteki Resulullah'ın "Tatmin olmak" sözleridir.

9- Secdeye gitmek.

10- Secdede luma'nine yapmak.

11- İki secde arasında oturmak.

12- Bu oturuşta tuma'nine yapmak.

13- Son oturuş.

14- Son oturuşta ettehiyyatı okumak.

15- Son ettehiyatta salavat-ı şerife getirmek.

16- Birinci selamı vermek. [8]

17- Namazdan çıkmaya niyet etmek, (sahih olan görüşlere göre bu namazın rüknü değildir, sünnettir)

18- Belirttiğimiz şekilde rükünlerin tertibine riayet etmek (yukarıda sayılan on altı rüknü arka-arkaya yapmak).

Rüku'dan sonra i'tidal ve i'tidalda tuma'nine yapmak.

İ'tidal rüku'dan kalkıp doğrulmaktır. Tuma'nine de duraklamak demektir.Hz. Aişe şöyle rivayet eder: "Resuli Ekrem başını rükudan kaldırdığında düz bir şekilde dikilmedikçe secde etmezlerdi, secdeden kalktıktan sonra düzelmedikçe ikinci secdeye gitmezdi. Her iki rekatta Ettahiyat okurdu. Oturduğunda sol ayağını yayar, sağ ayağını da dikerdi... Namazı da selam vermek suretiyle sona erdirirdi." [9]

Hadis-ı şeriften bilinmektedir ki rüku'dan sonra itidal ve orda da tu-man'ine yapmak gereklidir.

Secde yapmak ve secdede tuma'nine yapmak: Secde yapmak, secdede tuma'nine ve iki secde arasında luma'nine yapmak için deliller yukarıda rüku' şıkkında geçen Hac suresi 77. ayeti kerime ve Buhari'nin 352 nolu hadistir

Ayrıç a ('Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği (Müslim, 397) hadisten anlaşılmaktadır ki secdelere gitmek, secdelerde ve iki secde arasında tuma'-nine yapmak la delil olarak gösterilebilir.

Son oturuş: Namazın sonunda selam vermeyi gerektiren oturuştur.

Ebu Humeydi Es-Saidi şöyle rivayet eder.

"Hazreti Peygamber fs.a.v) ikinci rekatın sonunda sağ ayağını dikip sol ayağı üzerine otururdu. Son oturuşta ise sol ayağını altından çıkarıp sağ ayağını da dikerek makadı üzerine otururdu." [10]

Son oturuşta Ettehiyat okumak: Abdullah îbni Mes'ud şöyle anlatıyor. "Hz. Peygamber ile namaz kılarken namaz oturuşunda selam Allah'ın üzerine, selam falan kişiye derdik. Bir gün Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Selam Allah'ın

kendisidir. Biriniz namaza oturduğunuzda, Tahiyyatallah'adır, desin (Ettehiyatokusun)." [11]

Son ettahiyatta Peygamber (s.a.v)'e salat ve selam getirmek:

Bunun farz olmasının delili şu ayeti kerimedir: "Allah ve melekleri Peygambere salat ederler. Ey iman edenler siz de ona salat getirin." (Ahzab: 33/56)

Bir hadisle Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Biriniz namaz kıldığı vakit, aziz olan Allah'ı hamd ve sena ederek başlasın, sonra Peygambere salat ve selam etsin. Bundan sonra dilediği şekilde dua etsin." [12]

Birinci Selam: Delili, Hz. Aişe'den rivayet edilen şu hadistir: "Hazreti Peygamber namaza tekbirle başlar, selamla bitirirdi." [13] Namazdan çıkmaya niyet etmek sahih görüşlere göre sünnettir.

Rükünlerin tertibine riayet: Delili. Ebu Hureyre'nin rivayetinde Rasulullahın bir sahabeye öğrettiği ve geçen hadis-i şerifin hükmünden

öğrenmekteyiz. [14]

---

[1] Bu rükün farz namazlar içindir. Nafile namazlarda ayakla durmaya gücü yeise de yine de oiuiaıak namaz kıhnahilir ama sevabın yansı gider.

[2] Buhan, I Muslini 1907

[3] Buhaı ı,W45

[4] Buharı, 1066

[5] Ebu Davud, 61

[6] Muslim, 394

[7] Buharı, 352; Müslim, 397

[8] İmama uyan knnsc. [ımm ıkı taraU selam verdikten soma birinci selamı vcrmchdır.'Vö-nemın Talihin, İlİ21

[9] Muslun,49S

[10] Buharı, 794

[11] Buharı, 5806, Müslim, 402

[12] Tirmizi, 3475

[13] Müslim, 498.

[14] Müslim, 397.

NAMAZIN SÜNNETLERİ

Namazın Dışındaki Sünnetler

Namaza girmeden önceki sünnetler ikidir:
1- Ezan.
2- Kaâmet.

Ezan

Ezan farz namazların vakitlerini bildirmek ve müslümanları namaz kılmaya davet etmek için meşru kılınmıştır.

Bir toplum veya cemaat için sünneti kifayedir. Yani o cemaat veya toplumdan bir kişi de okursa o sünnet hasıl olmuş demektir. Tek başına namaz kılana ise sünneti ayn'dır. Yani bizzat onun kendi namazı için ezan okuması sünnettir.

Ezan, İslanun şiarıdır.

Delili şu ayeti kerimedir: "Ey iman edenler/ Cuma günü namaz için çağrıldığınız zaman, Allahı anmaya koşun. Alış-verişi bırakın," (Cumua: 62/9)

Malik İbnul Huveyris (r.a) Peygamberimiz (s.a.v)' den şöyle rivayet eder: "Namaz vakti girdiğinde içinizden biri size ezan okusun. En büyüğünüz de size imamlık yapsın." [1]

Meşruiyeti, Ezan, hicretin birinci senesinde meşru kılınmıştır. Abdullah İbni Ömer (r.anhuma) şöyle anlatmıştır:

Müslümanlar hicret edip Medine'ye geldiklerinde, toplanıp namaz vakitlerini bildiren bir şeyi belirlemeye çalışmışlardı. Zira o zamana kadar namaza çağrı yapan bir şey yoktu. Bir gün bu hususta konuştular. Bazıları hristiyanların çam gibi bir çan edinelim, bazıları, yahudilerin borusu gibi bir boru olsun, dediler. Ömer (r.a.) halkı namaza çağırmak için niye, bir adam göndermiyorsunuz? dedi. Rasulullah (s.a.v): "Ey Bilal! kalk namaz için nida et (ezan oku).'1 [2] buyurdu.

Ezanın başlaması hakkında birçok rivayetler vardır. Bunların lafızları ayrılıklar gösterse de manalar aynıdır, bunlar için en meşhuru olan Abdullah İbni Zeyd'in kendi rivayetidir.

Enes İbni Malik rivayet eder. Abdullah İbni Zeyd şöyle dedi: Rasulullah (s.a.v) namazın cemaatle kılınabilmesi için nakus (çan) yapılıp çalınmasını emrettikleri sırada idi. Ben

uykuda iken elinde nakus (çan) bulunan biri uğradı. Ben kendisine, - Ey Allanın kulu şu nakusu sa-tarmısın? dedim. Ne yapacaksın, dedi. Bununla insanları namaza çağırırız, dedim. Sana daha hayırlısını göstersem olmaz mı? dedi. Hay hay dedim. Bunun üzerine şöyle dersin dedi:

"Allahu Ekber Allahu Ekber Allahu Ekber AHahu Ekber. Eşhedu en la ilahe illallah Eşhedhû en la ilahe illallah. Eşhedu enne Muhammeden rasulullah Eşhedu enne Muhammeden rasulullah.

Hayya âla's-salah Hayya âla's-salah.

Hayya âlal felah Hayya âlal felah.

Allahu ekber Allahu ekber. La ilahe illallah"

Sabah ezanında "Hayya âlal felah" tan sonra iki defa, "Essalatu hayrun mine'n-nevm" ilave edilir.[3]

Ezanın Sahih Olmasının Şartları

Ezanın sahih olması için şu şartlar gereklidir:

1. Müslüman olmak

2. Mümeyyiz olmak. Şu halde yedi yaşına gelmeyen çocuğun ezanı sahih değildir.

3. Erkek olmak. Kadının ezan okuması sahih değildir.

4. Tertiple okumak. Ezan sözlerinin yukarıdaki sıraya göre olması gerekir.

5. Kelimeleri arka arkaya okumak. Birbirini takibeden kelimeler arasına fazla fasıla vermemek.

6. Cemaat için okunuyorsa yüksek sesle okumak.

Peygamberimiz (s.a.v) Ebu Said El-Hudri'ye hitaben şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz çölü ve koyunları sevdiğini görüyorum. Koyunların yanında ve çölde bulunduğunda namaz için ezan okuduğunuz zaman sesini yükselt, çünkü müezzinin yüksek sesini işiten insan, cin ve her şey kıyamet gününde ona şehadet eder." [4]

7. Vaktin girmesi. Ezan, namaz vaktinin girdiğini ilan ettiği için onun vaktinde okunması gerekir. Peygamberimiz

(s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Namaz vakti olduğunda, size biriniz ezan okusun," [5]

Ezanın Sünnetleri

1. Müezzinin kıbleye dönmesi.

2. Büyük ve küçük hadesten temiz olması. Peygamberimiz (s.a.v): "Temizlik hali dışında Allah'ı zikretmeyi sevmem." [6] buyurmuştur.

3. Ayakta okuması. Peygamberimiz (s.a.v): "Ey Bilal kalk ve namaz için ezan oku." [7] buyurmuştur.

4. Başını sağa ve sola çevirmek. Bilal ezan okurken 'Hayya ala's-sa-lah' derken başını sağa 'Hayya alal felah' derken başını sola çevirirdi. [8]

5. Müezzinin güzel ahlaklı ve adil olması, sesinin de güzel ve gür olması. [9]

6. Ezanın lafızlarını ağır ağır okumak ve çok uzatmamak.

7. Terci yapmak. Yani şehadel kelimelerini söylerken önce gizli sonra yüksek sesle olmak.[10]

8. Tesvib yapmak. Sabah ezanında 'Hayya âlal felah'tan sonra "Esse-latü hayrun minen-nevm " demek.[11]

9. Ezanı müezzinle tekrarlamak, "Hayya âla salah, hayya âlal felahta 'vela kuvvete illa billah' demek. 'Esselatu hayrun minennevm' cümlesini duyan kişinin 'Saddakta ve berarte" demek.

10. Ezanın bitiminde duayı okumak.

Hem müezzin hem de ezam duyan kişinin Peygamberimiz (s.a.v)' in-buyurduğu şu duayı okumaktır:

"Allahumme rabba hazihid-da'veti tammetı vessalatil kaime. Ati sey-yidina Muhammeden el vesilele vel fadilete vebâshu makamen mahmu-denillezi veâttehu."

Peygamberimiz (s.a.v):

Kim ezanı dinler ve ezandan sonra bu duayı okursa kıyamet gününde şefaatim ona helal olsun." [12] buyurmuştur.

---

[1] Buhatı. 602.-Musimı. 674

[2] Huhaıı,602 Muslini, 674

[3] Bu lafızlar Buharı ve Müslim'de sahih hadislerle sabittir.

[4] Buharı, 584

[5] Buharı, 602, Müslim, 674

[6] Ebu Davud, 579.

[7] Buharı, 579.

[8] Buharı, 608.

[9] Ebu Davud, 499.

[10] Müslim, 379.

[11] Ehu Davud, 500.

[12] Buhari, 579.

Kamet

Kametin ezandan pek farkı yoktur. Ancak aşağıdaki hususlarda birbirinden ayrılırlar. Şöyle ki ezanın kelimeleri çift, kametinki ise tektir.

Hz. Enes (r.a) şöyle demiştir:" Bilal'e ezan lafızlarını ikişer ikişer kamet lafızlarını da birer birer söylemesi emrolundu. Bundan 'kadkametis-salah' lafzı müstesnadır." (Müslim, 378)

Kametin lafızları şunlardır:

"Allahu ekber Allahuekber. Eşhedü en la ilahe illallah. Eşhedü enne Muhammeden rasulullah. Hayya âla's-salah. Hayya âlal felah. Kad kame-tis* salatu kad kametis'salah. Allahuekber Allahu ekber. La ilahe ilalllah."

Kametin bu sözleri Buhari ve Müslim ile diğer hadis kitaplarında sahih rivayetlerle sabittir. Kametin sıhhat şartlan ezanın sıhhat şartlarıyla aynıdır. Kametin sıhhat sünnetleri de ezanın sünnetleri ile aynıdır ancak "Kad kametis salah" denildiğinoe "Ekamehallahu ve edameh" denilmesi sünnettir. [1]

---

[1] Ehu Davud, 528.

Ettehiyat

'Ettehiyatu Elmubareketu Essalavatu Etteyyibalu lillahi. Esselamu âleyke eyyuhennebiyyu we rahmetullahi we bereketuhu. Esselamu âleyna we âla ibadillahisalihine. Eşhedu enla ilahe illallahu we eşhedu enne Mu-hammeden Resulullah.

Allahumme salli âla seyyidina Muhammedin ve âla ali seyyidina Mu-hammed. Kema salleyte âla İbrahime ve âla ali İbrahime fil âlemine inne-ke hamidun mecid.' [1]

Türkçesi: "Tahiyyallar, bereketler, salavatlar ve güzel şeyler Allah'ındır. Ey nebi! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Bize salih kulların üzerine de selam olsun. Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammad Allah'ın resulüdür.

Allahım! İbrahim'e ve aline salat ettiğin gibi Muhammed'e ve aline salat et. İbrahim ve aline bereket verdiğin gibi Muhammed'e ve aline de bereket ver. Şüphesiz sen kendisine çok hamdedilen ve methedüensin."

---

[1] Muslini, 403 ve 406.

Kunut Duası

"AUahümmehdini fiymen hedeyte. We â finiy fitnen âfeyte. We teyelletti fitnen tewelleyte. We barikliy fıyma â'tayte. We kıniy şerre ma kadayte. Feinneke takdiy wela yukda âleyke. We innehu la yezillü men waleyte. Wela yeîzzü men âdeyte. Tebarekte Rabbena we teâleyte.

Felekel hamdu âla ma kadayte. Estağfirüke we etuwbu ileyke. We sallallahu âla seyyiddina Muhammedin we âla alihi we sahbihi we sellem." [1]

Türkçesi: "Ey Allahım hidayete erdirdiğin kişilerden bana da hidayet ver. Verdiğin afiyetlerden beni afiyette kıl. Koruduğun şeyin şerrindin beni de koru.

Sen hükmedensin kimse sana hükmedemez. Senin dost edindiğin kimse zelil olamaz. Senin düşman olduğun aziz olamaz. Sen yücesin. Ey rabbimiz sen büyüksün.

Hükmettiğine karşılık hamd sana mahsustur. Ey Allahım sednden mağfiret diler sana yöneliriz. Efendimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme, ehline ve ashabına salat ve selam eyle."

Kunutun birinci kısmı duadır. Cemaatle namaz kılmıyorsa imam bu kısmı okuyunca cemaatin sadece dinlemesi ve amin demesi sünnettir. Diğer iki bolüm ise zikir, öcgü ve salavat olduğu için cemaatin de imamla beraber okuması sünnettir.

---

[1] Ehu Davud, 1425, Tinmzt, 464.

Namazın Hey'etleri

Namazın hey'atı sayılan sünnetler on beş tanedir:

1- İftitah tekbirinde, rüku a giderken ve kalkarken elleri kaldırmak.

2- Kıyamda ağ eli sol elin üzerine koymak.

3- (iftitah tekbiri aldıktan sonra) 'Weccehtü'yü okumak.

4- Eûzu Besmele çekmek.

5- Sesli okunması gereken yerde sesli okumak.

6- Sessiz okunması gereken yerde sessiz okumak.

7~ (Fatiha bitince) 'Amin' demek.

8- Fatiha'dan sonra bir sure okumak.

Namazın hey'etleri için delilller:

1. İhram tekbiri alırken, rükuya giderken ve rüku'dan kalkarken elleri kaldırmak.

İbni Ömer şöyle demiştir: "Allah Resulü namaza durduğu zaman, ellerini omuzları hizasına kaldırır, sonra tekbir alırdı. Rüku'a gitmek istediği zaman da, rükudan kalktığı zaman da böyle yapardı. Fakat, secdeye gittiğinde ve secdeden kalktığında böyle yapmazdı." [1]

Eller kaldırıldığı zaman ayaları kıble tarafına doğru açmak en uygundur. Baş parmakları da kulakların memesinin hizasına getirmektir.

2. Kıyamda iken sağ eli, sol elin üzerine koymak. Vail bin Hıcr şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber namaza başladığı zaman ellerini kaldırıp tekbir alır. Sonra sağ elini sol bileği üzerine koyardı".[2]

3. Veccehtu. İhram tekbirinden sonra veccehtu okunur.

Hz. Ali'nin rivayetine göre Hz. Peygamber namazı ikamede veccehtu ile başlardı.

4. Euzü Besmele çekmek. Veccehtudan sonra. Eüzubillahi mineşşey-tanirracim demektir.

Bunun delili şu ayeti kerimedir:

"Kuran okuduğu zaman recmedilmiş (kovulmuş) şeytandan Allah'a sığın." (Nahl: 16/9H)

5-6- Kuran'dan okunması gerekeni sesli okunması gereken yerde sesli okumak, sessiz okunması gereken yerde de sessiz okumak. Sabah, akşam ve yatsı namazlarının farzlarının ilk iki rekatında, cuma namazı, bayram, Ay tutulması, yağmur, teravih ve Ramazan "da kılınan vitir namazlarında cehri (açık) okumak sünnettir. Bunların dışında kalan diğer namazlarda kıraatin gizli okunması sahabelerden nakledilmiştir. Delili şu hadisi şeriftir:

Ebu Hureyre (r.a) şöyle demiştir:

"Her namazda Kuran okunur. Rasulullah (s.a.v)'ın açık okuyup bize duyurduklarını biz de sizlere o yerlerde duyuruyoruz. Bizden gizlice okudukları yerleri biz de sizlerden gizli okuyuruz." [3]

7- Fatiha 'dan sonra 'amin' demek.

Aminin kelime anlamı "Allahım duamızı kabul et " demektir.

"Veleddallin" dedikten sonra 'amin' demek sünnettir. Kılınan namazda fatiha sesli okunuyorsa 'amin' de sesli okunacaktır. Sessiz okunuyorsa 'amin' kelimesi de sessiz okunacaktır. İmamın arkasında kılınan namazda kıraatler cehri (yüksek sesle) okunuyorsa 'amin' kelimesinin yüksek sesle söylenmesi sünnettir.

Bunun delili. Ebu Hureyre (r.a) şöyle demiştir:

Rasulullah (s.a.v) buyurdu ki:

'İmam amin dediği zaman arkasından siz de amin deyiniz. Çünkü her kimin amin demesi meleklerin amin demesine uyarsa geçmiş günahları affolunur" [4]

8- Fatihadan sonra bir sure okumak.

Ebu Hureyre (r.a.) şöyle demiştir:

".....Onun arkasında namaz kıldığımda öğlen namazının birinci ve

ikinci rekatlarını uzatırdı. Üçüncü ve dördüncü rekatlarını hafif tutardı. İkindi namazında hafif, akşam namazında mufassal denilen surelerden okurdu. Yatsı namazında şems ve benzeri sureleri, sabah namazında da uzun sureleri okurdu." [5]

[1] Bıihan, 705, Mıhlım, 390.
[2] Musltm,40l.
[3] Btthari, 738. Müslim. 396
[4] Buharı: 748; Müslim, 410
[5] Ncsaı, 1/167

Weccehtu Duası

"Weccehtu wechiye lillezi fataressemawati welarde haniyfen müslimen we ma ene minel müşvikiyne. inne salatiy we nüsûkiy we mahyaye we me-matiy liîlahi rahhil âlemiyn. La şeriyke lehü we hizalike umirîu we ene minel müslimiyn." [1]

Türkçesi: "Şüphesiz ki ben yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allah'a yönelttim. Ben müşriklerden değilim. Benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hiç bir ortağı olmayan alemlerin rabbı Allah'ındır. Ben ancak bununla emrolundum ve ben mü slü m an] ardan im."

Teveccüh olarak bilinen veccehtu duası farz ve nafile namazların evvelinde fatihaya başlamadan önce okumak müstehaptir.

İhram tekbirinden sonra veccehtu duası okumadan Euzubillahi mineşşeytanir-racim veya fatiha suresine başlanmışsa artık başa dönüp veccehtu duasını okumak uygun değildir.

Cenaze namazlarında ve vaktinin dar olduğu namazlarda vecehtu duası okunmaz.

9- Kalkma, oturma ve eğilmelerde tekbir getirmek.

10- Rüku'dan kalkarken "Semiâîlahu limen hamide rabbena leke! hamd" demek.

11- Rüku ve secdelerde teşbih yapmak.

12- Oturmalarda ellerini uylukların üzerine koymak. Ettehiyalta sol elini tamamiyle yatırır, sağ elini ise yumar sadece işaret parmağını uzatır.

13- Bütün oturuşlarda iftiraş etmek.

14- Son oturuşta teverrük etmek.

15- İkinci selamı vermek.

9- Rüku' ve secdelerden kalkmalarda, oturmada ve eğilmelerde tekbir almak.Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivayete göre Hz. Peygamber namaz kıldığında ayakta iken ihram tekbiri alırdı. Sonra rüku'a giderken tekbir alırdı. Sonra ayağa kalkarken 'Rabbena lekel hamd" derdi. Sonra secdeye

giderken tekbir alırdı. Sonra ikinci secdeye giderken tekbir alırdı. Sonra başını ikinci kere kaldırırken tekbir alırdı. Sonra tamam edinceye kadar bütün namazda böyle yapardı. (Namazdan selam verdikten) sonra Ebu Hureyre:

'Şüphesiz ki içinizde namazı en çok Rasulullah'm namazına benzeyen benim'derdi. [2]

10- Rüku'dan kalkarken, 'semiallahu limen hamide...' geçen hadiste ifade edilmiştir.

11- Rüku' ve secdelerde teşbih yapmak.

Rüku' a giderken de 'sübhane rabbiye a'la' demektir. Beş, yedi ve dokuz defa'da getirilebilir.

12- Oturuşta elleri dizlerin üzerine koymak. İbni Ömer şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber namazda oturunca ellerini dizleri üzerine koyardı. Sağ elinin işaret parmağını kaldırırdı. Onunla Allah'ın bir olduğuna işaret ederdi. Sol elini de parmaklarını uzatarak sol dizi üzerine koyardj." [3]

13.-14- İftiraş ve teverûk. Ebu Humeydi şöyle der: "Ben Hz. Peygamberin namaz kılışını hepinizden daha iyi hatırlıyorum. Hz. Peygamber ikinci rekatın sonunda sağ ayağını dikip sol ayağı üzerinde oturdu. Son oturuşta sol ayağını sağ ayağının altından çıkarıp sağ ayağını da dikerek mak'adı üzerinde oturdu." [4]

İkinci rek'attaki oturuş iftiraş, son oturuştaki oturuş da teverrûktur.

15- İkinci selamı vermek. Namazda birinci selamı vermek rükündür. İkinci selam ise sünnettir.

Abdullah İbni Mes'ud şöyle anlatıyor:

"Hz. Peygamber yanağının beyazlığı arkadan görüneceği şekilde sağ ve soluna "Esselamu aleyküm ve rahmetullah, esselamu aleyküm ve rah-metullah" diye selam verirdi. [5]

Eltehiyatta rükün olan salavat-ı şerifenin akabinde Rasulİlahın ehli beytine de salaval getirmek ve dua etmek de sünnettir.

[1] Buharı, 771
[2] Buhaıı,765 Muslini, 392
[3] Müslim, 580
[4] Buharı, 794
[5] Ebu Davud, 996

Namazın Adabı

1- Namazda huzur ve huşu içerisinde bulunmak.
2- Secde yerine bakmak.
3- Sükunet içerisinde bulunup, hareket yapmamak.
4- Kıyamda vücut ağırlığını her iki ayak üzerine vererek durmak.
5- Rüku'a eğilirken erkeklerin kollarım yanlarından uzak tutmaları, kadınların ise rükû'da kollarını yanlarına yapıştırmak.
6- Secdelerde erkeğin kollarını yanlarından uzak tutarak ve karnını hafifçe yukarı doğru kaldırması, kadınların ise bunun aksini yapmak. Yani kadın avret olduğu için rüku'larda olduğu gibi secdelerde de kollarını yanlarına yapıştırması, karnını da eğerek toparlanması namazın adabıdır.

Namazda Kadın İle Erkeğin Ayrılacağı Yerler

Kadın (namazda) beş şeyde .erkeğe muhalefet eder

- Erkekler, pazularını yanlarından uzaklaştırır.
- Rüku' ve secdelerde dirseklerini yanlarından, karnını da dizlerinden uzaklaştırır.
- Aşikar okunacak yerlerde açık okur (cuma, bayram ve gece kılınan namazlardaki ilk iki rekatlerinde).
- Namaz üzerindeyken uygun olmayan herhangi bir durum oluşursa veya imamın arkasında cemaatle namaz kılıyor imam da herhangi bir yerde yanılırsa "Sübhanallah" deyip işaret verir.
- Erkeğin avret yeri göbeğiyle diz kapağı arasıdır.

Kadınlar ise, namazlarda uzuvlarını birbirine yapıştırır. Açıkta okunması gereken yerlerde sessiz okurlar. Uygun olmayan herhangi bir durum oluşunca da ellerini şapırdatarak yanındakileri uyarır. Kadınların avret yeri ise, yüzü ve elleri dışında kalan vücudunun her yendir. Cariyenin avreti erkek gibidir.

Namazda Erkekler

-Erkekler pazularmı yanlarından uzaklaştırır.

Bu konuda Ebu Humeydi şöyle rivayet eder:

"Allah Resulü namazda ellerini yanlarından uzaklaştırıp, avuçlarını omuzlarının hizasına koyardı."[1]

Buhari'nin bir rivayetine göre Resulullah namaz kılarken koltuklarının beyazlığı görünecek kadar pazularını açardı. [2]

Bu hadislerin zahiri ifadelerinden anlaşılıyor ki erkek pazularını yan taraflarından açmalıdır.

- Rüku ve sedelerde dirsekleri yan taraflardan ve karnı da diz uykularından uzaklaştırmak.

Yine Ebu Humeydi'den rivayet verelim:

Hz. peygamber (s.a.v) namazda secde ettiği zaman karnını diz uyluklarından uzaklaştırırdı. [3]

- Aşikâr (sesli) okunması gereken yerlerde erkekler sesli okurlar. Namazda iken bir uygunsuzluk görülse veya imamın arkasındaki namazda bir uyarılma gerekiyorsa 'subhanellah' şeklinde uyarı verirler.

Sehl bin Sa'd'ın rivayet ettiği hadiste Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"... Namazda iken her kim (uygunsuz) bir sey olduğunu görürse teşbih etsin. Teşbih ettiği vakit elbette kendisine (imam tarafından) iltifat ve dikkat olunur. El çırpmak da kadınlara mahsustur." [4]

-Erkeğin avret yeri, diz kapağı ile göbek arasında kalan bölgedir. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Göbek ile diz kapaklarının arası avrettendir." [5]

---

[1] Ebu Davud. 738, Tinmzi, 270

[2] Buharı, 383
[3] Ebu Davud, 735
[4] Buharı, 652, Müslim 42!
[5] Be\hakı, II 229, DareLutın, 1-23

Namazda Kadınlar

-Kadınlar namaz kılarken dirseklerini yan taraflarına yapıştırır. Karnını ve dirseklerini birbiriyle temas ettirerek toplanır bir vaziyete bürünür. Bunun delili şu hadisi şeriftir.

Peygamberimiz (s.a.v.) namaz kılan iki kadının yanından geçti ve onlara şöyle buyurdu:

"Secdeye gittiğinizde vücdunuzu yere yapıştırın. Çünkü kadın bu konuda erkek gibi değildir." [1]

- Sesli okunan yerlerde yabancı erkek bulunursa sesini kısmalıdır. Çünkü kadın avret olduğu için fitneye yer verilebilir. Yabancı erkeklerin hazır olması veya seslerini duyması ihtimali olursa kadın namazda kıraatim yükseltmemelidir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: "Eğer (Allahtan) korkuyorsanız (yabancı erkeklere karşı) çekici bir eda ile konuşmayın, sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır." (Ahzab: 36/32) Bu ayetin zahiri manasından anlaşılıyor ki kadının sesinden fitne çıkrabilir.

- Kadın, uygun olmayan herhangi bir durum oluşunca "sübhanallah" demez ancak ellerini şapırdadır. Bunun delili ise yukarıda geçen erkeklerin uygunsuz bir durum karşısında "subhanallah" desinler, hadisinin son bölümüdür.

- Kadının yüzü ve elleri dışıda kalan tüm vücudu avrettir.

Bunun delili şu ayeti kerimedir: "Kadınlar zinetlerini göstermesinle!: Ancak bunların görünmesi zaruri olan (yüz ve eller) müstesna." (Nur: 24/31) ' Delili Ümmü Seleme'nin rivayet ettiği hadistir. Ümmü Seleme Peygamber (s.a.v.)'e, 'Kadın altında (herhangi bir giysi) bulunmaksızın sadece entari ve büyük başörütüsüyle namaz kılabilir mi?' diye sordu.

Peygamberimiz (s.a.v.): "Entari geniş ve ayaklarının üstünü kapatır durumda ise kılabilir." [2] buyurdu.

Cariye namazda erkek gibidir. Bu da hizmet ve köleliğin kendileri için bazı zorluklar teşkil ettiğinden tanınan kolaylıktır. Ama namaz dışında ise cariyenin avreti hür kadın gibidir.

---

[1] Beyhakı, 2/232

[2] Ebu Davud, 640

Namazı Bozan Şeyler

Namazı bozan şeyler on bir tanedir:
1- Namazda kasten konuşmak,
2- Çokça hareketler yapmak.
3- Abdestin bozulması.
4- (Bedenine, elbisesine veya namaz kıldığı yere) Necasetin isabet etmesi.
5- Avret yerinin açılması.
6- Niyetin değişmesi.
7- Kıbleye arkasını çevirmek.
8- (Namazdayken) yemek.
9- (Namazdayken) içmek.
10- (Yanındakilerin duyabileceği kadar) kahkaha ile gülmek.
11- Mürted olmak (dinden çıkmak).

-Konuşmak. Namaz üzerinde konuşmak namazı bozar.

Zeyd bin Erkam şöyle demiştir: 'Biz namaz kılarken konuşurduk... Ta ki bu ayet nazil oluncaya kadar . "Namazlara ve orta namaza (ikindiye) özen göstererek kılmaya devam ediniz ve Allah için kalkıp huşu ile durunuz'". (Bakara, 238) Bunun üzerine namazda susmakla emrolunduk.' [1]

Anlamı olmasa bile iki harf ya da anlamı olan bir harfin telafuz edilmesi namazı bozar.

-Çokça hareketler yapmak. Bundan kasıt namazın fiil ve hareketlerine aykırı olan davranışlardır. Bu hareketlerin namazı bozması için birbiri peşine üç hareket yapmaktır. El, ayak veya baş gibi uzuvlarla üç hareket ara vermeden üst üste yapılırsa namaz bozulur. Ama ara verilirse namaz bozulmaz.

-Abdestin bozulması. Elbise ve bedene veya namaz kıldığı yere necaset ve pislikten herhangi birşeyin isabetetmesi, avret yerinin açılması, niyetin bozulması ve kıbleye sırtını çevirmek gibi davranışların hepsi namazı bozar.

Namazın sıhhati için gerekli şartlar olduğu daha evvel ifade edilmişti. Bu nedenle bu maddelerden herhangi biri oluşunca namaz bozulur.

Namazda iken herhangi bir şey yemek veya içmek ya da namaz üzerinde gülmek ve mürtedliği gerektiren bir batıl inanışa girmek de namazın yine şartlarından olduğu için, namazı bozar.

---

[1] Buhaı ı, 4260, Mu\lım, 539

Namazın Mekruhları

1- Gafletle ve Allah'ın huzuruna yakışmayan hallerde bulunup, namaz kılmak.

2- Namazda sağa, sola veya yukarıya bakmak ya da o şekilde göz gezdirmek.

3- Namaz kılanın elbiselerini katlaması, çekmesi veya vücudunu kaşıması. Sıcaklarda, pantolonun darlığından çekilmesinde bir sakınca yoktur.

4- Namazın kıyamının şeklini değiştirip bir ayak üzerinde durmak.

5- Kadının toparlanması gereken yerlerde yani rükû ve secdelerde kollarını yan taraflarından uzak tutmak.

6- Erkeğin de aynı şekilde gereken yerlerde yani rükû ve secdelerde ellerini yanlarına yapıştırması mekruhtur.

Vakit Namazların İçindeki Fiiller

(Bir gün içerisinde) farz olan namaz rekatları 17'dir. Bunların içinde 34 tane secde, 94 tane tekbir, 9 ettehiyyat, 10 defa selam olup, 153 defa da teşbih yapılır. Bu namazlardaki tüm rükünler ise, 126 tane olup şunlardır:

Sabah namazında: 30 rükün, akşam namazında: 42 rükün, 4 rekatli olanlarda: 54 rüküdür. Farz namazım ayakta kılamayacak durumunda olan bir kişi, oturarak namazını kılar. Oturarak da kılamıyorsa bir yere dayanarak, ona da gücü yetmiyorsa uzanarak namazını kılmalıdır.

Yukarıdaki metinde rekat, secde, tekbir, ettehiyyat, selam ve teşbih sayıları "mübtedi" diyebileceğimiz dini ve ilmihal bilgilerine yeni başlayan kimse için bir öz bilgi olarak verilmiştir. Bu nedenle teferruatına inmeye gerek yoktur. Namazını ayakta kılamayacak durumunda olan bir kişi için İmran bin Huseyn şöyle rivayet eder: Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Namazı ayakta kıl, buna gücün yetmiyorsa, oturarak kıl, eğer buna da gücün yetmiyorsa bir tarafına yaslanarak kıl." Nesai de şöyle devam eder. "Buna da gücün yetmiyorsa göz işareti ile." [1]

Bu hadisten anlaşılıyor ki gerektiğinde göz işareti ile, ima yolu ile ya da kalbi ile de olsa namazı kılmak gerekir.

---

[1] Buharı, 1066.

Sehiv Secdesi

Namazda terk edilen (unutulan) fiiller üç şey olup bunlar; farz, sünnet veyahey'atlir

Terkedilen farz (rükün) işe; sehiv secdesi yalnız yeterli değildir. Ter-kettiği o farz için zaman yakın ise, hemen yerine getirmek gerekir.

Terke dilen sünnet ise ve o sünnetten sonraki rükne girilmemişse o sünnet yerine getirilir. Rükne girilmişse artjk geri dönülmez. Namaza devam edilir. Daha sonra yanılmış olduğu için sehiv secdesi yapar.

Terkedilen hey'at ise; O'nun için herhangi bir şey yapılmaz ve sehiv secdesi de gerekmez.

Namazın rekatlarında şüpheye düşen bir kişi, kanaatin en azını nazar-ı itibare alarak namazını kılar.

Sehiv secdesi sünnettir, zamanı ise selamdan Öncedir.

Namazda Terkedilen Fiiller

-Terkedilen farz (rükün) ise bunun için sadece sehiv secdesi yeterli değildir. Terkedilen farz için zaman yakınsa hemen onu yerine getirir.

Bunun delili şu hadistir. Ebu Hureyre (r.a.) şöyle anlatıyor:'Allah Resulü bize öğle veya ikindi namazını kılarken iki rekatta selam verdi. Zul-yedeyn isminde bir sahabe: Ey Allah'ın Resulü, namaz mı kısaldı yoksa sen mi unuttun? diye Allah Resulü sahabelere: "Zülyedeyn'in dediği doğru mu?" diye sordu. Sahabeler. Evet, deyince Hz. Peygamber kalktı iki rekat daha kıldı. Sonunda da (yanıldığı için) iki secde yaptı'. [1]

- Terkedilen sünnet ise ve o sünnetin akabindeki rükune girilmemişse geri dönerek o sünnet yerine getirilir. Abdullah b.Ruhayne şöyle anlatıyor: "Hz. peygamber bir namazda bize iki rekat kıldırdı. Sonra birinci te-şehhüd için oturmadan kalktı. Namazın sonunda biz onun selam vermesini beklerken O, yanılmasından dolayı iki secde yaptı ve selam verdi. [2]

Başka bir hadisi şerifte Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "içinizden biri ikinci rekatta oturmadan kalkar tam ayağa kalkmadan oturmadığını hatırlarsa hemen otursun, fakat tam ayağa kalkmışsa oturmasın, daha sonra yanıldığı için iki secde yapsın."

Birinci hadiste sünnetin unutularak terki, ikinci hadiste de rüküne girmeden hatırlandığında dönüş rüküne girilmişse namazın sonunda sehiv secdesi yapılması gerektiği bilinmektedir.

- Terkedilen hey'et ise onun için sehiv secdesi gerekmez çünkü heyetler müekked sünnet değildir. Bu nedenle sehiv secdesi gerekmez.

- Namazın rekatlarında şüpheye düşen kişi de kanaatına göre amel eder. Kanaat ise en azını nazar-ı itibare

alır. Mesela 3. rekat mıdır 4. rekat mıdır kılıyorum şeklinde şüpheye düşerse, 3. rekat diye kanaat edip bir rekat fazla kılar ve sonunda sehiv secdesi yaparak selam verir.

Bunun delili şu hadisi şeriftir.

Ebu Said el Hudri (r.a) şöyle rivayet eder. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Biriniz namazında şüphe edip te üç rekat mı yoksa dört rekat mı kıldığını bilemezse şüpheyi atsın ve namazı yakinen bildiği aded üzere kılsın. Sonra selam vermeden iki secde yapsın. Eğer beş rekat kılmış ise bu iki secde onun namazını çifleştirerek altı rekat yapar. Eğer dördü tamamlayıcı olarak kıldı ise bu iki secde şeytanın burnunu yere sürtmek için olur."

Sehiv secdesi bir vacibin terkinden dolayı meşru kılındığı için sünnettir.

Sehiv secdesinde, terkedilen şey rükünden sonra zaman yakın ise başka bir rükne geçilmemişse hemen geri dönülüp kaçırılan o rükün yerine getirilmelidir. Daha sonra sehiv secdesi yapılır. Ama araya zaman girmiş, yani başka bir rükne girilmişse, artık ordan geri dönülmez, namaza devam edilir. En sonda bir rek'at fazla kılar ve daha sonra sehiv secdesi yapar.

Sehiv secdesi namazda genellikle yanılma sonucunda, bazan da bile bile vuku bulan noksanlığı onarmak için meşru kılınmıştır. Bu secde imam ve tek başına namaz kılan hakkında sünnet-i müekkededir, yani çok önemli sünnetlerdendir. İmam bu secdeyi ettiği zaman kendisine uyanlara ise farz ve zorunludur.

Sehiv secdesi namazın sonunda selam vermeden önce yapılan iki secde olup, namazın diğer secdeleri gibidir. Bu secdeler edileceği zaman kalben niyet getirilerek "Allahu Ekber" diye tekbir alınıp secdeye varılır, diğer secdelerde olduğu gibi ma'lum teşbih üç defa okunur ve,

"Sübhanellezi lâ yenâmu we lâ yeshıı" teşbihi okunur. Sonra oturulur ve iki secde arasındaki dua okunup ikinci secdeye varılır. Sonra tekrar oturulup selam verilir. İmam veya tek başına namaz kılan kimse sehiv secdesine kalben niyet eder. Fakat dille niyet etmez. Şayet dille niyet eder

veya kalben niyet etmeden secde eder ise namazı bozulur. İmama uyan kimse ise imamı secde ettiği için ona uymak zorundadır. Bu itibarla onun kalben niyet etmesine gerek yoktur.

Sehiv secdesi etmek durumunda olup ta bunu terkedip bile bile selam veren kimse artık kaçırmış olur, dönüş yapamaz. Keza unutarak selam verir ve aradan iki rek'at namaz kılınabilecek süre geçtikten sonra hatırlarsa artık kaçırmış olur. Fakat unutarak selam verir de bu kadar zaman geçmeden hatırlarsa kaçırmış sayılmaz. Yani hemen sehiv secdesi edip tekrar sağa sola selam vermesi sünnettir.

---

[1] Buharı, 1169.

[2] Müslim, 570.

Tilavet Secdesi

Kur'an-ı Kerim'i okuyan, dinleyen ve işiten kimse için 14 Ayet-i Kerime'nin okunuşu anında tilavet secdesi yapılması sünnet-i müekkededir.

İbn-i Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: "Resulallah (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'i okurdu. Biz de onunla birlikte secdeye giderdik. Öyle ki bazılarımız alnı için secde yerini bulamazdılar." [1]

Sarhoş, cünüp, hayız ve nifas halinde bulunan birinin, bu 14 Ayet-i Kerime okunduğu için tilavet secdesi yapması sünnet değildir.

Sayıları 14 olan secde ayetleri şunlardır: İki tanesi Hac Suresi'nde Mup, bu iki taneden ikincisi Hanefilerce Secde-i Tilavet ayeti kabul edilmediği için Kuran-ı Kerimler'de işaret edilmemiştir. Bu Ayet-i Kerime Hac Suresi'nin 77.nci Ayet-i kerimesi olup, Şafiilerin özellikle buna dikkat edip bu ayet okunduğu zaman tilavet secdesini yapmaları gerekir.

Diğer on iki Ayet-i Kerime şu surelerde olup, genelde secde işaretleriyle gösterilmiştir: "A'raf, Ra'd, Nahl, İsra. Meryem, Furkan, Nemi, Secde, Fussilet, Necm, İnşikak ve İkra' s ürelerinde d ir.

Sa'd suresinde işaret edilen ayet, tilavet secdesi olmayıp, şükür secde-sidir. Namaz haricindeyken bu tilavet ayetlerinden biri okunduğu zaman secde etmek gerekir. Namazda iken başka biri tarafından bu Ayet-i kerimelerden biri tilavet edildiği zaman, secde etmek caiz değildir.

Tilavet secdesinin yapılmasının zamanı, secde ayeti okunduktan sonradır. Uzun bir fasıla geçerse artık secde yapılmaz. Secde ayeti tekrarlandıkça, tekrarlandığı kadar secde yapılır. Namaz dışında secde ayeti okunduğu zaman niyet getirip ellerini kaldırarak, iftitah tekbiri alınır, bir secde yapılır, sonra oturup selam verilir.

Tilavet secdesinin rükünleri şunlardır:

a) Niyet getirmek, b) Tekbir almak, c) Selam vermek .

Şartlan ise, Necasetten taharet, Setr-i avret, İstikbal-i kıble gibi namazın şartlandır.

---

[1] Buhari, 1025)

Şükür Secdesi

Bir nimetin gelmesinden, bir belanın defolmasından veya bela ve kazalara uğramış bir düşkünü görmesinden veyahut açıkça isyan eden bir asiyi görmesinden dolayı şükür secdesi etmek sünnettir.

Ebubekir (r.a.) şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.v.) kendisine sevinç verici bir haber veya bir müjde gelince Allah'a şükretmek üzere secdeye kapanırdı" [1]

---

[1] Ebu Davud, 2774.

Namaz Kılınması Mekruh Olan Vakitler

Beş vakit var ki bu vakitlerde hiç bir namaz kılınmaz. Ancak kendileri için sebep olan namazlar bu vakitlerden istisna edilmiştir.

1- Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar.

2- Güneş doğduktan sonra bir mızrak boyu yükselene kadar.

3- Güneş tam tepedeyken (batıya) meyledilinceye kadar.

4- İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar.

5- Güneş batmak üzere olup tam batarken.

Mekruh Vakitler

Bu vakitlerde namaz kılmanın tahrimen mekruh olduğunun delili şu hadisi şeriflerdir:

Ukbet'ubnu Emir el-Cuheni (r.a) şöyle der:

"Üç saat vardır ki Resulullah (s.a.v.) bizleri onlarda namaz kılmaktan, ölülerimizi kabre koymaktan nehyetti. Güneş doğmaya başladığından yükselene kadar, istivada (güneş tam ortada) iken ayakta duranın doğusunda ve batısında hiçbir gölge kalmadığı vakitten itibaren güneş meyle-dinceye kadar ve güneş batmaya meylettiği vakitten itibaren batıncaya kadar geçen zaman.'[1]

Başka bir hadisi de Ebu Said el-Hudri (r.a.) Hazreti Peygamber (s.a.v.)'den şöyle rivayet eder.

"ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar ve sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar hiçbir namaz yoktur." [2]

Her iki hadisi şeriften anlaşılmaktadır ki yukaridaki beş vakitte namaz kılmak tahrimen mekruhtur.

Namaz kılınmayan vakitleri biraz daha ayrıntılı şekliyle açıklayalım:

Herhangi bir sebebe bağlı olmayıp veya bağlı bulunduğu sebep kendisinden sonra olan nafile namazları aşağıdaki vakitlerde kılmak tahrimen (harama yakın) mekruhtur.

1- Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar.

2- Güneş doğduktan sonra bir mızrak boyu yükselinceye kadar.

3- Güneş tam istiva halinde iken, yani güneş dünyanın tam ortasında olup tepede iken.

4- İkindi namazından sonra güneş saranncaya kadar.

5- Güneş sarardığı andan batıncaya kadar.

Yukarıda bu vakitlerde kılınmayan namazları şu şekilde tarif edelim: Herhangi bir sebebe bağlı olmayan ya da bağlı bulunduğu sebep kendisinden sonra olan nafile namazlar.

Bunları biraz açıklayalım:

Herhangi bir sebebe bağlı olmayan nafile namazlar.

Allah rızası için mutlak nafile namaz kılmak. (Teşbih namazı... gibi)

Bağlı olacağı sebep kendisinden sonra oluşan namazlar.

Bu namazlar da bir sebep için kılınır ve bu sebep namaz kıldıktan sonra oluşur.

Mesela, ihram namazı. Namaz kıldıktan sonra ihram işlemi başlar.

İstihare namazı. Önce namaz kılınır daha sonra istihare edilir.

Şöyle ki,:

Hac veya Umre niyetiyle ihrama girmek isteyen kişi, ihrama girmeden önce iki rekat nafile namaz kılar. Bu namazın sebebi olan ihram işi namazdan sonradır. İstihare yapmak isteyen önce iki rekat nafile (istihare) namaz kılar sonra istihare yapar. Bu namazın sebebi olan istihare de namazdan sonra yapılır.

Yukarıda açıkladığımız iki sebepten hiç bir namaz saydığımız vakitlerde kılınmaz. Ama bağlı olacağı sebep namazdan önce ise o zaman her çeşit namaz kılınabilir.

Bu namazlar da şunlardır:

Kazaya bırakılmış namazlar, Güneş ve ay tutulması namazları, İstiska namazı, Tavaf namazı, Abdest namazı, Tahiyyetül mescit namazı ve Cenaze namazları gibi.

Saydığımız bu namazlar için herhangi bir vakit sınırlaması yoktur. Her vakitte ve her yerde bu namazlar kılınabilir..

Mekke ve Harem bölgesinde her çeşit namaz her vakitte kılınabilir.

Bu vakitlerde namaz kılınmamasının hikmeti:

Güneşe tapanlar, 'Güneş bizim rabbımızdır' diyerek bu vakitlerde hep saygı duruşuna geçmişlerdi. Yani;

Sabah namazından sonra "doğacaktır"

Güneş doğduğu zaman da "doğmuştur"

Güneş istivada iken "dünyanın ortasına gelmiştir"

İkindiden sonra da "batıyor" ve

Batarken de "batmıştır" diye, büyük bir cehaletle asıl yaratan Allah'ı unutup yaratık olan Güneş'e saygı duruşu yaparlardı.

Müslümanların da bu vakitlerde onlara muhalefet olsun diye sebebi olmayan namazları kılmamaları gerekir.

---

[1] Müslim, 831

[2] Mıishm,S27

Cemaatle Namaz Kılmak

Cemaat ile namaz kılmak sünnet-i müekkededir. Me'muminin (imama uyanın) normal namaz niyyetini getirdikten sonra "Uydum imama" demesi gereklidir. İmamın imamlık niyetini getirmesi şart değildir. [1]

Cemaatle namaz kılmak Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ümmetinin hususiyetlerinden dir. Beşerin arasında ilk önce cemaatle namaz kılan Peygamberimiz (s.a.v.)'dir.

Cemaatle namaz kılmak hem kadın hem erkeklere sünnettir.

Cemaatle namaz kılmanın meşruiyetinin delili Allahu Taala'nın şu ayeti kerimesidir:

"(Ey Muhammed) Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursun." (Nisa: 4/102)

İbni Ömer (r.anhüma)'dan rivayete göre, Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyururlar:

"Cemaatle kılınan namaz yalnız kılınan namazdan yirmi yedi derece derece daha efdaldir." [2]

Bir hadisi şeriflerinde peyygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyururlar:

"Bir kimsenin farz bir namaz için camiye yürüyüşü bir hac sevabı gibidir. Nafile bir namaz için bir kimsenin yürüyüşü de nafile bir umre sevabı gibidir."

Başka bir hadislerinde Peygamberimiz (s.a.v.) buyururlar ki;

"Kim Allah için kırk gün cemaat namazının ilk tekbirine ulaşarak kılarsa kendisine iki berat yazılır. Birisi cehennemden kurtuluş beratı [3] diğeri nifaktan kurtuluş beratıdır."

Diğer bir hadis-i şeriflerinde Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyururlar;

"Kim yatsı namazının ilk tekbirine yetişerek namazını cemaatle kılar-sa, kendisine bir gece yansı namaz kılmış sevabı verilir ve sabah namazını da cemaatle kılarsa bütün gece namaz kılmış sevabı verilir."

Ebu Derda, Peygamberimiz (s.a.v.)'in bir hadisini şöyle nakleder: "Bir köyde, bir çölde veya herhangi hır yerde üç kişi bulunur da cemaatle namaz kılmazlarsa şeytan kendilerine musallat olarak galebe eder. Sen cemaate devam et, çünkü kurt koyunlardan yalnız başına geri kalan koyunu kapar." [4]

Peygamberimiz (s.a.v.) Mekke'de kaldığı onüç yılboyunca namazlarını tek başına kılardı. Hicretten sonra cemaatle namaz kılmaya başladı.

Cemaatle namaz kılmak hem erkek hem de kadınlar içindir. Yukardaki hadisi şeriflerde açıkça belirtildiği gibi cemaatle kılınan namaz tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece efdal olduğu çok önemlidir. Hatta mukim erkekler üzerine farzı kifayedir. Yani bir yerleşim yerinde cemaatle namaz kılınması farzdır. Bu durumda cemaatle namaz kılanlar yirmi yedi kat daha fazla sevap alırlar. Cemaatle namaz kılmayanlar bu sevaptan mahrum kalırlar. Ama o yerleşim yerinde cemaatle namaz kılınmazsa o zaman o yerin bütün erkekleri günahkar olurlar.

---

[1] imanım imamlık myyetını yerine getirmesi şart olmamakla berabeı (normal namaz nıyye-tını getirdikten sonra) "Cemaate imam oldum" ibaresini kullanması sünnettir. Cuma namazında ise "Cemaate imam oldum" demesi zorunludur. Cemaat sayısı 40'tan fazla bile olsa da imamlık niyetini gelumesi gerekir.

[2] Buhari,618, Müslim, 650.

[3] 8i(han,618 Muslini, 650
[4] Ehu Davud, 547 \ e Ihın Hıbbaıı 425

İmama Uymak

Hür bir kişinin bir köleye, ergenlik çağına girmiş bir kişinin bir mürahika [1] uyması caizdir.

Erkeğin kadına uyması sahih değildir. Kari olanın ümmi olana uyması da sahih değildir.

Camiinin neresinde olursa olsun, imamı veya cemaatten bazısını göre-biliyorsa veya imamın önünde bulunmaması kaydıyla cemaatle namaz kıldığını biliyorsa iktidası (imama tabi olması) caizdir.

İmam camide me'mumi (imama uyan) caminin dışında veya camiye yakın bir yerde ise; arada yol gibi bir engel bulunmazsa ve imamla namaz kıldığını biliyorsa imama tabi olması caizdir.[2]

Resululah (s.a.v.)'in "Ameller niyetlere göredir..." hadisi şerifinden tatbikatla muktedi (imama uyan kimse)nin imama olan iktidası (tabi olması) sahihtir.

Cemaatle namaz kılınmasının sahih olması için muktedirim (uyan kişinin) bir imama uyması gereklidir. Bunun için kendisine tabi olunan imamda bazı şartlar gereklidir. Bu şartları, ağır olmamakla beraber biraz açıklayalım.

Hür olan bir kişinin köleye uyması ve baliğ olanın da baliğ olmayan mümeyyiz çağındaki çocuğa uyması caizdir.

Mümeyyiz, ergenlik çağına yaklaşan, iyi ve kötüyü birbirinden ayırte-debilen çocuktur.

Amr bin Seleme 6-7 yaşında iken kavmine imamlık yapıp onlara namaz kıldırıyordu. [3]

Erkeğin erkeğe; kadının erkeğe, hünsaya veya kadına;hünsanın da erkeğe uyması caizdir.

Erkeğin kadına veya hünsaya [4]; hünsanın, hünsaya veya kadına uyması sahih değildir. Kıraati, yani okumayı bilen bir kişinin ümmi (okuması düzgün olmayan) birine uyması da sahih değildir.

Erkeğin kadına uyması ; okuması iyi olanın okuması iyi olmayan cahil birine uyması caiz değildir. Buradaki cahilden kasıt ummi olanıdır. Ümmi, fatihanın herhangi bir harfine helal getiren kişidir. Bu durumda olan birine ancak onun gibi biri uyabilir.

Kadının erkeğe imamlık yapamayacağını şu hadisi şerif bildirir.

Peygamber (s.a.v.) "Sakın bir kadın bir erkeğe imamlık yapmasın" [5] buyurmuştur.

İmamın arkasında imama uyan kişi mescidin neresinde olursa olsun imamın namaz kıldığım görüyor. Veya safları görüyorsa imamın önüne çıkmaması şartıyla iktidası caizdir, yani imamla ona tabi olan arasında men edecek bir engel yoksa tabi olması caizdir. İmam uzaksa bir müezzinin de sesini duyuyorsa yine yeterlidir.

---

[1] Eıgenhk çağına gıımek uzerc oUnonıki ile onbc^ ya^ arasındaki erkek çocuğu

[2] Bu mesafe, camının sonundan bağlayarak, 300 zira' mesatedır. Gunumuz olçeierıne goıc 150 melredn

[3] Bulum, 401

[4] Hem cikek. hem kudm organları olup, çıftcınsiyetlı olanlar

[5] SubuluA-Si'lanı, t 2 sah 60 El-Mufassal, t. I sah 251 (Ilvıı Mat e)

Yolcuların Namazı

Yolcu olanların beş şart ile dört rek'atlik farz namazları iki rek'at olarak kılması caizdir.

1) Yolculuğun günah maksatlı olmaması.

2) Yolculuk mesafesinin onaltı fersah olması.[1]

3) Eda edilecek namazın dört rek'atli namaz olması.

4) Namaza başlama tekbirini alırken namazı kasretmeye niyet etmesi.

5) Mukim olan birine uymaması.

Kasr dört rekatlı farz namazları iki rekat olarak kılmaktır. Yolcular için tanınan bu ruhsat ayet ve hadislerlesabittir. Bunun delili şu ayeti kerimedir: Allah'u Teala Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman, eğer kafirlerin size zarar vereceklerinden korkar sanız namazı kısaltmanızda üzerinize bir günah yoktur." (Nisa: 4/101)

Ya'la bin Umeyye, "Yeryüzünde sefere çıktığınız namazdan kısaltmanızda üzerinizde bir günah yoktur." (Nisa: 4/101) ayeti kerimesinin hükmünü Ömer İbnul Hattab'a sordum. Ömer şöyle dedi:

"Bu senin şaştığın şeye vaktiyle ben de şaşmıştım da Rasulullah'a bunu sormuştum,"

Rasulullah:

"Bu Allah'ın size yaptığı bir sadakadır. Allah'ın sadakasını kabul ediniz." [2] buyurdu.

Bu hadisi şerif yolculukta namazın sadece korku ve tehlikeli zamanlara ait değil, genel olduğunu bildirmektedir. Yani yolcu olan herkesin bu ruhsat ve faziletten yararlanabileceği hükmünü verir.

Enes (r.a) şöyle rivayet eder:

"Rasulullah öğlen namazını Medine 'de dört rekat olarak kıldırdı. İkindi namazını da Zulhuleyfe'de iki rekat kıldırdı." [3]

Ancak dört rekatlı olan bir farz namaz kasredilebilir. Şu halde sabah namazı ve akşam namazı dört rekat olmadığı için kasredilmezler. İftitah tekbirinde kasra niyet etmesi, ve mukim olan birine uymaması da gereklidir.

Yolcuların öğlen ve ikindi namazını cem' ederek istediği vakitle kılmaları caizdir. Aynı şekilde akşam ile yatsı namazını cem' ederek istediği vakitte kılabilirler.

Yağmurlu havalarda mukim olan kişi öğlen ile ikindiyi, akşam ile yatsıyı birinci namazın vaktinde cem' ederek kılabilir.

İbni Abbas şöyle demiştir: "Hz. Peygamber seferde olduğu zaman öğle ile ikindiyi, akşam ile yatsıyı birleştirerek kılardı." [4]

Muaz İbni Cebel şöyle rivayet eder: "Peygamberimiz Tebük seferinde iken yola çıkmadan güneş batıya kayarsa öğle ile ikindiyi birarada kılardı. Eğer yola çıktıktan sonra batıya kayarsa ikindi namazını kılmak için bineğinden inene kadar öğleyi te'hir eder (ikisini bir kılardı). Akşam da aynı şekilde yapardı. Yola çıkmadan önce güneş batarsa akşamla yatsıyı bir arada kılardı. Eğer güneş batmadan önce yola çıkarsa yatsı namazını kılmak için inene kadar akşamı tehir eder. Sonra ikisini (akşamla yatsıyı) birleştirerek kılardı." [5]

Yağmurlu havalarda cemaatle namaz kılma imkanı var ise sonraki namaz bir önceki namaz ile cemi takdim halinde kılınabilir.

İbni Abbas (r.anhuma) şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber korku ve yolculuk olmadığı halde Medine'de öğlen ile ikindiyi, akşam ile yatsıyı birleştirerek kılardı." Ravilerden Vekii'nin hadisinde dedi ki: İbni Abbas'a, bunu niçin yaptı? Dedim, ümmetine zorluk vermemek için, dedi. [6] Buhari'nin rivayetinde Eyüp isminde bir sahabi: 'Bu yağmurlu bir günde olmuştur' ibaresini ekler.

[1] 1 Fersah 3 mı] olup, 16 iersah ile çarptığımızda 48 mil eder. 1 mil 4000 adımdır. 4XX4000= 192.000 adını. I adım 3 ayak mesafesi olup, 1 ayak meşalesini oıtalama 25 cm.kabul edersek 1 adım 25X3= 75 cm 75X192.000= 144.000 m= 144 km cdeı (Muğnıl Muhtaç. 1/266.

[2] Müslim, 686.

[3] Müslim, 690.

[4] Bulutu, 1056

[5] EhuDmud,l208

[6] Bulwi!,5/8, Mmlım, 705

Namazları Cem'etmek

Yolcular Öğlen-ikindi ve akşam-yatsı namazlarını birleştirerek kılabilirler. Buna cem' denilir.

Bu cem' durumu takdim (namazı öne alma) ve te'hir (namazı bir sonraki namazla birlikte kılmak için geciktirme) şeklinde olur.

Mesela öğlen-ikindi ikilisini öne alarak öğlen vaktinde kılınmasına cem'i takdim, ikindi vaktine bırakıp her iki namazı ikindi vaktinde kılmaya da cemi te'hir denir.

Akşam-yatsı namazları için de aynı durum söz konusu olup, yatsıyı akşamla birlikte öne alarak kılmaya cem'i takdim, akşamı geciktirip yatsı ile beraber kılmaya da cem'i te'hir denir.

Sabah namazı ise, müstakil olduğu için bu namaz, cem' edilemez.

Namazları cem'etmek için gerekli şartlar.

1. Sıra yapmak, yani evvelkini ilk önce kılınır çünkü vakit onundur. Sonra ikincisi kılınır..

2. İkisini birlikte kılmaya ilk namazın niyetinde niyyet etmek. Selama kadar bu niyetin zamanı vardır.

3. İki namazın arasını uzun bir fasıla ile ayırmamak.

4. İkinci namaza başlayıncaya kadar seferin devam etmiş olması şarttır.

Namazı Kasretmek

Yolcuların dört rekatlı namazların iki rekaat olarak kılınmasına kasr adı verilir. Bunrn sahih olması için bazı şartlar gereklidir.

Namazları kasretmek için gerekli şartlar.

1-Yolculuk mesafesinin 144 km. olup. gidilen yerde dört gün veya daha fazla kalmamaya niyet etmek.

Gidilecek yerde giriş ve çıkış günleri hariç dört gün veya dört günden daha fazla kalmamaya niyet etmesi gerekir. Eğer dört gün ve daha fazla kalma durumu varsa o zaman namazlar kasredilemez.

Yolculuğa çıkan bir kimse gideceği yerde asgari olarak dört günden fazla kalacağını biliyorsa oraya varır varmaz seferi namazı kılamaz.

Şayet gideceği yerde kaç gün kalacağını bilmiyorsa yani işlerinin ne zaman biteceğini kesti rem i yorsa bugün-yarın döneceğim gibi bir durum varsa bu kişi 18 güne kadar seferi sayılır. Gidiş dönüş günleri hariç 18 gün kadar sefer imkânlarından yararlanabilir.

İmran bin Husayn (r.a.) rivayet etmiştir.

"Rcsulullah (s.a.v.) ile savaşlarda bulundum. Bu arada Mekke'nin fethi günü de onunla beraber idim. mekke'de 18 gece kaldı. (Farz) namazları ikişer rekat kılıyordu ve şöyle buyurdu:

"Ey mekke halkı siz dört (rekat) kılın. Biz ise misafiriz. [1]

2. Kasretmenin caiz olduğunu bilmek.

3. Seferinde asi olmaması ve seferinin günah maksatlı olmaması.

4. Belirli bir yere gitmeyi kastetmek.

5. Namaza başlayış tekbiri ile beraber her namazda kasretmeye niyet etmek.

6. Mukim olan bir imama uymamak.

7. Namazın sonuna kadar yolculuğun devam etmesi.

8. İkamet ettiği yerin sınırını geçmektir.

[1] Ebıı Davıid, 1229.

CUMA NAMAZI

Cuma namazının farz olmasının şartlan yedidir:

1- Müslüman olmak.
2- Ergenlik çağına erişmiş olmak.
3- Akıllı olmak.
4- Hür olmak.
5- Erkek olmak.
6- Sıhhatli olmak.
7- Mukim olmak.

Yukarıda sayılan yedi şart cuma namazının vücubunun şartlarıdır. Yani kendisinde bu yeri şart bulunan bir kişiye cuma namazı kılmak farzdır.

İlk üç şart mükellefliğin esasları olup Namaz Bölümü'ndeki hadis-i şerifler delil olarak gösterilebilir. Son dört şart için de Tarık bin Şi-hab'dan rivayeten Rasulullah (s.a.v) buyurdu ki: "Azarlanmamış olan köle, kadın, çocuk ve hasta olmak üzere bu dört kimseden başka her müs-lümana cuma namazını cemaatle kılmak farzdır." [1]

Başka bir hadisi şerifte Abdullah bin Amr Rasulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. "Ezanı işiten her kimseye cuma namazı farzdır" [2]

Mukim olmak, cuma namazı kılan yerde ikamet eden kişi içindir. Yani oranın yedisi oımak demektir. Şu halde yolcu olan kişiye ve cuma günü fecirden önce yola çıkan kimseye cuma namazı farz değildir. Fecirden sonra yola çıkana cuma namazı farzdır. Bu nedenle cuma günü fecirden sonra yolculuğa çıkmak haramdır. Ancak yoİda bir yere yetişip cuma namazı kılabilme imkanına sahip olan kimseye haram değildir.

Cuma namazı farz olmayan yolcu ve kadınlar cuma namazını kılıp, cumanın diğer şartlan yerine gelmişse kıldıkları bu cuma o günün öğle namazının yerine geçer.

[1] Ebıı Davıid, 1067.
[2] Ebu Davud. 1056.

Cuma Namazının Sahih Olmasının Şartları

Cuma namazının sahih olmasının şartlan üç tanedir:

1- Cuma namazı kılınan yerin şehir veya köy olması.

2- Cuma namazı farz olan kırk müslüman tarafından kılınması.

3- Cuma namazı öğlen vaktinde cemaat ile eda edilecek kadar vakit olması.

Eğer vakti çıkarsa, veya bu şartlardan biri oluşmazsa öğlen namazı kılınır.

Cuma Namazının Farzları

Cuma namazının farzları üç tanedir:

1- İki hutbe okumak. Bu hutbeler ayakta okunur.

2- İki hutbe arasında oturmak.

3- Cemaatle iki rekat namaz kılmak.

Cumanın sahih olmasının şartlarının ilki cuma namazı kılınan yerin şehir ve köy gibi bir yerleşim yeri olmasıdır. Çölde ve devamlı çadırlarda hayat sürdürenlerin çadırları arasında cuma namazı kılmaları sahih değildir. Bazı bedevi arap kabileleri Medine'nin etrafında bulunurdu bunlar cuma camazı kılmazdı ve Rasulullah (s.a.v) cuma namazı kılmaları için bunlara herhangi bir emir vermemişti.

Kendilerine cuma namazı farz olan en az kırk müslümanın mükellef, hür. erkek ve mukim olmaları gereklidir.

Cabir bin Abdullah şöyle rivayet etmiştir: "Sünnet-i seniyyeye göre her kırk kişiye ve kırk kişiden fazla olanlara cuma farzdır." [1]

Abdurrahman bin Ka'b bin Malik babası Ka'b bin Malik'ten şöyle rivayet etmiştir:

"Ka'b cuma günü ezanı işitince Es'ad bin Zürare'ye rahmet okurdu. O'na ezanı işitince, Es'ad bin Zürare'ye rahmet okuyorsun, dedim. Dedi ki:

-Beni Beyaza'ya ait olan siyah taşlıklı Heminnebit'te Nakial Hazamad (2)'dan su birikme yerinde bize ilk cuma namazını kıldman O'dur. Ben o gün kaç kişi idiniz, dedim.

-Kırk kişi idik, dedi.”[2]

-Cuma narriazının sahih olmasının son şartı da öğle namazı vaktinde kılınmasıdır. Öğlen vaktinden cuma namazı yetişemeyecek kadar az bir süre kalmışsa o zaman öğle namazı kılmak vacip olur.

Cuma namazının öğle vaktinde kılınmasının delili: Peygamberimiz (s.a.v) cuma namazını öğle vaktisde ve neni a~ eğlenin ilk vaktinde kılardı. [3]

Cuma namazı mümkün olduğu takdirde bir yerde kılınmalıdır. Çünkü curria, cemaat ruhu ile birlik ve beraberliğin esas göstergesidir.

—Her iki hutbenin ayakta okunması ve hutbe aralarında oturmak. İbni Ömer (r.anhuma) şöyle der:

"Rasulullah (s.a.v) cuma günü tıpkı sizin şimdi yapmakta olduğunuz gibi ayakta hutbe irad eder, sonra oturur <---ra yine ayağa kalkardı." [4]

-Cuma namazı iki rekattır ve cemaatle kılınır. Hz. Ömer şöyle demiştir:

"Rasulullah (s.a.v)'in sünneti üzerine cuma namazı iki rekattır." [5] Tarık bin Şihar/m rivayetinde Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "...Cuma namazını cemaatle kılmak hak ve vaciptir," [6] Okunacak hutbelerin cuma namazından önce olması, hutbelerin arapça olarak okunması, okuyan hatibin küçük ve büyük abdestli olması ve hutbelerin peşpeşe olması da cuma namazınım farzlarındandır.

---

[1] Beyhakı I-/77.

[2] Ebu Davud,1069.

[3] Buharı, Müslim, 860.

[4] Bulun i, 873. Müslim 861.

[5] NesaiJIIII

[6] EbuDavud. 1067

Hutbenin Rükünleri

Cuma namazında okunan iki hutbenin rükünleri şunlardır:

1. Her iki hutbede Allah' a hamd etmek. .

2. Her iki hutbede Peygamberimiz (s.a.v.)'e salavat-ı şerife getirmek.

3. Her iki hutbede takva ve tavsiyede bulunmak.

4. İki hutbenin birinde bir ayeti kerime okumak. Birinci hutbede okumak daha da efdaldir.

5. İkinci hutbede mü'minler için dua etmek.

İki hutbenin sünnetleri de şunlardır:

1. Hutbelerin rükünlerinin tertip üzere sıra ile yapılması.

2. Her iki hutbede işitenlerin susması.

3. Hutbelerin minber veya buna benzer yüksek bir yerde okunması.

4. Hatip hutbeye çıkınca yüzünü cemaate dönmesi

5. Hatibin hutbeye çıkarken cemaate selam vermesi.

6. Hatip minbere çıktıktan sonra ezan okunması.

7. Hatibin hutbesini cemaatin anlayabilecek şekilde okuması.

8. Hatibin, eliyle ya bir değneğe ya da minberin kenarına dayanması.

9. Hatibin iki hutbe arasında oturup İhlas Suresi'ni okuması.

Cuma Namazının Hey'atları

Cuma namazının hey'atları dört tanedir:

1- Gusletmek.

2- Vücudu temiz tutmak.

3- Beyaz elbise giymek.

4- Tırnaktan kesmek ve güzel kokular sürünmek. Hutbe okunurken dinlemek sünnettir..

Camiye hutbe esnasında giren kimse uzatmadan iki rekat namaz kılar daha sonra oturur.

Selmani Farisi peygamberimiz (s.a.v)'den bir hadis-i şerifi şöyle nakleder: "Bir kişi Cuma günü yıkandığı halde elinden geldiğince temizlenir, saç ve sakalını yağlayıp vücuduna güzel koku sürerek cumaya gitmek üzere evinden çıkar, yavaş yavaş yürüyüp mescide gider ve orda kimseyi rahatsız etmeden nasibi kadar namaz kılar, sonra susup hutbeyi dinlerse iki cuma arasındaki (küçük) günahlare bağışlanır." [1]

Hutbe esnasında konuşmanın hiç bir surette uygun olmayacağını Ebu Hureyre (r.a) şöyle bildirir: Peygamberimiz (s.a.v), "Cuma günü imam hutbe okurken arkadaşına, sus dinle! desen bile lüzumsuz bir sjz söylemiş olursun" [2] buyurmuştur.

Hz. Ali Kufe'de müslümanlara hutbe irad ederken şöyle buyururdu: "...Kim uygun olmayan bir söz söylerse onun o cumadan bir ecri yoktur. Bunu Rasulullah (s.a.v) buyurmuştur." [3] Camiye girilirken hafifçe iki rekat namaz kılınacağını Cabir bin Abdullah Peygamberimiz (s.a.v)'den bir rivayette şöyle bildirmiştir: "Cuma günü biriniz mescide gittiği zaman imam hutbe okuyorsa, oturmadan Önce hafif iki rekat namaz kılsın. " [4]

[1] Buiıan, 843.
[2] Buharı, 892.
[3] Ebu Davud, '051
[4] Müslim, 875

Cuma Namazının Sünnetleri

a) Cuma namazına erken gitmek sünnettir.

Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivayeten Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Cuma günü kim cünüplükten yıkanır gibi yıkanarak camiye giderse, bir deve kurban etmiş olur. ikinci olarak giden bir sığır kesmiş olur. Üçüncü olarak giden boynuzlu bir koç kurban etmiş olur, dördüncü olarak giden bir tavuk kurban etmiş olur. Beşinci olarak giden bir yumurta bağışlamış olur. imam minbere çıktığı zaman melekler zikir dinlemeye hazır olurlar." [1]

b) Cemaatın omuzlarından atlayarak ileri geçmemek. Abdulah bin Busr'den rivayete göre;

"Cuma günü bir adam, Resulullah (s.a.v.) hutbe okurken insanların omuzlarından atlıyordu. Resulullah (s.a.v.) o adama 'Otur, insanlara eziyyet ettin" buyurdu." [2]

Ancak ileride boş yer varsa müslümanları incitmeden ilerlenebilir.

c) Uykusu gelen birinin, kimseyi rahatsız etmeden uykusunu kaçırmak için yer değiştirmesi uygundur.

Yüce Allah cuma günü ve cuma namazına büyük bir önem vermiştir. Bu günde binlerce kişiyi Cehennem'den azat eder. Kim bu günde ölürse kendisine şehit sevabı verilir ve kabir azabından korunur.

Cuma günü öyle büyük bir gündür ki, Allah'u Taala onu, Muhammed (s.a.v)'in ümmetinden inanan kullarına bağışlamış ve haftanın günahlarının temizleyici bir günü olarak kılmıştır. O halde inanan müslümanlar olarak cuma günü ve cuma namazının ehemmiyetine inanıp sarılmamız gerekir.

Cuma gününün önemini bildiren bazı hadis-i şerifleri bilmekte yarar vardır.

Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Güneşin doğduğu en hayırlı gün cuma günüdür. O gün Adem (a.s.)

yaratıldı. O gün Cennete kondu. O gün Cennet'ten çıkarıldı. Kıyamet Cuma gününden başka bir günde kopmayacaktır."

Başka bir hadisi şeriflerinde:

"Allah katında günlerin en üstünü ve en büyüğü cuma günüdür. Cuma günü Allah katında Ramazan ve Kurban Bayramı'ndan daha büyüktür. Cuma günlerinde beş haslet vardır:

Allah, Adem i cuma günü yarattı. Yine Ademi Cuma günü yeryüzüne indirdi. Adem Cuma günü vefat etti. Cuma gününde öyle bir saat vardır ki, kul haram istemediği müddetçe, o saatte isteyip de Allah'ın vermediği hiç bir şey yoktur. Kıyamet de cuma günü kopacak, Cuma günü korkmayan hiç bir mukarreb melek, gök, yer, rüzgar, dağ ve deniz yoktur." [3]

Resulullah (s.a.v.) cuma namazının fazileti için de şöyle buyuruyor: "... veyahut evinde olan kokuları kullanır da camiye gider ve iki kimsenin arasını ayırmadan kendisi için olan namazları kılar ve sonra da İmanı hutbe okuduğu zaman siikut ederse, O cuma ile diğer Önceki cuma arasındaki günahları affolunur." [4]

Cuma namazı akıl, baliğ, erkek, hür, mukim (yolcu olmayan) ve sıhhati yerinde (hasta veya cuma namazına gidemeyecek kadar sakatlığı olmayan) olan her müslümana farzdır. Kadınların cuma namazına gitmeleri mekruhtur. Ama şartlar el verir camide uygun yer bulur gider kılarsa namazı sahih olup, öğle namazı yerine geçer.

Cuma namazı iki rekattır. Birinci rekatte Fatiha'dan sonra cuma cure-sini, ikinci rekatta Fatiha'dan sonra Gaşiye suresini okumak sünnettir.

---

[1] Buharı. 841; Müslim, 850

[2] Ebu Davud ve Ncsai.

[3] Muslini, t 3 sah 405 no 854
[4] Buharı, 883

Cuma Namazı İle İlgili Bir Açıklama

Cuma günü, mü'minlerin bayramı olan şerefli bir gündür. Allah'u Taâla cumayı sadece Hz. Muhammed'in ümmetine has kılmıştır.

Allah-u Taala Kur'an-ı KerimMe şöyle buyurur:

"Ey iman edenler cuma günü namaz için çağrıldığınız zaman ahş-ve-rişi bırakarak Allah'in zikrine koşunuz. Bilseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Namaz eda edildiği zaman, Allah'in fazlını dileyerek yeryüzüne dağdınız. Allah'ı çokça anınız ki kurtuluşa eresiniz." (Cuma: 62/9-10)

Cuma namazı Mekke'de farz kılındı. Fakat müslümanların sayısı ve gücü yeterli olmadığı için Medine'ye hicret edildikten sonra kılınmaya başlandı. Taberani'nin Ebu Said'den- rivayetine göre paygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurdular:

"Allah'u Teâla cuma namazını sizin üzerinize bu makamda, bu saatte, bu ayda, bu senede kıyamete kadar farz kıldı. Baştaki reis adil veya zalim olsun kim Özürsüz olarak ihmal veya inkâr ederek bu namazı terkederse tevbe edinceye kadar, Allah onun islerini toplaması ve islerinde bereket ihsan etmesin. Agâh olunuz ki, onun namazı da yoktur, haca da yoktur, hayrı da yoktur. Ve biliniz ki onun sadakası da yoktur. Kim pişman olup tevbe ederse Allah tevbeleri kabul edendir." [1]

Önemli Not:

Günümüzde cuma namazı kılacak müslümanların bir yerde toplanması hele hele şehir gibi yerlerde- mümkün olmadığından bir kaç camide cuma namazı kılınmaktadır. Bu nedenle hangi camide cuma tekbirinin önce getirildiği bilinmediği için cuma namazından hemen sonra hepsinin öğlen namazlarını kılmaları gerekir.

Fakat' sadece ihtiyaç için muhtelif yerlerde kılınmış olsaydı, hepsinin cumaları sahih olurdu. Tekbirlerinin bir birinden evvel veya sonra olması bir şey değiştirmezdi, o zaman ihtiyaten öğlen namazlarını eda etmek sünnet olurdu. Ama günümüzde ihtiyaç değil de adete binaen bu farz eda edilmeye çalışılırken, bazı camilerde boş yer kalıyor, bazılarında ise hiç yer kalmıyor. Onun için Şafii mezhebine bağlı mü'min kardeşlerimizin bu gibi durumlarda cuma namazları sahih olmadığı için öğlen namazlarını eda etmeleri gerekmektedir.

---

[1] Et-Terğıb ve’t-Terhib, 2131

Bayram Namazları

Her iki bayram namazı da sünnet-i müekkededir. Bu namazlar ikişer rekat olarak kılınır.

Birinci rekatta ihram tekbirinden ayrı yedi defa tekbir alınır. İkinci rekatta kalkış tekbirinden ayrı beş tekbir getirilir.

Bayram namazlarının meşru olmasının delili:

Ebu Said el Hudri (r.a) şöyle der:

"Hz. Peygamber kurban bayramı ile fıtır (ramazan) bayramı günlerinde mescide çıkardı. Orada önce namaza başlardı. Namazı kıldırıp selam verince cemaatle namaz kıldırdıkları yerde otururken ayağa kalkar ve insanlara karşı dönerdi. Eğer bir orduyu Allah yolunda cihad için göndermek ihtiyacı olsaydı bunu insanlara söyler ve başka bir şey emretmek istiyorsa emrederdi. Hutbesinde 'Sadaka verin, sadaka verin, sadaka verin' buyurur, daha sonra mescidden çıkardı." [1]

Bu namazların ikişer rekat olduğunu Hz. Ömer şöyle rivayet etmiştir:

"Ramazan ve kurban bayramlarının namazları ikişer rekattır." [2]

Bayramlardan önce namaz kılınır daha sonra hutbe okunur. Bunun delili İbni Abbas (r.a)'in rivayet ettiği şu hadistir:

"Ramazan ve kurban bayramı gününde Peygamber (s.a.v) ile beraber namaza gittim. Önce namaz kıdırdı, sonra hutbe okudu." [3]

Bayram namazı iki rekattır. Bu rekatların birincisinde yedi, ikincisinde beş tekbir getirilir.

Bayram namazlarındaki tekbirlerin delili şu hadis-i şeriftir:

Amr. bin Avf el Müzeni şöyle rivayet etmiştir;

"Hz. Peygamber bayram namazlarında, birinci rekatta fatihayı okumadan önce yedi, ikinci rekatta fatihayı okumadan önce, beş tekbir aldı." [4]

Bayram namazının kılmışı: Niyet getirilerek iftitah tekbirinden sonra veccchlu duası okunur, daha sonra tekbirle başlanır. Tekbirler arasında şu zikirin okunması efdaldir:

"Sübhanailahi vel hamdüliilahi veîa ilahe illalahu valîahu ekber." Tekbirler bittikten sonra Euzu besmele çekerek fatiha ve bir sure okunur sonra rükua gidilir. Diğer rekatta aynısı yapılır.

Bayram namazının vakti: Bayramın birinci günü güneşin doğuşu ile başlar, öğleye yakın zamana kadar devam eder. Bunun delili Ber'a bin Azib (r.a.)'dan gelen şu rivayettir:

Resulullah (s.a.v.) bayram hutbesini okurken şöyle buyurduğunu işittim. "Bu günümüzde yapmaya ilk başlayacağımız şey namaz kılmaktırtır" [5] Gün fecrin doğmasıyla başlar Vakit de, güneş doğmadan önce sabah namazına ve öğleden sonra da öğlen namazının kılınmasına aittir. Bunun için bayram namazının kılınması için müsait vakit güneşin doğmasından itibaren öğleye kadar bulunan vakittir.

Bayram hutbesi: Her iki bayram namazından sonra iki hutbe okumak sünnettir. Bu hutbelerin keyfiyetlerini şöylece özetleyebiliriz.

1- Her iki hutbenini bayram namazından sonra yani cuma hutbesinin tam tersine bir usulle okunması. Cuma namazı hutbesi bilindiği gibi namazdan önce okunur. Bayram namazında ise ifade ettiğimiz gibi bayram namazı kılındıktan sonra okunur.

2- Cuma namazının her iki hutbesinde rükün ve sünnetler bayram hutbelerinde de geçerlidir.

3- Bayram hutbelerinde birinci hutbenin başında dokuz, ikinci hutbede yedi tekbir alınması sünnettir.

Bayram namazlarından sonra iki hutbe okunur. Birinci hutbede dokuz, ikinci hutbede yedi tekbir getirüir. Bu bayramların gecesinde, güneşin batmasından itibaren imam bayram namazının lahrim tekbirini getirinceye kadar tekbirler getirilir.

Kurban bayramında arefe günü sabahından en son teşrik gününün (bayramın 4. gününün) ikindi vaktine kadar tekbirler getirilir.

Bayram namazından sonra iki hutbe okunur. Bu hutbelerin rükünleri yukarıda ifade ettiğimiz gibi cuma hutbelesindeki rükünler gibidir. Yalnız metinde ifade edildiği gibi, birinci hutbeye başlanmadan dokuz, ikinci hutbeye de yine başlanmadan yedi tekbir getirilir.

Bunun da delili Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mesud'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Birinci hutbeye peşpeşe dokuz tekbirle ikinci hutbeye ise peşpeşe yedi tekbirle başlamak sünnettir." [6]

Her iki bayramın akşamından sabahına kadar yani Bayram namazı kılınana kadar evde, yollarda, camide ve çarşıda yüksek sesle tekbirler getirmek sünnettir.

Ayrıca Kurban bayramında ise arefe sabahından teşrik günleri yani kurban bayramının dördüncü günü ikindi namazının son vaktine kadar tekbir getirmek de sünnettir. Yalnız Hac ibadetiyle meşgul olan hacılar arefe günü ve bayram gecesinde tekbir yerine telbiye getirirler.

Bu tekbirlerin delili olarak, Hz. Ali ve Ammar (r.anhuma) şöyle demişler: "Peygamber (s.a.v) arefe günü sabah namazından itibaren tekbir getirmeye başlar, Bayramın dördüncü günü ikindi namazından sonra keserdi." [7]

Bayram Namazları İçin Bazı Önemli Bilgiler

Ramazan ve Kurban Bayramı'nın ilk günü güneş doğduktan sonra vakti girer ve öğle namazına yaklaşık olarak 15-20 dakika kalınca biter. Güneş doğup bir mızrak boyu kadar yükselince kılınması daha faziletlidir.

Bayram namazı miikekked sünnetlerdendir. Cemaatla kılınması daha sevaptır. Mukim, yolcu, hür, köle, erkek ve kadın herkese sünnettir.

Bayram namazı iki rek'attır. Ezan ve kamet getirilmez. Namaza başa-lanacağı zaman müezzinin :

"Essalatu camia." demesi sünnettir.

Bayram namazına niyet edilip ihram tekbiri alındıktan sonra iftitah duası okunur. Sonra 7 defa aralıklı tekbir alınır. Her tekbir almışında ellerin kulaklara kadar kaldırılıp bağlanması sünnettir. Her iki tekbir arasında,

"Sübhanallahi welhamdu îilîahi we ,îâ ilahe illaîlahu wellahu ekber" zikrini okumak sünnettir.

Tekbirlerden sonra Eûzu besmele çekilip Fatiha ve zammı sure okunur. Rüku, i'tidal ve secdeler yapıldıktan sonra ikinci rek'ate kalkılır. Önce 5 defa tekbir alınır. Birinci rek^atte olduğu gibi eller kaldırılıp bağlanır ve yukarıdaki zikir okunur. Tekbirlerden sonra Fatiha ve sure ya da ayetler okunur ve ikinci rek'at de tamamlanır.

Tekbirler unutulup fatiha okumaya başlandıktan sonra hatırlanırsa yapılacak bir şey yoktur. Namazın sonunda da secde edilmez. İmam bilerek tekbir almaz veya unutursa* cemaatın da tekbir almaması gerekir.

Fatihadan sonra birinci rek'atte "Sebbihisme rabbike'l-âla", ikinci rek'atta da "Hel etâke hadisü'l-ğâşiyeti" suresinin okunması sünnettir.

Fatiha, sure ve tekbirler açıktan okunur.

Bayram namazı cemaatla kılındığında imamın namazdan sonra iki hutbe okuması sünnettir. Bu hutbelerin rükünleri ve sünnetleri diğer hutbele-rinki gibidir. İmamın birinci hutbenin başında 9, ikinci hutbenin başında 7 tekbir alması sünnettir. Bunun keyfiyeti ifade edilmiştir. Tekbirler ardarda alınır.

Ramazan bayramı hutbesinde fi tır sadakası hükümleri, Kurban bayramı hutbesinde kurban hükümleri anlatılır.

Bayram günü namaza gitmeden önce gusül etmek sünnetir. Yapılmazsa namazdan sonra yapılması da uygundur.

Bayram günlerinde güzel koku sürünmek, en iyi elbiseyi giymek, bayram namazına en uzun yoldan gidip kısa bir yoldan dönmek, Ramazan bayramı namazına gitmeden önce

hafif bir şey yemek, mümkünse 3 veya beş hurma yemek, kurban bayramında ise bayram namazından sonraya kadar bir şey yememek sünnettir.

Kurban bayramı namazını biraz erken, ramazan bayramı namazını bunun aksine biraz geciktirmek sünnettir.

Kurban bayramının arafe günü sabah namazından itibaren bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar farz ve nafile her namazdan sonra tekbir getirmek sünnettir.

Hac ibadetiyle meşgul olanlar da bayramın ilk günü öğle namazından itibaren bu tekbirleri alır. Daha önceki zamanlar ise "Lebbeyk" duasıyla meşgul olunmalıdır.

Hac ibadetiyle meşgul olanlar hariç, her iki bayramın akşamından itibaren bayram namazına başlanıncaya kadar herkesin evde, çarşıda, sokaklarda ve her yerde seslice bol bol tekbir getirmesi sünnettir.

Tekbir şöyledir:

"Allahu ckber. Allahu ekber. Allahu ekber. Lâ ilahe illaliahu wallahu ekber. AUahu ekber we liîiahil hamd".

Mü'minlerin bayramlaşması, tebrikleşmesi ve tokalaşması sünnettir. Ancak birbirine namahrem olan erkekler ile kadınların tokalaşması her zaman olduğu gibi bayramda da haramdır

---

[1] Bulum, 913, Mushm, 889.

[2] FıUml ıslamı \e Edtllenıhu t 2 .sah 370 (Ncsaı)

[3] Bulun ı,932.

[4] Tınmu, 536.

[5] Buharı, 908.

[6] Beyhaki, 31299

[7] Hakim, 1/299

Güneş Ve Ay Tutulması Namazı

Güneş tutulması namazı sünnet-i müekkededir. Güneş tutulduğu zaman kılınır.Vakti geçerse kaza edilmez.

Ay ve Güneş tutulması için iki rekat namaz kılınır.

Her iki rekât ayakta ve kıraatler uzatılarak okunur, her rekatında ikişer rükû yapılır. Bu rükûlardaki teşbihler uzatılır. Secde teşbihleri uzatılmaz.

Bu namazlardan sonra ikişer tane hutbe okunur.

Küsuf namazlarında kıraatler gizli Husuf namazında ise aşikar okunur.

Güneş ve Ay tutulması esnasında namaz kılmak sünnet-i müekkekedir. Küsuf, güneş aydınlığının kısmen veya tamamen gizlenmesine, Husuf ise ayın aydınlığının bir kısmının veya tamamının gizlenmesine denir.

Güneş tutulduğu zaman Küsuf namazı, ay tutulduğu zaman Husuf namazı kılınır. Bu durumlarda müslüman, belanın giderilmesi ve aydınlığa kavuşulması için Allah'a dua ve niyazda bulunur.

Hükmü: Cabir bin Abdullah'tan rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Güneş ve Ay Allah'ın (kudretini yansıtan) delillerden iki delildir. Herhangi bir kimsenin ölümü veya hayati için tutulmazlar. O halde (Güneş ve Ay'ın) tutulusunu gördüğünüz zaman namaz kılınız. İçinde bulunduğunuz durum aydınlanıncaya kadar dua ediniz" [1]

Güneş tutulması bir seferinde Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in vefatına rastlamıştı. Bazıları Güneş tutulmasının İbrahim'in ölümünden ötürü olduğu iddia ettikleri için Rasulullah (s.a.v) yukarıdaki hadis-i şerifte "... kimsenin ölümü ve hayan için değildir" buyurarak o düşünceyi rveh-y etmiştir.

Bu namazların kılınış şekli:

Güneş veya ay tutulduğunda cemaatle iki rek'at namaz kılmak sünnet-i müekkede'dir. .

Cemaat olmazsa münferiden yani tek başına kılmak da sünnettir. Bu namazın her rek'aünda iki defa ayakta durmak, iki kıraat ve iki rüku etmek daha faziletlidir. Bu takdirde şöyle kılınır:

İhram tekbiri alınıp normal dua ve Fatiha okunduktan sonra Bakara suresi veya onun kadar ayetler okunup rükua varılır.

Rükuda 100 ayet kadar teşbih edilir. Sonra tekrar ayağa kalkıp Fatiha okunur ve ondan sonra Al-i İmrân suresi veya 200 kadar âyet okunur. Tekrar rükua varıp orda da 80 âyet ka*dar teşbih edilir. Sonra itidal ve secdeler edilip ikinci rek'ate kalkınır.

İkinci rak'atta fatiha'dan sonra Nisa suresi veya 150 âyet okunur rüku edilir. Rükuda 70 âyet kadar teşbih edilip tekrar kalkılır ve Fâtiha'dan sonra Mâide suresi veya 100 âyet okunur. Tekrar rükuâ varıp orda da 50 âyet okunur. Sonra itidal ve secdeler edip teşehhüd, salâvât ve dua okunduktan sonra selâm verilir.

Güneş tutulması namazı gündüz kılındığı için kıraat gizli olur. Ay tutulması namazı ise gece kılındığı için açıktan okunur. Bu namazların camide kılınması daha faziletlidir. İmam namazdan sonra cuma hutbesi gibi iki hutbe okuyup cemaatı hayır işlemeye ve tevbeye çağırır.

Güneş tutulması namazı, güneşin açılması veya tutulmuş vaziyette batması ile kaçırılmış olur.

Ay tutulması namazı da Ay'ın açılması veya Güneş'in doğmasıyla kaçırılmış olur. Yani ondan sonra bu namazlar kılınmaz. Güneş ve Ay tutulması sebebi bu gün insanlarca daha iyi bilinnıekle beraber ürperti verir.

Güneş ve Ay Allah'ın büyük nımetlerindendir. Bunların kıymetini bilmek, şükretmek ve kaçırılmaması için tevbe ve dua etmek müslümanın görevlerindendir.

[1] Buhan, 947; Müslim, 904

Yağmur Duası Namazı

• Yağmur duası namazı sünnettir. İmam, tevbe etmekle, sadaka vermekle, zulümden kaçınmakla, kul haklarını ödemekle, barış sağlamakla ve üç gün oruç tutmakla emreder. Dördüncü gün mütevazi bir kıyafetle ihtiyar, çocuk ve kadınlar dahil

tüm halk sahraya çıkar.

Bayram namazı gibi iki rekat namaz kılar. Hutbe okunur, daha sonra üst giysisini yakası aşağı gelecek şekilde tersine sırtına alır, bolca dua ve istiğfarda bulunur.

Resulullah (s.a.v.)'in şu duasıyla dua ederler

"Ey Allah'ım! Bizi rahmetinle sula, ne azab ne helak ne bela ve ne de yıkım ile bizi sulama.

Ey Allah'ım! Tepelerin, yüksek yerleri, nebat bitirilen yerleri vadi içlerini ve üzerini sula. Suyu bize doğru çevir, aleyhimize çevirme.

Ey Allah'ım! Bize yardımcı olan, kolaylık veren, içimize sinen, sonucu hayırlı ve verimli olan yağmurla, bol su ile yeri yağmurla örten bulutla yeri ve beldeleri kuşatan akan su ile daimi olarak sula.

Ey Allahım! Bizi yağmurla sula, bizi rahmetinden ümit kesenlerden eyleme.

Ey Allahım! Kırlarda ve beldelerde ancak sana şikayet edeceğimiz, meşakkat, açlık ve darlık vardır.

Ey Allahım! Bizim zıraatlerimizi ekinlerimizi bitir. Bizim için memeleri süt ile doldur. Bize goğus bereketlerinden indir. Bize yerin bereketlerinden bitir. Senden başka kimsenin açamayacağı belaları bizden aç.

Ey Allahım! Senden af dileriz. Sen çok bağışlayıcısın. Bize gök gürle-meleriyle seni zikreden, vadilerimizi sulayan gökten yağmur gönder." [1]

Yağmur, ekinlerimiz için en temel bir gıdadır. Dünyada olan intizam Yüce Allah'ın takdiriyle bir seyir halindedir. Bir sene yağmurların yağmaması ile Dünya'nın bütün ekonomik düzeni alt-üst olur. Yağmurun yağmadığı veya su

kaynaklarının kuruduğu bir zamanda yağmura ihtiyaç duyulduğu için istiska (yağmur dileme) namazını kılmak sünnettir.

İstiska namazının delili şu ayeti kerimedir: "Rabbmızin mağfiretini isleyin çünkü O bağışlayandır. (Mağfiret dileyin) ki üzerinize gökten bol yağmur gönderir" (Nuh: 71/10-11)

Ebu Hureyre (r.a) şöyle demiştir:" Rasulullah (s.a.v) bir gün yağmur istemek için çöle çıktılar. Ezansız ve kametsiz bize iki rekat namaz kıldırdı. Sonra hutbe okudu ve Allah'a duada bulundular, bu arada ellerini kaldırıp yüzünü kıbleye doğru çevirdi. Sonra cübbesini çevirdi. Söyle ki sağ tarafını sola ve sol tarafım da sağa getirdi." [2] Dünya, imtihan dünyası olduğu için Allahu Taala bizi denemek, terbiye etmek ve bazı ibretleri göstermek için zaman zaman yağmurlar yağdırmaz. Bu kısıtlamalara karşı yukarıda işlediğimiz Yağmur Duası Namazı ile ihtiyaçlara cevap verildiği herkesçe malumdur. Bu nedenle böylesi bir durumla karşılaştığımız zaman Rabbımızın emrinden anladığımız: "Bana tevbe et, şükret, sana vereyim." olmaktır. Yağmurun kesilmesi veya su kaynaklarından birinin kuruması ile hasıl olan su ihtiyacı için bu namazın kılınması sünneti müekkededir.

İstiska Namazı: Yağmura ihtiyaç duyulduğu zaman yağmur namazım kılmak müekked sünnetlerdendir. Devlet yetkilisi emrettiği zaman kılınması gerekli olur. Bu namaz tek başına da kılınabilir. Fakat cemaatla kılınması daha sevaptır. İhtiyaç duyulduğunda devlet yetkilisi halka aralıksız dört gün oruç tutmalarını, günahlardan tevbe etmelerini, sadaka vermelerini ve mazlumların haklarının geri verilmesini emreder. Dördüncü gün herkes oruçlu olarak sahraya, yani şehir veya köyün dışında açık bir meydana çıkar. Yağmur duası namazında eski elbise giyilir, tevazu ve alçak gönüllülükle gidilir. Çocuklar, yaşlı erkek ve kadınlar, koyun-kuzu ve diğer küçük baş ile büyük baş hayvanlar birlikte götürülür.

İmam, cemaata bayram namazı gibi iki rek'at namaz kıldırır. Sonra bayram hutbeleri gibi iki hutbe okur. İki

hutbenin başında tekbîr yerine 9 istiğfar, ikincide de 7 istiğfar eder. Birinci hutbede yukarıdaki duayı da yüksek sesle okur. İmam ikinci hutbenin üçte birini okuyunca kıbleye dönüp üstte ve belden yukarı giydiği cübbe, palto veya ceketini yukarısı aşağıya ve sağ tarafı sola gelecek biçimde ters çevirip omuzuna atacak, cemaat da onun gibi çevirecektir ve elbiselerini daha sonra soyununcaya kadar anılan kıyafeti değiştirmiyecekler. Böyle yapmaları sünnettir.

İslam devletinin yetkilisi yağmur namazına çıkmazsa, cemaat bu işi yapacak. Ancak şehir veya köy dışındaki araziye çıkamayacaktır.

---

[1] Bu duanın aslı Bulun 967, Müslim 897, Ebu Davud. 1169 nolu hadıslcıde geçmcktedıı

[2] Ibn Mace, 1268

Savaş Anında Kılınan Korku Namazı

Savaş halinde üç şekilde namaz kılınır:

1- Düşmanın kıble tarafında olmaması durumu.

İmam cemaatı iki fırkaya ayırır. Bir fırka düşmana karşı durup, düşmanı takip eder. Diğer fırka imamın arkasında durup, cemaat ile imama iştirak ederek, bir rekat namaz kılar.

Birinci rekat biterken imam bekler, arkasındaki cemaat diğer rekatını tamamlayarak selam verir, düşmana karşı durmak için gider. Düşmanı bekleyen o diğer topluluk hemen gelip imama uyar ve onunla bir rekât kılarlar. Bu arada imamın iki rekâtlık namazı bitmiş olur, selam vermeden bekler, arkasında bekleyen cemaat diğer ikinci rekât için kalkar. İkinci rekâtını kılar imamla beraber selam verirler.

Peygamberimiz (s.a.v) Zatur-rika Gazvesi'nde kıldığı namaz şekli: Salih bin Havvat, Zatur-rika günü Hz. Peygamberle birlikte bulunan kimselerdendir. O şöyle rivayet eder: "Askerin bir kısmı Rasulullah ile beraber (namaz için) saf bağladı. Öbür kısmı da düşmana karşı saf bağladı. Rasulullah kendisi ile beraber bulunanlara bir rekat kıldırdı. Sonra ayakta sabit kaldı. Kendisi ile bir rekat kılanlar kendi başlarına (bir rekat daha) kılarak (iki rekatı) tamamladılar. Sonra çekildiler ve düşmanın yüzüne karşı saf bağladılar- ve (düşman karşısında bulunan) öbür taife geldi, Rasulullah ikinci rekata kalktı Onunla birlikte birlikte kıldılar. Sonra Rasulullah (ta-hiyyata oturdu, namazdan çıkmayıp) -oturmakta devam etti. Cemaat de diğer rekatı kendi başlarına kalıp tamamladılar. Sonra Rasulullah bunlarla beraber selam verdi." [1]

2- Düşmanın kıble tarafında olması durumu:

İmam cemaati (yine) ikiye ayırır.

İmam onları iki safa ayırır. Her iki safla ihram tekbirini alır. İmam secdeye gittiğinde birinci saf imamla beraber secdeye gider diğer saf secdeye gidenleri muhafaza eder.

İmam kıyama kalktığında diğer saf secdeye gider ve kıyamda imama yetişir.

Bu ikinci namaz şekli peygamberimiz (s.a.v)'in Usfan Gazvesi'nde kıldığı namazdır.

İbni Abbas (r.anhuma) şöyle rivayet eder:

"Peygamberimiz namaza kalktı. Cemaat de onunla birlikte namaza kalktılar. O, tekbir aldı, cemaat de birlikte tekbir aldı. O, rüku'a gitti. Cemaatin bir kısmı da (birinci safta olanlar) O'nunla birlikte rüku'a gittiler. Sonra secde etti, O'nunla birlikte secde edenler de kalktılar, ve kardeşlerini korudular. Bu sefer diğer grup peygamberimiz ile birlikte rüku'a ve sucuda gittiler. Bu arada tüm cemaat namazın içinde olup, bir kısmı ötekileri koruyarak namazlarım kıldılar." [2]

Düşmanla fiilen savaşılmıyorsa ve düşman da kıble tarafında ise bu durumda imam cemaatı saflara ayırır. Baştaki iki saf ifade edilen şekilde namaza dururlar. Eğer ordnun iki veya üç yerden saldırıya geçme durumu ihtimali varsa o zaman imam cemaatı o kadar safa ayırır (üç veya dört saf gibi). O zaman her bir saf için ayrı ayrı îekatla namaza devam eder. İmam sonraki rek'atın kıyamı gelince bir sonraki saf onunla beraber o rekatını kılar. Neticede üçüncü veya duruma göre dördüncü rekatın sonunda bütün cemaat teşehhüd için hep birlikte oturup selam verirler.

3- Korku ve tehlikenin kızıştığı durum:

Bu durumda herkes imkânı dahilinde kolayına nasıl gelirse öyle namazını kılar. Artık kıbleye ister yönelsin (ister yönelmesin, ister hayvan sırtında olsun, isler yaya olsun namazın nasıl kılabiliyorsa öylece kılar).

Üçüncü kılınış şekli ise, savaşın kızıştığı andır. Bu durumda imkanlar nasıl elverirse öylece namaz kılınır.

Abdullah ibni Ömer (r.anhuma) Usfan gazvesinde kılınan namaz şeklini zikrettikten sonra, bu namazı da Rasulullah (s.a.v)'den şöyle rivayet eder: "Korku bundan da (geçen iki şekilden de) fazla olursa yürüyerek, durarak, binerek kıbleye yönelmiş olsun- olmasın güç yetirdiği kadar namazım kılsın." [3]

Savaşta kılınan korku namazının delili Kur'an-ı Kerim'in şu ayeti kerime sidir:

"Sen de içlerinde bulunup, onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir kısmı seninle namaza dursunlar, silahlarını (yanlarına alsınlar). Böylece (namazı kılıp) secde ettiklerinde (diğerleri) arkasında olsunlar. Sonra henüz namazını kılmamış olan (hu) diğer grup gelip, seninle beraber namazını kılsınlar ve onlar da ihtiyat tedbirlerini ve silahlarını alsınlar. O kâfirler arzu ederler ki siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gafil olasınız da üstünüze birden baskın yapsınlar. Eğer size yağmurdan bir eziyet olur yahut hasta bulunursanız, silahlarınızı bırakmanızda size günah yoktur. Yine de tedbirinizi alın, şüphesiz Allah, kâfirler için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır." (Nısa: 4/102)

Bilindiği gibi farz namazların kılınmaması için hiçbir mazeret meşru kabul edilmemiştir. Bu itibarla her durumda namaz kılmak gerekir. Normal koşullarda namaz kılınması farz olduğu gibi seferde ve savaş halinde bile namazın lerkedilmesi, geciktirilmesi veya bile bile kazaya bırakılması düşünülemez.

Cephede düşmanla savaşırken de namazın kaçırılmaması, hatta cemaatla kılınması Allah tarafından istenmiş ve mü'minler namazla meşgul iken düşman şerrine karşı tedbir sistemi de konulmuştur.

Rükünler, şartlar, sünnetler ve rek'at sayısı bakımından diğer zamanlarda kılınan namazlardan farksız olmakla beraber, savaş taktikleri ve icapları açısından bir takım müsamahalar ve istisnai farklılıklar meşru kabul edilmiştir. Burdaki korkudan kasıt savaş halinde düşmanla başbaşa durumda oluşabilecek tehlikedir.

Harpte, korkulu anlarda dahi yine namaz kılınması zorunludur.

Peygamberimiz (s.a.v.)'den savaşta on altı şekilde namaz kıldığı rivayet olunmuştur. İmam Şafii (r.a.) bunlardan 4 tanesini kılınış şekilleriyle beraber mezhebinde kabul görmüştür. Bunları öz olarak sıralayalım

1. Namaz şekli Zatur-Rika Namazı olarak bilinir. [4]

Bu namaz şeklinde düşmanın kıble tarafında olduğu, ama düşmanın görülmesine engel olacak bir durum vardır.

2. Namaz şekli ûsfan namazı olarak bilinir. [5]

Bu namaz şeklinde düşmanın kıble tarafında olduğu ve düşmanın görülmesine engel olacak bir durumun sözkonusu olmadığı kabul edilir.

3. Namaz şekli ise savaşın kızıştığı anda kılınan namazdır.

Bu namaz şeklinde herkes imkânı dahilince kolayına nasıl gelirse o şekilde namazını eda edecektir.

4. Namaz şekli ise, kitabımızın asıl metninde mevcut olmadığı, Şafii mezhebinin diğer fıkıh kitaplarında söz konusu namazlardan biri olarak kabul edildiği için onu da burda belirtelim.

Bu namaz şekli "Batn-I Nahl Namazı"dır. [6] Bu namaz şeklinde de düşmanın kıble yönünde değil de başka bir yönde olduğu kabul edilir.

Cephede Ve Savaş Halinde Farz Namazlar Dört Çeşit Kılınabilir

L.Zatur-Rıka Namazı:

Düşman kıble cephesinde olup görülmesine engel tepe ve dağ gibi bir şey var veya başka cephede bulunur.

Bu takdirde askerden bir grup düşmana karşı bekler. İmam da diğer grupla namaza başlayıp bir rek'at namaz kıldırır.

İmam ikinci rck'ate kalkınca kendisine uyanlar ondan ayrılmaya kalben niyet ederek hemen namazının ikinci rekatını bitirir ve düşmana karşı vaziyet alır. Orada düşmana karşı beklemekte olan grup gelip imama uyar ve imamla beraber ikinci rek'atı kılar. İmam ikinci rek'atın teşehhüdüne

oturunca bu grup ayrılmaya niyet etmeden kalkıp kendi ikinci rek'atını kılıp imama teşehhüdde yetişir ve imamla beraber selam verirler. Bu tarif iki rek'atlı namaza aittir. Üç rek'atlı namazda imam birinci gruba iki rek'at kıldırır, diğer guruba bir rek'at kıldırır veya bunun tersini yapar. Birinci şekil daha iyidir. Dört rek'atlı namazlarda her gruba iki rek'at kıldırır. İmamın askerleri dört gruba ayırıp her birine bir rek'at kıldırması da mümkündür.

Bu şekilde kıldırmaya Zatur-Rıka Namazı denilir.

2. Ûsfan Namazı:

Düşman kuvveti kıble cephemizde olup onları görmemize engel bir şey yok, kuvvetimizin yarısı gerektiğinde ona karşı direnebilir durumdadır.

Bu takdirde İslam askerleri iki saf halinde dizilir ve hepsi toplu halde imama uyar. İmam ilk rek'atın secdesine gittiği zaman bir saf onunla beraber secde eder. Diğer saf itidal'de (ayakta) bekler. İmamla beraber secde eden saf imamla birlikte ikinci rek'ata kalktıktan sonra bekleyen saf secde ederek imama ikinci rek'atın kıyamında, yani henüz ayakta iken veya rü-kuûnda yetişir. Bütün cemaat ikinci rek'atın itidaline kalkınca, daha önce beklemiş olan saf imamla beraber secdeye gidecek, diğer saf itidalde bek-liyecek. İmam ve beraberindekiler secdeler edip oturunca, bekleyen saf da secdeler edip oturacak ve beraber selam verecekler.

Bu kılmış tarzına Usfan Namazı denilir. Çünkü Resul-i Ekrem (s.a.v.) orada bu şekilde kıldırmıştir.

3. Düşman saldırısının her an beklendiği, ciddi tehlike ve şiddetli korkunun bulunduğu ortamda kılınan namazdır.

Böyle bir durumda asker, cemaat yani herkes tek başına namazını eda eder. Namaz esnasında yürümeleri, binek üstünde koşturmaları, kıbleden başka yönlere yönelmeleri sakınca teşkil etmez. Normal rüku veya secde edemedikleri takdirde işaretle rüku ve secdeyi ifa ederler. Ardarda darbeler indirmeye devamlı hareket etmeye ihtiyaç

duyduklarında bunu yapmalarında mahzur yoktur. Böyle kılınan namazlar sonra iade edilmez, yani tekrar kılınmasına gerek yoktur.

Asker böyle savaş esnasında namaz kılarken düşmana karşı bağırıp çağırmaya veya konuşmaya yetkili değildir. Aksi takdirde namazı bozulur.

4. Batn-ı Nahl Namazı:

Düşman kıble yönünden başka yöndedir.

İmam askeri iki gruba ayırıp bir gruba namazın tamamını kıldırır. Sonra diğer gruba da kıldırır. İkinci namaz imam için iade edilen, yani ikinci kez kılınan namaz hükmünde olur. [7]

İslam dini, harbin en şiddetli anlarında, ölümle karşı karşıya iken dahi namazı hiç bir kimseden af ettirmiyor. Yukarıda zikredilen türlü şekillerde namazı mutlak olarak kılmayı emir buyuruyor.

Hasta olan kimse bile oturarak, oturarak kılamazsa yanı üzerine yaslanarak, bunu yapamazsa arka üstü yatarak başı ile ima etmek suretiyle, başını da oynatamazsa göz kapakları ile ima ederek namazını kılar.

Netice olarak namazın kılınmaması için hiç bir sebep ve mazeret kabul edilmemiştir.

Acaba namaz kılmayan veya ihmal ederek vaktinden çıkaran kimse kıyamet gününde huzuru ilahide hangi sebep ve mazereti ileri sürecektir. Onun için namazı, dünyadaki her şeyden kıymetli ve ehemmiyetli bilip gayet dikkat ederek hiç bir şekilde geçirmemeye gayret edilmelidir.

---

[1] Mushm 842, Bahuı ı,3900

[2] Buharı, 902.

[3] Buharı, 4261

[4] Zatımı ika. Nctıd'dc Galaları mazisinde bıı yerdir. Bu maddede belirtilen namaz şekli de burada kılınmıştır

[5] Ûsfiin. Mekke'ye SI kilometre meşalede olan bıı ko>duı Yukanda bahsi geçen namaz ^ekli binada kılınmışın

[6] Baln-ı Nahl Ncud'dc Gatalan Bolacsf nde bıı vcıdıı

[7] Mıığınl Muhtaç, 1/302

Giyilmesi Haram Olan Elbiseler

Erkeğin ipekden mamul herhangi bir giysiyi giymesi, altın takması haramdır. Kadınlara ise helaldir. Altının azı veya çoğu haramda aynıdır. Bir kısmı ipek, bir kısmı pamuk veya keten elbise giyilmesi, ipeğin pamuk

veya ketenden fazla olmaması durumunda caizdir.

Delili şu hadis-i serilir:" ipekli elbise giymeyiniz. Altın ve gümüş kaplardan içmeyiniz. Bunların tabaklarından yemek yemeyiniz. Çünkü bunlar, dünyada kâfirlerin, ahi rene de müsl umanlarındır." [1]

Başka bir hadis-i şerifte peygamberimiz /'İpek ve altından hazırlanmış elbiseler ümmetimin erkeklerine haram, kadınlara ise hela! kılınmıştır." [2] buyurmuştur.

Altın yüzüğün erkeklere haram olduğunu Ebu Hureyre şöyle rivayet eder: "Hz. peygamber erkekler için altın yüzükten nehyetmiştir." [3]

İslam dini kadınlar için normal bir şekilde süslenmeyi mubah görmüştür. Onların altın ve ipeği kullanmalarını caiz görmüştür. Erkekler için ise altın ve ipeğin kullanılmasını haram etmiştir. Bu hususta bazı önemli hikmetler vardır. Bunlar: Yüce Allah'ın yaradılışı itibarıyla biyolojik ve kuvvet yönünden daha güçlü kıldığı erkeğe yakıştırmaz. Normal akl-ı selim sahibi kimseler de erkeğe bunları uygun görmez. Altının erkekler için kullanılmasının haram oluşu İslam'ın genel olarak israfa karşı açtığı savaşa ait programın bir parçasıdır. İsraf, milletleri helaka götürüp sosyal prensiplerin bozulmasına yol açar. Ayrıca hükmün bir ekonomik yönü daha vardır. Bu da altın, dünya piyasasının en önemli yatırım maddesidir. Bunun için dinimiz altını erkekler için süs aracı ve mutfak eşyası olarak kullanılmasını uygun görmez.

[1] Buharı. SİK
[2] Muslini, 2067
[3] Tunun. 1720 <*) Bulum, 5*26, Müslim, 2089

Ölünün Teçhiz Ve Tekfin İşlemleri

Ölü için dört şey lazımdır:
1) Ölüyü yıkamak.
2) Kefenlemek.
3) Namazını kılmak.
4) Defnetmek.

Ölünün Yıkanması

Ölüye yapılması gereken ilk teçhiz görevi onun yıkanmasıdır. Ölüyü yıkanmanın en azı onun vücudunda bulunan pislik ve kirler giderildikten sonra bütün bedenini temiz su ile bir defa yıkamaktır.

Ölüyü yıkamanın en mükemmel şekli: avret yerinin kapaılarak örtül-mesidir. Baştarafı biraz yüksek tutulur, sol eli ile karnı üzerinden yukarıdan aşağıya doğru karnı sıvazlanır ki bir pislik varsa çıkabilsin. Sonra eline bir bez sararak ölü sırt üstü çevrilir ön ve arka tarafı yıkanır. Daha sonra eline eldiven gibi ikinci bir bez sarılarak ölünün dişleri ve burun delikleri iyice yıkanır. Sonra diri abdesti gibi ona abdest alınır. Abdest alınırken: "Ölüye sünnet olan abdesti aldırmaya niyet ettim" der.

Ölüyü yıkayan kişi ölüye aldırdığı bu abdestten sonra, ölüyü önce başından ve yüzünden başlayarak sabun ve benzeri temiz şeylerle yıkar. Saçını ve -varsa- sakalını tarar, dökülen kıl ve tüyleri toplar, kefene koyar ki defnedilebilsin.

Ölünün saç ve tırnakları kesilmez. Daha sonra yüzü sağ ve sol tarafı yıkanır. Sağ tarafı üzerine çevrilerek sırtının sol kısmı da yıkanır. Bu yıkama üç defa tekrarlanır. Ölü ihramda değilse, sonunda kâfur gibi güzel kokulu bir şey kullanılır.

Ölüyü bu şekilde yıkamanın delili, Ümmü Aliyye (r.anha)'nın şu rivayetidir: 'Biz Rasulullah (s.a.v)'ın kızı Zeyneb'i yıkarken, Peygamber (s.a.v) bize gelip, "O'nu üç

defa veya beş defa veya lüzum görürseniz daha fazla su ve sidr (gül gibi hoş kokulu bir nesne) karıştırınız. Yıkamaya başlarken sağ uzuvlarından başlayarak, önce abdest uzuvlarını yıkayınız ." [1] buyurdu.'

Ölünün Kefenlenmesi

Ölünün ikinci teçhiz görevi kefenlenmesidir:

Kefenlemenin en azı tüm vücudunu kaplayacak bir örtü ile ölüyü kefenlemektir. İhramda bulunanın başı örtülmez.

Kefenin en uygunu ve ekmeli ise, ölü erkek olursa, herbiri Ölünün başından aşağıya kadar bütün vücudunu örtebilecek kadar üç parça bezle kefenlemektir. Bu üç parçaya bir sarık ve bir gömlek ilave edilmesi caiz ise de mekruhtur.

Hz. Aişe (r.anha) şöyle rivayet eder: "Rasulullah (s.a.v) içinde gömlek ve sarık olmayan, pamuklu bembeyaz, üç katlı elbise ile kefenlendi." [2]

İki parça ile kefenlenmesi ve bunların beyaz olması sünnettir. Bunun delili de, peygamberimiz (s.a.v), kızı Ümmü Gülsüm'ün bu şekilde kefenlenmesi için emir buyurmuş olmasıdır. [3]

Ölü kefenlen irken, burun delikleri, kulak ve ağız gibi menfezleri, alın ve avuç içi gibi sücud azalan üzerine güzel koku serpmek ve pamuk koymak sünnettir. Daha sonra kefen bezleriyle sarılır. Baş ucu, beli ve ayak uçları birer parça ile kuşak gibi bağlanır. Defnedilirken kabirde bu kuşaklar çözülür.

Düşük Ve Şehidin Hükmü

Ölülerden iki sınıf var ki ne yıkanır, ne de namazları kılınır.

Birincisi, savaş alanında müşriklerle yapılan savaşta ölen şehit.

İkincisi ise ana rahminden düşük olarak doğup ses çıkarmayan ölü çocuk.

Ölü üç kere, beş kere veya daha fazla ama tek olarak yıkanır. (Bir, üç, beş, yedi...)

Birinci yıkanışında sidir, (kır çıkaracak sabun "gibi maddeler) kullanılır. Son yıkanışında bir miktar kâfur kullanılır.

Ölü üç beyaz bez ile kefenlenir. Sarık ve gömlek bunların dışındadır.

Düşük: Gebeliğin en az süresi olan altı aydan önce doğan ölü çocuklardır.

Şehit: İslamı savunmak için Allah ve resulünün emirlerini yükseltmek amacıyla herhangi bir halde ölen veya öldürülen müslümandır.

Yukarıdaki her iki durumdaki şehit ve düşük yıkanmaz ve üzerine cenaze namazı kılınmaz öylece defnedilir.

Düşük, normal hayal alametlerine sahip olmadığı için yıkanması gerekmez ve aynı şekilde yıkanması gerekmediği gibi üzerine namaz da kılınmaz.

Şehit de Allah rızası için öldüğünden, bulunduğu hal üzere defnedilir. Çünkü onun kanı bir şehadet mürekkebidir.

Şehidin yıkanıp kanının temizlenmesi gerekmez. Tabi şehit üzerinde kan olsun olmasın farketmez, onun yıkanması ve üzerine namaz kılınması gerekmez.

Düşük için Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Çocuk hayat alametiyle doğmadıkça cenaze namazı kılınmaz, kendisi mirasçı olmayacağı gibi, başkası da onun mirasçısı olamaz."[4] Diğer bir hadis-i şerifte yine peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Düşük hayat alametiyle doğup Ölürse cenaze namazı kılınır ve kendisi mirasçı olur." [5]

Birinci hadisteki durumda olan düşük, yıkanmadan ve cenaze namazı kılınmadan defnedilir. İkinci hadisteki düşük için büyükler gibi teçhiz ve tekfin muamelesi görülür.

Şehidin yıkanma, kefenleme ve cenaze namazı işlemlerinin yapılmayışının hikmeti, şehadet eserinin üzerinde bulunması ve bu haliyle gömülmesi gerektiğindendir.

Cabir (r.a) şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber, Uhud savaşında şe-hid olan müslümanlan, yıkamadan ve cenaze işlemi yapmadan kanlı elbiseleriyle defnedilmesini emretmiştir." [6]

Ebu Hureyre (r.a)'dan rivayetle Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah yolunda yaralanan bir kimse, muhakkak kıyamet gününde yarası kan saçarak, rengi kan renginde, kokusu misk kokusu olduğu halde gelecektir."[7]

Cenaze Namazı

Ölü üzerine dört tekbir getirilerek cenaze namazı kıhmr.Birinci tekbirden sonra fatiha okunur. İkinci tekbirden sonra Peygamberimiz (s.a.v.)'e salavat-ı şerife getirilir. Üçüncü tekbirden sonra ölü için şöylece dua edilir:

'Ey Allahım! Bu senin kulundur. Senin kullarının oğludur. Dünya'clan, taka-tından, sevdiklerinden çıkmış, kabir zulmetine doğru gidiyor ve senden başka İlah olmayıp, ancak senin ibadete layık ALLAH olduğuna; senin hiç şerikin olmayıp, tek olduğuna ve Muhammed (s.a.v.)'in senin kulun ve resulün,olduğuna şehadet etti. Bunu sen bizden daha iyi bilensin. Allahım! O sana misafir oldu. Sen ikram edenlerin en hayırlısısın. O senin rahmetine muhtaçtır. Senin ona azap etmeye ihtiyacın yok. İşte bizler, onun için şefaatçi olarak ümid içinde huzuruna geldik. Allahım! O muhsin kimse ise, ihsan ve iyiliğini arttır, eğer günahkar ise müsamaha ile muamele et. Ona rahmetinle rızanı nasip buyur. Onu kabir azabı ve fitnesinden koru. Kabrini genişlet, üzerinden yerin sıkıntısını uzaklaştır*. Ey marhemetlilerin en merhametlisi

Allah'ım! Rahmet eyle de onu bundan emniyete kavuştur, ta ki onu cennetine yollayasın.'

Dördüncü tekbiri alıp şu duayı okur: "Ey Allah'ım! Bizi onun sevabından mahrum etme. Bize fitne musallat etme ve bizi de onu da bağışla" [8] diyerek dördüncü tekbirden sonra selam verilir.

Ölüyü kabre indirirken şu duayı okumak sünnettir: 'Bismillahi we âla milleti Resulillahi '

Yüzü kabrin kıble tarafına gelecek şekilde ve başı tarafından kabre gö-türülürek rıfk ile defnedilir. Ölünün yanağının altından (yastık biçiminde) yüksekçe toprak konması sünnettir.

Kabrin üzerine bina yapılmaz, kireç ile beyazlatılmaz, ölünün üzerine yüksek sesle ağlanmaz, ama normal gözyaşı dökerek üzüntüyü belirten ağlamada herhangi bir sakınca yoktur.

Üç güne kadar yakınları taziye edilir. İki ölü bir kabre defnedilmez. Ancak ihtiyaç varsa defnedilebilir.

Cenaze namazı, hicretin birinci senesinde meşru kılınmıştır.

Meşruiyetinin delili, Ebu Hureyre (r.a)'m şu rivayetidir:

"Rasulullah (s.a.v) Necaşı'nin öldüğü gün ölüm haberini verdi ve sa-habeleriyle birlikte namazgaha çıkıp onları safa dizerek, dört tekbir alıp cenaze namazını kıldırdı." [9]

Ölen bir müslüman için cenaze işlerinin görülmesi farz-ı kifayedir. Bunun için dört şey vacip olur: Ölüyü yıkamak, kefenlemek, cenaze namazını kılmak ve defnetmek. Ölünün yıkanması ve kefenlenmesi açıklandı şimdi cenaze namazının kılınmasına geçelim.

Bu namazın rükünleri şuhlardır:

a) Niyet etmek. Şöyle niyet getirilir:

"Bu meyyitin üzerine farzı kifaye olan dört tekbirden oluşan cenaze namazını kılmaya niyet ettim."

b) Ayakta durmak. Hastalık veya herhangi bir acizlik varsa oturarak da

kılınabilir.

c) Başlangıç tekbiri ile beraber dört tekbir getirmek. Her tekbirde ellerin kaldırılması ve daha sonra bağlanması sünnettir.

d) İlk tekbirden sonra fatiha-ı şerifi okumak, bundan evvel iftitah duası okunmaz. Ama Eûzu besmele çekilmesi sünnettir.

e) İkinci tekbirden sonra Peygamberimiz (s.a.v.)'e salavat getirmek. Salavatın en azı;

"AUahümme salli âla Muhammed."

Salavatın en uygunu ve tamam şekli de;

" Allahümme salli âla seyyidina Muhammedin ve âla ali seyyidina Muhammed. Kema salleyte âla Ibrahime ve âla ali Ibrahime fil âlemiyne inneke hamidün mecid."

f) Üçüncü tekbirden sonra ölü için duâ etmek.

Duanın en azı;'Allahümmağfir lehü" yani "Allahım, Onu mağfiret et" veya "Allahümmerhamhu', yani 'Allahım ona merhamet eyle' diye dua etmektir.

Duanın uygun şekli, "Allahumeğfir li hayyina we meyyitine we şahidi-na we ğaibina we kebiyrina we sağıyrina we zekerina we ünsâna. Alla-hümme men ahyeytehu minna fi ehyihi âlal-lslam. We men teweffeytehu minna fetewejfehu âlal-iman.

Yapılması gereken bu duanın en uygunu metinda geçen yukarıdaki dua ile ölü için şu mağrifet duasını yapmaktır:

'Aîlahüme hazâ âhduke webnu âbdike harece min ruhid-dünya we sı-âîiha we mahhubuhu we ehibbauhu fiha ila zultemil kabri we ma huwe lakıyhi. Kâne yeşhedü en la ilahe illa ente wahdeke la şeriyke leke we en-ne Muhammeden Abduke we resuluke we ente â'lemu hihi minna.

Aliahümme innehu nezzeîe bike we ente hayru menzulin bih we asbaha fekîyren ila rahmetike we ente ğaniyyun ân âzabike we kad ci'nake rağı-bina ileyke §ufeâe lehü.

Aliahümme in kane muhsinenfe zid ihsanihi we in kâne mûsiyen fete-cawez ân seyyiatihi we lakkihi bi rahmetike ndake we kıhi fitnetel kabri we âzabehu. Wefsah lehufi kabrihi we cafil arde ân cenbeyhi. We lakkihi birahmetikel

emne min âzabike hatta tebâsehu âminen ila cennetike bira hme tike ya arhemerrahimin.'

Yukarıda belirtilen üç duadan birincisi ile rükün yerine gelir, ikinci dua efdal. üçüncüsü de en efdaldir. Sadece birinci duanın yapılması da yeterlidir.

Cenazeyi Mezarlığa Götürmek

Cenazeyi kabre kadar taşıyıp ve onunla refakat etmek erkekler için sünnettir. Bu konuda Bera bin Azib (r.a) şöyle demiştir:

"Rasulullah (s.a.v) bize, cenaze arkasından gitmeyi, hastayı ziyaret etmeyi, davete icabet etmeyi ve mazluma yardımı emretti." [10]

Ölünün defin işi tamamlanıncaya kadar beklemek müstehaptır. Peygamberimiz (s.a.v) "Namaz kılıncaya kadar cenazede hazır olan kimseye bir kırat, gömülünceye kadar hazır bulunana iki kırat vardır."buyurdu.

-İki kırat nedir? diye soran birisine Peygamberimiz (s.a.v): "İki büyük dağ gibi sevap" diye cevap vermiştir. [11]

Cenazeye refakat görevi kadınlara sünnet değildir. Bilakis, peygamberimiz (s.a.v)'in tavsiyelerine aykırıdır.

Hz. Ali' şöyle demiştir:

Bir gün Rasulullah (s.a.v) çıkarken oturan bir kadın topluluğu gördü. Onlara: "Sizi burada oturtan nedir?" diye sordu. Kadınlar: 'Cenazeyi bekliyoruz' dediler. Rasulullah (s.a.v): "Siz bunu yıkayabiliyor musunuz?" diye sordu. Kadınlar: 'Hayır' dediler, bunun üzerine Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "Dönün, günahkâr olursanız sevap kazanamazsınız ." [12] buyurdu.

Cenazeye refakat edilirken, yürüyerek refakat etmek sünnettir. Sevban (r.a) şöyle demiştir:

Rasulullah (s.a.v) bir cenaze ile birlikte giderlerken kendisine bir binek hayvanı getirildi. Fakat buna binmek

istemedi. Cenaze dönüşünde bir binek getirdiler. Bu sefer bindi. Kendisinden bunun sebebi sorulunca, O:

"Şüphesiz melekler yürüyorlardı, onlar yürürken hayvana binmek istemedim. Dönüşte melekler dağılınca ben de bindim." [13] buyurdu.

Cenazeyi taşımak, ölü için feryat etmemek, ölenin akrabalarını taziye etmek sünnettir.

Ölünün Defnedilmesi

Defnedilmesinin delili, Sa'd bin ebi Vakkas (r.a) ölüm hastalığında şunları söylemiştir: "Rasulullah (s.a.v) defnedildiği gibi bana da bir lahd (kabrin kıble duvarının alt kısmında bir oyuk) kazın ve üzerimi kerpiçlerle kapatın." [14]

Toprak sert ise kabri lahd olarak kazmak en efdaldır. Eğer toprak yumuşak ve gevşek ise, kabir bir miktar kazıldıktan sonra meydana gelen çukurun ortasında, Ölünün rahatça sığabileceği bir kanal şekli kazılması ve ölüyü bu kanala yerleştirdikten sonra kanalın üstü geniş ve uzun taşlarla kapatılması sünnettir.

Efdal ve uygun olanı bir çukurun bir boy ve bir el uzatımı derinliğinde olması, genişliğinin de takbiren 90-100 cm olmasıdır. Sağ yanı üzerinde yatırılıp kıbleye karşı döndürülmesi vaciptir.

Kabrin üzerine bina yapmak haramdır. Ancak. Peygamber, salih, şehid ve âlim kişiler için bina yapılmasına dinimizce cevaz verilmiştir.

İki kişinin bir kabre defnedilmesi, haramdır. Yalnız zaruret olursa; mesela ölülerin çokluğu veya yerin darlığı olursa gömülebilir.

Ölünün yıkamalarının da tek olması sünnettir. Yani 3 kere, daha da devam ediyorsa 5 kere, 7 kere gibi.

İlk yıkamada sidr, yani kir çıkaracak sabun gibi maddeler, son yıkayışta da bir miktar kâfur kullanılır.

Namazın kılınış şekli ise yukarıda anlatıldı.

Taziye

Ölümden sonra üç güne kadar ölenin yakınlarına bağsağlığı dilemektir. Taziye vermek sünnettir. Bunun mükafatıyla ilgili olarak peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Herhangi bir müslüman, bir musibetten dolayı müslüman kardeşini taziyede bulunursa, Allahu Taala kıyamet gününde kendisine ikram elbisesini giydirecektir" [15]

Taziyede bulunmakla musibete mübtela olan kişiye sabırlı ve tahammül-lü olmayı tavsiye etmektir.

Taziyenin mendup sözleri şunlardır:

'Allah senin ecrini büyük etsin, sana güzel sabır versin ve merhuma mağfiret eylesin'

---

[1] Buharı, 165; Müslim, 939.
[2] Buhari, 1214, Müslim, 941.
[3] Ebu Davıid, 3l57.
[4] Tirmizi,1032.
[5] İhni Mace, 150.
[6] Buhari, 1278.
[7] buuyn, 235; Müslim, 1876.
[8] Hım,:!, i204, Ebu Davıid.3201
[9] Buharı, 1188; Müslim, 951
[10] Buharı, i 182.
[11] Müslim, 945.
[12] Buharı, 3177.

[13] Buharı, 3177.
[14] Müslim, 966.
[15] Ibn Mace, 1601.

NAMAZ

İslamda Namazın Onemı
Namazın Terkedilmesi
Namaz Vakitleri
Namazın Farz Olmasının Şartları
Nafile Ve Revatıb Namazlar
Farz Namazlara Tabi Olmayan Sünnetler
Müekked Olan Nafileler
1-Teheccüt Namazı
2-Kuşluk Namazı
3-Teravih Namazı
Nafile (Sünnet) Namazların Çeşitleri
A)Farz Namazlara Tabi Müekked Sünnetler
B)Farz Namazlara Tabi Gayri Müekked Sünnetler
Vitir Namazı

A) Cemaatla Kılınması Sünnet Olmayan Nafile Namazlar

a. Duha (Kuşluk) Namazı
b. Teheccüd (Gece) Namazı
c. Tevbe Namazı
d. Tahiyyetü'l-Mescid Namazı
e. Teşbih Namazı
f. İstihare Namazı
g. İhram Namazı

h. Tavaf Namazı
ı. Evvâbin Namazı
J. Abbest namazı
k. Yolculuk Namazı

B) Cemaatla Kılınması Sünnet Olan Nafile Namazlar
a. Teravih Namazı

NAMAZIN ŞARTLARI
NAMAZIN RÜKÜNLERİ

NAMAZIN SÜNNETLERİ
Namazın Dışındaki Sünnetler
Ezan
Kamet
Ettehiyat
Kunut Duası
Namazın Hey'etlerı
Weccehtu Duası
Namazın Adabı
Namazda Kadın İle Erkeğin Ayrılacağı Yerler
Namazda Erkekler
Namazda Kadınlar
Namazı Bozan Şeyler

Namazın Mekruhları
Vakit Namazların İçindeki Fiiller
Sehiv Secdesi
Namazda Terkedilen Fiiller
Tilavet Secdesi
Şükür Secdesi
Namaz Kılınması Mekruh Olan Vakitler
Mekruh Vakitler
Cemaatle Namaz Kılmak
İmama Uymak
Yolcuların Namazı
Namazları Cem'etmek
Namazı Kasretmek
CUMA NAMAZI
Cuma Namazının Sahih Olmasının Şartları
Cuma Namazının Farzları
Hutbenin Rükünleri
Cuma Namazının Hey'atları
Cuma Namazının Sünnetleri
Cuma Namazı İle İlgili Bir Açıklama
Bayram Namazları
Güneş Ve Ay Tutulması Namazı
Yağmur Duası Namazı
Savaş Anında Kılınan Korku Namazı
Giyilmesi Haram Olan Elbiseler

Ölünün Teçhiz Ve Tekfin İşlemler
Cenaze Namazı

NİKAH

Yüce Allah, yarattığı insanoğlunun fıtri yapısıyla ilgilenmiş ve erkek kadın birleşmesinin başı boş bırakılmasını uygun görmeyerek bir kontrol içerisinde olması gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca erkek ile kadının birleşmesi Allah'ın tayin etmiş olduğu ölçüler dahilinde olması halinde Yüce Allah bunu hayırlı bir birleşme saymıştır.

Enes bin Malik (r.a) şöyle rivayet etmiştir: Hz. Peygamberin ashabından bir gurup, peygamberin zevcelerinden, onun özel amel ve ibadetlerini sordu. Kendilerine Hazreti peygamberin amel ve ibadetleri haber verilince, sahabilerden biri, "Ben kadınlarla evlenmem" , bir diğeri, "Ben hiçbir döşek üzerinde yatmam"... dediler. Bu durumu öğrenen Peygamberimiz Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu:

"Bazı kimseleriniz şöyle şöyle demişlerdir, bu sözleriyle ne demek istiyorlar. Ben nafile namaz da kılarım, gecenin bir kısmında uyku ile uyurum. Nafile oruç tutarım, bazen tutmayıp oruçsuz da olurum, Kadınlarla da evlenirim. İşte benim sünnettim budur. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir." [1]

Allah'u Teala bu konuda şöyle buyurur:

"İbret alasınız diye her şeyi çift yarattık" (Zariyat: 51/49)

"Ey insanlar! doğrusu biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık." (Hucurat: 49/13)

"Ey insanlar, sizi bir tek nefiste yaratan ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbınıza hürmetsizlikten sakınınız" (Nisa: 4/1)

İnsanoğlu hayatının diğer evrelerini düzene sokması gerektiği gibi üreme olayı için de bazı düzenlemelere girmesi gereken nikah usulü, erkekle kadını meşru bir zemine oturtarak ailenin temeli atılmış olur. Bu nikah, Peygamberimiz (s.a.v.)'e peygamberlik gelmeden Suudi

Arabistan'daki o cahiliye toplumunda da var idi. Ama tuhaf olabilecek şartlardaydı.

Peygamberimiz (s.a.v.)'in kendisine gelen vahy hükmüne dayanarak kaldırmış olduğu cahiliye nikahlarından bazıları şunlardır:

1- İstibda Nikahı. Kadının kocası, hanımı hayızdan temizlendiğinde ona "Falancaya git, ondan döl al" der ve hamileliği belli oluncaya kadar ondan uzaklaşır. Hamileliği belli olunca isterse hanımına yaklaşırdı. Bunu iyi bir çocuğa sahip olabilmek için yapardı. Bu nikaha İstibda nikahı denilirdi.

2- Bedel Nikahı. Kişi, bir başkasına "Benim için hanımıma yaklaş, ben de senin için hanımına yaklaşayım" diyordu.

3- Bu cahiliyye nikahlarından bir tanesi de, on kişiden az bir topluluğun kadının yanına gelerek ona yaklaşmaları şeklindedir. Kadın hamile olup, çocuk doğurunca aradan bir kaç gün geçtikten sonra adamlara haber gönderir, hiç biri gelmemezlik yapamazdı. Nihayet hepsi kadının yanına toplanırlar ve kadın onlara şöyle der:

"Ne iş yaptığınızı biliyorsunuz, işte ben doğurdum." Adamların içinden istediğinin adını vererek:

"Ey falanca, bu doğan çocuk senindir." der ve çocuğu kendisine teslim ederdi. O da bu çocuğu kabul etmek zorunda kalırdı.

4- Cahiliye nikahlarından başka bir nikah şekli. Bir çok erkek toplanır bunlar hepsi bir kadına yaklaşırlar. Kadın kendisine gelenlere mani olmazdı. Bu kadınlar fahişe oldukları bilinsin diye kapılarının üzerine bayraklar asarlardı. Bu kötü işi yapmak isteyen bayrakları görüp içeri girerdi. Bu kadın hamile olunca çocuğunu doğurduktan sonra kendisiyle ilişki kuran erkekler toplanır. Çocuğun kime benzediğine hükmederek alıp ona verirlerdi. O da bu çocuğu kabul etmemezlik edemezdi. Peygamberimiz (s.a.v.) Peygamber olduktan sonra, bu cahiliyye adetlerini kaldırdı. Bugünkü nikah şeklini Kur'an-ı Kerim'deki emirlere göre uyguladı.

İslamın uygun gördüğü nikah şekli, iki şahit huzurunda icap ve kabul rükünlerinin yerine getirilmesinden başka birşey değildir.[2]

---

[1] Müslim, 1401.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 421-422.

İslamda Evlenmeye Teşvik

İslam dini, çeşitli sebeplerden dolayı evlenmeyi teşvik etmiştir. Farz etmemekle beraber evliliğin önemini bildirerek gerek Peygamberimiz (s.a.v.) ve gerekse diğer Peygamberlerin sünneti olduğunu bildirerek Ku-ran-ı Kerim de yüce Allah'ın şu ayet-i kerimeleri ile dile getirmiştir:

"And olsun ki, senden önce nice resuller gönderdik onlara eşler ve çocuklar verdik." (Ra'd: 13/38)

Peygamberimiz (s.a.v.)'in şöyle buyurur:

"Dört şey resullerin sünnetlerindendir. Kına kullanmak, güzel koku sürünmek misvak kullanmak ve bir de evlenmek." [1]

İnsanoğlu bazı durumlarda evliliği kabul etmekte tereddüte düşer ve evliliğe art görevlerin ağırlığından korktuğundan dolayı yüz çevirir.

Dinimiz bu kişinin bu bakışını evliliğin zenginlik gibi bir vasıta olacağı noktasına çevirir, fakirliğe iten sebeplerin üstesinden gelecek bir kudrete kendisini malik kılacağını haber vererek şu ayet-i kerimeyi ileri sürer.

"İçinizden bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler Allah onları lütfü ile zenginleştirir. Allah lütfü bol olandır, bilendir." (Nur: 24/32)

Kişi evlendiği zaman Peygamberimiz (s.a.v.)'in bu hadisi şeriflerine göre amel etmesiyle mutlu olur:

"Güzelliği için kadınlarla evlenmeyiniz, umulur ki güzellikleri onları uçuruma yuvarlar. Malları için de kadınlarla evlenmeyiniz, umulur ki, malları onları azdırır. Ancak dini için kadınlarla evleniniz. Ağzı burnu düzensiz, dindar bir cariye, diğerlerinden daha efdaldir.",

" Kadınların en hayırlısı baktığın zaman seni sevince boğan, emrettiğin zaman sana itaat eden, üzerine yemin ettiğin zaman yüzünü ak çıkaran, kendisinden uzakta olduğun zaman nefsi ve malın hakkında seni koruyandır" [2]

"Kadın 4 şey için nikahlanır. Güzelliği, malı, soyu ve dindarlığı. Sen dindar olanı seç" [3]

Zira güzellik, mal ve soy sahibi olan kadın devamlı kocasına karşı övünür, onu zor durumda bırakabilir. Onun için kişi dindar ve saliha olan bir kadınla evlendiği zaman daha rahat etmesi muhtemeldir.[4]

---

[1] Tirmizi, 1080.

[2] Nesai.

[3] Buhari, 4802.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 423-424.

Kadında Bulunması Gereken Meziyetler

- Ahlakı düzgün.
- Sinirsel yönden uyumlu.
- Cinsel sapmalardan uzak.
- Tanınmış iyi bir çevreye sahip olan meziyetlerdir.

Böyle bir kadın çocuklarına karşı şefkatli, kocasının hakkına riayetkar olur.

Kadınlar için, iyi bir koca seçimi de gereklidir.

Kızın velisi, kızını ancak dindar, ahlaklı, şerefli, ağırbaşlı ve yaş, geçim itibarı ve sosyal konularda kendileriyle eşit olabilecek durumda olan kişi ile evlendirir.

Kadın ve kız çocukları haklarında dikkatli davranmak çok önemlidir. Çünkü onlar nikah konusunda naziktirler. Kişi kızını zalim, fasık, bid'at ehli, içki içen, dinine karşı suç işlemiş kötü bir işle uğraşan kimseye kızınızı vermemelidir. (İhya-ı Ulumud'din)[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 424.

Evlilik Çeşitleri

İslam dini evliliği bir çok hikmete binaen meşru kılmıştır. Zina ve fuhuşa sebep olan fiillerden korunması, aile sevgisi ve saadetinin kurulup neslin devam etmesi için toplumda temiz bir hayatın yaşanabilmesi içir evlilik müessesesine önem vermiştir. Bu nedenle evliliğin insanın bulunduğu hallere göre bazı hükümleri vardır. Bu hükümler şunlardır:

Sünnet olan evlilik: Cinsel ilişki ihtiyacı duyan ve evlenmenin masraflarını ve nafakayı temin edebilecek güce sahip olanlar için evlilik sünnettir. Ama bu şartlara sahip olup zina ve fuhşa girme tehlikesi varsa o takdirde o kişinin evlenmesi vaciptir.

Mekruh olan evlilik: Cinsel ilişki ihtiyacı olup evlilik masrafım ve na fakayı karşılama gücüne sahip olmayan kişinin evlenmesi mekruhtur.

Terkedilmesi efdal olan evlilik: Nafaka ve masrafını temin edebilece durumda olup ama kendini ibadet ve ilim tahsiline vermesi ile birlikte evlenme iştiyakı olmayan bir kimsenin evlenmemesi daha faziletlidir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 424.

Nikah Ve Onunla İlgili Hükümler

Nikah, ihtiyacı olan kimseler için sünnettir.

Hür bir erkeğin dört tane hür kadına kadar bir nikah altında bulundurması caizdir.

Köle olan bir kişi bir arada ancak iki kadını kendi nikahı altında bulundurabilir.

Hür kişi bir cariyeyi ancak iki şartla nikahı altına alabilir:

1. Hür bir kadının mehrini verebilecek güçte olmaması.

2. Harama girme korkusunun bulunması.

Evlilik, Cenab-ı Allah'ın bütün yaratılmışlarını içine alacak şekilde genel bir nizam olup insanlar, bitkiler ve hayvanlar alemi de bunun içindedir.

İnsanlar, bitkiler ve hayvanların devamının sağlanması için üreme durumunda olmaları gerekir. Yarattığı kainatın herşeyinden haberi olan yüce Allah bu üreme için de bazı sınırlamaları getirmiştir. Çünkü insanoğlu akıl dediğimiz müsbet bir olgu ve insani diyebileceğimiz müsbetlerle donatılmıştır.

Bir erkek, gerek görürse dört tane kadına kadar bir arada bulundurma yoluyla evlenebilir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Beğendiğiniz kadınlardan iki üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz, haksızlık yapmaktan korkar sanız bir tane alın." (Nisa: 4/3)

Ayeti Kerime'nin açık hükmünden de anlaşılacağı gibi adalet ve hakkı koruyabilme imkanı olursa ancak evlenilecek kadın sayısı dörde kadar çıkabilir. Fakat gerekli hakları verilemez ve adaletle onlara muamele yapılamazsa en uygunu bir tanedir..

Cariyelerle de ancak evlenmeye gücü yetmeyenler ve harama girme korkusu olan evlenebilir. Çünkü evliliğin sıhhati ancak bu şekilde gerçekleşebilir.

Delili. Yüce Allah Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"İçinizden imanlı hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse elleriniz altında bulanan imanlı genç

kızlarınız (sayılan) cariyelerinizden alsın (onlarla evlensin). Bu (cariyelerle evlenmeniz izni) içinizde günaha düşmekten korkanlar içindir." (Nisa: 4/25)

Evlenmek, peygamberimizin ve diğer peygamberlerin sünnetidir. Ebu Eyüp el Ensari (r.a) peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir: Haya, güzel koku, misvak ve evlenmek" [1] Başka bir hadislerinde peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Ey gençler topluluğu sizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zira evlenmek gözleri haramdan daha çok korur, iffetsizlikten daha da çok muhafaza eder. Evlenmeye gücü yetmeyen oruç tutsun, çünkü oruç şehvet kırıcıdır." [2]

Ebu Hureyre (r.a)'dan rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Dinini ve ahlakını beğendiğiniz bir kişi, sizin ailenizden (uygun) bir kadına talip olursa onları evlendirin. Şayet öyle yapmazsanız: yeryüzünde fitne ve fesad olur." [3]

---

[1] Tirmizi, 1080.

[2] Buhari, 4779; Müslim, 1400.

[3] Tirmizi, 10.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 425-426.

Erkeğin Kadına Bakması

Erkek kadına yedi şekilde bakar.

1. Mahrem olmayan yabancı bir kadına hiç bir ihtiyaç yokken bakmak. Bu şekilde bakmak caiz değildir.

2. Nikahı altındaki karısına ve cariyesinin avret mahalli dışında kalan her yerine bakmak caizdir.

3. Mahremlerine ve evli olan cariyesine bakması da caizdir. Bu bakılması caiz olan yer de göbek ile diz kapağının dışında kalan bölge

-İhtiyaç duyulmadan yabancı bir kadına bakmak ve dokunmak haramdır. Çünkü yüce Allah Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Mü'min erkeklere söyle gözlerini ve ırzlarını haramdan korusunlar. Çünkü bu kendileri için daha temiz bir davranıştır." (Nur: 24/30)

-Kişinin nikahı altındaki karısının ve cariyesinin avret yeri dışında her yerine bakması caizdir. Ancak ihtiyaç olmadan avret mahalline bakmak mekruhtur. Çünkü edebe aykırıdır.

Hazreti Aişe (r.anha) şöyle rivayet eder: "Ne ben peygamberin avret mahallini ve ne de o benim avret mahallimi görmüştür"

-Mahremleri ve evli olan cariyelerinin göbek ile diz kapağı arası hariç başka yerlerine bakması caizdir. Peygamberimiz (s.a.v) bir rivayete göre şöyle buyurmuştur:

"Sizden her kim elinin altındaki köle ve cariyeleri evlendiğinde onların avret yerlerine bakmasın." Diğer bir rivayette, *"Göbek ile diz arası kısmına bakmasın."* [1]

4. Nikahlamak için kadının yüz ve ellerine bakılması caizdir.

5. İlaçlamak için her kadının gerekli yerine bakılabilir. İlaçlanır ve tedavisi yapılır.

6. Şahitlik vermek ve alış-veriş için her kadının sadece yüzüne bakılır.

7. Satın alınacak olan cariyenin gereken her yerine bakılması caizdir.

-Nikahlanmak için kadının yüz ve ellerine bakılabilir. Erkek evlenmek istediği zaman kadının yüz ve ellerine bakabilir. Bu uzuvlanrı dışında başka yerine bakması caiz değildir. Bu kadınla kol kola gezmesi, tokalaşması, tenhalarda bir araya gelmesi hiç bir zaman caiz değildir.

Ebu Hureyre (r.a) şöyle rivayet etmiştir:

Ben Hz. Peygamberin yanında idim. O sıralarda bir kişi geldi ve ensardan bir kadınla evlenmek istediğini Peygambere haber verdi. Rasulullah (s.a.v) O'na,

"O kadını gördün mü?" diye sorunca O zat:

-Hayır, bakmadım, dedi. Rasulullah:

"Öyleyse git ve o kadını gör, çünkü ensarın gözlerinde bir şey vardır." [2] buyurdu.

Bir kadına talib olan Muğiyre bin Şube'ye Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

"O kadını gör, çünkü görmek aranızdaki evliliğin başarılı olmasını daha da iyi sağlar." [3]

-İlaçlamak ve tedavi amacıyla kadının gerekli yerine bakılabilir.

Cabir bin Abdullah (i.a)'ın rivayet ettiğine göre: Ümmü Seleme Hz. Peygamberden, kan aldırmak için izin istemiş ve Peygamber de Ebu Taybe'ye O'na hacamat yapması için emir vermiştir." [4]

-Şahitlik ve alış-veriş için her kadının yüzüne bakılabilir. Çünkü leh ve aleyhte şahitlik gerekebilir. Alış-veriş için de bir sorun çıkabilir. Burda da lüzum kadarıyla bakılabilir.

-Satın alınacak cariyenin de ancak diz ile göbek arasındaki bölgenin dışına bakılabilir. Cariye özgürlüğü kısıtlanmış kadın köledir. Bu kadın kölelere islamın bakışı elbette müsbet yöndedir. Genel itibarla cariye, hizmet eğiliminde olduğu için islam ona da bir kadın gözüyle bakmış, satın alınması durumunda avret yerleri olan diz ve göbek arası bölgesi için hassasiyet göstermiştir.

Bu konuyu maddeleriyle karşılaştırarak biraz daha detaylı bir şekilde açıklayalım:

1. Herhangi bir ihtiyaç yokken yabancı bir kadına bakmak caiz değildir. Bakan kişinin-ihtiyar olması veya cima edemeyecek durumda olması da herhangi bir fark teşkil etmez.

2. Cinsel birleşme durumunda dahi nikahı altındaki hanımı veya cariyesinin kadınlık organına bakması kerahetle beraber caizdir.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar:

"Çıplaklıktan korunmanızı öğütlerim. Çünkü yanınızda ancak tuvalete girdiğiniz ve bir de cinsi temasta bulunduğunuz zaman sizden ayrılan amellerinizi tesbitle vazifeli gözcü ve koruyucu melekler vardır. Onlara saygılı olunuz, haya ediniz ve çıplaklıktan sakınınız."

"Sizden biriniz yıkandığı zaman, açıkta yıkanmasın bir şeyle örtünsün " "Sizden biriniz hanımıyla cinsi münasebette bulunduğu zaman korunsun (avret yerlerini kapatarak muhafaza etsin). Merkepler gibi her tarafı açıkta olmasın. Zira melekler avret mahalleri açık olan insandan yüz çevirirler." [5]

3. Burda her ne kadar diz ile göbek arası dışındaki yere bakması için cevaz veriliyorsa da şuurlu bir Müslüman bunu ancak bazı zaruretler neticesi olarak bakabileceğini anlamalıdır.

Bir Müslüman'ın kendi nikahlısı olan eşinin avret mahalline bakması için bazı mekruh sayılacak sınırlar getirilmiş olduğunu biliyorsa bunun dışında ablası, annesi, halası veya mahremi sayılan birisi için bakış durumunu kendisi düşünmelidir.

4. Nikahlanmak için bir kadının ancak dış görünüşüne bakılabilir. Kendisine haram olduğu için başka herhangi bir yerine bununla evleniyorum diye bakamaz. Ancak eksiklik sayılacak bazı kusurları olabiliyorsa bunlar ancak velisiyle veya diğer yakınlarıyla konuşarak bilgi alınabilir.

5. İslam, haya ve avret konusunu derinden ele aldığı gibi, sıhhat ve hastalık durumunu da hiç bir zaman gözardı etmemiştir.

Bir kadının avret yeri de olsa dahi, hastalık veya tedavi için bakılması gerekiyorsa uzman bir doktor veya hekime o hastalık tedavi ettirilebilir. Yalnız şuurlu bir müslümanın burda takip etmesi gereken bir durum vardır. O da varsa önce kadın doktoru, yoksa güvenilir uygun bir doktora bu çeşit hastalıklar tedavi ettirilmelidir.

İslamda bütün ameller niyetlere göre değerlendirildiğine göre kişinin hanımını veya hanımın kendisi ise doktora ne amaçla gittiğini kendileri iyi bilir.

Bu ve buna benzer her konuda Peygamberimiz (s.a.v.):

"Ameller niyetlere göre değerlendirilir" buyurmuştur.

Allahu Teala herhangi bir işte bize zorluk dilemediği gibi burda da zorluk dilemez. Hasta olan bir kadın elbette gerekeceği şekilde tedavi edilmelidir.

6. Şahitliğe dinimiz büyük önem vermiştir. Alış-veriş olur veya başka herhangi bir konuda kadın da şahit gösterilebileceği için böyle bir durumda sırf tanınabilsin diye kadının yüzüne bakılabilir.

7. Böyle bir durum günümüzde olmamakla beraber, biraz açıklayalım:

İslam dini hiç bir zaman kölelik ve cariyeliği tasvib etmemiştir. Zira onun (İslam'ın) kökeninde "İnananlar kardeştir" mefhumu yatıyor. İslam; zekat, sadaka ve buna benzer çeşitli sosyal kurumlarla zengin ile fakir arasındaki mesafeyi daraltmıştır.

İslam gelmeden önce kız çocuklarının bir kısmı satılıyor, bir kısmı öldürülüyor ve bir kısmı da diri diri toprağa gömülüyordu. İslamın gelişi ile bu sorunlar kökten halledildi. Ama kimisinin elinde eskiden kalma parası ile aldığı köle ve cariyeleri var idi.

Dinimiz çeşitli müeyyideleri ile bunları da eritti, tarih buna şahittir. Mesela kim Ramazan ayında oruçlu iken hanımı ile cinsi münasebette bulunmuşsa bir ceza verecek. Bu ceza sırası ile güç yetiyorsa köle azat edecek... Veya

daha değişik suçlar işlenmişse köle azat etsin, gibi müeyyidelerle bu işin önüne geçildi ise de kimileri elindeki cariyeleri bırakmıyordu. Dinimiz onlara iyi muamele edilmesi için telkinlerde bulunmuş, bu telkinler de son derece faydalı olmuştur.

Bununla birlikte halen elde cariye kalmışsa bu cariyelerin insani ve İslami ölçüler içerisinde biri, başka birisine satıyorsa alacak kişi haya ve namus timsaline uygun olarak bunun gerekli yerlerine bakarak alabilir.

Evet, haya ve namus timsali diyorum. Yoksa İslam'a göre hiç bir zaman kimse cariyesi ile gayri meşru ilişki ve hakaretlerde bulunamaz. Ancak cinsi ilişkide bulunduğu zaman o cariye onun hanımı olur. Artık o cariyenin satılması düşünülemez. Doğacak çocuklar da hür olur. İleride bu konu tafsilatlı olarak açıklanacaktır.[6]

---

[1] Ebu Davud, 4113.

[2] Müslim, 1424

[3] Tirmizi 1087; İbni Mace, 1865.

[4] Müslim, 2206.

[5] İbni Mace 1920; Tac:2/908, Kurtubi 17/248.

[6] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 427-431.

Nikahın Rükünleri

Kadının velisi ve adaletli iki şahidin bulunmasıyla ancak nikah akdi sahih olur.

Veli ve şahitlikte altı şart aranır:

1. Müslüman olmak.

2. Baliğ (ergenlik çağına girmiş) olmak.

3. Akıllı olmak.

4. Hür olmak.

5. Erkek olmak.

6. Adalet sahibi olmak. Zımmi birini nikahlamak için velisinin adil olması şart koşulmaz. Cariyenin nikahı için de seyyidinin adil olması şart koşulmaz.

Nikah için kadının velileri sırasıyla şunlardır:

I. Baba.

2. Babanın babası (dede).

3. Ana-Baba bir erkek kardeş.

4. Baba bir erkek kardeş.

5. Anne-Baba bir kardeş oğlu.

6. Baba bir kardeş oğlu.

7. Amca.

8. Amca oğlu ve bu tertip üzere devam edilir.

Eğer kadının asabesi bulunmazsa onu azat eden efendisi, sonra efendisinin asabeleri, sonra hakim onun nikah velisidir.

İddeti bitmemiş bir kadına evlenme teklifi yapmak caiz değildir. Müddeti bittikten sonra evlenme teklifi yapmak ve nikahlamak caizdir.

Nikah bakımından kadınlar iki kısımdır:

1. Dul kadın.

2. Bakire kız.

Bakire kızın izni olmazsa bile babası veya dedesi tarafından cebren nikahı kıyılabilir. Dul kadın ise kendi izni olmadan nikahının kıyılması caiz değildir.

Nikâhın beş rüknü vardır

1) Koca: Kocada aranacak şartlar şunlardır:

a) Nikahlayacağı kadın müslüman ise, kendisinin de müslüman olması. Erke kâfir, kadın müslüman ise nikâh batıldır. Yüce Allah; müslüman kadınların kâfir erkeklere nikahlanmasının helal olmadığını şu ayeti kerimede bildiriyor:

"... bunlar onlara helal değildir..." (Mümtehine: 60/10)

b) İhramlı olmaması. Hac veya umre için ihramda olmaması gerekir.

c) Muhtar (serbest) olması: Zor kullanmak suretiyle bir erkeği evlendirmek sahih değildir. Onun için kendi ihtiyarı (isteği) ile olması gerekir.

d) Belli olması: Onun için, bir kadını; "İki erkekten birine" şeklinde nikahlamak batıldır.

e) Erkeğin, evleneceği kadının ismini, nesebini veya şahsını bilmesi. Nikahlayacağı kadın hakkında hiç bir bilgisi olmayan kimsenin nikahı ise sahih olmaz..

f) Erkek oluşunun kesin olması.

Erkekliği belli olmayan hünsanın (kendisinde her iki cinsel uzvu mevcut olan) nikahı batıldır.

2) Kadın: Evlenecek kadında aranan şartlar şunlardır:

a) İhramlı olmaması. Evlenecek kadının ihramda olmaması gerekir.

b) Belli olması. İki kadından birinin diyerek nikah kıymak batıldır.

c) Başkasının nikahı altında bulunmaması ve iddet müddeti içerisinde olmaması. Kocasından boşanmış veya kocası Ölmüş kadının iddet süresinin bitmesi gerekir. İddet süresi ilende ayrıca açıklanacaktır.

d) Kadın oluşunun kesin olması. Hünsa evlendikten sonra kadın olduğu ortaya çıksa bile nikahı batıldır.

3) Veli: Evlenecek bekar kızın velisinin izni olması şarttır. İmmam Şafii'nin görüşüne göre kızın geleceğini kızın velisi ondan daha iyi görebilir. Bu nedenle yeni evlenecek kızın nikahını ancak velisi kıyabilir.

Delili. Hz. Aişe (r.anha)'dan rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) üç defa

"Hangi kadın velilerin izni olmadan evlenirse onun nikahı batıldır, velisi olmayanın velisi, sultandır" [1] buyurdu.

Velide aranan şartlar:

a) Muhtar olması. Zorlanan kişinin veliliği batıldır. Yani veli, kendi isteğiyle yetkisini kullanacaktır.

b) Baliğ olması. Çocuğun veli olması sahih değildir. Kendi işinde karar sahibi olmayan, başkasına veli olamaz. Bu nedenle veli olabilmek için ergenlik çağında olmak gerekir.

c) Akıllı olması. Zihni melekeleri bozulmuş bunalmış kişinin ve delinin velayeti kabul olunmaz.

d) Hür olması. Kölenin velayeti caiz değildir.

e) Erkek oluşunun kesin olması. Hünsanın veli olması sahih değildir. Kadın da, ne kendisine ve ne de başkasına veli olabilir. Şayet kadın kendisini veya başkasını evlendirecek olursa, ister velisinin iznini almış olsun, ister almamış olsun akid batıldır.

f) Müslüman bir kadını evlendiriyorsa, müslüman olması. Kâfir, ancak kâfir bir kadının velisi olabilir. Yüce Allah, şöyle buyurmaktadır:

"Allah, kâfirlere mü'minlerin aleyhinde asla bir yol bahşetmez" (Nisa: 4/141)

Başka bir ayeti kerimede Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, mü’minleri bırakıp kâfirleri dost edinmeyin" (Nisa: 4/144)

g) Fasık olmaması. Bu madde çok önemlidir. Çünkü veli olmanın şartlarından biri olmakla birlikte fısk-ı fücur (kötü ameller) içerisinde bulunan çok kişi kızın babası olduğu için yetkimi elden bırakmayayım diye velilikte ısrar etmektedir. Veya bu konuda yeterli bilgileri olmadığı için kimse de onları uyarmıyor. İslam'ın öz ruhuna ters olan fasıklığın, velilik gibi yetkili bir makama engel teşkil ettiğinin bilinmesinde yarar vardır.

h) Sefehten dolayı hacr altında olmaması. Şu halde malını sağa-sola savuranın üzerine konulmuş hacr ile veliliği de sakıt olur.

4) İki şahidin hazır olması:

Şahitlerde aranacak şartlar:

a) Müslüman olmaları,

b) Akıllı olmaları,

c) Baliğ olmaları,

d) Erkek olmaları,

e) Sağır olmamaları, a'ma olmamaları, akid yapanların dilini bilmeleri ve evlendirileceğin velisi olmamalarıdır.

Eğer baba hem veli olur ve hem de şahidlerden biri olursa nikah batıldır. Çünkü kendisi akid için ta'yin edilmiştir, şahid olması sahih olmaz. Olası bir durumda kendi lehine şahittik verebilir.

f) Zahiren bile olsa adil olması. Adalet, büyük günahları işlememek, küçük günahlardan basit şeyleri - Bir lokmayı çalmak da olsa- yapmaya tenezzül etmemek ve kişinin şahsiyetine yakışmayan yalınayak veya avare yürümek gibi davranışlarda bulunmamaya hamledilir.

Burada adaletten kasıt, fasık olmamaktır. Şafii'nin bir kavline söre, fısk umumileşliğinde iki fasıkın şahitlikleri makbuldür. Çünkü şahit bulmakta güçlük çekilebilir.

5) Siga: İcab ve kabuldür. İcab, velinin; 'Falan kızımı seninle evlendirdim" veya "Sana nikahladım" demesi ve kocanın da; "Senin falan kızınla evlendim" veya "Senin falan kızını nikahladım" demesidir.

Evlendirme ve nikahlama lafızlarının dışındaki lafızlarla evlilik akdi yapılamaz. Onun için velinin; "Falan kızımı sana helal kıldım, hibe ettim" demesi geçersizdir.

İcab ve kabulün her ikisinin nikah yahut evlenme sözüyle olması şart değildir. İcabın kabulden önce olması ve Arapça olmaları da şart değildir. Arapça'yı biliyor olsalar bile Arapça söyleme şartı yoktur.

Veli, "Seni evlendirdim", koca da "Nikahladım" yahut koca , "Kızım benimle evlendir" ve veli de ondan sonra "Seni evlendirdim" derse sahihtir.

Eğer koca vekil ta'yin etmişse, veli şöyle der: "Kızımı müvekkilin falana evlendirdim."

Vekil de şöyle diyecektir: "Ona nikahını kabul ettim."

Eğer vekil "Ona" sözünü söylemeyecek olursa, nikah sahih değildir.

Eğer veli vekil ta'yin etmişse, vekili şöyle der: "Falan müvekkilimin kızını seninle evlendirdim"der. Her ikisi de vekil ta'yin etmişse, her biri vekilini zikreder.[2]

---

[1] Ebu Davud, 2083, İbni Mace, 1881,Tirmizi, 1102.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 432-436.

Evlendirmede Velayet Hakkının Tertib Sırası

Velilik hususunda yukarıda anlatılan şartlardan biri ortadan kalkmadıkça derece itibarıyla daha sonra olan, daha Önce olana takdim edilmez.

Ancak yukarıdaki şartlardan birisi bulunmadığı takdirde, daha sonra olan veli öncekine takdim edilir ve yakın olan yok sayılır.

Şayet baba köle veya deli yahut fasık olursa, velilik şartlarına haiz daha uzak biri veli olur. Veli irsiyetin tertibi üzere asabe olanlardır.

Veliler sırasıyla şunladır:

Önce baba, sonra dede, sonra ana-baba bir olan kardeş, sonra baba bir olan kardeş, sonra ana-baba bir kardeşin oğlu, sonra baba bir olan kardeşin oğlu, sonra amca ve oğullan ve aynı uslüp üzere devam eder.

Veli bu şekilde bulunmadığı takdirde, umumi hakim veya bu işle görevlendirilmiş olan hakim, veli yerine geçer. Velinin yokluğundan maksat, ölümü veya ondan haberin kesilmesidir.

Hakim, bulunmadığı taktirde nikah akitleri için hür ve adil bir şahsı kendilerine hakem kabul edilebilir. Hakem ta'yin etmelerinin sigası şöyledir:

"Nikahımızı kıymak üzere seni hakem tayin ettik ve hükmüne razı olduk. "

Şayet kızın iki amcaoğlu bulunur ve bunlardan biri onunla evlenmek isterse, diğeri kızın velisi olur. Eğer bir amca oğlu bulunur ve o da onunla evlenmek istiyorsa, hakim onu evlendirir.

Veli, namazın kasredilebileceği uzak bir mesafede ise, ya da hapiste olup ona ulaşmak mümkün değilse veyahut ta mükellef bir kadını dengine vermekten imtina ederse, hakim onları evlendirebilir.[1]

Faide:

Sadece baba ve dede, küçük olsun büyük olsun evlenmemiş bekâr kızı kendisine denk olan biriyle zorla evlendirebilir.

Bekareti ister helal bir yoldan ve ister haram bir yoldan bozulmuş olan kadın ise bülüğ çağma ermemiş kadının da evlendirilmesi caiz değildir.İzin verse bile küçük olduğundan izni mu'teber değildir. Kardeş,amca ve diğer yakınlar,bekareti bozulmuş olsun,bozulmamış olsun buluğ çağına ermemiş olan kızı evlendiremezler.Ancak buluğ çağında olanı evlendirebilirler.Bekareti olmayanın sarih iznini almaları gerekir.Bekareti bozulmamış olanın sarih izni olabileceği gibi susması da izindir.

Kızın,babası veya dedesi tarafından zorla evlendirebilmesi için kocanın şu yönlerden kıza denk olması gerekir:

a) Neseb yönünden: Soylu kadın,ancak soylu biriyle evlendirilebilir.

b) Meslek yönünden: Kocanın mesleğinin düşük bir meslek olmaması gerekir. Mesala, bir terzinin kızı bir çöpçüyle zorla evlendirilemez.

c) İffet yönünden: Fasık biri iffetli bir kadına denk değildir.

d) Sağlık yönünden: Nikah kusurlarından birini taşımamış olması gerekir. Mesela deli veya sara hastalığına yakalanan bir erkek böyle olmayan bir kadına denk sayılmaz.

e) Hür olma yönünden: Köle, azad edilmiş veya bir kısmı azad edilmiş cariyeye denk değildir.

Zenginliğin, denklikte aranıp aranmayacağı hususunda ihtilaf vardır. Kuvvetli görüşlere göre zenginlikte denklik aranmaz.

Şafii Mezhebi'nde baba ve gerektiğinde babanın babası olan dede 'Mücbir' velidir. Yani kızının nikahını kızından olur almadan kıyabilir. Burdaki hikmet kızın mücbir velisi olan babası veya dedesi kızdan daha iyi bir şekilde onun istikbalini görebilir. İşte bu nedenle İmam Şafii baba ve

gerektiğinde dedeye bu selahiyeti vermiştir. Ama bu selahiyeti vermekle beraber onları hiç bir zaman sonsuz yetkili kılmamıştır. Bu nedenle denklik şartları olması kaydıyla ancak mücbir veli yetkisini kullanabilir. Denklik olmadığı zaman mucbirlik de sakıt olur.

Denklik konusunda günümüzde insanlar -maalesef- para veya maddi varlıktan başka bir şey bilmiyorlar. Halbuki diğer konularda da fıkıh kitaplarında 'Küfüvlük' olarak geçen denklik hususlarını gözetmek lazımdır. Mücbir yetkisini kullanarak zorla yapılan evlendirmelerde kocanın kızın mehrini veremeyecek kadar fakir olmaması ve kızla evlendireceği erkek arasında bir düşmanlığı bulunmaması da şarttır.

Bu şartlardan biri bulunmadığı takdirde, kıydırılan nikah bâtıldır. Ancak kız izin verir ve izni de mükellef olduğu için mu'teber ise, bu takdirde evlendirilebilir.

Dul kadın ise, ancak kendi muvaffakatı ve izniyle evlenedirilebilir.. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Dul kadın evleneceği erkeği seçme hususunda kendi nefsine velisinden daha önceliklidir. Kızın kendi nefsini ilgilendiren bu dava hakkında izni alınır. Onun izni ise susmasıdır" [2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 436-437.

[2] Müslim 1421, Tirmizi 1108.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 436-438.

Nikah Edilmesi Haram Olan Kadınlar

Nikah edilmesi haram olan kadınlar şunlardır:

Bunlardan yedisi neseb yoluyla haramdır.

1. Anne ve neneler.

2. Kız ve torunlar.

3. Kız kardeş.

4. Hala.

5. Teyze.

6. Erkek kardeşin kızı.

7. Kız kardeşin kızı.

İkisi rada ile haramdır.

1. Süt anne.

2. Süt kardeş.

Dördü de evlilik ile haramdır:

1. Karının annesi.

2. Cinsi münasebette bulunmuşsa karısının başka erkekten olan kızı.

3. Babanın karısı.

4. Oğulun karısı.

Biri de birlikte bulundurma cihetiyle haramdır.

1- Karının kız kardeşi, halası, teyzesi gibi.

Kadın halası ve teyzesi ile birlikte bir nikah altıda bulundurulmaz. Neseb ile haram olan kadınlar süt ile de haram olurlar.[1]

Evlilik İle Haram Olanlar

1- Karının annesi: Kayın validedir. Delili şu ayeti kerimedir:

"Hanımlarınızın anneleri size haram kılınmıştır." (Nisa: 4/23)

2- Karısının başka erkekten olan kızları: Bu da erkeğin üvey kızıdır. Bunun da delili şu ayeti kerimedir: *"Kendileriyle*

cinsi münasebette bulunduğunuz hanımlarınızdan olan üvey kızlarınızla evlenmeniz size haram kılındı." (Nisa: 4/23)

3- Babanın karısı: Bu da üvey annedir. Bunun için de Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Babalarınızın nikahladığı kadınları (üvey annelerinizi) nikahlamayın." (Nisa: 4/23) Dedenin karısı da aynı hükümdedir.

4- Oğulun karısı: Torunların karısı da aynı hükümdedir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Sülbünüzden olan özoğullarınızın(boşanmış veya dul kalmış) karılarıyla evlenmeniz (size haram kılındı)." (Nisa: 4/22)

Birlikte bulundurma cihetiyle haram olanlar: Karının kızkardeşleri: İki kızkardeşı bir nikah altında bulundurmak haramdır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"... ve iki kızkardesi birlikte nikahlamanız da (size haram kılındı)." (Nisa: 4/23)

Karının teyzesi ve halası gibi mahremleri de karı ile birlikte bir nikah altında bulundurmak haramdır. Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivayete göre peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bir kadın halasıyla ve bir kadın teyzesiyle birlikte nikahlanamaz." [2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 439-440.

[2] Buhari, 4820; Müslim, 140.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 440.

Nikahı Haram Olanlar

Hacc ve umre için ihrâmlı olanın, mürtedin ve hem kadınlığa hem de erkekliğe eşit meyli olup kadınlık ve erkeklik organı olan ve küçük abdestini akıtırken her iki organından akıtan müşkîl hünsânın nikâhı harâm-dır. Kişinin; annesini ve ninesini, kızlarını veya kızlarının kızlarını, kız-kardeşlerini ve kızkardeşlerinin kızlarını, kızkardeşlerinin çocuklarının kızlarını, erkek kardeşlerinin kızlarını ve onların çocuklarının kızlarını, halalarını ve teyzelerini nikahlaması haramdır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"(Ey iman edenler) sizlere (şunları nikahlamak) haram kılındı: anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları." (Nisa: 4/23)

Yine, hanımının annesi ile onun gerek neseb ve gerek radâ (sütünü emme) yönünden babasının veya annesinin annelerini ve hanımının kızıyla çocuklarının kızlarını nikahlaması haramdır.

Neseb yönünden durum bu olduğu gibi radâ yönünden de böyledir.

Şayet kişi bir kadınla nikahlanmış ama, onunla cinsi münasebette bulunmadan boşanmışsa, o kadının kızlarını nikahlayabilir. Ama onunla cinsi münasebette bulunmuşsa, yukarıda anlattıklarımızın hepsi ebediyyen ona haram olur.

Kendi mülkü de olsa veya şüphe sonucu bir kadınla yatmış olsa, yukarıda sayılanların hepsi yine ona haram olur. [1]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 441.

RADA (SÜT EMZİRME)

Bir kadının sütünün emilmesine veya kadının sütünü sağmakla bebeğe verilmesine rada denir. Şu halde bir kadının sütünü sağıp bir bebeğe içirmekle yine rada hükmü sabit olur..

Hükmü:İslam dininde bir kadının doğurduğu öz çocuğundan başka bir bebeğe kendi sütünden emzirmesi caizdir. Şu halde gerek görüldükçe, mesela bir kadının ölmesi ya da hasta olması durumunda başka bir kadının o bebeği emzirmesi caiz olmakla beraber hayırlı bir iştir.

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"Eğer güçlükle karşılaşırsanız, çocuğu başka bir kadın emzirsin." (Talak: 6/65)

Emzirmeden dolayı şu hükümler ortaya çıkar:

1- Süt annenin kendisine süt emzirdiği çocuğa nikahı haram olur.

Süt anne sebebiyle nikahı haram olanlar:

a) Emziren kadının kızı: Çünkü bu süt çocuğunun kızkardeşidir.

b) Emziren kadının kızkardeşi: Süt çocuğunun teyzesi hükmündedir.

c) Emziren kadının erkek ve kız çocuklarının kızları: Bunlar da süt emen çocuğun kız ve erkek çocuklarının hükmünde olup yiğen gibidirler.

d) Emziren kadının annesi: Bu da nine hükmündadir.

Sütbaba sebebiyle nikahı haram olanlar:

a) Süt babanın kızı:

Süt anne değil de başka bir kadının kızı olsa bile süt çocuğunun baba bir kızkardeşi hükmündedir.

b) Sütbabanın kızkardeşi: Bu da süt halası olduğu için hala hükmündedir.

c) Sütbabanın erkek ve kız çocuklarının kızları:

Bunlar da erkek veya kızkardeşlerinin kızları hükmündedir.

d) Sütbabanın annesi:

Bu da süt çocuğun süt ninesi olup nine hükmündedir.

2- Süt çocuğunun oğlunun sütannesinin kızıyla evlenmesi haramdır Çünkü bu kız sütçocuğunun oğluna hala hükmündedir.

Yine aynı şekilde süt çocuğunun oğlunun, süt annesinin kızkardeşi, çocuklarının kızları ve annesi ile de evlenmesi caiz değildir. Çünkü sütanne çocuğa neseb yönünden anne olsaydı bu mahremler ona haram olacaktı ki sütanalığı da neseb analığı hükmündedir.

Sütanne sebebiyle nikahı haram olanlar Kur'an-ı Kerim'de şu ayeti Kerime ile sabittir:

"Sizi emziren (süt) analarınız, sütbacılarınız size haram kılındı." (Nisa: 4/23)

Peygamberimiz (s.a.v.) de şöyle buyurmuştur:

"Neseble nikahlanmadı haram olanlar, süt sebebiyle de haramdır." [1]

Kişinin bir anda hem neseb ve hem de radâ yönünden iki kız kardeşi veya bir kadınla o kadının teyzesi veya halasını nikâhı altında bulundurması haramdır.

Neseb yoluyla haram olanlar, radâ yoluyla da haramdır. Ancak bir kadın süt verdiği çocuğun babasına ve kardeşlerine haram değildir. Kısacası süt emen kişiye, süt emdiği kadın ile bütün kızları haramdır. Çünkü hepsi onun süt kardeşi ve süt akrabaları olur. Ama süt emenin kızkardeşleri için bu durum sözkonusu değildir.

Fıkıh kitapları süt' kardeşliğinin sabit olabilmesi için her ne kadar emme tabirini kullanıyorlarsa da emmek şart değildir. Ağız yoluyla alınması şartıyla bir kadının sütü sağılıp, bir çocuğa içirilse yine emmek hükmü geçerli olur. [2]

Süt Emme İle Haramlık

Süt emme yönüyle rada (haramlık) üç şartla sabit olur:

1) Süt emen kişinin iki yaşından küçük olması. Şayet emen kişi iki yaşından büyük olduğu halde emmiş ise, rada (haramlık) sözkonusu değildir.

2) Örfen ayrı ayrı emzirme olarak kabul edilen beş defadan daha az olmaması. Bir çocuk iki yaşında oluncaya kadar dört defa emzirmiş ve beşinci defa emzirdiğinde iki yaşından büyük ise, emzirme hükmü câri olmaz.

3) Her beş emzirmede sütün, çocuğun midesine varmış olması. Verilen süt az da olsa, yahut emzirildikten sonra kusmuş olsa, yine emzirme sayılır. Çünkü kusma mideden gelir. Mideye vasıl olan süt rada hükmünü gerektirir.

Emzirmenin beş defa mı olduğu veya daha az mı olduğu, sütün midesine ulaşıp ulaşmadığı yahut her beş emzirmenin çocuk iki yaşından küçük iken mi, yoksa büyük iken mi olduğu hususunda şüpheye düşülürse, emzirme hükmü câri olmaz. Lâkin takva, bu durumda olan kız ile erkeğin evlenmemeleridir.[3]

---

[1] Buhari, 2553; Müslim, 4144.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 441-443.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 443.

Nikahı Feshetme

Beş kusurdan dolayı kadın geri çevrilir:

1. Kadının delirmiş olması.

2. Kadında cüzzam hastalığının olması.

3. Kadında baras hastalığının çıkması.

4. Tenasül uzvunun et ile kapanmış olması.

5. Tenasül uzvunun kemik ile kapanmış olması.

Beş kusurdan dolayı erkek reddedilir:

1. Kocanın delirmiş olması.

2. Kocanın cüzzamlı olması.

3. Kocada baras hastalığının çıkması.

4. Kocanın tenasül uzvunun kesilmiş olması.

5. Herhangi bir hastalık sonucu kocanın cinsi münasebet gücünü kaybetmesi.

İslam hukukuna göre boşama her ne kadar meşru görülmüşse de Yüce Allah kendi katında sevilmeyen bir şey olarak görmüş ve harama en yakın olan helal çeşidi sayarak buğzetmiştir.

Bazı özür ve kusurlar sebebiyle nikahı feshetme hakkı doğar. Bu hak hem kocaya hem de karıya verilmiştir.

Nikahı feshetmeye sebep olan koca ve kadındaki ortak kusurlar şunlardır:

Cüzzam hastalığı:

Cüzzam, önce organın kızarıp, sonra kararıp daha sonra parçalanmasına sebep olan bir hastalıktır.

Baras hastalığı:

Baras, deriyi yer yer beyaz lekelerle dolduran ye kansızlığa sebep olan bir hastalık çeşididir.

İki eşten biri diğerinde cüzzam veya baras hastalığından birini ya da delilik gibi bir kusur görürse onun için nikahı feshetme hakkı doğar.Ancak bu hastalık ve kusurların tedavi edilme imkanı olursa nikahı feshetme hakkı her iki taraf için de kalkar.

Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir:

"Her kim evlendiği kadında delilik, cüzzam veya baras hastalığı görse cinsi münasebette bulunmuşsa kadının mehrini vermelidir. Çünkü bu velisi üzerine kocasına olan bir ödünçtür." [1]

Diğer bir rivayette yine Hz. Ömer (r.a.) şöyle diyor:

"Hz. Peygamber Gıfar kabilesinden bir kadınla evlendi. Zifaf odasına girdiğinde kadının baldırında baras hastalığı gördü ve kadına, *'Elbiseni giy, ailenin yanına dön'* dedi. Kadının ailesine de, *'Beni kandırdınız.'* buyurdu." [2]

Kadının cinsel organı et veya kemik ile kapalı olup cinsel ilişkiye engel bir durumda olursa kocanın tek taraflı olarak nikahı feshetme hakkı doğar.Yine aynı şekilde kocanın cinsel ilişkiye müsait olmayacak şekilde cinsel organının kesik olması veya cinsel gücünün yitirilmesi durumunda kadın için tek taraflı nikahı feshetme hakkı doğar.

Ancak kocanın cinsel güç iktidarsızlığı kadının huzurunda sabit olmuşsa , yani daha evvel bu kusur olmayıp sonradan oluşmuşsa kadın kocaya bir sene mühlet vermelidir. Çünkü iktidarsızlığın mevsimler ve iklim şartlan nedeniyle izale olması ihtimali olabilir.

Delili:Hz. Ömer (r.a.) iktidarsız olan kocaya bir yıl mühlet verdi. Eğer bir yıl içerisinde düzelmezse nikahı feshederdi. Ayrıca hanıma mehirinin verilmesini ve iddet süresinin geçmesini emrederdi. [3]

Bütün bu kusurların, erkekte olsun kadında olsun nikah akdinden önce olsun sonra meydana gelmiş olsun veya cinsel ilişki yapılmadan önce olsun sonra olsun bir fark yoktur. Hüküm aynıdır. [4]

---

[1] El-Muvatta'- İmam Malık, 2/576.

[2] Beyhaki, 7/214.

[3] Beyhaki, 7/226.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 444-445.

MEHİR

Nikah akdi esnasında mehri belirtmek sünnettir. Mehir belirtilmese de nikah akdi sahihtir.

Mehir üç şeyle vacib olur:

1. Kocanın mehir miktarını yüklenmesi.

2. Hakimin bu miktarı belirlemesi.

3. Kocanın cinsi temasta bulunması.

Kocanın cinsi temasta bulunması ile mehir vacip olur. Mehirde azlık ve çokluk bakımından bir had yoktur. Mehirin belirli bir menfaat üzerine de bağlanması caizdir. Cinsi temastan önce boşanma ile mehrin yarısı sakıt olur.

Nikah veya şüphe ile ilişkide bulunmadan dolayı erkek tarafından kadına verilen maldan ibarettir.

Erkeğin mehir verme mecburiyetinde olması, aslında onunla yatıp kalkmasının karşılığı değil. Karı ile koca arasında sevgi ve ülfetin bir vesilesi olarak Allah'ın bir bağışıdır. Kadına değil, erkeğe vacip olmasının hikmeti; erkeğin kadından daha güçlü olmasıdır.

Mehirin delili. Allah-u Teala şöyle buyurmuştur:

"Nikah ettiğiniz kadınların mehirlerini (nikah paralarını) seve seve verin..." (Nisa: 4/4)

Başka bir Ayet-i Kerime'de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"... Haram kılınanların dışında kalanlar size helal kılındı. O halde, onlardan hangisiyle faydalanırsanız mehirlerini verin ki farzdır. O mehri takdir edip kesiştikten sonra, aranızda anlaşmanızda da size bir günah yoktur. Şüphesiz ki Allah, ilim ve hikmet sahibidir." (Nisa: 4/24)

Evlenmek isteyen birine Resulullah (s.a.v.) şu tavsiyede bulunmuştur:

"Bul, buluştur, demirden bir yüzük bile olsa yine (mehir olarak) ver" [1]

Nikah akdi esnasında mehrin belirlenmesi sünnettir.

Çünkü Resullullah (s.a.v.), her nikahta ondan bahsetmiştir. Ayrıca bu, karı-koca arasında olabilecek

anlaşmazlığı da önlediği gibi, kendisini Rasulullah (s.a.v.)'e hibe eden kadının nikahına da benzememiş olur.

Şayet akid esnasında mehirden bahsedilmezse, kerahetle birlikte akid sahihtir. Şayet kadın, küçük oluşundan veya deli olmasından yahut sefehten ya da tasarrufu caiz olmayan birinin mülkü olmasından dolayı tasarrufu caiz değilse ve koca ile mehr-i misilden daha fazlasına anlaşma yapılmışsa akid esnasında mehrin zikredilmesi vaciptir.Yine kadın tasarrufu caiz olup, velisine izin vermiş ve mehr-i misilden daha fazla bir miktar üzere anlaşılmışsa, zikredilmesi vacibtir. Ayrıca koca, tasarruf caiz olmayıp mehr-i misilden daha aşağı bir miktar üzere anlaşılmışsa yine zikredilmesi vacib olur.

Mehrin miktarı ne olursa olsun yeterlidir. Ancak on dirhemden daha az ve beş yüz dirhem'den daha fazla olmaması sünnettir.

Hz. Aişe (r.anha)' peygamberimiz (s.a.v.)'nin şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Evliliğin en bereketlisi mehir ve nafaka bakımından en kolay olanıdır." [2]

Başka bir rivayette Hz. Ömer (r.a.) peygamberimiz (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Nikahın en hayırlısı en kolay olanıdır." [3]

Çekirdek ve kum ianeleri gibi mal olmayan bir miktar üzere akid yapılırsa, zikredilmesi sahih değildir. Nikah ise, sahih olup, mehr-i misi geçerli olur.

Reşide bir kadın, velisine; "Mehirsiz beni evlendir" diyecek olsa ve velisi de onu evlendirip mehir konusuda susar yahut mehri reddedecek olursa akid sahihtir. Lakin sadece akidle gerekli olmaz. Aksine şu üç şeyden biriyle birlikte ve akidle olur: Kocanın kendisine mehri tayin etmesi, ve kadının da bunu kabul etmesi. Yahut hakimin kocaya mehri misli tayin etmesi, veya kocanın hanımıyla yatması.

Mehir emredilmeden ve duhul olmadan önce erkek karısını boşayacak olursa, mehir gerekmez. Bu durumdaki kadına muvaffize denir. Çünkü kendisinden istifade etmeyi

kocasına bırakmıştır ki, bunun karşılığında koca ta'yin edilen mehri yüklenmiş olur.

Kur'an öğretmek, hadis dersi vermek veya herhangi bir meslek öğretmek gibi belli bir menfaat üzere evlenmek de caizdir.

Duhuldan önce boşama olursa, mehrin yarısı sakıt olur.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Eğer siz onları kendilerine temas etmeden önce boşar, (fakat daha evvelden) onlara bir mehir tayin etmiş bulunursanız, o halde tayin ettiğiniz (mehr)'in yarısı onlarındır." (Bakaıa: 2/237)

Boşama, ister kocanın boşamayı kadına tanımasıyla olsun, ister onun bir davranışıyla ta'lik etme sonucu ve ister bâin veya ric'i talak ile olsun farketmez. Duhulden (cinsi temastan) önce ric'i talakın şekli, meninin girmesinden sonra olmasıdır.

Kadın sebebiyle değil de erkeğin sebep olduğu ayrılmalar da talak gibidir.

Mesela, erkek İslam'a girer ve katında Kitabiyye değilse, erkek irtidad eder veya ilan yaparsa, yahut kadının annesi ona süt vermiş veya onun annesi kadına süt emzirmişse, bu durumda duhulden (zifaftan) önce ayrılma vaki' olmuşsa, kadına mehrin yarısı verilir. Ama ayrılma kadın sebebiyle olmuşsa, mesela, erkek kafir iken İslam'a girmişse, yahut kadın irtidad etmişse, yahut ta kadının veya erkeğin kusurundan dolayı olmuşsa mehrin tamamı sakıt olur. Ama bütün bu durumlar duhulden sonra olmuşsa, velev ki bir defa olsun mehrin tamamı gerekir.

Haram bir yaklaşma bile olsa; mesela dübüründen ona yanaşmış yahut hayızlı veya ihramlı olduğu zaman ona yaklaşmış olsa bile mehrin tamamını öder. Duhulden önce birinin ölümüyle de mehrin tamamı gerekir.[4]

[1] Müslim, 1425.

[2] İmam Ahmed, 4/82.

[3] Ebu Davud, 2117.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 446-448.

VELİME

Düğün üzerine yemek vermek sünnettir.

Buna icabet ise vaciptir. Ancak bir özürden dolayı gidilmiyebilir.

Velime, düğün yemeği veya davet için yapılmış yemek anlamına geliyorsa da, velm kökünden alınmış olduğu için "Evleme" kelimesi 'Yemek yaptı' anlamına gelir.

Bütün alimlere göre velime (düğün yemeği) sünneti müekkededir.

Resulullah (s.a.v) Abdurrahman bin. Avf a:

"Bir koyunla bile olsa ziyafet ver" [1] buyurmuştur.

Bureyde (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

Ali (r.a), Fatıma'yı isteyince Resulullah (s.a.v) O'na:

"Düğün için mutlaka bir ziyafet gerekir" demiştir.

Velime ziyafetinin vakti, akid zamanı veya akdin sonundadır. Zifaf zamanı veya zifaftan sonra da olur. Bu örf ve adete göre yapılacak bir iştir.

Düğün yemeğine yapılan davete icabet etmek çağrılan kişiye vaciptir. İbn'i Ömer (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre Resulullah (s.a.v.):

"Sizden biliniz ziyafete çağrıldığı zaman ona gitsin" [2] buyurmuştur.

Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre Resulullah (s.a.v):

"Daveti terkeden Allah'a ve Resulü'ne asi olmuştur." [3] buyurmuştur. [4]

---

[1] Buhari, 4860; Müslim, 1427.

[2] Buhari, 4878; Müslim, 1429.

[3] Müslim, 1421.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 449.

KASM VE NÜŞUZ (İTAATSİZLİK)

Kocanın gecelemede karıları arasında eşit davranmasına kasm denir. Kasm vaciptir. Kasm sırası gelmeyen karısının yanına bir işi olmayınca giremez. Bir erkek bir karısıyla yolculuğa çıkmak isterse kura çeker, kura hangisine çıkarsa onunla yolculuğa çıkar.

Karısının üzerine yeni bir kadın ile evlendiğinde getirdiği yeni kadın, bakire ise yedi gece, dul ise üç geceyi üst üste ona ayırır.

Erkek, karısının nüşuz (itaatsizlik) belirtilerini görürse ona nasihat eder. Karı dinlemezse koca onun yatağını terkeder. Buna rağmen karı itaatsızlığa devam ederse yaralayıcı olmamak kaydıyla onu döver. Nüşuz (itaatsizlik) süresince karısının nafakası ve geceleme sırası sakıt olur.

Lugatta kasm, nasip demektir. Istılahi manada ise birden fazla hanımı olan kişinin hanımlarının yanında eşit davranması ve eşit gecelemesidir.

Hz. Peygamber,

"Bir erkeğin iki karısı olur ve onlar arasında adalet yapmazsa Kıyamet günü bir tarafı çarpık olarak gelir." [1] buyurmuştur.

Adaletten maksat, nafakalarında ve geceleme taksimatlarında adil olmaktır.Hz. Aişe (r.anha) şöyle rivayet eder: "Resulullah hanımları arasında (günlerini) adaletle böler ve *'Allahım elimden gelen hususta benim taksimatım budur. Senin kadir olduğun ama benim elimden gelmeyen hususlarda beni kınama'* derdi." [2]

Kişi karısının üzerine bir bekar kadın ile evlendiğinde yedi gece, dul kadın ile evlendiğinde üç gece onlara ayırır. Enes bin Malik (r.a.) şöyle demiştir:"Bir kimse karısı üzerine bakire bir kızla evlendiğinde yedi gün onun yanında kalırdı (Daha sonra nöbet tayın olunur). Hanımı üzerine dul bir karı ile evlendiğinde onun yanında üç gün kalır." [3]

Nüşuz (Kadının Kocasına İsyan Etmesi)

Erkek karısının nüşuz belirtilerine karşı mümkün mertebe nasihat eder. Eğer karı bu nasihatları dinlemezse o zaman yalağını terkeder. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuşkur:

"İtaatsızlıktan korktuğunuz hanımlara nasihat edin (fayda vermezse) yataklarında yalnız bırakın Bu da fayda vermezse onları dövün. Eğer size itaat ederlerse artık incitilmemden için aleyhlerinde herhangi bir yola başvurmayın. Şüphesiz ki Allah büyüktür." (Nisa: 4/34) [4]

Kocanın Nüşuzu

Erkek karısının haklarına riayet etmez, huysuzluk eder, kadının nafakasını vermez, kötü söz söyler ve karısının yatağına gitmezse o zaman hanımı kendisine Allah'ın vacip kıldığı hakları hatırlatmalıdır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Kadınlardan açık bir kötülük görülmedikçe mehir olarak verdiğinizden bir kısmını almak için onları sıkıştırmanız helal değildir. Onlarla hoş geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (sabırlı olun) olabilir ki siz bir şeyi hoş görmezsiniz, fakat Allah o şeye bir çok hayır takdir etmiş olabilir." (Nisa: 4/19)

Hz. Aişe (r. anha)'dan rivayet edildiğine göre peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Sizin en hayırlınız aile fertleri için en hayırlı olanınızdır. Ben aile fertleri hakkında sizin en hayırlınızım." [5]

Karı İle Kocanın Karşılıklı Hakları

Eşlerden her biri, eşine karşı iyi davranmalı ve kendisine düşen fedakarlıkta bulunmalıdır. Eşine karşı lakayt

davranmamalı ve ona karşı horlanmama hissini açığa vurmamalıdır. Kişi, iki kadınla evli ise rızaları olmadan onları bir evde oturtması, birinin huzurunda diğeriyle yatması mekruh olup İslam adabına terstir.

Koca, karısının evden dışarı çıkmasına engel olabilir. Ancak kadının bir yakını ölürse, çıkmasına müsaade etmesi müstehaptır.

Kişi, birden fazla kadınla evli ise, başlangıçta günleri arasında ayırmak vacib olmadığı gibi hepsinden yüz çevirip yanlarında gecelemediği takdirde de günahkâr olmaz. Yine bir kadınla evli olup, onun yanında yatmadığı takdirde de günahkâr olmaz. Sünnet olan, yanlarında yatmaktan onları mahrum etmemesidir. Tek kadın olsa da durum budur. "Başlangıçta" kaydını koyduk, çünkü birisinin yanında yattı mı, hemen diğerlerinin sıralarını da yerine getirmesi vacip olup, kur'a ile bu sırayı ta'yin edecektir. Ama başlangıçta günleri taksim edecekse, kimden başlayacağını kur'a ile ta'yin etmelidir.

Kocanın karısı üzerindeki hakkı, kadının kocası üzerindeki hakkından daha büyüktür. Ayet-i kerimede

"Erkekler kadınlar üzerine daha üstün dereceye sahiptirler." (Bakara: 2/228) buyurulmuştur.

Ebu Davud'un rivayet ettiği bir kudsi hadiste

"Bir kimseye birine secde etmesi için emredecek olsaydım kadınların erkeklerine secde etmelerini emrederdim. Çünke Allah kadınların üzerinde onları hak sahibi yapmıştır."

Karı ile kocanın birbirlerine karşı iyi huylu, eza ve sıkıntılarına tahammül etmesi sünnettir.

"Kadınlar hakkında hayrı isteyin.", "En hayırlınız kadınları için hayırlı olanınızdır." hadisleri buna delil olarak gösterilebilir.

Koca ifrata varmayacak, kendisini kötülüğe sevketemeyecek derecede gayretli kıskanç olmalıdır. Hoşlanmadığı için karısını boşaması gerekmez.

Hayızlı, nifaslı ve hasta olana gün ayırır. Günlerini ayırırken, her birinin gününde mutlaka onunla kadın-erkek

ilişkisinde bulunması gerekmez. Ama bu ilişki hususunda da aralarında eşit davranması müstehaptır.

Kadın, kocasının izni olmadan yolculuğa çıkarsa, kendisine ayrılan günün hakkını yitirmiş olur. Kocasıyla birlikte yolculuğa çıkmaktan imtina ederse de durum budur. Ama hanımlarından birini beraber götürmek isterse, kur'a çekmeden götüreceğini ta'yin etmesi caiz değildir. Yolculukta kaldığı müddet boyunca evde kalanların günlerini kaza etmesi gerekmez. Günleri aralarında taksim ederken, şayet gündüz çalışıyorsa, geceler hesaba katılır.

Bir ihtiyaçtan dolayı gündüzden bir miktar geçip kendisinin günü olmayanın yanında kalması caizdir. Ama ihtiyaç olmadan gündüzün tamamını yahut bir kısmını geçirecek olursa, o gün kimin sırası ise, onu kaza etmesi gerekir.

Gece olup zaruret olmaksızın uzatacak olursa caiz olmaz. Gece girip bir miktarı geçecek olursa onu kaza etmesi gerekir. Biriyle yeni evlendiğinde cariye bile olsa ardarda yedi gün onun yanında kalmalıdır. Diğerlerinin günlerini de kaza etmez. Yeni evlendiği kız ise, durum budur. Ama dul ile evlenmişse, üç gün ardarda onun yanında kalmalıdır.

Şayet gecelerini ayırıp, bir gün onun yanında ve bir gün camide kalacak olursa, onun üç gününü üstüste tamamlaması gerekir.

Eğer kadın yumuşak davranma ve güleryüzlülükten sonra kocasına karşı yapması bir borç olan davranışlarda bulunmayıp yüz çevirir, somurtur ve kocasının izni, olmadan dışarı çıkar, dikkafalılık ederse, kocası önce sözle ona öğüt verir.

Kocasına itaat etmeyen karıya kocası şu telkinlerde bulunur:

"Senin üzerindeki haklarım konusunda Allah'tan kork ve bil ki bu dikkafalılığın nafaka ve sana ayrılan zaman payını iskat edicidir."

Şayet dikkafalılığına devam edecek olursa, yanında yatmaz. Üç günden daha fazla da olsa, onunla

konuşmayabilir. Eğer hâlâ uslanmaz ve davranışlarına devam edecek olursa, sert olmamak kaydıyla onu döver.

Sert vurmak, kemikleri kırıcı, yahut iz bırakıcı şekilde dövmektir. Yüzüne vurması da caiz değildir. Ancak evlâ olan, affetmesidir.

Eğer onlardan her biri diğerinin haksızlığını ve kendisine zulmettiğini iddia edecek olursa, hakim komşuluk ve benzeri sebeplerle onları yakından tanıyanlardan soruşturarak durumu tahkik eder. Haksızlık edene engel olur. Gerekirse, uygun bir ta'zir cezasıyla onu cezalandırır. Şayet aralarındaki anlaşmazlık daha da katılaşırsa, hakim; hür, adil ve aralarındaki anlaşmazlık hususunda tecrübe sahibi olan iki müslümanı, durumlarını araştırmak üzere görevlendirir.

Kocanın, hakeminin kendi akrabalarından ve kadının hakeminin de kendi akrabalarından ve erkek olması sünnettir. Eğer barıştırma imkânı varsa, aralarını barıştırır. Değilse, koca kendi hakemini boşama ve hul' konusunda vekil ta'yin eder ve kadın da kendi hakemini, boşamayı kabul etmesi hususunda vekil ta'yin eder.

Şayet hakimin gönderdiği bu iki hakem arasında ihtilaf çıkarsa ve her biri ayrı bir görüş ileri sürecek olursa, hakim başka iki kişi gönderir.

Hakemlerin görüşü ittifak edinceye kadar bu durum tekrar edilir. Şayet eşler, hakemlerin gönderilmesine karşı çıkacak olurlarsa, hakim durumu değerlendirip, kendi içtihadıyla kararını verir ve haksız bulduğuna cezasını verip mazlumun hakkını alır. Kadın dikkafalılık eder ve kocasına itaat etmezse, nafakası ve gün (geceleme) sırası sakıt olur.

Karı ile koca arasında bazı durumların oluşmasıyla nikahları fesholunur. Bu husular şunlardır.

1- Kocanın karısının nafakasını karşılamayacak duruma düşmesi. Böyle bir durumda karısı ya sabırla tahammül eder veya nikahın feshini talep ederek hakime başvurur. Hakim karının bu talebine bakar kocaya üç gün mühlet verir. Dördüncü günü yine nafakayı karşılamazsa hakim karının lehine nikahı fesheder..Nafakanın ölçüsü kocanın geniş veya

'kısıtlı durumuna tabidir. 'Zevcelerin Nafakası Bölümü' nde bu miktarlar geniş bir şekilde belirtilecektir.

Nikahın feshini etkileyecek nafakada karının kocası üzerinde öz olan hakları şunlardır.

a) Kocanın mali durumuna göre karısının yiyecek, giyecek ve içecek masrafları.

b) Karısına uygun bir mesken temin edilmesi.

c) Zamanın şartlarına göre temizlik ve diğer ev ihtiyaçları.

Yüce Allah'ın ayeti kerimede

"Onları haksızlık ederek ve zor kullanarak tutmayın." (Bakara: 2/231) buyurması onlara nafaka vermeden tutmak ya da haksızlık etmektir. Başka bir ayette de Yüce Allah,

"Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir." (Bakara: 2/229) buyurmuştur. Kadına nafaka vermemek onu iyilikle tutmak değildir.

2- Özür veya hastalık sebepleriyle ayrılma. Burda hem kadın hem de erkeke için bazı hak ve hukuklar garanti al tına alınmış oluyor. Bu özür ve hastalıklar hakkında geniş bilgi 'Nikahın feshedilmesi' bölümündedir.

3- Geçimsizlik, zarar ve kötü muamelelerden dolayı ayrılma. Geçimsizlikten maksat izzet, şeref ve haysiyete yapılan ithamlar yüzünden çıkan şiddetli tartışma ve geçimsizliklerdir. Zarar ise söz ve harekette eşlerden birinin diğerene aşırı derecede rahatsız etmesi, ağır küfürlerle sövüp sayması, onur kırıcı şekilde yermesi, Allah'ın haram kıldığı şeyleri yapmaya mecbur edilmesi. [6]

---

[1] Ebu Davud, 2133, Tirmizi, 1141.

[2] Ebu Davud, 2134; Tirmizi, 1140.

[3] Buhari. 3910; Müslim, 2770.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 449-450.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 451.

[5] Tirmizi, 3892.

Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 451.

[6] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 451-454.

HUL'

Hul' belirli bir mal karşılığında caizdir.

Kadın bedeli verdikten sonra kendi nefsine malik olur. Yeni bir nikah yapmadan kocası onu tekrar yanına alamaz.

Hul'u hayız ve tuhrda yapmak caizdir.

Hul'a uğramış bir kadın için talaka gerek yoktur.

Hul', kocasına bir bedel vermek üzere kadının kesin bir şekilde ayrılma talebinde bulunmasıdır.

Kocaya belirli bir bedel vermek karşılığında karısının ayrılma talebi caizdir. Buna delil, yüce Allah'ın şu sözüdür:

"Eğer (eşlerin) Allah'ın sınırlarını koruyamayacaklarından korkarsanız o zaman kadının fidye vermesinde eşlerin ikisine de günah yoktur." (Bakara: 2/229) Buhari'nin rivayet ettiği bir hadiste şöyle denilmektedir:

"Ona bahçesini geri vermek ister misin" dedi. Kadın, evet deyince Rasulullah (s.a.v.) adama şöyle dedi:

"Bahçeyi kabul et ve onu bir talakla boşa." [1] (O bahçe daha öne kadına koca tarafından mehir olarak verilmişti.) Bu, İslam'da vuku bulan ilk hul'dur.

Hul, boşanmanın bir nev'i olup beş rüknü vardır:

1- Bedeli veren: Bedeli veren yabancı biri de olsa farketmez. Bunun şartı, malda mutlak tasarruftur.

2- Zevce: Ric'i talakla bile olsa kocanın mülkiyeti şarttır.

3- Bedel: Bedelde şart olan hul’ için verilmesi, belli olması, kocaya verilmesi ve teslim edilebilir olmasıdır. Şayet faydasız olan şeyler bedel gösterilerek hul’ yapılmışsa, fasid olup burada hul' sahih olmaz.

Hul’ meçhul bir şey üzere yapılmışsa; mesela, iki elbiseden biri üzere yapılmışsa, mehr-i misl ile bain talakla ayrılmış olur.

4) Koca: Şartı, köle yahut sefih bile olsa kendisinden talakın sahih olduğu biri olmalıdır.

5) Siga: Siga'da şart, alış-verişte geçen şartın aynısıdır. Ancak burada, az sözün araya karışması zarar vermez.

Siga, kinaye bile olsa boşamayı ifade eclen her sözdür. Hul' lafzı, sarih boşama lafızlarındandır. Ancak onunla birlikte bir bedel zikredilir.

Kadın "Şu kadar para karşılığında' yahut "Zimmetinde olan alacağım karşılığında hul' yap" veya "Beni boşa" veya "Beni kurtar" der.

Koca da "Seni hul' ettim," yahut "Boşadım" veya benzeri bir söz söyler. Hul'un bütün şartlarına haiz fakat, üç talakı tamamlamayan hul'da kadın kendi durumu hakkında tam yetki sahibidir. İddeti içerisinde bile olsa erkek ne onu boşayabilir ve ne de ric'at ederek onu zevceliğe alabilir. Kadının üzerindeki ric'al hakkı yoktur. Şayet kadın (Senden olan alacağımdan dolayı) "Seni affettim" veya "Allah seni affetsin" der ve erkek de:

"Affetmen sahih ise, sen boşsun" derse, kadın da reşide, malı ve dini hususunda saliha olmakla ve afvetme şartlarına haiz olmakla afvetmesi sahih olup, her ikisi (alacak) miktarını biliyor ve o (alacağa) zekat düşmüyorsa bir ric'i talak vaki' olur. Çünkü erkek boşamayı afvetmesinin sıhhatına talik etmiştir, afvetmesine değil. Çünkü kadın, önceden onu af-vetmiştir. Ama kadının afvetmesi sahih değilse, talak vaki' olmaz.

Şayed erkek kadına: "Alacağından veya sadakından beni afvedersen. boşsun' der ve kadın alacağının yahud sadakının miktarını bilmediği halde "Seni afvettim" diyecek olursa, boşanmış olmaz. Çünkü afvetmesi sahih değildir. Erkeğin, boşanmayı kendisine talik ettiği şey mevcut değildir. Yine kadın reşide değilse yahud afvetmeye söz konusu olan malda zekat varsa, boşama yine de vaki olmaz.

Faide: Birisi, bir eve girmeyeceğine dair üç talak ile yemin eder, sonra o eve girme ihtiyacını duyar ve kendisine: "Zevcene hul' ver" denir, kendisi de: "Ona hul' versem üç talakla benden boş olsun" der ve sonra da ona hul' verirse, sadece bir talak vaki" olur. Üç talakla boşanmış olmaz. Çünkü hul' ile ondan ayrılmıştır. Ama üç'talakla hul'u hususunda vekil ta'yin edecek olursa, üç talak vaki' olur.

Çünkü vekil ta'yin etmeyeceğine dair yemin etmiş olursa ve hul'un meydana gelişinden önce vekil ta'yin etmiştir.[2]

---

[1] Buhari, 4971.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 455-456.

TALAK

Talakı ifade eden lafızlar sarih ve kinaye olmak üzere iki çeşittir.

Sarih: Bu lafızlar; talak, firak ve serah olmak üzere üç lafızdır. Bu üç kelimeden biri kullanıldığında boşama niyeti aranmaz, zahiri anlamıyla iktifa edilir.

Kinaye: Talak manasını verdiği gibi başka manaya gelen lafızlarla olur. Kinaye talakta niyyet şarttır.

Lugatta talak, bağı çözmek, serbest bırakmaktır..

Istılahta ise, kadınla yapılan nikah akdini belirli lafızlarla ortadan kaldırmaktır.

Talakın meşru oluşunun hikmeti: Evlilikte aslolan karı ile koca arasındaki evlilik bağının devam etmesidir .Bu bağın devamını sağlamak, karı ile kocanın karşılıklı her iki tarafın hakkını garanti altına almak üzere Yüce Allah belirli vazifeler yüklemiştir. Ancak bu hak ve vazifeler bazan her iki taraf, bazan biri tarafından yerine getirilmemektedir. Bu nedenle aşırı geçimsizlik ve sıkıntıların oluşu büyük sorunlar meydana getirir. Bazan bütün çabalara rağmen uzlaşma yapmayabilir. İşte bu uzlaşmazlıklar ve geçimsizliklerin önüne geçmek için her iki tarafın haklarının sağlanması koşulu ile talak meşru kılınmıştır.

Talakın meşru oluşunun delili. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman onların iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti de sayın. Rahvanız Allah'tan korkun." (Talak: 65/1)

Sarih ve kinai olmak üzere iki çeşit talak şekli vardır.

Sarih talak:

Sarih talak üç lafızdan ibarettir. Bunlar, talak, firak ve serahtır. Bu üç lafızdan hangisi kullanılırsa boşama niyeti aranmaksızın talak vaki olur. yani boşamaya niyet edilmezse de boşama olur. Bu kelimeler başka bir dildeki karşılığıyla ifade edilse yine boşama olur.

-Talak lafzı için, Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir.." (Bakara: 2/229)

-Firak lafzı için,

"İddet müddetlerini doldurduktan sonra onlara ya meşru ölçüler içerisinde (nikahınız altında) tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın." (Talak: 66/2)

-Serah için,

"Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın." (Bakara: 2/231)

Yukarıdaki ayeti kerimelerin birincisinde talak, ikincisinde firak (ayrılma), üçüncüsünde de serah (salmak) lafızları kullanılmıştır. Bu nedenle bu üç kelimede niyet aranmaksızın boşama vaki olur.

Kinai talak:

Kinai talak ise hem boşama hem de boşama dışındaki manalara gelen sözlerdir. Ancak kinai manada olan lafızlarda niyet şarttır.

Mesela bir kişi hanımına: 'Evimden çık.', 'Ailenin yanına git.', 'Benden uzaklaş.' , 'Sen bana haramsın.'... gibi sözler kinaidir. Koca bu sözleri söylerken boşama niyeti varsa karısı ondan boş olur. Ama boşama değil de başka manayı kastederse karısı boş olmaz.

Kişi hanımına, 'Sen babanın evine git." ya da 'Ailenin yanına git.' gibi sözler sarfedip, niyeti de boşamak ise kadın boşanır.

Bunun delili, Hz. Aişe (r.a.)'nın rivayet ettiği şu hadistir:

Cüven kızı Umeyye Resulullah'a nikah olunup huzuruna getirildiği ve Resulullah ona yaklaştığı zaman,

'Senden Allah'a sığınırım.' dedi. Bunun üzerine Resulullah ona, *"Sen şanı büyük olan Allah'a sığındın,artık ailenin yanına git."* [1] buyurdu.

Kişi hanımına aynı veya benzer sözleri ifade edip ama talakı (boşamayı) kastetmiyorsa boşanmaz.

Buna da delil olan şa hadistir :Tebuk Gazvesi'ne katılmayan Ka'b bin Malik'e Hazreti Peygamber, hanımından

ayrılması için Huzeyme'yi gönderdiğinde; Ka'b bin Malik gelen haberciye (Huzeyme'ye) şöyle sordu:

-Karımı boşayacak mıyım yoksa ne yapacağım?

-Hayır boşama, ama ondan ayrı dur.

Bunun üzerine Ka'b:

'Haydi babanın evine git. Allah bu iş hakkında hükmünü verinceye kadar orada kal.' [2] dedi.

Bu hadis boşama niyeti olmadan söylenen kinayi laffızlarla boşanmanın tahakkuk etmeyeceğine delalet eder. Daha sonra Allah'u Teala Ka'b bin Malik ve arkadaşlarını affettiğini bildirince hanımını geri almıştır.

Talak, mevcut bulunan nikah hallerini sona erdirmektir.

Allahu Teala'nın en sevmediği boşamadır. Daha sonra büyük sorunlar çıkabileceği ihtimaliyle boşama caiz görülmüştür. Bilmek gerekir ki hak, her zaman Allah'ın yanında saklıdır.

Sarih boşama, boşama manasına gelip başka bir anlam taşımayan kelimelerdir. Bunlar boşamak, ayrılmak ve salmak kelimeleridir.

Şu halde bir kimse karısına 'Seni boşadım' veya 'Senden ayrı oldum' ya da 'Seni saldım' dese niyeti ne olursa olsun karısı ondan boşanır.

Kinayi boşama, hem boşama hem de başka mana taşıyan sözlerden biriyle yapılan boşama muamelesidir.

Bir kimse hanımına 'Sen bana haramsın' veya 'Babanın evine git' ya da 'Benden uzaklaş' gibi sözler sarfederse niyeti boşama ise karısı boşanır, değilse boşanmaz.

Kadın talakta iki kısımdır: Bunlar, Sünni ve Bidî olup hayız gören kadınlar için yapılan talak şekillendir.

Sünni Talak

Tuhur (hayız ve nifas dışındaki temizlik) halinde ve münasebet vaki olmadan evvel yapılan talaktır.

Bidi Talak:

Hayız halinde veya içinde münasebet bulunmuş tuhur halinde vaki olan talaktır. Vaki oluyorsa da haramdır.

Ayrıca sunni ve bid'i olmayan dört talak daha vardır:

1. Küçük yaştaki kadının

2. Yaşlılıktan dolayı doğurmayan kadının
3. Hamile olan kadının.
4. Kendisiyle münasebette bulunulmamış hul' yapan kadının boşanması.[3]

Sunni Talak

Herhangi bir sebeple koca karısını boşamak istediği zamanı onun temizlik halini bekler. Yanijıayız halinden temizlendikten sonra onunla cinsel ilişkide bulunmadan yaptığı boşanma şeklidir ki sünnette en uygunu olan budur. Zaten sunni ismi de hurdan gelmektedir. Kocanın bu durumda bir veya iki talakla boşaması sünnettir. Bundan sonra iddet süresi dolmadan pişmanlık duyarsa tekrar karı kalan talaklarla nikah altına alınabilir.[4]

Bid'i Talak

Hayız halinde veya hayız hali bittikten sonra temizlik devresine girerken cinsel ilişkide bulunduktan sonra yapılan boşamalıdır.

Bu boşanma şekli geçerli olmakla beraber, haram bir uygulamadır. Çünkü bu boşanma şekli geçerli olmakla beraber, haram bir uygulamadır. Bu boşanma şeklinde kadının aleyhine iddet süresinin uzamasına sebebiyet vardır.

Temizlik süresinde cinsel ilişkide bulunduktan sonra yapılan boşamanın haram oluşu sebebine gelince, kadının hamile çıkma ihtimali olabilir ki hamilelikte de kadının boşanması istenmemekte ve onun aleyhine olmaktadır.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Ey Peygamber! kadınları boşayacağınızda onları (temizleme) vakitlerinde (ve münasebette bulunmadan) boşayın ve iddetini sayın. Rabbiniz olan Allah'tan korkun." (Talak: 66/1)

Kadın hayızlı iken boşanırsa iddet süresi uzar. Kadın cinsi münasebetten sonra boşanırsa o zaman hamile olma ihtimali oluşur. Hamilelik halinde boşanan kadın için pişmanlık olur.

Abdullah İbni Ömer (r.anhuma) Rasulallah (s.a.v) zamanında karısını hayız halinde boşadı. Ömer ibnul Hattab, oğlunun bu boşamasının hükmünü Rasulallah'a sordu. Rasulallah (s.a.v) O'na şöyle buyurdu:

"Oğlun Abdullah'a söyle karısına dönsün, sonra kadın temizleninceye kadar bıraksın. Sonra kadın tekrar adetini görüp tekrar temizleninceye kadar da (onunla birlikte yaşasın) ikinci adetinden temizlendikten sonra-cinsi münasebette bulunmaksızın- boşasın. İşte kadının bu iki kirlenmesi ve temizlenmesi zamanı, erkeklerin kadınları boşamaları için aziz ve celil olan Allah'ın emrettiği iddet müddetidir." [5]

Üçüncü ber talak şekli de sunni ve bidi olmayan boşamadır: Bu da ergenlik çağma gelmeyen küçük kadın, hayizdan kesilen yaşlı kadın, hamile olan kadının ve kendisiyle cinsi münasebetle bulunulmamış hul' yapan kadın için yapılan boşamadır. Bunların boşanmaları ne sunni ne de bidi boşanmadır. Yapılması caiz olan bir boşamadır. Çünkü küçük ve yaşlı kadının iddet süresi ay hesabı, hamile kadının iddet süresi ise doğum yapması iledir. [6]

Talakın Sayıları

Hür erkek için üç talak, köle için iki talak vardır.

Talaktan sonra hemen yapılan istisna ve talakı herhangi bir sıfata ve şarta bağlamak sahihtir.

Nikah kıyılmadan önce vaki olan talak geçerli değildir.

Dört kişinin talakı geçerli olmaz. Bunlar, çocuk, deli, uykuda olan ve zorlanandır.

Talak ile ilgili Allah-u Teala şöyle buyurmaktadır:

" Boşama iki defadır, (ondan sonrası) ya iyilikle tutmak, ya da güzellikle salmaktır." (Bakara: 2/229)

Yani ondan sonra geri dönme mümkün olan boşama iki defadır.

Resulullah (s.a.v.):

"Helaller içerisinde Allah'a en sevimsiz olanı boşamadır." [7] buyurmaktadır."

Talakı sıfata bağlamakla sıfatlar tahakkuk ettiğinde talak vaki olur. Mesela kişi karısına, 'Yağmur yağdığı zaman boşsun.' demesi gibi sıfatların tahakkuk edilmesi ile karısı boş olur.

Talakı şarta bağlamakla da o şart tahakkuk ettiğinde yine talak vaki olur. Bunun da misali, mesela kişinin karısına,' Eğer evden çıkarsan boşsun.' gibi şartlı lafızlarla o işin tahakkuku halinde yine karısı boşanır.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Müslüman şartlarının yanındadır" [8]

Nikah akdinden önce yapılan boşama geçersizdir.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Nikahtan önce talak olmaz." [9]

Başka bir hadiste Rasulallah (s.a.v)

"İnsanoğlunun sahip olmadığı bir şeyi nezretme, malik olmadığı bir köleyi azat etme ve malik olmadığı (nikahlamadığı) bir kadını boşama hakkı yoktur" [10]

Baliğ olmayan çocuğun, aklı başında olmayan delinin ve uykuda olan kişinin talaklarının sahih olmadığını Peygamberimiz (s.a.v) bize şöyle bildirmiştir:

"Üç kişiden kalem kaldırmıştır, Uyanıncaya kadar uyuyan kişiden, buluğ çağına erene kadar çocuktan ve akıllanana kadar deliden." [11]

Zorlanan kişinin de boşanması caiz değildir.

Peygamberimiz (s.a.v):

"Zorlama altında ne boşama geçerlidir. Ne de köle ve cariyeyi azat etmek." [12]

Boşama şu dört halde olur:

1) Vacib olan boşama:

Muti olan kimseye vaciptir. Yani, dört aydan fazla eşiyle münasebette bulunmayacağına dair yemin edendir. Dönmediği takdirde onu boşaması gerekir. Ayrıca karı-koca arasında anlaşmazlık bulunup ta'yin edilen hakemler boşanmalarında maslahat olacağına hükmetmeleri durumunda vacip olan bir boşama şeklidir.

2) Müstehab olan boşamadır ki, "Sünni" olarak da isimlendirilir: Kocanın, karısının haklarında kusurlu olması yahud kadının iffetli olmaması durumunda olup kendisinde cinsi münasebetin yapıldığı temizlik dönemidir. Bu dönemden önceki hayız müddetinde de cima olmamış olmalıdır.

3) Haram olan boşamadır ki, buna 'Bid'i boşama' da denir: Kadının hayızlı olduğu bir sırada yahut temiz olup, o temizlik döneminde onunla ilişkide bulunmuşsa veya o temizlik döneminden önceki hayız döneminde ilişkide bulunduğu halde vaki olan boşamadır.

4) Mekruh olan boşamadır:

Yukarıdaki durumların dışındaki boşama durumudur.

Talak'ın rükünleri şunlardır:

1) Boşayan:

Boşayanın koca olması, baliğ olması, akıllı olması ve boşama süresinde serbest olması şarttır. Koca olmayanın boşaması sahih değildir. Ayrıca çocuğun, delirme ve bayılma gibi kişinin mazur sayılacağı aklının başında olmama durumu ve haksız yere zorlananın boşaması sahih değildir.

Mazereti olmadan aklı zail olan, mesela zaruret olmaksızın sarhoş edici bir şey içine gelince, onun boşaması geçerlidir.

2) Kast:

Bilerek boşama lafzını kendi manasında kullanmaktadır. Şayet başkasının sözünü naklediyorsa, mesela, "Falan kişi karım boştur, dedi." der yahut bilmeden dili sürçerse, veya başka dilde "Boşama" lafzını kullanıp manasını bilmiyorsa, boşama vaki' olmaz. Lakin kasdının bu olmadığını

reddetmesi, ancak söylediğine delalet eden bir karine ile kabul edilir.

Mesela adı "Tarık" olan bir kadına ''Talik" der ve:

"Benim kasdım onu çağırmak idi, lakin dilim sürçtü ve 'Tarık' diyeceğime 'Tâlık' dedim" demesi gibi.

Yahut "Tallâktuki" deyip "Dilim sürçtü, 'Talebtuki' diyecektim", demesi gibi.

İşte bu gibi durumlarda, karinenin mevcudiyetinden dolayı kocanın iddiası kabul edilir. Ama şaka olarak yahud karısı karanlıkta olup, onu yabancı biri sanarak böyle bir şey diyecek olursa, boşama vaki' olur. Çünkü şaka ve onun yabancı biri olduğunu sanma, boşama lafzını başka tarafa çekmeye yeterli değildir. Böyle bir durumda, "Ben, başka bir şeyi kasdettim" diyemez.

3) Zevce:

Velevki ric'iyye ve asli iddeti bittikten sonra muaşerette bulunulan olsun: o da zevce hükmündedir. İddet konusunda bunu daha genişçe anlatacağız.

Mülk-i yemin ile kendisiyle ilişkide bulunulan bundan hariçtir. Ona boşama düşmez.

4) Velayet:

Yani boşanan kadının, boşama esnasında boşayanın karısı yahut onun hükmünde olmasıdır. Yabancı birine yahut muallak veya yerine gelmiş bain talakla boşanmış olana "Boşsun" demenin bir anlamı yoktur. Bu durumdaki birine "Boşsun" yahut "Seninle evlendiğim takdirde boşsun" diyecek olsa, bu hükmü olmayan bir laftan ibarettir.

Bu kişi: "Hangi kadınla evlenecek olsam o, benden boştur" derse durum yine budur. Çünkü henüz velayet hakkı yoktur.

5) Siga'ya gelince, ayrılığa delalet eden lafızdan ibaret olup iki nevidir. Bunlar sarih ve kinayi boşamadır.

Sarih: Boşanmadan başka bir manaya gelmeyen ve dolayısıyla boşanmanın vukuu için niyyete ihtiyaç duymayan lafızdır. Ancak zorlanan kimse bundan hariçtir. Onun için niyyet önemlidir.

Kinaye: Hem boşamaya ve hem de başka manaya gelen ve niyyete ihtiyaç duyan lafızdır. Kişi boşamaya niyyet eder ama, telaffuz etmezse yahud boşama lafzını fısıldar ama, kulakları normal duyuyor olduğu halde kendisi bile duymayacak kadar sessiz söylerse, boşama vaki' olmaz.

Sarih boşama üç lafızdır:

Talak (boşama), firak (ayrılma) ve serah (salıverip serbest bırakma) ile bunlardan türeyen kelimelerdir.

Tallaktuki (seni boşadım), enti talikun (sen boşsun), ya mutallaka (ey boşanan) farraktuki (senden ayrıldım), enti mufarikatun (sen ayrısın), serrahtuki (seni salıverdim), enti musarrahatun (salıverilmişsin) lafızları gibi.

Şayet koca, "Benim için boşama vaciptir" ya da "Bana boşama düşer" der ve susarsa, bu, sarih boşamadır. Yine, "Allah, seni benden boşattı" diyecek olursa sarih boşama olur.

Kinayenin lafızları çoktur:

"Artık evli değilsin", "Benden uzaksın." "Defol babanın evine git" "Aramızda bir bağ kalmamıştır", "Seni kendime haram kıldım," "Başının çaresine bak", "Haydi git artık", "Benim artık sana ihtiyacım yok.'Vs.

Bu sözleri kullanırken niyeti boşama ise, boşama vaki' olur. Ama niyetinde boşama yoksa, vaki' olmaz. Çünkü burada boşama kasdı yoktur.

Hür olan kocanın üç defa boşama hakkı vardır. Velev ki karısı bir cariye olsun. Kölenin ise, karısı hür bir kadın olsun cariye olsun yine iki boşama hakkı vardır. Çünkü talakta kocaya itibar edilir. Nitekim, "Boşama erkeklere ve iddet de kadınlara aittir."

Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Nikah bağı erkeğin elindedir" (Bakara: 2/237)

Sahih görüşe göre, boşamaları cem'etmek haram değildir ve geçerlidir. Üç boşamayı bir sözle söylemenin yahut tek mecliste üçünü söylemenin sadece bir ric'i boşama olacağını söylemek ise, hem Kitab'a, hem sünnetin sarihine ve hem de icma-ı ümmete muhaliftir. Onun için dört

mezhebin alimleri, hakim bu şekilde fetva verdiği takdirde, hükmünün bozulacağını açıkça beyan etmiştir.

Boşamada istisna sahihtir. İstisna, "İlla" (ancak, hariç...) ve benzeri istisna edatlarıyla boşamalardan birini veya ikisini hariç tutmaktır.

İstisnanın sahih olabilmesi için beş şart vardır:

1) Yemin ile onu ifade etmesi.

2) Sözünü bitirmeden önce istisnaya niyyet etmesi.

3) Onunla yeminin hükmünü kaldırmayı kasdetmesi.

4) En azından kendisi duyacak kadar sesini yükseltmesi.,

5) İstisna edilenin kendisinden istisna yapılanı kapsayacak şekilde olmaması.

Nefes alacak kadar susmadan daha uzun bir müddet geçtikten sonra istisna yapılırsa, istisna yapılmamış olur. Nefes almak için, sesin kesilmesi yahut kendisini yakalayan bir öksürük için susar ve hemen ardından söylerse zarar vermez. Yemin ettikten sonra ona niyyet eder yahut ona hiç niyet etmemişse istisna olmaz. Yine onunla yeminin hükmünü kaldırmayı kasdetmez, onunla telaffuz etmez veya telaffuz edip kendisi bile duymayacak kadar sessiz söyler yahud istisna edilen kendisinden istisna yapılanı kapsıyorsa zarar verir.

Mesela, "Seni, üç talak hariç üç defa boşadım" derse üç talakla boşanmış olur.[13]

Ric'i Talak

Bir kişi karısını bir veya iki talak ile boşarsa bu durumdaki kadın iddeti bitmeden önce kocası onu geri alabilir.

Eğer iddet bitmiş ise kocası yeni bir nikah akdi ile karı kocasına helal olur ve kadının geri kalan talakları ile beraber olurlar.

Bu durumdaki kadın (başka bir evlilik geçirmiş olsa bile) baki kalan talakla geri alınır.[14]

Baîn Talak

Erkek üç talakla karısını boşarsa ancak şu beş şart ile tekrar nikahlanması helal olur:

1. İddetinin bitmiş olması.

2. Başkası tarafından meşru bir nikah ile nikahlanmış olması.

3. İkinci kocanın onunla (tam ve inzalli) cinsi temasta bulunmuş olması.

4. İkinci kocası tarafından (sahih bir boşanma) ile boşanmış olması.

5. Bu boşanmadan da iddetinin bitmiş olması.[15]

Ric’i Talak

Erkek karısını bir veya iki talakla boşarsa iddet süresi bitmeden onu tekrar nikahı altına alabilir. Buna ric'i talak denir.

Delili. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur.

"Eğer kocalar barışmak isterlerse, bu durumda boşanmış kadınları tekrar almaya hak sahibidirler." (Bakara: 2/228)

Bir veya iki talakla karısını boşayan koca iddet süresi dolmadan pişmanlık duymasıyla artık ikinci bir nikah yapmaya gerek olmadan karısına dönebilir.

Kocanın iddet süresinde bulunan karısına. 'Seni nikahıma iade ettim' demesiyle karısı kendisine dönmüş olur. Burda iki şahit tutması sünnettir.

Karısını bu şekilde nikahına alan koca kalan talak veya talaklarla nikahına almış olur. Yani karısını bir talakla

boşamışsa kalan iki talakıyla, iki talakala boşamışsa kalan bir talakıyla nikahı devam eder.

Eğer iddet tamamlandıktan sonra karısını nikahına almak isterse o zaman kadının rızası şarttır. Yani kadın razı olursa yeni bir nikah akdiyle nikahlanır. Kadın istemezse arlık olmaz.[16]

Bain Talak

Bir kimse karısını üç talakla boşarsa artık yeni bir nikahla da onunla bir araya gelmesi, karı-koca olması caiz değildir. Buna da bain talak denir Bu iki eş artık tamamen birbirleriunden ayrılmış olurlar. İddet süresi bittikten sonra kadın isterse başka bir erkekle evlenebilir.

Üç talakla birbirinden ayrılan koca ile karının tekrar evlenebilmeleri için şu şartlar gereklidir.

1- Kadının iddet süresinin bitmesi.

2- Başka bir erkekle nikahlanması ve bu erkeğin onunla cinsi münasebette bulunması.

3- İkinci koca olan bu erkeğin de onu boşaması.

4- İkinci kocanın boşamasından sonra iddet süresinin geçmesi.[17]

---

[1] Buhari, 4955.

[2] Buhari, 4156, Müslim, 2796.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 457-460.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 460.

[5] Buhari, 4953; Müslim, 1471.

[6] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 461.

[7] Ebu Davud, 2178; İbni Mace, 2018.

[8] İbni Mace, 2045.

[9] Hakim, 2/205.

[10] Tirmizi, 1181, Ebu Davud, 2190.

[11] Ebu Davud, 4403.

[12] EbuDavud, 2193.

[13] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 462-466.

[14] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 467.

[15] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 467.

[16] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 468.

[17] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 468.

İLA

Koca mutlak surette süresiz veya dört aydan fazla olmak üzere karısıyla cinsi temasta bulunmayacağına yemin ederse ila etmiş olur. Bu durumdaki kocaya dört aya kadar mühlet tanınır. Sonra cinsi temasta bulunarak keffaret vermek; ya da karısını boşamaktan birini seçecektir. Eğer bunlardan hiç birine yanaşmazsa hakim, bir talakla kadının boşanmasına karar verir.[1]

İla (Karısına Yaklaşmama Yemini)

Üç mesele vardır ki talaka (boşamaya) benzemektedir.

Bunlar; ila, zihar ve liandır.

İla, karısıyla cinsi münasebette bulunabilecek durumda olan ve boşaması sahih olan bir kimsenin karısıyla mutlak olarak veya dört aydan daha fazla cinsi ilişkide bulunmayacağına dair yemin etmesidir.

Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

"Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler dört ay beklerler. Eğer (bu müddet içinde) kadınlarına dönerlerse şüphesiz Allah çokça bağışlayan ve esirgeyendir." (Bakara: 2/226)

Hz. Ali (k.v.) şöyle buyurmuştur: "Koca hanımına ila yaparsa (hanımına yaklaşmamaya yemin ederse) dört ay geçse dahi talakı düşmez. Ama ya karısına döner ya da boşar. [2]

Îla, eziyyet verdiğinden dolayı haramdır.[3]

İlanın Rükünleri

İlanın rükünleri şunlardır:

1- Koca.

2- Zevce.

3- Kendisiyle yemin edilen, kendisi üzerine yemin edilen şey (cinsi münasebet).

4- Müddet.

5- Siga.

Şayet hanımıyla mutlak olarak veya dört ay cinsi münasebette bulunmamayı boşama, azad etme, adak adama veya Allah'a veya O'nun sıfatlarından birine yemin etmeye ta'lik edecek olsa, ila' yapmış olur.

İla' yapan hür olsun, köle olsun kendisine dört ay mühlet verilir. Bu müddet dolduktan sonra hakim, onu iki şey arasında serbest bırakır: Ya hanımıyla cinsel ilişkide bulunup karı-koca olmaya devam edecek veya onu boşayacaktır. Şayet karısına dönecek olursa, Allah'a veya muteber yeminlerle yemin etmişse, yemin keffaretini vermesi gerekir gerekir.

Şayet ila'yı bir şeye ta'lik etmişse, kendisine ta'lik yaptığı şey ne ise, o vaki' olur. Boşama üzerine idiyse boşama, azad etme üzere idiyse azad etme vs. gerekir. Şayet namaz veya herhangi bir şey adamış idiyse, o adadığını yerine getirmesi gerekir.

Eğer hem karısına dönüp onunla cinsi münasebette bulunmaktan ve hem de onu boşamaktan imtina' ederse, hakim onun namına bir ric'i talakla karısını ondan boşar.[4]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 469.

[2] El- Muvatta'-İmam Malik, 2/556.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 469-470.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 470.

ZİHAR

Zihar kişinin karısına, 'sen benim anamın sırtı gibisin' demesidir. Kişi karısına böyle dese ve ondan sonra eşinden ayrılması sözkonusu olmamışsa söylediğinden geri dönmüş olur. Bu durumdaki bir erkek ziharı talakla takviye etmediğini ileri sürerse kendisine keffaret lazım gelir.

Keffaretler sırasıyla şunlardır:

1. Mü'min, verimli ve çalışmasına engel olacak herhangi bir kusuru bulunmayan bir köleyi azat etmek.

2. Buna gücü yetmezse aralıksız iki ay oruç tutmak.

3. Buna da gücü yetmezse her birine birer avuç keffaret verip altmış fakiri doyurmak.

Kefaret vermedikçe karısıyla cinsi temasta bulunması helal olmaz.

Zihar, kocanın karısını kendisine mahrem olan bir kadına benzetmesidir. İslam alimlerinin icmaıyla bu şekildeki sözler haramdır.

Delil şu ayeti kerimedir:

"İçinizden zihar yapanların kadınları onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır Şüphesiz onlar çirkin bir laf ve yalan söylüyorlar. Kuskusuz Allah affedicidir, bağıslayıcıdır. Kadınlardan zihâr ile ayrılmak isteyip de sonra dediklerini geri alacaklar (için) birbiriyle cinsi temas etmeden evvel, bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir..." (Mücâdele: 58/2-3)

Böyle bir davranışta bulunmak büyük günahlardandır. Çünkü Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmakladır:

"...şüphe yok ki onlar, her hâlde çirkin ve yalan bir laf söylüyorlar." (Mücadele: 58/2)[1]

Ziharın Rükünleri

1- Zihar yapan: Şartı, boşanması sahih olan bir koca olmasıdır. Koca olmayanın zihâr yapması sahih değildir.

Onun ne yabancı biri ve ne de efendinin ziharı olur. Şayet bir efendi, cariyesine, "Sen bana annemin sırtı gibisin" derse, zihâr sahîh olmaz. Deli, çocuk ve mükrehin (zorlanan kimsenin) zihârı da sahîh değildir.

2- Kendisine zîhar yapılan: Şartı; hür olsun, câriye olsun velevki ric'atla olsun zevce olmasıdır. Yabancı bir kadından, hul' yapmış biri bile olsa sahîh değildir.

3- Kendisine benzetilen: Şartı, zihar yapan için mahrem bir kadının bütününü yahut görünen bir kısmı olmasıdır. Mahrem olması, nesepten olabileceği gibi süt ve akrabalıktan dolayı da olabilir. Annesi, kızkardeşi, soyundan olan kızı, babasının veya annesinin sütannesi ve kendisinin doğumundan önce babasının nikahlamış olduğu analığı gibi.

Bir kişi karısına; "Sen bana babam gibisin" veya "Oğlumun karısı gibisin" diyecek olsa zihar olmaz.

4- Siga: Siganın şartı ise, sarih olarak veya kinaye yoluyla ziharı ifade eden lafızdır.

Sarih olanı; hanımının tümünü veya başını veya elini veyahut benzeri zahir organlarından birini, yukarıda saydıklarımız mahremlerinden birinin sırtına veya eline veya ayağına ya da buna benzer manevi bir değer ifade etmeyen zahir organlarından birine benzetmesidir.

Kinaye olanı ise;

"Sen anam gibisin veya kızkardeşim gibisin" veya "Onun gözü yahut başı gibisin" demesi ya da manevi bir değer ifade eden zahir organlarından birine benzetmesidir. Şayet bunlarla ziharı kasdetmişse, zihar gerçekleşmiş olur. Ama kasdı zihar değilse, hiçbir şey gerektirmez.

Zihar yapan kime zihardan sonra dönmekle kendine keffâret gerekir.

Ric'îyye olmadan bir zevceye yapılan zihardan dönüş, zihardan sonra şer'an ondan ayrılması mümkün olacak kadar zaman geçmeden onu geri almasıdır. "Seni boşadım" diyecek kadar geçmeden geri dönerse, zihardan dönmüş olur.

Hemen ardından delirir veya bayılır veya dilsiz olur ve anlaşılır bir işareti bulunmaz ya da ikisini veya birinin

ölümüyle yahut ta kocanın veya kadının kusurundan dolayı nikâhlarının fesholunmasiyla yahut kocanın veya kadının dinden çıkarak nikahlarının feshiyle yahut ta baîn bir boşama veya ric'î bir boşama olup ric'at etmemesiyle aralarında ayrılma sözkonusu olursa, bu durumların hepsinden geri dönemez. Çünkü ilk üç durumda ayrılma mazeretinden dolayı, ölüm ayrılığında imsakin geçmiş olmasından dolayı ve geri kalan durumlarda ise, yokluğundan dolayı geri dönülemez.

Zihar yapılan ve hayızlı olan kadın için geri dönüş, ancak kanının kesilmesinden sonra yukarıda zikredilen tutma ile olur. Kanı kesilmeden önce tutmak olmaz. Çünkü hayızlı olduğu müddetçe şer'ân ayrılma imkânı yoktur. Talakın hükümlerinde olduğu gibi, hayızlı iken boşamak haramdır.

Karısına, "Sen bana annemin sırtı gibisin" demesi, artık onu zevce olarak tutmamasını gerektirir. Şayet onu zevce olarak tutuyorsa sözünden dönmüş ve ona muhalefet etmiştir.

Muvakkat olmayan ziharda ric'îyye olan zevce için geri dönüş, ister onu zihardan önce ve ister sonra boşamış olsun, ona ric'at edebilir.

Vakitle ta'lik edilen zihardan dönüş, ancak kendisiyle kayıtladığı vakitte cinsi ilişkide bulunmakla hasıl olur. Yine, mekan ile kayıtlı olan ziharda, ancak o mekanda cinsi ilişkide bulunmakla dönüş hasıl olur.

Zihar yapıp dönen kişi keffâret vermeden ve muvakkat ziharda da müddet bitmeden karısından hayızlı olduğu zamanki halı ile istifade etmesi haramdır. Onun için göbek ile dizler arasındaki yerlerine dokunması haramdır. Yine ziharı bir mekanla kayıtlayan, o mekandan ayrılmadıkça yahut keffâret vermedikçe zikredilen yararlanmada bulunması haramdır.[2]

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 471-472.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 472-473.

LiÂN

Erkek karısını zina ile suçladığında kendisine kazf (iftira) haddi lazım gelir. Ancak şahit göstermekle veya camide minber üzerinde cemaat ve hakim huzurunda şöyle ilan yapmakla kazf cezasından kurtulur:

"Allah'ı şahit tutarım ki karım falanca adama isnad ettiğim zinada bulunmuştur" ve; "bu çocuğun zinadan olup, benden olmadığını iddia ediyorum ve doğru söylüyorum." Bu ifadeyi dört defa tekrarlar.

Beşincide hakim ona nasihatta bulunur. Daha sonra beşinci sözünde şöyle der: "Eğer yalan söyleyenlerden isem Allah'ın la'neti üzerime olsun."

İbni Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: Hilal bin Umeyye, karısının Şerik bin Şemha ile zina ettiğini Hz. Peygamberin huzurunda söyledi.

Rasulullah kendisine:

"Ya şahit gösterirsin veya sırtına had vurulacak" buyurdu. Hilal: 'Ey Allah'ın Resulü. Sizden biriniz ailesi üzerinde bir erkek görürse şahit mi arayacak?' dedi.

Rasulullah, *"Ya şahit veya sırtına had vurulacak"* dedi. Bunun üzerine Hilal, 'Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki muhakkak doğru söyledim. Elbette Allah benim hakkımda sırtımı haddan kurtaracak bir hüküm indirecektir' dedi. Bunun üzerine Lian hükmünü bindiren şu ayet nazil oldu:

"Eşlerine zina isnat ettikleri halde kendilerinden başkası şahit olmayan ..." (Nur: 24/6-7)

Karısına zina isnat eden Hilal bin Umeyye seksen değnek olan had cezasından kurtulmuş oldu.

Sehl bin Said El-Ensari (r.a.)'dan rivayete edildiğine göre ensardan bir kişi Allah resulüne gelerek şöyle dedi:

"-Ey Allah'ın Resulü, bir kimse karısını zina ederken görse zina edeni öldürmesi gerekir mi? Değilse ne yapmalı?

Bunun üzerine Allah Resulü şöyle buyurdu:

"Seninle karın hakkında Kur'an inmiştir." Daha sonra karı ile koca mescitte lanetleştiler. Ben de buna şahit oldum." [1]

Sehl bin Said (r.a.) den başka bir rivayete göre o kişi karısını Resulullah'ın huzurunda üç talakla boşadı. Resulullah talakın vuku oluşunu kabul etti. [2]

Karısına zina isnadında bulunan kişi lian için gerekli yemini yaptıktan sonra, karısına da aynen yemin hakkı düşer.

İbni Abbas'tan şöyle rivayet edilmişlir: "Hilal bin Umeyye karısına zina isnad etti ve Resulullah'a gelerek şehadette bulundu. 'Hazreti Peygamber ona ,

'Allah ikinizden birinin kesinlikle yalancı olduğunu biliyor. Aranızda yemininizden dönen yok mu?' dedi. İbni Ömer'in rivayetinde Hazreti Peygamber bunu üç defa tekrar etti. Sonra kadın kalkıp kabul etti." [3]

Ebu Hureyre (r.a.) şöyle rivayet eder: Lian ayeti nazil olduğu vakit Resulullah (s.a.v.)'nin şöyle buyurduğunu işittim:

"Hangi kadın bir kavmin içine kendilerinden olmayan bir çocuğu sokarsa Allah ona hiç bir zaman rahmet nazarıyla bakmaz. Allah onu cennetine koymaz. Hangi erkek te çocuğun yüzüne baka baka (kendisinden olduğunu bildiği halde) onun kendisine ait olduğunu inkar etse, Allah onu rahmetinden mahrum eder." [4]

Erkeğin liânından şu beş hüküm ortaya çıkar:

1. Erkekten kazf haddinin sakıt olması.

2. Kadına zina haddinin lazım gelmesi.

3. Aralarında karı-kocalık bağının kesilmesi.

4. Aradaki çocuğun kocadan düşmesi.

5. Liana uğrayan kadının koca için ebediyyen haram olması.

Eğer kadın da söz konusu lianı yaparsa ondan da zina haddi sakıt olur.

Kadın lian yaparken şöyle der:

"Şu adamın bana atfettiği zina suçlamasında yalancılardan olduğuna Allah'ı şahid kılarım."

Bu sözü dört defa tekrarlar.

Kadı'nın nasihatından sonra beşinci defa olarak şöyle der:

"Bu adam doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabı üzerimde olsun."

Karşılıklı lianda bulunan karı ile kocadan her ikisi birbirine ebediyyen haram olurlar.

İbni Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Hazreti Peygamber bir adam ile karısının karşılıklı lianını idare ettiğini gördüm. O kişi bu kadının çocuğu da benden değildir' dedi Peygamber onların arasını ayırdı, çocuğu annesinin nesebine iltihak etti." [5]

Başka bir rivayette Hazreti Peygamber onlara şöyle buyurdu:

"Sizin hesabınız Allah'a aittir. Biriniz mutlaka yalancıdır. Artık sen bu kadınla bir araya gelemezsin.Yeni bir nikah akdi olsa dahi artık sen bir daha bu kadına dönüp evlenemezsin." [6]

Kadının da Han yapabileceğini Kur'an-ı Kerim şu ayeti kerime ile bildirmiştir:

"Kadın (ise) dört defa Allah adına yemin ederek kocasının kesinlikle yalan söyleyenlerden olduğuna şahitlik etmesi cezayı kendisinden uzaklaştırır. Besinci yemini, eğer kocası doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabının kendisi üzerine olmasını dilemesidir. (Bu takdirde zina cezasından kurtulur.)" (Nur: 24/8- 9)

İbni Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: "Bir kişi Hazreti Peygambere gelerek,

-Ey Allah'ın Resulü, biriniz karısını zina ederken görürse onun ne yapması gerekir? Konuşursa büyük bir meseleyi söylemiş, susarsa büyük bir meselenin üzerinden sükut etmiş olacak, dedi. Hazreti Peygamber sustu, kendisine cevap vermedi. Adam o günden sonra tekrar Resulullah'a gelerek,

-Gerçek şu ki sana sorduğum duruma kendim düşmüş bulunuyorum, dedi. Bunun üzerine Allahu Teala lian ayetlerini nazil etti. Hazreti Peygamber o adamı çağırdı ona

bu ayetleri okudu. Kendisine nasihatta bulunarak dünya azabının ahiret azabından ehven olduğunu bildirdi. Adam. 'Hayır seni hak ile gönderene yemin ederim ki o kadına karşı yalan söylemedim' dedi. Bundan sonra Hazreti Peygamber önce erkekten başladı. O da kendisinin gerçekten doğrulardan olduğuna dair Allah'a yemin ederek 'Yalan söylüyor isem Allah'ın laneti üzerime olsun' dedi. Sonra Hazreti Peygamber kadına döndü ve kadın, erkeğin gerçekten yalancılardan olduğuna dair Allah'a dört defa yemin etti ve beşincisinde şayet o erkek doğrulardan ise Allah'ın gazabının kendisi üzerine olmasını diledi. Sonra Hazreti Peygamber onları ayırdı."[7]

---

[1] Buhari, 5003; Müslim, 1492.

[2] Ebu Davud, 2250.

[3] Buhari, 5001.

[4] Ebu Davud, 2263.

[5] Buhari, 5009, Müslim, 1494.

[6] Buhari, 5006.

[7] Buhari, 5014.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 474-477.

İDDET

İddete tabi tutulan kadınlar iki kısımdır:

Kocası ölmüş kadın ve kocası hayatta olup boşanmış kadın.

1. Kocası ölmüş kadın:

Bu kadın hamile ise, çocuğunu doğurmakla iddeti son bulur. Hamile değilse iddeti dört ay on gündür.

2. Kocası hayatta olup, boşanmış kadın:

Hamile ise, iddeti çocuğunu doğurmakla son bulur. Eğer adet görenlerden ise, iddeti üç defa adet görmesi ile biter. Bunlardan da değil de küçük yaşta ise veya büyük olduğu halde adet görmeyenlerden olup henüz çocuk doğuracak yaşa gelmemiş ise iddeti üç aydır.

Kendisiyle cinsi temas yapılmadan önce boşanan kadın için iddet yoktur.

İddet, kadın rahminin kesin olarak boş olduğunun anlaşılması için geçmesi gereken müddettir.

İddet denilen bu bekleme süresinin hikmeti, kadın rahminin kesin olarak boş olması, kocasından ayrı kalması veya ölümü sebebiyle üzüntüsünü göstermesi ve bu konuda ilahi emre itaat etmesidir.

-Kocası ölmüş kadın için iddet süresinin delili. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Sizden vefat edenlerin geride bıraktıkları eşler, kendi kendilerine dört ay on gün beklerler. Müddetlerinin sonuna vardıklarında o kadınların kendi haklarında uygun olanı yapmalarından dolayı size herhangi bir sorumluluk yoktur. Allah yaptıklarından haberdardır." (Bakara:2/234)

Misver bin Mahreme şöyle rivayet eder: "Sübeya El-Eslemiyye kocasının ölümünden bir kaç gün sonra doğum yaptı. Sonrasında Rasulallah'a gelerek bir başkasıyla evlendi." [1]

-Kocası hayatta olup boşanmış kadınlar için de Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

''Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç temizlik süresi beklerler. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa, Allah'ın rahimlerinde yarattığını gizlemeleri kendilerine helal değildir." (Bakara: 2/228)

Buluğ çağma gelmemiş ya da hayızdan kesilmiş olan kadınların idetti için şu ayeti kerimeyi delil olarak gösterebiliriz:

"*Ey Müminler kadınlarınızdan adet hali görmeken kesilenler ile henüz adet hali görmemiş olanların iddetleri konusunda şüpheye düşerseniz (biliniz ki) onların iddeti üç aydır."* (Talak: 65/4)

-Kendisiyle cinsi temas yapılmadan boşanan kadın için iddetin olmadığını Yüce Allah şu ayeti kerime ile bildirmiştir:

"Ey mü'minler! Mü'min kadınların nikahlayıp ta onlara dokunmadan boşadığınız zaman sizin için onlar üzerine sayacağınız bir iddet yoktur. Ancak bu takdirde onlara hemen nikah haklarını verip kendilerini güzel bir şekilde boşayın." (Ahzap: 33/49)[2]

Cariyenin İddeti

Hamile olan cariyenin iddeti, (hamile olan) hür kadının iddeti gibidir. Adet gören cariyenin iddeti ise iki adet görmesi ile son bulur. Kocası ölen cariyenin iddeti iki ay beş gündür.

Boşanan cariyenin iddeti, küçük veya çocuk doğurmaktan kesilmiş ya da yaşlı olup adet görmüyorsa bir buçuk aydır. Şayet iki ay iddete tabi tutulsa daha evladır.

Cariye ve köle özgür yaşama bakımından sınırlı oldukları için, İslam dini cariyeye iddet süresi için lütufta bulunarak hür kadına kıyasla daha az beklemesini tayin etmiştir.

Bu nedenle cariye kadının, iddet süresi iki defa adet görmesi ile son bulur.

Hz. Ömer ve oğlu Abdullah cariye olan kadının iddet süresinin iki defa hayız görmeleri olduğunu söylemişler.

Sahabelerden hiç kimsenin buna itirazı görülmemiş ve alimlerin icmayla sabit olmuştur. Ayrıca kölenin talakta iki

defa boşamaya malik olduğu emrine de kıyas edilmiştir.[3]

Ric'i Ve Bain Talakta İddet

Ric'i talakla boşanan bir kadının iddet müddeti içerisinde mesken ve nafakasını kocasının karşılaması vaciptir.

Bain (üç) talakla boşanan kadın ise nafakasının değil de meskeninin eski kocası tarafından karşılanması vaciptir. Ancak hamile olursa o zaman nafakası da karşılanır.

Kocası ölen kadına ihdad gereklidir. İhdad. ziynet ve kokulardan kaçınmaktır. Kocası ölen kadınının iddet süresinde zaruri ihtiyaçlar dışında evinden çıkması uygun değildir.[4]

---

[1] Buhari, 5014.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 478-479.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 480.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 481.

NAFAKA

Nafaka, yiyecek, içecek, giyecek ve mesken gibi ihtiyaç duyulan temel şeylerdir.

Delil. Nafakanın delili için Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Onları gücünün dahilinde oturduğumuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıştırıp gelmelerini sağlamak için zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin, aranızda uygun bir şekilde anlaşın, Eğer güçlüğe uğrarsanız çocuğu, başka bir kadın emzirecektir." (Talak: 65/6)

Rivayete göre Fatma Binti Kays'in kalan tek talakını bir vekil ile ona gönderip boşamıştı. Rasulullah'a geldi. Resulullah (s.a.v.) ona,

"Sana nafaka vermek gerekmez. Ancak hamile olduğun için nafaka verilir. Nafaka ve mesken ancak ric'i talakla boşanan kadına verilir" [1]

Hadisi şeriften anlaşılıyor ki kadın önce rıc'i talakla sonra hamile olduğundan dolayı nafaka ve meskeni de karşılanmıştır.

Üç talakla (bain talakla) boşanan bir kadın ise ancak meskeni kocası (onu boşayan) tarafından karşılanır. Kocası ölen kadının matem amacıyla iddet süresinin bitimine kadar süs ve koku sürünmekten kaçınması gerekir.

Ümmü Habibe Peygamberimiz (s.a.v)'nin şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadına kocasından başka bir ölü için üç günden fazla koku sürmeyi ve süslemeyi terketmek helal olmaz. Kadın ancak kocasının ölümü üzerine dört ay on gün süslenmeyi terkeder." [2]

[1] Ebu Davud, 2290, Darekutni, 4/144.

[2] Buhari, 5024; Müslim, 1486.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 481-482.

İSTİBRA

Bir kişi bir cariye satın aldığında istibra yapmadan onunla cinsi temasta bulunması haramdır.

Cariye adet görenlerden ise istibra süresi en az bir defa adet görmesidir.

Adet görmeyenlerden ise bir ay bekler. Şayet hamile ise doğurması ile istibra süresi biter.

Çocuk doğurmuş olan cariyenin efendisi öldüğünde sözkonusu cariye normal bir cariye gibi istibraya tabi tutulur.

İstibra, üzerinde mülkiyetin doğması veya kaybı için cariyenin bir müddet beklemesidir.

Delili: Hz. Peygamber (s.a.v.) Huneyn'den sonra yapılan bir savaşta esir alınan cariyeler hakkında şöyle buyurdu:

"Hamile olan cariye, çocuğunu doğurmadıkça ve hayız görenler de bir hayız görmedikçe onlarla cinsi münasebette bulunmak helal değildir." [1]

---

[1] Ebu Davud, 2157.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 483.

RADA (EMZİRME)

Kadın kendisine bir çocuğu emzirirse o çocuk iki şartla onun süt çocuğu olur.

1. (Emen çocuğun kameri hesapla) iki yaşını doldurmamış olması.

2. Emme sayılarının ayrı ayrı olarak beş defa olması. Süt kadının kocası da süt çocuğun babası olur.

Süt çocuğun süt annesiyle ve onun nesebiyle evlenmesi haramdır.

Süt kadının ve nesebinin, süt çocuğuyla ve süt çocuğunun çocuklarıyla evlenmeleri haramdır. Ancak süt çocuğunun yakın derecedeki akrabalarıyla ve süt çocuğunun üst akrabasıyla evlenebilir.

Rada, bir kadının sütünün emzirmesine veya sağmakla da olsa bir bebeğe verilmesine denir.

Kocasının izniyle bir kadının öz çocuğundan başka yabancı bir bebeğe kendi sütünden emzirmesi caizdir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Eğer güçlükle karşılaşırsanız çocuğu başka bir kadın emzirsin" (Talak: 65/6)

Kişinin bir anda hem neseb ve hem de radâ yönünden iki kızkardeşi veya bir kadınla o kadının teyzesini, halasını ya da herhagi bir mahremini bir nikah altında bulundurması haramdır.

Neseb yoluyla haram olanlar, radâ yoluyla da haramdır. Ancak bir kadın süt emzirdiği çocuğun babasına ve kardeşlerine haram değildir.

Süt çocuğuna, sütünü emdiği kadın ile kadının bütün mahremlerinin kendisine nikahlanması haramdır.

Süt çocuğunun kardeşine ise, süt anne ve onun bütün kızları haram olmaz. Çünkü emme sadece kendisinden sadır olmuştur.

Rada ile ilgili delil, şu Hadis-i Şeriftir.

Peygamberimiz (s.a.v.) buyuruyor:

"Süt emme, küçük yaşta ve iki senenin altında olursa, mahrem kılar."[1]

Süt emme yönüyle harâmlık üç şartla sabit olur:

1- Süt emen çocuğun iki yaşından küçük olması: Eğer emen kişi iki yaşından büyük olduğu hâlde ne kadar süt emerse emsin, harâmlık sözkonusu değildir.

2- Emzirme olarak kabul edilen emmenin en az beş defa olması: Eğer iki yaşına gelinceye kadar dört defa emzirmiş ve beşinci defa emzirdiğinde iki yaşından büyük ise, emzirme hükmü yine de oluşmaz, yani rada sabit olmaz.

3- Her beş emzirmede de sütün, çocuğun midesine varmış olması: Verilen süt az da olsa, ya da emzirildikten sonra kusmuş olsa, yine emzirme sayılır. Çünkü kusma mideden gelir.

Emzirmenin beş defa mı olduğu veya daha az mı olduğu, sütün midesine ulaşıp ulaşmadığı yahut her beş emzirmenin çocuk iki yaşından küçük iken mi, yoksa büyük iken mi olduğu hususunda şüpheye düşürülürse, emzirme hükmü câr'i olmaz. Ama böyle bir durumda olanların evlenmemeleri takva için daha iyidir.

Emzirmeden sonra oluşan rada hükmü için harâmlık 'Nikahı Haram Olanlar' bölümünde açıklanmıştı.[2]

---

[1] Durekutni, 4/174.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 484-485.

NAFAKA

Akrabalardan olan baba ve dedelerin nafakası baba ve oğullara aittir. Ana-babaya iki şartla nafaka vacip olur:

1. Fakirlikle birlikte sürekli hastalık.

2. Fakirlikle birlikte delilik.

Çocuklara üç şartla nafaka vacip olur:

1. Fakirlikle birlikle küçüklük.

2. Fakirlikle birlikte sürekli hastalık.

3. Fakirlikle birlikte delilik.

Köle, cariye ve hayvanların nafakası da vaciptir. Yapamayacağı işten yükümlü değildirler.

Nafakası vacip olanlar şunlardır: Ana-babalar, öz çocuklar, karı, köle ve hayvanlardır.

-Anne-babanın nafakası yukarıda açıklandığı gibi fakir ve muhtaç oldukları takdirde oğluna aittir.

Burda şu hususu belirtelim: Ana-babanın oğullarının mallarından al maları, oğulların izni olsun olmasın caizdir.

Hz. Aişe (r.anha) peygamberimizden şöyle rivayet eder:

" Kişinin yediklerinin en temizi, kendi kazancından ve oğlunun kazancından yediğidir." [1]

-Ana-babanın ihtiyaçları oldukları takdirde israf ve savurganlık yapmamak şartıyla oğullarının mallarından yukarıda temas etliğimiz gibi yararlanmaları caizdir.

Bir adam, 'Ey Allah'ın Resulü! benim malım ve çocuklarım var. Babam malımı yok etmek (almak) istiyor, dedi.

Allah Resalu (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Sen ve malın babanındır."

Burdaki 'babanındır' lafzı, elbetteki ki temlik için değil, mubah olduğunu belirtmek için. Yoksa mal çocuğundur. Zekatı o verir. Malı miras bırakan da odur.

Ana baba için çocukları üzerinde nafaka şu şartlarla vacip olur:

a) Ana baba fakir olmalıdır.

b) Çocuğunun eli varlıklı olmalıdır.

c) Çocuğun yanında onun, kendisinin, karısının ve çocuklarının bir gün ve bir gece yiyecek ihtiyaçlarından fazla bir şeyin bulunmasıdır. [2]

Kişi köle ile cariyesine memlekette çoğunlukla geçerli olan yiyecek ve giyeceklerden yedirip giydirmesi vaciptir.

-Hayvanların nafakasını temin etmek gücünden fazla iş yüklememek vaciptir. Köle ve cariyelere de fazla ve gücünden ziyade iş yaptırmamak vaciptir. Köle ve hayvanların nafakası için Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kölelerin yiyecek ve giyecekleri verilmelidir. Onlara kaldırabilecekleri kadar yük yüklenmelidir." [3]

Ebe Zerr (r.a.)'dan rivayetle Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Hizmetçileriniz sizin kardeşlerinizdir. Kimin eli altında hizmetçisi (kölesi) varsa yediği yemekten ona yedirsin ve giydiği elbiseden ona giydirsin. Onları zorda bırakacak bir yük de yüklemesin." [4]

Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Bir kadın kendine ait olan bir kediden dolayı cehenneme girmiştir. Kadın onu bağladı da ne yiyeceğini verdi ne de yerin haşerelerinden tutup yemesi için salıverdi, nihayet kedi açlıktan öldü." [5]

Zevcelerin Nafakası

Kocasına itaat eden kadının nafakası, imkânlar ve kudret dahilinde vacip olur.

Koca zengin ise; çoğunlukla tüketilen gıda maddesinden iki müd'dür. Yiyim ve giyimler ise adetlere göre karşılanır.

Koca fakir ise; Oturduğu memlekette çoğunlukla tüketilen gıda maddesinden bir müd'dür.

Yicecek ve giyecekler ise, fakirlerinkine tabidir.

Koca orta halli ise; verilecek nafaka bir buçuk müd'dür. Yiyecek ve giyeceklerde orta halli sınıfa tabi tutulur.

Eğer kadın kendisine hizmet edilecek durumda ise hizmetçisinin nafakası da verilir. Eğer koca nafaka veremiyecek durumda ise, karısı nikahı feshedebilir. Cinsi temasta bulunmadığı karısının mehrini veremeyecek duruma düşerse, yine kadın nikahını feshedebilir.

Kadının nafakası kocası üzerine vaciptir. Burdaki nafakadan maksat kadın zengin bile olsa ona yemek, ev, hizmet ve tedavi gibi ihtiyaç duyduğu şeyleri temin etmektir.

Nafaka; kitap, sünnet ve icma-ı ümmet ile sabittir. Kitaptan delil Kuran-ı Kerim'in şu ayet-i kelimesidir:

"Boşadığınız, fakat iddeti dolmamış kadınları gücünüz nisbetinde kendi oturduğunuz yerde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için zarar yermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler doğurmalarına kadar nafakalarını verin" (Talak: 65/6)

Nafaka'nın sünnetteki deliline gelince, Resulullah (s.a.v.) Veda Hacc'ında şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın sözleriyle onları kendinize helal kılmışsınız. Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Arzu etmediğiniz kişileri evlerinize almamaları sizin onlar üzerinde olan hakkınızdır. Bunu yaparlarsa hafifçe onları dövebilirsiniz. Onların da sizin üzerinizde uygun ve makul bir şekilde nafaka ve giyim hakları vardır." [6]

Muaviye El Kuşeyri'den rivayet olduğuna göre bir zat Resullullah (s.a.v.)'a şöyle sordu:

-Ya Resulallah hanımlarımızın üzerimizde hakkı nedir?

Resulullah (s.a.v.):

''Yediğinden ona yedirmen, giydiğinden ona giydirmen, yüzüne vurmaktan sakınman, onu kötülememen ve gerekirse ancak onu evinde tutmandır" [7] buyurdu.

Kocanın, karısının nafakasını temin etmesi gerekir. Bu nafaka, kocası üzerine vaciptir.

Koca üzerine vacip olan nafakanın ölçüsü şudur:

Koca zengin ise, örf-adete göre memleketteki zenginlerin yiyecek ve giyeceklerinden,

Koca orta halli ise, aynı şekilde orta hallilerin yiyecek ve giyeceklerinden,

Koca fakir ise, fakirlerin yiyecek ve giyeceklerinden karşılaması vaciptir. Ebu Kureyre (r.a) şöyle rivayet eder: Hz. Peygamber, hanımının nafakasını karşılamayan kişinin hannımından ayrılmasını buyurmuştur."[8]

---

[1] Ebu Davud, 3528; Tirmizi, 1358.

[2] Kitabul fikh Ala Mezahibil Erbaâ , 6/452.

[3] Müslim, 1662.

[4] Müslim, 1661.

[5] Buhari, 3295; Müslim, 2242.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 486-487.

[6] Müslim, 1218.

[7] Ebu Davud, 2144.

[8] Darekutni, 3/297.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 488-489.

HEDANE

Koca karısını boşadığı zaman kendisinden çocuğu varsa yedi yaşına kadar bakımı anasına düşer. Yedi yaşından sonra çocuk anne-babasından hangisini seçerse muhayyerdir ve ona teslim edilir.

Çocuğun bakımını üzerine alan kadında yedi şart aranır.

Şartlar şunlardır:

1- Akıllı olmak.

2- Hür olmak.

3- Dindar olmak.

4- İffetli olmak.

5- Güvenilir olmak.

6- Doğru olmak.

7- Başka bir kocayla evlenmemiş olmak.

Bu şartlardan biri eksik olursa hedane sakıt olur.

Hedane; küçük çocuk veya büyük olup deli olan ve yalnız başına işleri yürütmekten âciz olana bakarak, yararına olan şeyleri yapmak ve zararlı olan şeyleri ondan defetmek için onunla ilgilenme işidir.

Koca ile karısı arasında bir ayrılık söz konusu olduğu zaman ortada kalan çocuğun zulüm ve yıkımla karşı karşıya kalmaması için hedane meşru kılınmıştır.

İslam fıkhında, çocuğun bakımıyla ilgili anlaşmazlıkları ve çocuğun perişanlığına meydan verilmemesi için bir takım kurallar öngörülmüştür. Bu kurallar dahilinde çocuğun bakım , terbiye ve meşguliyetini alabilecek kişiler belirtilmiş ve bunların bu konudaki vazifelerine açıklık getirilmiştir.

Erkek karısını boşar, boşanan bu kadın ile kocasından yedi yaşına ulaşamayan kız ve erkek çocuğu varsa bakımının annesine verilmesi babaya verilmesinden daha uygundur. Çünkü anne bakım zorluklarına karşı daha fazla sabırlı ve şefkat sahibidir.

Hedanenin için delil.

Peygamber (s.a.v.)'e bir kadın gelir ve şöyle der:

-Ya Rasulallah! Bu çocuğumu karnımda taşıdım, sütümü verdim, kucağımda yetiştirdim, Fakat babası beni boşadı ve şimdi de onu benden almak istiyor, bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Başka koca ile evleninceye kadar, çocuğuna kocandan daha da hak sahihisin. " [1]

Hedanet konusu olan çocuğun annesi vefat eder; veya çocuğun bakımını almak istemiyorsa o zaman çocuk anne annesine verilir. Sonra burdan da sorun çıkarsa sırası ile baba anneye, kızkardeşine, teyzesine, halasına verilir. Çünkü çocuğun bakımı kadın işidir. Kadın fıtratı çocuğun bakımına daha da elverişlidir. Tabii ki bu arada oluşan masraf ve ücretler çocuğun asıl velisi olan babasına aittir.

Yukarıda sıraladığımız kadınlardan hiç biri yoksa o zaman çocuğun bakımı babasına düşer, babadan sonra babababası olan dedeye, kardeşine, amcasına ve amca oğluna düşer.

Hedanet (çocuğun bakımı) yedi yaşına kadar devam eder.

Yedi yaş ile kötüyü birbirinden ayırt edebilme çağı olan temyiz çağıdır. Bu çağda artık çocuk tuvalete gidebilme, abdest alabilme ve buna benzer iyi işleri yapabilme çağına gelmiş olur. Bu çağa gelince hedanet zamanı biter. Artık çocuk bu çağda anne ve babasından hangisini isterse onun yanında kalır.

Ebu Hureyre (r.a.) şöyle rivayet eder: "Rasulullah reşit olan (temyiz cağında olan) bir erkek çocuğunu babası ile annesi arasında serbest bıraktı.." [2]

Çocuk, yedi yaşına kadar annesinin yanında kalması zorunlu, yedi yaşından sonra ise anne ve babasından hangisini dilerse onun yanında kalır.

Çocuğun bakım ve gözetimini üstlenecek kişide bulunması gereken şartlar:

1- Akıllı olmak. Çocuğa yakınlık derecesi ne olursa olsun erkek veya kadından normal akla sahip olmayan ya da aklı gidip gelen kişiye hedane (çocuğun bakım ve gözetimi)

hakkı verilmez. Çünkü hedane bir nevi velayet demektir. Deli veya normal aklını yitiren kimse velayet hakkına sahip değildir.

2- Hür olmak. Hedane görevini üstlenen kişinin hür olması gerekir. Zira köle velayet ve serbestlik hakkına sahip olmadığı için çocuğun bakım ve gözetiminde yeterli görevini yapamaz.

3- Müslüman olmak. Müslüman çocuğunu kafir birinin himayesine vermek doğru değildir. Çünkü çeşitli vesilelerle çocuğu dinden uzaklaştırabilir. Ama kafirin çocuğu müslümanın himasesine verilebilir.

4- İffetli, emin (güvenilir) ve doğru olması. Çocuğun bakımını üstlenecek kişide bu üç sıfatın bulunması da gerekir. Zira fasık, emin olunmayan ve davranışlarında doğru olmayan kimseye çocuğun hedanet görevinin verilmesi başka sorunları doğurabilir.

5- Annenin başka bir koca ile evlenmemiş olması gerekir. Anne bir başka koca ile evlendiğinde hedanet hakkı düşer. Yeni kocası çocuğun bakımını üstlense bile hüküm değişmez. Ebu Davud'un yukarıdaki hadisinde Hazreti Peygamber'in bir çocuğun annesine;

"Evlenmediğin sürece çocuğun bakım ve gözetim hakkı sana aittir." buyurması bunun için delildir.[3]

---

[1] Ebu Davud, 2276.

[2] Tirmizi, 1357.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 490-492.

NİKAH

NİKAH
İslamda Evlenmeye Teşvik
Kadında Bulunması Gereken Meziyetler
Evlilik Çeşitleri
Nikah Ve Onunla İlgili Hükümler
Erkeğin Kadına Bakması
Nikahın Rükünleri
Evlendirmede Velayet Hakkının Tertib Sırası
Nikah Edilmesi Haram Olan Kadınlar
Nikahı Haram Olanlar
RADA (SÜT EMZİRME)
Süt Emme İle Haramlık
Nikahı Feshetme
MEHIR
VELİME
KASM VE NUŞUZ (İTAATSİZLİK)
HUL'
TALAK
İLA
ZIHAR
LIAN
IDDET
NAFAKA
ISTIBRA

RADA (EMZİRME)
NAFAKA
HEDANE

ORUÇ

Oruç lugatta, bir şeyden uzak durmak, herhangi bir şeye karşı kendini tutmaktır.

Istılahta ise, fecrin doğuşundan güneşin batmasına kadar orucu bozan her şeyden korunmaktır.

Ramazan orucunun delili Kitap, Sünnet ve İcma-ı ümmet ile sabittir.

Kitaptan delil, Kur'an-ı Kerimin şu ayeti kerimesidir:

"Ramazan ayı insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayında hazır bulunanlar onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez..." (Bakara: 2/185)

Sünnetten delil de Peygamberimizin (s.a.v.)'ın şu hadisi şerifidir: "Ramazan ayı öyle bir aydır ki Allah, o ayda oruç tutmanızı emretti. Ben de size gece ibadetini sünnet kıldım. Her kim inanarak ve sevabını umarak oruç tutar ve gece ibadet ederse, annesinin kendisini doğurduğu gün gibi günahlarından soyulur."

Başka bir hadisi şerifte Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: "Oruç bir kalkandır. Sizden bîriniz oruçlu olduğu zaman kötü söz söylemesin. Cahilce hareketler yapmasın. Şayet bir kimse onunla oruçlu olduğu halde kavga edersveya kötü söz söylerse, "Ben oruçluyum, ben oruçluyum" desin. Muhammed'in nefsini elinde tutan Allah'a yemin olsun ki, oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha sevimlidir. Cenabı hak buyurmuştur ki, Oruçlu yeme ve içmesini terkediyor. Oruç benim içindir. Onun mükafatını ben veririm" [1]

Peygamberimiz (s.a.v.) yine bir hadisi şerirlerinde,

"Yüce Allah buyurdu ki, her seıap on mislinden yediyüi misline kadar artar. Ancak oruç benim içindir. Onun

mükafatını ben veririm" buyurmakla orucun sevabının apayrı olduğunu, yediyüz mislinden çok fazla olduğunu bildirmiştir.

Oruç, farz ve nafile olarak iki kısma ayrılır:

Farz oruçlar kendi aralarında üç kısım olup bunlar,

Ramazan orucu, kefaret orucu ve nezir orucudur.

---

[1] Müslim, 151-163

Farz Oruçlar

1- Ramazan Orucu:

Her yıl tutulması gereken Ramazan ayına ait olan oruçtur.

2- Kefaret orucu:

Ramazan ayında oruçlu iken -bilerek- cinsi münasebette bulunan kişinin tutması gereken kefaret orucudur ki bu da, ara vermeden iki ay üst üsle oruç tutmaktır.

3- Nezir orucu:

Nezredilen herhangi bir şey yerine geldiği zaman onun için oruç tutmaktır.

Nafile Oruçlar

Nafile oruçlar da, farz olmayıp tutulmasında büyük sevaplar olan sünnet oruçlarıdır. Bunlar ilende açıklanacaktır.

Orucun insanlar için çok sayıda faydası vardır. Zira Allahu Teala hiç bir şeyi boşuna emretmez. Farz kıldığı oruç için de mutlaka faydaları vardır.

Şimdi bu faydalardan bir kaçını yazalım:

Oruç. iradeyi kuvvetlendirir. İnsana gayret edebilme çabasını ve sabrı öğretir.

Oruç insana düzen ve disiplin öğreterek kişiye belli bir vakte kadar yememe ve içmeme alışkanlığını kazandırır.

Oruç. nefisle yapılan bir cihattır. Nefsi, ilgili bulunduğu dünya şaibeleri ile günahlarından kurtarır, sehvi ve nefsi arzuları kırar, yiyecek ve içeceklerde nefsi bir kontrol mekanizması altına alır.

Oruç, insandaki merhamet ve kardeşlik bağlarını geliştirir. Müslümanları birbirine yakınlaştıran bir sosyal ve dayanışma kurumu gibi olur.

Oruçlu haldeyken açlık ve susuzluk hissedildiği için başkalarına iyilik yapmaya sevk eder.

Oruç, büyük bir ahlak eğitimi sağlar.

Oruç, nefsani arzulara ve şeytanın vesveselerine karşı büyük bir kuvvettir.

Oruç sebebiyle insan mahrum olduğu şeylere ve karşılaşacağı sıkıntılara karşı bir eğitim alışkanlığını kazanır.

Oruç, büyük bir harp eğitimi de sağlar. Çünkü savaşta istenildiği zaman yeme-içme mümkün değildir. Bazen uzun müddet aç ve susuz kalınabilir. Bu sebeple oruçlu kimse aç ve susuz kalmaya alışarak vücuduna güç ve direnç kazandırır.

Oruç, bedenlerin sıhhat kaynağıdır. Kâinatta çalışan her şeyin bazen dinlenmeye ihtiyaç vardır. Onun için onbir ay durmadan çalışan vücudun, mide, bağırsaklar ve diğer

organların elbette dinlenmeye ihtiyacı vardır. Bu nedenle Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Oruç tutunuz ki sıhhatli bulaşınız" [1]

Orucun daha bir çok hikmet ve faydalan vardır.

Kısaca özetlersek;

-Oruç, Allah'ın verdiği nimetlere şükretme, Allah'ın azabından korunma, kıyamet gününü ve cehennem azabının şiddet, sıkıntı ve korkusunu hatırlatma vazifesini görür.

-Oruç, şefkat ve merhamet duygularını geliştirir.

-Oruç, mü'minler arasında zengin-fakir mücadelesini azaltır.

-Oruç, Allah'a ve islam dinine bağlılığın samimi olup olmadığını, ölçmeyi temin eder.

-Oruç, mü'minlere Allah.'ın rahmet ve mağrifetiıi kazandıracak, dünya ve ahiret mutluluğunu temin eder ve oruç azıklara bereket verir.

---

[1] İmam Alınıed ve Tt/bcruiıı Keşfiil Hufa.c.l sah 445 no. 1455

Orucun Farz Olmasının Şartları

Orucun vacip olmasının şartlan üçtür:
1- Müslüman olmak.
2- Akıllı ve ergenlik çağına girmiş olmak.
3- Oruç tutabilecek güce sahip olmak.

Orucun Farzları

Orucun farzları dörttür:

Niyet etmek, yemek, içmek, cinsi münasebet ile kasten kusmaktan uzak durmaktır.

Niyetin yeri kalptir. Kalben niyet etmek gerekir. Ramazan veya nezir orucu için geceden niyet etmek gerekir.

Orucun farz olmasının ilk iki şartı mükellef olmanın temel esaslarıdır. Üçüncü şartı da oruç tutabilecek güce sahip olmaktır. Yüce Allah Kuran-ı Kerim'de: "Oruç tutmaya gücü yetmeyenlere bir fakirin doyumu kadar fidye vardır." (Bakara: 2/184) buyurmuştur.

İbni Abbas, bu ayet-i kerimenin yaşlılar ve kadınlar için nazil olduğunu rivayet eder.

Orucun farzlarından niyet kalben getirilmelidir. Ramazan veya nezir orucundan hangisi ise geceden niyet etmek gerekir.

Oucun farzlarından ilki olan niyet için delil.

Hadis-i şerifte Rasuiullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Fecrden önce niyet etmeyenin orucu yoktur." [1]

Farz olan oruçlarda layin şarttır. Yani Ramazan orucu, kazası, kefarreti veya nezir orucu olduğunu tayin etmektir.

Niyetin en uygunu şöyledir:

"Niyet ettim Allah rızası için bu senenin farz olan yarınki Ramazan ayı orucunu tutmaya."

Yüce Allah Kuran-ı Kerim'de: "Fecrin beyaz ipliği (aydınlığı) kara ipliğinden (karanlığından) ayrılıncaya kadar, yiyin için sonra gece oluncaya kadar (güneş batıncaya kadar) orucu tamamlayın.''' (Bakara: 2/187) buyurmuştur.

Orucun Farzları

Sahur vaktinden iftar vaktine kadar yememek, içmemek, cinsi münasebetten kaçınmak ve kusmamak gibi

sakınmamız gereken hususlar orucun farzlarıdır. Bilerek veya kasten kusmak orucu bozar, ayrıca mideden gelen ekşi suyu ve ağıza gelen balgamı tekrar yutmak da orucu bozar.

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Oruçlu iken kendisine kusmak galebe edip kusan kimseye kaza yoktur. Fakat kendisi bilerek kusarsa kaza etmesi gerekir." [2]

---

[1] Dankının, 2/172

[2] Ebu Davud, 238. Tirmizı, 720

Orucun Sahih Olmasının Şartları

1) Müslüman olmak.
2) Mümeyyiz (ergenlik çağma girmiş) olmak,
3) Hayız ve nifastan temiz olmak.
4) Zamanın oruç tutmak için elverişli olması.

Orucu Bozan Şeyler

Orucu bozan şeyler ondur (melinde dokuzu geçiyor):

1- Kasden veya bilerek insanın vücuduna herhangi bir şeyin içeri girmesi,

2- Ön ve arka yollarından bir şeyin girmesi,

3- Bilerek kusmak.

4- Bilerek cinsel ilişkide bulunmak,

5- Şehvetli oynamakla meninin çıkması,

6- Hayız olmak,

7- Nifas olmak,

8- Delirmek,

9- Mürted olmak.

Orucun Sünnetleri

Orucun sünnetleri üç tanedir.

1- Akşam olduğunda acele iftar etmek,

2- Sahuru ertelemek,

3- Çirkin sözlerden kaçınmak.

Orucu bozan şeylerin delilleri:

-Çok az da olsa yemek ve içmek orucu bozar. Ama oruçlu olduğunu unutarak yiyip içerse yenilen veya içilen şey ne kadar da çok olursa oruç bozulmaz.Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Oruçlu olduğu halde unutarakyiyen veya içen orucunu tamamlasın. Zira ona Allah yedirmiş ve içirmistir"[1]

- Gözle görülebilen bir şeyin insanın ön veya arkası veya başka açık bir menfezden girmesi de orucu bozar.

Kulağa ilaç damlatmak orucu bozar, göze sürme çekmek ise bozmaz. Çünkü kulak açık bir menfezdir, göz ise açık menfez değildir.

-Bir kimse kendi iradesi veya isteğiyle kusarsa orucu bozulur. Ama iradesi dışında olursa bozulmaz.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse oruçlu iken kusuntu ona galebe ederse (istemeden kusarsa) orucu bozulmayacağı gibi ona kaza da gerekmez. Ancak isteyerek kusarsa orucu bozulacağı için kaza etsin" [2]

-Bilerek cinsel ilişkide bulunmak. Bir kimse ramazan ayı olduğunu bhatırlayarak bile bile cinsel ilişkide bulunursa menisi gelmese de orucu bozulur. Bu cinsel ilişki kendi hanımı ile olsun başkasıyla olsun farket-mez. Bunun delili orucun kefareti bölümünde belirtilecektir.

- Bir kimsenin kendi eliyle veya eşiyle oynayıp öpüşmesi ya da başka bir sebeple menisini çıkarması orucunu bozar.

İhtilam yoluyla veya kendiliğinden meninin gelmesi orucu bozmaz.

-Hayız ve ruf as olmakla da oruç bozulur. Çünkü hayız ve nifas orucun sıhhatına manidir.

Peygamberimiz (s.a.v.)'e, Ya resulallah kadını dini niçin eksiktir sorusuna şu cevabı vermişlerdir: "Hayız gördüğü zaman namaz kılmaz ve oruç tutmaz, değil mi?" [3]

- Delirmek ve dinden çıkmak da orucu bozar. Çünkü bunlar orucun sıhhatına engel olan durumlardır.

-Bütün gün sarhoş olmak, veya bütün gün bayılmak da orucu bozar.

Orucun sünnetleri için deliller:

-İftarı acele, sahuru tehir etmek sünnettir. Peygamberimiz (s.a.v) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar:

"Ümmetim iftarda acele ettikleri ve sahura teshir ettikleri müddetçe daima hayırla yasarlar." [4]

Enes bin Malik şöyle demiştir:

"Hz. Peygamber oruçlu iken (akşam) namazını kılmadan önce taze hurmalarla iftarını açardı. Taze hurma yoksa kuru hurma ile bunu da bulamazsa sudan bir kaç yudum içerdi." [5]

-Batıl ve boş konuşmalardan kaçınmak, yalan ve gıybet gibi şeylerden kaçınmak da orucun sünnellerindendir.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Yalan söylemeyi ve çirkin söz söylemeyi terketmeyen kimsenin, yemek ve içmeyi terketmesinde Allah'ın ihtiyacı yoktur." [6]

---

[1] Buharı, 1831 : Müslim, 1155.

[2] Ebu Davud, 2380, Tırmızı, 720

[3] Bulum, 298. Müslim, 80

[4] İmanı Ahmcd- Mûsned, 4ı 147

[5] Tıımızı, 696. Ehıı Dauıd, 2356
[6] Buharı. 1804

Orucun Kefareti

Üzerinde Ramazan orucu kalan birinin ölmesi durumunda, borcuna mahsuben her gün için bir müd' terekesinden çıkarılır, ve fakirlere verilir.

Oruç tutamayacak derecede yaşlı olan kimse oruç tutmayıp her günü için bir fakire bir müd' miktarı verecek.

Hamile veya emzikli (süt emziren) kadın, kendi nefsi için olabilecek bir zarardan korkarsa iftar ederek daha sonra orucunu kaza eder. ama kendi bebeği için oluşabilecek bir zarardan korkarsa, daha sonra kaza etmekle beraber her günü için bir müd' kefaret verecektir.

lMüd [1] bir Bağdat litresi ile bir litrenin üçte bin kadardır.

Hasta olanlar, ve uzun yolculukta olanlar orucunu bozabilirler. Daha sonra kaza ederler.

İbni Ömer (r.a) şöyle demiştir:

"Kim üzerinde bir ay oruç borcu olduğu halde Ölürse onun yerine velisi hergün için bir fakir duyursun." [2]

Ölen kişinin yerine oruç tutulsa da olur. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Her kim üzerinde oruç borcu varken ölürse o ölünün velisi öö~ lüye niyabeîen oruç tutabilir.'" [3]

Oruç tutmayacak derecede yaşlı veya hamile ve emzikli kadınlar için de İbni Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: "Ona takat getirenler için bir miskin doyumu fidye vardır." (Bakara: 2/184)

Oruca takat getirmeyecek derecede olan yaşlılar oruç tutmayıp her gün için bir fakir doyumu olan bir müd verecekler.

Çocuklar için korktukları takdirde hamile ve emzikli kadınlar için de durum böyledir. Yani oruçlarını sonrası için kazaya bırakıp her günü için bir müd verecekler. Ama hamile ve emzikli kadınlar çocukları için değil de kendileri için bir tehlike görürlerse sadece kaza ederler, fidye gerekmez.

Hasta ve yolcu olanlar oruç tutmayıp daha sonra kaza ederler. Allahu Taala şöyle'buyurmuştur:

"Kim hasta olur ya da seferde bulunursa (orucunu) tutamadığı günler sayısınca başka günlerde kaza etsin." (Bakara: 2/185)

Herhangi bir nedenden dolayı tutulmamış olan oruç daha sonra kaza edilerek tutulmalıdır. Bu kazanın süresi, gelecek Ramazan ayı girene kadar olan süredir.

Eğer bilerek veya ö'zürü telafi olup kaza etmeden bir sonraki Rama-zan'a erişmişse o Ramazan ayından sonra kaza ile beraber ayrıca keffare-tini verir. Eski keffareti varsa da o keffaret bunun yerine geçmez. Çünkü burada geciktirme söz konusudur.

Mesela bir kimsenin kazası üzerinden iki Ramazan ayı geçerse her gün için bir kaza ile beraber iki avuç, üç Ramazan geçerse üçer avuç fidye vermesi gerekir. Böylece kaza üzerinden kaç sene geçerse her gün için kazasıyla birlikte geciktirildiği sene sayısınca fidye vermesi gerekir.

Kefaret

Ramazan ayında oruçlu İken cinsi münasebette bulunan kimse o günü kaza etmekle beraber kendisinin ayrıca kefaret vermesi gerekir.

Kefaret de şudur: Sırası ile varsa ve maddi gücü elveriyorsa bir köle azat etmek, buna gücü yetmezse altmış gün aralıksız oruç tutmaktır. Elli dokuz gün tutar mazaret olmadan son gün için ara verirse tekrar baştan altmış gün üst üste oruç tutması gerekir. Yaşlı veya hasta olduğundan dolayı oruç tutamayan altmış fakiri doyurmak zorundadır.

Dinimiz İslam kimsenin güç yetiremeyeceği bir emri yüklemez.

Ebu Hureyre (r.a)'dan rivayet edilen konumuzla ilgili bir Hadisi şerifi nakledelim. Ebu Hureyre demiştir ki: Birisi Peygamber (s.a.v)'in huzuruna gelip; -Ey Allah'ın Resulü mahvoldum, dedi.

Peygamber (s.a.v) de:

- Seni mahfeden şey nedir? diye sordu.

Bunun üzerine adam:

-Ramazanı şerifte eşimle cinsi münasebette bulundum, dedi.

Resulullah (s.a.v):

-Bir köle azat edebilecek durumda mısın? deyince

-Hayır, diye cevap verdi.

Resululiah (s.a.v):

-Ara vermeden iki ay oruç tutabilir misin?

-Hayır.

-Altmış fakire yemek yedirebilecek durumda mısın ?

-Hayır, dedi. Sonra oturdu. Peygamber (s.a.v.) içinde hurma bulunan bir sepet getirip dedi ki:

-Bunu tasadduk et.

Bunun üzerine o şahıs:

-Bizden daha muhtaç bir kimse varmı ki ona vereyim. Allah'a yemin ederim ki iki dağ arasında (Medine'de) bizden daha muhtaç bir ev yoktur.

Peygamber (s.a.v) azı dişleri görünecek kadar tebessüm etti ve:

-Git bunu aile fertlerine yedir." dedi. [4]

---

[1] Bn mud. bu avuç dolusu kadat olan bıı olçudııı Ağırlıkça da >aklaıîık 600 gı kadardıı Keiaıcı olduk veıılmcsi gcicken olcu memleketin çoğunluklu lukelılen yıjccek maddesi olan ıkı avuç buğdaydn Fdkıilcnn lehine olması ıçm Haneli mc/hcbi laklıd edilcıek buğdd> yerine paıa vcı ilmesi uygundur

[2] Tunn:ı 817

[3] Buharı, 1851, Müslim, 1147

[4] Buharı ve Müslim. Kıtab-ul FıLh âla Mczahıbıl Erhuâ c 2 s 56

Nafile Orucu

Ramazan ayında oruç tutmak farz olduğu gibi, nefsimizi ve ruhumuzu terbiye edip, Allah'a daha da yaklaşmak için bazı günlerde oruç tutmak sü nettir.

Nafile oruç günleri şunlardır:

1. Yolcu veya hacda olmayan kişi için Arefe günü oruç tutmak sünnettir.

2. Muharrem ayının dokuz, on ve onbirinci günleri oruç tutmak sünnettir.

Resulullah (s.a.v.) bu günlerde oruç tutulması hususunda şöyle buyuruyor: "Arefe günü oruç tutmak, ondan Önceki sene ile sonraki senelerin günahlarını Allah'ın bağışlayacağım umarım. Aşure günü (Muharrem ayının onuncu günü) oruç tutmak, ondan önceki senenin günahını bağışlayacağını umarım." Resulullah (s.a.v) devamla buyurdu ki: "Gelecek seneye sağ kalsam dokuzuncu günü de tutarım" Fakat Resulullah (s.a.v) ondan önce vefat etti. [1]

3. Pazartesi ile Perşembe günleri oruç tutmak ta sünettir. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor: "Pazartesi ile perşembe günleri

ameller Allah'a sunulur. Oruçlu iken, amelimin Allah'a arzedümesini severim" [2]

4. Her ayın onüç ondört ve onbeşinci günleri. Peygamberimiz (s.a.v) Ebu Zerr (r.a)'a hitaben şöyle buyurdu:

"Her aydan üç gün oruç tutmak istediğinde onüç, ondört ve onbeşinci günleri tut." [3]

5. Ramazan ayından sonraki Şevval ayından altı gün oruç tutmak sünnettir. Ramazan bayramından sonra olan birinci günden itibaren arka arkaya tutulması daha faziletli ise de aralıklı olarak tutulsa da sünnet hasıl olur. Ebu Eyyub el Ensari (r.a.)'dan rivayete göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Her kim ramazan orucunu tutar sonra da ardından şevvalin ikinci gününden başlayarak altı gün daha buna eklerse bütün sene oruç tutmuş gibi olur." [4]

---

[1] Müslim, 1162.
[2] Tıınıhi, 7474.
[3] Tirmizi, 761.
[4] Müslim, 1164.

I'tıkaf

î'tikaf müstehab sünnettir. İki şartı vardır:Niyet etmek ve camide durmak. Nezredilen itikafdan çıkılmaz. Ancak tabii ihtiyaçlar ve camide du-ramayacaği bir özür, hayız veya bir hastalık için çıkabilir. Cinsi münasebetle i 'tikaf batıl olur.

İ'tikaf sünneti müekkededir. İ'tikaftan maksat ise, Allah'a yaklaşmak niyetiyle camide bir süre durmaktır. İtikafta iken mazeretler oluşursa, bu mazeretler giderilip bittikten sonra i'tikafa kaldığı yerden devam edilir.

Orada duramayacak şekilde hastalanmışsa i'tikaftan çıkılabilir.

Allahıı Taala Kur'an-ı Kerim'de, "Mescidde i'tikafta iken hanımlarınıza yaklaşmayın." (Bakara:12/87) buyurmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v.) her Ramazan ayının son on gününde i'tikafa girerlerdi. Vefat edeceği sene yirmi gün i'tikafa girmişti. [1]

İ'tikafın şartları iki tanedir:

1- Niyet. Kalben niyet edilmelidir vtya'Ttikafa niyet ettim" demesi de yeterlidir.

2- Mescidde durmak. İ'tikafa evlerde, namazgahlarda ve tekkelerde girilmez. Kısa bir sükun i'tikaf sayılmaz. Biraz durmak lazımdır.

İ'tikafa giren kimsenin müslüman ve akıllı olup hayız, nifas ve cünüp gibi özürlerde olmaması gerekir.Nezredilen i'tikafın yerine getirilmesi vacip olur. :Bir gün Hz. Ömer (r.a.): 'Ya Resulallah, ben Mescid-i Ha-ram'da bir gece i'tikaf etmeyi adadım.' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.):" Öyle ise adağını yerine getir' buyurdular.

İ'tikafın şartları: Müslüman ve mümeyyiz olup, cünüplükten, hayız ve nifastan temiz olmaktır.

[1] Buharı, 1922 Müslim 1171

ORUÇ
Farz Oruçlar
Nafile Oruçlar
Orucun Farz Olmasının Şartları
Orucun Farzları
Orucun Sahih Olmasının Şartları
Orucu Bozan Şeyler
Orucun Sünnetleri
Orucun Kefareti
Nafile Orucu
I'tıkaf

TEMİZLİK

Taharet, lugatta maddi ve manevi pisliklerden yıkanmaktır.

Istılahta ise namaz kılmak, Kâ'be'yi tavaf etmek gibi bazı ibadetlere engel olan hadesten ve necasetten temizlenmektir.

Yüce dinimiz İslam; ruh. fikir ve ahlak temizliğine önem verdiği gibi beden, elbise, ve çevre temizliğine de gerekli önemi vermiştir.

Kuran-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyurur:

"Ve elbiseni temizle" (Müddessir: 74/4)

"Şüphesiz Allah (günahlardan) çok tevbe edenleri sever, (hades ve necaset) gibi pisliklerden temizlenenleri de sever." (Bakara: 2/222)

Peygamberimiz (s.a.v.) konuyla ilgili şöyle buyurur:

"Temizlik imandandır." "Temizlik imanın yarısıdır." [1]

Başka bir hadisi şeriflerinde *."Namazın anahtarı taharettir."* [2] buyurarak temizlenmenin önemi belirtilmiştir.. Bu sebeple ergenlik çağına gelip, akıllı olan her Müslüman'a farz kılınan namaz ibadetinin Allah katında geçerli sayılması için namaza duran kişinin beden ile elbisesinde ve namaz kılacağı yerde dinimizce pis sayılan bir şeyin bulunmaması, abdestli olması, gerektiğinde boy abdesti alması şart koşulmuştur.

Temizlik deyince Hadesten ve Necasetten Taharet gibi tabirler her zaman karşımıza çıkıyor. Bu iki taharet şeklini de belirtelim.

Hades: Namaz gibi ibadetlerin yapılmasına dinen engel olan ve hükmen necaset sayılan bir haldir. Bu da küçük ve büyük diye ikiye ayrılır. Küçük hades, abdestsizlik hali olup abdest almakla giderilir.

Büyük hades ise cünüplük veya kadınlara ait hayız ile nifas halleridir. Bu da vaktinde alınan boy abdesli ile giderilir.

Necaset: Şer'an temiz sayılmayan şeylerdir. Necaset çeşitleri giderilip ondan temizlenme yolları hakkında ileride bilgi verilecektir.

Gerek hadesten taharet ve gerekse necasetten taharet yollarının başında su üe yıkama gelir. Bu itibarla önce necis olan şeyleri, sonra da su çeşitlerini görelim:[3]

Dince Temiz Sayılmayan Şeyler Ve Giderilmesinin Yolları

Namaza duran kişinin elbisesi, bedeni ve namaz kılacağı yerin temiz olmasının şart olması gerektiğini daha önce ifade ettik. Bu itibarla dince necis sayılan şeylerin bilinmesi gerekir. Ayrıca necaset bir yere bulaştığı zaman nasıl giderilecekse bunun da bilinmesi lazımdır. Şimdi bu husus üzerinde duralım.[4]

---

[1] Müslim, Taharet b. 23; İmam Ahmed, 5/342.

[2] Ebu Davud, Namaz b. 73; Tirmizi, 63.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 73-74.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 74.

Dince Temiz Sayılmayan Şeyler:

Sarhoşluk veren sıvı maddeler, kan, insan ve eti yenenler dahil tüm hayvanlara ve kuşlara ait idrar, dışkı, ufak su döktükten sonra veya ağır bir şey kaldırdıktan sonra tenasül organından gelen ve "Vedi" denilen yaşlık, hafif Şehvet duyulduktan sonra tenasül organından gelen ve "Mezi" denilen ıslaklık, köpek, domuz ve bu iki hayvandan birinin başka cinsten bir hayvanla birleşmesinden doğan her türlü yavru, bunların menisi, yaralardan akan su, irin, kusmuk, safra kesesinden gelen su, eti yenmeyen hayvan sütü, murdar hayvan, eti yenen hayvandan da olsa canlı iken kesilen parçası.

İnsan sütü, eti yenen hayvan sütü, balık, çekirge ve insan ölüsü, insanın kesilen tırnağı, saçı, sünnet edilirken kesilen deri parçası temizdir, necis sayılmaz. Keza, eti yenen hayvandan hayatta iken kırpılan kılı, tüyü ve yünü de temizdir.

Köpek domuz ve bunlardan birisinin başka bir cins hayvanla birleşmesinden doğan hayvan hariç, bütün hayvanların menisi ve insan menisi temiz sayılır, necis değildir.

Yukarıda sayılan necasetler üç kısımdır:[1]

1. Muğallaz Necaset (Ağır necaset):

Köpek, domuz ve bunlardan birisinin eti yenenler dahil herhangi bir hayvanla birleşmesinden doğan hayvandır.

Bunların bulaştığı herhangi bir şeyi temizlemek için, temiz ve temizleyici olan su ile yedi defa yıkamak gerekir. Bu defalardan birinde suya temiz bir toprağın karıştırılması şarttır. Toprak yerine sabun gibi başka bir şeyin suya karıştırılması temizlik için uygun olmakla beraber yeterli sayılmaz. Yani bir defasına toprağın karıştırılması şarttır. [1]

2. Muhaffef Necaset (Hafif Necaset):

Gıda olarak sütten başka bir şey yememiş ve iki yaşmı henüz doldurmamış olan bebeğin idrarıdır. Bununla pislenen yerin üzerine temiz bir miktar su dökmek yeterlidir, böylece o yer temizlenmiş sayılır. [2]

3. Mütevassıt Necaset (Orta dereceli Necaset):

Yukarıda 1. ve 2. maddelerde açıklananlar dışında kalan necasetlerdir. İdrar, dışkı ve kan gibi.

Mütevassıt necaset de iki çeşide ayrılır: [3]

a. Necaset-i Hükmiye:

Maddesi, rengi, kokusu ve tadı olmayan necasettir. Böyle bir necasetin dokunduğu yeri temizleyici su ile bir defa yıkamak kafidir. [4]

b. Necaset-i Ayniye:

Maddesi olan veya renk, koku ve tad sıfatlarından biri bulunan necasettir. Böyle bir pisliğin dokunduğu yerin temizlenmiş sayılabilmesi için pisliğin kendisini gidermek, ayrıca rengini, kokusunu ve tadını izale etmek gerekir. Şayet normal yıkamakla sonuç alınmazsa, pislenen şeyin oğuşturulması, sıkılması ve defalarca yıkanması gerekir. İyice yıkandığı halde pisliğin tadı veya rengi ile kokusu henüz giderilememiş ise sabun gibi bir maddenin de kullanılması şarttır. Buna rağmen anılan özellikler giderilmezse bu kadarcığı affedilmiş sayılır.

Dinen temiz sayılmayan ve NECASET ismi verilen maddelerden üçü temiz hale dönüşebilir.

Bunlar;

1. İçine herhangi bir şey atılmadan kendiliğinden sirkeye dönüşen üzümden mamul sarap, kabı ile beraber temiz hale dönüşmüş olur ve sirke olarak kullanılabilir. Fakat herhangi bir müdahele sonucunda sirkeye dönüşürse temiz sayılmaz ve kullanılamaz.

2. Köpek, domuz ve bunlardan birinin başka bir cins hayvanla birleşmesi neticesinde doğan hayvan hariç, eti yenen veya yenmeyen herhangi bir murdar hayvanın derisi tabaklanmakla necis olmaktan çıkar ve temizlenmiş cisim hükmüne girer. Yani temizleyici bir su ile güzelce yıkandıktan sonra temizlenmiş olur. Ancak şuna dikkat etmek gerekir: Böylece tabaklanmış bir derinin üstünde giderilmemiş tüy ve kıl varsa giderilmesi gerekir. Çünkü kıl ve tüy tabaklanmakla temiz hale dönüşmez. Sadece derinin kendisi bu işlemler neticesi temiz olur.

3. Kan pıhtısı, et parçası halindeki cenin ve yumurta kanı canlı bir yaratığa dönüşmekle temiz hale gelir.

Bazı hafif ve orta dereceli necasetlerden sakınmak ve korunmak cidden zor olduğu için belirli ölçüler dahilinde olmak kaydı ile bir kısmı affedilerek namaza ve Kâ'be'yi tavafa mani sayılmamıştır. Bir kısmı da yiyecek ve içecek maddelerine karışması müsamaha ile karşılanmış, yani o yiyecek ve içecek pis sayılmamıştır.

Bunların ayrıntıları fıkıh kitablarında mevcuttur. Bir kısmını örnek olarak burada belirtelim:

1. Kara sinek ıslak bir necesate konduktan sonra uçup bedene veya elbiseye konduğu zaman ayaklarına bulaşmış, fakat çıplak gözle görülemeyecek derecede az olan necaset o elbise veya bedene bulaşmış olur. Buna rağmen bu hal namaza mani değildir.

2. Yağışlı havalarda bazı sokaklardaki çamurlara hayvan pisliği karışır ve bazan o pislikler görülür. Oralardan yaya geçenler ne kadar dikkat etseler bile çamur sıçrantıları

elbiselerine bulaşır. Bundan sakınmak mümkün olmadığı için bu kadarı bağışlanmıştır.

3. Koyun veya keçi sağılırken süt kabına düşen bir-iki katı davar pisliği derhal çıkarılıp atılırsa sütün temizliğine zarar gelmez. Fakat düşen pislik sıvı halde ise veya sütte bir süre kalıp dağılırsa süt pis sayılır.

4. Buğday gibi hububat harmanı döven hayvanların pisliği harmandaki saplara ve dolayısıyla hububata bulaşır. Buna rağmen saplardan ayıklanan hububat pis sayılmaz.

5. Rüzgar esip, necis şeylerle karışık olan toprağı kaldırır, tozu sıvı olan şeylere karıştırırsa, gözle görünürse de bağışlanmış olur.

6. Fare pislikleri çoğalıp, evdeki zahire diyebileceğimiz bulgur, pirinç vb. gibi şeylere karışır ve onlardan sakınmak mümkün olmazsa affolunur.

7- Pire ve sineğin pisliği az olan kan ve irin de affolunur. Ancak bu tür pislikler insanın fiili veya kasdıyla herhangi bir yere bulastınlırsa o zaman affa tabi olmaz.

8- Yaralardan çıkan kan ve irin. Bu durumda kan ve irin çok da olsa 3 şartla affedilir.

a) Kan ve irinden ikisinin de kişinin kendi yarasından çıkması.

b) Kişinin kendi fiiliyle değil de kendiliğinden çıkması.

c) Normal yerinden çok yere taşmaması.

Burdan anlaşılıyorki kan ve irin başkasının yarasından insana bulaşır veya kasden çıkarması ya da yaranın normal sınırının fazla olan kısmına yayılırsa o zaman affa tabi değildir.

9- Haşereden akıcı kanı olmayan karınca, sinek ve arı gibi hayvanların su veya sıvı bir yemeğe düşmesi de affedilir.

Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Sizden birinizin kabına sinek düşerse, tümünü içine batrsın, sonra çıkarıp atsın. Zira kanatların birinde hastalık, diğerinde şifa vardır. [5]

Görülüyor ki sinek düştüğü o şeyi pisletseydi hepsinin içine batırılmasını Allah Resulü emretmezdi. Akıcı kana sahip

olmayan her çeşit haşere de sinek hükmündedir. Bir şeyin içine düşüp ölmesiyle ya da canlı ise çıkarılması ile de pisletmezler.

10- Et üzerinde kalan kan da affa tabidir.

11- Korunma imkanı olmayan süt emen çocuğun kustuntusu da annesi için affa tabidir. annesinin memesini emerken ağzından memeye bulaşan kusuntu gibi şeyler de affedilir.

12- Hayvan boğazlamakla görevli olan kasabın kestiği hayvanın elbisesine bulaşan kan da affedilmiştir.

13- Sudaki balıkların pisliği suyun rengini ve kokusunu değiştirmediği sürece affa tabidir.

14- İnsanların genelde gidip gelmeyi adet ettikleri Cami gibi yerlerde yuva yapan kuşların pisliği. Bunlardan da korunmak zor olduğu için affa tabidir. Burda her ne kadar ruhsat verilmişse de mümkün mertebe korunmak gerekir. [6]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 74-75.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 75.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 75.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 75.

[5] Buhari, 5445.

[6] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 75-77.

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 74.

SULARIN ÇEŞİTLERİ

Kendileri ile temizlik yapılabilen sular yedi çeşittir. Bu sularla her çeşit temizlik yapmak caizdir. Bunlar:

1-Yağmur suyu, **2-** Deniz suyu, **3-** Nehir suyu, **4-** Kuyu suyu, **5-** Çeşme suyu, **6-** Kar suyu, **7-** Dolu suyu.

Temizlik genel olarak su ile yapıldığından yukarıda ifade edildiği gibi yedi çeşit su esas olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca temizlik hemen hemen her ibadet için şart olduğundan dolayı ilmihal ve ibadet konularında en başta zikredilmektedir.

Gökten inen ve yerden fışkıran bütün sular temizdirler. Bu suların temizliğini asıl kılan en büyük delil olan Kur'an-ı Kerim'in şu ayeti kerimesidir:

"... ve gökten üzerinize su indiriyoruz ki, bununla sizi temizlesin" (Enfal: 8/ 11)

Ebu Hureyre Peygamberimiz (s.a.v.)'den bir hadisi şerifi şöyle rivayet etmektedir.

Bir adam Allah resulünün yanına geldi ve:

- Biz gemiye bineriz ve az bir suyu kendimizle taşıyoruz, eğer onunla abdest alsak susuz kalırız. Acaba deniz suyuyla abdest alabilir miyiz?

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.):

"Denizin suyu temiz, ölüsü de helaldir." buyurdu. [1]

Sonra bu sular niteliğine göre dört kısma ayrılırlar. Bunlar da ;

1. Temiz ve temizleyeci olup kullanılması mekruh olmayan su: Bu mutlak olan sudur.

2. Temiz ve temizleyici olup kullanılması mekruh olan su: Güneş karşısında bekletilmiş sudur .

3. Temiz olup temizleyici olmayan su: Abdest, gusül ve necasetin giderilmesinde kullanılmış sudur.

4. Necis su: Kulleteynden [2] az olup içine necis türünden herhangi bir şeyin karışmış olduğu sudur. (Kulleteyn miktarı veya kulleteyn fazlası olup içerisine necis

türünden herhangi bir şeyin girmesiyle rengi, kokusu veya tadı gibi suyun üç özelliğinden herhangi birinin değiştiği su da necistir.) Kulleteyn, yaklaşık beş yüz Bağdat litresidir.

Gökyüzünden inen ya da yeryüzünden fışkıran sular daha sonra dört kısma ayrılır.

1- Mutlak su. Allah'ın yaratmış oldu sıfatlar üzerindeki sudur. Bu suya herhangi bir şeyin karışmamış olması şartı ile uzun süre herhangi bir yerde kalmasıyla rengi yosunlaşmış olsa da 'mutlak' özelliğini kaybetmez. Bu su içilir, abdest alınır, abdest ve gusül ile her çeşit temizlik işlerinde kullanılır.

2- Hem temiz ve hem de temizleyici olup kullanılması mekruh olan su. Bu su güneşin etkisiyle ısınmış olan sudur.

Bunun mekruh olması şu sebeplerdendir:

a) Çok sıcak memleketlerde bulunması.

b) Demir ve bakır gibi madeni bir kapta ısınması.

c) Ölü de olsa insan bedeninde kullanılması. Alaca hastalığına maruz kalan at veya buna benzer hayvanların bedeninde kullanılması da mekruhtur. Çünkü ciddi bir şekilde baras gibi hastalığa yol açmaktadır.

İmam Şafii (r.a.)'ın naklettiğine göre Hazreti Ömer güneş karşısında ısınmış su ile yıkanmayı tıbbi yönden zararlı olduğu için mekruh sayardı. Çünkü güneşin hararetiyle küçücük zerrecikler kopup su yüzüne çıkar. Bu zerrecikler su yüzüne çıkınca vücuda dokunduğu esnada zararlı olan baras hastalığına yol açar.

3- Temiz olduğu halde temizleyi olmayan su: Bu çeşit su abdest, gusül veya necasetin giderilmesinde kullanılmaz. Fakat içmek ve yemek gibi işlerde kullanılır. Bu sular da iki kısımdır:

a) Abdest ve guslün farzında kullanılmış ve kulleteyn miktarından az olan su.. Abdest ve guslün farzından maksat, yıkanması farz olan abdest organlarının veya gusülde tüm vücudun birinci defa yıkanışında kullanılan sudur. Farz yıkanış bir olduğu için ikinci ve üçüncü yıkanışta kullanılmış olan su başka bir kaba akıtılmışsa kullanılmış su olmaz. Yani bu durumdaki bir su temizleyici özelliğini kaybetmez.

b) Kendisine temiz bir madde karıştırılmış olan su. Bu karışım maddesi temiz olmakla birlikte suyun mutlak adını kaybettiği için suyun rengini değiştirir. Bu nedenle çay ve un gibi temiz bir şey suya karışmışsa bu su ile temizlik yapılamaz.

4- Temiz olmayan su. Bu su da içine necis veya pislik düşen sudur ki bu su da iki kısımdır:

a) Az su: Kulleteyn olarak bilinen 210 litre (yaklaşık 192 kg.lık)'a ulaşmayan su. Bu miktardaki suya necis düşerse, rengi, kokusu ve tadı değişmese dahi o su necistir.

b) Çok su: Yukarıda verdiğimiz ölçü miktarından fazla olan su. Böyle bir su içine necis düşerse hemen su pislenmez. Ancak suyun üç özelliği olan renk, tat veya kokudan biri değişirse o zaman o su necis olur. Bunun delili de İbni Munzir'in şu rivayetidir: "Suyun içine az veya çok necaset düşüp te, tadından, kokusundan veya renginden birini bozarsa bu durumdaki suyun necis olmasında alimler icma etmiştir.[3]

---

[1] Tirmizi, 69.

[2] Hacim bakımından eni, boyu ve derinliği 60'ar cm. olan havuz. Günümüz ölçülerine göre takriben 210 lt. olup, 192 kg.dir.

[3] İman Nevevi. El Mecmu' 1/160.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 78-80.

Tabaklama İle Temızlenebılen Deriler

Ölmüş hayvanların derisi dibağ [1] ile temizlenir. Ancak köpek ve domuzun derisi veya bu hayvanlardan birinin diğeri ile birleşmesi neticesinde meydana gelen bir hayvan veya bu hayvanlardan birinin başka temiz bir hayvanla birleşmesi ile doğan hayvanın da derisi dibağ ile temizlenmez.

Murdar olmuş hayvanların kemikleri ve kılları da necistir . Ancak ölmüş insanın kemikleri ve kılları temizdir.[2]

---

[1] Hayvan derilerinin işlenerek meşin, kösele vb. gibi hallere getirilmesi.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 81.

Dibağ

Ölmüş hayvanın eti yiyilsin yiyilmesin arasında herhangi bir fark yoktur. Köpek ve domuz dışında kalan bütün hayvanların derisi dibağ ile temizlenir.

Dibağ, derinin et ve tüy gibi fazlalıklarını nar kabuğu, şap, mazı, silm ağacının yaprakları ve buna benzer harareti yüksek tutan şeylerle yapılır.

Dibağ muamelesi ile deride herhangi bir koku kalmaz ve çürümez. Derinin dibağlanması ile üzerinde kalan ilaç gibi şeyler necis ise bunlar temizlendikten sonra o deri artık temizlenmiş olur.

Delili, İbni Abbas'tan rivayet edilen şu hadisi şeriftir: Meymune'nin bir azadlısına sadaka malından bir koyun verilmişti. Bu koyun öldü. Resulullah (s.a.v.) bu koyunun yanından geçti de:

"Bunun derisini alsanız da onu dibağlayıp faydalansamz ya." buyurdu.

'O bir meytedir', dediler.

Bunun üzerine: "Meytenin ancak etini yemek haram olmuştur." buyurdu. [1]

Abdullah ibni Abbas dedi ki: Ben Resulullah (s.a.v.)'den işittim, şöyle buyurdu:

''Hayvan derisi tabaklandığı zaman muhakkak temiz olmuştur.'' [2]

Ölülerin kemikleri ve kılları necistir. Ancak bunlardan insan muhterem olduğu için istisna edilmiştir. Ölen insanın bedeni, kılları ve kemikleri temizdir.

Delil olarak Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'den şöyle buyurmuştur: *"Ölü hayvanlar sizin üzerinize haram kılınmıştır."* (Maide:5/3) Ayet-i kerimedeki 'Ölü' kelimesi hayatları son bulan bütün hayvanlar şer'i ölçülere göre kesilmeden ölmüşlerse etlerinin yenmesi haramdır. Diğer uzuv ve parçaları da aynı şekilde haramdır. Ama insanoğlu ise ölüsü de necis olmadığı gibi uzuvları da necis değildir.

Buna da delil olarak şu ayeti kerimeyi gösterebiliriz: *"Andolsun ki, biz insanoğlunu ikram sahibi şeref ve izzete, mazhar kılmışsızdır."* (İsra: 17/30)

İnsanın öldükten sonra necis olduğunu söyleyen görüşlere cevap teşkil etmek için bu ayeti kerime nazil olmuştur.

İnsan etinin yenilmesinin haram olmasının nedeni de insanın mükerrem ve şerefli bir yaratık oluşundan ileri gelmektedir. [3]

---

[1] Müslim, 363.

[2] Müslim, 366.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 81-82.

(Altın Ve Gumuş) Kaplarının Kullanımı

Altın ve gümüşten imal edilmiş her çeşit sofra tabaklarının kullanılması caiz değildir. Bunların dışında kalan her çeşit tabağın kullanılması caizdir.

Erkek olsun, kadın olsun yemek, içmek veya başka amaçlarla kullanılan sürmelik, kaşık, çatal, tarak, iğne veya bunlara benzer altın ve gümüşten imal edilmiş eşyaları ve mutfak malzemelerini kullanmaları haramdır.

Cami ve Kâ'be duvarını veya tabanını, avizesini altın veya gümüş ile süslemek caiz değildir. Kur'an-ı Kerim'i altın ve gümüş ile süslemek kadınlar için caiz, erkekler için ise sadece gümüş ile süslemek caizdir.

Erkekler için altın yüzük takmak haramdır. Gümüş yüzük takmak ise, örfe göre israf sayılmadığı sürece sünnettir.

Kullanma ister yemek yemede ister su içmede isterse abdest almada olsun, altın veya gümüşten imal edilen kabların kullanılması ile bu tür ihtiyaçların giderilmesi haramdır.

Huzeyfe'den rivayete göre peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Altın ve gümüş kaptan içmeyiniz, atlas ve harir (ipekli) elbise giymeyiniz. Çünkü bunlar dünyada onlara (kafirlere) ahiret gününde ise sizindir."* [1] Burdaki haram hükmü başka şeylerde yani giyecek, içecek ve yiyeceklerde kullanılmalarının haram olduğu hükmüne girmektedir.

Altın ve gümüş ile, sadece erkekler için kullanılması uygun görülmeyen ipek dışında kalan inci, mercan, elmas ve bu gibi kıymetli madenlerin kullanılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Çünkü bunların haram oluşu hakkında bir delil yoktur. [2]

---

[1] Buhari ,5110 Müslim, 2067.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 83.

Misvak

Her halükârda (her zaman ve her yerde) misvak kullanmak sünettir.

Ancak oruçlu bir kimse için zevaldan sonra kullanılması mekruhtur. Misvakın aşağıda sayacağımız 3 yerde kullanılmasının sünnet oluşu daha da te'kid kazanmıştır. Bunlar, **1)** Ağzın yiyecek veya yiyecek haricinde bazı şeylerden ötürü bozulması durumunda. **2)** Uykudan uyanıldığı zamanlarda. **3)** Namaza durulduğu zaman.

Misvakın her zaman kullanılması sünnettir. Hazreti Aişe (r. anha)'dan rivayete göre eygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Misvak kullanmak ağzı temizlemek ve rabbı da razı etmektir." [1]

Misvak, Arak olarak bilinen misvak ağacını dişlerin üzerinde gezdirilmesi fiiline denir. Ağız üzerinde bulunan kirleri temizleyen her ağaçtan misvak yapılabilir. Hatta günümüzde kullanılan diş fırçası da aynı işi görmektedir. Ancak sünnet amacıyla kullanıldığı takdirde bütün bu muamele şekillen sünnet oluyorsa da Suudi Arabistan'da bulunan Arak ağacı olarak bilinen misvak kadar efdal olamaz. Bu nedenle bilinen misvak ağacının kullanılması daha da efdaldır.

Oruçlu kişinin öğleden sonra misvak kullanması mekruhtur. Çünkü Resulullah: *"Yemin ederim ki oruçlunun ağzının kokusu Allah katında miskten daha güzeldir."* [2] buyurmuştur.

Gerçekten oruçlu kişinin ağız kokusu genelde öğleden sonra kokmakladır. Misvakın kullanılması bu kokuyu giderir. Bundan dolayı mekruhtur. Ağız kokusunun kirden, uzun süreli sükuttan ve yemek ya da içmekten sonra oluşan kokulu (soğan, sarmısak vb. gibi şeylerin yenilmesi) durumda ve uykudan uyandıktan sonra misvakın kullanılması daha da efdaldir. Peygamberimiz (s.a.v.)

gecelen uykudan her kalktığında ağzını misvak ederdi. [3] Namaza hazırlanırken de misvak kullanmak daha da efdaldir. Hz. Aişe (r. anha) "Resulullah (s.a.v.) gece veya gündüz her uykudan kalkışında abdestten önce ağzını misvaklardı." [4]

---

[1] Nesai: 1/10.

[2] Buhari, 1795; Müslim, 1151.

[3] Buhari, 242; Müslim, 255.

[4] Ehu Davud, 57.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 84.

ABDEST

Türkçede kullandığımız Abdest kelimesi farsçadan gelmedir.

"Ab", (su) ve "Dest" (el) kelimelerinden oluşan ve "El suyu" manasına gelen birleşik bir kelimedir.

"Abdest" arapçada temizlik ve güzellik manasına gelen "Vudû" kelimesiyle ifade edilmektedir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 85.

Abdestin Meşru Oluşunun Delileri

Abdest, İsra gecesi beş vakit namazla birlikle farz kılınmıştır. Abdestin farz oluşu üç delille sabittir:

Birinci delil: Kur'an-ı Kerim'dir.

Allah Teala şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın. " (Maide: 5/6)

Abdestin tarz oluşuna ikinci delil sünnettir.

Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.v.). *"Abdestsiz birinin, abdest alıncaya kadar Allah namazını kabul etmez."* [1] buyurmuştur.

Üçüncü delil: İcma'dır.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanından günümüze kadar bütün müslümanlar abdestin farz olduğuna icma' etmiştir. Bu icma’ dinin bilinen zaruri hükümlerinden olmuştur. [2]

---

[1] Buhari 135 Müslim, 225.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 85.

Abdestin Fazileti

Abdestin fazileti hakkındaki hadisler çoktur. Bunlardan bir kaçına işaretle yetineceğiz.

1- Abdullah bin Sunabihi'den rivayetle Râsulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Kul abdest alıp, ağzına su verdiği zaman ağzındaki günahları çıkar. Burnuna su çektiği zaman burnundaki günahları çıkar. Ellerini yıkadığı zaman ellerindeki tırnaklarının uçlarına kadar olan günahları dökülür. Ayaklarını yıkayınca ayak altlarına kadar olan ayaklarının günahları dökülür. Sonra camiye yürümesi ve namazı ona fazladan kalır." [1]

2- Enes (r.a)'dan rivayeten Resulullah (s.a.v.),

"Kişideki bir iyi huy sebebiyle Allah (c.c) bütün amellerini düzeltir. Kişinin namaz için temizlenmesi sebebiyle, Allah (c.c) günahlarını örter. Namazı onun için fazlalık olur." [2]

3- Ebu Hureyre (r.a.)'dan rivayeten Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:

"Sizlere günahları silen ve dereceleri yükselten bir şeyi göstereyim mi?

Dinleyenler:

-Evet ya Rasulallah, dediler.

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.):

"Zorluklara rağmen abdesti tam almak, uzak yerlerden camiye gelmek, namaz kıldıktan sonra diğer namazı beklemek. İşte nöbet tutmak budur, işte nöbet tutmak budur. İşte nöbet tutmak budur" [3] buyurdu.

4- Ebu Hureyre (r.a.)'den başka bir rivayete göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem mezarlığa gelerek:

"Ey müminlerin yurdu. Selam üzerinize olsun. Biz de yakın zamanda inşallah size kavuşacağız. Kardeşlerimi görmeyi istiyorum" buyurdu.

Ashab:

-Ya Resulallah biz kardeşlerin değil miyiz? diye sordular.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

-"Siz benim ashabımsınız kardeşlerimiz ise, henüz gelmemiş olanlardır." buyurdu.

Ashab:

-Henüz gelmemiş olan ümmetini nasıl tanırsın? dîye sordu.

Resulullah sallallahu aleyhi ve seîlem:

"Bir kimsenin tamamıyla aynı renkte olan atları arasında alnı ve üç ayağı ak bir atı bulunsa onu tanımaz mı?" diye sordu.

Ashab:

-Evet, dedi.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Öyleyse kardeşlerimiz yüzleri el ve ayakları abdest nuruyla parlak olarak gelecekler, ben de bunlardan önce gidip, havuz basında onları bekleyeceğim. Dikkat ediniz bazı adamlar havuzumun başından devenin kovulduğu gibi koyulacaktır. Ben onlara sesleneceğim. Haydi geliniz. Bana denilecek ki senden sonra onlar yollarını değiştirdiler ben de kahrolsunlar kahrolsunlar diyeceğim." [4]

5- İmam Ahmed'in Müsned'inde rivayet ettiği hadis. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

" Biriniz öfkelendiği zaman abdest alsın, çünkü abdest gazabı ve sinirleri yatıştırır."

6- İbni Mace, Ahmed ve Beyhaki'nin Sevban (r.a.)'dan rivayet ettiği hadis-i şerif.

Peygamberimiz (s.a.v.) buyurur:

"Doğru olun men edilmeyeceksiniz. Bilin ki en hayırlı ameliniz namazdır. Gerçek mü'min devamlı abdestli olmaya çalışır." [5]

[1] Tirmizi, c.1, bab. 2 sah. 31; İmam Malik, Kıtabut-tahare. bab. 6 no. 30.

[2] Ebu Ya'la, Bezzar ve Taberani, Evsat kitabında rivayet etmişler.

[3] İmam Malik. Müslim, Tirmizi ve Nesei rivayet etmiştir.

[4] Müslim Kitabut-Tahare, 39 hadis no 249.

[5] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 85-87.

Abdestin Farzları

1- Yüzünü yıkarken niyet getirmek.
2- Yüzünü yıkamak.
3- Dirseklere kadar her iki elleri yıkamak.
4- Başın bir kısmını meshetmek.
5- Topuklara kadar her iki ayağı yıkamak.
6- Belirttiğimiz şekilde sıraya uymak.[1]

1-Niyet:

Yüzünü yıkarken niyet edilir.

Niyet, bir şey yaparken onu kastetmektir. Abdest almak isteyen kimse, küçük hadesin kaldırılmasına niyet edecektir. Niyet, yüzün ilk cüzünü yıkamakla beraber olacaktır. Niyetin yeri, dil değil kalptir. Hükmü ise vacip olmasıdır.

Abdest ve buna benzer ibadetlerde niyetin farz olduğunu gösteren delil Peygamberimiz (s:a.v.)'in şu hadisi şerifidir:

"Ameller niyetlere göredir. Herkesin niyet ettiği ne ise eline geçecek olan odur." [2]

Niyetin dil ile telafûz edilmesi sünnettir. Yukarıda da ifade edildiği gibi niyetin asıl yeri kalptir.

Abdestte niyetin zamanı: Yüzün yıkanmasına başlandığı anda niyet getirilir. Daha evvel veya daha sonra getirilen niyet makbul değildir. Çünkü abdestin farz olan ilk organı yüzdür. Niyet yüzün yıkanması ile beraber getirilmelidir.

Niyetin şartları:

Niyet getirenin müslüman, mümeyyiz olması, niyyet edilen şeyi bilmesi, herhangi bir şeye ta'lik edilmemesi (niyetin abdeste ait olması) dır. Abdest için niyet getirirken:

"Farz olan abdesli almaya niyet ettim" demesi. Veya; "Abdestsizliği kaldırmaya niyet ettim." ya da "Namazı mubah kılmaya niyet ettim." veyahut "Namaz kılmayı kendime helal etmek için niyet ettim." demesi ile de abdest niyeti yerine gelir.

"Abdestsizliği kaldırmaya niyet etlim." veya, "Namazı mubah kılmaya niyet ettim." ya da, "Namaz kılmayı kendime helal etmek için niyet ettim." demesi ile de abdest niyeti sahih olur.

2- Yüzün yıkanması.

Yüzün sınırı, uzunlamasına alında saçın bittiği yerden çenenin ve çene kemiğinin altına kadar, enlemesine kulaktan kulağa olan kısımdır.

Yüz sınırında bulunan her şeyi yıkamak vaciptir. Kaş ,bıyık ve sakal kıllarını yüzeylerinden diplerine kadar yıkamak gerekir. Çünkü bunların hepsi yüzün cüzlerindendir. Ancak sık ve gür olan sakalın dibine su yetiştirmek güç olursa o zaman sadece üst kısmının yıkanması yeterlidir. Bu durumda gür olan sakalın dibini yıkamak sünnettir.

3- Her iki elin dirseklere kadar yıkanması.

İki elin üzerinde bulunan kılların da altlarına kadar ıslanması gerekir.

Çünkü her iki elin üzerinde bulunan bütün kılları yıkamak vaciptir. Eğer tırnakların altına suyun temas etmesine engel olacak kir ya da tırnakların üstünde oje veya parmakta yüzük varsa varsa abdest sahih olmaz.

Abdeslin sahih olması için kiri ve ojeyi gidermek ve yüzüğü de oynatıp altını ıslatmak gerekir. Buna şu hadisi şerifi delil gösterebiliriz:

Bir gün bir adam abdest alıp ayağından tırnak kadar bir yeri yıkamadı.

"Dön, abdestini güzelce al." buyurdu. Bunun üzerine adam dönüp abdestini tam aldıktan sonra namazını kıldı. Bu hadis gösteriyor ki, yıkanması lazım gelen abdest uzuvlarının en ufak bir yeri kuru kalırsa, abdest sahih olmaz.

4- Başın bir kısmının meshedilmesi.

Başın hududunda bulunan ten ve saçın bir kısmını meshetmektir.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de *"Başlarınızı meshedin"* (Maide: 5/6) buyurmasıyla başın meshi farz olmuştur. Başın sınırında bulunan bir kılın dahi meshedilmesiyle bu farz yerine gelmiş olur.

Muğiyre b. Şu'be Hz. Peygamberin abdest aldığını, sadece başının ön kısmını ve sarığını meshettiğini rivayet eder. [3]

Bu hadis, başın sadece ön kısmı gibi az bir yerin mesh edilmesinin yeterli olduğunu bildirir.. Miktarı için herhangi bir sınırlama yoktur. Şafii mezhebine göre bir kıl dahi meshedilirse kafi gelir. [4]

5- Topuklara kadar ayakların yıkanması.

Parmakların arasını ve yarıkları yıkamak vacip olduğu gibi, üzerinde ve tırnaklar altında bulunan kir ve benzeri şeyleri de gidermek lazımdır.

6- Tertip.

Yukarıda zikrettiğimiz şekilde sıraya uymak.

Yani önce niyetle birlikte yüzü, sonra elleri yıkamak, sonra başı meshetmek ve sonra ayakları yıkamaktır. Ancak, suya dalan kimse, abdest niyyetini getirirse tertip farziyeti sakıt olduğu gibi, cenabetten yıkanan kimsenin abdesti için de tertip şartı aranmaz..[5]

Abdestte tertibe riayet etmek yani sıraya uymak abdestin farzlarından zikredildiği Maide suresi 6.ncı ayeti kerimesinden anlaşılmaktadır. Zira ayet bu sıraya göre nazil olmuştur. Ayrıca bu sıralamayı Peygamberimiz (s.a.v.)' in abdest tatbikatından da öğrenmekteyiz. Zira Rasulullah ayetteki sırada olduğu gibi bu tertibe göre abdest alırdı. [6]

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 88.

[2] Buhari, 1. Müslim, 1907.

[3] Müslim, 274.

[4] Muğnil Muhtaç, 1/53.

[5] İânetü’t-Talibin, 1/41.

[6] Müslim, 246.

Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 88-90.

Abdestin Şartları

Abdest almak için gerekli olan şartlar şunlardır:

1- Müslüman olmak.

2- Mümeyyiz olmak.[1]

3- Mutlak su.

4- Mutlak suyun olduğunu bilmek veya zannetmek.

5- Abdestsizliğin gerçekleşmesi.

6- Hayız veya nifas gibi abdeste mani olan bir durumun olmaması.

7- Niyeti geciktirmemek.

8- Yıkanması gereken uzuvda suyun her yere değmesine mani olacak mum veya toprak gibi bir engelin bulunmaması.

9- Abdestin nasıl alınacağını bilmek.

10- Abdestin farzlarını sünnetlerden ayırt edebilmek.

11- Abdest alma niyetinin abdestin sonuna kadar devam etmesi.

12- Uzuvların üzerinden suyun akıtmak.

13- Su yetişmeyen parmak aralarını hilâllamak.

14- Abdest uzuvlarının tamamlayıcı yerlerini yıkamak şarttır.

Ayrıca mazaret sahibi olan "Selesül bevl" diye bilinen idrarını tutamayan veya hayız ya da nifas günleri dışında gelen "İstihaza" durumunda olan kadınlar için: Vaktin girmesi, tenasul aletlerinden akan kan veya idrar için bir bez kullanılması veya bağlanması şartları da eklenir.[2]

---

[1] Muğnil Muhtac , 1/139.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 91.

Abdestın Sünnetleri

Abdestin sünnetleri on tanedir:

1- Abdeste 'Besmele' ile başlamak.

2- (Ağzı açık olan herhangi bir kaptan eliyle su alacaksa) Kaba batırmadan önce ellerini yıkamak.

3- (Ağza su vererek) Mazmaza yapmak.

4- (Buruna su vererek) İstinşak yapmak.

5- Başın tamamını meshetmek.

6- Yeni su ile kulakların dışını ve içini mesh etmek.

7- Gür ve sık olan sakalını oğuşturmak. [1]

8- El ve ayak parmaklarının arasını ovalamak.

9- Sağ uzuvları sol uzuvlardan önce yıkamak.

10- Her uzvu üçer defa yıkamak ve uzuvları ardarda yıkamak (ara vermeden yıkamak).

Besmele. Abdeste başlarken 'Bismillahi' veya 'Bismillahirrahmanirrahim' demektir.

- Abdeste 'Besmele' ile başlamak için delil.

Peygamberimiz (s.a.v.)şöyle buyurmuştur: *"... Besmele çekerek abdest alınız."* [2]

-Abdeste başlamadan önce elleri bileklere kadar yıkamak için peygamberimiz (s.a.v.)'in hadisi:

Abdullah bin Zeyd (r.a.)'dan: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nasıl abdest aldığı sorulunca bir kab isledi ve Peygamberimiz (s.a.v.)'in abdestini göstermek üzere, önce ellerini kaba batırmadan önce o kabtan ellerine su dökerek üç defa ellerini yıkadı. [3]

-Ağza ve buruna su vererek oraları temizlemenin delili için Abdullah İbni Zeyd İbni Asım rivayet şöyle rivayet eder:

"Peygamberimiz (s.a.v.) abdest alırken, su kabından önce iki eline su döktü, ellerini 3 defa yıkadı, sonra elini kaba soktu onunla su alıp ağzını yıkadı. Daha sonra tek avucu ile burnunu su çekip yıkadı. Bunu da üç defa yıkadı. " [4]

-Başın tamamını meshetmek ise şu hadis-i şerif ile sünnettir. Abdullah bin Zeyd (r.a.) peygamberimiz (s.a.v.)'in abdestini tarif ederken başını elleriyle mesheder. Ellerini ön ve arkaya götürür. Şöyle ki başın ön tarafından başlayarak ellerini enseye kadar götürür. Sonra ellerini geri döndürüp başladığı yere kadar getirdi. [5]

-Kulakları meshederken yeni su kullanmanın sünnet oluşu da şu hadisi şerif ie sabittir:

Abdullah bin Zeyd: "Peygamber (s.a.v.)'i abdest alırken gördüm. Başının meshine aldığı sudan başka, kulaklarının meshi için de su aldı." demiştir. [6]

- Gür ve sık olan sakalı ovuşturmak :

Hz. Enes diyor ki: Peygamber (s.a.v.) abdest alırken bir avuç su alır, o suyu çenesinin altına vererek sakallarının arasına akıtır ve:

"İşte rabbim bana böyle emretti." [7] derdi.

- El ve ayak parmaklarının arasını ovalamak için, Lakit bin Sabira (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre,

-Ya Rasulallah bana abdestten haber ver, demiş.

Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Âbdesti tam yap, parmak aralarını arala ve oruçlu değilsen genzine kadar su çekerek burnunu yıka." [8]

-Sağ uzuvları sol uzuvlardan önce yıkamak için İbni Abbas'tan rivayet edilen şu hadis-i şerif delildir:

"İbni Abbas abdest almaya başladı... Sonra pazusuna kadar sağ kolunu sonra aynı şekilde sol kolunu yıkadı, sonra başını mesnetti., sonra topukları dahil sağ ayağını, sonra aynı şekilde sol ayağını yıkadı ve "Ben Peygamberin böyle abdest aldığını gördüm" dedi. [9]

-Her uzvu üçer kere yıkamak için Hz. Osman (r.a.)ın rivayeti: Hz. Osman (r.a.), "Size Peygamberin nasıl abdest aldığını göstereyim mi?" dedikten sonra yıkanacak uzuvların tümünü üçer kere yıkadı ve meshedilecek yerleri de üçer defa meshetti." dedi. [10]

Abdestin sünnetlerine ayrıca şunlar da ilave edilir:

1- Misvak kullanmak:

Misvak şer'an dişleri temizlemek için, ağaç gibi şeylerden yapılan temizlik aletidir. Suudi Arabistan'daki 'Erak' isimli ağaçtan olması şart değil ise de, faydalı maddeleri ihtiva ettiği ve Resulullah (s.a.v.)'in özellikle onu kullandığı için, onu kullanmak daha efdaldir.

Binaenaleyh, günümüzde kullanılan diş fırçası da aynı niyetle kullanıldığı takdirde sünnet-i seniyye yerine gelmiş olur. Misvakı ağıza koymadan önce yıkamak sünnet olduğu gibi, onu her zaman ve her mekanda kullanmak sünnettir. Yalnız oruç tutan birisi için zevalden sonra onu kullanması mekruhtur. Bir kimse abdest almak, namaz kılmak ve Kur'an-ı Kerim okumak ister veya uykudan kalkar yahut ağzının kokusu değişirse onun için misvak kullanmak sünnet-i müekkededir.

Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

"Ümmetime sıkıntı verme korkusu olmasaydı, her namaz için onlara misvak kullanmalaranı emrederdim." [11]

2- Abdest aldıktan sonra elleri silkelememek. [12]

3- Abdest alınırken başkasından yardım istememek. [13]

4- Abdesten sonra kurulanmamak .

Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Abdest suyu sizin günahlarınızı siler, bu nedenle abdest suyunun kurumasını kendi haline bırakınız."

5- Kıbleye karşı dönüp abdest almak. Çünkü kıble şerefli ber yöndür.

6- Abdest alınırken konuşmamak.

7- Abdest alınırken suyu yüze veya diğer uzuvlara çarptırmadan uygun bir şekilde yıkamak da sünnettir.

8- Suyu kullanırken iktisatlı olup israf etmemek. Hz. Enes şöyle rivayet eder: "Peygamberimiz (s.a.v.) bir müd miktarı su ile abdest alırdı." [14]

Hz. Ömer şöyle rivayet eder: "Peygamber (s.a.v.) Sa'd'ın abdest alırken yanında geçti, O'na:

"Ya Sayd bu ne israftır" diyence, Sa'd cevaben, Suda israf var mı ya Rasulallah? dedi.

Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v.): *"Evet akan bir nehrin kenarında olsa dahi"* [15] buyurdu.

9- Abdest alırken uzuvların farz olan yerinden daha fazlasını yıkamak. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.):

" Ümmetim kıyamet günü alınları ve abdest yerleri parlak bir halde gelirler, içinizden kim yüzünün nurunu arttırmak istiyorsa onu fazlasıyla yapsın." [16]

10- Abdest aldıktan sonra kıbleye dönerek şu duayı okumak sünnettir: "Eşhedü en la ilahe illalahu vahdehu la şerike lehu ve eşhedu erine Muhammeden abduhu ve resuluhu. Allahummecâlni minet- tevvabine vacâlni minelmutettahhirine. Sübhanekellahumme ve bihamdike. Eşhedü en la ilahe illa ente esteğfiruke ve etubu ileyk."

Anlamı:

"Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir, ortağı ve benzeri yoktur. Allahım beni tevbe eden ve temiz olan kullarından eyle. Allahım, seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim ve sana hamd ederim. Senden başka ilah olmadığına şehadet eder ve sana sığınırım." [17]

11- Abdestten sonra iki rekat namaz kılmak.

Ebu Hureyre (r a.)'ın rivayet ettiği hadise göre Resulullah (s.a.v.) Bilal (r.a.)'a şöyle dedi:

"Ya Bilal, islamiyette yapmış olduğun en iyi ameli bana söyle, Çünkü cennette önümde yürürken ayakkabılarının sesini işittim " [18] buyurunca . Bilal şöyle cevap verdi: Gece ve gündüz herhangi bir saatte abdest aldığım zaman, mutlaka o abdestle bana farz olmayan bir namaz kılarım. [19]

[1] Eğer sakal seyrek ise dibine kadar suyun yetiştirilmesi farzdır.

[2] Nesai, 1/61.

[3] Buhari, 2183, Müslim, 235.

[4] Müslim, 235.

[5] Buhari, 2183, Müslim 235.

[6] El Hakim, 1/151.

[7] Ebu Davud, 145.

[8] Ehu Davud, 142, Tirmizi, 788.

[9] Buhari, 140.

[10] Müslim, 230.

[11] Buhari 847, Müslim 252.

[12] Muğnil Muhtac, 1/61.

[13] Muğnil Muhtac, 1/61.

[14] Buhari, 198.

[15] Ibni Mace ve İmam Ahmed.

[16] Buhari 136, Müslim, 246/35.

[17] Müslim, 234, Tirmizi, 55.

[18] Buhari ve Müslim.

[19] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 92-95.

İstinca

Büyük ve küçük abdesl yaparken temizlenmek vaciptir. Temizlenmek için efdal olan önce taş ile daha sonra su kullanmaktır. Daha kısa yoldan yalnız su ile veya yalnız 3 adet taş ile temizlenmek te caizdir. İkisinden birini kullanmak isteniyorsa su kullanmak daha da efdaldir. [1]

(Kişi tuvalet ihtiyacını gidermeye çıktığı zaman) sahralarda (çöllerde) önünü ve arkasını kıbleden korusun.

Durgun su, meyve veren ağaçların altı, yollara, gölgeliklere ve yer çatlaklıklarına küçük ve büyük abdesti yapmaktan kaçınmak gerekir.

Büyük ve küçük abdest yaparken konuşmamak ön ve arkayı Ay ve Güneş'e çevirmemek gerekir.

Büyük ve küçük abdest bozulduktan sonra temizlemenin su ile yapılması gerektiğini bildiren hadis:

Ata, Enes bin Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:

"Rasulullah (s.a.v.) kaza-i hacet için helaya girer. Ben ve benim kadar bir genç ile beraber bir su kabı, bir de ucu demirli bir değnek taşırdım. Resulullah (s.a.v.)bu su ile istinca eder, temizlenirdi. Ucu demirli değneği de yere dikerek sütre yapar ona doğru namaz kılardı." [2]

Büyük ve küçük abdest bozduktan sonra eğer sadece taş ile temizlenebiliyorsa kullanılan taşların temiz ve kuru olmaları gerekir. Ayrıca ön ve arkadan çıkan necasetin taşlarla temizlenebilmesi için necisin kurumaması lazımdır. Üç taşla istinca yapılabileceği için delil:

İbni Me'sud şöyle rivayet ediyor: "Peygamberimiz (s.a.v.) büyük abdeste çıktı. Bana üç taş getirmemi emretti."[3]

Ayrıca Hz. Aişe de şöyle rivayet eder: "Resuli Ekrem, (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Biriniz kaza-i hacet etmek istediğinde temizlik için yanına üç taş alsın. Bu taşlar ona yeterlidir." [4]

Başka bir hadis-i şerifte peygamberimiz (s.a.v.):

"Üç taştan az istinca yapmayın." [5] buyurmuştur. [6]

---

[1] Günümüzde su sorunu pek olmadığı için su ile daha uygun olur.

[2] Buhari, 149: Müslim, 271.

[3] Buhari, 155.

[4] Ebu Davud, 40.

[5] Müslim, 2622.

[6] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 96-97.

İstinca Yapılmayacak Şeyler

Necis olan şeylerle istinca yapılmaz. Aslı necis olsun, sonradan necis olsun farketmez. İnsan yiyeceği olan şeyler ve cinlerin yiyeceği olan kemiklerle de istinca (temizleme) yapılmaz.

Peygamberimiz (s.a.v.)'in bir hadisini İbni Mes'ud şöyle rivayet eder.

"Cinlerin elçisi geldi onunla beraber gidip onlara Kur'an okudu. Cinler ondan yemek istediler. O da üzerinde Allah ismi anılan her kemik, sizin yiyeceğinizdir. Hayvanların dışkıları da sizin hayvanlarınızın yiyeceğidir" sonra da Allah resulü sahabilere:

"Sakın kemik ve dışkı ile istinca yapmayın. Çünkü onlar cinlerden olan kardeşlerimizin yiyeceğidir." [1] buyurdu. [2]

---

[1] Buhari, I55;Tirmizi, 18.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 97.

Yön İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar

İbni Ömer (r.anhuma) şöyle rivayet eder: "Kızkardeşim Hafsa'nın evinin üzerine çıktım ve Rasulullah (s.a.v.)'i, Şam'ı karşısına, kıbleyi de arkasına almış vaziyette hacetini def için otururken gördüm." [1]

Bu hadis-i şeriften anlıyoruz ki sırt tarafı değil de ön tarafımızı kıbleye çevirmekten korunmalıyız. Bu ifadelerin hepsi sahra ve açık olan yerler içindir. Ancak tuvaletin her yönü kapalı ise ön ve arkanın kıbleye dönük olması pek sorun olmasa gerek. Çünkü Ebu Eyyub- El- Ensari Peygamberimiz (s.a.v.)'den şöyle rivayet eder:

"Küçük veya büyük abdesî için dışarı çıktığımız zaman yüzünüzü ve sırtınızı kıbleye çevirmeyin.Ancak doğuya ve batıya çevirin." [2]

Meyve ağaçları, gölgelikler ve yollara da defi hacet yapılmayacağını şu hadis-i şerif bildirir:

Ebu Hureyre'den rivayete göre Allah Resulü şöyle buyuruyor:

"Lanet olunan iki kişiden uzak durun." Sahabeler:

- Kimlerdir bunlar ya Rasulallah! deyince, Peygamberimiz:

"İnsanların yollarına ve gölgeliklerine defi hacet edenlerdir' [3] buyurdu.

Yer çatlaklıklarında yılan, akrep ve bu gibi hayvanlar insanlara zarar verebilir. Bu nedenlerle oralara defi hacet yapmaktan kaçınmak gerekir. Küçük ve büyük abdest bozması esnasında konuşmamak için İbni Ömer şöyle rivayet eder:

"Resulullah (s.a.v.) küçük abdestini yaparken bir kimse uğradı ve selam verdi. Resulullah onun selamını almadı." [4]

[1] Mushıv,266.

[2] Buhari, 368; Müslim, 264.

[3] Müslim 269.

[4] Müslim, 370.

Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 98.

Abdesti Bozan Şeyler

Abdesti bozan şeyler altıdır:

1- Ön ve arka menfezlerden herhangi birşeyin çıkması.

2- Mak'adin iyice yerleşmemesi halinde uyumak.

3- Hastalık veya sarhoşluk nedeniyle aklını kaybetmek.

4- Hailsiz olarak mahrem sayılmayan bir erkekle bir kadının şehvetli olsun veya olmasın birbirinin tenine dokunmaları, her iki tarafın abdestini bozar.

5- İnsanın tenasül uzvuna elin iç kısmıyla dokunmak.

6- Cedid görüşe göre dübür halkasına elin iç kısmıyla dokunmak. [1]

-Ön ve arkadan çıkan herhangi bir şey dışkı, sidik, kan ve yel gibi şeyler abdesti bozar. Yüce Allah Kuran-ı Kerim'de *".... yahut biriniz tuvaletten gelmişse..."* (Maide: 5/6)

-Bağdaşsız uykuya dalmak da abdesti bozar. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.):

"Uykuya dalan kimse abdest alsın." [2] buyurmuştur. Ama bağdaş kurup uykuya dalan kimsenin abdesti bozulmaz.

Nitekim Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Peygamberimiz (s.a.v.) birisiyle yavaş yavaş konuşurken, namaz için kamet edildi. Fakat ashabı (oturdukları halde) uyuyuncaya kadar ona gizli gizli konuşmasından ayrılmadı. Sonra geldi ve onlara namaz kıldırdı." [3]

-Hastalık veya sarhoşlukla aklını kaybetmek abdesti bozar. Zira böyle bir durum uyku gibidir. Aklın gitmesi ile insan kendine hakim değildir. İnsandan herhangi bir şeyin çıkması muhtemeldir.

-Birbirine mahrem sayılmayan (dinimizce birbirlerine nikahi düşen) erkek ile kadının çıplak tenlerinin birbirine temas etmeleri abdesti bozar.

Buna delil şu ayet-ı kerimedir:

"... yahut kadınlara dokunmuşsan..." (Nisa: 4/43)

Kıl, diş ve tırnaklardan abdest bozulmaz.

Şehevi duygulardan anlamayan yedi yaşın altındaki çocuklardan abdest bozulmaz. [4]

- Tenasül uzvuna ve İmam Şafii'nin cedid (yeni) görüşlerine göre dübür halkasına elin iç kısmıyla dokunmak da abdesti bozar.

Ümmü Habibe'den rivayet edilen bir hadis-i şerifte peygamberimiz:

"Her kim tenasül uzvuna veya fercine dokunsa abdest alsın." [5] buyurur. Hadisteki ferc kelimesi hem erkeğin hem de kadının cinsel organıdır. Yukarıda ifade edildiği gibi İmam Şafii'nin yeni içtihatlarına göre elin iç kısmıyla insanın dübür halkasına dokunmak da abdesti bozar.

Tenasül ve dübür uzuvlarına elin iç kısmıyla dokunmak herhangi bir yaş sınırı olmaksızın abdesti bozar. Şu halde, bir anne bebeğinin altını temizlerken çıplak elinin içi bebeğinin ön veya arkasına değerse abdesti bozulur.

Yine bu konuda dokunan ile dokunulandan sadece dokunanın abdesti bozulur, dokunulanın abdesti bozulmaz.

Peygamberimiz (sav.) şöyle buyurur: "*Her kim tenasül uzvuna dokunursa, abdest alsın*"

Hadis-i şerifle geçen tenasül uzvu, kadın ve erkeğin ön ve arkasıdır. [6]

---

[1] Basur hastalığı olanın mak'adlarının dışarı çıkmasıyla ellerinin iç kısmı değerse yine abdesti bozulur.

[2] Ebu Davud, 203.

[3] Müslim,376.

[4] Muğnil Muhtac, 1/35.

[5] İbni Mace,48l.

[6] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi, Ravza Yayınları: 99-100.

Abdestin Mekruhları

Mekruh şeyler abdeste zarar vermemekle beraber işlenmesi sevabın azalmasına sebep olur. Bu itibarla bunlardan sakınmak gerekir.

Abdesün mekruhları şunlardır:

1- Suyu lüzumundan fazla kullanmak, yani suda israf etmek.

2- Sol uzuvları sağ uzuvlardan önce yıkamak.

3- Organları üç defadan fazla veya az yıkamak, başı ve kulakları üç defadan fazla veya az meshetmek.

Amr bin Şuayb Peygamberimiz (s.a.v.)'den şöyle rivayet eder:

" ...kim bundan fazlasını ve eksiğini yaparsa kötü yapmış olur, haksızlık yapmış olur, zulmetmiş olur."[1]

4- Gerekmediği halde başkasından yardım alarak abdest almak.

5- Oruçlu iken abdestte mazmaza veya ıstinşak yapmak.

6- Abdest esnasında dünya ile ilgili konuşmak.

7- Özürsüz olarak abdestten sonra uzuvları kurulamak veya silkelemek.

8- Boyunu meshetmek.

9- Hela gibi uygun olmayan yerlerde abdest almak.

10- Suyu yüze ve uzuvlara çarparak abdest almak.

11- Daha önce açıklanan abdest sünnetlerinden herhangi birini terket-mek.

---

[1] Ncseı ııvayef etmiştir

GUSÜL (BOY ABDESTİ)

Guslü Gerektiren Haller

Guslü gerektiren haller altıdır. Bunlardan üçü hem kadın hem erkekler için müşterektir. Bunlar:

Cinsel birleşme, meninin gelmesi ve ölüm. Üçü de sadece kadınlara aittir. Bunlar da: Hayız, nifas ve doğumdur.

Gusül, lugatta bir şeyin üzerine .suyun dökülmesi demektir.

Guslün şer'i manası ise belirli bir niyetle bütün bedeni suyla yıkamaktır. Gusül, şu ayet-i kerimelerle meşru kılınmıştır:

"Eğer cünüp iseniz temizlenin." (Maide: 5/6)

"Ey Muhammedi Sana kadınların ay başı hali hakkında sorarlar; de ki, o bir ezadır. Aybaşı halinde iken kadınlardan el çekin, temizlenmelerine kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman, Allah'ın size emrettiği yoldan yaklaşın. Allah şüphesiz daima tevbe edenleri ve temizlenenleri sever." (Bakara: 2/222)

Kadın Ve Erkek İçin Müşterek Görülen Haller

Hem kadın hem de erkekler için müşterek görülen üç şey şunlardır:

1- Cinsel yaklaşma halinde meni gelmese dahi erkeğin sünnet mahallinin veya o kadar kısmın dahil olması; insan, hayvan, ölü veya diri olmasında fark yoktur, gusletmek gerekir.

Delili. Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu hadis-i şerifidir: "İki sünnet yeri birleştiğinde gusül vacip olur."[1]

2- Meninin lezzetli veya lezzetsiz olarak herhangi bir durumda çıkması.

Meni üç özelliği ile bilinir:

a) Mevce mevce atılarak çıkması, lezzet hasıl olması.

b) Kendisine mahsus bir kokusu olması. Bu koku, hamur veya yaş hurmanın tomurcuğu veya kurumuş yumurtanın beyazının kokusunu andırır.

Eğer kişi bir şeyde meni mi yoksa mezi mi diye şüpheye düşerse muhayyerdir. İsterse meni diye hükmeder ve yıkanır, isterse mezi diye hükmeder, sadece onu yıkar ve abdest alır. Eğer elbisesinde kurumuş bir meni görürse gusletmesi gerekir. O elbisesinde meni vaki oluşu ile onun için kanaat hasıl ettiği zamandan itibaren kıldığı namazları kaza eder. [2]

Uykuda veya uyanık halde olsun, kadın ve erkekten meninin çıkması guslü gerektirir. Bütün fakihlerin görüşü budur. Çünkü Ebu Said'in rivayet ettiği hadise göre; Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Gusül etmek sudan gerekir (meninin çıkmasından gerekir)." [3]

Ümmü Seleme şöyle rivayet eder: Ümmü Süleym peygamberin yanına geldi ve : 'Ya Resulallah Allah Teala hakkı söylemekten çekinmez. Kadın ihtilam olduğu zaman gusl etmesi gerekir mi?' diye sordu."

Resulullah (s.a.v.): "Evet su (meni) gelirse gerekir" [4] buyurdu.

Burada çok kere meydana gelen bazı durumlar vardır.

Açıklanması gerektiği için bunları biraz açıklayalım:

a- Meni şehvetsiz olarak, hastalık veya soğukluk sebebiyle çıkarsa gusül gerekmez. Hz. Ali (r.a.) rivayet ettiği hadis-i şerife göre Resulullah (s.a.v.) kendisine şöyle buyurdu:

"...meni şiddetle çıktığı zaman yıkan." [5]

b- İhtilam olunduğu zaman meni gelmezse, gusül gerekmez. Bu konuda Ümrnü Seleme hadisinde Resulullah (s.a.v.)'e;

-Kadın ihtilam olduğu zaman gusül gerekir mi? sorusuna;

"Evet, meni gelirse gerekir." demiştir.

c- Uykudan uyandığı zaman, bir yaşlık görüp ihtilam olduğunu hatırlamaz ama kesin olarak meni olduğunu anlarsa gusletmesi gerekir.

d- Şehvet anında meninin geldiğini hisseder, zekerini tutarak meninin gelmesini engellerse, gusletmesi gerekmez. Çünkü Resulul-lah (s.a.v.) gusletmeyi meninin görülmesi şartına bağlamıştır.

e- Elbisesinde meni görüp ne zaman çıktığını bilmezse bu durumda namaz kılmışsa son uykudan itibaren kalktığı namazlarını iade etmesi lazım gelir.

3- Ölüm.

Bir müslümanın ölmesi durumu. Ölümünden dolayı ölen müslümanı yıkamak gerekir. Ümmü Atiyye şöyle rivayet eder: 'Hz. peygamberin kızını yıkamakla meşgul olurken: "Kızımı su ve sidr ile üç kere yıkayın."[6] buyurdu.

Kâfir, İslam'a girdiğinde de gusletmesi gerekir.

Kâfir, müslüman olduğu zaman yıkanması gerekir. Burda, kafirin daha önce cünüp olma ihtimali varsa gusleder. Öyle bir durumun olmadığı kesinlikle biliniyorsa o zaman gusletmesi sünnettir.

Bulûğ çağına gelen kimseden 4 çeşit su gelir:

Bunlar; idrar, meni, mezi ve vedidir.

İdrar, sidiktir.

Meni, yukarıda gerektiği şekilde açıklandı.

Mezi, kadınla oynamak veya şehvetle dokunmak gibi hallerde erkeğin tenasül uzvundan çıkan yapışkan, renksiz sudur.

Vedi ise, genelde küçük abdest bozulduktan sonra çıkan beyazımsı bir sudur.

---

[1] Buharı, 278, Müslim 3 13

[2] İânetut'Talıbin, 1168

[3] Müslim, 243; Ebu Davud, 217

[4] Buharı, 278, Müslim, 313

[5] Ebu Davud - Taharet b. 203

[6] Müslim, 939

Sadece Kadınlara Ait Olan Haller

Sadece kadınlara ait olan üçü de şunlardır:

1- Hayız (aybaşı hali, adet görmek) : Hayız kanı kesilince gusül etmek gerekir. Hz. Aişe'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber Fatıma bin-ti Ebu Hubeyş'e: "Hayız görmeye başladığında namazı bırak. Hayız kesildikten sonra yıkan ve namazım kıl." [1] buyurdu.

2- Nifas (lohusalık hali): Nifastan kesilen kadının gusletmesi gerekir.

3- Çocuk doğurmak: Kan gelmese veya devam etmese dahi, kadının yine de gusletmesi gerekir. Bunları biraz açıklayalım:

---

[1] Bulun i, 3/3

Hayız (Aybaşı Hali, Adet Kanı):

Hayız, Belirli vekillerde kadının tenasül uzvundan gelen tabii bir kandır.Kız çocuklar en az dokuz yaşında baliğa olup hayız olmaya yani adet görmeye başlarlar. [1]

Hayız yaşının sonu yoktur. Kadın hayat kaydı üzere oldukça hayız olması mümkündür. Fakat hayızdan kesilme yaşı ekseriya 62 yaşından sonradır. [2]

Hayızın en az müddeti kesilmemek üzere bir gün bir gecedir. En fazla hayız müddeti arada kesilse dahi geceleri ile birlikle on beş gündür. [3]

Kadınların genel olarak hayız süresi 6-7 gündür. Tabi bu rakam kimi kadınlar için az veya çok olabilir. Azı bir günün altına düşmese. çoğu da 15 günü geçmese bu kanama süresinde kadın hayızlidır.

İki hayız arasındaki temizlik müddeti en az 15 gündür. Temizlik süresinin çoğu için bir had yoktur. Ne kadar fazla olsa olabilir.

---

[1] E! Enrar İt A'ma/ı! Ebrar, 1144

[2] Kıtabul Fıkh Ala Mezalubıl Erbaa, II127

[3] El Eıivar !ı A'mali! Ebrar, 1144

Nifas (Lohusalık Hali):

Çocuk doğurduktan sonra boşalan rahimden akan kandır. Bu kanın en az müddeti bir an, en çok müddeti 60 gündür. Ekseriya görülen müddet 40 gündür. Hamileliğin en az müddeti 6 ay, ekseriya olan müddeti 9 aydır. En çok gebelik müddeti 4 seneye kadar da çıkabilir.

Çocuk Doğurmak:

Kan gelmese dahi kadının doğum yapmasıyla gusletmesi gerekir. Genelde doğum yapan kadından doğumdan sonra bir süre kan gelir. İşte bu kanın kesilmesiyle (yukarıda Nifas bahsinde geçti) gusletmesi gerektiği gibi, doğumdan hemen sonra kan gelmese de gusletmek gerekir.

İstihaza:

Yukarıda tarif edilen hayız ve nifas kanının özelliklerini taşımayıp daha değişik durumlarda gelen kandır. Böyle bir durumda olan kadın abdestini alır her türlü ibadetini yapar helallisine yaklaşabilir.[1]

---

[1] İânetur-Talıbm, 1171

Guslün Farzları

Guslün farzları üçtür:
1- Niyyet getirmek.
2- Vücut üzerinde varsa necaseti gidermek.
3- Vücudun bütün kıllarını ve derisini su ile yıkamak.

Guslün Sünnetleri

Guslün sünnetleri beştir:

1- Gusle Besmele ile başlamak.

2- Gusülden önce abdest almak.

3- Vücudu elleriyle ovalamak.

4- Sıra ile yıkamak.

5- Sağ uzuvları sol uzuvlardan önce yıkamak.

1- Niyet getirmek.

Niyetin delili'şu hadis-i şeriftir. Hz. Ömer'in Peygamberimiz (s.a.v.) den şöyle rivayet etmiştir:

" Ameller niyetlere göredir.Kişiye ancak niyet ettiği şey vardır." [1]

Niyyet şöyle getirilir:

"Büyük abdestsizliği kaldırmağa niyet eltim" veya,

'Farz oian guslü almaya niyet etlim" ya da.

"Cünüplüğü kaldırmağa niyet ettim" demesidir. " Hayızdan Ötürü ise,

"Hayzın hükmünü kaldırmaya niyyet ettim", nifastan Ötürü ise, "Nifasın hükmünü kaldırmaya niyyet ettim" demesi gibi. Hangi gusle ihtiyacı varsa öylece niyet getirilir.

2- Vücudun üzerinde varsa pislikleri gidermek.

Meymune Hz. Peygamber (s.a.v.)'in guslü hakkında şöyle rivayet etmiştir:

"Allah Resulü guslederken, uzuvlarına isabet eden kirliliği temizler-di."[2]

Guslün farzları şafii mezhebinde ikidir. Niyet getirmek ve bütün vücudu kılları ve derisiyle birlikte yıkamaktır. Vücut üzerinde necis veya buna benzer pislikler varsa bunların temizlenmesi guslün farzı değil, temizlenmenin bir gereğidir. Burdaki ifade herhale namaz gibi bir ibadet için hazırlık amacıyladır.

3- Tepeden tırnağa kadar bütün vücudu yıkamak.

Vücudun her tarafını kıllarıyla birlikte yıkamak yukarı da ifade ettiğimiz gibi guslün ikinci farzıdır. Kadınların saç örgüleri, küpe, bilezik ve yüzük gibi tabii takıların altlarının da ıslatılması şarttır.

Besmele ile başlamanın delili şu hadis-i şeriftir:

"Onda, rahman ve rahim olan Allah'ın ismi ile başlanmayan her işten bereket kesilmiştir." [3]

Gusülden önce abdest almak, elleriyle vcudu ovalamak, uzuvları ardı ardınca yıkamak ve sağ tarafı sol taraftan önce yıkamak için Hz. Aişe'nin rivayet ettiği hadisi delil gösterebiliriz. Hz. Aişe (r.anha) şöyle rivayet eder:

"Hz. Peygamber (s.a.v.) cünüplükten guslettiğinde ilk önce ellerini yıkardı. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra parmaklarını suya batırıp onlarla vücudundaki kılları hilalleyip vücudunu ovalardı. Sonra elleriyle başına su dökerdi. Sonra da suyu bütün cildinin üzerine döküp yıkanırdı." [4]

Hz. Aişe başka bir hadiste şöyle rivayet eder: "Resuli Ekrem ayakkabılarını giyerken, saçlarını tararken, abdest alırken ve guslederken hep sağ taraftan başlamasından hoşlanırdı." [5]

Guslün sünnetlerine şunları da ilave edebiliriz:

a) Abdestteki mazmaza (ağıza su verme) ve istinşak (buruna su verme)'in dışında gusül için de mazmaza ve istinşak yapmak.

b) Uzuvları ardı ardınca yıkamak.

c) Kıbleye yönelmek.

d) Yere dökülen suyun sıçramasından korunmak.

e) Yalnız da olsa avret yerlerini örtmek.

---

[1] Buharı, I, Muslini, 1907

[2] Buharı, 246

[3] KesfiilHafa, 1964
[4] Buharı, 245, Müslim, 316
[5] Buharı, 166. Müslim, 268

Sünnet Olan Gusüller

Sünnet olan gusüller on yedidir:

1- Cuma namazı için gusletmek.

2- İki bayram namazı için gusletmek.

3- Yağmur duası namazı için gusletmek.

4- Güneş tutulması namazı için gusletmek.

5- Ay tutulması namazı için gusletmek.

6- Meyyiti yıkayan kişinin gusletmesi.

7- Yeni müslüman olmuş kişinin gusletmesi.

8- Delirme durumundan sonra gusletmek.

9- Sarhoşluktan kurtulduktan sonra gusletmek.

10- (Hacc ve Umre için) ihrama girdikten sonra gusletmek.

11- Mekke-i Mükerreme'ye girerken gusletmek.

12- Arafat vakfesi için gusletmek.

13- Müzdelife vakfesi için gusletmek.

14- Üç Şeytan'ı taşlamak için gusletmek.

15- (Kâ'be-i Muazzama'yı) tavaf için gusletmek.

16- Safa ile Merve arasını say'etmek için gusletmek.

17- Resulullah (s.a.v.)'in Medine-i Münevvere'sine girerken gusletmek.

Sünnet olan gusüller için deliller

-Cuma namazı için.

Abdullah İbni Ömer dedi ki, Rasulullah (s.a.v.)'den işittim şöyle bu-yuruyordu:

"Sizden biriniz cuma namazına gelmek istediğinde yıkansın."[1]

-Her iki bayram namazında gusletmek için.

Abdullah ibni Ömer şöyle rivayet eder:

"Allah Resulü (s.a.v.) Ramazan Bayramı gününde namaz gelmeden önce guslederdi."[2]

Hem Ramazan hem Kurban Bayramı için İbni Abbas şöyle rivayet eder:

'Hz. Peygamber Ramazan Bayramında da, Kurban Bayramında da guslederdi."[3]

-Yağmur duası namazı, Güneş ve Ay tutulması namazı için de müçte-hid imamların görüşüne göre müslûmanlar bir araya geldiklerinden kimsenin kir ve ter kokularından rahatsız olmaması için gusletmenin müste-hap olduğunu Cuma ve Bayram namazlarına kıyas etmişlerdir.

-Ölü yıkayan bir kimsenin gusletmesi de sünnettir. Buna delil. İmam Ahmed ve Sünen sahipleri peygamberimizden şu hadisi nakletmiş lerdir:

"Bir kimse ölüyü yıkadıktan sonra kendisi de yıkansın." [4]

-Kâfir kişinin müslüman olmasından sonra yıkanması da Allah'ın hidayetine mazhar olup İslam dini ile müşerref olduğundan dolayıdır. Eğer İslama girmeden önce cünüplük durumu varsa gusletmesi farzdır. Bir görüşe göre İslama girmeden önce cünüplüğü söz konusu ise o affedilir.

-İslama girdikten sonra gusletmek için delil.

Kays. bin Asım'dan gelen rivayettir. O şöyle demiştir:

"Ben İslama girmek için Rasulullah'ın yanına geldim. Rasulullah bana su ile gusletmemi emretti." [5]

İslam alimleri İslama giren kişilerin gusletmelerini vacip değil de müs-tehab kabul etmişlerdir.

-Deli ve baygın olan kimseler ayıldıklarmda gusletmelerinin sünnet oluşu için Hz. Aişe'f r. anha) şöyle rivayet eder:

"Rasulullah (vücudu ağır olup hastaydı) sıklet halindeydi. Buyurdu ki: "İnsanlar namaz kıldılar mı? Aişe, cevaben: Hayır ya Rasulalllah onlar seni bekliyorlar dedi. O da: "Bana kovada su hazırlayın"dedi. Biz de ona su hazırladık. Onunla gusletti.'7 [6]

-Hac ve Umre için ihrama girerken gusletmenin delili. Zeyd bin Sabit El- Ensari'nin şu rivayetidir:

"Hz. Peygamber hac için ihrama girmek istediğinde elbiselerini çıkarıp yıkandığım gördüm." [7]

-Mekkeye girmek için gusletmenin delili:

Abdullah bin Ömer Mekke'ye her girişinde Zi Tuva denilen yerde geceler, sabahleyin yıkandıktan sonra Mekke'ye girerdi ve Resuli Ekremin böyle yaptığını söylerdi. [8]

-Arafatta vakfeye durmak için gusletmenin delili. Hz. Ali (k.v.) iki bayram gününde cuma ve arefe günü bir de ihrama girmek istediği zaman guslederdi [9]

-Haccın diğer menasiklerinde gusletmenin müstehap oluşu cuma ve bayram gibi halkın toplandığı yerler olmasından ötürüdür.

---

[1] Buhan, 837, Mıishm, 844.

[2] imanı Malık El Mın atta, 1-177

[3] İhın Maıe. 1315

[4] Tu mı::, 993

[5] Ehıı Darud, 355; TiımrJ, 605

[6] Buhari, 255: Müslim, 418

[7] Tirmizi, 830

[8] Buhari. 1481; Müslim, 1259

[9] El-ıınını İmanı Şafii. 6/107

MESTLER ÜZERİNE MESHETMEK

Mestler üzerine meshelmek üç şartla caizdir:

1- Abdest tamamlandıktan sonra giyilmesi.

2- Ayaklan aşık kemiklerinin üzerine kadar örtmüş bulunması.

3- Yolda yürüyebilme imkânına sahip olması.

Mukim olan, bir gün bir gece; yolcu olanlar da geceleriyle birlikte üç gün mesheder. Mestleri giydikten sonra müddetin başlangıcı abdestin bozulduğu zamandan başlar. Mukim olan biri meshettikten sonra niyet edip yolculuğa çıkarsa veya yolculuk için mesheder sonra mukim olursa (seferini iptal ederse) mukimin mesih müddeti kadar meshedebilir.

Mestler üzerine meshetmek abdestte ayakları yıkamanın yerine geçer.

Meshin sözlük anlamı, eli bir şey üzerinde gezdirmektir.

Mest üzerine meshin ıstılahı anlamı ise su ile ıslatılmış olan eli, özel bir ayakkabıdaki (mestteki) özel bir yere özel bir zamanda değdirmek demektir.

Şureyh İbni Hani şöyle anlatmıştır:"Hz. Aişe (r. anha)'ya gidip mestler üzerine meshin müddetinin ne kadar olduğunu sordum. Aişe (r. anha) dedi ki: Ali'ye git o bu hususla benden daha da bilgi sahibidir. Zira o Rasu-lullah ile beraber sefere giderdi. Bunun üzerine soruyu Hazreti Ali'ye sordum. Hz. Ali şu cevabı verdi: "Rasulullah meshin müddetini yolcuya üç gün üç gece, mukime bir gün bir gece olarak tesbit etti. [1]

Şer'an mest: Ayak topuklarını veya daha fazlasını örten deri ve benzeri şeyden yapılmış olan ayakkabıdır. Özel yerden kastımız, mestlerin altlarının değil de üst taraflarının meshedilmesidir. Özel zaman ise, mukim kimse için bir gündüz ve bir gece olmak üzere bir gün, yolcu kimse için ise geceli gündüzlü 3 gündür.

Meshin niteliği: Mesh, bir ruhsat olmak üzere meşru kılınmıştır. Dört mezhepte de yolculuk ve mukim durumda

olan erkek ve kadınlar için caizdir. [2] Mestler üzerine meshetmek müslümanlara kolaylık olsun diye caiz kılınmıştır. Bilhassa kışın yolculuk ve soğuk havalarda olan kimseler için cidden bir kolaylıktır.

Meşruiyyeti için çok hadisi şerif vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

a) Cerir'in rivayet ettiği hadis: "(9, küçük abdestini bozdu, sonra ab-dest aldı, mestleri üzerine meshetti. O'na; "Sen böylemi yapıyorsun" denilince şu cevabı verdi.'Evet, ben Resulullah (s.a.v.)'in küçük abdest bozduğunu, sonra da abdest alıp, mestleri üzerine meshettiğini gördüm.' [3]

b) Muğıyre bin Şu'be'nin rivayet ettiği hadis.O dedi ki, Peygamber (s.a.v.) ile birlikte idim, O abdest aldı. Ben ayakkabılarını çıkarmak için davrandım." O: "Onları birakıver, çünkü ben onları abdestli iken giydim." [4] dedi. Sonra da onların üzerine meshetti.

Mest üzerine meshetmek şu hadisle de sabittirîbn'ül Münzir Ha-san-i Basri'den şöyle rivayet eder; "Yetmiş sahabi Allah Resulü (s.a.v.yin meshettiğini bana nakletmiştir".Her ne kadar Resulullah (s.a.v.) mest üzerine meshetmiş ise de bu bir ruhsattır. Yani ne vacip ne de sünnettir.

Meshin Farzları

Meshin bir farzı vardır. O da mestin üstünden bir kısmını (abdestte başın meshinde olduğu gibi) meshetmektir. Sadece alt veya kenarını meshetmek caiz değildir. Üstü ile beraber altını da meshetmek sünnetten

Meshin en uygun şekli şöyledir: Her iki eli ıslattıktan sonra parmakları açık tutarak sağ eli, üstten ayak parmaklarının üzerine koyup ayak bileğine doğru ve onunla birlikte de sol eli alttan topuk üzerine koyarak ayak parmaklarına doğru çekip meshetmektir. Sonra sol ayağı da aynı şekilde yapmaktır.

Meshi Bozan Şeyler

Meshi bozan şeyler üç tanedir:
1- Mestlerin çıkartılması.
2- Mest müddetinin dolması.
3- Guslü gerektiren herhangi bir durumun oluşması.

Meshi bozan şeyler için delil.Safvan bin Asal (r.a.) şöyle demiştir: " Yolculukta olduğumuz zaman Resulullah bize mestlerimize üç gün meshetmeye izin verirdi. üç gün boyunca -cünüp olduğumuz zamanlar hariç- ne küçük ne de büyük abdest yaparken ve ne de uyurken mestlerimizi çikarırdık."[5]

Mestin Özellikleri Ve Meshin Süresi

Mest, ayakları aşık kemikleriyle beraber örten, içine kolay su geçirmeyen, 5-6 kilometre yürüdüğünde delinmeyecek, yırtılmayacak kadar dayanıklı ve temiz giyecektir.

Mest üzerine meshetme Hicret'in 9. yılı meşru kılınmıştır. Abdest alırken ayakları yıkamak yerine mest üzerine mesh yapmak dinin tanımış olduğu bir kolaylıktır.

Mukim olan, yani yolculuk halinde bulunmayan bir kimse 24 saat, yolculuk halinde olan kimse de 72 saat bu kolaylıktan yararlanır. Sürenin başlangıcı ise abdest alıp mestleri giydikten sonra, abdestin bozulduğu vakitten itibaren başlar.

Mesela; sabah saat 7:00' de abdest alıp mesti giyen kimsenin o abdesti saat 12:00' de bozulursa, süre saat 12.00'den itibaren işlemeye başlar.

Bir kimse mukim iken meshetmeye başlar sonra yolculuğa çıkar, veya yolculuk halinde iken meshetmeye başladıktan sonra yolculuğu biter ve bu süre tamamlanmamış ise ikisi de ancak mukim için tanınan

süreye göre meshedebilirler. Yani bu durumdaki bir kişinin meshetme süresi 24 saattir.

Mestin delinme, yırtılma veya eskime gibi sebeplerle herhangi bir bölümünün açılması veya mestin içine su alabilir duruma gelmesiyle mesh bozulmuş olur.

---

[1] MtısIım,276

[2] Hidayet' iil Mıh tehid, 1117

[3] Buharı. 1478; Mıhlını, 272; Nevi'ıil tvkıı: hHO

[4] l'iUEvlüi; I IHI)

[5] Tıntuzı, 96

TEYEMMÜM

Teyemmümün Şartları

Teyemmümün şartlan beştir:
1- Hastalık veya yolculuk gibi bir özrün bulunması,
2- Namaz vaktinin girmiş olması,
3- Suyu aramış olması,
4- Su bulunduğu halde kullanılmasının mahzurlu olması. Suyu aradıktan sonra bulamaması.
5- Toz çıkaran temiz toprağın bulunması. Eğer bu toprağa kireç veya kum karışmışsa kullanılması caiz olmaz.

Teyemmüm, abdest ve gusülle veya yıkanması lazım gelen bir uzvun yerine su olmadığı zaman veya su olup ta gerektiği halde toprağı, el ve yüze sürmektir.

Teyemmüm, bu ümmetin hususiyetlerindendir. Hicret'in 6. senesinde farz kılınmıştır. Bu bir ruhsattır. Yani asli hükmün sebebi olan bir özüre binaen suyun kullanılmaması durumunda güçlükten kolaylığa geçmektir.

Delili, Allah'u Teala'nın şu ayet-i kerimesidir:

"Suya gücünüz yetmezse, o vakit tertemiz toprakla teyemmüm edin. Yüzlerinize re ellerinize mesh eyleyin. Allah sizin sıkıntıda olmanızı islemez." [1]

Teyemmümün Farzları

Teyemmümün farzları dört tanedir:
1- Niyet etmek.
2- Toprakla yüzünü meshetmek.
3- Dirseklerle birlikle el ve kolları meshetmek.
4- Sıraya riayet etmek.

Teyemmümün Sünnetleri

Teyemmümün sünnetleri üçtür.
1- Besmele çekmek.
2- Sağ uzvu sol uzuvdan önce meshetmek.
3- Muvalat (uzuvları ard arda meshetmek).

Teyemmümü Bozan Şeyler

Teyemmümü bozan şeyler üçtür.
1- Abdesti bozan her şey teyemümü de bozar.
2- Namaza girmeden su görmek.
3- İrtidat etmek (dinden çıkmak).

Yolculukla su bulunmadığı zaman veya su bulunup ta kullanılması için bir sakınca var ise teyemmüm yapılır.

İmran bin Huseyn şöyle rivayet eder. Bir seferde biz Allah Resulü ile beraberdik. İnsanlara namaz kıldırdı. O esnada gördük ki, bir adam kendi halinde durmuş namaz kılmıyordu.

Rasulullah ona: "Namazı kılmaktan seni meneden nedir?" diye sorunca, adam da. Cünüplük bana isabet etmiştir ve su da yoktur, dedi.

Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) ona: "Teyemmüm yap, temiz toprakla yüzünü ve kollarını meshet, çünkü o sana yeterlidir." [2] buyurdular.

Teyemmüm için gerekli şartlar şunlardır:

-Namaz vaktinin girmiş olması. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bize yeryüzü, mescit kılındı ve temizdir. Ümmetimden her şahıs namaz vakti girdiğinde hemen namazı kılsın." [3] Bir başka hadis-i şeriflerinde, ''Namaz vakti geldiğinde, mesheder ve namazımı kılarım" [4] buyurmuştur.

Burdaki hadislerde teyemmüm edebilmek için namaz vaktinin girmiş olmasının gerekliliği belirtiliyor.

-Yolcu olan kişinin kendi imkanı dahilinde suyu araması gerekir.

Uzak yerlerde suyun bulunma ihtimali varsa tehlike ve riske girme zorunluluğu yoktur. Çünkü dördüncü maddede suyun mahzurlu olmasından kasd edilmek istenen tehlikedir.

-Toz çıkaran temiz toprağın olması. Toz çıkaran temiz topraktan kasıt ellerini vurduğu zaman yapışması gerekir ki kum ve kireç türünden olmadığı belli olsun. Toz çıkarması ayrıca kuru olması gerektiğinin alametidir. Çünkü ıslak veya rutubetli olmasıyla kum bile insanların eline yapışır. Toprağın kendisi olmasa da duvar veya herhangi bir yere dokunmakla toz çıkarsa yine de orası ile teyemmüm yapılabilir.

Teyemmüm şu şekilde yapılır: İki avuç parmaklan, birbirinden açık olarak temiz bir toprağa veya toz çıkaran toprak cinsinden temiz bir şeye vurulur ve o anda şöyle niyet eder:

"Namaz farzını, mubah kılamaya niyet ettim."

Sonra yüzün üst kısmından başlayarak ve her tarafını kaplayarak mesheder. Sonra ikinci defa avuçlarını toprağa vurur, baş parmak hariç, sol elinin parmaklarının içi ile sağ elinin (yine baş parmak hariç) dört parmağının altından başlayarak sol elini, sağ elinin ortadan geçirip, daha sonra sol elinin içini kolunun içine doğru çevirerek baş parmak kalkık olduğu vaziyette mesheder. Avuçlarının içerisinden bir şey silmeden aynı işlem ile sağ avucu ile sol elini mesheder.

Yara Üzerine Meshetmek

Abdestli iken yarası üstüne sargı saran yara sahibi sargının üstünü mesheder. Abdesti tamamlandıktan sonra teyemmüm eder ve namazını kılar, daha sonra namazını kaza da etmez.

Bir teyemmüm ile ancak bir farz namaz kılınır. Kılacağı her farz için ayrı ayrı teyemmüm etmek lazımdır. Yalnız .sünnet namaz için bir sınırlama yoktur. Bir teyemmümle istediği kadar sünnet namaz kılabilir.

Yara üzerine meshin meşruluğu için Cabir bin Abdullah şöyle demiştir. "Bir sefere çıktık. Bizden bir adama taş değdi ve başını yardı. Sonra bu zat ihtilam oldu. Arkadaşlarına, Benim teyemmüm etmeme ruhsat buluyor musunuz? diye sordu. Dediler ki:

-Sen suyu kullanabilirsin. Sana (teyemmüm için) ruhsat bulmuyoruz.

Adam yıkandı, daha sonra öldü. Peygamber (s.a.v.)'in huzuruna geldi ğimizde bu hadiseyi (kendisine) haber verdik. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v.): "(Fetvayı verenler) onu öldürdüler. Allah'da onları öldürsün. Bilmediklerini somalardı ya! Cehaletin ilacı ancak sormaktır. Onun teyemmüm etmesi yarasını da yıkaması (meshetmesi) ona yeterdi." [5] diye buyurdu.

Her farz için ayrı teyemmüm gerektiğini İbni Ömer şöyle bildirir:"Her bir farz için teyemmüm gerekir, velevki abdest bozulmamışsa da." [6]

Yara sahibi yara veya kırık yerini sarmışsa bu durumda üç şeye dikkat etmesi gerekir. Bunlar,

1- Yara veya kırık yerinin üstünü meshetmelidir.

2- Yaralanan veya kırılan uzvun sağlam kısmını yıkaması gerekir.

3- Abdest alırken yaralanan veya kırılan uzvun sırası geldiğinde abdest yerine teyemmüm etmesi gerekir.

---

[1] Muide \ıiıcm, 6

[2] Buharı, 34!; Müslim, 682

[3] Buharı, 328

[4] İmanı Ahıned, 2/222

[5] Ebu Davud 336.

[6] Be\hah 11221.

NECASET BAHSİ VE GİDERİLMESİ

İnsanın ön ve arka menfezlerinden meni hariç çıkan her şey necistir. İdrarın her çeşidi necis olduğu için yıkanması vaciptir.

Taam yiyemeyen, (anne sütünden başka bir şey yiyemeyen) çocuğun idrarı (sidiği)'mn üzerine su dökülmesi ile temizlenir.

Necisin hiç bir çeşidi affolunmaz. Ancak kan ve kusuntunun çok azı, yani gözle görülmeyecek şekilde olan kan ve kusuntu ile akıcı kanı olmayan sinek ve haşaratlar yemeğin içine girip içinde ölürse o yemek necis olmaz.

Necaset lugatta, tiksindirici şey demektir, şer'i anlamı ise namazın sıhhatine mani olan türn pisliklerdir.

Delili şu ayeti kerimedir: "Ey iman edenler! Şüphesiz ki içki, kumar, dikili putlar ve fal okları şeytanın işinden olan birer necistir. Ondan sakınınız ki kurtuluşa erersiniz." (Maıdc: 5/90)

Enes (r.a.) anlatır: "Rasulullah (s.a.v.) defi hacet için çıktığı zaman biz O'na su götürdük, O'da onunla yıkanırdı." [1]

Başka bir hadisi şerifte Peygamber (s.a.v.) Ammar'a: "Elbiselerini idrardan, dışkıdan, mezi ve kusmuktan temizle." [2] buyurmuştur.

Hz. Ali'nin bir rivayeti de şöyledir:

'Ben mezisi çok olan biriydim. Kızının mevkiinden dolayı bu durumu Hz. Peygambere söylemekten haya ediyordum. Mikdat bin Esved'e sormasını söyledim. Hz. Peygamber "Tenasül organını yıkar ve abdesî alır." buyurmuşlardır.' [3]

-Ön ve arka taraftan çıkan her şey yukarıdaki hadislerde belirtilen şeylere kıyas edilmiştir. Ancak meni bunlardan istisna edilmiştir.

Hz. Aişe validemiz onun hakkında şöyle diyor:

"Ben Allah resulünün elbisesine bulaşan meniyi kuru şekilde giderirdim. Sonra O'da gider namaz kılardı." [4]

Bu hadisten anlaşılıyor ki meni necis olsaydı, elle kuru bir şekilde giderilmesi yeterli olmazdı.

-Yemek yemeyen, sadece anne sütüyle beslenen çocuğun idrarının üzerine sadece su dökmekle iktifa edileceğine dair hadis:

Umrau Kays binti Hisan, henüz yemek yemeyen bir oğlan çocuğunu Resul-i Ekrem'in yanına getirdi ve çocuğu onun kucağına koydu, çocuk da işeyiverdi. Rasulullah (s.a.v.), suyu elbisenin üzerine azar azar dökmüş, onu tam yıkamamaştır. [5]

-Kan ve kusuntusunun çok azı, sinek ve haşaratların affedilmiş necis-ler olduğu ve bunların yemek içine düşmesiyle yemeği pislemeyeceği konusu hadisi şerifler ışığında açıklanmıştı.

Sinek, bit, pire, arı ve akrep gibi asaleten akıcı kanı olmayan hayvanlardan biri, bir suya veya başka bir sıvıya düşüp ölürse içine düştüğü şeyi necis yapmaz. Ama birisi tarafından kasten içine atılırsa o zaman necis olur.

Kulleteyne yetişen bir suya bir necaset düşer de suyun 3 özelliğinden herhangi bir özelliğini bozmazsa necis olmaz. Ama suyun herhangi bir özelliği bozulursa o zaman o su necis olur.

Suyun üç özelliği şunlardır:

1- Renk.

2- Koku.

3- Tad.

Bir adam kulleteyn miktarı (kulleteyn sayfa 68 de anlatılmıştır) olan bir suya düşüp ölürse, içine düştüğü su necis olmaz. Çünkü dinimize göre insan, muhterem olduğundan hayatta olduğu gibi ölümünde de tahirdir. Ancak vücudunda veya elbisesinde necaset bulunduğu takdirde durum değişir. Necisten dolayı o su necis olur.

Kulleteyn miktarından az olan bir su herhangi bir necasetle pis olmuşsa, temizlenebilmesi için sıfatları normal

bir hale dönmek şartıyla beraber kulleteyn olacak kadar kendisine su ilave edilmelidir.

Kulleteynden fazla olur ve necaset sıfatı da kalmamışsa o su temiz olur. Kulleteyn miktarı olan suyun içine necaset düştüğü taktirde rengi, tadı veya kokusu değişirse necis olur.

Kendiliğinden veya ona su ilave etmek suretiyle vasıflan düzelirse temiz olur. Ama ilaçlamak suretiyle su eski haline dönerse, ne temiz ne de temizleyeci olur.

Her çeşit hayvanın aslı şer'ân temizdir. Ancak köpek, domuz ve bunların birbirleriyle birleşmesi neticesi doğan bir varlık veya bu ikisinden birinin temiz bir hayvanla birleşmesi neticesinde meydana gelen bir hayvan temiz değildir.

Balık, çekirge ve insanın ölüsü dışında kalan her çeşit ölü (şer'i ölçüler dahilinde kesilmemişlerse) necistir. Köpek veya domuz herhangi bir yemek kabına ağzını sokarsa, orasını bir defasını toprakla olmak üzere yedi defa yıkamak gerekir. Diğer necasetler ise birer sefer yıkanması yeterlidir. Üç sefer yıkamak ise daha da efdaldir.

Herhangi bir işlem yapılmadan şarap kendiliğinden sirkeye dönüşürse temiz olur. Ama içine bir şey atmakla veya herhangi bir işlem yapmakla sirkeye dönüşürse temiz olmaz.

Köpeğin, domuzun, ikisinin birleşmesinden meydana gelen yavru veya her birisinin başka bir hayvanla birleşmesinden doğan hayvanın ağzı, salyası, idrarı, kuru ve yaş yerleri, yaş bir yere değerse veya ağzı kuru bir yere değerse orasını bir defa toprak ve altı defa su ile yıkamak lazımdır.

Ağır (Muğallaz) Necaset

Domuz -etinin haram olduğunu bildiren ayeti kerime. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"De ki: Bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti (ki pisliğin kendisidir) ya da günah işlenerek

Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan... " (En'am:6/145)

Köpeğin de haram olduğunu bildiren hadisi şerif.

Ebu Hureyre (r.a)'dan rivayeten Peygamberimiz (s.a.v.) buyurdular ki:

"Köpek herhangi birinizin kabından yalarsa birincisini toprakla ovalayarak o kabı yedi defa yıkasın." [6]

Domuz ile köpek aynı hükümdedir.

Köpek ile domuzun birleşmesinden veya bu iki hayvandan birisinin temiz bir hayvanla birleşmesi neticesi doğan hayvanın haram oluşu da aslına çekmesinden dolayıdır.

Balık ile çekirgenin ölüsü necis değildir. Çünkü Peygamber (s.a.v.) şöyle buyrumuşlur:

"Size iki ölü ile iki kan helal kılınmıştır, iki ölü balık ve çekirgedir. İki kan ise ciğer ve dalaktır." [7]

Kan ve irin de necis hükmündedir.

Canlı bir hayvandan kesilen herhangi bir parça da haramdır. Kıl ve tüyler bundan istisna edilmiştir.

Hafif (Muhaffef) Necaset

Daha evvel ifade ettiğimiz iki yaşın altında olup anne sütünden başka bir şey yemeyen çocuğun idrarı. Bunun üzerine sadece su serpmekle yeti-nilir. Hükmü geçti.

Orta (Mutevassıt) Necaset

Bu tür necasetler hayvan dışkısı, kan ve insan pislikleri gibi iğrenç olan necis türleridir. Bu necis türlerinin temizlenmesi ancak su ile olur. Çıkarılabilirse tek defa da yıkamak yeterlidir. Taş ile islinca ise kişinin kendi defi haceti sonrası kendine ait olan idrar ve dışkı artığını temizle-

mesindendir. Başka birine ait olan necisi temizlemek ancak su ile olur.

Orta necasetlerin temizlenmesinin ne şekilde olduğunu bildiren delil.

İbni Ömer şöyle rivayet eder: "Namaz elli, cünüplükten dolayı yıkanmak yedi ve elbiseden idrarı yıkamak yedi defa idi. Resulullah (s.a.v.) namaz beş vakit, cünüplükten dolayı yıkanmak bir ve elbiseden sidiği yıkamak da bir defaya indirilinceye kadar (Allah'a) duaya devam etti." [8] Diğer necasetler de sidiğe kıyas edilmiştir.

---

[1] Çuhan, 214.

[2] İmanı Almıed, Darekunu ve Bczzar nvaxci etnuştıı

[3] Buharı; 176, Müslim, 303

[4] Müslim,288

[5] Mushm, 287

[6] Müslim, 279

[7] İmam Ahmed, 2l97

[8] Ebu Davud, 247

HAYIZ, NİFAS VE İSTİHAZANIN HÜKMÜ

Kadın rahminden hayız, istihaza ve nifas diye 3 kan çıkar.

Hayız kanı; doğum sebebinden olmayıp kadından normal bir şekilde belirli aralıklarla gelen kandır.

Hayız kanının rengi koyu kırmızı olup siyah rengine çeker, kuvvetli ve yakıcı olur.

Nifas kanı, doğumdan sonra gelen kandır.

İstihaza kanı ise, hayız günlerinin dışında ve nifas sebebiyle de olmayıp, bir hastalığa veya daha değişik bir özel duruma bağlı olarak gelen kandır.

Hayız, lugatta akmak demektir. Istılahta ise belli vakitlerde kadının sağlıklı halde ergenlik çağma girdikten sonra rahminden gelen tabii bir kandır. Halk dilinde buna genelde aybaşı kanı veya adet hali denilmektedir. Bu süre en erken 9 yaşından başlar 62 yaşına kadar devam eder.

-Hayız kanı, özellikleri ve rengi:

Ebu Hubeyş'in kızı Fatima'nm rivayet ettiğine göre., kendisi hayız olduğu zaman Resululah (s.a.v.) ona:

"Hayız kanı siyah olduğu zaman hayız olduğu bilinir. Bu siyah kanı gördüğün zaman namaz kılma, bunun dışında kan görürsen abdest al ve namaz kıl. Şüphesiz diğeri ancak damar kamdır." [1] buyurmuştur.

-Nifas kanı doğum sonrası gelen kandır. Böyle bir durumda da kadın hayız hükmünün aynısı ile hareket eder. İleride açıklanacak.

Ümmü seleme (r.anha) şöyle der: "Resul-i Ekrem'in zamanında nifas kanı gören kadınlar 40 (kırk) gün müddetle otururlardı." [2]

Şüphesiz buradaki 40 (kırk) gün normal süre olarak belirtilmiştir. Nifas süresi kanın kesilme süresine bağlıdır. Şu halde kadının doğumdan kısa süre sonra nifas kanı kesilirse yıkanır namaz kılmaya başlar. İleride açıklanacaktır

-İstihaza kanı ise hayız ve nifas kanlan dışında olup hastalık gibi durumlardan gelen kandır ki bu durumdaki kadın temizdir olup namazını kılar, orucunu tutar. Yalnız istihaza kanını gören kadın daha da dikkatli davranması lazım, kanını her defasında yıkar abdesü bozulduğu için abdesti-ni yeniler. Eğer namaz üzerinde olunca böyle bir durum olma ihtimali var ise kanın aktığı yeri bağlar. Her farz namaz için ayrı ayrı abdest alır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) istihaze kanı gören Fatma binti Hubeyş'e şöyle buyurmuştur:

"Hayız kanı siyah bir kandır. Bu kanı gördüğünde namazdan uzak dur. Diğer kan ise hastalık kanıdır. Bu kan geldiği zaman abdest al ve namazını lal" [3]

Hayız Ve Nifas Kanlarının Süreleri

Hayizın en az müddeti bir gün bir gece (bu kısa sürede ekseriyetle kan gelmeli), en fazla müddeti ise onbeş gündür. Kadınlardaki hayız süresi çoğunluk olarak altı-yedi gündür.

Nifas kanının en azı bir lahzadır (bir andır), çoğu altmış gündür. Kadınlardaki nifas süresi ekseriyetle (genelde) kırk gündür.

İki hayız arasındaki temizlik müddetinin en az süresi onbeş gündür, çoğuna ise bir sınırlama yoktur.

Kız çocuğunun hayız görmesi için alt sınır dokuz yaşına girmiş olmasıdır.

Hamilelik süresinin en az müddeti altı aydır. En çok hamilelik süresi dört yıla kadar da çıkar. Kadınlarda bu süre çoğunlukla dokuz aydır.

Hayız ve nifas kanlarının süreleri için delil olarak Hz. Ali'nin şu rivayetidir: "Hayıım en azı bir gün bir gecedir. En çoğu ise on beş gündür. Kan onbeş günü geçerse istihaza kanı olur." [4]

Genel sürenin onbeş gün oluşu ise araştırma, tesbit ve mevcut durumlara göredir.

Hamne binti Cahş'ten rivayete göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: " Kadınlardaki hayız kanı ekseriyetle altı ya da yedi gündür."

Nifas kanı süresinin en azı ve en çoğu araştırma, müşahade ve tecrübelerden tesbît edilmiştir. Genellikle kırk gün oluşunu ise Ümmü Sele-me'nin hadisinden öğrenmekteyiz:

İki hayız arasındaki temizlik süreleri ise yine müşahadelerden öğrenilmiştir.

Kız çocuğunun hayız görme devresi dokuz-onbeş yaş arasıdır. Dokuz ile onbeş yaş arasında değişmenin nedeni ise iklim şartlarına göredir. Sıcak iklimlerde daha çabuk, soğuk iklimlerde ise daha geç olarak hayız kanı çıkar. Onbeş yaş sınırına gelindiği halde kız çocuğu hayız kanını gör-mese de ergenlik çağına girmiş olur.

Hamile kadının bazan altı ayda doğum yaptığının delili; Allahu Ta-ala'nın şu ayet-i kerimesidir:

"Onun taşınması ve sütten kesilmesi otuz aydır" [5]

Sütten kesilmesi iki yıl olduğuna göre, iki yıl yirmi dört ay eder. Otuz aydan yirmi dört ay çıkınca altı ay kalır. Bu süre de en az olan hamilelik süresidir. Genelde dokuz ve araştırmalara göre bu süre dört yıla kadar da çıkmıştır.

Hayız Ve Nifas Durumunda Olan Kadına Haram Olan Şeyler

Hayız ve nifaslı kadına sekiz şey haramdır:

1- Namaz kılmak.
2- Oruç tutmak.
3- Kur'an-ı Kerim okumak.
4- Kur'an-ı Kerim'e el sürmek ve taşımak.
5- Camiye girmek.
6- Kabe'yi tavaf etmek.
7- Cinsi münasebette bulunmak.

8- (Kocanın hayız halindeki hanımının) diz ile göbek arasındaki bölgeye dokunmak.

Hayız ve nifaslı kadına haram olan şeyler için deliller.

Namaz kılmak.

Hayız ve nifaslı kadının namaz kılması haramdır. Bunun delili Fatıma

binti Hubeyş'in hayız gördüğü zaman Resulullah'ın O'na,

"Hayız kanı siyah bir kandır. Bu kanı gördüğünde namazdan uzak dur..." [6] buyurmasıdır.

Oruç tutmak.

Hayızlı kadın farz veya sünnet olsun oruç tutması haramdır.

Ebu Said el Hudri (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Kadının dini neden eksiktir? diye sorulunca Resulullah: "Hayızlı olduğu zaman namaz kılama-yıp oruç tutamadığı içindir." [7] diye cevap verdi.

Hayızlı kadın hayızlı iken kılmadığı namazları daha sonra kaza etmez. Ama oruçları ise daha sonra kaza eder. Bunun hikmeti Hz. Aişe'ye sorulunca şöyle cevap verdi:

"Biz hayızlı olduğumuzda orucu kaza etmekle emrolunduk, fakat namazı kaza etmekle emrolunmadık." cevabını vermiştir. Namaz çok olduğu için, kaza edilmesi güç olacaktır. Ama oruç ise böyle değildir, doğrusunu Allah bilir.

İbni Ömer (r.a) Resulullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Hayız ve cünüp olan Kur'an'dan hiç bir şey okuyamaz." [8]

Kur'an'a dokunmak ve taşımak.

Yüce Allah şöyle buyurur: "Temiz insandan başka kimse Kur'an'a dokunmasın " (el-Vakıa: 56/79)

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Hayız ve cünüp olan Kur'an'a el sürmesin." [9]

Mescide girmek.

Buıdaki hüküm mescidde durmak üzerindedir.

Hz. Aişe şöyle anlatır: 'Allah Resulü mescidde iken "Bana seccadeyi serin." buyurdu. Bunun üzerine Ben, hayızlıyım

deyince, Resulullah: "Senin hayzın elinde değildir." buyurdu. Diğer bir hadiste Hz. Aişe (r.an-ha)'dan rivayete göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. "Mescidne hayızhya ne de cünüp kişiye helal değildir." [10]

Kabe'yi tavaf etmek.

Hz. Aişe şöyle rivayet etmiştir. 'Hac, maksadıyla medine'den çıktık. Sefer denilen mevkiye gediğimiz zaman bendenhayız kanı geldi, ben ağlamaya başladım. Hz. Peygamber yanıma gelerek: "Neden ağlıyorsun, yoksa hayız kanımı gördün" dedi. Ben, evet hayız gördüm, dedim.'

Hz. Peygamber: "Bu Allah'ın Hz, Adem'in kızlarına yazdığı bir şeydir. Hacıların yaptığı herşeyi yap, fakat kabeyi tavaf etme" buyurdu. [11]

Eşiyle cinsi münasebette bulunmak.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: "Kadınlar aybaşı halinde iken onlara yaklaşmayın, temizlenınceye kadar bekleyin..." (Bakaıa: 2/122)

Hayızlı kadının diz kapağı ile göbeği arasındaki bölgeyle oynamak da haramdır.

Bunun delili şu hadisi şeriftir. Abdullah b. Sad Resuli Ekrem'e: 'Karım hayızlı iken bana neresi helal olur? diye sordu. Resul-i Ekrem: "İzarın üst kısmı sana helaldir" buyurdu. [12] İzar göbek üzerine bağlanan bir örtüdür. Göbekten diz kapaklarına kadar. İzar Resulullah'm hadisinden kast edilen göbekten yukarı kısmı demektir. Nifasın da hayız gibi olduğun ubütün alimler ittifak etmiştir. Yani hayızlı kadına haram olan her şey nifas durumunda olan kadına da aynen haramdır.

Kadınların Görmekte Oldukları Kanlar Hakkında Bazı Önemli Açıklamalar

Hayız.

Belirli vakitlerde kadının rahminden gelen tabii kandır. Kadınlar en az dokuz yaşında baliğa olup hayız olmaya yani adet görmeye başlarlar. Ha-yızdan kesilme yaşı da genellikle altmış ikidir.

Hayzın en az müddeti hiç kesilmemek üzere bir gün bir gecedir. En fazla müddeti arada kesilse dahi geceleri ile beraber on beş gündür.

Bir kadın on beş güne kadar aralıklı olarak kan görür de. görme müddetinin saatları toplamı 24 saati bulursa o on beş gün hayız sayılır, toplamı 24 saatten az olursa hayız değil fasid bir kandır.

Kadınlar genel olarak 6 ile 7 gün hayız kanı görürler. İki hayız arasındaki temizlik müddeti en az on beş gündür. [13] En fazla süresi için bir sınırlama yoktur. Ne kadar fazla olursa olabilir. Fakat genel olarak görülen temizlik müddeti aydan 6 ile 7 gün çıktıktan sonra geriye kalan kısımdır.

İstihaza.

Kan on beş günden fazla devam eder veya en az temizlik müddeti bitmeden evvel başlarsa bu kan istihaza kanıdır. Devam eden bir abdeslsiz-lik demektir.

Hayızlı bir kadının men edildiği şeylerden, müstehaza bir kadın mene-dilemez. Yani abdest alır, her türlü ibadetini yapar ve helallısına yaklaşabilir. [14]

İstihaza durumunda olan kadın namaz kılmak istediğinde tenasül uzvunu yıkar, üzerine bir bez sarar, vakit girdikten sonra abdestini alır ve geciktirmeden namazını kılar. Bu suretle her namaz için fazla kirlenmiş veya yerinden kaymış bezi değiştirir ve yine abdest alır. [15]

İstihaza durumunda olan kadınlar bulundukları hallere ve gelen kana göre dört kısma ayrılırlar:

1- Gelen kan, kuvvetli ve zayıf olarak ayrılabilen, yeni âdet görmeğe başlamış kadın,

2- Gelen kan kuvvetli ve zayıf olarak ayrılabilen, âdet görmüş kadın,

3- Gelen kan kuvvetli ve zayıf olarak ayrılamayan, âdet görmüş kadın,

4- Kanı kuvvetli ve zayıf olarak ayrılamıyan âdet görmüş kadın.

1 ve 2. ci maddedekiler için şu üç şart bulunmak üzere kuvvetli kan hayız sayılır, zayıf kan istihaza sayılır.

a) Kuvvetli olan kan bir gün bir geceden eksik olmamak,

b) Kuvvetli olan kan on beş günü geçmemek,

c) Kesilmeden gelen zayıf kan da on beş günden aşağı olmamak. Bunlar temyiz şartlarını oluşturur.

Kanın kuvvetli ve zayıf olması, rengi, kokusu ve akıcılığı ile anlaşılır. Siyah kırmızıdan kuvvetli, kırmızı sandan, sarı bulanıktan, kokmuş kok-mamıştan, koyu doruktan daha kuvvetlidir. [16]

(3). cü maddede olan kadın ve yukarıda sayılan temyiz şartlarından birisi bozulan kadınlar için hayız müddeti; en az hayız müddeti olan bir gün bir gecedir, ayın geri kalan kısmında istihazadır.

(4). cü maddede olan kadın bu halde evvelki âdetinin vaktine ve miktarına göre hareket eder.

Eğer böyle bir kadın vaktini ve âdetini unutmuşsa ona mütehayyire yani şaşırmış denilir ki, ihtiyatlı olarak şöylece hareket eder. Böyle bir kadın ibadetler bakımından temiz olarak kabul edilir. Eşinden uzak durma durumunda ise hayızlı kadın gibi davranır. Her namaz vakti girdikten sonra namaz kılmak için boy abdesti alır.

Yukarıda durumları anlatılan ve mütehayyire dışında kalan istı-hazalı kadınlar ise hesaplanan hayız günleri dışında boy abdesli alır ve ondan sonra özür sahibi gibi her namaz vakti girince normal namaz ab-destine hazırlanır. Önce iyice taharetlenip kanı nisbeten dindirmek için pamuk veya bezle sıkıca bağladıktan sonra abdest alıp hemen namaza durur.

Taharetlenme, pamuk-bez değiştirme ve abdest yenileme işleri her farz namaz için yenilenir. îstihazalı kadın Ramazan Orucunu da tutar. Fakat mütehayyire kadının Ramazan Orucunu tutma işi tamamen değişiktir.

Şöyle ki; Ramazan ayının tamamını oruçla geçirir ve ondan sonra da aralıksız bir ay oruç tutarsa bu iki ayda toplam 28 gün oruç tutmuş sayılır. Çünkü iki adet arasındaki temizlik süresinin en az 15 gün olduğunu yukarıda ifade'etmiştik.

Bu kadının adet görmesi muhtemelen gündüz başlamış olabilir. Bu sebeple garantili olan 30 gün değil 28 gündür. Başka bir deyişle her ay en az 14 gün temiz geçmiştir. Geriye kalan iki gün için de 18 günlük bir süreyi ele alıp başından ve sonundan üçer gün oruç tutar. Böylece iki günü kaza etmiş sayılır. [17]

---

[1] Ebıt Da\ud,2Sö

[2] Ebıı Davıtd.31!

[3] thıı Dm ud, 286

[4] Suncıı sahihleri Bıihaı 11 e Tııııızı de hasen olduğunu \o\leinisieuhi

[5] Ahlat w>eu, 15

[6] Ebu Davud, 286

[7] Bulun ı Hum:, 6 Mushm-Imaıı, 132

[8] Tirmizi, 131

[9] Darckutm, 1/121; El Muvatta. İl199

[10] Ebıı Davud, 232

[11] Buharı, 290 Müslim" 121!

[12] Ebıt Davıul, 2/2

[13] Bu müddet iki hayız kanı arasında bulunduğuna göredir. Nifas ve hayız kanlan arasında temizliğin en az müddeti için bir sınır yoktur.

[14] lânerriit-Talibnı. 1171

[15] Muğnil Muhtaç, S1121

[16] El Eıivar liA'mah! Ehven; 1/46

[17] Mı/ğmlMulmıc, 11125

Cünüp Kişiye Haram Olan Şeyler

Cünüp kişiye beş şey haramdır:
1- Namaz kılmak.
2- Kur'an-ı Kerim okumak.
3- Kur'an-ı Kerim'e el sürmek ve taşımak.
4- Kâbe-i Muazzama'yı tavaf etmek.
5- Mescidde (c amide) durmak.

TEMİZLİK
Dince Temiz Sayılmayan Şeyler Ve Giderilmesinin Yolları
SULARIN ÇEŞİTLERİ
TABAKLAMA İLE TEMIZLENEBILEN DERİLER
Dibağ
(ALTIN VE GUMUŞ)KAPLARININ KULLANIMI
MİSVAK
ABDEST
Abdestin Meşru Oluşunun Delileri
Abdestin Fazileti
Abdestin Farzları
Abdestin Şartları
Abdestın Sünnetleri
ISTINCA
İstinca Yapılmayacak Şeyler
Yön İle İlgili Dikkat Edilecek Hususlar
Abdesti Bozan Şeyler
Abdestin Mekruhları

GUSÜL (BOY ABDESTİ
Guslü Gerektiren Haller
Kadın Ve Erkek İçin Müşterek Görülen Haller
Sadece Kadınlara Ait Olan Haller
Hayız (Aybaşı Hali, Adet Kanı)

Nifas (Lohusalık Hali)
Çocuk Doğurmak
İstihaza
Guslün Farzları
Guslün Sünnetleri
Sünnet Olan Gusüller
MESTLER ÜZERİNE MESHETMEK
TEYEMMÜM
NECASET BAHSİ VE GİDERİLMESİ
HAYIZ, NİFAS VE İSTİHAZANIN HÜKMÜ
Cünüp Kişiye Haram Olan Şeyler

FERAİZ VE MİRAS

Miras; varislerden her birinin terikeden alacağı hissenin bilinmesini sağlayan hesap ve fıkıh kurallarıdır.

Başka bir tarifle mirası açıklayalım:

Her hak sahibinin teri kederi alacağı miktarı bilmeyi sağlayan hesap ve fıkhi esasların bilinmesidir.

Burda her hak sahibi diye bir tabir kullanmamızın nedeni 'Vasiyet, borç ve diğer hak sahipleri' anlaşılmaktadır.

Feraiz: 'Fariza' kelimesinin çoğul şeklidir ki, miktarını bildirmek manasına gelen 'Farz' kelimesinden türemiştir.

Yüce Allah (c.c.) ölünün terikesinden kalanın taksimatı için zikrettiği ayet-i kerimede:

"Ana-baba ve akrabanın (geriye) bıraktığı maldan erkeklere pay vardır. Kadınlara da, ana-baba ve akrabanın (geriye miras olarak) bıraktığı maldan pay vardır; (geriye kalan) o malın azından da çoğundan da (varisler için) takdir edilmiş birer hisse ayrılmıştır. " (Nisa: 4/7)

Peygamber (s.a.v..) efendimiz de,

"Feraizi öğrenin ve öğretin. Çünkü o ilmin yarısıdır. İlim unutulur. Ümmetim arasında ilk kalkacak olan odur." [1] buyurmuştur

Burda anlamamız gereken şu olmalıdır:

İslam, ekonomi ve haklara son derece önem vererek, kişinin vasiyet etmesine gerek kalmaksızın ölümünden sonra malının adil bir yolla taksim edilme imkânını sağlamıştır. [2]

---

[1] İbni Mace.; 2719.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 377-378.

Feraiz İlminin Temelleri

Konusu: Hak sahipleri arasında terikenin taksim edilme şeklidir.

Delilleri: Kitap, sünnet ve icma-ı ümmetin ilmidir.

Miras "Ekonomik ve hak sahipleri" konusunu içerdiği için, kıyasın veya herhangi bir içtihadın bu konuda etkili olamıyacağı bizim için düşündürücü olmalıdır.

Kitaptaki delilden kastımız Kuran-ı Kerimdeki çocukların ve ana-babaların mirasını konu alan şu ayet-i kerimedir:

"Allah size, çocuklarınız hakkında erkeğe, kadının payının iki misli (miras vermenizi) emreder. (Çocuklar) ikiden fazla kadın iseler ölünün bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer yalnız bir kadınsa yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa ana babasından her birinin mirastan altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da ana -babası ona varis olmuş ise, anasına üçte bir (düşer). Eğer ölenin kardeşleri varsa, anasına altıda bir (düşer. Bütün bu paylar ölenin) yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin size fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bunlar Allah tarafından konmuş farzlardır. Şüphesiz Yüce Allah, ilim ve hikmet sahibidir." (Nisa: 4/11)

İslam, Batı hukuk kurallarından daha farklı bir yol izler. Aslında burda hiç bir zaman kadın gözardı edilmemektedir. İslam'ın miras hukukunda paylar ile mükellefiyetler arasında gayet bir dengeleme yolu tutulmuştur. Mesela, daha çok harcama yapma mecburiyetinde olanlara çok, daha az harcama durumunda olanlara az hisse verilmiştir. İslam aile hukukuna göre evlenirken mehir verecek, düğün masrafı yapacak, evlendikten sonra da gerek muhtaç olan yakın akrabasına ve gerekse eş ve çocuklarına bakacak onlara yiyecek, giyecek, mesken ve bu gibi temel ihtiyaçları temin edecek erkektir.

İşte bu sebepledir ki genellikte mirasta erkeklerin payı, kadınların iki misli olmuştur.

Hukuk sistemleri varislerin alacağı paylarda olduğu gibi, yakınlık ve uzaklık derecelerine göre akrabanın varis olup olmayanını tayin konusunda da farklı telakki ve uygulamaları benimsemişlerdir.

Mesela İslam dışı bazı Batı Sistemleri'nde ölenin çocukları varsa ana babası varis olamamaktadır.

İslam miras hukuku payları dağıtırken adil denge esasına riayet ettiği gibi, varisleri tayin ederken de yakınlık derecesi ile beraber faydayı gözö önüne almış, dünya ve ahiret hayalında ölüye faydası dokunan ve dokunacak olan akrabayı mirastan mahrum etmemiştir.

Sünnetteki delil olarak Peygamberimiz (s.a.v.)'in bu konuda bir çok hadisi şerifleri bulunmaktadır.

Sırası ile birkaç tanesini verelim:

1- Ahmed ve Hakim'in rivayet ettiği hadis. Peygamberimiz (s.a.v.),

"Feraiz ilmini öğreniniz ve insanlara da öğretiniz. Çünkü ben bugün var yarın yok olan fani birisiyim, ilim yok olacak ve fitneler çıkacaktır. Öyle ki iki kişi miras hisselerinde anlaşmazlığa düşecek de adaletle hükmedip aralarını ayıracak birini bulamayacaklar." [1] buyurmuştur.

2- Ubade bin Es-Sabit hadisi:

"Resulullah (s.a.v.) iki ninenin, mirasın altıda birini alıp taksim etmelerine hükmetti." [2]

3- Usame bin Zeyd Hadisi:

"Müslüman kâfire, kâfir müslümana varis olamaz" [3]

4- Mikdam bin Mediyekri hadisi. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kim geriye bir mal bırakırsa varislerinindir. Ben varisi olmayanın varisiyim. Onun adına diyet borcunu (varsa) öderim ve ona mirasçı olurum. Dayı, varisi olmayan yakının varisidir. Onun adına diyet borcunu öder ve mirasını alır." [4]

İcma'daki delil ise,

Beyhaki'nin İmam Şafii'nin talebesi olan Muhammed B.Nasr'dan naklettiğine göre, ister bir tane olsun ister birden

fazla olsun nine veya ninelerin payının altıda bir olduğuna dair sahabe ve tabiin görüşünde vaki

olan icmaıdır.[5]

Feraiz İlminin Fazileti:

Bu ilmin fazileti vardır ve büyüktür insanın ölümünden sonraki hali ile ilgili olduğu gibi, hayatta iken yaptığı diğer muamelatı ile de ilgili olduğu için;

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Feraiz ilmini öğrenin ve öğretin, çünkü o ilmin yansıdır. O unutulur. Ümmetimin arasında ilk kalkacak olan şey de odur" [6]

---

[1] Tirmizi.

[2] Müsned, Neylül Evtar, s 59.

[3] Buhari, 6383.

[4] Ebu Davud ve İbn-i Mace.

[5] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 378-380.

[6] İbn-i Mace, Nesai ve Tirmizi.

Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 380.

Terikedeki Haklar

Ölenin malında, sırasıyla beş hak vardır. Terike bu hakların hepsine yetecek durumda ise. haklarda tertibe riayet etmek mendub, yetmeyecek durumda ise farzdır.

1- Terikenin bizzat kendisine bağlı haklar:

Bu haklar da tertib üzere şunlardır:

a) Nisabdan verilen (eski senelere aid olmayan) zekat: Nisab malı mevcud olması şartıyla bu hak ön sıradadır. (3. ncü maddeye de bakınız).

b) Köle hatâen bir adam öldürse veya birinin malını itlaf etse, arkasından da efendisi ölse ve bu tazminatları ödemek kölenin rakabesine kalsa; hak sahibi, tazminatlar ile kölenin kıymetinden hangisi daha az ise onu alır.

Mecniyyun aleyh (kendisine karşı cinayet işlenen ve tazminatı alacak olan)'in bu almada, zekat borcundan sonra öncelik hakkı vardır.

c) Ölü, borcuna karşılık kendi malını rehin bırakmışsa, o rehin maldan borcu ödenir.

d) Ölünün iddet beklemekte olan karısının iskanı ve mesken ücreti ölünün teçhiz ve tekfininden öncedir.

e) Ölünün borç aldıktan sonra öldüğü ve bıraktığı mal. Borç alınan ve mevcud olan mal, üçüncü maddedeki borçlardan öncedir.

f) Müşterinin satın aldığı ve borcunu ödemeksizin iflastan öldüğü zaman, kalan mal. Mesela müşteri, bir köle satın alıp sonra iflastan ölse ve borcunu almayan satıcı bu köleyi müşterinin evinde hazır bulsa, alış-verişi fesheder ve köleyi geri alır.

g) Mudârabe (kâr ortaklığı) malı: Bir kişi başkasına işletmek ve kâr yarı yarıya ortak olmak üzere 10.000.000 (on milyon) TL. verirse, kâr elde edilse fakat kârı paylaşmadan önce mal 10.000.000 (on milyon) TL sahibi ölse, alacaklı olan varisleri bundan sonra sayılacak hakların ödenmesinden daha önce haklarını alırlar.

2) Tekfin ve teçhiz masrafı:

Cenaze masrafları örfe göre orta hallisinden verilir. Ölünün malı bulunmayacak olursa, cenaze masraflarını, nafakası kime aitse, o öder. Böyle bir yakını olmazsa, hazine, o da olmazsa, müslüman halk karşılar. Kadının, kendisi zengin bile olsa, cenaze masrafı ve nafakası onun kocasına aittir.

3) Eski senelere ait üzerinde kalmış hacc, üzerinde kalmış zekat, kefaret ve belirsiz olan nezirler ve kul borçları gibi:

Bu borçlardan Allah'a ait olanların kul borçlarına takdim edilmesi gerekir. Kul borçları ise, alacaklılar arasında eşitçe (herhangi birinin öncelik hakkı olmaksızın) dağıtılır.

4) Üçte bire kadar vasiyyet:

Bunun açıklaması ilgili konularda açıklanacaktır. Ölüye hürmeten, vasiyeti varislerin hakkından önce yapılır.

Allahu Teala:

"... yapılan vasiyyet ve borçtan sonra..." (Nisa: 4/10-12); buyurarak, bu hususu beyan etmiştir.

5) Varisler:

Bunun da üç rüknü vardır:

a- Muris (ölü).

b- Varis.

c- Terike (bırakılan mal).

Yine, bunun için üç şart aranır:

Murisin hakikaten veya hakimin, onun ölümüne hükmetmesinde olduğu gibi hükmen ölümü, murisin ölümünden sonra vârisin sağ oluşu ve vârisin veraset yönünün bilinmesi.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 380-382.

İrsin Sebepleri

İrsin sebepleri dörttür:

1) Nikah: Zifaf (gerdeğe girme) veya halvet olmasa bile, sahih nikah akdiyle eşler birbirine mirasçı olurlar. Aynı şekilde, dört mezhebin ittifakıyla ric'î talaktan dolayı iddet bekleyen kadın ve kocası birbirlerine varis olurlar. Bu rıc'î talâkın kocanın sıhhat yahut hastalık hallerinden vuku bulması arasında fark yoktur.

Şurası var ki: Hanefilere göre iddeli bitmedikçe, Hanbeliler'e göre başka kocaya varmadıkça, Malikilere göre de iddeti bitse ve kocaya varsa bile kocasının hastalık halinde bâin talâkla boşamış olduğu kadın mirasçı olur. Şafiilerde ise, bu üç mezhebin hilâfına olarak Bâin talâkla boşanan varis olamaz.

2) Vela (Vela-ı îtk): Bu da âzâd eden efendi ile âzâd olan köle arasındaki irtibattır. Velânın irse sebep olmasının sebebi; efendinin kölesine yaptığı iyiliktir. Dolayısıyla mu'tik (âzâd eden) asabesi âzâdlıya ve nesebinden olanlara vâris olur. Bunun aksi (âzâdlının efendiye vâris olması) yoktur.

3) Neseb (Akrabalık): Babalık, oğulluk ve bunlardan birinin neslinden olanlar gibi. Bu sebeplerle akrabalar mirasçı olur. Bunlar da usul (baba ve daha üst nesil), füru’ (çocuklar ve daha alt nesil) erkek kardeşler ve bu kardeşlerin oğullarıdır.

4) İslam: Bu sebepten dolayı hazine hak sahibine hakkını vermek suretiyle müslümanlar için diğer maslahat konularında muntazam bir çalışmada bulunan Beytü'1-Mal, mirasçı olur. Ama Beytü'l-Mal'da böyle bir intizam yoksa, o zaman Beytü'1-Mal de mirasçı olamaz.[1]

İrsin Engelleri

İrsin engelleri altı tanedir.

1) Kölelik: Hürriyet eksikliğinden dolayı köle varis olamadığı gibi kimse de ona varis olamaz. Çünkü o, seyyidinin mahiyetindedir.

2) Katl: Haklı bir sebeble de olsa murisini öldüren katil vâris olamaz.

3) İhtilaf-ı Din: Müslüman ile kâfir arasında veraset cereyan etmez. Çünkü dinleri birbirine uymuyor.

4) İrtidât: Allah korusun mürted (dinden dönen) ne mirasçı olur ne de kendisine varis olunur.

5) Devr-i Hükmi: Bir şahsın vâris olmasından dolayı, başka bir şahsın vâris olmamasıdır. Şöyle ki: Malın tümüne vâris olan bir erkek kardeş, ölünün bir oğlunun olduğunu ikrar etse, oğlun nesebi sabit olur ama, mirasçı olamaz. Çünkü mirasçı olursa vâris olan erkek kardeşi hacbetmiş olur.

Nesebe bağlı olan kimsenin varis olması şart olduğundan, oğlun görünürde varis olması sahih değildir. Dolayısıyla nesebi de sabit ve kendisi varis olmaz. Oğlun varis olması kardeşin bazı sebeplerle verasetten ıskatını gerektirir. Halbuki o zamana kadar kardeşi ona yakın biliniyordu. Oğlu kimse tarafından bilinmiyordu. Bu nedenle oğulun varis olmaması zahiren açıktır.

Hakikatte erkek kardeşe vacip olan şudur ki ikrarında doğruysa terikeyi oğula teslim elsin. Terikeden bir şey alması ona haramdır.

6) Zimmi ve harbi (müslümanlarla savaş halinde olan kimse) olmak sebebiyle küfrün aslında ihtilaf: Dârü-1-Harb'e yerleşmedikçe zimmi ile harbi arasında veraset cereyan etmez.[2]

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 382-383.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 383.

FERAİZ VE VASİYYET

Erkeklerden Varis Olanlar

1- Oğul.
2- Oğulun oğlu ve aşağı inilirse (erkek torunlar)
3- Baba.
4- Dede ve yukarı gidilirse (dedenin babası, onun da babası)
5- Erkek kardeş (ana-baba bir erkek kardeş ya da baba bir erkek kardeş)
6- Kardeşin oğlu (ana-baba bir erkek kardeşin oğlu ya da baba bir erkek kardeşin oğlu) ve aşağı inilirse.
7- Amca (ana-baba bir amca ya da baba bir amca).
8- Amcaoğlu (ana-baba bir olan amcaoğlu ya da baba bir olan amcaoğlu) ve uzak da olsalar.
9- Koca.
10- Mu'tik (köle imişse onu azad eden erkek).[1]

Kadınlardan Varis Olanlar

1- Kız.
2- Oğlun kızı. Daha da aşağı inilirse oğulun kız torunları...
3- Anne.
4- Nine. Daha da yukarı gidilirse nenenin annesi...
5- Kız kardeş. Ana-baba bir kızkardeş ya da baba bir kız kardeş.
6- Karı.
7- Mu'tika (köle imişse onu azat eden kadın).[2]

Mirastan Hiç Bir Şekilde Sakıt Olmayanlar

Mirastan hiç bir şekilde sakıt (mahrum) olmayanların sayısı beştir.

l. Koca.
2. Karı.
3. Baba.
4. Anne.
5. Öz evlat.[3]

Hiçbir Surette Varis Olmayanlar

Mirasa hiç bir surette varis olmayanlar ise yedidir.

1- Köle.
2- Müdebbir (azatlığı bir şarta bağlanan köle).
3- Çocuk sahibi cariye.
4- Mukatebeli köle (azat edilmesi için bazı şartlarda mal kazanmak veya bir müddet hizmet etmek gibi neticeye bağlı olan köle veya cariye).
5- Katil.
6- Mürted.
7- Dinleri ayrı olanlar.

Mirastan hiç bir şekilde mahrum edilmeyen bu beş sınıf için gerekli delilller yeri geldiğinde belirtilecektir.[4]

Verasetin Engelleri

1. Kölelik:Köle olan bir kimse varis olamaz. Çünkü onun alacağı miras efendisinin olur. Halbuki efendisi onun yabancısıdır. Bu nedenle verasetten kalan mal ölünün diğer yakınlarına kalır.

2. Katil: Bir kimse kasıtlı ya da kasıtsız birini öldürürse akrabalık derecesi ne olursa olsun ona varis olamaz.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur :

"Katil öldürdüğü kişinin malına varis olamaz." [5]

3. Mürted: Mürted İslam dininden dönmüş olan kafirdir. Bu da hiç kimseden miras alamaz. Yine aynı şekilde hiç kimse ona varis olamaz. Mürtedin malı İslam Devleti'nin hazinesi olan Beyt'ül Mal'e kalır. Bu mal ister müslü-man iken, ister mürted olduktan sonra kazanmış olsun hüküm aynıdır.

Ama islam yönetiminde kafirler dinleri ayrı olsa bile birbirlerine varis olurlar. Mesela yahudi hristıyana, hıristıyan yahudiye varis olur.

4. Din ayrılığı: Kafir müslümana müslüman kafire hiç bir surette varis olamaz.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur

"Müslüman kafire ve kafir de müslümana varis olamaz." [6]

Varis Grupların İsimleri

Varisler kendi aralarında şu üç gruba ayrılırlar:

A- Asabeler. Hisse nisbeti belli olmayan varislerdir.

B- Farz sahipleri. Bunlar hisse nisbeti belli olan varislerdir.

C- Zev'il erham. Farz ve asabe dışında varis olan akrabalardır. Bunlar, kızların çocukları ve erkek çocukların kızlarının çocukları gibi olan varislerdir.

Şimdi bu üç grubu büyük başlıklar halinde görelim. [7]

Asabeler (Baba Tarafından Akraba Olanlar)

I- Oğul.
2- Oğulun oğlu.
3- Baba.
4- Babanın babası.
5- Ana baba bir kardeş.
6- Baba bir kardeş.

7- Ana-baba bir kardeş oğlu.
8- Baba bir kardeş oğlu.
9- Amca. Daha sonra sıra ile
10- Ana-baba bir amca oğlu.
11- Baba bir amca oğlu.
12- Asabelerden hiç biri bulunmazsa (ölen azatlı köle ise) kendisini azat eden efendi.

Asabenin lugattaki anlamı, baba tarafından gelen akraba demektir. Istılahi anlamı ise tek olduğunda terekenin tümünü, tek olmadığında pay sahiplerinden geri kalan payları alan akrabalardır.

Asabeler için gerekli delillere girmeden önce varis olmanın gruplarını verelim.

Asabe, hisse nisbeti belli olmayan varislerdir. Asabe, beraberinde farz sahibi bulunursa, Önce farz sahibinin hissesi verilir, daha sonra kalan asabeye ait olur. Ama asabe tek başına bulunduğu zaman bütün malı alır, Asabe olan varisler, baba tarafından erkek akrabalardır. Yukarıda yakınlık sırası ile belirtilmişlerdir Yalnız baba ve babanın babası olan dede veya oğul gibi bir kısmı bazan da farz, yani muayyen hisse ile varis olurlar.

Asabelik yoluyla varis olmanın meşruiyetinin delilleri:

Kur'an-ı Kerim'deki şu ayeti kerimelerdir:

"Allah size çocuklarınız hakkında erkeğe kadın payının iki misli (miras vermenizi) emreder." (Nisa: 4/11)

"Eğer varisler erkek ve kadın kardeşler olursa erkeğe iki kadının payı kadar verilir." (Nisa: 4/176)

Her iki ayeti kerimede de görülüyor ki oğul ve kardeşlerin asabe yoluyla varis olduklarını ve her birine de kız kardeşini miras alma hususunda asabe kılar.

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Miras hisselerini sahiplerine, kalanı da ölen kimseye en yakın olan erkeğe veriniz." [8]

Farz Sahipleri

Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiş farzlar (paylar) altı tanedir.
1- Nısf (Malın yarısı).
2- Rubû (Malın dörtte biri).
3- Sümün (Malın sekizde biri).
4- Sülüsan (Malın üçte ikisi).
5- Sülüs (Malın üçte biri).
6- Südüs (Malın altıda biri).[9]

Nısfı Hakedenler

Nısfı hakedenler beştir.
1- Kız.
2- Oğlun kızı.
3- Ana-baba bir kızkardeş.
4- Baba bir kızkardeş.
5- Evlat bırakmayan kadının kocası.[10]

Farz Sahipleri

Farz yoluyla hisse, varise şer'an tayin edilen hissedir. Kur'an-ı Kerim'de tayin edilmiş paylar olduğu için bu paylar farz ismini almıştır. Kur'an-ı kerim'de belirtilen bu paylar altı tane olup sırası ile şunlardır:[11]

Nısf (Yarım) Payını Alanlar

1- Kız:
Kız, tek başına mirasçı olursa mâlın yarısını alır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:
".. eğer yalnız bir kadın ise mirasın yarısını alır." (Nisa: 4/11)

2- Oğulun kızı:

Oğulun kızı tek başına olursa, yani bu kızın başka kardeşi veya ölenin çocuğu ya da onların çocuğu olmasa, malın yansını alır. Bu şartlar tahakkuk ettiğinde müçtehit alimlerin icmaı ile tek başına kalan oğulun kızı malın yarısını alır.

3- Ana-baba bir kızkardeş:

Bu da tek başına kalırsa yani başka erkek ve kızkardeşleri olmasa ya da ölenin evladı, torunu veya baba ve dedesi bulunmazsa, ana-baba bir olan kızkardeş malın yarısını alır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Eğer çocuğu olmayan bir kimse ölür de onun bir kız kardeşi bulunursa, bıraktığının yarısı bunundur." (Nisa: 4/176)

4- Baba bir kızkardeş:

Müçtehitlerin icma'ı ile ana-baba bir kız kardeşin hükmündedir.

5- Evlat bırakmayan kadının kocası:

Ölen kadının erkek ve kız çocuğu ya da erkek çocuğuu. çocukları yoksa, kocası malının yarısını alır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra karılarınızın çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir." (Nisa: 4/12)

Eğer karıların çocukları varsa dörtte birini çocuklar, dörtte birini koca alır. [12]

Rubu'u Hakedenler

Rub'u hakedenler ikidir.

1- Kendisinden veye oğlundan evlat olan karının kocası.

2- Kendisinden çocuğu olmayan(ya da kalmayan) kocanın karısı veya karıları. [13]

Sümün'ü Hakedenler

Kendisinden veya oğlundan çocuğu olan kocanın karısı veya karıları.[14]

Rubu' (Dörtte Bir) Payını Alanlar

Ölenin varislerinden dörtte bir pay alanlar iki kişi olup bunlar şartlarıyla beraber şunlardır:

Koca:Ölen hanımın erkek veya kız çocuğu ya da erkek çocuğunun oğlu olursa, koca malın dörtte birini alır. Nikekim Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Karılarınızın çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir." (Nisa: 4/12)

Karı: Ölen kocanın çocukları veya torunu yoksa o zaman karısı malın dörtte birini alır. Karı sayısı birden fazla olursa bu payı kendi aralarında eşit olarak paylaşırlar. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Çocuğunuz yoksa bıraktıklarınızın dörtte biri karılarınızındır." (Nisa: 4/12)[15]

Sümün (Sekizde Bir) Payını Alanlar

Ölen kocanın çocuk veya torunları varsa, karısı malın sekizde birini alır. Çocuğun bu karıdan veya başka karıdan olması farketmez. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"...çocuğunuz varsa bıraktıklarınızın sekizde biri karılarınızındır." (Nisa: 4/12)[16]

Sülüsanı Hakedenler

Sülüsanı hakedenler dörttür.

1- İki kız.

2- Oğlun iki kızı.

3- Anne baba bir iki kızkardeş.

4- Baba bir iki kızkardeş.[17]

Sülüsan (Üçte İki) Payını Alanlar

Mirastan üçte ikisini hakedenler şunlardır:

İki ve daha fazla kızlar: Ölenin erkek çocuğu yoksa, iki veya daha fazla kızı varsa bu kızlar malın üçte ikisini alır, aralarında eşit olarak paylaşırlar. Allah'u Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"...Eğer evlatlar ikiden fazla kadın iseler, ölenin geriye bıraktıklarının üçte ikisi onlarındır." (Nisa: 4/11)

Peygamberimiz (s.a.v.) Sa'd'ın iki kızına, bıraktığı malın üçte ikisinin verilmesini hükmetti. [18]

Oğlun iki veya daha fazla sayıdaki kızı: Ölen kişinin erkek veya kız çocukları ya da erkek çocuğun oğlu yoksa, varisleri bulunan oğlunun iki veya daha fazla sayıdaki kızı mirasın üçte ikisini alır, aralarında eşit bir şekilde paylaşırlar.

Ana-baba bir veya daha çok sayıdaki kızkardeş: Bunların erkek kardeşi olmazsa ve ölenin de erkek ve kız çocuğu ve torunları, baba ve dedesi yoksa mirasın üçte ikisini alır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Eğer ölenin (sadece) iki kızkardeşi varsa bıraktığı malın üçte ikisi onlarındır." (Nisa: 4/176)

Baba bir, iki veya daha fazla sayıdaki kızkardeş: Müçtehid alimlerin icma'ı ile baba bir, iki veya fazla sayıdaki kız kardeşler malın üçte ikisini alırlar.[19]

Sülüsü Hakedenler

Sülüsü hakedenler ikidir.

1- Ölenin ana-baba bir ya da baba bir erkek ve kız kardeş olmadığı taktirde anne.

2- Anne bir birden fazla kardeşler.[20]

Südüsü Hakedenler

Südüsü hakedenler yedidir.

1- Oğul, oğulun oğlu veya iki ve daha fazla kız ve erkek kardeşler ile birlikte varis olan ana.

2- Annenin bulunmadığı durumda nine.

3- Öz kız ile birlikte oğulun kızı.

4- Ana-baba bir kız kardeşle birlikte baba bir kızkardeş.

5- Oğul veya oğlunun oğlu ile birlikte baba.

6- Baba hayatta olmadığı takdirde dede.

7- Ana bir kardeş veya kızkardeş.[21]

Sülüs (Üçte Bir) Payını Alanlar

Malın üçte bir payını hakeden varisler şunlardır:

Anne: Anne şu şekilde malın üçte birine varis olur: Ölenin erkek ve kız çocuğu ve torunları veya ana-babası bir olsun olmasın kardeşleri yoksa, bu durumda anne malın üçte birine sahip olur.

Allah'u Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

" Ölenin çocuğu yok da ana-babası ona varis olmuş ise, anasına üçte bir düşer. Eğer kardeşleri varsa anasına altıda bir düşer." (Nisa: 4/11)

Anne bir birden fazla kızkardeşler: Ölenin erkek ve kız çocuğu ve torunları, baba ve dedesi yoksa birden fazla bulunan ana bir erkek ve kız kardeşleri malın üçte birine varis olurar ve aralarında eşit bir şekilde paylaşırlar. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

" Ölenin ana bir kardeşi birden fazla iseler, üçte birine ortaktırlar." (Nisa: 4/12)[22]

Südüs (Altıda Bir) Payını Alanlar

Varislerden malın altıda birini hakedenler sırası ve şartlarıyla beraber şunlardır:

Anne, çocuk veya torunları ya da derecesi ne olursa olsun Ölenin kardeşleriyle birlikte olmalıdır. Bu durumda mirasın altıda birini alır.

Allah'u Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"Ölenin çocuğu varsa, geriye bıraktığından ana-babasının her birine altıda bir hisse vardır." (Nisa: 4/12)

Ölenin ikiden fazla erkek veya kizkardeşlerinin olmasıyla varis olan anne: Bu durumda olan anneye altıda bir pay düşeceğini Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirmiştir:

"Ölenin eğer kardeşleri varsa, anasının payı altıda birdir." (Nisa: 4/11)

Annenin bulunmadığı durumda nine: Ölenin annesi hayatta değilse babaanne veya anneannenin her ikisi de hayatta ise, birlikte malın altıda birini alırlar. Peygamberimiz (s.a.v.) iki nineye mirasın altıda birinin verilmesine hükmetmiştir. [23] Ama baba kendi annesini yani ölenin babası hayatta ise ölünün babaannesi olan kendi annesini mirastan alıkoyabilir.

Öz kız ile birlikte oğulun kızı: Oğulun tek veya birkaç kızı ölenin tek kızı ile beraber olması durumunda altıda bir pay almaya hak kazanır.

Bu durumdaki oğulun kızı,

a) Ölenin tek kızı ile beraber olması,

b) Ölenin erkek çocuğunun bulunmaması, ve

c) Ölenin oğlunun oğlu olmaması gerekir.

Yukarıdaki üç şart tahakkuk ettiğinde oğulun kızı veya birden çok kızları üçte iki payını tamamlamak üzere altıda

bir pay alırlar. İbni Mes'ud (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in hüküm verdiği şekilde hüküm veriyorum, diyerek şöyle dedi: "Kız çocuğa yarım, oğlunun kızına altıda bir, kalan hisse kız kardeşe düşer." [24]

Nitekim ölenin geriye bıraktığı kızı ile oğlunun kızı ve kızkardeşlerinin mirastan alacağı hisseler için Abdullah bin Mes'ud (r.a.)'dan sorulunca şöyle demiştir: "Eğer ben oğulun kızını mirastan mahrum edersem elbette dalalete düşmüş olurum." ve daha sonra şöyle devam etti:"Bu meselede ben Peygamberin hükmettiği şekilde hükmederim. Ölünün kızı terekenin yarısını alır, oğulun kızı da (üçte iki payını tamamlamak -üzere) altıda bir, kalan hisse kızkardeşe düşer." [25] Çünkü ölenin varisleri, iki veya daha fazla kız ise, malın üçte ikisini alırlar. Tek kız ise yarısını alır. Beraberinde oğlunun kızı veya kızları olursa altıda birini alır ve bu da öz kızların aldıkları üçte iki hissenin tamamlanıp denkleştirilmesi demektir.

Ana-baba bir kizkardeşle birlikte baba bir kızkardeş: Ölen kişinin baba bir olan bir veya daha fazla kızkardeşleri, baba-anne bir olan kızkardeşleriyle birlikte olmaları şartıyla altıda bir miktarına varis olurlar.

Bu da 'ölenin oğlunun kızı ve ölenin kızı ile beraber olması' sınıfına kıyas edilmiştir.

Oğul veya oğulun oğlu ile birlikte baba: Ölenin erkek çocuk veya torunlarıyla beraber olduğu taktirde baba mirasın altıda birini alır.

Baba hayatta olmadığı takdirde dede: Ölenin çocuk veya torunlarıyla birlikte ve babası bulunmaması halinde babanın babası olan dede mirasın altıda birini alır.

Anne bir kardeş veya kızkardeş: Bu durumdakiler iki şartla mirasın altıda birini alır:

a) Beraberlerinde onlardan mirastan alıkoyan, ölenin çocuk ve torunlarının , baba ve dedesinin bulunmaması.

b) Bu durumdaki kardeş veya kızkardeşin varis olarak tek başına bulunması gerekir. Eğer birden fazla olursa üçte birini alır.

Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

"Eğer ölen erkek veya kadının evladı, ana-babası veya başka mirasçısı bulunmuyor, yalnız ana bir tek erkek veya tek kız kardeşi varsa her birine altıda bir pay düşer." (Nisa: 4/11) [26]

Hacb (Başkasının Bulunmasıyla Pay Alamayanlar)

1- Ana var iken nineler,

2- Baba var iken dedeler,

3- Oğul, oğulun oğlu, baba ve dede var iken ana bir kardeş

4- Oğul, oğulun oğlu ve baba var iken ana-baba bir kardeş.

5- Oğul, oğulun oğlu baba ve ana-baba bir kardeş var iken baba bir kardeş mirastan hacbolunur (pay alamaz).

Mirasın tümünden hacbe uğrayan varisler şunlardır:

Ana var iken nineler: Ninenin ana veya baba tarafından olmasının farkı yoktur. Bütün nineler, anne ile mirastan alıkonur.

Baba var iken dedeler: Ölenin babası hayatta ise, dedesine mirastan bir şey düşmez. Çünkü baba, ölüye dededen daha yakındır.

Ana bir kardeş: Ölünün oğlu, oğlunun oğlu, babası ve dedesi var iken sadece anneden olan kardeşler mahrum edilir.

Ana-baba bir kardeş: Ana-baba bir veya dereceleri ne olursa olsun bütün kardeşler; oğul, oğulun oğlu ve baba ile mirastan hacbedilerek mahrum kalırlar.

Baba bir olan erkek ve kızkardeşler: Bunlar ana-baba bir olan erkek kardeş ile hacbolunur. Baba bir olan kızkardeşler ise Ana-baba bir olan iki kızkardeşle hacbolunur. Ayrıca, Ana-baba bir veya baba bir kardeşoğulları. Bunlar da, baba, dede, oğul, oğulun oğlu, ana-baba bir veya baba bir olan kardeş ile hacbedilir.

Ana-baba bir olan kardeş oğlu, baba bir olan kardeş oğlunu hacbeder.

Ana-baba bir veya baba bir olan amca. Bu derecedeki amcalar, baba, dede, oğul, oğulun oğlu, kardeş ve kardeşoğlu ile hacbedilir.Amca oğulları ise amca ile hacbedilir.[27]

Kızkardeşlerini Asabe Kılanlar

Kendileriyle birlikte kızkardeşlerini asabe kılanlar dörttür.

I. Oğul.
2. Oğulun oğlu.
3. Ana-baba bir erkek kardeş.
4. Baba bir erkek kardeş.[28]

Kızkardeşleri Varis Olmayanlar

Kendileri varis oldukları halde kızkardeşleri varis olamayanlar dörttür.

1. Amcalar.
2. Amca oğulları.
3. Kardeşin oğulları.
4. Azat eden efendinin asabeleri.[29]

Kızkardeşlerin Asabe Oluşu

Oğul:Oğul varis olduğu gibi osulun kizkardeşi de asabe olur.

Oğulun oğlu: Ölenin oğlunun oğlu olması halinde onun kızkardeşi de asabe olur.

Ölen kişinin ana -baba bir kardeşleri: Bu durumdaki kardeşler ana-baba bir olan kız kardeşlerini de asabe kılar.

Ölen kişinin baba bir kardeş: Bunlar da baba bir olan kız kardeşlerini asabe kılar.

Bunların delili. Yüce Allah şöyle buyurur:

"Eğer erkek ve kadın kardeşler mirasçı kalmış, ise erkek kadının iki hissesi kadar alır." (Nisa: 4/176) [30]

Kızkardeşleri Varis Olamayanlar

Amcalar varis oldukları gibi halalar varis olamazlar. Amcaoğulları varis olup onların kızkardeşleri (amca kızları) varis olamazlar. Kardeşin oğulları varis olup bunların kızkardeşleri varis olamazlar. Köleyi azat eden efendi varis olup kızkardeşleri varis olamazlar. Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Miras baba tarafından en yakın olan erkeğe aittir" [31]

Zev'il-Erham

Farz veya asabe yoluyla varis olamayan her akrabaya zev'il erham denir.

Zev'il erhamın varis olabilmesi için gerekli şartlar şunlardır:

1- Ölenin asabe veya farz ile karı veya kocadan başka bir varisinin bulunmaması.Ölenin asabelerinden veya farz sahiplerinden varisi olursa mirasın tümünü alır, zev'il erham hiç bir şey alamaz.

Zev'il erham karı veya koca ile beraber varis olabilir. Bunun şartı ölenin varisi karı veya koca yalnız olmalıdır. Çünkü farz sahipleri hisselerini aldıktan sonra mirastan artan, karı veya kocaya iade edilmez. Karı veya koca hissesini aldıktan sonra kalanı ölüye yakınlığına göre zev'il erhama paylaştırılır.

2- Beyt'ül Mal'ın muntazam olmaması. EğerBeyt'ül Mal muntazam olup mal meşru yerlere sarfedilirse zev'il erham mirastan bir şey alamaz.

Beyt'ül Mal'ın muntazam olmasıyla zev'il erhamın pay alamayacağının delili: İmam Şafii (r.a.) Kur'an ve Sünnet'e muayyen bir hissenin olmadığına hükmettiği içindir.

Hicri dördüncü asırdan itibarın Beyt'ül Mal'ın muntazam bulunmamasıyla şafii alimlerinin sonraki müçtehidleri zev'il erhamın mirasçı olacağı hususunda fetva vermişlerdir. Çünkü ölenin malının akrabalarına ulaşması hak sahibi olmayan başkalarına verilmesinden daha iyidir

Zev'il erhamın sınıfları

Zev'il erham olan akrabalar dört sınıf olup şunlardır:

1- Kızların çocukları ve oğlun kızlarının çocukları.

2- Annenin babası olan dede ve bunun babası...

3- Annenin annesi olan nine ve bu ninenin annesi...

4- Ölenin dede ve ninelerine nesebli olanlar. Bunlar da,

a) Ana bir amcalar, bütün amca kızları ve bütün halalar.

b) Bütün dayılar, teyzeler ve bunların çocukları.

c) Hala çocukları ve bunların vasıtasıyla ölüye bağlı olan akrabalar.

Zev'il erhamın miras taksimatı: Zev'il erham ölüye bağlı olan varisin yerine konulup bunlara göre en yakınlık derecesine öncelik verilir.[32]

Feraız İlminde Hesaplar

Feraiz, mirasla ilgili konuları açıklayan ve hak sahibine düşen payı hesap yoluyla öğreten ilimdir. Buraya kadar mirasla ilgili olan payları farz, asabe ve hacb gibi meseleleri esas kurallarıyla aslına bağlı olarak kitabın metninde gördük. Şimdi esas olacak hesap işlemlerine geçelim.

Feraiz, ilminde hesap sözüyle kastedilen miras meselelerin aslına göre tertibi, tashihi ve miras mallarının

hak sahipleri arasında taksimini bilmek meselelerin asıllarını ve çözümünü bilmeye bağlıdır.[33]

Meselelerin Asılları

Her meselenin aslı içinde bulunan farz sahiplerinin (eğer farz sahipleri olursa) en az hissesiyle olur.

Varislerin hepsi erkek ve asabe olursa (dört erkek kardeş gibi) miras malı aralarında eşit bir şekilde taksim edilir. Eğer bir kısmı erkek, bir kısmı da kadın olursa (iki erkek iki kız kardeş gibi) o zaman her erkeğe iki kadının hissesi kadar vermek suretiyle mal taksim edilir. Bu durumda meselenin aslı sayılarının kadarıyla olacaktır.

Feraiz ilminde üzerinde görüş birliğiyle varılan meselelerin asılları yedidir. Bunlar, (2), (3), (4), (6), (8), (12) ve (24)'tür. Feraiz bu meseleler üzerine kurulur.[34]

Meselelerin Asıllarıyla İlgili Çözümler

Meselelerin kuruluşu ve kesirsiz olarak her varise düşen hisseyi çözümlerle gösterelim.

Not. A harfi Asabenin hisse nisbetini gösterir.

1- Aslı (2)'dan kurulan mesele. İçinde nısf (1/2) ve geri kalanı olursa meselenin aslı (2)'den kurulur. Mesela,

VARİS	PAY NİSPETİ	MESELENİN ASLI (2)
Koca :	1/2	1
Amca :	A.	1

Görüldüğü gibi bu meselede kocanın hissesi 1/2 dir. Çünkü ölenin asabe yoluyla amcası vardır. Asabe olduğu için amca da bir pay alır. Başka bir misal verelim.

(2)

Koca :	1/2	1
Ana-baba bir kızkardeş :	1/2	1

2- Aslı (3)'ten kurulan mesele. İçinde sülüs (1/3) veya sülüsan (2/3) olursa meselenin aslı (3)'ten kurulur.

		(3)
Anne :	1/3	1
Amca :	A.	2

		(3)
İki kız :	2/3	1
Amca :	2/3	1

		(3)
Ana bir iki kız kardeş :	1/3	1
Baba bir iki kız kardeş :	2/3	2

3- Aslı (4)'ten kurulan mesele. İçinde yalnız rubu' (1/4) veya rubu (1/4) ile nısf (1/2) olursa meselenin aslı (4)'ten kurulur. Buna misal olarak,

		(4)
Koca :	1/4	1
Oğul :	A.	3

		(4)
Koca :	1/4	1
Kız :	1/2	2
Amca :	A.	1

4- Aslı (6)'dan kurulan mesele. İçinde südüs (1/6) olan her meselenin aslı (6)'dan kurulur. Buna misal olarak, ölenin annesi, babası ve oğlu olursa,

		(6)
Anne :	1/6	1
Baba :	1/6	1
Oğul :	A.	4

İkinci bir misal olarak anne, kız ve amca olursa,

		(6)
Anne :	1/6	1
Kız :	1/2	3
Amca :	A.	2

Diğer bir misal verelim.

		(6)
Anne :	1/6	1
İki kız :	2/3	4
Amca :	A.	1

Görüldüğü gibi bütün bu meselelerin aslı (6)'dan kurulur.

5- Aslı (8) olarak kurulan mesele. Meselenin içinde yalnız sümün (1/8) veya sümün ile nısf olursa bu mesele (8)'den kurulur.

		(8)
Karı :	1/8	1
Kız :	1/2	4
Amca :	A.	3

		(8)
Karı :	1/8	1
Oğul :	A.	3

6- Aslı (12)'dan kurulan mesele. İçinde rubu' ve südüs bulunan mesele (12)'den kurulur.

		(12)
Koca :	1/4	3
Anne :	1/6	2
Oğul :	A.	7

Görüldüğü gibi koca 1/4 olan 3 payı, anne 1/6 olan 2 payı geri kalan 7 payı da asabe yoluyla oğul alır.

Başka bir misal verelim.

(12)

Karı :	1/4	3
Anne :	1/3	4
Amca :	A.	5

Burda da meselenin içinde 1/4, 1/3 ve asabelik olunca dağılım şekli görülmektedir.

7- Aslı (24) olan mesele. İçinde 1/8, 2/3 ve 1/6 olan meseleler (24) ile kurulur. Buna da bir misal verelim.

		(24)
Karı :	1/8	3
İki kız :	2/3	16
Anne :	1/6	4
Ana- baba bir erkek kerdeş :	A.	1

Görüldüğü gibi bu meselenin aslı (24)'ten kurulur. Çünkü içinde 1/8. 2/3 ile 1/6 vardır. Karıya 1/8'den 3 pay, iki kıza 2/3'ten 16 pay anneye 1/6'dan 4pay ve kalan 1 pay da asabe yoluyla erkeke kardeşe verilir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 399-402.

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 384.

[2] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 384.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 385.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 385.

[5] Ebu Davud, 4564.

[6] Buhari, 6383, Müslim, 1614.

Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 386.

[7] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 386.

[8] Buhari, 6351.

Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 387-388.

[9] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 389.

[10] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 389.

[11] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 389.

[12] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 390.

[13] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 391.

[14] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 391.

[15] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 391.

[16] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 391.

[17] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 392.

[18] Tirmzi, 2093.

[19] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 392.

[20] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 393.

[21] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 393.

[22] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 393-394.

[23] Hakim,4/34.

[24] Buhari, 6355.

[25] Buhari, 6355.

[26] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 394-395.

[27] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 396.

[28] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 397.

[29] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 397.

[30] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 397.

[31] Buhari, 6359.

[32] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 398.

[33] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 399.

[34] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 399.

AVL

Avl, meselenin aslı üzerine ilave etmektir. Hissedarların hisseleri meselenin aslından fazla olursa bir veya daha çok sayılar ilave edilir. Bu yüzden varislere tayin edilmiş hisse miktarında azalma olur.

Şimdiye kadar misallerle verdiğimiz meselelerden üçüne avl arız olur. Bunlar, aslı (6), (12) ve (24) olan meselelerdir. Geri kalan diğer dört meseleye ise avl arız olmaz. Meselenin aslının avli veya avlsiz olması o meselenin istikrarına bağlıdır. Meselede istikrar olmazsa (hissedarlara müsait değilse) müçtehit alimler avl cihetine gidilme kararı vermişlerdir.

Peygamberimiz (s.a.v.) devrinde feraiz meselelerinde avl vuku bulmamıştır. Ancak Hz. Ömer (r.a.)'in hilafeti zamanında avle ihtiyaç duyulmuş ve bu nedenle avli ilk defa Hz. Ömer ortaya koymuştur. Hazreti Ömer hisse sahiplerine aslı dar olan bir mesele ile kerşılaşmış, neticede düşünerek sahabelerle istişarede bulunmuş ve sonunda Zeyd bin Sabit (r.a.) avli teklif etti. Bunun üzerine aslı dar olan bu meselede Hazreti Ömer avl yaplı. Daha sonra başta İmam Şafii olmak üzere alimler avli uygulamışlardır.

(6)'NIN AVLİ: Bu rakam (7,8,9 ve 10) rakamlarına kadar ilaveye tabi olur.

(7)'nin avline bir misal.

		Avl
	(6)	(7)
Koca :	1/2	3
Ana-baba bir ikikızkard.:	2/3	4

Burda görüldüğü gibi mesele (6)'dan kurulmuş, kocaya 1/2 ve iki kızkardeşe 2/3 hisse düştüğü için daralmıştır. Bu nedenle 1 sayı daha eklenerek (7)'ye çıkarılmıştır.

(8)'in avline bir misal.

	(6)	(8)
Koca :	1/2	3
ikikızkard.:	2/3	4
Anne :	1/6	4

(9)'un avline misal.

	(6)	(9)
Koca :	1/2	3
Baba bir iki Kız kard.:	2/3	4
Ana bir iki Kız kard.:	1/3	2

(10)'un avline misal.

	(6)	(10)
Koca :	1/2	3
İki kız kardeş :	2/3	4
Ana bir iki kız kardeş:	1/3	2
İki kız kard.:	1/6	1

(12)'NİN AVLİ: Bu sayı da (13, 15 ve 17) rakamlarına kadar avle tabi olur.

(13)'un avline misal.

	(12)	(13)
Karı :	1/4	3
İki kız kard.:	2/3	8
Ana bir kız kardeş :	1/6	2

(15)’in avline misal.

	(12)	(15)
Karı :		1/4
	3	

İki kız kard.:	2/3	8
Ana baba bir iki kız kard.:	1/3	4

(17)’in avline misal.

	(12)	(17)
Karı :	1/4	3
İki kız kard.:	2/3	8
Ana bir iki Kardeş :	1/3	4
Anne :	1/6	2

(24)'ÜN AVLİ: Bu da yalnız (27) rakamı ile avle tabidir.

(27)'nin avline misal.

	(24)	(27)
Karı :	1/8	3
İki kız :	2/3	16
Baba :	1/6	4
Anne :	1/6	4[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 402-405.

Meselelerin Aslını Kurma Kaidesi

Mesele asıllarını kurma formülü aşağıda sıralanmış kaidelere göre tamamlanır.

Meseledeki paylar mütedahil olursa. Paydaların biri diğerlerinden büyük ve büyük olanı da küçüğüne bölünebilir durumda olursa (1/3, 1/2, 1/6 gibi) bu meselede 3 ve 2 paydaları 6 paydasına girer ve 6 paydası diğerlerine bölünebilir. (1/2,1/8) taksimatları da buna misal olabilir. 2 paydası 8 paydasına girer. Böyle meselelerde en büyük payda alınır, ve meselenin aslı bundan kurulur. Buna misal verelim.

		(6)
Ana bir iki kardeş :	1/2	2
Baba bir kız kardeş :	1/2	3
Anne :	1/6	1

		(8)
Karı :	1/8	4
Kız :	1/2	4
Amca :	A.	3

Meseledeki paylar eşit olursa, (1/6, 1/6 gibi). Bu durumda eşit olan paylardan biri alınır ve meselenin aslı yapılır. Mesela,

		(6)
Baba :	1/6	1
Anne :	1/6	1
Oğul :	A.	4

Meseledeki paylar mütevafık olursa, Burda biri diğerine bölünmez ancak her ikisi ortak olarak belirli bir bölünmeye kabil olsa (1/8, 1/6 gibi) 8 paydası kesirsiz olarak 6'ya

bölünmez. Ancak her biri ortak olarak 2'ye bölünmeye kabildir. Bunun için ortak olarak bölünüp her birinden çıkan sayıya 'vafk' denir. Bu durumda birinin vakfı diğerinin tam sayısıyla çarpılır. Buna bir misal verelim.

		(24)
Anne :	1/6	4
Karı :	1/8	3
Kız :	1/2	12
Amca :	A.	5

Görüldüğü gibi bu meselede kızın paydası diğerlerinden küçük olduğu için bırakılır. 6 ve 8 paydalarına gelince mütevafıktır. Yani iki rakamı gibi muayyen bir sayı ile bölünebilir.Bölündükten sonra birinin yarısı diğerinin tamıyla çarpılır (3x8=24) böylece çıkan miktar meselenin aslı yapılır.

Meseledeki paydalar mütebayin olursa, Burda paydalar zıt olup hiç bir şekilde birbirine bölünmüyorsa (1/4, l/3 gibi) 4 ve 3 paydaları kesirsiz olarak birbirine bölünemiyeceği gibi ortak olarak belirli bir sayıya da bölünemez. Bu durumda birinin tam paydası diğerinin tamına çarpılır. (4x3=12) çıkan sonuç meselenin aslı olur. Buna misal verelim.

		(12)
Karı :	1/4	3
Anne :	1/3	4
Amca :	A.	5[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 405-406.

Meselelerin Tashihi

Feraiz meselelerinde tashih varislerin hisselerinin kendilerine kesirsiz olarak dağıtılması için yapılır. Geçen tüm misallerde olduğu gibi asıl ve avl yoluyla varislerin hisseleri kesirsiz olarak kendilerine taksim edilebiliyorsa bununla yetinilir ve artık tashihe de gerek kalmaz. Aksi taktirde tahsis cihetine gidilir. Bu durumda meselenin tashihi aşağıda ki kaide ve usullere göre yapılır:

1- Kesirli grup tek ise, bu meselede varislerin kesirli hisseli grup tek bir grup olması durumuna şu misali verelim:

	Pay parçası (3x)	Asıl (6)	Tashih (18)
Anne :	1/6	1	3
Baba :	1/6	1	3
Üç Oğul :	A.	4	12

Görüldüğü gibi meselenin aslı (6)'dan kurulur. Ana ve babanın her birine 1/6 ise, hissenin kalan 4 parçası oğullara verilir. Ancak görüldüğü gibi miras kendi sayılarına kesirsiz olarak bölünmez. Zira oğulları 3 kişi hisseleri ise 4'tür. O zaman meselenin tahsisine ihtiyaç duyulur.

Eğer grup sayıları ile payları arasında tebayün olursa yukarda misalde olduğu gibi grup sayısı ile meselenin aslı çarpılır (3X6=18) çıkan bu sayı meselenin tashihi olur.

Daha sonra, payın parçası tüm varislerine her payı ile çarpılır. Böylece çıkan rakam kesirsiz olarak grup sayısına bölünebilir duruma gelir.

Çünkü yukardaki örnekte pay parçası olan oğul sayısı paylarıyla çarpılırsa 3X4=12 çıkar ve bu kendilerine kesirsiz olarak bölünebilir hale gelir. Neticede her birine 4 pay düşer.

Eğer grup sayısı ise payları arasında tevafuk olursa grup sayısının yarı rakamı meselenin aslı ile çarpılır. Çıkan rakam meselenin tashihi olur. Buna misal verelim

	Pay parçası	Asıl	Tashih

	(2X)	(6)	(12)
Koca :	1/2	3	6
Nene :	1/6	1	2
Amca :	A.	2	4

2. Kesirli grup birden fazla olursa: Varislerden kesirli hisseli grup birden fazla olursa yani 2,3 veya 4 olursa, bu durumda meselenin tashihi için önce her grup sayısı ile paylarının ve sonrada bunların arasındaki dört münasebete; yani temasül, tedahül, tevafuk ve tebayun durumlarına bakılır.

a. Eğer grup sayıları arasında temasül (eşitlik) olursa biri meselenin aslı ile çarpılır. Çıkan meselenin tashihi olur.

b. Eğer arasında tedahül olursa, en büyük sayı meselenin aslıyla çarpılır

c. Eğer arasında tevafuk olursa, vafkı diğer grubun tam sayısıyla çarpılır ve çıkar rakam da tekrar meselenin aslıyla çarpılır.

d. Eğer arasında tebayün olursa, grup sayılan birbiriyle çarpılır ve çıkan rakam da meselenin aslıyla çarpılır. Meselelerin tashihi bu şekilde yapılır.

Şimdi bu şekildeki tashihlere açıklayıcı örnekler vermek istiyoruz:

1- Grup sayıları arasında temasül olması:

	Pay parçası (2X)	Asıl (6)	Tashih (12)
Anne :	1/6	1	5
Ana bir 5 kardeş :	1/3	2	10
5 amca :	A.	3	15

Görüldüğü gibi bu meselede kesirli hisseler, kardeş ve amcaların paylarında olmak üzere iki grupta mevcuttur. Bu mesele aslı olan (6)'dan kurulur, çünkü 1/6 ile 1/3 paydaları mütedahildir. Bunun için büyük olan payda alınır ve meselenin aslı yapılır, kardeş ile amca paydaları kendilerine kesirsiz olarak bölünmiz. Tashihe gerek vardır. Bunun için de ilk önce kardeş sayısı ile hisselerine ve amca sayısı ile

hisselerine bakalım, aralarında tebayün (zıtlık) olduğunu, yani hisselyerin sayılarına kesirsiz olarak bölünemeyeceğini görürüz.

Ancak her iki grubun sayısı 5 olduğundan mütemasildir. Bunlardan biri (5) meselenin aslı (6) ile çarpılır. Çıkan (30) sayısı meselenin tashihi olur.

2- Grup sayıları arasında tedahül olması:

	(4X)	(6)	(24)
Anne :	1/6	1	4
Ana bir,			
4 kardeş :	1/3	2	8
4 Amca :	A.	3	12

Bu meselenin aslı da (6)'dan kurulur. Ancak kardeş ve amcaların hisseleri kendilerine kesirsiz bölünmez. Kardeş sayısı ile hisseleri arasında yarımda tevafuk vardır, yani her ikisi 2'ye bölünebilir.

Bir de amca sayısı ile hisseleri arasında tebayün vardır, bu nedenle grup sayısı olan 4'ü de ele alalım.

Sonra kardeş sayısının vafkına (2) ve amcaların tam sayısına (4)'e bakalım, aralarında tedahül bulunduğunu görürüz. Zira (4) sayısı, (2) sayısından büyük ve ona bölünebilir.

Netice itibarıyla büyük sayı olan (4), olan (6) sayısıyla çarpılır. Çıkan (24) sayısı meselenin tashihi olur.

c. Grup sayısı arasında tevafuk:

	(30X)	(6)	(180)
Anne :	1/6	1	6
Ana bir,			
3 kardeş :	1/3	2	12
2 Amca :	A.	3	18

Görüldüğü gibi bu meselenin aslı da (6)'dır. Yine kardeş ve amcaların hisseleri kendilerine kesirsiz bölünmez. Tashihe gerek vardır.

Bu meselede her iki grup sayısı ile hisseleri arasında tebayün vardır. Ancak kardeş sayısı ile amca sayısı arasında tevafuk bulunmaktadır. Çünkü herbiri, ortak bir sayı olan 5'e bölünür.

Bir grup sayısının vafkı (3 veya 2), diğerinin tam sayısıyla çarpılır. Mesela; 3X 10 veya 2X15=30'dur. Bu sayı da meselenin aslıyla çarpılır. 30X6=180 meselenin tashihi olur.

d. Grup sayıları arasında tebayün olursa:

	(6X)	(6)	(36)
Anne :	1/6	1	6
Ana bir,			
3 kardeş :	1/3	2	1
2Amca :	A.	2	18

Görüldüğü gibi Meselenin aslı (6)'dan kurulur. Kardeş ve amcaların hisseleri kesirlidir. Sayıları ile hisseleri arasında tebayün vardır. Bu durumda grup sayıları birbirleriyle çarpılır: 2X3=6 olur. 6 sayısı da meselenin aslıyla çarpılır: 6X6=36 meselenin tashihidir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 406-409.

RED

Miras taksiminde artan malın hissedarlara iadesine red (iade) denir. Konuyu biras daha açıklamaya çalışalım. Farz sahipleri haklarını aldıktan sonra mirastan artan miktar karı ve koca dışındaki farz sahiplerine ve hisse nisbetinde kendilerine red edilir. Yalnız karı ile koca redden faydalanamaz.

Beyt-ül Mal muntazam sistemi ile çalışırsa farz sahiplerinden artan mal Beyt-ül Mal'e veraset yoluyla verileceği için red cihetine gidilmez. Ancak Beyt-ül Mal sistemi muntazam çalışmazsa Beyt-ül Mal'ın mirasta hakkı olmadığı için o zaman mirastan artan mal farz sahiplerine red edilir. Ölenin farz sahipleri ve asabebeleri yoksa zev'il erhamına verilir.

Şafii alimler Beyt-ül Mal'ın artık muntazam işlemiyeceğinden dolayı İsa (a.s.)'ın nüzulüne kadar varis olamayacağını hükmetmişlerdir.

Reddin üç şartı vardır.

1- Farz sahipleri hisselerini aldıktın sonra miras malından malın artmış olması.

2- Ölenin karı veya kocadan başka farz sahiplerinden varisi bulunmuş olması.

3- Varisler arasında asabe bulunmamasıdır. Bilindiği gibi asabe tek başına bulunursa bütün malı. farz sahipleriyle beraber bulunursa malın geri kalanını alır. Bunun için asabe ile bereber red olmaz.[1]

Reddin Kuralı

Reddin uygulanması için şunlar gereklidir:

1- Karı veya kocadan birinin olmaması. Buna misal olarak ölen bir koca arkasında anne, anne baba bir kızkardeş ve ana bir kızkardeş bırakırsa,

	Asıl	Red

		(6)	(5)
Anne :	1/6	1	1
Ana baba bir Kızkardeş :	l/2	3	3
Ana bir kız kardeş :	1/6	1	1

2- Karı veya kocanın bulunması. Karı veya kocanın her ikisinin bulunması durumunda önce karı ve kocanın hissesi verilir. Karı ve kocanının hisseleri verildikten sonra mirastan kalan kısım kendilerine red edilenlere şu uygulama ile taksim edilir.

a) Kendisine red edilen tek şahıs ise eşlik payından sonra kalanı ona verilir. Buna misal olarak,

		(8)
Karı :	1/8	1
Kız :	1/2	7

Kendilerine red edilen şahıslardan iki veya daha fazlası aynı ftan ise bu durumda yine meselenin aslı eşlik paydalarından kurulur. Eşli., payı verildikten sonra kalanı farz sahiplerine kesirsiz olarak bölünür. Buna da misal olarak,

		(4)
Koca :	1/4	1
Üç kız :	2/3	3

c) Kendilerine red edilen varisler birden fazla ise. Bu durumda eşlik payından sonra kalan pay kendilerine red edilenlere kesirsiz bölünürse bununla yerinilerek başka bir işleme gerek duyulmaz.

Misal olarak,

		(4)
Koca :	1/4	1
Üç kız :	2/3	3[2]

Farz Sahipleri Ve Asabelerle İlgili Bazı Meseleler

Bu iki varis grubu ile ilgili bazı meseleler kurup açıklamasını yapalım.

		(6)
Baba bir kızkardeş:	1/2	3
Anne :	1/6	1
Ana bir kızkardeş :	1/6	1
Ana baba bir amca:	A.	1.

Açıklama: Bu meselenin aslı (6)'dan kurulur. Bunda temasül bulunduğu için iki eşit paydadan biri alınıp meselenin aslı yapılır. Miras dağılımına gelince şöyle olur:

Baba bir kızkardeş tek şaşına bulunduğu ve onu hacbedecek veya asbe yapacak bir varis olmadığı için malın yarısını alır. Ölenin birkaç kardeşi bulunduğu için de anneye 1/6 hisse verilir. Ana bir kızkardeş tek başına olduğu ve onu hacbedecek kimse de bilinmadığı için bu da 1/6 hisse alır. Geri kalan da asbelik ile amcaya düşer.

Başka bir misal verelim.

		(12)
Karı :	1/4	3
Anne :	1/6	2
Ana bir kızkardeş :	1/6	2
Baba bir kardeş :	A.	5

Burda da görüldüğü gibi ölenin çocuğu olmadığı için karı 1/4 hisseyi alır. Birden fazla kardeşleri bulunduğu için anne 1/6 alır. Ana bir kızkardeş tek olduğu ve onu hacbedecek varis bulunmadığı için o da 1/6 alır. Geri kalanı ise asabelik ile kardeş alır.

Başka bir misal ile çözüm şekli.

		(24)
Karı :	1/8	3
Baba :	1/6	4
Anne :	1/6	4
Oğul :	1/6	4

Burda da görüldüğü gibi karı 1/8, babal/6 ve anne de 1/6 hisseyi alır. Diğeri oğula kalır.

Başka bir misal.

		(24)
Baba :	1/6	4
Dede :	H.	-
Oğul :	A.	17
Oğulun oğlu:	H.	-
Nine (babaanne):	H.	-
Karı :	1/8	3

Ölenin çocuğu bulunduğu için., babası 1/6 ve karısı 1/8 hisse alır. Geri kalanı asabe yoluyla oğlu alır. Babası dedesini, oğlunun oğlunu ve ninesini hacbeder. oğul da asbelikle payını alır.

Başka bir misal.

		(6)
Ana baba bir kardeş oğlu:	A.	1
Ana bir kardeş :	1/6	1
Amca :	H.	
Ana baba bir kızkardeş :	1/2	3

Görüldüğü gibi ana bir kardeşe 1/6 hisse verilir. Ana baba bir kızkardeşe de 1/2 hisse verilir. Geri kalan asabe yoluyla ana baba bir kardeş oğluna kalır, çünkü bu ölüye daha yakındır. Amca ise kardeş oğlu ile hacbolunur, çünkü mirasta kardeşlik nisbeti amcalık nisbetinden önce gelir.[3]

Mirasta Meşhur Meseleler

Miras konusunda bir kaç mesele belirli isim ve lakaplar almış. Feraiz alimleri bu meseleleri bu lakaplarla tanıtırlar. Bu nedenle bazı görüş ayrılıkları ya da o konuda soru sorana nisbet edildiği veya o konuda hüküm veren kişinin ismini aldığı için bu meseleler belirli isimler altında meşhur olmuştur. Bu meselelerden bir kısmı şunlardır.

1- Ömeriyyeteyn. Hazreti Ömer'in hüküm vermiş olduğu iki mesele hakkında verilen isimdir. Bu meseleden biri,

		(6)	(12)
Koca :	l/3	3	Karı: 1/4 3
Anne :	l/3	1	Anne: 1/3 3
Baba :	A.	2	Baba: A. 6

2- Mubahele.Yine Hazreti Ömer'in hilafeti yıllarında vuku bulmuş bir mesele. Bu meselede Hazreti Ömer sahabelerle istişare edip fikirlerini almış neticede avline karar verilmiştir. Ancak daha sonra Abdullah bin Abbas (r.a.) bu mesele hakkında muhalif bir görüş ortaya attı. Daha önce niye bu görüşü belirtmedin, deyip kendisiyle münakaşa edenlere, 'Dileyen gelsin lanetleşelim, çünkü hak benimledir.' demiştir. Bundan böyle bu meseleye lanetleşme talebi manasına gelen mubahele ismini almıştır. Bu mesele şöyledir:

	(6)	(8)
Koca :	1/2	3
Anne :	1/3	2
Ana bir kız Kardeş :	1/2	3

3- Minberiyye. Hazreti Ali minber üzerinde hutbe okurken kendisine sorulan mesele. Hazreti Ali kendisine sorulan bu meseleyi minber üzerinde cevapladığı için bu ismi almıştır. Bu mesele de şöyledir.

	(24)	(27)
Karı :	1/8	3
Baba :	1/6	4
Anne :	1/6	4
İki kız :	2/3	16

4- Müşerreke. Hazreti Ömer'in hüküm vermiş olduğu bir meseledir. Bu meselede ana baba bir olan kardeşlere mirastan hisse veilrmemiştir. Ana baba bir olan kardeşler itiraz ederek, Ey mü'minlerin emiri! Farz et ki babamız denize atılmış bir kısrak idi, anamız bir değil mi? Bunun üzerine Hazreti Ömer bu sözleri haklı bularak ortaklığa hüküm verdi, koca ve annenin hissesinden sonra kalar 1/3 hisseyi tüm kardeşler arasında eşit bir şekilde taksim etti.

Ortaklık manasına gelen müşerreke, ismini burdan almaktadır. Bu meselenin taksimatı şöyledir:

			Tashih
		(6)	(18)
Koca :	l/2	3	9
Anne :	1/6	1	3
Anne bir iki ya da daha fazla kardeş:	1/3	2	4
Ana baba bir ve daha fazla kardeş :	1/3	2	2

5- Ekderiyye. Zeyd bin Sabit (r.a.)'ın içtihadını zorladığı için zorlayan veya bulandıran manasına gelen ekderiyye ismini burdan almıştır. Bu mesele şöyledir:

	Asl	Avl Tashih
Koca :	1/2	3 9
Anne :	1/3	2 6
Dede :	1/6	1 8
Kızkardeş :	1/2	3 4

Görüldüğü gibi bu tashih neticesinde kocaya (9), anneye (6). dedeye (8) ve kızkardeşe (4) hisse verilmiştir.

6- Harka. Sahabelerin çeşitli görüşleriyle bir meseleyi derip yardığı bir mesele için delme, yarma manasına gelen harka ismini burdan almıştır. Bu meselenin örnek taksimatından biri şöyledir.

	(3)	(9)
Anne :	l/3	1 3
Ana baba bir		

kız kardeş : A. 2
4
Dede : A. 1
2

7- Yetimeteyn. İki öksüz manasına gelir. Feraiz konusunda iki meseleden başka mirası iki eşit hisse ile taksim edildiği başka bir mesele yoktur. Bunun için bu iki meseleye bu isim verilmiştir. Bu meseleler şunlardır.

a)

(2)

Koca :	1/2	1
Ana baba bir kız kardeş :	1/2	1

b)

(2)

Koca :	1/2	1
Baba bir kızkardeş :	1/2	1

8- Ümmü'ül-eramil. Bütün varislerin kadın olması durumunda, dulların anası manasına gelen ümmü'l-eramil ismini burdan almaktadır. Bunun misali ve taksimatı şudur.

	(12)	(17)
Üç karı :	1/4	3
İki nine :	1/6	2
Ana bir dört kızkardeş :	l/3	4
Ana baba bir 8 kızkardeş:	2/3	8

9- Ümmü'l-ferağ. Fazla avl yapılan dört sayılı meseledir. Bu dört sayılık ilave civcivlere benzetilmiştir. Civcivlerin anası anlamına gelen ümmü'-ferağ ismini burdan almaktadır. Böyle bir meseleye hüküm veren Kadı Şureyh olduğu için buna Şureyhiyye de denir. Bu meselenin işlemi di şöyledir.

	(6)	(10)
Koca :	1/2	3
Anne :	1/6	1

Ana bir iki kız kardeş :	1/3	2
Baba bir iki Kızkardeş :	2/3	4

10- Mervaniyye. Mervan bin Hakem zamanında vukubulduğu için bu ismi almıştır. Bu meselenin de işlemi şöyledir.

	(6)	(9)
Koca :	1/2	3
Ana baba bir iki kızkardeş :	2/3	4
Baba bir iki kızkardeş :	H.	
Ana bir iki kızkardeş :	1/3	2

Bu meselenin aslı görüldüğü gibi (6)'dan kurulup avl ile (9)'a çıkar. Burda ana baba bir olan iki kız kardeş baba bir olan iki kızkardeşi hacbetmiştir.[4]

Kardeşlerle Beraber Dedenin Mirası

Burdaki dededen kasıt babanın babasıdır. Çünkü annenin babası olan dede ise zev'il erhamdandır.

Kardeşlerden maksat da bir veya birden fazla olup ana baba bir veya baba bir olan erkek ve kızkardeşlerdir. Ana bir olan kardeşler dede ile hacbolunur.

Şunu da belirtelim. Birlikte miraslarıyla ilgili Kitap ve Sünnet'te hüküm yoktur. Bu durumda miraslar sahabelerin içtihatlarıyla sabit olmuştur. Mezhep imamları da daha sonra sahabelere uyarak farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Sahabeler kardeş ve dedenin mirasları ile ilgili hüküm vermekten korkardı. Ancak vukubulan meseleler karşısında görüş belirtme ve taksimat yapma mecbuiyetinde kalmışlardır.

Dede ile kardeşlerin birlikte olursa miras meselesi iki kısma ayrılır.

1- Farz sahibi varisler olursa. Dede ile kardeşlerin beraberinde farz sahibi olursa dede kendisi için hangi hisse daha iyi ise onu alır. Buna iki misal verelim.

	(2x)	(2)	(4)
Koca :	1/2	1	2
Dede :	A.	1	1
Kardeş :	A.	1	1

	(4x)	(4)	(16)
Karı :	1/4	1	4
Dede :	A.	-	6
2 kızkard :	A.	3	6

Görüldüğü gibi iki meselenin aslı kadının paydası olan (4)'ten kurulur. Kadın 1 pay alır. Kalan 3 pay da dedeye ve kızkardeşlere verilir.

Aşağıdaki meselelerde hissenin taksimat sonucunda dedenin alacağı (1/6) pay ila kalanın üçte biri olan hisseye eşittir.

		(6)
Koca :	1/2	3
Dede :	1/6	1
2 kard:	A.	2

		(6)
Koca :	2/3	4
Anne :	1/6	1
Dede :	1/6	1
Kardeş :	A.	-

Görüldüğü gibi bu ikinci meselede kardeşe miras kalmıyor. Çünkü bazan asabe hiç bir şey alamaz, dedeyede ortak kılınamaz. Çünkü dedenin hissesi (1/6)'dan aşağı düşmez. Başka bir misal verelim.

	(12)	(15)
İki kız :	2/3	4
Koca :	1/4	3
Anne :	1/6	2
Dede :	A.	2

Kardeş : A. -

Görüldüğü gibi bu mesele (12)'den kurulmuştur, avl ile (15)'e çıkarılmıştır. Farz sahiplerinden sonra kardeşe bir herhangi bir şey kalmıyor. Dede ise avl ile (1/6) hissesini almıştır.

2- Faiz sahibi varisler olmazsa. Dede ile kardeşlerin beraberinde karı ve kız gibi farz sahibi varisin bulunmaması durumunda dede 1/3 lük hisse ile eşit taksimattan kendisi için hangisi daha yararlı ise onu alır.Bunlara bazı misaller verelim.

		(3)
Dede :	A.	2
Ana-baba bir kızkardeş:	A.	1
Dede :	A.	
Üç kardeş	A.	

Aşağıdaki meselede dede yine mirastan 1/3 alır.

		(3x)	(3)	(15)
Dede :	1/3	1	5	
kardeş :	A.	-	4	
Üç kardeş :	A.	2		
6[5]				

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 410.

[2] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 410-411.

[3] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 411-413.

[4] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 413-416.

[5] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 417-418.

Farz Sahipleri Ve Asabelerle İlgili Bazı Meseleler

Bu iki varis grubu ile ilgili bazı meseleler kurup açıklamasını yapalım.

		(6)
Baba bir kızkardeş:	1/2	3
Anne :	1/6	1
Ana bir kızkardeş :	1/6	1
Ana baba bir amca:	A.	1.

Açıklama: Bu meselenin aslı (6)'dan kurulur. Bunda temasül bulunduğu için iki eşit paydadan biri alınıp meselenin aslı yapılır. Miras dağılımına gelince şöyle olur:

Baba bir kızkardeş tek şaşına bulunduğu ve onu hacbedecek veya asbe yapacak bir varis olmadığı için malın yarısını alır. Ölenin birkaç kardeşi bulunduğu için de anneye 1/6 hisse verilir. Ana bir kızkardeş tek başına olduğu ve onu hacbedecek kimse de bilinmadığı için bu da 1/6 hisse alır. Geri kalan da asbelik ile amcaya düşer.

Başka bir misal verelim.

		(12)
Karı :	1/4	3
Anne :	1/6	2
Ana bir kızkardeş :	1/6	2
Baba bir kardeş :	A.	5

Burda da görüldüğü gibi ölenin çocuğu olmadığı için karı 1/4 hisseyi alır. Birden fazla kardeşleri bulunduğu için anne 1/6 alır. Ana bir kızkardeş tek olduğu ve onu hacbedecek varis bulunmadığı için o da 1/6 alır. Geri kalanı ise asabelik ile kardeş alır.

Başka bir misal ile çözüm şekli.

		(24)
Karı :	1/8	3
Baba :	1/6	4
Anne :	1/6	4

Oğul : 1/6 4

Burda da görüldüğü gibi karı 1/8, babal/6 ve anne de 1/6 hisseyi alır. Diğeri oğula kalır.

Başka bir misal.

		(24)
Baba :	1/6	4
Dede :	H.	-
Oğul :	A.	17
Oğulun oğlu:	H.	-
Nine (babaanne):	H.	-
Karı :	1/8	3

Ölenin çocuğu bulunduğu için., babası 1/6 ve karısı 1/8 hisse alır. Geri kalanı asabe yoluyla oğlu alır. Babası dedesini, oğlunun oğlunu ve ninesini hacbeder. oğul da asbelikle payını alır.

Başka bir misal.

		(6)
Ana baba bir kardeş oğlu:	A.	1
Ana bir kardeş :	1/6	1
Amca :	H.	
Ana baba bir kızkardeş :	1/2	3

Görüldüğü gibi ana bir kardeşe 1/6 hisse verilir. Ana baba bir kızkardeşe de 1/2 hisse verilir. Geri kalan asabe yoluyla ana baba bir kardeş oğluna kalır, çünkü bu ölüye daha yakındır. Amca ise kardeş oğlu ile hacbolunur, çünkü mirasta kardeşlik nisbeti amcalık nisbetinden önce gelir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 411-413.

Mirasta Meşhur Meseleler

Miras konusunda bir kaç mesele belirli isim ve lakaplar almış. Feraiz alimleri bu meseleleri bu lakaplarla tanıtırlar. Bu nedenle bazı görüş ayrılıkları ya da o konuda soru sorana nisbet edildiği veya o konuda hüküm veren kişinin ismini aldığı için bu meseleler belirli isimler altında meşhur olmuştur. Bu meselelerden bir kısmı şunlardır.

1- Ömeriyyeteyn. Hazreti Ömer'in hüküm vermiş olduğu iki mesele hakkında verilen isimdir. Bu meseleden biri,

		(6)	(12)
Koca :	l/3	3	Karı: 1/4 3
Anne :	l/3	1	Anne: 1/3 3
Baba :	A.	2	Baba: A. 6

2- Mubahele.Yine Hazreti Ömer'in hilafeti yıllarında vuku bulmuş bir mesele. Bu meselede Hazreti Ömer sahabelerle istişare edip fikirlerini almış neticede avline karar verilmiştir. Ancak daha sonra Abdullah bin Abbas (r.a.) bu mesele hakkında muhalif bir görüş ortaya attı. Daha önce niye bu görüşü belirtmedin, deyip kendisiyle münakaşa edenlere, 'Dileyen gelsin lanetleşelim, çünkü hak benimledir.' demiştir. Bundan böyle bu meseleye lanetleşme talebi manasına gelen mubahele ismini almıştır. Bu mesele şöyledir:

	(6)	(8)
Koca :	1/2	3
Anne :	1/3	2
Ana bir kız Kardeş :	1/2	3

3- Minberiyye. Hazreti Ali minber üzerinde hutbe okurken kendisine sorulan mesele. Hazreti Ali kendisine sorulan bu meseleyi minber üzerinde cevapladığı için bu ismi almıştır. Bu mesele de şöyledir.

	(24)	(27)
Karı :	1/8	3
Baba :	1/6	4

Anne : 1/6 4
İki kız : 2/3 16

4- Müşerreke. Hazreti Ömer'in hüküm vermiş olduğu bir meseledir. Bu meselede ana baba bir olan kardeşlere mirastan hisse veilrmemiştir. Ana baba bir olan kardeşler itiraz ederek, Ey mü'minlerin emiri! Farz et ki babamız denize atılmış bir kısrak idi, anamız bir değil mi? Bunun üzerine Hazreti Ömer bu sözleri haklı bularak ortaklığa hüküm verdi, koca ve annenin hissesinden sonra kalar 1/3 hisseyi tüm kardeşler arasında eşit bir şekilde taksim etti. Ortaklık manasına gelen müşerreke, ismini burdan almaktadır. Bu meselenin taksimatı şöyledir:

		(6)	Tashih (18)
Koca :	l/2	3	9
Anne :	1/6	1	3
Anne bir iki ya da daha fazla kardeş:	1/3	2	4
Ana baba bir ve daha fazla kardeş :	1/3	2	2

5- Ekderiyye. Zeyd bin Sabit (r.a.)'ın içtihadını zorladığı için zorlayan veya bulandıran manasına gelen ekderiyye ismini burdan almıştır. Bu mesele şöyledir:

	Asl	Avl	Tashih
Koca :	1/2	3	9
Anne :	1/3	2	6
Dede :	1/6	1	8
Kızkardeş :	1/2	3	4

Görüldüğü gibi bu tashih neticesinde kocaya (9), anneye (6). dedeye (8) ve kızkardeşe (4) hisse verilmiştir.

6- Harka. Sahabelerin çeşitli görüşleriyle bir meseleyi derip yardığı bir mesele için delme, yarma manasına gelen harka ismini burdan almıştır. Bu meselenin örnek taksimatından biri şöyledir.

	(3)	(9)
Anne :	l/3	1
	3	
Ana baba bir kız kardeş :	A.	2
	4	
Dede :	A.	1
	2	

7- Yetimeteyn. İki öksüz manasına gelir. Feraiz konusunda iki meseleden başka mirası iki eşit hisse ile taksim edildiği başka bir mesele yoktur. Bunun için bu iki meseleye bu isim verilmiştir. Bu meseleler şunlardır.

a)

		(2)
Koca :	1/2	1
Ana baba bir kız kardeş :	1/2	1

b)

		(2)
Koca :	1/2	1
Baba bir kızkardeş :	1/2	1

8- Ümmü'ül-eramil. Bütün varislerin kadın olması durumunda, dulların anası manasına gelen ümmü'l-eramil ismini burdan almaktadır. Bunun misali ve taksimatı şudur.

	(12)	(17)
Üç karı :	1/4	3
İki nine :	1/6	2
Ana bir dört kızkardeş :	l/3	4

Ana baba bir 8 kızkardeş:	2/3	8

9- Ümmü'l-ferağ. Fazla avl yapılan dört sayılı meseledir. Bu dört sayılık ilave civcivlere benzetilmiştir. Civcivlerin anası anlamına gelen ümmü'-ferağ ismini burdan almaktadır. Böyle bir meseleye hüküm veren Kadı Şureyh olduğu için buna Şureyhiyye de denir. Bu meselenin işlemi di şöyledir.

	(6)	(10)
Koca :	1/2	3
Anne :	1/6	1
Ana bir iki kız kardeş :	1/3	2
Baba bir iki Kızkardeş :	2/3	4

10- Mervaniyye. Mervan bin Hakem zamanında vukubulduğu için bu ismi almıştır. Bu meselenin de işlemi şöyledir.

	(6)	(9)
Koca :	1/2	3
Ana baba bir iki kızkardeş :	2/3	4
Baba bir iki kızkardeş :	H.	
Ana bir iki kızkardeş :	1/3	2

Bu meselenin aslı görüldüğü gibi (6)'dan kurulup avl ile (9)'a çıkar. Burda ana baba bir olan iki kız kardeş baba bir olan iki kızkardeşi hacbetmiştir.[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 413-416.

Kardeşlerle Beraber Dedenin Mirası

Burdaki dededen kasıt babanın babasıdır. Çünkü annenin babası olan dede ise zev'il erhamdandır.

Kardeşlerden maksat da bir veya birden fazla olup ana baba bir veya baba bir olan erkek ve kızkardeşlerdir. Ana bir olan kardeşler dede ile hacbolunur.

Şunu da belirtelim. Birlikte miraslarıyla ilgili Kitap ve Sünnet'te hüküm yoktur. Bu durumda miraslar sahabelerin içtihatlarıyla sabit olmuştur. Mezhep imamları da daha sonra sahabelere uyarak farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Sahabeler kardeş ve dedenin mirasları ile ilgili hüküm vermekten korkardı. Ancak vukubulan meseleler karşısında görüş belirtme ve taksimat yapma mecbuiyetinde kalmışlardır.

Dede ile kardeşlerin birlikte olursa miras meselesi iki kısma ayrılır.

1- Farz sahibi varisler olursa. Dede ile kardeşlerin beraberinde farz sahibi olursa dede kendisi için hangi hisse daha iyi ise onu alır. Buna iki misal verelim.

	(2x)	(2)	(4)
Koca :	1/2	1	2
Dede :	A.	1	1
Kardeş :	A.	1	1

	(4x)	(4)	(16)
Karı :	1/4	1	4
Dede :	A.	-	6
2 kızkard :	A.	3	6

Görüldüğü gibi iki meselenin aslı kadının paydası olan (4)'ten kurulur. Kadın 1 pay alır. Kalan 3 pay da dedeye ve kızkardeşlere verilir.

Aşağıdaki meselelerde hissenin taksimat sonucunda dedenin alacağı (1/6) pay ila kalanın üçte biri olan hisseye eşittir.

		(6)
Koca :	1/2	3
Dede :	1/6	1
2 kard:	A.	2

		(6)
Koca :	2/3	4
Anne :	1/6	1
Dede :	1/6	1
Kardeş :	A.	-

Görüldüğü gibi bu ikinci meselede kardeşe miras kalmıyor. Çünkü bazan asabe hiç bir şey alamaz, dedeyede ortak kılınamaz. Çünkü dedenin hissesi (1/6)'dan aşağı düşmez. Başka bir misal verelim.

	(12)	(15)
İki kız :	2/3	4
Koca :	1/4	3
Anne :	1/6	2
Dede :	A.	2
Kardeş :	A.	-

Görüldüğü gibi bu mesele (12)'den kurulmuştur, avl ile (15)'e çıkarılmıştır. Farz sahiplerinden sonra kardeşe bir herhangi bir şey kalmıyor. Dede ise avl ile (1/6) hissesini almıştır.

2- Faiz sahibi varisler olmazsa. Dede ile kardeşlerin beraberinde karı ve kız gibi farz sahibi varisin bulunmaması durumunda dede 1/3 lük hisse ile eşit taksimattan kendisi için hangisi daha yararlı ise onu alır.Bunlara bazı misaller verelim.

		(3)
Dede :	A.	2
Ana-baba bir kızkardeş:	A.	1
Dede :	A.	
Üç kardeş	A.	

Aşağıdaki meselede dede yine mirastan 1/3 alır.

	(3x)	(3)	(15)
Dede :	1/3	1	5
kardeş :	A.	-	4
Üç kardeş :	A.	2	6[1]

---

[1] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 417-418.

VASİYET

Vasiyet; bilinen, bilinmeyen, hazır olan, hazır olmayan şeylerle caiz olur. Vasiyet, vasinin malının üçte birinden çıkartılır. Şayet vasiyet edilen miktar malın üçte birinden fazla ise varislerden izin alınarak çıkarılır. Varislerin izni olmazsa üçte birinden fazlası çıkartılmaz.

Tüm varisler kabul etmedikçe bir varis için yapılan vasiyyet sahih olmaz. Akıl, baliğ ve umumi tasarruf yetkisine sahip olanların vasiyyeti sahihtir. Vasiyyet mülk edinebilen şahıs için Allah yolunda yapılır.[1]

Vasiyetin Sahih Olmasının Şartları

Vasiyetin sahih olabilmesi için beş şart gereklidir:

1. Müslüman olmak.
2. Baliğ olmak.
3. Akıllı olmak.
4. Hür olmak.
5. Emin olmak.

Vasiyet ölümden sonra geçerli olmak üzere bir hakkın bağışlanmasıdır. Vasiyyetin delili kitab, sünnet ve icmâdır. Kitaptan delil. Yüce Allah'ın şu ayeti kerimesidir:

"... yapılan vasiyyetten veya borçtan sonra..." (Nisa: 4/10-12)

Sünnetten delil. Peygamberimiz (s.a.v.) de şöyle buyurmuştur:

"*Mahrum, vasiyyeti haram eden (başkasını vasiyyetîen mahrum eden)'dir. Kim vasiyyet etmiş olarak ölürse, bir sünnet yolu, takva ve şehadet üzere mağfiret edilmiş olarak ölmüştür."* [2]

Resulullah bir hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Varise vasiyyet yoktur. Çünkü Allah her hak sahibine hakkını vermiştir."[3]

Varis kendisine vasiyet edilmese de yine hakkına sahiptir. Bundan anlaşılıyor ki bir kişi vasiyet ederse, malı az olup, aile kalabalık dahi olsa varislerin dışındakilere terikenin 1/3'inde veya daha azında vasiyyet müstehab olmuştur. Vasiyet edenin malın üçte biri (1/3'ü) hakkında vasiyyel yaptığında hasta veya sıhhatli olması arasında fark yoktur. Çünkü burdaki sahiplik ölümden sonra olacağından sıhhatli veya hasta olması farketmez.

Varise, vasiyyet mekruhtur, hüküm de ifade etmez. Ancak, tasarrufa ehil olan diğer varisler icazet verirlerse caiz olur.

Peygamberimiz *"Varise vasiyyet yoktur. Ancak diğer varislerin icazet vermesi müstesna."* buyurmuştur: Aynı şekilde, yabancıya 1/3'den fazla vasiyyet de mekruhtur, hüküm ifade etmez, varisler icazet verirse geçerli olur.[4]

Vasiyetin Rükünleri

1) Vasiyet eden kişi. Fıkıh kitaplarında 'mûsi' olarak geçer.Bunun baliğ, hür ve muhtar (serbest) olması şarttır.

2) Kendisine vasiyet edilen kişi. Fıkıhta 'Musa leh' olarak geçer. Kendisine vasiyet edilmede bir günahın olmaması şarttır. Vasiyyette bir sebebin olup olmaması fark etmez. Bir sebep yoksa kesin olarak bilinen biri ve mülk edinebilmeye ehil olması da şart koşulur. Dolayısıyla günah olduğu için müslümanın kâfire vasiyyeti ve kesin belli olmayan biri için; "Şu iki adamdan birine" şeklinde bir vasiyyet yapılırsa sahih değildir.

3) Vasiyet edilen şey. Fıkıh kitaplarında 'Musa bih' diye geçer. Mubah ve birinden diğerine intikale müsait olması şarttır. Dolayısıyla mizmar, tanbûr, zurna gibi çalgı aletleri için yapılan vasiyet sahih değildir.

Birinden diğerine nakle müsait olmayan ümm-ü veled (sahibinden çocuk sahibi olan cariye) için yapılan vasiyet sahih değildir.

4) Vasiyet sözleri.'Fıkıh kitaplarında 'Siga' olarak geçer. Vasiyyeti ifade eden; "Ona şunu vasiyet ettim", "Onu, O'na verin", "O, O'nundur", "Ölümümden sonra onu, O'na hibe ettim" gibi bir söz olması şarttır.

Vasiyyetin mu'teber olması için iki adil-şahidin olması da gereklidir. Ölümden sonra, yazı ve mühürle ispatlanması gereken vasiyetler ancak şahitlerle geçerlilik kazanır.[5]

---

[1] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 419.

[2] İbni Mace.

[3] Ebu Davud, 2870.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 419-420.

[5] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 420.

FERAIZ VE MİRAS

FERAIZ VE MİRAS
Feraiz İlminin Temelleri
Terıkedekı Haklar
İrsin Sebepleri
FERAİZ VE VASIYYET
AVL
Meselelerin Aslını Kurma Kaidesi
Meselelerin Tashihi
RED
Farz Sahipleri Ve Asabelerle İlgili Bazı Meseleler
Mirasta Meşhur Meseleler
Kardeşlerle Beraber Dedenin Mirası
VASİYET

YEMİN

Allahın zatıyla, ismiyle veya sıfatlarından biriyle yemin, mün'âkid olur (bağlayıcı olur). Malını sadaka olarak vermek için yemin eden kişi, yemin keffareti ile malını sadaka olarak vermek arasında muhayyerdir.

Lağv yemini için kefaret lazım gelmez.

Bir şeyi yapmamaya yemin eden kişi, bu işi başkasına yaptırırsa yemini bozmuş sayılmaz. İki işi yapmamaya yemin eden kişi, yalnız birisini yaparsa yine yeminini bozmuş sayılmaz.

Yemin, lugatta kuvvet veya sağ el manasınadır. Sağ elden anlam, Araplar yeminleştikleri zaman birbirlerinin sağ ellerini tutarlardı.

Fıkıhta yeminin manası, Allah'ın isim veya sıfatlarını anarak bir işin gerçek olduğunu belirtmektir. Ne yazık ki genel haller için de yemin edilmesi herkesin ağzında alışık bir vaziyet almıştır. İnanan mü'minin konuştuğu zaman konuşmasında iddia ve fiillerini yeminle takviye etmemesi gerekir. Genel durumlarda yemini telafuz etmek mekruhtur.

İmam Şafii hazretlerinin yeminden şiddetle uzak durmamız için kendisine ait bir özelliğini şöyle ifade etmektedir:

" Ben hayatımda ne doğru ne de yalan yere Allah ile yemin etmedim."

Yemin, Allah'ın zatıyla, ismiyle veya sıfatlarından bir sıfatla olduğu zaman sahih olur.

Yeminin lafızları, 'Vallahi, billahi, tallahi'; Allah'ın isimlerinden 'Maliki yevmiddin' (Din gününün sahibi); Allah'ın sıfatlarından 'Rahman, Rahim' gibi lafızlardır.

Bunlara delil Abdullah bin Ömer'in Hz. Peygamberden rivayet ettiği şu hadistir: Hz. Peygamber Hz. Ömer bin Hattab'a bir kafile içinde yetişti, Hz. Ömer babası adına yemin ederken Hz. Peygamber O'na şöyle seslendi: *"Dikkat edin, muhakkak ki Aziz ve Celil olan Allah, sizleri babalarınızın adlarıyla yemin etmekten nehyetti. Artık kim*

yemin edecekse Allah'ın adıyla yemin etsin yahut sussun" [1]

Ayrıca bir çok hadislerde Hz. Peygamberin şöyle yemin ettiği rivayet edilmiştir:

"Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim", "Muhammed' in nefsini elinde tutan Allah'a yemin ederim" [2]

İhtiyaç duyulmadığı zaman yemin etmek mekruhtur. Allahu Teala şöyle buyurur:

"İyilik etmek, sakınmak, insanlar arasında sulh yapmak hususunda yeminlerinize Allah'ı hedef ve engel koymayın. (Bakara: 2/224)

---

[1] Buhari, 6270, Müslim, 1646

[2] Buhari, 6254 ve 6255

Lağv Yemini

Kişinin dilinin kasıtsız olarak yemin lafızlarına kaymasıdır. Böyle bir duruma kişi ne kefalet verir ne de günahkar olur.

Buna delil olarak Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Allah sizi lağv yeminlerinden dolayı muaheze etmez. Lakin, kalplerinizin irtikap ettiği yeminlerle muaheze eder. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir" [1]

Hz. Aişe lağv yeminleri için şöyle demiştir. "Bu ayet, 'Evet vallahi', 'Hayır vallahi' şeklindeki yeminler hakkında nazil oldu" [2] demiştir.

---

[1] Bakara: 2/225

[2] Buhari, 6286

Yeminin Kefareti

Yeminin kefaretinde kişi bu üçünden hangisini yaparsa serbesttir. Bunlar:

1. Mü'min bir köle azad etmek.

2. On fakire birer müd keffaret vermek.

3. On fakiri giydirmek.

Bunlardan hiç birine gücü yetmezse üç gün oruç tutar.

Kefaret gerektiren yeminler bağlayıcı olan yeminlerdir. Yani kişinin yemini diline alması ve kalbiyle de onu kastetmesidir. Kendisine vacib kıldığı şeyi yerine getirmediği zaman ona kefaret vacip olur.

Allahu Teala şöyle buyurmuştur:

"Fakat sizi kasten ettiğiniz yeminlerden Ötürü muaheze eder." (Maide: 5/89)

Yemini Gamus

Yemin eğer geçmişte olan bir şey üzerine yapılsa ve yalan olduğu halde kasten yemin edilse buna yemin-i gamus denir. Böyle yemin büyük günahlardandır. Kişi hem günahkar olur hem keffaretini vermekle mükellef olur.

Abdullah bin Amr'den rivayete göre, Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Büyük günahlar Allah'a sir koşmak, ana-babaya karşı gelmek, haksız yere bir insanı öldürmek ve yemin-i ğamus'tur" [1]

---

[1] Buhari.

NEZR

Allah'a itaatta mubah bir şey için yapılan nezrin yerine getirilmesi gerekir. "Hastam şifa bulursa namaz kılacağım veya oruç tutacağım, veya sadaka vereceğim" sözler gibi. Bu gibi durumlarda hasta şifa bulursa ne nezredilmişse onun verilmesi gerekir.

Günah bir iş için nezr olmaz. "Falanı öldürsem Allah için şunu nezret-tim" sözler gibi. Mubah bir şeyi terketmek için yapılan nezirler de hüküm teşkil etmez. "Et yemem, süt içmem veya yemek yemem" gibi şeyler de yapılan nezrler için hiç bir şey icap etmez.

Nezr, Allahu Teala'ya tazim veya ona yaklaşmak için bir şeyi bir lafızla kendi nefsine vacip kılmaktır. Nezr mubah bir şey üzerinde olursa onu yerine getirmekle kişi mükafat sahibi olur. Böyle bir işi nezreden kişi onu yerine getirmekle mükelleftir.

Nezrin Çeşitleri

1- Nezr-i Lucac veya Nezr-i Gadap. Öfke anında yapılan nezirlerdir.

2- Nezr-i Birr. Mükafat nezridir. Kişiyi Allah'a yaklaştıran ve karşılığında mükafat alınan nezrdir. Bu da iki kısma ayrılır.

a) Nezr-i Muallak: Mesela kişinin, 'Eğer Allah hastama şifa verirse Perşembe günü oruç tutmayı nezrediyorum' demesi gibi.

b) Nezr-i Gayri Muallak: Burada da mesela kişinin 'Perşembe günü oruç tutmayı nezrediyorum' veya 'Hacca gitmeyi kendime nezrettim' demesi gibi. Bu durumlarda kişi nezirlerini yerine getirmekle mükelleftir.

Nezr hayırlı bir vaadde bulunmaktır. Şer'an kendisine vacip olmayan Allah'a yaklaştırıcı bir ameli kişinin kendisine mecburi kılmasıdır.

Nezr eğer mubah bir şey üzerinde olsa onu yerine getirmesi gerekir ve ayrıca sahibi mükafat alır. Metinde geçen 'Hastam şifa bulursa namaz kılacağım veya oruç tutacağım ya da sadaka vereceğim.' şekillerinde yaptığı nezirde ölçü şudur. Namaz için belirli bir rekat sayısı kastetmemişse namazın en azı iki rekat olduğu için iki rekat namazdır. Oruç ve sadaka için de ne şekilde nezretmişse öylece nezrini yerine getirir. Haram olan şeylerde nezr yoktur. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allaha isyan hususunda nezr yoktur." [1]

Mubah olan bir şeyin terkinde nezr olmadığı gibi onu yapmakta da nezr yoktur. Mesela, kişinin 'Yemek yemeyeceğim.' veya 'Su içmeyeceğim.' ya da 'Elbise giymeyeceğim.' gibi sözlerde nezr geçerli değildir.

Bunun delili İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre Hazreti Peygamber hutbe okurken ayakta duran birini görünce,

"Bu ne yapıyor?" diye sordu.

Sahabiler, 'Bu Ebu İsraildir. Oturmamak, konuşmamak, gölgede durmamak ve oruç tutmak üzere nezr etmiştir' dediler. Bunun üzerine Hazreti Peygamber şöyle buyurdu:

"*Ona söyleyin otursun, konuşsun, gölgeye gitsin ve orucunu tamamlasın."* [2] Oruç tutmak ibadet olduğu ve Allaha yaklaştırdığı için Hazreti peygamber onu tamamlamasını emretmiştir. Oturmamak, konuşmamak ve gölgede durmamak gibi davranışlar ise mubah olduğundan onlar için nezrin geçerli olmadığı bildirilmiştir.

Nezr, yukarıda ifade edildiği gibi iki çeşittir:

1. Öfke anında yapılan nezir. Buna 'Nezr-i Lucac' veya 'Nezr-i Gadab' denir.

2. Mükafat nezri. Buna da 'Nezr-i Birr' denir. Bu da kendi arasında iki kısma ayrılır: **a)** Nezr-i muallak. Kişi 'Eğer Allahu Teala üzerimden şu sıkıntıyı kaldırırsa bir gün oruç tutmayı nezrediyorum.' demesi gibi. **b)** Nezri gayri muallak. Burda da kişinin mesela, 'Perşembe günü oruç tutmayı nezrettim.',veya, 'Haaca gitmeyi nezrettim.' gibi nezr

şekilleri bu türdendir. Bütün bu şekillerde nezrin yerine getirilmesi gerekir. Hazreti peygamber nezrini yerine getirmeyen kişiler için şöyle buyurmuştur:

"Sonra sizin ardınızdan öyle bir kavim gelecek ki onların şehaadet etmeleri istenmeden şehaadet edip hıyanet edecekler. Kendilerinde hiç bir güven olmadıklarından dolayı kimse tarafından kendilerine itimad edilmeyecektir. Artık bunlar arsında tıkabasa yemek, içmek ve semizlenmek hayatın gayesi olacaktır." [3]

Nezrin meşruiyetini bildiren şu ayet-i kerimelerdir:

"(O kullar) adaklarını, (nezirlerini) yerine getirirler ve kötülüğü yaygın olan bir günden korkarlar" (Hacc: 22/29)

"Adaklarını (nezrlerini) yerine getirsinler." (Dehr: 76/7)

Hz. Peygamber nezrini yerine getirmeyen kişileri şöyle açıklamıştır:

"Sonra sizin ardınızdan öyle bir toplum gelecek ki onların şehadet etmeleri istenmediği halde şehadet edecekler, hıyanet edecekler. Kendilerinde hiç bir güven bırakmadıklarından dolayı kimse tarafından onlara itimat edilmeyecektir. Artık bunlar arasında tıka basa yemek, içmek ve semizlenmek hayatın gayesi olacaktır" [4]

Hz. Aişe peygamberden şöyle rivayet etmektedir:

"Kim Allah'a itaat olan bir şeyi yapmayı nezretmişse nezrini yerine getirsin, kim de Allah'a isyan olan bir şeyi yapmayı nezretmişse nezrini yerine getirmesin" [5]

Namaz, oruç ve sadaka ismiyle nezr eden kimse bunları da yerine getirecektir. Ancak namazın en azı iki rek'at olduğu için kişi namazda rek'at sayısını belirtmemişse iki rek'at namaz kılmakla sorumluluktan kurtulur. Sadaka ve oruç için neyi, ne şekilde nezretmişse onu yerine getirecektir.

Hz. Aişe'nin rivayetinde belirtildiği gibi Allah'a isyan hususunda yapılan nezirler geçersizdir. Bir hadiste Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kim Allah'a isyan olan bir şeyi yapmayı nezretmişse nezrini yerine getirmesin", başka bir hadiste

"Allah'a isyan hususunda nezr yoktur" [6]

Mubah olan bir şeyi terketmek için de nezr yoktur. Mesela yemek yemeyi, su içmeyi ve elbise giymeyi nezretmek sahih olmaz. Bunun delili İbni Abbas'ın rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir:

Hz. Peygamber hutbe okurken ayakta duran birini görerek,

"Bu ne yapıyor?" diye sordu.

Sahabiler, "Bu Ebu İsrail'dir. Oturmamak, konuşmamak, sölgede durmamak ve oruç tutmak üzere nezretmiştir" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

"Ona söyleyin otursun, konuşsun, gölgeye gitsin ve orucunu tamamlasın" [7]

Oruç tutmak ibadet olduğu için Hz. Peygamber ona orucunu tutmasını emretmiştir. Çünkü nezredilen ibadet olursa onu yerine getirmek vacibtir. Ebu İsrail'in diğer yaptıkları mubah olduğu için nezr teşkil etmemiştir.

---

[1] Buhari, 1641

[2] Buhari, 6326

[3] Buhari, 2508; Müslim, 2535

[4] Buhari. 2508, Müslim 2535

[5] Buhari. 6318

[6] Buhari, 1641

[7] Buhari, 6326

YEMİN
Lağv Yemini
Yeminin Kefareti
Yemini Gamus
NEZR

ZEKAT

Zekat, İslam'ın beş şartından biridir.

Zekat hususi mallardan, hususi bir şekil üzere belirli şahıslara verilmek üzere çıkarılan miktardır.

Zekat olarak ödenen meblağ, sahibini günahlardan ve cimriklikten temizlediği, malının bereketlenmesine ve çoğalmasına vesile olduğu için ona zekat ismi verilmiştir.

Zekat, hicretin ikinci yılı Medine-i Münevvere'de farz kılındı. Onun farz kılınması; Kitap, Sünnet ve İcma ile sabit olduğu için inkâr eden din-, den çıkar. Delili Kur'an-j Kerim'de 22 yerde geçen ayeti kerimelerdir.

Ayeti kerimelerden bazıları şunlardır:

"Namazı dosdoğru kılın ve zekatı verin..." Başka bir ayel-i kerime'de Yüce Allah, Peygamber (s.a.v.)'e hitaben şöyle buyurmaktadır:

"Onların mallarından sadaka al ki, bununla kendilerini (günahlarından) temizlenmiş, onunla (iyiliklerini) bereketlendirmiş olasın" (Tevbe: 9/103)

Resullullah (s.a.v.), Buhari ve Müslim'de İslam'ın beş şey üzerine kurulduğunu buyurarak zekatı da bunlar arasında saymıştır.

Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah bir kimseye mal verir, o da zekatını vermezse, o mal kıyamet günü kel bir yılana dönüsün Yılanın iki gözü üstünde iki siyah nokta vardır. O, mal sahibinin boynuna sarılacak ve her iki çenesine yapışacaktır. Sonra, 'ben senin malınım, ben senin hazinenim, diyecektir." [1]

Bundan sonra peygamberimiz (s.a.v) şu ayeti okur: "Allah'ın kereminden kendilerine verilen nimetlere cimrilik edenler, onun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Bilakis o, kendileri için serdir Cimrilik yaptıkları şeyler

Kıyamet günü boyunlarına dolandınlacaktır." (Alı İnıan: 3/ISO)

Dünyada zekatı vermemekte ısrar edenlerden zekat zorla alınır. Eğer vermemekte im ar eder, yahut almak isteyene karşı bir kuvvet ve zorluk teşkil ederse onlara gerektiğinde savaş açılmalı, bu şekilde zekatın alınması sağlanmalıdır. Çünkü zekat islami bir vergidir. Toplanma ve dağıtma işini bizzat devlet ve yetkili kurumu yapmalıdır.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammedin O'nun resulü olduğuna şehadet edip, namazı kılıp ve zekatı verinceye kadar, insanlarla savaş etmekle emrolundum. Bunu yaparlarsa, kanlarım ve mallarını benden muhafaza etmiş olurlar..." [2]

Başka bir hadisi şeriflerinde Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Hastalarınızı sadaka ile tedavi ediniz ve mallarınızı zekatla koruyunuz."[3]

Kendisine zekat düşüp, zekatın verilmesi lazım.geldiği halde o maldan zekat verilmediğini bilen bir kimsenin o malı satın alması veya o maldan yemesi haramdır.

Kendisine zekat düşen meyve ve hububatta mal olgunlaşmaya başlamakla artık sahibi o maldan tasarruf edemez. Hatta o maldan sadaka dahi çıkarıp veremez. Çünkü o malda artık fakirlerin ortaklığı vardır. Zekata tabi olan maldan biçicilere ücret vermesi; yeşil buğday, yeşil bakla, kırmızı hurma veya üzümü yemesi veya tasarrufta bulunması caiz değildir.

Netice itibarıyla o maldan tasarruf etmeye hakkı yoktur. Bu durumdaki mallardan tasarruf ettiği taktirde haram işlemiş olur ve haram olduğunu bilerek böyle yapan kimse İslam yönetiminde ta'zir cezasıyla cezalandırılır.

Zekat, İslamın temel rükünlerinden biri olduğu için, inkâr eden kâfir olur. Zekatın vacip olmasının genel olarak beş şartı vardır:

1- Müslüman olmak.

2- Hür olmak.
3- Tam mülkiyete sahip olmak.
4- Nisaba malik olmak. (Zekat miktarına ulaşmak)
5- Ay hesabı ile bir sene geçmiş olmak. Yani o mala sahip olduktan sonra ay hesabıyla bir yıl geçmiş olması şarttır.

---

[1] Buhari, 1338
[2] Buharı, 5: Mıisliuı.19
[3] Tahercını, Dcyk'ini, Miisnediil Fırdevs

Zekat Çıkarılması Gereken Mallar

Beş çeşit maldan zekat çıkarılması vaciptir: Bunlar; ehli hayvanlar,
semen (para), hububat, meyveler ve ticaret mallarıdır.
1- Mevaşi (Ehli hayvanlar):
Bunlar; deve, sığır ve koyun-keçidir.

Zekatın Vacip Olması İçin Gerekli Şartlar

Ehli Hayvanların Zekatı

Ehli hayvanlar için zekatın farz olmasının şartlan altıdır:
1- Müslüman olmak.
2- Hür olmak.
3- Mala sahip olmak.
4- Nisab.
5- Ay hesabı ile bir seneyi doldurmuş olmak.
6- Ehli hayvanların saime olması.

Ehli Hayvanlarda Zekat

Mevaşi (ehli hayvanlar)den üç emsine zekat düşer. Bunlar, deve, sığır (öküz, inek, manda) ve koyun ile keçilerdir.

Develere farz olmasının delili:

Hz. Ebubekir, Enes'i zekat toplamak için Bahreyn'e gönderirken verdiği şu mektubudur:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla!

Bu, peygamberin müslümanlar üzerine farz kıldığı zekattır. Allah onu resulüne emretmiştir. Kim onu gerektiği şekilde isterse ona verin; Her kim ki fazlasını isterse ona vermeyin. Yirmi dört ve daha aşağı olan develerin zekatı koyun olarak verilir. Her beş deve için bir koyun, develer yirmi beşe ulaştı mı yirmi beşlen otuz beşe kadar iki yaşına basmış bir erkek deve verilir. Develer otuzaltıya vardığında kırkbeş deveye kadar üç yaşına basmış bir dişi deve verilir. Kirkaltıdan altmışa kadar olan develerde üç yaşına basmış iki dişi deve verilir. Doksan birden yüzyirmiye kadar olan develerde dört yaşına basmış iki dişi deve verilir. Bunlar

kendilerini erkek deveye teslim edecek hale gelmiş olmalıdır. Yüzyirmiden fazla olan develerde her kırk deve için üç yaşına basmış dişi bir deve, her elli deve için dört yaşına girmiş bir dişi deve verilir." [1]

Sığırların Zekatı

Sığırlara zekatın farz olmasını delili de Muaz'ın rivayet ettiği şu hadistir: "Hz. Peygamber beni Yemen'e gönderdi. Bana her otuz sığırdan, bir yaşında erkek veya dişi bir sığır, her kırk sığırdan iki yaşında bir dişi sığır almamı emretti" [2]

Keçi-Koyunların Zekatı

Bunun da delili, Ebu Bekir (r.a.)'ın Enes'i görevlendirirken yazmış olduğu şu mektuptur:

"Otlatılan koyunlar kırka ulaştığında yüzyirmiye kadar bir koyun ze-kai olarak düşer. Yüzyirmiden ikiyüze kadar olan koyunlarda iki koyun, ikiyüzden üçyüze kadar olan koyunlarda her yüz koyun için bir koyun zekat verilir. Eğer otlatılan koyunlar kırktan az ise otuz bile olsa zekat düşmez. Ancak mal sahibi isterse verebilir." [3]

Ehli Hayvanlarda Zekatın Farz Olmasının Şartları

Müslüman ve hür olmak mükelletliğin şartlarıdır. Dikkat edilirse mü-küllefleğin üçüncü şartı olan ergenlik çağı burda yoktur.

Bu nedenle mal sahibi ergenlik çağına erişmemişse bile malının bakımını üstlenen kişi zekatını çıkarıp verecektir. Zekat in nisaba ulaşması. Yukarıdaki hadislerden bilinmektedir ki zekatın çıkarılması gereken sayı miktarıdır.

Ay hesabı ile bir yılın geçmesi gerekir. Bunun da delili için Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Nisaba gelen bir malın üzerinden kameri yıl geçmeyinceye kadar onda zekat yoktur." [4]

Ehli hayvanların saime olması, hayvanların yaşamı otlamaktan başka bir şeye bağlı olmaması, senenin çoğunda mera veya otlaklarda otlatılmış olmalarıdır. Bununla zayıf düşmeden hayatlarını devam ettirebilme-lidirler. Eğer senenin çoğunda kendilerine verilen yemle beslenirlerse zekat vacip olmaz.

Peygamberimiz (s.a.v):

"Otlatılan hayvanlarda zekat vardır." [5] buyurmuştur.

---

[1] Buhaıı, H86

[2] Ttvmızı, 63. Ebu Davud, 1576

[3] Buharı, 1368

[4] Ebu Davıid, 1573

[5] Buharı, 1386

Semenin Zekatı

Semende zekat iki şeye düşer: Altın ve gümüş. Bunlarda zekatın vücubunun şartları beştir:

1- Müslüman olmak.
2- Hür olmak.
3- Malın tamamına sahip olmak.
4- Nisaba baliğ olmak.
5- Bir seneyi doldurmuş olmak.

Hububatın Zekatı

Hububat (ekin) için zekatın farz olmasında aranan şartlar üçtür.

1- İnsan tarafından ekilmiş olması,

2- Yiyecek olarak depoda saklanabilen (buğday, arpa, nohut, mercimek, bakla…) gibi maddeler olmak.

3- Nisab miktarı olmak. Bu da 5 vesk olup, bundan aşağı olmaz.

Meyvelerin Zekatı

Meyvalardan yalnız iki cinsine zekat düşer: Bunlar da kuru hurma ve kuru üzümdür (eğer kurutuldukları takdirde ve kısmen de olsa çürüyüp, bozulabilen cinstense o zaman yaş iken zekatı çıkarılır).

Meyvalar için Zekatın farz olmasının şartları da dörttür:

1- Müslüman olmak,

2- Hür olmak,

3- Tam manasiyle mülke sahip olmak,

4- Nisab miktarı olmak.

Ticaret Mallarının Zekatı

Ticaret malında zekatın vacip olması için belirtilen şartlar, altın ve gümüş için gereken şartların aynısıdır.

Develerin Zekatı

Develerin ilk nisabı beştir.

Beş deve için 1 şat (1 yaşını bitirmiş, 2. yaşına başlamış koyun veya 2 yaşını doldurmuş keçi) verilir.

On deve için, 2 şat.

On beş deve için. 3 şat.

Yirmi deve için, 4 şat.

Yirmi beş deve için, 1 senesini tamamlayıp, ikinci senesine girmiş deve (dişi olacak).

Otuzaltı deve için, iki yaşını tamamlamış bir dişi deve verilir.

Kırk altı deve için, üç yaşını tamamlamış bir dişi deve verilir.

Altmış bir deve için. dört yaşını tamamlamış bir dişi deve.

Doksan bir deve için, üç yaşım tamamlamış iki dişi deve verilir.

Yüz yirmi bir deve için, iki yaşını tamamlamış üç dişi deve verilir.

Bundan sonra her kırk deve için, iki yaşını tamamlamış bir dişi deve, her elli deve için de üç yaşını tamamlamış bir dişi deve verilir

Sığırların Zekatı

Sığır ve mandaların ilk nisabı otuzdur. Otuz sığır veya manda için bir yaşını tamamlamış bir erkek veya dişi manda veya sığır yavrusu zekat olarak verilir. Kırk sığır veya manda için 2 yaşını tamamlamış bir dişi manda veya sığır yavrusu. Bundan sonra her otuz için bir yaşını tamamlamış her kırk sığır veya manda için 2 yaşını tamamlamış bir dişi manda veya sığır yavrusu zekat olarak çıkarılır.

Koyun Ve Keçiler İçin Zekatı

Koyun ve keçilerin ilk nisabı kırktır. Kırk koyun veya kırk keçi için, bir senesini doldurmuş bir koyun veya iki senesini doldurmuş bir keçi verilir.

Yüz yirmi bir koyun veya keçi için, birer senesini doldurmuş iki koyun

veya hayvanlar keçi ise ikişer senesini doldurmuş iki keçi,

İki yüz bir koyun veya keçi için, birer senesini doldurmuş üç koyun veya keçi iseler ikişer senesini doldurmuş üç keçi,

Dört yüz koyun veya keçi için yine birer senesini doldurmuş dört koyun veya keçi iseler ikişer senesini doldurmuş dört keçi zekat olarak verilir. Daha sonra her yüz koyun veya keçi için yukarıda saydığımız şartlara haiz birer koyun veya keçi iseler birer keçi verilir.

Nisab bir cinsten olduğunda, kıymetleri aynı olmak şartıyla koyun yerine keçi veya keçi yerine koyun verilebilir.

Ortak Malın Zekatı

Hayvanlarını birbirine karıştıran iki kişi yedi şartla (bir kişinin malı gibi) tek kişinin zekatını verirler.

1- Ağılları bir olmak.

2- Toplanma yerleri bir olmak.

3- Mer'aları (otlakları) bir olmak.

4- Cinsleri bir olmak.

5- Sulama yerleri bir olmak.

6- Bunların sütünü sağanın bir olması.

7- Süt sağma yerinin bir olması.

İki kişiye ait olan para veya diğer malların zekat nisabı bir kişinin zekat nisabı gibidir. Çünkü zekat şahıslara değil, mala nisbetle verilir.

Zekat ehlinden iki kişi hayvan, para veya zekat düşen başka mallardan ortak oldukları halde ikisinin malı nisaba ulaştığında bir şahıs gibi zekat verirler.

Ortaklık gibi amaçlarla iki şahsa ait ve birbirleriyle birleştirilen, zekata tabi mallara ortaklık malı denir.

Bu mallar ikiye ayrılır.

Komşuluk ortaklığı: Bu, asli bir ortaklık değil de sadece komşuluk alakasıyla zekata mükellef olan iki kişi arasında bulunan ve nisaba ulaşmış bir maldır. Burdaki mallar karma bir ortaklık değil de herbirinin malının belli olmasına rağmen bir arada barınması ile zekat gerçekleşir.

Metinde geçen ortaklık şekli, komşu ortaklığıdır.

Karma ortaklık ise, zekatla mükellef olan iki kişinin, zekata tabi olup nisaba ulaşmış ve aynı cinsten sahip olunan mal ortaklığıdır.

Bu ortaklık çeşidinde, her iki mal birleştirilir. Yani bir ortağın sahip olduğu mal diğer ortağın malından ayrı sayılmaz. Mesela iki kişinin ortak-laşarak beraberce satın aldıkları kırk koyuna ortak olduklarında herbiri ortaklığın yansına yani yirmi tanesine sahiptir ama hangi koyunlara sahip olduğu belli değildir.

Aynı şekilde ortaklıkla satın aldıkları ticaret malı veya arazi yine karma bir ortaklıktır. Her ortak o malın yarısına sahiptir ama hangi yan olduğu belli değildir.

Tam bir sene boyunca kırk tane koyuna sahip olan iki kişi bir koyunu zekat olarak vermeleri gerekir. Halbuki bir ortak sadece yirmi koyunun sahibidir. Tek başına yirmi koyundan zekat çıkarılmaz. Ama ortaklık olduğu için zekat kişiye değil mala nisbetle olduğundan ortaklık olan o kırk koyundan bir tane koyun zekat olarak çıkarılır.

Ortaklık mallarının zekatı için peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Zekat artar veya eksilir korkusuyla, ayrılmış mal birle sürümez ve bir araya getirilip birleştirilmiş olanlar da ayrılmazlar."[1]

Bu hadisi şeriften anlaşılıyor ki ortaklık durumunda zekat, olduğu gibi çıkarılır, yani ortaklık esas alınarak bir kişinin malı imiş gibi zekalı çıkarılır. Yukarıda da ifade edildiği gibi ortaklık nasıl olursa olsun zekatın verilmesi mala nisbetle (tek kişinin gibi) çıkarılır.

Bu ortaklık ister karma bir ortaklık olsun, ister komşuluk ortaklığı olsun farketmez.

Mesela, komşu olan iki kişi hayvanlarını bir araya getirir; meraları bir, çobanlan bir, koç ve tekkeleri bir, süt sağma yerleri bir ise bir kişinin hayvanlanymış gibi işleme tabi tutularak zekatları verilir.

Tahıllarda da kurutma, harmanlama ve depolama yerleri bir ise, yine bir kişinin malıymış gibi zekatları çıkarılarak verilecektir.

Ehli hayvanların zekatı çıkarılırken mesela, koyun ve keçide cinsler muhtelif olup, her iki cinsin toplamı nisaba yetişmişse bir görüşe göre hangisi fazla ise ondan, diğer bir görüşe göre fakirler için en faydalı olan cins hangisi ise ondan çıkarılır. [2]

[1] Buharı, 1386.
[2] Muğnil Muluac, i 1385

Altın Ve Gümüşün Zekatı

Altının zekat nisabı 20 miskaldır. Zekalı, 20 mıskalda onda birin dörtle biridir. Bu da yarım mıskaldır. Daha sonra yirmi miskah ne kadar aşarsa ona göre hesaplanarak zekat çıkarılır.

Gümüşün zekat nisabı 200 dirhemdir. Zekatı, 200 dirhemde onda birin dörtte bindir. Bu kırkta bir. beş dirhemdir. Bu hesap üzerine ne kadar ziyade olursa hesaplanarak zekatı çıkarılır.

Kadınların takınmaldrı mubah olan hûlliyaü için zekat yoktur.

Kadınlara mubah olan altın ve gümüş, süs niyetine göre olursa böyledir. Eğer niyet biriktirme, kâr elme amacıyla olursa o zaman zekatını çıkarmak vacip olur.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimsenin iki yüz dirhem gümüşü olup Ta, üzerinden bir sene geçerse, bundan beş dirhemini zekat olarak vermesi vacip olur. Altın yirmi dinara ulaşmayınca zekatı vacip olmaz. Eğer bir kimsenin yirmi dinar altım olursa ve üzerini'-",, bir sene geçene, yarım dinar zekat vermesi vacip olur. Daha fazla olursa buna göre hesaplanır." [1]

Para, altın ve gümüş hesabıyla verilmesi gerektiğine göre zekatı tedavülde yaygın olan 22 ayar altın olduğu için, ona göre hasaplanarak verilmesi gerekir. Yapılan hesaplamalara göre altın üzere zekat nisabı gram olarak 80.18 gram. gümüş olarak ise 561 gramdır. Yukarıda değindiğimiz gibi günümüzde revaçta altın olduğu için zekatın nisabına ulaşabilecek parası olan kişi 1 sene-i kameriye geçtikten sonra mevcut parasındandan kırkta biri zekat olarak çıkarılacaktır.

[1] Ebu Dmıul, 1573.

Ekin Ve Meyvelerin Zekatı

Zirai mahsul ve meyvelerin nisabı 5 (beş) Vesk'dir. Irak ölçüsüyle 1600 litredir.. Daha sonra nisabı akarak ziyade olursa buna göre hesabı yapılarak zekatı çıkarılır.

Hububat ve meyve, külfet veya herhangi bir masraf yapılmadan, yağmur suyu ve akar su ile sulanmışsa zekalı onda birdir.

Eğer motorla su çekiliyorsa o zaman yirmide bir zekatı verilir.

Ekin Ve Meyvelerin Zekat Çıkarılan Türleri

Ekin; buğday, arpa. pirinç, mısır, mercimek, nohut ve bakla gibi ekilen şeylerdir. Meyve ise, hurma ve üzümdür.

Gerek meyve gerek ekinde zekatın vacip olması, bunların olgunlaşması yahut nisaba varan bir kısmının olgunlaşmasıyla olur. Malında olgunlaşma öten kimseye zekat vacip olur. Onun için, bir kimse bir tarlayı ki ralar ve unu ekecek olursa, mahsulünün zekatı kendisine amıı. Çünkü eki nin sahibi kendisidir. Renkli meyvelerin olgunlaşması, renklerinin belir mesiyle, mesela kırmızılaşması, sararması veya kararmasıyla olur. Beya; üzüm gibi renksiz olanlarda ise berraklaşmaları ve sulanmalanyla olıii Ekin ise, tanelerinin seıtleşmesiyle olgunlaşmış sayılır.

Olgunlaşmış olmasından sonra daha evvel ifade ettiğimiz gibi artık sa hibi ondan tasarruf edemez. Ondan ne satabilir ne sadaka verebilir ve nı de yiyebilir. Bu muamelelerden herhangi birini yapması haramdır. Haran olduğunu bildiği halde böyle davranan ta'zir cezasıyla cezalandırılır. An cak zekat miktarının dışındaki tasarrufu geçerli kabul edilir.

Ekinin biçilmesi veya meyvenin toplanması zanr nında fakirlere on-aan birse} ıcr verme şeklindeki geleneğe gelince, du verilen ze^at niyetiyle olsa bile yine haramdır. Çünkü henüz tasfiye edilmemiş ve miktarı tayin edilmemiştir. Bir çoklarınca helal sanılan bu davranış, ilme değer verilmemesinden ve bilgisizlikten ortaya çıkan bir durumdur.

Kendisinde zekatın vacip olduğunu bildisi bir mahsulü satın almak, ondan yemek ve benzen davranışlarda bulunmak daha evvelki ifadelerimizde zikrettiğimiz gibi haramdır.

O halde olgunlaştıktan sonra bu isten anl?van adil bir kimsenin veya kimselerin bağ veya bahçeyi ağaç-ağaç dolaşıp meyvenin miktarını takdir etmesi ve mal sahibinin de o miktara göre fakirlere düşecek zekat miktarını zimmetine alıp kabullenmesi sünnettir.

Takdir eden kimse, mal sahibine veya vekiline şöyle diyecek;

"Hurma olsun, üzüm olsuı; müstehak olan kimselerin" hakkını senin zimmetine hurma veya üzüm olarak devrettim." der.

O da kabul eder. Bu takdir yapıldıktan sonra, artık kişi tasarruf hakkın-a sahiptir. Onu satabilir, yiyebilir ve o maldan fakirlere sadaka verebi-lir.Çünkü artık fakirin hakkı belirlerin- ve zimmete geçmiştir.

Böyle bir tahmin yapılmadığı vah .: ekin gibi tahminin geçerli olmadığı durumlarda yukarıda anlatıldığı gibi tasarruf haramdır.

Kuvvetli olan bir görüşe göre, ianelerin sertleşmesiyle ekine zekat düşmez. Depoya konulup saklanmaya elverişli olduğunda ona zekat vacib olur. O halde ona göre henüz tam kurumamış buğdaydan ve yeşil bakladan yemek caizdir.

Hanbeli mezhebinde ise tahmin yapılmadan ve zekat miktarı belirlenip zimmete alınmadan önce de kişinin meyveden hediye vermesi ve hem kendisi hem de çoluk çocuğunun yemesi şefinde tasarruf caizdir. Çünkü adet olan budur. Fakat yine de ihtiyatlı davranmak lazımdır.

Nisab miktarları ise, beş veskıir. Bir vesk altmış sa' (653 kg.)'dır. Bunun delili peygamberimiz (s.a.v.)'in şu hadisidir: " Beş veskten az olan ekin ve meyvede zekat yoktur" [1] Bu kabuğuyla birlikte saklanmayan içindir.

Pirinç, gibi kabuğuyla saklananlarda ise kabuksuz olarak beş vesk olması serekir.

Hurma ve üzüm kurutulunca beş v sk hesap edilir ve kuru olarak çıkarılır. Yaş olarak çıkarmak caiz değildir. Ama güzel kurutulmayan hurma ve üzüm cinsinden ise nisabı yaş üzerinden hesap edilir ve yaş olarak çıkarılır.

Şayet yağmur suyu yahut kar suyu. sel yahut nehir gibi buna benzer bir suyla sulanıyorsa, onda biri zekat olarak çıkarılır. Ama günümüz şartlann-daki motor usulüyle ve benzeri külfeti gerektiren aletlerle sulanıyorsa yirmide biri zekat olarak çıkarılır.

Hem yağmur ve hem de sulama motor ve benzen külfeti gerektiren vasıtalarla yapılıyorsa ekin ve meyvenin neşv-ü nemasına göre hesaplanıp zekatı ona göre verilir.

Her ikisiyle sulanıyorsa sulama sayısı değil ekinin yaşama ve neması esas alınarak zekat verilir.

Mesela ekinin müddeti sekiz ay olup, yarısında bir sulamaya ihtiyaç duyar ve yağmur suyu ile sulanırsa ve diğer yarısında iki sulamaya ihtiyaç duyar ve motorla sulanırsa onda birinin dörtte üçü zekat olarak verilir.

Razı alimler ekin serpilmeden toprağın sulanmasını birinci sulama olarak kabul etmişlerdir. Çünkü ekinin yeşermesinde bunun etkisi vardır ve ekin ikinci defa sulanıncaya kadar bu sulamanın etkisi devam etmekıedh.

Gerek hububatta ve gerek meyvelerde nisabın doldurulması için aynı cinsten olanlar birbirlerine ilave edilir. Bir cins, başka bir cinse ilave edilemez. Mesela arpa, buğdaya ilave edilip nisab doldurulmaz.

Cinsleri bir ve türleri ayrı olanlar birbirlerine ilave edilir.

Mesela Hind buğdayı ile başka türden buğdaylar birbirlerine ilave edilirler.

Bir yılın ekini başka bir yılın ekinine de ilave edilmez. Ancak bir yılın ekini ayrı yerlerde veya ayrı mevsimlerde

ekilmiş olsa birbirine ilave edilir.

Mesela yılda iki defa ekilen mısır, birbirine ilave edilir.

---

[1] iliütıhüvi, 1340

Ticaret Mallarının Zekatı

Ticaret için alınan mal (altın, gümüş veya nakdi paradan hangisi ile alınmışsa) sene sonunda onunla değerlendirilerek, kırkta bir zekat olarak çıkarılır.

Ticaret Malı Ve Zekatı

Ticaret, kazanmak maksadıyla elde edilen mallardır. Ticaret malı ise gümüş, altın ve para olmayan mallardır.

Ticaret, muayyen olmayan bir malın çeşidine mahsus olmayıp, kâr elde etmek amacıyla elden ele değiştirilen, taşınır taşınmaz her çeşit meşru maldır.

Ticaret mallarında zekatın farziyetine delil. Allahu Teala şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Kazandıklarınızın helal ve iyisinden verin" (Bakara: 2/267)

Semure bin Cündüp (r.a) şöyle demiştir: "Allah resulü ticaret malı olarak kazandığımız her şeyden zekat vermemizi emrederdi." [1]

Ticaret mallarının değeri nisab miktarının altın da olsa ve bu mallar ister menkul ister gayri menkul veya ister hayvan olsun üzerinden bir sene geçtikten sonra gümüşle alınmışsa gümüşle, altınla alınmışsa altınla değerlendirilir. Eşya ile alınmışsa o beldede gümüş ve altından hangisi daha çok tedavülde ise onunla değerlendirilir. İkisi de eşit seviyede tedavülde ise ve bunlardan birine göre nisaba ulaşıyorsa kişi dilediğini esas alır.

Şav -t malların bir kısmım para ile almış ve b'r kısmıır ia eşya ile almışsa ner kısuv. kendi hükmüne tabidir. Bunlar aisaba ulaşıyorsa .virkta bir zetcal olarak çıkarılması gerekir. Nisabtan fazla olan miktalarr da buna göre değerlendirilerek zekatı verilir.

Ticaret Mallarında Zekatın Vücubunun Şartları

Ticaret mallarında zekatın vacio olması ici1" gerekli olan şartlar şunlardır:

1- Satın atma gibi bir alış-verişle o mala sahip olmak. Ticaret malında esas olan alış-veriştir. Bu nedenle ticaret malında zekatın farz olması için gerekli olan ilk şart malın ticaret amacıyla elde edilmiş olması gerekir.

2- Tutarım öderken bu alış-verişı ticaret niyetiyle yapmış olmak. Ticaret malı elde edildiği an tutan ödenince ticaret niyetinin olması şarttır. Eğer başka amaçla alınmışsa ticaret malı sayılmaz.

3- Sırf biriktirmek niyyetiyle alınmamış olması. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi malın sadece ücaret amacıyla elde edilmiş olması gerekir.

4- Ticaret mallarına sahip olduktan sonra üzerinden bir yılın geçmesi. Ancak bu mallar belli bir parayla alınmış ve bu miktar nisaba baliğ bir kısmıyla alınmış ve paranın geri kalanı kendi mülküyle bunların yarısıyla ticaret mallarını almışsa, o zaman yılın başlangıcı ticaret mallarına sahip oluşundan itibaren değil, paraya sahip oldupn ™dan itibaren başlar.

5- Yıl sonunda bu malların değerinin nisaba ulaşmasıdır.Ticaret mallarının değeri nisabtan az olur ama yanındaki paralar onlara ilave edildiğinde nisaba ulaşıyorsa yine zekat verilir.

Meselâ yanında yüz dirhem bulunur ve bunun yarısıyla ticaret malı al-mış've sene sonunda ticaret mallarının değeri yüz elli dirheme ulaşacak olursa, yine zekat düşer ve yanında kalmış olan elli dirhem bunlara ilave edilerek hepsinin zekatı verilir.

6- Yıl içerisinde kendisiyle değerlendirildiği paraya dönüşüp bu paranın nisab miktarından aşağı olmaması.

Eğer sene içerisinde paraya dönüşür ve bu para nisab miktarından aşağı olacak olur. sonra da bu paralarla ticaret niyetiyle mal alacak olursa; yıl, bu malı aldığı andan itibaren başlar.

Ticaret malı kendisinde zekatın vacib olduğu bir mal ise, (koyun veya hurma), yani zekata tabi olan mal, zekat nisabına ulaşmış ama değer olarak nisaba ulaşmıyorsa; mesela kırk koyun olup değeri nisab miktarını doldurmuyorsa, koyun olarak zekatı verilir.

Değeri nisaba ulaştığı halde kendisi nisaba ulaşmıyorsa, bu defa ticaret malı olarak zekatı verilir.

Mesela otuzdokuz koyun olup değeri nisab miktarına ulaşıyorsa, ticaret malı olarak zekatı çıkarılacaktır. Eğer her iki yönden nisab miktarına ulaşıyorsa; mesela koyunların sayısı kırk olup değerleri de nisaba ulaşıyorsa ve her iki durum açısından aynı anda yıl doluyorsa, değerinden zekat çıkarılacaktır. Ama ticaret malı olarak yılını daha önce dolduruyorsa, o yıl için ticaret malı olarak zekatı çıkarılacak ve diğer yıllarda değerinden zekat verilecektir.

Mesela Recep ayının başında ticaret niyetiyle elli top kumaş almış ve altı ay sonra bunları satıp kırk koyun satın almış ve sene dolunca bu koyunlar değer olarak nisaba ulaşmış olsun. Böylece hem ticaret malı olarak, hem de bizzat zekata tabi bir mal olduğu için bu yönden de zekat nisabına ulaşmış olmaktadır.

Ticaret malı olarak yılını daha önce doldurmuş olmaktır. Birinci yıl, ticaret malı olarak, sonraki yıllarda ise, koyun olarak zekata tabi olacaktır.

Mudarebe usulü ile ortaklığa verilen malın zekatı, hem sermaye olarak ve hem de kazanç olarak mal sahibine aittir.

Şayet zekatı ortak malın dışındaki bir maldan ödenmişse, zaten yerini bulmuştur, ama ortak maldan vermişse, kazançtan verilmiş sayılır.

---

[1] Ehu Davud, 1562

Yerden Çıkarılan Maden Ve Rikazın Zekatı

Bir kimse madenden altın veya gümüş çıkarırsa nisaba baliğ olması şartıyla kırkta birini zekat olarak çıkartacaktır. Cahiliyyet zamanından kalmış, gömülü mal bulunduğu takdirde beşte biri zekat olarak çıkarılır.

Bir kimse cahiliyye devrinden kalan altın veya gümüş (sahibi olmayan

ve kendisinin işlemiş olduğu bir arazide) bulursa nisaba bağlı olması kaydı ile zekatını çıkarması gerekir. Bunun da zekatı beşte birdir. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

Define mallarında beşte bir nisketinde zekat vardır." [1]

Bu define mallarında "Havli havelan" olan bir senenin geçmesi şartı aranmaz. Define bulununca hemen beşte bir zekatı verilir.

İmam Beyhaki şöyle bir rivayette bulunmuştur: Peygamber (s.a.v) Ka-biliye kasabasının halkından, madenlerden çıkardıkları altın ve gümüşün zekatını alırdı. Define yukarıdaki hadisten de anlaşıldığı gibi altın ve gümüşlen başka bir şey değildir. Bu nedenle gerek define gerekse maden hakikaten altın ve gümüştür. İmam Nevevi, müçtehid alimlerin, madenlerde zekatın vacip olduğu hususunda görüş birliği içinde olduklarını bildirmiştir. [2] Ama cahiliyye devrine ait değil de İslami bir şey olursa, veya sahibinin müslüman biri olduğu biliniyorsa onu sahibine verir.

Burdaki müslüman ve gayri-müslim ayırımı, savaş-ganimet gibi durumlar nazar-ı itibare alınarak hüküm verilmiştir. Yoksa gayri-müslim birinin malı yenilebilir diye dinimizde herhangi bir hüküm yoktur. Ancak savaş esnasında ganimet olarak eline bir altın veya gümüş geçiyor yahut daha sonra rikaz olarak yani o memleket kâfirlerin elinde iken onlara ait olup daha sonra yapılan savaşlar neticesi kâfirler orayı terketmiş veya telef olmuşlar,

onlardan geri kalan altın ve gümüş ganimet gibi sayılmaktadır. Bu yüzden bu madenlerden de faydamlabilir. Bulunan bu malın (altın veya gümüşün) müslümanlara mı ait olduğu ya da gayri-müslimlere mi ait olduğu bilinmezse, o zaman bu mal lukata hükmüne girer. Bir seneye kadar onu tarif eder, sahibi çıkmazsa ancak o zaman mülkiyetine alır. Zekatı da ona göre hesaplanarak verilir.

---

[1] Bulıari, 1428ı

[2] El Mecmu 2! 73-74.

Sadaka-ı Fıtır (Fitre)

Sadaka-ı fitre üç şeyle vacip olur:

1- Fitresi verilecek kişinin müslüman olması.

2- Ramazan ayının son gününde güneşin batmış olması.

3- O gün kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin nafakasından fazla malı bulunması gerekir.

Fitrenin miktarı bir sa'dır. Kendisinin, çocuklarının ve nafakasını karşılamakla yükümlü olduğu müslümanların fitresini vermesi gerekir. Memleketin ekser yiyeceği ne ise ondan çıkarılıp verilir. Bir sa' 5 Irak litresi ve 1 litrenin üçte biridir.

Fitır sadakası (fitre), Hazreti Muhammed (s.a.v.)'in hususiyetlerinden olup, Hicret'in ikinci yılında Ramazan bayramından 2 gün önce farz kılınmıştır. Farz kılınmasının hikmeti oruçta vuku bulmuş, eksikliklerden oruçluyu temizlemektir.

Sadaka fıtrin meşrutiyetinin delili için İbni Ömer (r.a) şöyle demiştir:

“Rasulullah (s.a.v) fıtır zekatını Ramazan ayında hurmadan veya arpadan bir sa' erkek veya kadın, hür veya köle her müslümana farz kılındığını emretmiştir.'"[1]

Sadaka-ı fıtrin cinsi ve miktarı: Sadaka-ı fıtır her mükellefin ikamet ettiği memlekette halkın çoğunun yedikleri temel gıda maddesinden bir sa'dır. Rasulullah (s.a.v)'ın kullandıkları sa' normal dört avuçtan ibaret idi. Bugünkü Ölçülerle yaklaşık 2.400 gr'dır.

Ebu Said el Hudri (r.a) şöyle demiştir:

"Biz Rasulullah (s.a.v)'ın zamanında Ramazan bayramı gününde fıtır zekatını her çeşit gıdadan bir sa' olarak verirdik. Bizim mutad olan gıdalarımız ise arpa, kuru üzüm.peynir ve kuru hurma idi." [2]

Hadisi şeriften de anlaşıldığı gibi sadakaı fıtır para veya başka şeylerden verilmez. Buğday, pirinç, kuru üzüm,nohut, mısır v.b gibi halkın çoğunun yediği gıdalardır. Günümüzde

halkın çoğunun temel gıdası buğday olduğuna göre fıtır sadakası buğday olarak verilir. Şafii mezhebine göre buğdayın kıymeti verilmez. Ancak Hanefi mezhebi taklit edilerek buğdayın değerini para olarak vermekte bir sakınca yoktur. Çünkü fakir için genelde para, ihtiyacı gidermek yönünden buğdaydan daha iyidir.

Fitre, kişinin bulunduğu şehir veya köydeki fakirlere verilir. Başka memleketteki fakirlere göndermek caiz değldir. Ancak o yörede fakir bulunmuyorsa o zaman başka yere göndermek caizdir.

Fitrenin ödenme zamanı: Fitre, Ramazanın son günü güneşin ba-tmasıyla vacip olur. Ancak zekat erken verilebildiği gibi fitreyi de Ramazan ayı içinde vermek caizdir.

Fitrenin bayram günü sabahı bayram namazından önce verilmesi sünnettir. Peygamberimiz (s.a.v) Bayram namazına gitmeden önce fitrenin verilmesini emretmiştir. Bayram günü akşamına kadar te'hir edilmesi mekruhtur. O gün güneş battıktan sonraya bırakmak günahtır. Çünkü zamanı geçmiştir. Bu zamana kadar verilmeyen fitrenin kazası gerekir.

Peygamberimiz (s.a.v.), "Sadaka-1 fıtır, oruçlu için faydasız, çirkin ve fena sözlerden temizliktir." [3] buyurarak önemini bildirmiştir.

Sadaka-ı fıtrin; orucun kabul edilmesine bir sebep olduğunu yine Peygamberimiz (s.a.v.)'in bir hadis-i şeriflerinden dinleyelim:

"Ramazan orucu yer ile gök arasında asılıdır. Ancak sadaka-ı fıtırla yükseltilir." [4] Bayram günü ve gecesi kendisinin ve ailesinin ihtiyacından fazla varlığa sahip olan herkesin sadaka-ı fıtır vermesi vaciptir. Aile reisinin, kendisi ve nafakasını karşılamakla yükümlü olduğu kimselerin sadak-ı fitrelerini çıkarması vaciptir. Bunlar, hanımı, annesi, babası, çocukları yeme ve içmesini üzerine aldığı hizmetçisidir. Yalnız anne-baba-sının ve büyük çocuklarının

fitrelerini çıkarmasının vacip oluşu için onların fakir olması lazımdır.

---

[1] Buharı, 1433; Müslim, 9H4.
[2] Buharı, 1432
[3] Et-Terğih Vet-tcrhih, 21274.
[4] Et-Tcrğib Vet-terhib, 21275.

Zekat Ve Sadaka-I Fıtrin Verilmesi Gereken Yerler

Kur'an-ı Kerim'in beyanına göre zekatın verileceği yerler Ayet-i kerime'de belirtilen şu sekiz sınıftır:

"Sadakalar (zekat) Allah tarafından bir fariza olarak ancak şunlar içindir: Fakirler, miskinler, zekat toplayıcılar}, kalpleri İslama ısındırılmak istenenler, köleler, borçlular, Allah yolundaki gaziler ve yolda kalmışlar. Allah alimdir, hakimdir. " (Tevbe: 9/60)

Zekat ve fitrelerde dikkat edilecek nokta; bulunan sınıflardan en az üçer sınıf arasında bölmektir. Yalnız "Amiller"den (zekat memurlarından) sadece birine de verilse yine kifayet eder.

Şimdi bu sekiz sınıfı tek tek açıklayalım:

1- Fakir:

Hiç bir malı veya kazancı olmayıp, yiyecek, giyecek ve mesken gibi zaruri ihtiyacını karşılayacak miktarın yansından daha az bir mala sahip bulunan kimsedir. Mesela yüz bin lira ihtiyacına karşılık otuz bin lira parası olan kimse fakir sayılır.

2- Miskin:

Malı ve kazancı zaruri ihtiyacını karşılayacak miktarda olmayıp, yarısını aşan kimsedir. Mesela yüz bin lira ihtiyacına karşılık yetmiş bin lira parası olan kişi miskin sayılır.

3- Zekat toplayıcıları:

Zekatı toplayan, dağıtan, yazan ve bekçiliğini yapan kimselerdir.

4- Kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimseler:

Yeni müslüman olmuş, imanı zayıf olan kimse veya yeni müslüman olmuş kimsedir. Onun dengi olan kâfirlerin İslam'a girmeleri umulacağı için bu durumda olan birine zekat verilebilir.

Ayrıca kuvvetli bir miTmin: Bunlara zekat verilince maddi güç sahibi olup, düşmanı yenebilir. Ya da fazla

kuvvete sahip olması için toplama imkânı bulunmayan zekatı kolay toplayabilenlere de verilir.

5- Köleler:

"Zekat alıp onunla azat olunabilme ihtimali olan kölelerdir. Yani müka-tep (azatlığı şarta bağlı olan) kölelere zekat verilir.

6- Borçlular:

Mubah bir şekilde borç altına girenlere zekat verilir. Mesken alımı, çocuğun evlendirilmesi veya temel ihtiyaçlarının temininde borç altında olanlardır.

7- Allah yolunda savaşanlar:

Bunlar zengin de olsa savaştan dönene kadar kendilerinin ve aile fertlerinin nafaka, elbise vb. gibi zaruri ihtiyaçlarını temin edebilmek için kendilerine zekat verilir. (Fi sebilillah hükmünde olanlar bunlardır.)

8- Yolda kalmışlar:

Bunlar, hacc veya herhangi bir mubah seferde iken parası kaybolan veya tükenen kimselerdir. Bunlara da zekat verilebilir.

Bazı fıkıh kitapları zekatın bir sınıfta bulunan müstehaklara veya gerekirse birine de verilebileceğini beyan ederler.

İbnül Münzir, Rüyanı ve Ebu İshak ve Eş-Şirazi gibi alimler, fitrenin ancak 3 fakire verilmesini uygun görmüşler ise de, İmam-ı Rafii ve El Ezrai, bir fakire verilmesinin de caiz olduğunu söylemektedir. Ancak sada-ka-i fıtraları bölüp, 3 kişiye verilmesi daha da iyidir.

Sadaka-i Fıtır para olarak veya un olarak verilemez.

Buğday, arpa, mısır, pirinç, nohut, mercimek, bakla, hurma, üzüm, süt, yağlı peynir gibi memleketin ekser yiyeceğinden çıkarılır.

Sadaka-i Fıtır bir sa'dır. Bu sa' İmam Nevevi'ye göre 685 dirhem olup dirhemi şer'iye göre hesaplandığında takriben bir sa' 2.200 gram (iki kilo ikiyüz gram) eder.

Sadaka-ı Fıtrin Vacip Olmasının Şartları

Sadaka-i Fıtır veren kimsenin müslüman olması ve Ramazan ile Ra-mazan'dan sonra şevval ayından en az bir zamana kavuşması lazımdır. Ramazanın sonuncu gününde güneş battıktan sonra ölen kimse için sadaka-i fıtır verilir. Fakat bu andan sonra doğan kimse için verilmez. Bir kâfirin yanında nafakasını vermeye mecbur olduğu müslüman kimseler varsa o kimsenin, bunlar için Sadaka'i Fıtır çıkarması vacibdir.

Sadaka-i Fıtri bayram namazından evvel çıkarmak sünnettir.

Ramazan ayının başından da çıkarmak caizdir. Bayram gününün sonuna kadar te'hir etmek mekruhtur. Bayram gününden sonraya özürsüz olarak geciktirmek haramdır. Fakat malının telef olması veya verilecek müs-tehak kimselerin bulunamaması özürlerine binaen geciktirmek haram değildir.

Sadak-i Fıtri bulunduğu memleketteki fakirlere dağılması vacibdir. Başka memlekete nakledilmesi caiz değildir. Sadaka-i Fıtır zekatın verilmesi gereken sekiz sınıfa dağıtılır.

İmam Rafii'ye' göre bir sınıfa dağıtmak da caizdir. Bu zamanlarda ve memleketlerde amel buna göredir. İhtiyatlı olarak İmam Rüyani'nin görüşüne göre üç sınıfa da dağıtılır.

Yukarıda sadaka-ı fıtır un veya para olarak verilemez demiştik. Bu, Şafii Mezhebi'ne göredir. Şartlar ve durumlar nazar-ı itibara alınarak yani fakirlerin de durumu gözönünde bulundurularak Hanefi mezhebi taklit edilerek para olarak ta verilebilir.

Zekat Verilmeyen Yerler

Şu beş sınıfa zekat verilmez:

1- Mal ve servet varlığı ile zengin olanlara.

2- Kölelere.

3- Beni Haşimi ve Beni Muttalibilere,

4- Fakir ve miskin ismi allında nafakası kendisine ail olanlara.

5- Fakir bile olsa kâfir bir kimseye zekat verilmez.

tr

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Zenginlere ve uzuvları sağîam'oîan kuvvetlilere zekat helal olmaz."[1]

Hadisi şerifte geçen "Mirret" kelimesi kazanabilen ve güçlü kişi demektir. Şu halde iş sahası bulunduğu halde çalışmayan kişiye ve zengine zekat verilmez.

Kölelere zekat verilmeyişinin nedeni, kölelerin bakımı, masrafı ve nafakası onun sahibine aittir. Daha evvel söylediğimiz gibi kölenin azad edilebilme durumu varsa ve verilebilecek zekat onun azat olması için bir vesile teşkil ediyorsa, o durumdaki köle veya kölelere de zekat verilebilir.

Beni Haşimiler'e ve Beni Muttalibiler:

Haşimoğullanndan maksat Resulullah (s.a.v.) efendimizin amcaları tarafından olan neslinden ibarettir ki Hz. Ali, kardeşleri Âkil ve Cafer bu soydandır.

Muttalip sülalesi ise Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in dedesi Abdulmuttalib'in amcası yani Haşim'in kardeşi olan Muttalib'in neslinden selen kimselerdir.

Nafakaları başkasına ait olan fakir ve miskin kimselere bu isim altında zekat verilmez. Ancak bunların savaşla bulunmaları veya mubah bir şekilde borçlanmış olmaları ile kendilerine zekat verilebilir.

Borçlanmanın mubah olması gerekir. Yani bir mesken yapma, çocuklarının normal rızkını tayin etme, çocuğu evlendirme... vs.

Zekatı hak etmeyen kimsenin zekatı alması veya böyle bir durumda olan kimseye bilerek zekat vermek haramdır.

Zekat, muhtaç veya ihtiyacı olanın hakkı olduğu için zengine veya zekata ihtiyacı olmayan kimseye verilmez. Çalışmaya gücü yetip de iş bulma imkânı olan kimseye de zekat verilmez.

Mal bir yerde olur, mal sahibi başka yerde olursa zekatı, malın bulunduğu yerin müstehaklarina vermek zorunludur. Şayet orda fakir bulunmazsa en yakın yerin fakirlerine verilecektir.

Bir yerde müstehaklar bulunduğu halde zekatı vacip olduğu o yerden başka bir yere nakletmek haramdır.

Kâfire, mükatep olmayan köleye (azat olma durumu olmayan) zekat verilemiyeceği gibi çocuk ve deliye de zekat verilmez, ancak bunların velilerine verilir. Çünkü bunların nafakası velilerine aittir.

Haram yolda harcayacağı bilinen kimseye zekatı vermek caiz olmayıp haramdır.

Peygamberimiz fs.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki sadakalar (zekat) insanların kirlerinden başka bir şey değildir. Sadakalar ne Muhammed' e ne de Muhammed'in ehline helal olmaz." [2]

Ebu Hureyre (r.a) şöyle rivayet eder:

'Bir defasında Hz. Ali'nin oğlu Hasan sadaka hurmalarından bir hurmayı alıp ağzına koydu. Hz. Peygamber: "Hayır, hayır onu ağzından çıkar. Bizim sadaka yemediğimizi bilmiyor musun?" [3] diye buyurdu.

Bjr kimse nafaka ve ihtiyacı kendisine ait olan bir kimseye zekat veremez çünkü burda vereceği zekat yine kendi menfaatine dönecektir. Bunun için bir kimsenin kendi ana-babasına, dede veya nenesine zekat vermesi caiz olmaz. Çünkü onlara bakmakla mükelleftir. Keza bir kimse, küçük çocuklarına veya bakmakla yükümlüğü olduğu torunlarına zekat veremez. Ancak çocuğu büyümüş ve ondan ayrı ise o zaman ona zekat verebilir. Çünkü o durumda çocuğuna bakmakla mükellef değildir.

Peygamberimiz (s.a.v) Muaz bin Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderirken O'na şöyle buyurmuştur:

"Onları önce Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim de Allah'ın resulü olduğumu bilmeye davet et... Eğer bunu kabul ederlerse, bu defa onlara bildir ki Allah kendilerine mallarında zekat farz kılmıştır. Bu zekatı zenginlerden alınır onların fakirlerine verilir." [4]

Onların fakirlerinden kasıt, onların müslümanlarıdır. Yani herhangi bir fakire verilir diye bir şey söz konusu değildir. Zekat ancak fakir müslü-manlara verilir. Hadisin metninde, 'onların fakirlerine verilir' ibaresi buna delil gösterilebilir.

---

[1] In, Dmud, 1634 Tırnnzı,652.

[2] Muslini, 1072

[3] Buharı, 1420, Muslini. 1069

[4] Bıihaıı, Mi

ZEKAT
Zekat Çıkarılması Gereken Mallar
Ehli Hayvanların Zekatı
Semenin Zekatı
Hububatın Zekatı
Ticaret Mallarının Zekatı
Develerin Zekatı
Sığırların Zekatı
Koyun Ve Keçiler İçin Zekatı
Ortak Malın Zekatı
Altın Ve Gümüşün Zekatı
Ekin Ve Meyvelerin Zekatı
Ticaret Mallarının Zekatı
Yerden Çıkarılan Maden Ve Rikazın Zekatı
Sadaka-ı Fıtır (Fitre)
Zekat Ve Sadaka-I Fıtrin Verilmesi Gereken Yerler
Sadaka-ı Fıtrin Vacip Olmasının Şartları
Zekat Verilmeyen Yerler

ALIM-SATIMLAR

Mükellef olan bir müslüman'ın Allah'u Taâla'nın ilgili konuda helal ve haram kıldığı hususları bilmeden o işe girişmemesi gerekir. Zira dinimiz ahş-verişi ve bu konu ile ilgili muameleler için ileri sürmüş olduğu helal ve haram sınırlarım tayin etmiştir.

Haram olan noktalarda insanların maslahatı için uygun olmayan durumlar vardır. Bu yüzden Allah'ın, haram olarak belirtmiş olduğu muamelelerden kaçınmak gerekir.

Tüccar olsun, normal müşteri veya satıcı olsun her kazanan kişi alış-u^ı ;i ve dünyası için kendisine ihtiyaç duyduğu diğer muamelelerle ilgili nukumleri öğrenmek zorundadır. Ayrıca çarşı ve bu gibi yerlerde alış-ve-riş yapması namaz kılmasına engel olmamalıdır.

Satış yerinde Allah'ı zikretmeye ve teşbih etmeye devam edip. gafil olmamalıdır. Malını müşterinin gözünde değerlendirmek için aldatmaktan yemin etmek ve yalan söylemekten son derece sakınmalıdır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v..) hadisi şeriflerinde şöyle buyururlar:

"Satıcı ve müşteri doğru söyleyip karsıdakine nasihat etseler, Allah alış-verişlerine bereket verir. Ama malın eksik tarafını gizler ve yalan söyleseler ahs-verislerinin bereketi alınır" [1]

"Güvenilir ve doğru olan tüccarlar, peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraberdir." [2]

Kendisince şüpheli olan herhangi bir şeyin durumunu (helal mı haram mı olduğunu) güvendiği bir âlime sormadıkça o işe girişmemelidir. Ancak böylelikle hesap günü cevap vermeye kendisini hazırlamış olur ve cezalandırılmaktan kurtulur.

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "Herhangi bir adam helal mal kazanır ve ondan kendisi (aile fartleri) ve Allah'ın

diğer yaratıkları yerse, onun için temizlenme (sadaka) olur." [3]

---

[1] Buharı, 1976; Muslini, 1532147

[2] Tiınıızi, Tacr.2 sah. 197

[3] İbni fiihhau n\ ayet etmiştir.

Alışverişler Ve Muamelat

Alış-verişler üç çeşittir:

1- Görülen malın ahş-verişi. Bu malın alış-verişi caizdir.

2- Görülmeyip nitelikleri belirtilen zimmetteki malın satımı. Daha evvel belirtilen nitelikler bu malda bulunuyorsa alım-satımı caizdir.

3- Görülmeyip nitelikleri de belirtilmeyen malların alış-verişi. Bu tür alış-verişler caiz değildir.

Mülkiyetinde bulunan ve kendisinden menfaat gürülen her temiz şeyin alış-veriş sahihtir. Necis olan bütün şeylerin alış-verişi sahih değildir.

Kendisinden menfaat olmayan her şeyin alış-veriş de sahih değildir.

1- Gözle görülen ve mevcut olan herşeyin alış-verişi caizdir.

Alış-verişin meşruiyetine delil şu ayet-i kerimedir.

"Allah, alış-veriş helal faizi haram kılmıştır." (Bakaıa: 2/275)

'Hangi kazanç daha hayırlıdır?' sorusuna Peygamberimiz şu cevabı verir. "Kişinin kendi emeğinin kazancı ve içinde hainlik ve aldatma olmayan alış-veriş."

2- Görülmese veya mevcut olmasa da nitelik ve özellikleri belirtilen zimmetteki malın satımı da sahihtir. Daha önce belirtilen özellik ve niteliklerin bulunması şartıyla bu tür alım-satımlar sahihtir.

3- Gözle görülmeyen ve özellikleri de belirtilmeyen malların satımı sahih değildir. Çünkü burada aldatmaca olabilir. Ya da iki taraftan birinin zarara girme tehlikesi olabilir.

Bunun delili. Peygamberimiz (s.a.v.) içinde aldatmaca bulunan alışverişi nehyetmiştir. [1]

Necis olan ve kendisinden menfaat umulmayan her maddenin alışverişi sahih değildir.

Peygamberimiz (s.a.v.):

"Şüphesiz Allah ve resulü, şarabın, domuzun ve putların satışını haram kılmıştır." buyurdu.

Bunun üzerine sahabeler:

-Ya Resulallah ölü hayvanın iç yağlarının satışı da mı yasakdır? Çünkü bununla gemiler ve deriler yağlanır. İnsanlar mum yaparak ışık temin ederler, diye sorunca Peygamber (s.a.v.):

"Hayır o da haramdır" cevabını verdi [2]

Diğer bir rivayette şöyle bildirilmiştir: Resulullah köpek satıp, karşılığında para alınmasını yasaklamıştır. [3]

Ancak avcılık yapmak ev veya koyun sürüsü gibi şeyleri korumak için köpek beslemekte bir sakınca yoktur. Bunun delilleri ilerde (Av Bölümü'nde) açıklanacaktır.

Rüşvet, kumar veya buna benzer gayri meşru yollarla kazanç temin eden ya da haram bir iş karşılığında ücret alan kimse ile alış verişte bulunmak haramdır.[4]

---

[1] Müslim, 151

[2] Buhari, 2121; Müslim, 1581

[3] Buhari, 2122; Müslim, 1581.

[4] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 302-303.

RİBA (FAİZ)

Riba; altın, gümüş ve yiyecek maddelerine girer. Altının altınla, gümüşün gümüşle ve yiyecek maddesinin aynı cinsten başka bir yiyecek maddesiyle satımı caiz olmaz. Ancak miktarda eşit ve peşin olsalar alım-satımı caizdir.

Satın alınıp mülkiyete geçmeyen malın alım ve satımı sahih değildir.

Bir etin diri bir hayvanla satılması caiz olmaz.

Riba şu maddelere girer:

a) Altın, **b)** Buğday , **c)** Gümüş, **d)** Arpa, **e)** Hurma, **f)** Tuz.

1- Gümüşü altınla satmak.

Hz. Ömer (r.a)'dan rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Gümüşü altınla değiştirmek faizdir. Meğer ki iki taraftan biri diğerine 'Al, diğeri de 'ver, diyerek elden ele peşin alıp-veriş olsunlar, buğdayı buğdaya da değiştirmek faizdir. Meğer ki iki taraf birbirine 'Al', 'Ver', diyerek peşin alıp versinler. Arpayı arpayla değiştirmek de faizdir. Meğer ki 'Al', 'Ver', diye versinler. Hurmayı hurma ile satmak da faizdir. Meğerki 'Al','Ver', denilsin." [1]

Ebu Hureyre (r.a) dedi ki Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Hurma hurma ile, buğday buğday ile, arpa arpa ile, tuz tuz ile misli misline elden ele mübadele edilir. Her kim artırır yahut artırmasını ister ve bunu alırsa muhakkak riba yapmış olur. Ancak bunların cinsleri ayrı ayrı olursa müstesnadır." [2]

Altın ve gümüş için de yine Ebu Hureyre (r.a) dedi ki, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Altın altınla vezni veznine (misli misline), gümüş gümüşle vezni veznine (misli misline) mübadele yapmak caizdir. Kim artırır ya da artırmasını isterse o riba yapmış olur." [3]

2- Eti canlı bir hayvanla satmak.

Eti canlı bir hayvana satmak da caiz değildir.

Sumre şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber koyunun etle alım-satımını nehyetmiştir." [4]

Peşin ya da vade ile olsun eti hayvanla satmak hiç bir şekilde caiz değildir. İster o et hayvanın cinsinden olsun ister ayrı cinsten olsun farketmez. Mesela canlı koyunun inek etiyle veya inek etinin koyunla satılması caiz değildir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu çeşit alış-verişleri yasaklamıştır. [5]

3- Eti etle satmak.

Bütün etler her ne kadar aynı ismi taşıyorsa da aslı itibarıyla ayrı cins olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle et ribaya tabi olan mallardan sayılmıştır. Çünkü et bir yiyecek maddesidir.

Şu halde aynı cins etleri, ancak eşitlik peşin ve teslim şartlarıyla caiz olur. Mesela yirmi kilo koyun etinin yirmi kilo koyun etiyle mübadele satışıyla caizdir.

4- Hayvanı başka bir hayvanla satmak.

Hayvanın başka bir hayvanla satılması caizdir. Çünkü hayvan bulunduğu mevcut üzere yiyecek maddesi değildir. Aynı şekilde hayvan mevcut durumuyla nakit veya para da değildir.

Hayvanlardan ikisi aynı veya ayrı cinsten de olsa bir hayvanın başka bir hayvanla eşit veya fazlasıyla satılması caizdir.

Mesela bir koyunun iki koyunla, bir koyunun bir inekle veya bir deveyle satılması caizdir. [6]

---

[1] Buhari, 2027; Müslim, 1586.

[2] Müslim, 1588.

[3] Müslim, 1588.

[4] Hakim, II/35.

[5] Müstedrek, 2/235; Muvatta’, 2/265.

[6] Kadı Ebu Şuca’, Ğayet’ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 304-305.

Altının Gümüşle Satımı

Altının gümüşle satımı birinin diğerinden fazla olması durumunda peşin olmak şartıyla caizdir.

Yiyecek maddelerinde bir cinsin aynı cinsle satımı misli misline (miktarlan eşit) ve peşin olmalarıyla caizdir.

Yiyecek maddelerinden bir cinsin başka bir cinsle satımı birinin diğerinden fazla olması ve peşin olmalarıyla şartıyla caizdir.

İçinde cehalet olan alış-veriş caiz değildir.

Altının gümüşle satımı şu şekilde caizdir.

Ubade b. Sabit (r.a)'dan rivayetle Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Altınla altın gümüşle gümüş, buğdayla buğday, arpa ile arpa, hurma ile hurma, tuz ile tuz, misli misline ve elden ele mübadele edilmesi caizdir, Her kim artırır veya fazla almak isterse, muhakkak riba yapmış olur. Bunda alan ve veren aynıdır!' [1]

Bera bin Azıb (r.a) şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber altının gümüş le borç olarak alım satımını yasaklamıştır."[2]

Altının gümüşle satılması ancak şu iki şartla caiz olur:

a) Hiç birinin gecikme olmaksızın satımın hazır olması. Yani burda hiç bir şekilde borç durumu düşünülemez. Çünkü borç ticari işlemlerde veya bedelin başka bir mal ile değiştirilmesi konusunda olur ki burda ikisi de bedel hükmündedir. Zaten faiz bu tür şeylerden kaynaklanıyor.

b) İki tarafın akid meclisinden ayrılmadan karşılıklı malları almaları gerekir.Yani ancak değiştirebilme ihtiyacı ile altın ve gümüşün birbirleriyle satılması caiz olur.

Gıda maddesi de kendi cinsinden başka bir gıda maddesiyle satıldığında durum aynıdır. Buğdayın, pirinç karşılığında satılması gibi.

İçinde cehalet bulunan bütün alış-verişler haramdır. Cehalet bulunan alış verişler menfaatli veya zararlı olmasında tereddüt edilen şeylerdir.

Ebu Hureyre (r.a.) şöyle rivayel eder:

"Peygamber (s.a.v.) menfaati meçhul olan alış-verişten bizi nehyetmiştir." [3]

---

[1] Müslim, 1587.

[2] Buhari: 2070, Müslim, 1589.

[3] Kadı Ebu Şuca', Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi , Ravza Yayınları: 306-307.